
3 1761 08110961 3

SBÍRKA

KRONIK A LETOPISŮ ČESKÝCH

V PŘEKLADECH

VYDÁVANÁ
Z NADÁNÍ PALACKÉHO

PÉČÍ
„SPOLKU HISTORICKÉHO V PRAZE"

REDAKCÍ
VÁCLAVA NOVOTNÉHO.

SVAZEK II.

KRONIKA ZBRASLAVSKÁ.

V PRAZE, 1905.
NÁKLADEM NADÁNÍ FRANTIŠKA PALACKÉHO.

KRONIKA ZBRASLAVSKÁ.

PŘEKLAD

JANA V. NOVÁKA

ÚVODEM A POZNÁMKAMI PROVÁZÍ

VÁCLAV NOVOTNÝ.

V PRAZE, 1905.

NÁKLADEM NADÁNÍ FRANTIŠKA PALACKÉHO.

Knihtiskárna dra Edvarda Gregra a syna v Praze.

W. W. TOMKOVI

PŘIPSÁNO.

Úvod.

Historiografická činnost v klášteře Zbraslavském byla již častěji předmětem detailních studií, nicméně nelze říci, že by bádání v tom směru mohlo již platiti za ukončené. Každé nové, bližší přihlédnutí k literárnímu pomníku, který vznikal v nejslavnější době dějin klášterních, který udržoval jméno kláštera Zbraslavského ve známosti i v dobách jeho nejhlubšího úpadku, a který přečkal také konečné jeho úplné zaniknutí, aby navždy zůstal svědectvím ušlechtilé snahy prvních opatů, každé nově předsevzaté zkoumání kroniky Zbraslavské dovede vytěžiti některé nové detaily, buď důležité nebo aspoň zajímavé pro poznání a posouzení kroniky celé. Nebylo by tedy snad neskromností, kdyby také tento úvod, psaný po novém prozkoumání kroniky samé i příslušné literatury, žádal pro sebe zvláštního místa v odborném bádání o kronice Zbraslavské, přinášeje (jak z vyložené povahy věci samo vyplývá) tu a tam něco, co dosavadní vědomosti naše rozšiřuje.

Než úvod náš musel se v těchto aspiracích omeziti. Třeba bylo sebe svůdnější a lákavější shrnouti a odůvodniti získané výsledky hned, místo samo není k tomu vhodné. Podrobné odůvodňování neobešlo by se bez unavujících detailů a místy bez polemických exkursů, nutných při dokazování nových názorů, ale v úvodě, jako jest tento, určeném také pro nejširší kruhy čtenářstva, zbytečných, ano nemístných, poněvadž by jimi vlastní úkol úvodu byl zatlačován do pozadí. A tak

bylo nutno uložiti si reservu, omeziti odůvodňování nových názorů na míru nejnutnější a zdůrazniti především to, čemu úvod má sloužiti. Vždyť i tak vzrostl úvod značně.

V první řadě běželo o vylíčení života i činnosti skladatelů kroniky, a tu smím říci, že životopisná tato data shrnuta zde dosud nejúplněji; ostatní partie podávají revisi dosavadního bádání. Že i tak bylo nutno na některé nové detaily upozorniti zevrubněji (třebas podrobné důkazy musily býti ponechány pozdější době), že bylo nutno některé mylné názory vyvraceti důrazněji, rozumí se samo sebou, třeba z pravidla hleděl jsem se spokojiti spíše konstatováním než podrobnými důkazy. Pokud je v tom zásluha, odborný čtenář snadno ji najde; autor úvodu hledal by zásluhu především v tom, kdyby se mu podařilo splniti vlastní úkol úvodu, totiž podati všeobecně přístupnou revisi dosavadního bádání.*)

---

*) Z literatury naší kronice věnované nutno uvésti tyto práce: Dobner, Observationes praeviae ve vydání kroniky (M h B. V); Meinert, Die böhm. G.-schreiber des ersten Zeitraums ve (Wiener) Jahrbücher der Literatur XV Anzeigeblatt No XV, str. 40 n.; Pescheck Chr., Petrus von Zittau, Abt zu Königsaal in B. ums Jahr 1300 (Zittau 1823). Palacký, Würdigung d. alten b. G.-schreiber (Praha 1830) str. 120 n.; Pescheck, Nachträge zu der Schrift, Petrus v. Zittau, Abt v. Königsaal etc. v Neues Lausitz. Magazin XII str. 521 n. (doplňuje hlavně údaje o starších zmínkách o Petrovi v literatuře); Palacký, Literarische Reise nach Italien (v Praze 1838) str. 54 n.; Heidemann, Heinrich v. Kärnthen als König v. Böhmen, FDG IX. str. 173 n.; Loserth, Die Königsaaler GQ v AÖG. LI str. 499 n.; týž v úvodě k vydání FRA VIII (Vídeň 1875), týž Die geistlichen Schriften Peters von Zittau SB Ak. Wien, Phil hist Cl 98 str. 379—402; týž, Ein religiöses Gedicht Peters v. Zittau MVGDB. XIV str. 149; týž, Fragmente d. ältesten Königsaaler Diplomatars, tamže XV str. 156. Lorenz, Deutschlands G.-Quellen[3] I (Berlin 1886) str. 293—300; Bachmann, Beiträge zur Kunde b. GQ. des XIV u XV Jhrh. (nejprve v MVGDB. XXXV a XXXVI, pak o sobě v Praze r. 1898) str. 16—66. Seibt, Studien zu den Königsaaler GQ. (Prager Studien II, v Praze 1898), k čemuž však nutno srovnati mou recensi v ČČH VII str. 62—66. Hoschek, D. Abt v. Königsaal und die Königin Elisabeth v. B. (Prager Studien V, v Praze r. 1900); Graebner, Böhm. Politik vom Tode Ottokars II bis zum Aussterben der Přemysliden (v poznámkách citováno ještě jako článek v MVGDB. XLI a XLII, vyšlo zatím separátně v Praze 1903) zvláště str. 113 n.; porůznu materiál podává také Tadra, Listy kláštera Zbraslavského. V Praze 1904 (Hist. Arch. Č. Ak. č. 23).

1. Začátky dějepisné činnosti. Život obou prvých autorů.

Klášter Zbraslavský, r. 1292 založený a bohatě nadaný, byv osazen mnichy z kláštera Sedleckého, mezi nimiž nechybělo mužů hlubším vzděláním vynikajících, mohl jistě novým obyvatelům svým záhy poskytnouti dosti lákavé příležitosti k zahájení a rozvinutí pilné činnosti historiografické. Nicméně zdá se, že začátky této činnosti přece bývají kladeny do doby příliš časné. Byl to zejména Loserth, který vyslovil mínění (s jistou modifikací také od Emlera přijaté), že jakýmsi zárodkem budoucí stkvělé historiografické činnosti klášterní jsou t. zv. Letopisy Zbraslavské (Annales Aulae Regiae)[1]. Ale zkoumámeli blíže tyto „Letopisy" či spíše „Výpisky z rozličných kronik",[2]) nemůžeme tomuto mínění přisvědčiti.

Jistou pravděpodobnost mělo by mínění toto, kdyby bylo lze dokázati, že již nejstarší část těchto letopisů, z rozličných kronik sestavená (a léta 80—1281 objímající) vznikla na Zbraslavi; neboť pak bychom musili míti za to, že některý mnich Zbraslavský, pojav úmysl sepsati klášterní kroniku, zahájil ji (jak bývalo zvykem) přehledem událostí starších, z jiných kronik vybraným. Ale názoru tomuto nic nenasvědčuje, nic nenutí k závěru, že tato nejstarší partie povstala na Zbraslavi; mohla vzniknouti (a po mém soudu také vznikla) kdekoliv jinde a na Zbraslav dostati se již hotová.

Arci mohlo by se proti tomu uvésti, že nedostatek přímých zmínek o Zbraslavi v této partii nemůže nikterak býti důkazem naprosté nemožnosti Zbraslavského původu jejího. Ano nutno uznati, že za jistých okolností právě povaha této části letopisů, jež postrádají vůbec všech narážek lokálních i jiných, mohla by býti svědectvím, že výpisky tyto povstaly v místě některém, jež teprve začínalo míti historii v době, kdy výpisy nejstarší končí, a nemohlo jich tedy lokálními narážkami přibarviti. Ale naproti tomu nutno s důrazem upozorniti, že právě povaha zpráv následujících, jejichž Zbraslavský původ na první pohled jest patrný, svědčí proti možnosti tohoto

[1]) S tímto titulem vydány od Losertha ve FRA. SS. VIII str. 21—29.

[2]) Tak pojmenoval je (správněji) Emler ve svém vydání ve FRB. IV str. 341—346.

názoru. Pozornému čtenáři neujde, že zprávy tyto nejsou současné, že psány byly teprve později, aspoň po r. 1326, tedy již v době, kdy vznikala vlastní kronika Zbraslavská, z níž namnoze jsou asi pouhým výtahem, neb aspoň její znalost předpokládají [3]. Nelze tedy těchto annálů pokládati za zárodek další dějepravné činnosti Zbraslavské, nýbrž jen za pouhé poznámky na základě vlastní kroniky klášterní, připojené k letopisným záznamům, které se odjinud do kláštera dostaly a jejichž povaha k podobnému jakémusi pokračování téměř vyzývala [4].

Tím ovšem nemá býti řečeno, že by nic z toho různorodého materiálu, kterému se (jak dotčeno, nesprávně) dává jméno letopisů Zbraslavských, nemohlo býti psáno — aspoň z části — současně s událostmi, jichž se dotýká. Mám na mysli zvláště onu část těchto t. zv. letopisů, která má samostatný nadpis: „Poznamenání o narození králů a královen českých“ [5]. Jsou to zprávy, vztahující se k narození zakladatele Zbraslavě, jeho choti a jeho dítek. Z části, jak řečeno, mohly vzniknouti současně. Ale proto přece nepřísluší jim ještě jméno annálů. Nesmíme zapomínati, že klášter Zbraslavský těšil se veliké oblibě krále Václava II., že k tomuto králi jako k zakladateli měl zvláštní povinnosti, že také s ním byl v stálých stycích, tak že snadno mohly zde býti známy jednotlivé události z jeho osudů rodinných, a nechybělo důvodů pro jejich zaznamenání. Nelze pochybovati, že na jednotlivé, zvláště zemřelé členy měli mniši Zbraslavští pamatovati ve svých modlitbách, zvláště když klášter celý určen byl vlastně k tomu, aby se stal rodinnou hrobkou králů Českých. I nelze tedy ani tyto, spíše praktickým účelům věnované poznámky pokládati za začátek historiografické činnosti.

A uvážíme-li dále, že není nejmenšího důvodu pro mínění, jako by již dávno před vznikem kroniky Zbraslavské někdo

[3] Srovn. ku př. zprávu o smrti Václava III. r. 1306, která již zmiňuje se o jeho přenesení na Zbraslav (r. 1326), nebo zprávu o smrti Jindřicha VII. k r. 1313, k r. 1314, k r. 1328.

[4] Z té příčiny nepojat také překlad těchto „letopisů“ do tohoto vydání, ač jinak obyčejně s kronikou Zbraslavskou bývají vydávány.

[5] Notabile de nacionibus regum reginarumque Boemie, ve vydání Emlerově str. 343–344.

(snad sám její pozdější zakladatel) byl se pokusil obšírněji vylíčiti založení kláštera, [6]) vidíme, že není důvodu klásti začátky historiografické činnosti Zbraslavské daleko před začátky naší kroniky, snad hned do prvních let po založení kláštera.

Než poněkud se začátky klášterními začátky činnosti historické jsou v souvislosti přece — osobou autorovou. Když dne 20. dubna 1292 první mniši z mateřského kláštera Sedleckého v slavném průvodu ubírali se na Zbraslav, mezi nimi přicházel také ten, který se měl státi vlastním (ač více méně bezděčným) původcem historické činnosti nového kláštera, který svou prací měl položiti základ k dílu neobyčejné důležitosti, jaké jistě sám, když začínal psáti, ani nezamýšlel, ani netušil.

Byl to Ota, jeden z nejmladších členů nového konventu. O jeho rodě nevíme více, než že pocházel z Durynska. Na Zbraslav přišel r. 1292 ještě jako novic, teprve asi r. 1293 složil řeholní sliby, [7]) při čemž opat Konrád, jeho krajan, vyznamenal ho darováním mnišské kukly, již sám nedávno předtím obdržel darem od královny Gutty. [8]) A zdá se, že nebyla to jen krajanská příchylnost, která mu zjednala přízeň opatovu. Mělť Ota jistě mnoho vynikajících vlastností. Kronika Zbraslavská již při vstupu jeho do kláštera chválí jeho skromnost [9]); ale tato vlastnost sama, kdyby jiných předností nebylo, sotva by byla stačila zjednati mu nové vyznamenání, které ho záhy očekávalo. Když r. 1297 první opat Konrád vzdal se úřadu, Ota přes svoje mládí vybrán za jeho nástupce. Ale také jemu úřad opatský stal se záhy obtížným. Již po půldruhém roce složil ho opět do rukou svého předchůdce [10]) a žil odtud klidně ve svém klášteře, oddávaje se, jak se zdá, studiím.

---

[6]) Bude o tom řeč níže při rozboru jednotlivých částí kroniky; srovn. str. XXXVI.

[7]) Noviciát v řádě Cisterciensḱém trval jeden rok (připuštění k noviciátu předcházela jakási doba zkoušky, která však trvala jenom kratčeji, obyčejně jen několik dní; srovn. Jaeger. Klosterleben im MA. (Würzburg 1903) str. 68.

[8]) Kronika kn. I. kap. 65 (str. 136 tohoto překladu).

[9]) Kn. I. kap. 40 (str. 84): „nechť vystoupí též Ota stydlivý“; že toto místo bylo do díla Otova vloženo teprve později, bude ukázáno níže.

[10]) Kn. I. kap. 65 a 129, kn. II. kap. 21 (tohoto překladu str. 136, 415 a 529—530).

Nemáme podrobnějších zpráv o jeho dalších osudech, a život jeho v tichém ústraní byl by (mimo krátkou episodu jeho opatství) upadl v zapomenutí, kdyby Ota sám nebyl se postaral o trvalou připomínku svého jména a své činnosti. Že by hned po složení opatství byl se oddal činnosti dějepisné, zejména že by záhy potom byl přistoupil k spisování paměti o založení kláštera,[11]) pro to nemáme nikde důkazu, ač ovšem nemožné to není. Ale když po smrti zakladatelově z rozličných příčin (jichž ještě bude dotčeno) klášter přál si míti vypsání jeho života, byl asi Ota k podniku tomu uznán za nejzpůsobilejšího. Sám se přiznává, že četnými vybídkami přátel pohnut byl k tomu, aby se tohoto úkolu podjal.[12]) Jisto jest, že ujal se práce této teprve po smrti krále Václava II., pravděpodobně pokračoval v ní až do své smrti, která ho zasáhla v březnu 1314.[13]) Přes to však, že dosti dlouhé doby života mu bylo přáno, neukončil svého díla, nevíme, zda nemocí či jinými okolnostmi zdržován, nýbrž napsal jenom prvních 51 kapitol, a ani tu nelze tvrditi, že by všecko, co tato partie podává, bylo určitě z jeho péra vyplynulo.[14])

Dílo jeho při jeho smrti zůstalo torsem, než nemělo jím zůstati. Dílo jeho vlastně již od počátku nebylo jenom jeho, nýbrž celého kláštera majetkem. Klášteru samému záleželo asi na jeho dokončení. Není tedy divu, že záhy po smrti Otově našlo pokračovatele. Byl to mnich a později opat Zbraslavský Petr, který — především k vybídnutím opata Waldsaského Jana III.[15]) — odhodlal se dílo Otovo dokončiti. A sotva asi bylo lze v klášteře lepšího pokračovatele nalézti. Pokračovatel objevil se význačnějším, než sám zakladatel díla. Jestliže Otovi přísluší zásluha, že dílem svým (ač původně jinak míněným) více méně bezděčně historiografickou činnost klášterní zahájil, teprve Petr to byl, který dílo učinil tím, čím jest.

[11]) Jest to domněnka Bachmannova, o níž bude nutno zmíniti se v jiné souvislosti.

[12]) Quorundam amicorum crebris excitatus instanciis, quedam de vita et moribus ... Wenceslai ... plano stilo dictaminis exarare disposui, praví [s]e na začátku I. kapitoly (zde str. 10).

[13]) Kn. I. kap. 65 (str. 136).

[14]) Srovn. o tom níže při rozboru kroniky.

[15]) Jak sám přiznává v předmluvě (zde str. [illegible]).

který dovedl pouhou klášterní, čistě mnišským účelům určenou práci povznésti na dílo velikého významu v celé naší historické literatuře středověké. Je-li Ota prvním členem řádu, který literární činnosti se věnoval, o Petrovi lze říci, že jest vlastně prvním historickým spisovatelem kláštera.

Zprávy o životě Petrově neplynou tak hojně, jak bychom si přáli. Hlavním pramenem jest ovšem vlastní dílo jeho, ale také tento pramen není vždy tak vydatný, aby dovedl uspokojiti. Víme určité, že Petr pocházel ze Žitavy [16]), a také o jeho německém původu nemůže býti pochybnosti, ale již sám rok narození není zjištěn. Proti staršímu mínění, které posledně pronesl Palacký [17]), že Petr narodil se mezi l. 1260–1270, vyslovil se nověji Loserth [18]), klada narození Petrovo asi k r. 1276. Ale mínění toto sotva jest správné. Záleží na tom, jak vyložíme nahodilou narážku kronikářovu při zmínce o smrti markrabě Míšenského Fridricha (r. 1324): „Slýchal jsem často, když jsem býval malým chlapcem, že tento markrabí Fridrich bude mocným císařem a v kněžstvu podivuhodné věci vykoná . . .“ [19]) Již Emler [20]) ukázal, že vznik této pověsti náleží asi do let 1268—1271, a že tedy dle toho bude nutno proti názorům Loserthovým vrátiti se k mínění dříve platnému, že Petr Žitavský narodil se asi v l. 1260–1270, a sice spíše blíže dátu prvému než druhému [21]). A pravděpodobnost tohoto mínění potvrzuje se také některými narážkami zvláště v pozdějších částech kroniky. Nehledě k tomu, že již prvou

---

16) Sám tak udává v knize II., kap. 21 (zde str. 530).

17) Palacký, Würdigung str. 120.

18) AÖG LI. str. 469.

19) Kn. II., kap. 12.: „Audivi sepe, cum essem puerulus, quod idem marchio Fridericus imperator potens esset futurus et in clero mirabilia facturus“ (zde str. 474).

20) FRB. IV. 265, pozn. 6 a úvod tamže str. VII.

21) S tím souhlasí také Bachmann, Beiträge str. 17, rozhoduje se pro určení 1260–1265. Toto datování mohlo by podporovati ještě jedno místo kroniky Petrovy, kdyby bylo lze spolehlivě je vyložiti. I, 61 (zde str. 123) čteme: Nam puer audivi post expertusque rescivi, quod de sancta synodo veniunt burse sine nodo. Slova sancta synodo jsou jistě nápadna ve verších, v nichž mluví se o korunovaci královské, zdají se odkazovati k určité synodě, a byl by to tedy nejspíše koncil Lyonský 1274, o němž Petr jako hoch mluviti slyšel. Ale určitého nelze arci nic říci.

knihu své kroniky uzavřel závětí (— arci jen nábožným roz jímáním, které u mnicha bylo by myslitelno také tehdy, kdyby ani věk jeho nepobízel ho ještě mysliti na smrt —), již v předmluvě na druhou knihu (psané asi r. 1334) najdeme slova: „myslil jsem, že krátké mohu vypsání učiniti, v krátce maje zemříti; avšak ponévadž dny mé dobrotivost boži dále, nežli jsem věděti mohl nebo osobovati si směl, milosrdně prodloužila ku konání pokání . . .“ [22]), což jistě ukazuje spíše k tomu, že bylo psáno od člověka letitějšího, než jakým by byl býval Petr, kdyby rok narození Loserthem přijímaný byl správný. A kdybychom také povzdech Petrův: „nejsa však bezpečen, budu-li dne zítřejšího žíti“ [23]), chtěli přičísti na účet onoho mnišského „Memento mori“, přece zase, když čteme slova: „Myslíš, že to uvidím? Myslíš, že to dočkám? Ponechám to Hospodinu“, tento resignovaně znějící dodatek o potřebě nápravy zbědovaného stavu Čech, neubráníme se dojmu, že tak mohl psáti spíše jen člověk, jehož přirozený věk překročil již hranice nadějí a doufání v lepší budoucnost . . . [24])

A jako rok narození, tak celá doba mládí Petrova zahalena jest rouškou neproniknutelnou, kterouž kronika jeho jen málo poodhaliti dovede. Nevíme ani, kde nabyl svého vzdělání, které jistě nebylo nepatrné. Znalosti bible, již velmi často

---

[22]) . . . brevem cogitavi me posse descripcionem facere breviter moriturus; verum tamen quia dies meos dei benignitas, ultra quam scire potui aut presumere debui, propter penitenciam faciendam misericorditer prorogavit . . . (zde str. 427).

[23]) V předmluvě na knihu III. . . . non securus tamen, si die crastina sum victurus (zde str. 572). Podobného rázu v kn. II. kap. 20 „dubius sum si michi vita anno venturo dabitur . . . (zde str. 521) a také jinde častěji (II, 15 str. 491, 20 str. 524 atd.).

[24]) V knize II. kap. 29.: „Putas videbo? Putas durabo? Comittam hoc domino deo meo“ (zde str. 561). S tím shoduje se také jiná ještě okolnost. Při líčení svatby Eliščiny s Janem (kn. I. kap. 102., zde str. 268) Petr zmiňuje se, že tu viděl nádheru „cui a iuvenili meo tempore nunquam videram similia“. Petr viděl, jak ještě uslyšíme, také nádhernou korunovaci Václava II., to zdá se býti ona podobná slavnost, již viděl, jak praví, ve věku jinošském. Korunovace Václavova byla r. 1297, i to by tedy dobře odpovídalo obvyklému počítání věku jinošského (do 40 let).

také obratným neb méně obratným upravováním biblické fraseologie k svým účelům na odiv staví, nebudeme se u mnicha diviti, také nepřekvapí jeho znalost sv. otců a kanonického práva. Ale zná také klassické autory, Vergilia, Horatia, Seneku, Ovidia, Catona (a nezáleží na tom, že jest to asi znalost z druhé ruky, téměř celému středověku obvyklá), zná také národního básníka německého Neitharda.[25])

Vedle své mateřštiny ovládal, jak se ostatně samo sebou rozumí, a jak nejlépe jeho kronika dokazuje, také latinu, a zdá se, že rozuměl i česky, a snad i něco z jazyků románských. Jako horlivý milovník své vlasti měl ovšem také zájem o staré kroniky této země: zná Kosmu i jiné starší kronikáře[26]) jak o tom bude ještě níže řeč. Jest možno, že základů svého vzdělání nabyl v Praze. V kapitole 59. vypravuje o četných návštěvách mnichů domácích i cizích u dvora krále Václava II., vzpomíná výslovně, že sám tyto mnichy a kněží vídal. Bohužel nelze zprávy této určitě datovati. Ač jistá pravděpodobnost dovolovala by klásti ji před r. 1297, jistoty není, a jest také možno, že jsou to vzpomínky Petrovy, ku pozdějším dobám se vztahující. První však bezpečná zpráva objevuje nám Petra v Praze r. 1297 při korunovaci krále Václava. Přítomnost svoji prozrazuje Petr sám slovy: „stálo za to potomkům zachovati takovou slavnost, od nás jednou spatřenou“, a ještě určitěji slovy, která čteme ku konci veršů, líčení slavnosti uzavírajících: „To stačí věděti, že jsem spatřil každého se vraceti s tak veliké slavnosti veselého . . .“ [27])

---

[25]) Srovn. k tomu Loserth AÖG. LI, str. 485 a odkazy v poznámkách na příslušných místech tohoto vydání.

[26]) Srovn. Loserth na uv. m.; kn. II., 29 (zde str. 563). O jisté, ač ovšem nepatrné, znalosti frančiny může svědčiti ono záhadné „per la morde“ dvakrát se vyskytující (I, 114, II, 20, zde str. 335 a 524) a dále užiti slova cardo ve významu franc. chardon (II, 20, zde str. 518); srovn také poznámku III, 12 (zde str. 602), kdo neumí francouzsky, že nebude moci s Blaukou a Beatricí mluviti. Verše o Václavovi III. (I, 84 a II, 17, zde str. 189 a 501) zdají se býti ozvukem jednoho místa v české legendě o Jidášovi (srovn. ČČM. 1888 str. 97), ale souvislost — je li jaká — nutno teprve vyšetřiti.

[27]) I, 63: Opere precium erat commendare posteris tale festum . . . nobis semel visum (zde str. 129), a níže: Sufficit hoc scire, quod vidi quemque redire de tanto festo letum (zde str. 132). Proti mínění, že

Tou dobou však Petr nebyl dosud asi v klášteře Zbraslavském, ani vůbec řeholníkem. Smíme li (a to se zdá) onu vtipnou veršovanou kritiku jednotlivých řádů mnišských, již Petr vložil do 87. kapitoly své kroniky [27]), pokládati za duševní majetek Petrův, byl by před vstupem do řádu Cistercienského ohlížel se po zaopatření také jinde, a byly by to bývaly zejména řády rytířské, které ho k sobě lákaly. „Dnes bych byl křižovníkem, kdyby rozum byl souhlasil“, praví Petr sám v dotčeném skládání. Do které však doby padají tyto rozpaky, kdo byl onen muž, který Petra přiměl k vstupu do kláštera Zbraslavského, a jiné otázky toho druhu marně čekají odpovědi.

První určitá zmínka o jeho přítomnosti na Zbraslavi jest z r. 1305 při pohřbu krále Václava, jehož líčení Petr uzavírá poznámkou: „Já pak nikdy nebyl bych uvěřil vypravujícím takové věci, kdybych já sám osobně nebyl přítomen býval jako spoluúčastník tohoto žalu a pozorovatel zármutku . . . [28]). Neplyne ovšem z této zmínky výslovně, že Petr byl již ve svazku řádovem, nic méně jest to pravděpodobné. Ono místo, kde se Petr zmiňuje, že znal všecky mnichy, kteří byli prvními členy konventu, vyjímaje starého kustoda Dětřicha, zemřelého

Petr byl při této slavnosti korunovační, ozvaly se nověji námitky, ale přítomnost Petrovu právem hájí Bachmann 31—32. Jestliže Emler (v úvodě str. VIII) poukazuje právě k onomu „semel visum“, což prý by Petr nebyl mohl napsati, poněvadž viděl také korunovaci Janovu, lze proti tomu uvésti (nehledě k tomu, že přítomnost Petrova při korunovaci Janově, ač pravděpodobná, bezpečně doložiti se nedá), že korunovace Janova nebyla tak okázalá, a že frási Petrovu právě k této okázalosti nutno vztahovati. Mimo to praví Petr při zmínce o korunovaci druhé choti Janovy Beatrice (III, 14, zde str. 609), že viděl již několik korunovací. Ostatně jest možno, že tato slova (o jediném spatření korunovace) psána byla ještě před korunovací Janovou, o čemž jinde ještě bude zmínka.

[27]) Zde str. 202—215; srovn. Loserth v AÖG. LI. str. 469—470, s jehož datováním této skladby však nemohou souhlasiti. Ač Petr rád přejímá do své práce skladby cizí, tyto verše jsou pravděpodobně jeho majetkem. Mohl tu ovšem míti nějaký vzor současných skladeb jiných; srovn. verše, na které upozornil Peschek v N. Lausitz. Magaz. XII str. 522 (celou báseň otiskl Laguna, Pfaffenthum u. Volksthum im MA. mit Rücksicht auf Volksbildung und Erziehung v (Seebodes) Archiv für Philol. und Pädag. I, str. 641—648), ale nelze tvrditi, že by byla starší díla Petrova.

[28]) I, 80, zde str. 170.

brzo po příchodu na Zbraslav [30]), nemohlo by ovšem samo býti důkazem toho, a tím méně svědectvím, že by Petr již velmi záhy po založení kláštera byl se stal jeho členem. Mohlť jistě první mnichy Zbraslavské — až na nepatrné výjimky asi muže mladé [31]) — znáti i ten, kdo něco později do kláštera vstoupil, třeba nesmíme zapomínati, že ono „brzo", provázející zmínku o smrti Dětřichově, zdá se býti voleno úmyslně, aby ukazovalo, že ten, kdo je pronáší, sám také dosti brzo po založení stal se členem kláštera. Než jiná svědectví činí, tuším, ještě pravděpodobnějším, že Petr r. 1305 členem kláštera již byl.

Petr jest dobře zpraven o starších poměrech kláštera. Ví, že r. 1293 (a ovšem i později ještě) modlitby mnichů konány byly v kapli sv. Jakuba [32]), ví, že bohoslužby později do nového chrámu panny Marie (založeného od Václava II. r. 1297) přeneseny, a že začátek toho stal se právě pohřbem krále Václava. [33]) Jsou to arci věci, které se jistě dlouho držely v paměti klášterní, ale dojem z vypravování Petrova jest ten, jako by již sám byl svědkem býval. Neméně podporuje mínění, že Petr r. 1305 byl již členem řádu, poznámka ukončující vypravování o snu biskupa Jana Brixenského: „jenž brzo potom na Zbraslav přišed, vidění ono nám pořadem vyprávěl [34]). Konečně pak povšimnutí zasluhuje ještě jedna, dosud tuším nepovšimnutá narážka Petrova, jenž, přičítaje zachránění Zbraslavě před útoky nepřátel ochraně, které ji poskytoval hrob krále Václava, podotýká: „My, kteří jsme tohoto zakladatele spatřili

[30]) II, 18, zde str. 506: Ego enim omnes novi et vidi huius monasterii a principio fundacionis personas et cum eis sum fere a iuventutis mee tempore conversatus, unam dumtaxat personam non vidi, fratrem videlicet Theodericum, custodem primum, qui subito post fundacionem . . . primus inter primos monachos cursum vite consumavit. Slova subito post fundacionem nemají arci toho významu, jaký jim dle všeho přičítá Heidemann FDG. IX. str. 475.

[31]) Jak ukázal Loserth na uv. m. str. 469.

[32]) I, 65, zde str. 136: cum adhuc ibidem conventus divinum celebraret officium.

[33]) I, 80, zde str. 170.

[34]) I, 82, zde str. 171: qui cito postea in Aulam Regiam veniens nobis . . . enarravit.

a s ním se stýkali . . .“ [35]) Sice i to mohlo by ukazovati ke stykům starším, mimoklášterním, ale v celé souvislosti zdá se žádati výkladu, že zde Petr počítá se k těm, kdo se zakladatelem kláštera kdysi v klášteře samém se stýkali.

Tímto konstatováním musíme se spokojiti, třeba podávalo jenom dobu, kdy Petr v klášteře již byl, nikoli kdy tam vstoupil. Určiti to bylo by snadno, kdyby bylo lze datovati onu častěji dotčenou skladbu Petrovu, v níž líčí své duševní boje před vstupem do řádu, neboť skladbu tuto psal Petr dle vlastního přiznání, jsa ještě novicem, a poněvadž noviciát v řádě Cistercienském trval rok, bylo by datováním jejím také určeno datum jeho vstupu do řádu. Než skladba vymyká se úplně každému pokusu o bližší datování [36]), nemá ani jediné, byť sebe neurčitější narážky . . . A také ostatní místa v kronice, jichž by jinak bylo lze k časovému určení užiti, při nedostatku jiných zpráv pozbývají ceny. Nevíme, kdy zemřel onen stařičký Dětřich, jediný z prvních mnichů Zbraslavských, kterého Petr osobně neznal [37]), a jehož úmrtní datum určovalo by tedy

[35]) I, 107, zde str. 300; nos enim, qui eundem fundatorem vidimus et cum eo conversati fuimus. S tím nutno srovnati výše dotčenou zprávu o knězích u dvora Václavova (I, 59, zde str. 120), které Petr viděl. Oběma těmito doklady, ať již výklad jejich jest jakýkoli, vyvrací se mínění Loserthovo, jakoby Petr Václava osobně nebyl znal.

[36]) Loserth (na uv. m. str. 471) udává, že Petr ukončil noviciat r. 1307 nebo 1308, ale datum toto jest zcela libovolné, a uvážíme-li, že také Loserth přijímá r. 1303—04 za datum vstupu Petrova do řádu, zcela nemožné. Loserthovi bylo asi jediným (ač nevysloveným) důvodem to, že zmíněná skladba čte se v kronice při závěrku vypravování z let 1307—1308. Ale to není rozhodující. Skladbou onou uzavírá se prostě jeden oddíl první knihy, a odpovídá to způsobu tvorby Petrovy, že podobnými, řekl bych, lyrickými partiemi jednotlivé oddíly uzavírá, při čemž zpravidla tyto partie mají datum starší než doba, k níž předtím vypravování dospělo (příklady uvedeny jsou níže při rozboru kroniky). Mínění Loserthovo mohlo by ostatně míti oporu v tom, že Petr, vypravuje o prvním zázraku na hrobě krále Václava II. z roku asi 1308 (kn. I. kap. 83, zde str. 181—182), dovolává se svědků tehdy přítomných, ale sebe jako přítomného neuvádí (s čím by souhlasil obrat II. kap. 18, zde str. 505, kde Petr činí zdánlivě rozdíl mezi zázraky již dříve uvedenými a těmi, jichž sám byl svědkem). Ale tento důkaz nemá průkazné moci, poněvadž r. 1308 Petr členem kláštera ještě již byl.

[37]) Odečteme-li ovšem Jana, zemřelého ještě v Sedlci; srovn. I, 40, zde str. 86, pozn. 5.

nejzazší hranici, před níž Petr členem kláštera státi se nemohl, nevíme, kdy zemřel onen Rudolf z Walderbachu, první zemřelý za pobytu Petrova v klášteře, nevíme nic bližšího o knězi a mnichu Dětřichovi z Uher, který býval společníkem Petrovým v novické celle. A tak bez časového určení zůstává také zpráva — první zpráva o vstupu Petrově na Zbraslav, již nám jeho samolibost zachovala, — dle níž zmíněný právě Rudolf z Walderbachu o našem Petrovi, když jako novic poprvé vstupoval k ranní bohoslužbě, prorokoval, že bude jednou opatem . . .[38])

Teprve později zmínky o řeholníku Petrovi plynou poněkud hojněji. V kronice jeho objevuje se jedna karakteristická známka, stojící asi uprostřed mezi ješitností vypravovatele, který se chce pochlubiti, a svědomitostí zpravodaje, který podává pramen své znalosti — míním onu vlastnost, která brání Petrovi, aby zapomněl dodati, byl-li které události očitým svědkem. A doba sama starala se o to, aby Petr nemusil takové zmínky činiti jen při událostech nepatrných. Klášter Zbraslavský za posledních dvou králů z rodu Přemyslova domohl se neobyčejného rozkvětu, k čemuž arci přispělo i to, že se mu dostalo v čelo tak znamenitého muže a obratného politika, jakým bez odporu byl opat Konrád. Proto vývoj souvěkých dějin českých dotýkal se také Zbraslavě, zvlášť od té doby, kdy opat Konrád (a lze říci celý řád Cistercienský) postavil se takořka v čelo odboje proti Jindřichovi Korutanskému.

Když r. 1308 Jindřich Korutanský povolal si ku pomoci ozbrojené zástupy z Bavor a Korutan, Zbraslav, jak při její blízkosti u Prahy přirozeno, byla v první řadě postižena povinností opatřovati cizím žoldnéřům zásoby a spíži. Ale povinnosti té bylo od cizinců zneužíváno tou měrou, že i tak bohatému klášteru začalo se nedostávati prostředků. S osmi jinými mnichy byl proto náš Petr poslán na čas do klášterní vsi Slap. V tamním dvorci zakusili dne 11. září jakési obležení od žoldnéřů Bavorských, které však pro přestrašené mnichy skončilo (až na malou episodu br. Fridricha, která není bez

[38]) K tomu srovn. II, 19, zde str. 504—509.

komického zabarvení) bez násilí splacenim výpalného.[39]) Téhož roku Petr očitě přesvědčil se o zhoubách, které zejména domácí škůdcové způsobili na východočeských panstvích klášterních.[40]) O vánoční noci podivoval se spolu s jinými mnichy Zbraslavskými znamení jakémusi na obloze, o němž později slyšel výklad, že zvěstovalo šťastnou vládu nedávno zvoleného Jindřicha VII.[41]) Při stálých stycích Zbraslavě s mateřským klášterem Sedleckým není ovšem divu, že také sem v těchto nepokojných letech častěji zašel a viděl, že i tento klášter nemenšími dávkami jest obtěžován. Zvláštní zmínky tu ovšem zasluhuje, že byl v Sedlci přítomen zejména dne 15. února 1309, kdy měšťané Kutnohorští úkladným útokem zajali přední náčelníky strany panské.[42]) Ani to nebyla nejdůležitější událost, jíž Petr v této době měl býti svědkem.

Snad bychom lépe dovedli pochopiti, co dalo podnět onomu proroctví, které již v novici Petrovi tušilo budoucího opata, kdybychom měli nějakou oporu pro domněnku, že tím mužem, který Petra přiměl ke vstupu do řádu Cistercienského, byl sám opat Konrád. Ale k domněnce této nic neopravňuje, ani pozdější přízeň, jíž Konrád Petrovi na jevo dával a jež právě Petrovi zjednala přístup k rozličným politickým jednáním Konrádovým.

Dosáhnuv kněžství, Petr stal se kaplanem svého opata. A v této hodnosti byl jeho průvodcem, když Konrád dne 4. srpna 1309 nastoupil cestu ku generální kapitole řádu v Citeaux, cestu, která měla míti tak rozhodný vliv na vývoj dalších událostí v Čechách. Dne 13. srpna dorazili do Heilbronna, kde došlo k úmluvám mezi opatem a králem Jindřichem o budoucím obsazení trůnu českého. Ještě po letech, vypravuje o tom, vzpomíná Petr, jak tu dne 15. srpna spatřil krále Jindřicha VII. v kostele Minoritském na kázaní dominikána Matouše.[43]) Když však brzo opět Konrád nastoupil další cestu k hranicím fran-

[39]) I, 107, zde str. 294.

[40]) I, 107, zde str. 294—295.

[41]) I, 113, zde str. 333—334.

[42]) O útrapách kláštera Sedleckého I, 105, zde str. 284 n., o zajetí pánů I, 87 (zde str. 200—202).

[43]) I, 90, zde str. 221; k tomu vztahuje se také I, 113, zde str. 352: plures his sunt mihi testes, hii qui viderunt illic mecumque fuerunt.

couzským, Petr nebyl již jeho průvodcem, nýbrž vrátil se do Prahy. A vrátil se rád. Přinášel veselou novinu kněžně Elišce, jíž se otvírala naděje na dosažení otcovského trůnu po boku budoucího manžela Jana Lucemburského.

Již v této době Petr získal si přízeň a důvěru Eliščinu, byl zasvěcen do všech jejích poměrů, bývaje svědkem jejího domácího zaměstnání, [44]) a důvěře jednou nabyté nepřestal se těšiti po celý život. A nemohlo ani býti jinak. Na přátelství v dobách strádání získané nezapomíná se tak snadno. A pro Elišku byly právě tyto doby řadou těžkých útrap a strádání. Pro Elišku pobyt na dvoře jejího švakra, již dříve nevalně příjemný, musil se státi nesnesitelným od té doby, kdy nemohly zůstati utajeny kroky, které v její prospěch podnikali opatové Cisterciensti. Než byly i jiné důvody, jež otravovaly život sensitivní dceři posledního velikého Přemyslovce.

Nelze pochybovati, že přízeň, kterou Eliška věnovala Petrovi, nezůstala bez vlivu na jeho líčení. Třebas někdy dovedl také Elišce učiniti mírnou výtku, [45]) při vypravování o ní není vždy nestranný. Kdežto Elišku líči vždy jasnými barvami — vedle jiného také pieta k dceři zakladatelově a dobroditelce kláštera tu spolupůsobila — na druhé straně nestačí nanášeti temné barvy, kde běží o její protivníky. Ale jednomu v jeho zprávách, i když jich užíváme s kritickou opatrností, můžeme věřiti bezpečně: Eliška srostla s osudy království někdy otcova, s ním živě cítila, jeho útrapy byly také útrapami jejími. A tehdejší stav království Českého jistě byl s to, aby v její vznětlivé mysli vzbudil nejbolestnější dojmy.

Vláda Jindřicha Korutanského (třeba také jemu náš kronikář někdy křivdí) jistě nebyla šťastna. Uvnitř slába, místo aby zabraňovala jednotlivým případům rušení veřejného pořádku, sama podněcovala spory domácích stran, a již tehdy — jako také mnohé vlády (i Eliščina) později a mnohem později — nedovedla se vyvarovati oné nejapnosti, která proti nepatrným sporům domácím staví řady cizích námezdných žoldnéřů, jen další roznícení myslí provokujících. Odboj tím byl stupňován, na všech stranách, zvlášť v Praze docházelo k zjevným srážkám

[44]) I, 92, zde str. 230.
[45]) II, 1, zde str 432.

Zdržuje se často v Praze, Petr viděl přípravy k bojům i spousty domácími sváry způsobené,[46]) viděl škody, které přineslo Křižovníkům osazení jejich kláštera od Wolframa,[47]) viděl zástupy cizinců, jejichž výpravy do okolí Pražského pro spíži stávaly se hotovými výpravami loupežnými,[48]) byl také svědkem památného obléhání věže mostské od lidu Korutanského i jiných bojů uvnitř města.[49]) To vše ovšem značně přispělo k urychlení konečného rozhodnutí. Dne 1. července 1310 vypraveno slavnostní poselství k Jindřichovi VII. s návrhy na řešení české otázky způsobem, který by plány a nároky říšské smiřoval s přáním zástupců království Českého. V čele poselstva byli — jak přirozeno — opatové předních tří klášterů Cistercienských, mezi nimi Konrád Zbraslavský, a s ním mezi neofficiálními členy poselstva také kaplan Petr. Můžeme jistě věřiti slovům jeho, že chvátal, aby již již dočkal se šťastného vyřízení.[50])

Jednání ve Frankfurtě mělo příznivý průběh, již dne 28. července 1310 poslové nastoupili zpáteční cestu. Než tentokráte nemělo býti Petrovi přáno, aby jako před rokem stal se poslem radostným. Ve Windsheimě přišel poselstvu vstříc rychlý posel, vypravený z Čech se smutnou novinou o novém vzmožení strany Korutanské vzetím Kutné Hory. Opatové Cisterciensští, přední původcové odboje, na tuto zprávu neodvážili se návratu do Čech, uchýlili se nejprvé do Norimberka, a s nimi jejich tři kaplani, Konrád, Jindřich a náš Petr.[51]) Situace opatů v tu chvíli jistě nebyla záviděni hodna. Byli se příliš ztotožnili se zájmy Eliščinými, v odboji proti Jindřichovi Korutanskému příliš se exponovali a vše na šťastný výsledek úmluv s Jindřichem VII. vsadili, tak že nyní úřady i životy jejich byly ohroženy. Chmurnou náladu této těžké chvíle neklidného bloudění po cizích místech a napjatého očekávání, poštěstí-li se Elišce uniknouti z Čech a jednání zdárně ukončiti,

[46]) I, 91, zde str. 225.

[47]) I, 93, zde str. 233.

[48]) I, 93, zde str. 234.

[49]) I, 93, zde str. 234—235.

[50]) I, 95 (konec), zde str. 241: Frater Petrus propter obedienciam tunc sequebatur non de longe sed prope, ut videret finem.

[51]) Vše podle I, 97, zde str. 249.

podařilo se Petrovi ještě po letech zachytiti stručně sic, ale věrně. [52]) A nebudeme na rozpacích věřiti také slovům, jimiž líčí radost ze setkání s Eliškou šťastně vyváznuvší v klášteře Ebrašském blíže Bamberka. [53])

Odtud zůstal Petr věrným průvodcem Eliščiným, nejprvé do Heimbachu, kde ho uvítání Elišce od Jindřicha VII. a choti jeho Markéty připravené až slzám dojalo, jak obratným užitím citátu z bible vypravuje, [54]) potom do Špíru při slavném vjezdu k svatebnímu veselí, všímaje si všude všech podrobností a sbíraje určité zprávy o nich, těše se zvláště z vyznamenání Eliščina a každého úspěchu svých krajanů, a konečně přes Weissenburg, Hagenau a Štrassburk do Kolmaru, [55]) kde spolu s opatem svým byl svědkem zármutku královny Markéty nad odchodem jediného syna. V průvodu mladých královských manželů nastoupil také zpáteční cestu do Čech přes Špír. [56]) Při opanování Prahy od krále Jana nebyl však dle všeho přítomen. A ježto ani líčení účinku, jaký měla zpráva o dobytí Prahy na Zbraslavi, nenasvědčuje, že by byl býval účastníkem oné mlčelivé radosti mnichů, [57]) zdá se, že zůstal v průvodu svého opata, který, jinými záležitostmi (či obavami?) zdržen byv, teprve pátý den po vzetí Prahy tam se ubíral a cestou málem by byl u Křivoklátu upadl v ruce prchajícího Jindřicha Korutanského. [58])

Zůstávaje (jako i jeho opat) v přízni královských manželů, byl v jejich průvodu na cestě do Moravy r. 1311, kde ho zvláště dojal sbor Židů, královským manželům před Brnem v ústrety přicházející. [59]) Roku následujícího znovu provázel na Moravu

---

[52]) Srovn. I 98, a zvláště 99 (začátek), zde str. 250 n., zvláště 252—253.

[53]) I, 99, zde str. 254.

[54]) I, 100 (zde str. 258) Petrus autem egressus foras flevit amare.

[55]) I, 103, zde str. 274.

[56]) I, 104, zde str. 277.

[57]) Srovn. I, 108, zde str. 305—306.

[58]) I, 108, zde str. 308; arci ani zde přítomnost Petrova z jeho líčení určitě nevyplývá.

[59]) I, 109, zde str. 314.

královnu Elišku[60]) a byl také jejím průvodcem do Ivančic, kam se vypravila přesvědčit se o zázraku s hostií.[61])

Brzo potom, r. 1313, byl při vojsku krále Jana, do Italie na pomoc císaři Jindřichovi táhnoucím, jehož kroky však u Hekenbacha zastavila a zpět obrátila zpráva o náhlém smrti císařově. I kdyby výslovných narážek Petrových nebylo, živé líčení, jímž se mu podařilo stísněnou náladu návratu vystihnouti,[62]) dovedlo by dosvědčiti jeho osobní přítomnost při této výpravě, jejíž súčastnění mělo však ještě na dále vzdálení Petrovo z Čech prodloužiti. Situace byla se smrtí Jindřicha VII. úplně změnila, a král Jan, přes své mládí obratný politik a rozený diplomat, uznal ihned za nutné vypraviti důvěrníka svého, opata Konráda, k svému i někdy otcovu nejlepšímu rádci, arcibiskupu Mohučskému Petrovi z Aspeltu. A Konráda ovšem i jeho kaplan musil provázeti a arcibiskupem na hrad Ehrenfels, odkud, súčastniv se po boku opatově schůze tří duchovních kurfirstů v Koblenci, doprovodil pak opata do Würzburka.[63]) Při této příležitosti poznal asi i oblibu, jíž se pro obnovení pořádku těšila spořádaná vláda Jindřichova, jak se o tom sám zmiňuje[64]) (ač ovšem tyto zkušenosti mohly také plynouti z dřívějších či pozdějších cest).

Osobní i politický zájem, který měl král Jan na budoucí volbě krále Římského, vysvětluje, že také při schůzi voličů, která se v červnu 1314 konala v Koblenci, setkáváme se s naším Petrem,[65]) snad zase v průvodu opatově nebo jiných poslů českých. V příbězích dalších osobní přítomnosti Petrovy nelze zjistiti, snad proto, že král Jan účastně se jich (a zejména volby ve Frankfurtě 1314) osobně, intervence Konrádovy neměl potřebí. Přátelský však poměr ke dvoru, zejména ke královně, potrval, třeba místo důležitých akcí politických projevoval se spíše styky intimními. Svědčí o tom důvěra, kterou ho Eliška vyznamenala r. 1315 při narození druhé své dcery.[66])

60) I, 109; vysvítá to ze zprávy o moru (zde str. 317).
61) I, 111, zde str. 322 n.
62) Srovn. I, 110, zde 319, 320.
63) I, 110, (zde str. 321,) 125, zde 400 n.
64) I, 114, zde str. 333—334.
65) I, 125, zde str. 400 n.
66) I, 110 (zde str. 322).

To však bylo již blízko doby, kdy Petrovi mělo se dostati také jiného vyznamenání, veřejného. Když opat Konrád, znovu unaven starostmi svého úřadu, které ovšem jeho politická činnost ještě zmnožovala, po druhé odhodlal se úřad svůj složiti, důvěra spolubratří vybrala mu za nástupce Petra. Dne 12. září 1316 u přítomnosti opatů Jana Waldsaského, Heidenricha Sedleckého a Gerwika Oseckého stal se Petr opatem jednohlasnou volbou, jak nám jeho (pro nás ovšem vítaná) ješitnost nepominula zaznamenati. [67])

Opat Petr vynikal jistě vzděláním i zkušenostmi nad ostatní své klášterní spolubratry, nicméně rozhledem politickým a schopnostmi státnickými svému předchůdci nemohl se rovnati. Než zatím nebylo nutno také politickou úlohu opata Konráda přejímati, an i po složení úřadu opatského nevzdal se činnosti politické a zůstával při dvoře. Proto také bylo — aspoň pro první dobu — více méně nahodilé, byl-li Petr svědkem nějaké důležitější události politické. Brzo po svém zvolení súčastnil se schůze vyšší šlechty v klášteře sv. Klimenta v Praze, svolané k upokojení země, jež byla rozervána domácími sváry, stupňovanými neopatrným povoláním cizích žoldnéřů od Elišky; nezdá se však, že by tu byl měl vynikající účastenství.

Téhož r. 1317, když ubíral se ku generální kapitule řádu, královna Eliška svěřila Petrovi poslání, které mělo krále Jana, déle roku mimo Čechy meškajícího, upozorniti na potřebu jeho přítomnosti v zemi. Vraceje se z Citeaux, Petr setkal se s Janem dne 22. září v Trevíru, a odnášel slib brzkého návratu králova, k němuž pak skutečně došlo. [68]) Zbytek roku a celý rok následující ztrávil Petr, až na nějakou návštěvu v Sedlci, [69]) ve svém klášteře. Zde také byl dne 24. května 1319 přítomen zasnoubení sestry Janovy Beatrice s králem Uherským do rukou jeho poslů, což zajímavým způsobem vylíčil. [70])

Mezitím mír před rokem v Čechách smluvený neměl dlouhého trvání, ano propukl v různice mnohem horší mezi

[67]) I, 129, zde str. 415.

[68]) II, 1 (zde str. 432).

[69]) II, 3 zde str. 440: infra unius anni spacium, ut experimento didici, in porta Scedelicensi 30000 hominum sunt sepulta.

[70]) II, 5 (zde str. 443).

samotnými královskými manžely, čímž bouře sotva uklidněné znova a mnohem povážlivěji začaly se zdvihati. Došlo tak daleko, že král Jan v červenci 1319 hnal útokem na Staré město Pražské, které jen stěží odolalo. V obleženém městě byl také opat Petr, bez pochyby při dvoře královny Elišky, která z Mělníka do Prahy přijela.[71] Oddanost k milované královně nebyla dosud ochladla, a důvěra, jíž se těšil, rozšířena také na nejbližší okolí královnino. Také mladé švakrové Eliščine, sestře krále Jana Marii, později královně francouzské, stal se Petr v době jejího tříletého pobytu v Čechách (červen 1319 — březen 1322) důvěrným přítelem a rádcem.[72]

Vedle podobných návštěv u dvora jinak z klidu klášterního Petr byl vyrušován povinnými cestami ku generální kapitule řádu. Při podobné příležitosti asi prošel r. 1321 četné kraje Porýnské a Franconzské, spatřil tu spousty, které pověra způsobila na četných chorobincích tamních, a odnášel si z kláštera Morimundského zajímavý dokument pověrčivého antisemitismu, domnělý list papeže Jana XXII., o jehož autentičnosti Petr sám pochyboval.[73]

Brzo potom však dostalo se Petrovi jiného podnětu k občasným cestám. Rozpor královských manželů se přiostřil, r. 1322 Eliška opustila Prahu a zdržovala se delší dobu v Bavořích u zetě svého Jindřicha, chotě starší dcery své Markéty, v Landshutě, Koubě a j.; zde jmenovitě dne 27. března 1323 dala život dvěma dceruškám, Anně a Alžbětě. Petr ji zde častěji navštívil, ať již přicházel úmyslně či na svých cestách se zastavil. O nezkalené důvěrnosti svědčí zmínky jeho o této době života Eliščina. V jeho přítomnosti zaslíbila mladší z dvojčat řádu Cistercienskému, přátelskému oku jeho nezůstal skryt nedostatek, jímž Eliška trpěla, když jí rozkaz manželův až do návratu zastavil všecky důchody, nezůstala skryta podpora, kterou jí udělovali zeť Jindřich a král Ludvík,[74])

[71]) II, 7, zde str. 419.

[72]) II, 13, (zde str. 476) cum vixit secreta michi sua dixit.

[73]) II, 10, zde str. 459 n.

[74]) II, 12, zde str. 474: k výkladu, že by Petr s Eliškou byl setrval v Bavořích po celou dobu jejího vyhnanství (jak minil Pescheck 16 a po něm Palacký 122), tyto zprávy neopravňují. O zaslíbení mladé Elišky klášteru II, 12, zde str. 472.

a důvěrné styky jeho s královnou zasvětily ho také do choulostivého tajemství, že Elišce po návratu z Bavor zbyly dluhy. [75]) Proto také mnohem radostnější byly styky po návratu Eliščině do Čech, kam i král Jan se vrátil, zvláště dne 24 dubna 1325, kdy radost ze smíru v královské rodině rozmnožena byla ještě navrácením od krále dlouho již odňatého statku klášterního Landšperka. Nebylo divu, že hned měsíc po znovunabytí Petr vypravil se na Landšperk obhlédnout panství a zařídit, čeho třeba. [76])

Již tato zmínka prozrazuje, že Petr byl dobrým hospodářem, který svůj klášter zvelebiti se snažil, [77]) zejména také stavbami. R. 1327 dokončil stavbu nového refektáře [78]), a také o jiných dobrých stránkách jeho správy děje se příležitostná zmínka. Brzo potom přikročil k rozšíření a zvelebení Marianského chrámu na Zbraslavi, někdy od krále Václava založeného a při jeho smrti obřadům otevřeného, ale ve zlých dobách pozdějších téměř po 22 let dále nebudovaného. Dne 8. května 1329 položil základ k přístavbě nových kaplí a dokončení celé stavby. [79])

Bylo to umožněno přízní královny Elišky, která již dříve (1325) klášteru darovala a r. 1327 od papeže stvrditi dala patronátní požitky kostela v Rouchovanech. Snad tato okolnost přiměla Petra rok před zahájením stavby k cestě na Moravu 1328, kde za pobytu v Brně dne 5. srpna zažil větší zemětřesení. [80]) A hned roku následujícího (22. kv. 1329) byl svědkem podobného zjevu přírodního v Praze, když zde náhodou se zdržoval v domě, jenž byl majetkem kláštera. [81]) Téhož roku, snad cestou ku generální kapitule, zastavil se v Mohuči, kde viděl zpustošený (z ohledů strategických před obležením) klášter sv. Albana. [82]) Vedle povinné návštěvy kapitul také

[75]) II, 14, zde str. 488

[76]) II, 14, zde str. 489.

[77]) Svědčí o tom také péče o vyměření hranic panství klášterních a upevnění jiného majetku, patrná z četných listin u Tadry (č. 30, 41 43, 45, 46, 48, 54, 67 atd.).

[78]) II, 19, zde str. 516.

[79]) II, 20, zde str. 528.

[80]) II, 20, zde str. 522.

[81]) II, 22, zde str. 530.

[82]) II, 21, zde str. 529.

jiné povinnosti řeholní nutívaly ho opouštěti klášter vlastní k návštěvě klášteru jiných. Zejména ve Waldsasích a Sedlci, klášteřích to založením se Zbraslaví spřízněných, častěji se zdržoval, jak z nahodilých zmínek patrno. Do Sedlce zejména neočekávaně přišel v noci na 15. ledna 1330, právě když opat Fridrich, umíraje, měl býti zaopatřen. Petr sám vykonal tento obřad a dne následujícího vykonal také pohřeb opatův.[83])

Nejsme bohužel podrobněji zpraveni, bylo-li povinností českých opatů Cisterciensких navštěvovati každoročně (jako musili němečtí z říše) gen. kapitulu, či jen vždy po několika letech nebo na zvláštní vyzvání řádu.[84]) Z kroniky Petrovy nelze nějaké pravidlo vyšetřiti, jest možno, že vypravoval se ku gen. kapitule častěji než uvádí, snad každoročně. Kdyby tomu bylo tak, r. 1330 cesta tato byla by mu zabránila vykonání povinnosti ku královně Elišce, povinnosti stejně nevyhnutelné jako těžké — poněvadž poslední. Eliška zemřela dne 28. září 1330. Jistě jest nápadno a při jeho důvěrném poměru ku královně bylo by téměř nevysvětlitelno, že Petr, který jinak neopomíná nikde uvésti, byl-li které události očitým svědkem, o smrti a pohřbu Eliščině mluví, třebas vřele, přece tak neosobně, že opravdu lze pochybovati, byl-li přítomen.[85]) A sotva lze (mimo nemoc) nalézti jiný důvod, který by ho od účastenství byl mohl zdržeti. Na nějaké ochladnutí bývalé důvěrnosti nedovoluje mysliti přízeň Eliščina klášteru ještě v závěti projevená,[86]) i také

[83]) II. 24, zde str. 544—545.

[84]) Srovn. k tomu Jäger, Klosterleben etc. 43, 44; posledními z uvedených případů mohla by nasvědčovati poznámka Petrova k r. 1309 (I, 90, zde str. 224), že opat Konrád z Heilbronnu jel ke kapitule, hoc enim tunc ordinis nostri exigebat edictum. Loserth na uv. m. str. 479 až 480 praví sice, že výroční návštěva gen. kapitul byla povinností Petrovou jako opata, nepodává však dokladu pro toto své tvrzení.

[85]) Jediná zmínka, z níž by bylo lze souditi o osobní přítomnosti, jest v oněch verších II. 25, zde str. 550: patuit nobis ibi iunctis; ale líčení jest tak neosobní a trpné, že se ostře liší od líčení pohřbu Václavova, k vysvětlení nestačí, že snad tentokrát obřady konal biskup a ne opat; ale s druhé strany bylo by zas nápadno, že Petr by neřekl, proč se nemohl účastniti a že o jeho účasti na gen. kapitule t. r. nemáme dokladu. List z gen. kapitoly, který vkládá do kroniky (II. 26, zde str. 553 n.), mohl ten býti poslán i od něho přinesen.

[86]) Srovn. Reg. III, č. 1688, ku II. 26, zde str. 554.

vroucí a místy dojemný nekrolog jí věnovaný.[87]) Než starosti úřadu, na jichž tíhu Petr již dříve si stěžuje,[88]) nedovolovaly na dlouho oddávati se zármutku.

V dubnu 1331 byl opat Petr, nevíme za jakým účelem, v Norimberce,[89]) téhož roku v červenci dlouho a netrpělivě očekával v Řezně návratu Janova z Italie, a zdá se, že zdržel se zde po celou dobu 22denního vyjednávání Janova s Ludvíkem na ostrově Dunajském. Aspoň v srpnu t. r., když Jan sešel se s panstvem Českým ke zvláštnímu jednání v Domažlicích, vidíme Petra v jeho okolí zase.[90]) V nejbližších letech opat Petr byl asi trvaleji zaměstnán v klášteře,[91]) zejména nákladnou stavbou vodovodu, který v září 1333 byl dokončen.[92])

Ztráta několika milých duší v posledních letech, zdá se, že Petra, tou dobou starce skoro sedmdesátiletého, poněkud shroutila, takže, dojímán jsa nad to neblahým osudem milovaného království Českého, pojal již úmysl, nechati činnosti dějepravné. Ale příchod královice Karla přinesl nové osvěžení. Resignace, v níž Petr pochyboval, dočká-li se lepších časů,[93]) zmizela, osobnost mladého knížete slibovala záruku lepšího rozkvětu země, a přes všecky pochybnosti, bude-li moci dlouho ještě z toho se radovati, Petr začal psáti novou knihu svého díla. A jako by se vracely doby, kdy opat Zbraslavský býval stálým hostem u dvora, Petr vstoupil v bližší styky s Karlem i jeho chotí.[94]) To snad dalo podnět k častějším návštěvám v Praze a k delšímu pobytu. Při jedné ta-

---

[87]) II, 25, zde str. 547—551.

[88]) II, 18, zde str. 504.

[89]) V listě, který Petrovi píše Jindřich, notář králův (II, 28, zde str. 560—1) praví se: Hoc anno, cum essemus in Bawaria simul, audivimus ambo et vidimus . . . Propter ista idem Ludwicus cum Ottone, qui eciam p r e d i c t o c o n c i l i o i n N u r n b e r c h interfuit, kterýžto dodatek vylučuje možnost vztahovati první zmínku na pobyt Petrův v Řezně v červenci (což jinak při pozdním datu listu bylo by možno).

[90]) II, 27, zde str. 556.

[91]) Srovn. listy z těch let u Tadry č. 59—63.

[92]) II, 34, zde str. 571.

[93]) II, 29, zde str. 563—564.

[94]) III, 2, zde str. 577: Magno habemus pro gravamine, quod ipsa solum loquitur in sermone Gallico.

kové příležitosti, v červenci 1334, byl Petr svědkem pohoršlivé rvačky duchovenstva světského s mnichy žebravými.[95])

Dobrý hospodář ohlašuje se v Petrovi i pozorností, kterou věnoval vinicím v Champagni a Burgundsku, když se tudy r. 1334 ubíral patrně ku generální kapitule.[96]) Ale právě tou dobou zuřil tam mor, jehož všecky hrůzy viděl Petr zvláště v Paříži. Za smutné toto divadlo bylo mu však náhradou prohlížení četných ostatků v Paříži a u sv. Diviše, kde také sám na sobě pocítil zázračné prý účinky vody z tamní studánky. A měl-li již dříve příležitost podiviti se zázračné moci sv. Bernarda v rodišti jeho Fontaines u Dijonu v Burgundsku, tím více podivoval se v Clairvaux četným památkám na tohoto světce, pro Petra arci jako člena téhož řádu tím památnějším.[97]) Na zpáteční cestě v říjnu setkal se v Trevíru s arcibiskupem Balduinem, od něhož jako dávný přítel celého rodu laskavě byl přijat.[98]) A ovšem také neochably přátelské styky s domácími členy panujícího rodu. Když v druhé polovici února 1335 nejmladší dcera Janova Anna měla býti provdána za Otu Rakouského, Petr byl cestou do Znojma jejím průvodcem a poskytl jí zejména v Jevišovicích duchovní útěchy.[99])

Ale hlavní pozornost Petrovu v tu chvíli, jak se zdá, upíraly k sobě starosti hospodářské. Nepokojná doba, válečné a diplomatické podniky Janovy, vyžadující mnoho peněz od lidu i od klášterů, neúroda atd., činily správu kláštera neobyčejně obtížnou. Ani tak dobrý hospodář jako Petr nemohl klášter uchrániti dluhu, do nichž stále více zabředal. K živelním pohromám, které klášter stíhaly, nutno přičísti též požár, který r. 1336 schvátil kostel sv. Ondřeje v Praze, pod patronátem klášterním stojící. Zázrak, který se tu dle domněni Petrova udál s hostií, byl mu asi pohnutkou, aby restauraci kostela co nejvíce uspíšil. Již dne 22. prosince kostel u pří-

[95]) III, 3, zde 578 n.

[96]) Že tam byl, potvrzuje list prokuratora Duranda III, 8 (zde str. 590): Hoc anno, quando simul eramus in Cistercio tempore generalis capituli . . .

[97]) K tomu III, 4, zde str. 581 n.

[98]) III, 6, zde str. 584.

[99]) III, 9, zde str. 597.

tomnosti Petrově znovu zasvěcen, a v únoru r. následujícího vložena tam pamětní deska o celé události.[100])

Několik měsíců před tím Petr vypravil se ku gen. kapitule, neměl však této cesty, která by byla bývala toho druhu poslední, dokončiti. Když se třinácti opaty jinými zastavil se ve Würzburce, další kroky jejich zarazil list císaře Ludvíka, jímž zakazoval jim další cestu upozorněním, že král Filip Francouzský zajímá poddané německé, do jeho končin přicházející. Při návratu Petr mohl pozorovati v zemích franských přípravy k domácí válce již již nastávající.[101])

Možná, že zmar této cesty překazil Petrovi setkání s přítelem, s kterým jistě rád by se byl pozdravil. Byl to proslulý cestovatel, rytíř Vilém de Boldensele, před krátkým časem (téhož r. 1336) po dva měsíce host Petrův na Zbraslavi, kterýž pohostinství Petrova rád vzpomínaje, oznamoval Petrovi novou návštěvu (a snad i vstup do řádu), když mu dne 29. září 1337 po svém poslu Františkovi Křišťanovu z Prahy posílal své dílo De statu terrae sanctae.[102])

Splnil-li Vilém svůj slib, nelze určiti, tím méně zda jej splnil ještě za života Petrova. Zprávy o Petrovi zvolna zanikají. Jedna zmínka (bude o ní ještě řeč) chce tomu, že také Petr, jako někdy oba jeho předchůdci, odhodlal se složiti úřad. Ovšem nebyl by to asi býval pouhý jejich příklad, který by ho k resignaci byl pohnul, nýbrž spíše obtíže úřadu. Finanční stav kláštera klesal stále, r. 1338 klášter byl nucen přijmouti peněžitou podporu markraběte Karla, začež mu zastavil zlatý kříž, někdy od děda jeho, krále Václava II, klášteru darovaný.[103])

Posledně setkáváme se s Petrem jakožto opatem dne 13. ledna 1339, kdy přítomen byl v Praze jednání o uklizení

---

[100]) III, 15, zde str. 613.

[101]) III, 14, zde str. 611.

[102]) List otiskl znovu Tadra č. 70; o Boldenselovi (který vlastně slul Otto von Neuhaus, býval dominikánem v Mindenu, a teprve po útěku z kláštera asi 1330 přijal jméno Vilém de Boldensele), srovn. Grotefend, D. Edelherren von Boldensele oder Boldensen v. Zeitsch. d. hist. Vereines für Niedersachsen 1852, str. 209, kde také cestopis jeho znovu (a lépe než předtím) vydán.

[103]) Tadra č. 73.

jakéhosi sporu kláštera Sedleckého.[104]) A jest to vlastně poslední zpráva o Petrovi vůbec. Neboť i kdybychom přiložili víru zprávě (již zachoval starý seznam opatů Zbraslavských), že Petr resignoval, nemáme pro ni vročení.[105]) Leč zpráva sama, kterou již nesprávné udání let opatství Petrova činí podezřelou, ani jinak není dosti zaručena, není pro ni dokladu. V lednu 1339 vidíme ještě Petra opatem. V březnu 1340 král Jan vydává v Paříži listinu, z níž patrno, že na Zbraslavi dosedl krátce před tím opat nový.[106]) To se muselo státi spíše koncem r. 1339 než počátkem 1340. Zda opatský stolec uprázdnil se smrtí či resignací, nepraví se. Jestliže Petr opravdu resignoval, byl by své resignace dlouho nepřežil. V kronice několikrát projevil úmysl pokračovati, dokud mu bude přáno života, poslední partie jeho kroniky jsou — jak uvidíme — psány současně nebo skoro současně, z pravidla vždy nejdéle dvě léta po událostech — a poslední zpráva má datum z února 1338. Jistě tedy smíme se domnívati, že rok 1339 jest posledním rokem jeho života.

S opatem Petrem odešel muž dosti značného rozhledu, nadprůměrného vzdělání a bohatých zkušeností. Svědectvím jeho ušlechtilých snah zůstanou vždy jeho literární práce, jichž je několik, zejména kniha o zázracích Zbraslavských, o níž ještě uslyšíme (nyní asi ztracena) oboru vzdělavatelného, báseň či spíše veršování o pravidlech života mnišského,[107]) sbírka jeho kázaní, a snad také nějaká práce z oboru astro-

---

[104]) Reg. IV, č. 636.

[105]) Zpráva tato (FRB IV, str. 346) praví, že Petr vzdal se, byv opatem 29 let, což jest arci mylné. A také důvod, který mínil, že nalezl Loserth (AÖG. LI, str. 473), není platný. Petr prý se od zvolení tituluje vždy plným jménem, toliko v poslední kapitole vystupuje jako fr. Petrus, dictus abbas, takže prý to muselo býti psáno po abdikaci. Ale to jsou slova, která náležejí k celé listině, do této kapitoly vložené, v níž na začátku plný titul Petrův jest již položen, tak že na konec jenom stručně k němu se odkazuje (dictus abbas); tato slova vztahují se k listině, ne k celé předchozí kronice!

[106]) Reg. IV, č. 772 (pro Zbraslav vydána tam listina již 19. března, tamže č. 769).

[107]) Tuto báseň vydal Loserth v MVGDB. XIV; o kázaních srovn. Loserth, D. geistlichen Schriften Peters v. Zittau. SB. Ak. Wien, Phil. Hist. Kl. sv. 98.

nomicko-chronologického.[108]) Ale nejlepším prostředkem k poznání jeho ducha jest jeho kronika, jejíž rozbor teprve může býti základem definitivního úsudku o jeho osobě i ceně jeho díla.

2. *Kronika Zbraslavská, její vznik, složení a význam.*

a) Činnost opata Oty.

Bylo již svrchu dotčeno, že není dostatečných důvodů klásti vznik officiální historiografické činnosti na Zbraslavi příliš záhy. Třebas vždy bylo možno, že mniši Zbraslavští začali vésti nějaké annály, positivních důkazů nemáme. A třeba také, jak ještě uvidíme, bylo možno, že jednotlivé části nynější kroniky mohly vzniknouti před svým splynutím s officiální kronikou klášterní, základ k tomuto dílu položila teprve činnost druhého opata Oty. Tím jest také dána hranice, před níž kronika naše ve svém celku nemohla vzniknouti, a v hrubých rysech také vytčeno období, do kterého spadá účastenství Otovo na tomto díle. Otovi byla pobídkou k začetí této práce smrt zakladatele kláštera, krále Václava II. Přikročil k práci své tedy teprve roku neb po roce 1305. A poněvadž nemůže býti pochybnosti, že po dobu jeho života nikdo nepomýšlel na to, přiděliti pokračování v práci Otově některému jinému mnichu, máme rokem jeho smrti (1314) vytčenu v hrubých rysech také zadní hranici doby jeho činnosti. Jak vysvětliti, že za celou tuto, poměrně dosti dlouhou dobu Ota nenapsal více než prvních 51 kapitol (a také zde lze pochybovati, vyplynulo-li vše z činnosti jeho), jest otázka, pro niž nemáme odpovědi a o níž všecky domněnky jsou zbytečné a marné. A přece — třeba bychom se musili hned napřed vzdáti každé naděje na odpověď — otázka sama přímo dráždí, zvláště když si uvědomíme, že Ota sám vytkl své kronice cíle daleko užší, než potom (zásluhou Petrovou) kronika Zbraslavská splňuje.

Ota — a to jest moment, na který, jak později uvidíme,

---

[108]) Pescheck v N. Lausitz. Mag. XII str. 536, připomíná, že byl takový rkp. nedávno nalezen v Heiligenkreuzu u Vídně. Ale pátrání moje po něm zůstalo marné.

nutno zvláštní důraz klásti — odhodlal se psáti toliko život zakladatele Zbraslavě, krále Václava II, a také tento úkol ještě si omezil. Sám praví v předmluvě, že se rozhodl „něco o životě a mravích . . . Václava . . . krále . . . prostým slohem prosaickým vypsati“, a něco níže vymezuje úkol svůj ještě určitěji: „ale ponévadž věci mnohé ve slova nemnohá se zahrnují nesnadno, ježto všecky jednotlivé skutky svrchu jmenovaného knížete . . . písmem probrati nemohu, proto velmi skrovně jeho a otce jeho, pana Otakara, napřed vylíče činy, k těm skutkům podivuhodným, jež při založení kláštera Zbraslavského naplnil, v přítomném spisku se obracím“[1]. A věren jsa svému úmyslu, přerušuje se, když jinými událostmi byv zlákán, na chvíli o nich byl vypravoval, poukázáním k vlastnímu úkolu svému: „Ale ponévadž z lásky k tomuto mladíkovi [Václavovi II] přítomnou práci jsme započali, vyžaduje toho čas, abychom, pominouce ostatních okolků nyní ve vypravování postupovali, vypisujíce činy jeho, abychom, do omrzení obracejíce pozornost k tomu, co nenáleží k našemu úmyslu, pozor majíce na věci méně potřebné, nepřišli příliš pozdě k tomu, na čem jsme se rozhodli.“[2])

Již tím jest účel podniku Otova jasně naznačen. A uvážíme-li dále, že Ota hned v předmluvě označuje dílo své za četbu vzdělavatelnou,[3]) pochopíme snadno, že neběželo Otovi

[1]) Kn. I. kap. 1. (zde str. 10): quedam de vita et moribus . . . . Wenceslai . . . regis . . plano stilo dictaminis exarare disposui . . . ; sed quoniam multa verbis paucis constringuntur non facile, quo singula prefati principis digne recolenda facta, que gessit, scribendo pertransire nequeo, eo permodicis suis patrisque ipsius domini Ottakari prescriptis actibus ad ea, que in fundacione monasterii Aule Regie admiranda complevit opera, in presenti opusculo me converto.

[2]) Kn. I. kap. 14 (zde str. 30); Sed quia amore huius invenis presentem laborem incepimus, tempus exigit, ut ceteris ommissis anfractibus ipsius gesta scribendo amodo in dictamine procedamus, ne dum hiis, que non sunt nostri propositi, morose intendimus, minus necessariis intenti, ad ea, que decrevimus, tardius veniamus. Ostatně tento počáteční účel kroniky potvrzuje take později (II, 24) opat Petr; srovn. niže II. 27 (zde str. 557—558).

[3]) Quatenus meo licet inutili suggerente studio eo eiusdem regis vita commendabilis posteris in proficiendi argumentum prodeat . . (zde str. 10): týž účel ohlašuje take později často.

o dílo dějepisné ve vlastním smyslu, ba ani o vypsání života krále Václava, nýbrž o život zakladatele kláštera, jedním slovem o legendu,[4]) jíž snad mělo býti užito k posmrtnému ještě oslavení jeho gloriolou svatých.

Tím jest již také dáno stanovisko, s něhož práci Otovu nutno posuzovati. Středověkému letopisci jsme vděčni za to, co nám ve svém vypravování zachoval, nebudeme od něho žádati hlubokého chápání vnitřní souvislosti událostí, o nichž vypravuje. Tím méně smíme toho žádati od autora legendy, který vedle historických (— a mnohdy více než jim —) slouží také účelům jiným. A legendární ráz vypravování Otova v jeho díle objevuje se dosti často a dosti zřetelně, tam kde pohnutky jednotlivých činů svého hrdiny hledá, nebo základní motivy z vlastní fantasie rozvádí tak, aby co nejpříznivější světlo padalo na osobu, která jest středem jeho vypravování. Bylo již častěji (od Palackého po Losertha a Emlera) poukázáno k této vlastnosti naší kroniky při líčení osudů Závišových, jeví se ve zprávě o Albrechtovi (I, 46) a j.

Tato vada díla Otova, již povahou jeho práce daná, mírní se však jednou vynikající vlastností Otovou — onou chvályhodnou svědomitostí, s jakou vypracování i takového díla podstoupil. Jistě nemáme příčin pochybovati o jeho dobré vůli, praví-li, že odhodlal se vypsati o Václavovi „co jsem poznal o něm tajně i veřejně ne tak z doslechu, upraveného mimotnými řečmi zpravodajů, jako zrakem, jenž rozhodčím jest nad uši spolehlivějším".[5]) A třeba nebylo lze věřiti tomuto přiznání doslovně — Ota jistě nebyl osobně účasten všeho, co o králi Václavovi vypravuje — přece jistě slova tato mohou býti svědectvím o snaze, dověděti se a pověděti pravdu, což projevuje se právě tam, kde Ota dotvrzuje pravdivost svého líčení svědectvím těch, kteří to viděli.[6])

---

[4]) I k tomu bude níže nutno se vrátiti.

[5]) I, 1 (zde str. 10): que non tam auditu extraneis relatorum accomodato sermonibus, quam visu, qui arbiter est aure cercior . . .

[6]) Hoc michi dixerunt, qui secum crebro fuerunt (I, 14, zde str. 32); — pestilencia in terra prevaluit, quantam retroactis temporibus, prout a senibus didici, nullus ibi expertus fuit (I, 12, zde str. 26). Mimo to dovolává se veřejného mínění také v kap. 21. a 24. (jak již upozornil Bachmann).

Spolehlivost jeho údajů zvyšuje ještě užívání listin. Ačkoliv Ota — proti původnímu úmyslu, jak se zdá, — zakládací listiny kláštera Zbraslavského opomenul do své práce vložiti,[7]) přece jest pravděpodobno, že ve vypravování listin těchto užil, jako snad i jinde listinné zprávy nezůstaly mu neznámy.[8]) Vedle toho všeho však opíral se Ota také o starší prameny vypravovací.

V novější době bylo vysloveno mínění,[9]) že zvláště vypravování o založení kláštera Zbraslavského (zejména kap. 36—42) bylo — patrně od Oty samého — složeno již dříve, záhy po založení kláštera a do kroniky že již jako celek přešlo. Leč bližší přihlédnutí ku kronice samé nedovoluje nám tomuto mínění přisvědčiti. Jest pravda, že líčení, řekněme, prachistorie klášterní, jest zvláště živé, názorné, plné zajímavých detailů. Ale to vše nestačí k domněnce (již jinak nic nepodporuje, naopak některé zjevy vyvracejí), že by líčení musilo býti téměř současné. Nelze pochybovati, že paměť těchto věcí žila ještě svěží v klášteře, když Ota své práce se podjal, zvláště když byli téměř všickni první členové konventu — a z nich Ota — dosud živi, když ve stálém styku s klášterem zůstával osobní účastník všeho toho, Heidenreich Sedlecký. Vypravování o začátcích kláštera i tam, kde tvoří jakýs souvislý celek (kap. 36—42), jest s ostatními částmi díla Otova úplně organické, nikde není stopy, že by do práce vznikající bylo již hotové přejato bývalo, jest předcházejícím vypravováním podmíněno a také s následujícím úzce sloučeno.[10]) Současnému vypravovateli nesměli bychom také impu-

[7]) Srovn. I, 40 (konec), zde str. 86.

[8]) Některé obraty v I, 29, 40 a 42 kryjí se se slovy první zakládací listiny Václavovy (Tadra č. 1). Také konec kap. 42 zdá se býti převzat z nějaké listiny (srovn. níže pozn. 12); že shod není více, lze snad vysvětliti tím, že Ota mohl znáti některé jiné listiny (starší), nám dnes neznámé. Že také na jiných místech Ota mohl užíti zpráv listinných (ve vypravování o Korutanech I, 4 a j.), dokazuje nověji Bachmann, Beiträge 51.

[9]) Bachmann, Beiträge etc. str. 29.

[10]) Sám Bachmann (na uv. místě) přiznává, že souvislému vypravování (kap. 36—40) předcházejí a následují dvě kapitoly obsahem spřízněné (29 a 44); ale založení Zbraslavě ohlašuje se již mnohem dříve (I, 24, zde str. 52).

tovati takové nepřesnosti, jaké vidíme v Otově líčení o náhradě dané biskupu Pražskému.[11]) A také jiné důvody pro domněle starší původ této partie neobstojí;[12]) mínění podobné mohlo vzniknouti jen tím, že nepoznal se dostatečně vlastní úkol Otův, napsati legendu. A tak konečný závěr nemůže zníti jinak, než že není důvodu pokládati tuto část za starší a tedy jakýsi pramen Otův (třeba od něho samého, ovšem dříve, psaný).

Naproti tomu však Ota k některým písemným pramenům, jichž užil, hlásí se sám. Dovolává se nějakých starých historií při zmínce o starších dějinách Polských,[13]) znal jakousi kroniku, jednající o založení kláštera Kladrubského.[14]) Ale také ve starších částech — a tam ovšem tím spíše — odkazuje na jiné prameny, zvláště zcela určitými slovy: [o bojích Otakarových] hojněji vykládají, kdož o udatných činech jeho dle bezpečného vědění kroniky sepsali a v rozličných svazcích k důstojné poctivosti potomstvu je zůstavili.[15]) Citát tento zdá se určitě ukazovati ku pokračování kroniky Kosmovy, známému jménem „Příběhů krále Přemysla Otakara II“ a „Vypravování o zlých letech po smrti krále Přemysla“, z nichž první právě zde také stylisticky se ozývá (jak na svém místě upozorněno), a jejichž užití již jinde[1]) bylo dostatečně prokázáno, takže není třeba zde k tomu se vraceti.

[11]) Srovn. str. 87, pozn. 1.

[12]) Bachmann uvádí také, že při začátku líčení (kap. 36) praví se: A. i. 1291 — ipse erat annus etatis d. Wenceslai 22, kdežto ku konci (kap. 42) se dí: Acta sunt hec a. d. 1292 — ipse est annus etatis . . Ale nehledě k tomu, že erat má toliko Loserth (u Emlera jest est) a že by bylo nutno dříve vyšetřiti, které čtení jest správnější — (ač ani čtení Loserthovo nemá toho významu, jaký mu Bachmann přikládá) — celé závěrečné datum v kap. 42. zdá se pocházeti (i s datem denním) z nějaké listiny a naprosto nemá té průkazné moci, jakou mu přičítá Bachmann.

[13]) I, 50 (zde str. 101): „prout antiquorum narrant historie“.

[14]) I, 38 (zde str. 81): preterire non possumus ea, que referente cronica, que de fundacione Cladrubensis tractat cenobii, scripta cognovimus.

[15]) I, 4 (zde str. 14—15) luculenter insinuant, qui de suis gestis fortibus ex certa sciencia cronica conscripserunt et in diversis voluminibus . . . posteris reliquerunt.

[16]) Loserth v AÖG 51, str. 467 n. a ve vydání v pozn. ke kap 2—9; jeho vývody korriguje v něčem (ač ne vždy správně) a doplňuje novými shodami Bachmann na uv. m. str. 52 n.

Než ani tím nejsou ještě prameny Otovy vyčerpány. Bachmann to byl, který se nověji pokusil o důkaz, že vedle těchto annálů užil Ota také letopisných pramenů jiných. A třeba Bachmann svoji animositou proti Loserthovi někde dal se strhnouti vedle správných oprav také k popírání věcí Loserthem zjištěných a jinde zase v horlivosti, dokázati svůj nový názor, za doklady pokládal zjevy, které doklady nejsou,[17]) přece nutno přiznati, že se mu podařilo dokázati, jak Ota užíval také pramenů jiných. Byly-li to nějaké annály Rakouské, či (což se mi zdá pravděpodobnějším) nějaký jiný pramen ztracený, nutno prozatím zůstaviti nerozřešeno.

Přisvědčuje mínění Bachmannovu, nejnověji Graebner[18]) postoupil dále a snaží se dokázati, že ke všem těmto ještě jiný ztracený pramen v kronice Zbraslavské nutno pro starší dobu připouštěti. Ale otázka, pokud ho bylo užito, vede dále, než Graebner měl za potřebné zkoumati (— a nebylo to ostatně ani jeho úkolem). Souvisí s otázkou, pokud Otův pokračovatel také jeho díla se dotekl. A k tomu cíli nutno znáti

b) činnost opata Petra,

kterou však třeba rozděliti ve dvě období. Na tomto místě zajímá nás především otázka, kdy Petr začal pokračovati v díle svého předchůdce. Nebylo by ani potřebí zvláštního ujištění Petrova[19]), abychom věřili, že nestalo se tak před smrtí Otovou. Nemáme nejmenšího důvodu domnívati se, že by byl kdo pomýšlel na to, vyrvati Otovi dílo začaté z rukou, naopak všecky okolnosti dosvědčují opak, tak že s určitostí můžeme říci, že Petr v pokračování v díle Otově před březnem r. 1314 se neuvázal.

Ujímaje se práce Otovy, Petr, jak ještě níže uvidíme,

[17]) Nesmím zde unavovati výčtem detailu; pravdivost mých slov ukáže nejlépe ku př. srovnání Bachmanových juxtaposic kroniky Zbraslavské s Contin. Vindobon (Beiträge str. 57 a 58), z nichž první a poslední musí býti bezpodmínečně škrtnuty.

[18]) Graebner Böhm Politik etc. zvl. str. 153 n.

[19]) Vyplývajícího ze slov, jimiž v předmluvě k Janovi, opatu Waldsaskému, o Otovi mluví.

rozšířil program její [20]), nicméně doufal, že bude moci jedním svazkem práci takto rozšířenou dokončiti. Tím asi lze vysvětliti, že první kniha kroniky Zbraslavské jest proti ostatním dvěma tak nepoměrně veliká. Obsahujeť neméně než 130 kapitol proti 34 kapitolám knihy druhé a 15 knihy třetí. Každá z těchto knih tvořila původně samostatný svazek, ale z nich zachovala se v původní formě toliko kniha druhá, jejíž rukopis uložený v bibliothece Vatikánské zdá se býti podle mínění Palackého autografem Petrovým. [21]) Ostatní knihy zachovaly se toliko v opisech.

Rozdělení jest více méně vnější, zejména při první knize zdá se, že Petr, začav psáti v témže svazku, v němž nedokončené dílo Otovo bylo začato, snad i nedostatkem místa byl donucen první knihu ukončiti. Nicméně i tak není toto rozdělení bez jakéhosi vztahu ku předmětu. Vypravování knihy první končí se zvolením Petrovým za opata (1316), a tedy událostí (pro osobu autorovu) i pro klášter dosti důležitou — a dílo Petrovo chce vždy zůstati kronikou klášterní, především mnichům určenou. K ukončení knihy druhé a započetí třetí dalo podnět Karlovo nastoupení ve správu Čech, k němuž nové naděje se pojily. Lze říci, že toto oddělení posledních dvou knih jest také umělecky odůvodněno. Živější tóny líčení, podmíněné právě novými nadějemi, ostře kontrastují se chmurnou náladou knihy druhé, neblahým událostem věnované, a již proto žádaly zvláštního, samostatného oddílu. Konec knihy třetí způsoben byl smrtí Petrovou.

Již tento stručný přehled ukazuje, že dílo toho druhu, v němž Petr umínil si pokračovati, dokud bude živ, [22]) ne-

[20]) Mínění Loserthovu (na uv. m. 476—477), že by Petr, když pokračovati začal, byl měl v úmyslu toliko životopis Václavův dokončiti, nemohu přisvědčiti. Loserth dovolává se slov Petrových o Václavovi (II, 27, zde str. 557) „propter quem precipue hec descripcio primo facta est“, ale u Dobnera (odkudž cituje) chybí nejdůležitější slovo p r i m o, z něhož jest patrno, že Petr nemíní zde začátek práce své, nýbrž již Otovy. Že Petr hned, když se ujímal pokračování, rozšířil program, plyne určité z předmluvy na první knihu (srovn. níže).

[21]) Loserth na uv. m. str. 457—458, Emler ve FRB IV. Srovn. i Palacký, Italienische Reise str. 54 n.

[22]) Srovn. doklady u Losertha na uv. m. str. 482.

mohlo vzniknouti rázem, nýbrž postupně. Cena historického pramene vždy mimo jiné také s tím souvisí, jak daleko jest od události, o nichž referuje, časově vzdálen. Kdyby Petr teprve krátce před smrtí byl se práce ujal, cena starších partií jeho značně by klesala. Rozbor historických pramenů a časové určování jejich jednotlivých částí není hříčkou k dokázání důvtipu, nýbrž důležitou částí kritického zkoumání. Opat Petr usnadnil nám časové určení své činnosti měrou dosti značnou.

Především nutno blíže určiti dobu, kdy vznikala kniha první. Při jejích značných rozměrech nepřekvapí, že také první kniha vyžádala si delší doby. Zajímá nás především zvěděti, kdy kniha jako celek byla dokončena. Nutno tu poněkud předběhnouti další vývody a vytknouti hned, co níže bude ukázáno, že kniha první v nynější své podobě nemohla býti dokončena před dubnem r. 1317.

Již tím jest vlastně datována její předmluva k opatovi Janovi Waldsaskému, jemuž jest kniha první věnována. Věnování mělo býti důkazem, že nevyzněla na prázdno vybízení tohoto přítele Petrova, jež Petr v oslovení opata Jana tímto způsobem líčí: „Vybízí mne nyní láska vaše a před tím mnohokráte vybízela, abych knihu o založení kláštera Zbraslavského, skrze pana Otu . . . dávno započatou . . . dále vésti neopominul.“ [23]) Slova jasná, že není příčiny hledati nějaký umělkovaný výklad. Opat Waldsaský vybízel častěji Petra, aby v díle svého předchůdce pokračoval. Při čilých stycích obou klášterů není jistě příčiny k domněnce, jíž celé znění předmluvy se vzpírá, že by totiž vybídnutí byla se stala již za živobytí Otova. [24]) A také není, tuším, třeba pochybovati, že to byla toliko první kniha (ne celé dílo), jíž Petr Janovi připsal. Ze slov předmluvy, jimiž Petr naznačuje rozšíření programu, jak je také skutečně provedl, zdá se mi to dostatečně vyplývati. Pochybnosti, které byly vysloveny, měly vznik jen v násilném výkladu slov

[23]) V předmluvě na I. knihu (zde str. 21): Hortatur me nunc caritas vestra et antea multociens est hortata, ut librum de fundacione monasteri Aule Regie per d. Ottonem . . primitus inchoatum . . . continuare non obmittam.

[24]) Jak chce Bachmann 28 (a z části již Loserth 477); tím ovšem nechci vylučovati možnosti, že opat Jan vybízel Petra k pokračování v díle Otově tím spíše, poněvadž věděl o jeho starší dějepisné zálibě.

předmluvy; [25]) vymaníme-li se z něho, vidíme, že předmluva jen potvrzuje, co níže bude ukázáno, že kniha první, hned jak — asi v dubnu 1317 — byla dokončena, opatu Janovi byla připsána a odevzdána.

Leč tímto zjištěním, že kniha první ve své nynější, konečné podobě napsána byla mezi lety 1314—1317, není ještě zjištěno, kdy vznikaly jednotlivé díly její. Nutno si jich proto všimnouti podrobněji. Jednotlivé odstavce své kroniky opat Petr označil sám jednak stylisticky (zvláštním způsobem jejich uzavření), jednak zvláštními nadpisy, vždy k následující řadě kapitol se vztahujícími. Skládá pak se první kniha dle tohoto označení autorova z těchto součástí:

a) Život krále Václava II. (od kap. 1—83, jak víme, jen ve druhé části, od kap. 52, dílo Petrovo).

b) Životopis krále Václava III., toliko jedna kapitola (84), k níž však připojují se ještě tři další (do 87) se zprávami o Rudolfovi a Jindřichovi Korutanském.

c) Pojednání letopisné o Janovi, králi Českém . . . (od kap. 88 do 111).

d) Výklad stručný o nejjasnějším knížeti, panu Jindřichovi VII. (od kap. 112 do 120).

K tomu pak druží se části další, zvláštním záhlavím sice neoznačené, ale přece za samostatné oddíly se ohlašující a sice kap. 121—123 obsahující zprávy o smrti papeže, o zrušení Templářů a zázracích Markétiných, a kap. 124—130, přinášející zprávy o dalších příbězích od r. 1315 (vlastně 1314) do r. 1316 (1317). Také u nich lze pozorovati aspoň jeden ze zev-

---

[25]) Zejména ze slov „vybízí mne n y n í“, která Loserth chce vykládati na osobní přítomnost Janovu na Zbraslavi r. 1316 (při volbě Petrově). Souhlasím plně s Bachmannem (28 pozn. 1.), že slova tato spíše nutno vztahovati na styk písemný, než osobní přítomnost Janovu na Zbraslavi. Ale i kdyby výklad Loserthův byl nutný, jest pravděpodobno že Jan také r. 1317 na Zbraslavi byl (srovn. listinu Alberta z Bezděze ze dne 18. dubna 1317, u Tadry č. 29, k níž Jan přivěšuje pečet, a o níž, třeba neuváděla místa, jest pravděpodobno, že byla psána na Zbraslavi); jiný pravděpodobný výklad pro odevzdání díla Janovi r. 1317 podává Emler str. XII. pozn. 37. Podle toho, co právě vyloženo, odpadají také pochybnosti Emlerovy, nebyla-li Janovi odevzdána toliko část první knihy (život Václavův), ač jinak — kdyby mínění Loserthovo bylo správné — pochybnosti toho druhu jistě byly oprávněny.

ních znaků, jimiž Petr jednotlivé oddíly práce své označuje. Autor náš totiž, jak již dotčeno, uzavírá vždy jednotlivé oddíly své práce zvláštními vložkami jaksi všeobecnějšího, nebo aspoň s předmětem jen nepřímo souvislého rázu. [26]) Životopis Václava II po několika kapitolách konečných, věnovaných zbožnosti a dobrým mravům Václavovým, zakončen jest vypravováním o jakémsi zázraku na jeho hrobě, oddíl objímající život Václava III. a jeho prvých dvou nástupců zakončuje zmíněné již skládání Petrovo o vstupu do řádu, konec oddílu třetího tvoří vypravování o zázraku Ivančickém, traktát o Jindřichovi zakončen allegorií o koruně císařské. Podobným způsobem také kap. 121—123 uzavírají se zázraky Markétinými a oddíl následující závětí autorovou. Pokusím se nyní zjistiti dobu, kdy jednotlivé z těchto částí vznikaly.

a) Životopis krále Václava II. má ovšem, pokud se účasti Petrovy tkne, začáteční hranici vytčenu dobou, v níž Petr díla Otova se ujal. Víme již, že se to nemohlo státi před r. 1314. A to potvrzuje také bližší přihlédnutí k obsahu. Hned v kap. 54. (tedy ve třetí, již Petr připojil) prozrazují se stopy pozdějšího sepsání,[27]) a z některých narážek lze dobu, v níž toto dokončení díla Otova vzniklo, dosti podrobně určiti. Tak v kapitole 83. Petr, vypravuje o jakési příhodě krále Václava II., uváděje svůj pramen, určuje také dobu, před níž této kapitoly napsati nemohl: „Desátého pak roku po smrti toho přezbožného knížete . . . řečená paní mně vypravovala.“ [28]) A je-li tím dosvědčeno, že napsání této kapitoly nemůže náležeti před červen r. 1314, jiné přiznání Petrovo dokazuje, že dokončení života Václavova nemohlo se to státi o mnoho později, ono totiž, kde při poslední vůli královč praví, že král povolal pana Petra, svého kancléře, nyní biskupa Olomouckého[29]). Petr,

[26]) Upozornil na to již Loserth na uv. m. str. 481.

[27]) Ve zmínce o kanonisaci papeže Coelestina, která se stala r. 1313, a také ve zmínce o smrti Albrechtově r. 1308 (srovn. I, 54, zde str. 112); pro nás ovšem, nepochybujeme-li, že Petr ujal se této práce až po březnu 1314, není tato zmínka (jakož i četné jiné, z nichž znalost událostí vypravování předstihujících vyplývá, pokud nevedou za r. 1314) rozhodující.

[28]) I, 83 (zde str. 180). Decimo vero anno post istius principis obitum . . . predicta matrona michi . . . enarravit.

[29]) I, 74 (zde str. 160). „dominum Petrum, suum cancellarium, nunc Olomucensem episcopum“.

stav se biskupem r. 1311, zemřel dne 7. června 1316 (což potom Petr sám zaznamenal), takže tato část knihy první ještě před tímto datem ukončena býti musila.[30]) A tak dospíváme k závěru, že životopis krále Václava od Petra dokončen byl v l. 1314 (po březnu—červnu)—1316 (před 7. červnem).[31]) To jest ovšem nejzadnější hranice, jíž zužují doby vzniku následujících oddílů, dá-li se ukázati, že jednotlivé oddíly vznikaly postupně za sebou.

Než při této partii díla Petrova vedle otázky, kdy povstala, zajímá nás také otázka jiná, ta totiž, zda Petr dílo svého předchůdce, když v něm pokračovati se jal, nechal úplně beze změny, či zda se odhodlal k některým opravám a doplňkům. Ze slov, jimiž Petr práci svého předchůdce nazývá „k onomu místu, jež počíná: Jestliže zbožný krále Václava úmysl atd. dovedenou,“[32]) možnost tato nezdála by se nejpravděpodobnější, ač ovšem k určitému tvrzení, že by Petr nebyl mohl nějaké změny provésti, tato slova také neopravňují. Nelze upříti, že obě partie tyto vyznačují značné slo-

---

[30]) S tím jest dobře ve shodě, že hned v následující kapitole, dovolávaje se svědectví svého opata Konráda, jmenuje ho dosud opatem (I, 75, zde str. 163: Huius usque hodie dominus Conradus, abbas Aule Regie, perhibet testimonium). Konrád, jak známo, poděkoval se v září r. 1316.

[31]) Proti tomu však zdá se mluviti kap. 82 (zde str. 176), v níž se o někdejším důvěrníku Václavovu Janovi Brixenském mluví jako o bývalém biskupu Brixenském, Bamberském a Frisinském (Johanni Brixinensi ac Babenbergensi nec non Frisingensi quondam episcopo), což předpokládá nejenom vědomost o jeho dosažení stolce Bamberského (1322) a Frisinského (1324), nýbrž zdá se také naznačovati, že již zemřel (1324), čímž by se sepsání posunulo až za tento rok. Ale proti ostatním důkazům, které kladou sepsání určité do doby svrchu naznačené, nezdá se mi toto místo býti rozhodujícím, zvláště když si uvědomíme, že jen o několik kapitol dříve (v kap. 74, zde str. 160) Petr nazývá Jana shodně s dobou, v níž píše, nunc episc. Brigsin. (od r. 1306). Buďto tedy tato kapitola byla od Petra napsána a do kroniky vložena později (— a tomu by nasvědčovalo ono mortuus fuerat — byl zemřel — na jejím začátku, ač nelze zase přehlížeti, že konec kapitoly tomu poněkud odporuje —) anebo (vyloučíme-li možnost, že celou kapitolu napsal později někdo jiný) byly veškeré tituly biskupa Jana později od opisovače doplněny, nebo od autora in margine později připsány a od opisovače v text pojaty.

[32]) V předmluvě, zde str. 2, ad illum locum, qui incipit: Si piam regis Wenceslai intencionem etc. deductum.

hové příbuznosti, takže nebýti výslovného přiznání Petrova, nikomu by snad nepřipadlo pro prvních 51 kapitol hledati jiného původce. Ta okolnost zejména dala Dobnerovi[33]) a Palackému[34]) podnět k mínění, že Petr materiál Otou zůstavený sám přepracoval. Ale proti tomu vyzdvihl Loserth[35]) některé důvody, kteréž zejména při výslovném Petrově i jiném rukopisném svědectví vylučují pochybnosti, že začáteční kapitoly života Václavova skutečně vyplynuly z péra Otova.

Leč jedna věc tu vždy jest nápadna. Poznali jsme svrchu úzkostlivost, s jakou Ota přidržoval se svého thematu, jak se přerušoval, když proud vypravování hrozil ho strhnouti mimo vytčené meze. A nelze zapříti, že vzhledem ke kapitolám, jež jsou majetkem Petrovým, v první části vypravování dosti koncentrováno jest na osobu zakladatele Zbraslavě. Ale přece i zde najdeme některé partie, které s osobou tou přímo nesouvisí, a jejichž opomenutí bychom spisovateli rázu Otova nemohli vytýkati. Vzpomeneme-li naproti tomu, že právě Petr to byl, který hned při začátku práce její program rozšířil, jistě ta okolnost stačí, abychom pokusili se hledati v kronice samé odpověď, zda slova Petrova ze zmíněné předmluvy nutno vykládati tak, jako by práci předchůdcovu byl nechal nedotčenu.

Jedno místo neušlo již dříve pozornosti badatelů.[36]) Jest to onen veršovaný seznam prvních mnichů Zbraslavských, který čteme v kap. 40. Již první čtení tohoto místa od verše „Tu spisuji se zbožných mnichů jména“ přes prosaický výklad až do konce veršovaného výčtu[37]) dovede přesvědčiti, že máme před sebou pozdější vsuvku. Jeden z těch, kteří na Zbraslav přivedeni byli, sotva by byl o nich a o sobě tak mohl psáti. K tomu pak přistupuje, jak již Loserth správně uvedl, i to, že touto vsuvkou proud vypravování se ruší; lze ještě dodati, že právě následujícím prosaickým odstavcem předcházející vsuvka Petrova (a tedy pozdějšího původu) se korriguje a z ne-

[33]) MHB V. úvod str. 10 a vydání str. 103, pozn. z.

[34]) Würdigung etc. str. 124.

[35]) na uv. m. str. 461 n.

[36]) Srovn. Loserth v edici, str. 10, pozn. 2. Bachmann 26, pozn. 1, Seibt str. 30 n.

[37]) Str. 84.

správností usvědčuje.[38]) Nelze tedy pochybovati, že toto místo jest důkazem, že Petr neostýchal se dílo svého předchůdce doplňovati. A podezření odtud plynoucí nutí hledati dále.

Nezáleželo by ani mnoho na tom, že verše, zahajující kapitolu 30, zdají se býti v rozporu s jejím obsahem,[39]) neboť verše na začátku i na konci kapitoly položené souvisí obsahově (konečné verše dokončují myšlénku v začátečních rozpředenou), náleží patrně k sobě a byly snad roztrženy teprve pozdějším opisovačem, který je podle přípisku v originále opisoval a špatně zařadil, což ovšem by svědčilo o jejich pozdějším původě. Leč důležitější zdá se mi býti okolnost, na niž v našem vydání na svém místě bylo již upozorněno, že totiž kapitola 49 začíná se slovy: Pan Bernard, jehož připomíná předcházející kapitola,[40]) kdežto poslední zmínka o Bernardovi najde se teprve o dvě hlavy dříve v kapitole 46. To by mohlo ukazovati, že do původního vypravování, v němž nynější kap. 49. následovala hned za 46., něco teprve později bylo vloženo. A mínění toto nepostrádá také jinak opory.

Připustíme-li (prozatím jen hypotheticky), že by kapitoly 47 a 48 mohly býti pozdější vsuvka, nesmíme ovšem přehlédnouti, že s jednou z těchto kapitol (48.) obsahově velmi úzce, ba téměř nerozlučně jest spojena kapitola 45. Lze říci, že kdo psal kapitolu 48., musil psáti také 45. a naopak. A právě kapitola 45. nese dosti zřetelné stopy, že do vypravování vsunuta byla později, a to ne dosti vhodně, poněvadž s následujícím není ve shodě. V ní se vykládá, že příčinou různice

---

[38]) Loserth jest arci na omylu, když praví, že Konrád, o němž v prosaickém odstavci, hned za těmito verši následujícím jest řeč, jest pozdější opat Konrád, a že tedy slova „nec pretermittendum" nemají pak smyslu. Není to Konrád, pozdější opat, nýbrž jiný Konrád, mnich Waldsaský, který ovšem od Oty výslovně byl uveden, poněvadž nebyl jako ostatní ze Sedlce. Jeden důvod Loserthův tím tedy padá, nicméně i tak, tuším, se pozdější původ oněch veršů potvrzuje. Oto jmenoval tohoto Konráda výslovně, poněvadž nebyl ze Sedlce; ve verších Petrových však o něm vůbec není zmínky.

[39]) Verše vychvalují toho, kdo sám dovede vlásti, a napomínají mladého krále, aby nesvěřoval země cizím — a kapitola jedná o povolání Arnolda Bamberského do Čech.

[40]) Zde str. 98 (Dom. Bernhardus, cuius capitulum antecedens meminit).

mezi Václavem a Albrechtem byly neshody o věno Gutino, kterého lakota Albrechtova Václavovi odpírala, a vykládá se to tak, že se vina přičítá jenom Albrechtovi, k němuž se autor antipatiemi svými netají. Účelem celé kapitoly jest vysvětliti chování Václavovo při volbě Albrechtově, dokázati, že bylo oprávněno. O volbě samé jedná kapitola následující, ale v duchu zcela jiném. Sympatie k Albrechtovi jsou na první pohled patrny, autora průběh volby neuspokojuje, nad to však, mluvě o příčinách různice s Václavem, nejen že nesvádí příčinu na Albrechta, ale uvádí příčiny — docela jiné; přední příčinou jest mu „zavržení hodná nešlechetnost mnohých lidí," která mezi oba „ponuknutím ďáblovým nasela koukole tajného jakéhosi sváru"[41]) — ač v hlavě předešlé mluví se určitě o rozepři pro věno!

To všecko sotva dovoluje pochybovati, že zmíněné tři kapitoly (45., 47., 48.) jsou pozdější vsuvkou — vsuvkou Petrovou. Obsahem svým arci přibližují se legendárnímu rázu skládání Otova. Nicméně přece jedna z nich (47., o Míšenské výpravě Adolfově) jest toho rázu, že bychom ji v legendě snadno pohřešili, že spíše odpovídá rozšířenému programu Petrovu. Arci, stal se nověji pokus, proti výslovnému přiznání Otovu dovozovati, že Ota přece přejímal některé věci, které s úzkým programem jeho přímo nesouvisely. Ale pokus ten nutno pokládati za nezdařený.[42]) Práce Otova opravdu všímá si běhů veřejných zpravidla jenom, pokud s osobou Václavovou jsou v souvislosti, a také tu někdy zvláště proto, že se i začátků Zbraslavských dotýkají.[43]) Vlastnost tato jest tak nápadna,

[41]) I, 46 (zde str. 94). Quoniam autem malignorum hominum reprobanda improbitas inter d. Wenceslaum . . . et ducem Austrie . . occulti cuiusdam rancoris diabolo instigante seminavit zizaniam.

[42]) Jestliže Bachmann (str. 30) ku podpoře tohoto svého názoru upozorňuje na místa o rozvodu Otakarově a o smrti Zbyslavově, jež prý s věcí přímo nesouvisí, není to zcela správné. O rozvodu Otakarově musil Ota pojednati obšírněji, aby ukázal, že otec jeho hrdiny nepřikročil k rozvodu lehkovážně, kapitola o Zbyslavovi (není li pozdějšího původu, k čemuž by zmínka o pozdějších osudech vrahů mohla ukazovati) souvisí s osobou Václavovou přece, a mimo to byla jistě vhodným čtením poučným a mravokárným, za jaké se práce Ota četnými výslovnými upozorněními hlásí.

[43]) Srvn. ku př. o návštěvě v Chebě, kap. 28, 29, zde str. 57—61.

že tam, kde by se mohlo zdáti, že Ota o krůček svůj program překročil (a ovšem také jinde), mohou vzniknouti pochybnosti, není-li také tu jeho dílo snad později doplněno. A tu právě jest poučno všimnouti se nejnovějšího pokusu Graebnerova o zjištění nového pramene Kroniky Zbraslavské.

Jest zajímavo, že shody nebo reminiscence na tento domnělý pramen najdeme především v oněch kapitolách, které jsme svrchu poznali za pozdější vsuvky. V kapitole 49. najdeme reminiscence toho druhu, kap. 48. zdá se býti rozvedením zpráv, jejichž slabý ozvuk najdeme u Pulkavy.[44]) Shody lze nalézti zase v části, která vyplynula z péra Petrova,[45]) kdežto zas naproti tomu, kde jsou v části Otově, vzbuzují dojem pozdějšího přídavku.[46])

Není zde možno otázku tuto do podrobností sledovati, také nelze poměr kroniky Zbraslavské k Pulkavovi zběžným šetřením Graebnerovým pokládati za rozřešený,[47]) nicméně již to, co uvedeno, stačí k poznání, že otázka, provedl-li Petr v práci Otově nějaké změny, nesmí býti prostě odmítána. Upozorněním na vsunutí kapitol o Albrechtovi a výpravě Adolfově do Míšně zvyšuje se význam onoho místa s výčtem mnichů, již dříve za vsuvku uznaného, na tomto základě bude nutno předevzíti další šetření, jež — dovede-li potvrditi existenci nějakého neznámého společného pramene — bude také moci určitěji než dnes vymeziti, kam až sáhaly změny, jež Petr v díle předchůdcově podnikl.

---

[44]) Srvn. FRB IV, str. 57—59 a FRB V, str. 176 177.

[45]) Srvn. doklady u Graebnera, str. 154—155, 156 a j.

[46]) Srvn. ku př. téměř doslovně se opakující zprávu o Vilémitech (Augustinianech) v naší kronice I, 19 (FRB IV, str. 26) a u Pulkavy (FRB V. str. 472), která v naší kronice vypadá jako vsuvka (podmiňujíc ovšem konečné verše o Kunhutě), nebo annalistickou zprávu (ku konci kap 49) o smrti dcery královy Guty, (FRB IV, 60, V, 177), zprávu, která, již úvodními slovy zdá se vypadati jako přídavek; srvn. Graebner 158, při čemž však první domnělý doklad Graebnerův nutno škrtnouti.

[47]) Některé shody, jež Graebner uvádí, mohly spíše vzniknouti dodatečným užitím kroniky Zbraslavské nebo nějakého výtahu z ní od Pulkavy; vůbec bude třeba otázku probrati znova (s povšimnutím všech sem spadajících okolností); možnost nějakého společného pramene, již některé doklady Graebnerovy činí pravděpodobnou, nechci a priori vylučovati, zvláště protihabsburská tendence v úpravě některých zpráv bude zasluhovati povšimnutí, odkazujíc vždy spíše k Petrovi.

Tím již dotkli jsme se také otázky pramenů. Byl by to arci toliko pramen jediný, kdežto Petrovi stály k ruce mnohé, vedle vlastní zkušenosti zejména zprávy hodnověrných současníků. Leč o těchto pramenech bude výhodnější zmíniti se později v jiné souvislosti. Jednoho toliko pramene nutno si povšimnouti hned, poněvadž jeho konstatování vede k závěrům, důležitým také pro určení doby, kdy vznikaly ostatní části kroniky. Jest to ono vypravování o korunovaci Václavově r. 1297 (kap. 81.—83.).

Bylo svrchu v životě Petrově již řečeno, že Petr asi při této slavnosti osobně byl přítomen. Na základě jeho líčení pokusil se Bachmann o pravděpodobný důkaz, že Petr své dojmy záhy po korunovaci sepsal a později do své kroniky přejal. Na jednu věc arci nebyl při tom položen náležitý důraz. Petr rád přejímá do své kroniky cizí práce (ať listiny, listy, nebo jiné skladby), pokud se jeho účelům hodily. Pouhý důkaz, že některá část kroniky hlásí se složením do doby dřívější, nestačil by za důkaz, že to musí býti starší dílo Petrovo. Než v této věci jest — jak již Bachmann správně uvedl — rozhodující osobní tón, který z celé skladby mluví, a který u Petra zdá se vylučovati možnost, že by takto doslova byl přejal práci cizí se všemi jejími obraty, zvláště když tyto obraty, kdyby Petr sám nebyl divákem býval, neshodovaly by se vlastně ani s pravdou.[4*]) Můžeme tedy míti za to, že Petr na tomto místě starší práci svou přejal do kroniky beze změny.

Shrneme-li krátce výsledky předchozího šetření, vidíme (prozatím), že Petr životopis krále Václava dokončil asi mezi l. 1314 a 1316 (vždy s omezením svrchu dotčeným), že při tom práci svého předchůdce doplnil a (snad na základě jiných pramenů) rozšířil, a že do ní pojal také starší skládání své.

Jinak zůstává část tato věrna úkolu, který jí vytknul ten, kdo ji začal. Chce býti četbou vzdělavatelnou, takořka legendou. Hrdina její všude se staví do příznivého světla, líčení jeho stkvělých vlastností mravních, jeho zbožnosti a jeho kajícnosti, třeba se zhusta opíralo o skutečnost, jest namnoze v duchu

[4*]) Na tom také nejvíce záleží, neboť ono „nuper" počátečních veršů na které poněkud také důraz klade Bachmann (str. 31—32), mohlo také vzniknout tím, že se Petr aspoň duchem zpřítomnil s dobou, o níž vypravuje.

řeholním nadsazeno, legendární bývají výklady politických událostí, legendární ve prospěch toho, komu legenda jest věnována. A také zmínky o zázracích na hrobě Václavově prozrazují, že prvotní účel této legendy, prospěti zakladateli kláštera snad ještě více, nebyl spuštěn se zřetele. Osoba Václavova zůstává arci středem vypravování, nicméně obzor Petrův jest daleko širší, než byl (z části úmyslně) obzor jeho předchůdce. Ale přes to nezapomněl Petr ani jiné vlastnosti předchůdcovy. I o jeho práci lze říci, že snaží se, pokud to její legendární ráz dovoluje, vyhověti historické pravdě spolehlivými daty.

b) Životopis Václava III. a události do r. 1310. Jestliže hned v prvních partiích tohoto rozboru zdůrazňováním toho, kdy Petr v díle předchůdcově pokračovati se jal, jsem naznačoval, že začátek jeho činnosti pokračovatelské nemusí se krýti se začátkem jeho literární činnosti vůbec, poznání, že aspoň jedna část v jeho dokončení života Václava II. vznikla původně asi mnohem dříve, vysvětluje, proč na to třeba zvláštní důraz klásti. Časové určení doby, v níž Petr dokončil životopis Václava II. od Oty začatý, platí právě jen pro tento životopis, jehož se Petr před smrtí Otovou ujmouti nemohl, ale nemusí ještě proto platiti o ostatních částech, které Petr mohl, zpracovav je již dříve samostatně, do svého díla již hotové pojmouti. Nutno proto v dalších partiích všímati si všech okolností, které by jejich vročení určiti mohly, zvláště proto, že v novější době stal se určitý pokus jednotlivé z těchto partií jinak než dosud datovati.[49])

Při oddílu, k němuž jsme dospěli, ovšem rozpaky podobné mohou se dostaviti jen nepatrnou měrou. Prozrazuje hned na první pohled, že nevznikl současně, nýbrž značně později.[50]) Hned v první kapitole tohoto oddílu zmínka provázející zprávu o sňatku Anny, sestry Václava III. s Jindřichem Korutanským, předpokládá vědomost o konci vlády

---

[49]) Srovn. Bachmann, Beiträge str. 32 n. Vyvracím názory jeho, pokud lze, jen positivními doklady, popřávaje polemickým vývodům místa jen tam, kde jsou nevyhnutelny.

[50]) To dokázal již Bachmann na uv. m. str. 41—42 (ač ovšem se všemi detaily nesouhlasím).

Jindřichovy v Čechách.[51]) Rovněž v následující kapitole, kde se vypravuje o prvním útěku Jindřichově a zármutku Eliščině, která přála si jeho návratu, pozdější složení prozrazuje se poznámkou: To tehdy za dobré a užitečné sobě i království pokládala. ale později zkusila opak, jakož i ostatní,[52]) a kapitola další přímo mluví o tříleté vládě Korutancově.[53]) Ale hned při samém začátku tohoto oddílu zmínka o smrti Oty Bavorského[54]) vede nás za r. 1312 a celá kap. 86 nese zřejmé známky pozdějšího složení, kdyby ani její konec zmínkou o smrti královny Anny[55]) neposunoval je určitě za r. 1313. A neméně konec prosaické části kap. 87 ukazuje na dobu pozdější, na dobu zvýšené moci šlechty,[56]) již však — a toho nesmíme zapomínati — náleží dosud sympatie autorovy.

Za nejširší zadní hranici, po které tento oddíl složen býti nemohl, bylo by lze udati r. 1326 (— autor neví ještě o přenešení Václava III. na Zbraslav —) kdyby již svrchu nebylo bývalo naznačeno. že dokončení celé první knihy nutno klásti do začátku r. 1317. Ale jiná otázka poutá tu naši pozornost, mínění totiž, které nedávno bylo vysloveno,[57]) že tato partie kroniky složena byla velmi pozdě, v době, kdy již oddíl následující byl hotov a napsán. Běží o výklad slov, jimiž kro-

---

[51]) I, 84 (zde str. 184) Hec namque nupcialis copula in principio leticiam, in medio mesticiam ac in fine habuit conclusionem heu non bonam (srovn. Bachmann).

[52]) I, 85 (zde str. 191): Hoc tunc bonum et utile sibi et regno iudicavit, sed postea contrarium, sicut et ceteri, experta fuit.

[53]) I, 86 (zde str. 198): tribus annis, quibus idem Henricus regnavit in Bohemia (srovn. Bachmann).

[54]) I, 84 (zde str. 186) (Otto) deportabat secum de Ungaria sacram coronam in Bavariam, quam apud se usque ad ipsius obitum, ut dicebatur, habuit reservatam (srovn. Bachmann); Otto zemřel r. 1312.

[55]) I, 85 (zde str. 200): qualiter d. Anna . . a. d. MCCCXIII° . . . mortua fuerit . . . (srovn. Bachmann).

[56]) Bachmann 42, k tomu zvlaště I, 87 (zde str. 202): Lippa et . . Wartinberk plusquam antea gloriosi ac potentes facti sunt, illi vero, qui gloriabantur in multitudine diviciarum suarum et in altitudine fastus sui, adeo in baratrum deieccionis ceciderunt, ita ut non adiiciant, ut resurgant, et nunc quidem in omnem regionem dispersi sunt. sed qui manent, gloria prima carent. Klasti složení tohoto místa za r. 1316 (jak chce Bachmann) ovšem nelze z duvodu nahore uvedeneho.

[57]) Od Bachmanna na uv. m. str. 42.

nikář provází poznámku, přehlížející letmo průběh manželství Jindřicha Korutanského: [to vše] budeš moci poznati z obšírného vypravování, níže šíře poznamenaného.[58])

Míní se těmi slovy něco již skutečně sepsaného? Kdyby tento výklad byl nutný a jedině možný, plynulo by z toho, že oddíl následující musil již býti napsán před kap. 84, v níž tato slova čteme. Jest tento výklad skutečně nutný a jedině možný? Mám za to, že by spíše mohly vzniknouti pochybnosti, je-li vůbec možný. Ale i když možnost jeho připustíme, prokázáním, že tato možnost není jediná, výklad sám by padl. A mám za to, že jeho nepravděpodobnost lze bližším přihlédnutím k textu přesvědčivě ukázati.

Především padá na váhu ono zakončení kap. 86, kde skladatel slibuje určitější zmínku o smrti Anny, choti Jindřicha Korutanského.[59]) Také zde odkazuje se k pozdějším partiím kroniky, ale v nich potom hledáme marně zmínku, která by tomuto slibu odpovídala. Jistě jest nepravděpodobno, že by autor tohoto nedostatku nebyl si povšiml, kdyby již celá následující část byla bývala napsána. Spíše nutno činiti závěr, že měl v úmyslu o tom obšírněji se zmíniti, ale průběhem další práce na to zapomněl.[60])

Leč rozhodující zdá se mi býti jiná věc. Kap. 87, tedy poslední v oddílu, o němž právě jednáme, vypravuje o zajetí pánů v Sedlci. V oddílu následujícím najdeme hned v kap. 91 narážku na tuto událost,[61]) která by bez předcházejícího vypravování přicházela nepřipravena a byla nesrozumitelna.

---

[58]) I, 84 (zde str. 184): sicut per diffusam cognoscere poteris narracionem, inferius lacius subnotatam.

[59]) Srovn. svrchu pozn. 55.

[60]) Podobnou zmínku najdeme již v kap. 57 (zde str. 116), kde sen Václava II. vztahuje se k svízelům vlády Korutancovy s poznámkou: De quo dampnoso disturbio melius iudico nunc tacere, quam scribere modicum vel succincte; diffusum enim tractatum e x i g i t d e s e f i e r i s u o l o c o illius late miserie longa et miserabilis magnitudo. Zde autor zajisté výslovně odkazuje k něčemu, co teprve b u d e n a p s á n o, a přece i kapitola 107 (k níž se odkaz táhne) měla by dle dotčeného mínění Bachmannova býti napsána již r. 1311.

[61]) I, 91 (zde str. 226): Pánové si stěžují: Ipse oprobriose hoc anno plebegium vulgus de Kuthna in Scedlicensi cenobio nos captivare permisit . . .

Ale ještě určitěji mluví tu začátek kap. 93: I stalo se, když ze zajetí svého, o němž dříve zmínku jsem učinil, Jindřich z Lipé . . . byl vysvobozen.[62]) To jest přece přímý odkaz, který nemůže se vztahovati k nejasné zmínce o dvě kapitoly výše položené, nýbrž určitě odkazuje k obšírnému vypravování v kap. 87, která tedy před napsáním kap. 93. musila býti hotova.[63]) I nelze jinak, než činiti závěr: oddíl *b*) v nynější své formě dokončen byl před vypravováním následujícím (*c*), dobu, do které v nynější své formě musil býti dokončen, ohraničuje doba vzniku oddílu následujícího, nazvaného

c) Pojednání letopisné o králi Janovi. (kap. 88—111.) Titul dán byl části této — o tom nelze pochybovati — od autora samotného, a není příčiny, nahrazovati ho jiným nedoloženým,[64]) třebas nebylo lze zapírati, že tendence obhájiti královnu Elišku vystupuje silně do popředí. Zejména pak neplyne potřeba a možnost jiného titulu z té okolnosti, že hlavní titul jest provázen dodatkem, naznačujícím stručně také podrobnější obsah prvních kapitol. Neníť v tom nic, co by se zvyky Petrovými se neshodovalo,[65]) naopak má právě tím býti motivováno, proč bylo nutno pojednati zvláště o Janovi a jaké byly příčiny jeho povolání. A ovšem nelze míti za to, že by traktát tento v nynější formě byl vznikl dříve, než předcházející partie. Důvody již svrchu uvedené, lze podrobnějším přihlédnutím ještě posilniti, právě tak, jako zase není možno nalézti v něm doklady pro starší složení. Jestliže v kap. 92 autor. líče píli a pracovitost Eliščinu,

[62]) I, 93 (zde str. 232) Et factum est, post quam de captivitate sua, cuius prius mencionem feci . . Lypa . . . fuisset . . liberatus.

[63]) Obrácený postup není téměř myslitelný, poněvadž bychom pak musili míti za to, že ona nepřipravená, nejasná narážka v kap. 91 jest vyňata z řečí skutečně pronesených, a že jimi právě byl Petr upozorněn, aby obšírnější zmínku o tom do své kroniky vložil: to jest ovšem tím méně pravděpodobno, že Petr sám byl svědkem tohoto zajetí. A třeba dojmy své o něm vypsal později, přece nelze pochybovati, že neměl zapotřebí nějakého jiného zevnějšího popudu, aby tak učinil.

[64]) Jak chce Bachmann na uv. m. str. 32 n., 39, 41 n.

[65]) Tak oddíl následující nadepsán Tractatus . de . . . Henrico septimo . . et prosperis eius successibus, což arci vztahuje se k celému traktátu, nikoli k první kapitole.

jmenuje ji pannou, jest z toho jenom viděti, že se sám přenáší do minulosti, ale nemůže to býti známkou složení před r. 1310, když celá kapitola předpokládá znalost pozdějších událostí;[66]) užívání přítomného času není svědectvím současného napsání, nýbrž ukazuje, že mluví se o tom, jak vede si Eliška v době, kdy toto místo psáno. A nejméně ovšem může býti důkazem současnosti závěrečný passus tohoto místa, kterýž zní: Ale na všech těchto ctnostech této panny neobrátila se vzteklost nenávidějícího a pronásledujícího ji, ale posud ruka jeho vztažena.[67]) Neboť nehledě k tomu, že jest to citát z písma (Isai. 5, 25), kteréhož by mohlo býti nejapně užito, Eliška měla i po svatbě hojně nepřátel, o čemž Petr při svých blízkých vztazích k ní jistě dobře mohl věděti, tak že i tento obrat, chceme-li ho minuciosně vykládati, vztahuje se zase k době sepsání, ale nemůže potvrditi současnosti složení.

Že pojednání o Janovi nemohlo vzniknouti r. 1311,[68]) dokazuje již to, že autor ví o smrti císařovny Markéty,[69]) která zemřela 13. prosince 1311. A třeba na Zbraslavi měli o tom dosti záhy zprávu,[70]) přece před lednem 1312 nemohla tam dojíti.

---

[66]) Rozhodující místo zní (I, 92 zde str. 230; podtrhuji slova, svědčící pro můj výklad): Ego vero de precioso habitu ipsius virginis non stupeo, nec alter potest stupere, qui ipsius consuevit curiam visitare. Ipsa namque arte subtiliter instructa non videtur nisi propriis operari manibus, panem ociosa non comedit, sed . . . quitquit ad cultum dei et hominum . . . consuevit fieri, ipsa scit et facit. Habet eciam circa se nobiles puellas, que nobilia et subtilia feminea texunt opera. Istius itaque virginis prudencia scit de minimis quandoque magna . . operari. Testantur hodie divicie in ornamentis, que manus texuit virginalis (srovn. také pozn. násled.). To vše ukazuje, že praesens vztahuje se k době, kdy toto místo psáno, nikoli k době, o níž se vypravuje. Podobně závěrečné verše kap. 99 (zde str. 255) nasvědčují pozdějšímu složení.

[67]) I, 92 (zde str. 231) Sed in omnibus virtutibus hiis huius virginis non est aversus furor odientis eam et persequentis, sed adhuc manus eius extenta.

[68]) Jak chce Bachmann na uv. m. str. 39.

[69]) I, 100 (zde str. 258) regina, femina illa virtutis, cuius memoria super mel et favum dulcis.“ Arci jest i to citát z písma, toho však zde nemohlo býti užito, kdyby byl nepřiléhal.

[70]) Oznámil jim to již dne 28. prosince biskup Tridentský (srovn. I, 114, zde str. 341).

Zadní hranice vzniku této části byla již dříve správně určena.[71]) V kapitole 97. autor praví, že Jan byl ustanoven vikářem říšským na pět let a že tuto hodnost dosud má.[72]) To by ukazovalo nejvýše do polovice r. 1315. Poněvadž však z listin jest patrno, že Jan hodnost svou složil již po volbě protikrálu v říjnu 1314, a poněvadž blízké styky s dvorem dovolují předpokládati známost o tom u Petra, jest jisto, že část tato nemohla vzniknouti po říjnu 1314. Tomu nasvědčuje také karakteristika krále Jana v kap. 109, nemožná v době pozdější, dále zmínka, že mír po vyhnání Jindřicha Korutanského Janem získaný trvá do dnešního dne,[73]) což tedy nutno klásti nejposléze před říjen 1315. A vzpomeneme-li, že oddíl tento předpokládá již kapitoly předcházející, k nimž Petr nepřikročil před smrtí Otovou, musíme z toho souditi, že také tato partie předcházející v nynější své formě vznikla před polovicí r. 1315, a že tedy Petr, pokračování se ujav, vedl si velmi pilně, mohl-li během necelého roku tak daleko postoupiti. Jest ovšem možno, že Petr užíval zde nějakých starších zápisků, ale existenci jejich dokázati nelze, a tak celá tato partie v nynější své formě nemohla vzniknouti, než jako postupné pokračování kapitol předcházejících.[74])

d) Výklad stručný o . Jindřichovi VII. Ze všech oddílů kroniky Zbraslavské nejspíše při tomto mohla by vzniknouti otázka, nepovstal-li dříve než vlastní kronika, aby do ní potom beze změny přešel. Jest umístěn poněkud nevhodně, vypravuje o začátcích Jindřichových, když již v předešlých kapitolách čtli jsme zmínky o jeho smrti atd. Ale znění jeho tvrdošíjně odmítá každý pokus nalézti narážky, které by svědčily o složení starším. Legendární styl

---

[71]) Srovn. Loserth na uv. m. 479, Emler v úvodu str. XI.

[72]) I, 97 (zde str. 248): Johannem . . . vicarium . . . constituit per quinquennium, eiusdem dignitatis adhuc obtinet titulum.

[73]) I, 108 (zde str. 307) remansit . . . pax et iusticia usque in hodiernum diem.

[74]) Z hořejšího líčení jest patrno, že pokus Bachmannův jest nezdařený, ze zejména nelze kap. 109—111 od „Pojednání o králi Janovi“ odtrhovati. Zmínka (ve verších) o Friedrichovi z Linavy nedokazuje původu pozdějšího, než svrchu udáno, proč by další kapitoly nemohly býti složeny před r. 1316, Bachmann nevyložil.

jeho začátku a celý ráz vypravování svědčí, že autorovi nejsou neznámy již také události budoucí. Ví netoliko o smrti Markétině,[75]) ale také o smrti Jindřichově, jehož celou vládu stručně přehlíží, anebo aspoň prozrazuje, že po jejím ukončení píše.[76]) Nic neprozrazuje, že by traktát tento byl vznikl dříve než v době, kdy přirozený postup práce Petrovy až k těmto kapitolám dostoupil, naopak zadní časová hranice jeho vzniku potvrzuje to ještě určitěji. Ve verších nad smrtí Jindřichovou opat Petr, oplakávaje otce, velebí syna jako jedinou útěchu Čech, kteréž za jeho správy těší se míru,[77]) což arci nemohlo býti napsáno po r. 1316. A tak to vše jistě opravňuje k závěru, že také oddíl tento vznikl docela postupně, když Petr v pokračování svém tak daleko dospěl.

Ptáme li se, co Petra pohnulo k napsání tohoto zvláštního oddílu, především dva momenty nutno vzíti v úvahu. V žádném jiném oddílu kroniky Zbraslavské není shromážděno tolik listinného a jinak dokumentárního materiálu, jako právě v tomto.[78]) I jest na snadě domněnka, že Petrovi právě tento nadbytek dokumentů, jehož ve vypravování ostatním vhodně umístiti nemohl, byl spolu pohnutkou, složiti všecky tyto doklady v jedné samostatné partii. Ostatně viděli jsme již svrchu, že vkládání podobných episod neodporuje způsobu tvoření Petrova, zvláště když mu — jako právě v tomto případě — tvoří zároveň přechod k událostem dalším. S tím pak snoubí se ještě moment jiný. Petr sám přiznává se později,[79]) že veškeru práci svou podnikl z lásky ku čtyřem zejména osobám: králi Václavovi II. a jeho dceři Elišce, císaři Jindřichovi VII. a jeho synu Janovi. Králi Václavovi náleží celá první partie, Jan a Eliška jsou hlavními osobami oddílu předcházejícího, nelze se diviti, že tento moment při-

[75]) Vyplývá to ze zmínky o ní v kap. 113 (zde str. 332).

[76]) Srovn. konec kap. 113 (zde 333) o znamení nebeském.

[77]) I, 115 (konec), zde str. 349; srovn. Bachmann str. 40 n. Zmínka o míru ovšem není tak určitá, aby nemohla býti napsána po uklidnění, jež nastalo ukončením vazby Jindřicha z Lipé. Petr sám (II. 1, zde str. 430) počítá trvání míru za Jana až do odchodu arcibiskupa Mohučského (v dubnu 1317).

[78]) Srovn. níže ve výčtu pramenů.

[79]) II, 27, zde str. 557.

spěl k rozhodnutí, snad také jinými okolnostmi diktovanému, aby i Jindřich dostal svůj zvláštní oddíl. Sympatie Petrovy náležely mu od prvopočátku, ohledy k tchánovi oblíbené Elišky Přemyslovny a otci jejího manžela přispívaly dále, nelze téměř mysliti nic přirozenějšího, než že také jeho zásluhy měly býti v nejpříznivějším světle vylíčeny, osoba jeho oslavným vypravováním zvěčněna. Stačí přečísti první kapitolu tohoto traktátu (kap. 112), která se čte nejinak než jako úvod k nějaké legendě, abychom poznali, že klášterní legendě o Václavovi II. mělo se dostati pendantu v legendě o Jindřichovi VII. A závěr tento potvrzuje z části i disposice oddílu následujícího.

e) (kap. 121—123). Bylo již na začátku řečeno, že tato část nemá samostatného názvu, a jsouc jakýmsi přídavkem části předcházející, zachovává toliko obvyklý u Petra způsob zakončení jednotlivých oddílů. Jestliže již při předešlém odstavci bylo lze přílišný nával listinného materiálu uznati za jednu z příčin, které na jeho povstání spolupůsobily, platí to i zde. Všecky tyto tři kapitoly jsou vlastně jen volně spojené jednotlivé dokumenty, k jejichž zařazení na toto místo přispěla právě asi okolnost, že se sem chronologicky hodily, když Petr v práci až sem dospěl. Zpráva kardinálu o bouřlivých událostech v Carpentrasu dala asi podnět k zmínce o smrti Klementa V.[80]) (na tomto místě ovšem chronologicky vhodné), při čemž zdálo se vhodným umístniti také bullu Klementovu o zrušení Templářů. A tyto chronologické ohledy přispěly také k tomu, že oddílu tomu dostalo se také obvyklého jindy u Petra zakončení. Na tomto místě jest to tím nápadnější, poněvadž toto zakončení souvisí vlastně dosti těsně s předcházejícím traktátem o Jindřichovi VII. — vypravují se zde zázraky na hrobě jeho choti Markéty. Zpráva o nich přišla do Čech dle svědectví Petrova v září 1315 — a vskutku nelze najíti vhodnějšího důvodu pro jejich odtržení od traktátu o Jindřichovi, nežli ten, že umístěny byly podle svého časového vročení na místě, kde Petrovo rozdělení věcné

[80]) Svrchu vyslovené mínění potvrzuje také okolnost, že na tomto místě Petr ještě neví o novém papeži, ani jak dlouho potrvala sedisvakance.

splývalo se schematem chronologickým, jemuž se zatím vypravování přiblížilo.

Byla by ovšem na snadě možnost, že tyto zprávy o zázracích utvrdily odhodlání Petrovo napsati pochvalný životopis císaře Jindřicha, ale to nepadá příliš na váhu, poněvadž, jak jsme viděli, sepsání jeho přiléhá k postupu práce Petrovy a vzhledem k pozdnímu datu jejího začátku není (při množství předcházející látky) ani myslitelno, že by Petr až k tomu oddílu byl dospěl o mnoho dříve, než v druhé polovici r. 1315.

f) Závěrečné kapitoly knihy první. Události let (1314) 1315 a 1316. Také zde vidíme potvrzení zjevu právě dotčeného, že Petr, dostav se předešlým oddílem s vypravováními blízko k době, kdy sám psal, začíná se říditi ohledy chronologickými.[81]) Hned kap. 124 mluví o výpravě Janově do Uher r. 1315. A vrací-li se autor v následující kapitole ještě jednou k r. 1313 a zvláště 1314, poskytl nám zároveň možnost určiti, kdy tato kapitola byla napsána. Nehledě k tomu, že zprávy o volbě a korunování obou protikrálů německých dokazují svůj původ ne současný, v době, kdy kapitola vzniká, dvojice královská trvá již delší dobu. Ale právě tyto okolnosti dokazují, co dosud zůstalo nepovšimnuto, že totiž kapitola jest určitě datována slovy, která Petr ku konci pronáší: Jestiť nyní rok páně 1315, od volby pak těchto dvou králů druhý.[82]) A aby všecky pochybnosti byly odstraněny, datování toto lze kontrolovati. O něco výše vypravuje Petr, že proti Ludvíkovi Bavorovi pracoval z návodu své choti vlastní jeho bratr Rudolf, a odsuzuje jeho jednání, uvádí hned trest, jaký ho stihl, že „vypuzen jsa z celého svého vévodství, jest ve vyhnanství a ve Wormsu... jako psanec v cizině tráví.[83]) Jest zjištěno,[84]) že Rudolf od října 1315 byl nucen tráviti mimo své země, a že ještě v březnu r. 1316 nemohl se bezpečně vrátiti. Než

[81]) Upozornil na to správně již Emler v úvodu str. XII.

[82]) I, 125 (zde str. 404): Iste est annus domini MCCCXV, eleccionis vero istorum duorum regum secundus . . .

[83]) tamže (zde str. 403): a toto suo ducatu eiectus exulat et in Wormacia . . . profugus peregre stat.

[84]) Srovn. Schrohe, D. Kampf d. Gegenkönige Ludwig u. Friedrich um das Reich . . . (Berlin 1902; Hist. Stud. XXIX) str. 103.

na jeho návratu již tolik nezáleží, Petr nemusil o něm hned zvěděti, nebo mohlo místo samo již před jeho návratem býti napsáno. Ale jisté jest pozoruhodno, že konstatováním doby exilu Rudolfova lze sepsání této kapitoly velmi podrobně určiti. Přichází tu k platnosti nejenom udání roku 1315, ale také udání, že jest to druhý rok od zvolení obou králů. Kapitola tato byla napsána mezi 27. říjnem a 24 prosincem[85]) r. 1315

A podobně lze dosti blízce určiti také sepsání některých následujících kapitol. Hlava 126, zmiňujíc se o navrácení mladinkého syna Janova Václava (potom Karla IV) do Prahy, kteréž se stalo v březnu 1317, sama za toto datum posouvá svůj vznik.[86]) Kapitola následující, prozrazujíc, že jest psána před návratem Janovým do Čech (jenž padá do listopadu 1317), zmínkou o odchodu Petra Mohučského klade se sama za 8. duben 1317,[87]) kapitola 128, ač vypravuje o příhodách r 1316, bezděčně přechází do r. 1317 poznámkou o kruté zimě,[88]) a konečně kap. 129, oznamující nám zvolení Petrovo za opata r. 1316, závěrečnými slovy dokumentuje, že jest psána uprostřed bouří r. 1317. Poslední kapitolu tvoří testament autorův, napsaný r. 1316, ale do kroniky ovšem pojatý teprve při jejím dokončení, jak to jest plně ve shodě se způsobem tvoření Petrova.[89])

Jedna věc mohla by býti nápadná: Jak jest možno, že Petr, který tak obrovskou látku, jako jest obsah kapitol 52 až 125 zmohl v nedlouhé době půldruhého roku, potom tak zvolna jenom pokračoval. I když věříme jeho pozdějšímu přiznání,[90]) že pracoval snadno, i když připustíme, že zejména

---

[85]) Poněvadž Petrovi nový rok počíná se 25. prosincem.

[86]) I, 126 konec, zde str. 410; nevidím důvodu, proč by se mělo toto datum pokládati za pozdější přípisek, když celá kapitola proti tomuto vročení se nebrání

[87]) I, 127, zde str. 412: Maguntinus . . . a. d. MCCCXVI (!) sexto idus Aprilis infra octavas Pasche de Praga exiens.

[88]) Srovn. zde str. 418, pozn. 3.

[89]) Tak ku př., jak víme, zakončuje oddíl druhý (příběhy z l. 1309 až 1310) svojí veršovanou skladbou, která, psal-li ji Petr jako novic, musí býti starší: oddíl třetí (dospěvší k r. 1314) zakončuje vypravováním o zázraku z r. 1312 atd.

[90]) II, 27, zde str. 557 (se psaním snadná práce).

životopis Václava II. hleděl zběžně ukončiti,[91]) přece mezera potom nastávající mohla by se zdáti příliš značnou. Nesmíme arci zapomínati, že do této mezery padá zvolení Petrovo za opata, což jistě hodně ho zaneprázdnilo, jako jistě můžeme mu uvěřiti, když si později stěžuje, že jest prací přetížen.[92]) Mimo to však důležitý jest i rozdíl mezi látkou ze vzdálenější minulosti a látkou doby přítomné. Správně poznal již Emler[93]) z celého způsobu tvoření Petrova, že události současné zaznamenával Petr obyčejně, když tvořily jakýsi celek, vždy ještě jakoby se rozpomínal na původní partie, více méně pragmaticky koncipované. A k tomu všemu jest také možno, že Petr právě v této době začal dílo jiné, svrchu zmíněnou knihu zázraků Zbraslavských.[94])

Než otázkami těmito — snad nerozřešitelnými vůbec — nemohou býti otřeseny positivní výsledky dosavadního našeho zkoumání, v krátkosti tyto: Petr ujal se práce po svém předchůdci po smrti jeho v březnu 1314 a pilnou (třeba později přerušovanou) prací dovedl první knihu své kroniky ukončiti již v první polovici r. 1317. Jeho práce zejména od r. 1309 má ráz memoirů, v prvních partiích arci později psaných. Že měl při tom nějaké své starší zápisky, jest arci možno, ale existence jich nelze v této partii dokázati, jako také (mimo líčení korunovace a verše o řádech) žádná z partií jeho díla (byly-li které dříve psány) nepřešla do jeho kroniky v někdejší podobě, nýbrž celé dílo vzniklo postupně v době naznačené, takže vždy doba složení oddílu následujícího jest zadní hranicí pro dokončení oddílu předcházejícího. Tak životopis Václava II. (který, jak víme, před červnem 1314 nemohl býti psán, a před 7. červnem 1316 musil býti hotov) zajisté dokončen před říjnem 1314 nebo nejpozději před červnem 1315, kdy vznikl již traktát o Janovi atd.

---

[91]) I, 83, zde str. 181 Non sufficit enim lingwa mea nec calamus scribe velociter scribentis . . .

[92]) II. 18, zde str. 504.

[93]) V úvodu k vydání FR B IV str. XII.

[94]) Jejíž úryvek jest II, 18 (zde str. 504—509).

Druhá a třetí kniha. Poznání, že Petr, dospěv k líčení událostí současných, zapisoval příběhy obyčejně vždy po jistém čase, když již jakýsi obraz bylo lze si utvořiti, poznání to, kteréž jsme učinili při konečných kapitolách knihy první, platí také celkem o knihách následujících. Tím ovšem není vyloučena možnost, že některé zprávy zapsal Petr do své kroniky hned, nebo že je začal psáti dříve, než jejich konec byl znám. Vždy musíme počítati s okolností, že Petr jako opat rozličnými jinými pracemi byl zaměstnán, a že nebylo mu vždy možno postupovati v práci tak, jak by si byl přál.

Dokončiv r. 1317 knihu první, Petr teprve koncem tohoto nebo počátkem roku následujícího začal pracovati dále. Kapitola druhá jest určitě datována oním žalostným výkřikem Petrovým: Od prvotního osazení království Českého . . . až po přítomnou dobu, totiž do léta Páně 1318, do dne Zvěstování Páně, kteréhož toto píši, nebylo horšího stavu v tomto království! [1]) A odtud proud vypravování naznačeným způsobem postupuje parallelně s událostmi. Bylo by lze uvésti celou řadu dokladů, kdy Petr o některé události psáti začal, nevěda ještě jejího konce. Tento konec, lze-li jej konstatovati, znamená zároveň poslední datum, před nímž příslušná část složena býti musila. Ale není potřebí podobných narážek si všímati, neboť i v této druhé knize, o jejímž postupném složení nemůže býti pochybnosti, doba vzniku každé následující tvoří zadní hranici, před níž partie předcházející musila býti již dokončena. Upozorňuji tedy jenom na místa, která postupné složení dokumentují a blíže určují, hojnosti dokladů druhu právě naznačeného užívaje jen tam, kde jimi vznik kroniky se osvětluje nebo doba praecisuje. [2])

Kapitola 9. líčí události r. 1320. Hned první větou prozrazuje, že události aspoň do konce tohoto roku jsou jí známy,

[1]) II, 1, (zde str. 437): A primaria regni Bohemie plantacione . . . usque ad presens tempus, ad annum scilicet domini MCCCXVIII diem Annunciacionis dominice, qua hoc scribo, non fuit peior status in hoc regno . . . Výklad, který tomuto místu pokouší se dávati Seibt str. 44 n. jest ovšem naprosto nemožný, jak jsem dokázal v ČČH. VII, str. 64. Tam také důkazy, že všecky pokusy Seibtovy o nové datování druhé knihy jsou úplně liché tak že nemusím zde k nim vůbec přihlížeti.

[2]) Do oné hojné zásoby zmíněných dokladů náleží také řada míst, kde autor ve vypravování užívá času přítomného. Ovšem ne každé praesens je důkazem současného vzniku, ale mnohdy skutečně bývá to svědectvím,

ale o málo slov níže posunuje sama své složení ještě dále, když při zmínce o dobré úrodě tohoto a předešlého roku dodává: Ožil ubohý národ a zaradoval se, jenž před třemi roky tu onde leckde po cestách hladem hynoucí ležel.[3]) Tato neúroda připadla na r. 1318. — kapitola sama klade se do r. 1321, s kterýmžto určením zase dobře se shoduje také konečný passus, jenž byl zajisté napsán před ukončením bojů protikrálů.[4]) — Kapitola 11., zmiňujíc se o korunování francouzské královny Marie dne 15. května 1323, před tímto datem nebyla napsána nebo určitěji, poněvadž dosud neví o osvobození Jindřicha Rakouského z vazby,[5]) vznikla asi mezi červnem a srpnem roku 1323.

Zajímavější jest zase datování kap. 12. V ní zasluhují především pozornosti slova, jimiž Petr líčí tehdejší stav Čech: „Po celý tento rok Čechy staly se takořka bezhlavými a osiřelými, neboť neměly biskupa, krále ani králové. Neboť biskup Jan posud jest držen u kurie Římské jakoby v zajetí, král meškà v hrabství Lucemburském, královna pak se třemi svými dcerami meškala v krajinách Bavorských.[6]) Sice mluví se něco níže o Eliščině pobytu v Bavořích zase v čase přítomném, to však nezdá se býti důkazem, že by kapitola složena byla ještě v době jejího vzdálení. Jest totiž pozoruhodno, že Petr v prvních dvou případech v citované větě užívá času přítomného, kdežto o pobytu Eliščině v Bavořích mluví již jako o minulém. Zmínka

---

že Petr některou zprávu současně psáti započal, ať již prozatímně ji poznamenávaje a pak opakuje, nebo hned do kroniky zapisuje. Z té příčiny bylo snahou překladatelovou podržeti tyto formy originálu, pokud lze také v překladu, tak že pozorný čtenář i zde bude moci nalézti doklady, které vývody nad čarou dokumentují.

[3]) II, 9, zde str. 454: Revixit gens misera et exultat, que ante annos tres in via hinc inde passim emortua pro fame iacebat.

[4]) tamže, zde str. 458: Et sic plena malis durat contencio talis . .

[5]) II, 9, zde str. 469—470: Henricus . . in Burgilnio castro regio sedet captus: právě zmínka o korunování Mariiné ukazuje, že Petr nemíní jen dobu před přerušením vazby, neboť přerušení pominulo již 24. února 1323 (srovn. II, 12, zde str. 471, a ČCH VII str. 63 n.).

[6]) II, 12. (zde str. 471) Hoc anno toto Bohemia facta est velud acephala et pupilla; caruit enim episcopo, rege et regina. Episcopus namque in Romana quasi captivus adhuc tenetur curia, rex in Lucemburgensi conversatur comicia, regina vero cum tribus suis filiabus in Bawarie partibus est morata . . .

o biskupu Janovi nebyla by rozhodující, ten navrátil se teprve r. 1329, ale král Jan přišel do Čech v březnu 1325, kdežto Eliška již 2. ledna 1325 se vrátila do Prahy. Skoro bychom se mohli ocitnouti v pokušení, klásti na tomto základě vznik kapitoly mezi leden a březen r. 1325. Ale i když pokušení jenom z tohoto základu plynoucímu nepodlehneme, z jiné okolnosti jest patrno, že kapitola tato před r. 1325 sotva mohla vzniknouti. Vypravuje se v ní o smrti Fridricha Míšenského, která se v běhu vypravování klade na 26. listopad 1323. Ale Fridrich zemřel teprve 17. listopadu 1324. Tím ovšem nejenom že je vyloučena možnost současného vzniku této kapitoly, ale také vznik její r. 1324 stává se málo pravděpodobným, poněvadž by skladatel, kdyby psal téhož roku, kdy smrt Fridrichova nadešla, spíše byl postřehl, že ji špatně zařazuje. Jest tedy pravděpodobno, že kapitola vznikla teprve r. 1325 (ale pak ovšem v prvních měsících t. r., před návratem královým).

Kap. 13. svým líčením sporu mezi Ludvikem Bavorem a Janem XXII. vzbuzuje dojem současného sepsání (které by Petr ovšem byl musil míti současně poznamenáno a pak beze změn do kroniky pojmouti). Nejenom že toliko z doslechu mluví o porážkách vojska papežského a prosí o jeho vítězství, [7] ještě více zdá se mi rozhodujícím to, že Petr začátek sporu připíná k událostem z r. 1324, ač z listin papežských, které sám v kroniku pojímá, mohl poznati, že spor vypukl již r. 1323. Ovšem úplně spolehlivé ani tyto známky nejsou, a v kroniku pojata byla kapitola tato jistě teprve po předešlé.

Za to hned kapitola 15., jednající o událostech r. 1325, datuje se sama až za r. 1327 zmínkou o papežském stvrzení kostela v Rouchovanech, které papež toho roku (1327) udělil. [8]) Po dvou pak kapitolách (16. a 17.), které zdají se býti současného s událostmi původu, následuje kap. 18. „O některých zázracích Zbraslavských“, upomínající na zvyklost v první knize zachovávanou, že se totiž průběh vypravování přerušuje

[7]) II, 13, zde str. 477. Audimus, quod papalis exercitus iam aliquociens . . . sit prostratus, unde pariter petamus . . .

[8]) II, 15, zde str. 491. Elizabeth . . . monasterio . . . ecclesiam in Ruchwan . . . contulit . . . et d. Johannes papa graciose eandem donacionem roboravit.

vložkami všeobecnějšího nebo cizorodého obsahu. Její úvodní část zdá se býti předmluvou na samostatné dílo,[9]) z něhož další vypravování jest výtahem či spíše úryvkem. Je-li toto mínění správné, bylo by možno ze zmínky Petrovy, že prvotně některé zázraky přijímal do kroniky, než se rozhodl spracovati je zvláště, souditi, kdy se asi Petr k tomu odhodlal. Z okolnosti, že se o Konrádovi mluví jako o bývalém opatu, plynulo by, že začátek k dílu tomuto nebyl položen před r. 1316, zmínka o Michalovi převoru mohla by určovati za zadní hranici r. 1319, ač toho nelze bezpečně užívati, poněvadž zprávy naše o jednotlivých hodnostářích na Zbraslavi nejsou úplné.[10]) Co přimělo Petra, aby vypravování toto k tomuto místu položil, jest ovšem těžko určiti, leda bychom se chtěli spokojiti výkladem (o sobě dosti pravděpodobným), že Petr, maje tou dobou dosti klidu, užil ho k pokračování ve svém díle, při čemž mu zbývající čas dovolil a nedostatek zpráv, které by v kroniku hned pojmouti mohl, radil partii tuto sem vložiti, Z jeho životopisných dat vidíme, že Petr r. 1327 stáleji zdržoval se na Zbraslavi, a kdežto o kap. 15. víme, že psána byla až r. 1327, (následující dvě, ovšem na základě současných poznámek, snad také) kap. 19, za vypravováním o zázracích bezprostředně následující a události r. 1327 vypravující, zdá se býti psána současně s událostmi.[11]) To by tedy mohlo činiti pravděpodobným, že Petr, ujav se tou dobou pilněji práce, takto pokusil se vyplniti mezeru, která by byla vznikla nedostatkem materiálu o současné době. Bezpečného arci nelze tu nic tvrditi.

Současnost následujících kapitol potvrzuje se právě na-

[9]) Srovn. II, 18, zde str. 505: Inceperam primitus in cronica quedam conscribere miracula, sed iudico esse melius, ut speciale volumen habeant . . . Srovn. Loserth v SB. Akad. Wien. Phil. Hist. Cl. 98 str. 381—382.

[10]) Srovn. str. 507, pozn. 8; proti tomu ovšem zdá se mluviti, že ještě II, 8 čteme zprávu, která by zasluhovala býti pojata do „zázračných“; kapitola tato nemohla totiž vzniknouti před r. 1319. Ale z líčení Petrova jest patrno, že on sám to, co v ní vypravuje, za zázrak nepokládá.

[11]) Srovn. zmínku o králi Janovi (str. 510), o vévodě Vladislavovi (str. 511.), zmínky o papeži (str. 513—514), o Jindřichovi Korutanském, o vládě v Tyrolsku (což jistě bylo napsáno před r. 1330, jak určitě plyne ze zmínky o tom v kap. 25, zde str. 552). Kap. II, 20 psána jest před r. 1330, poněvadž praví, že Karel dosud jest ve Francii.

rážkami na události, jichž konec, Petrovi dosud neznámý, poskytuje nám zadní hranici vzniku jednotlivých těchto kapitol. Praví-li kn př. Petr při r. 1329, že Jan dosud přebývá u Balduina a jinde mimo své království, [12]) omezuje tím vznik této kapitoly na dobu před zářím 1330, kdy, jak Petr sám věděl, král Jan odebral se do Tyrol. Zmínka o Karlovi IV. v kap. 22. dokazuje ovšem, že Petr již věděl o vzdálení Karlově z Francie, [13]) nicméně složení není tím daleko posunuto, poněvadž se vypravuje o událostech r. 1329 a Karel opustil Francii r 1330. [14]) Také vložení 23. kapitoly o novotách mravů, podobnými asi okolnostmi jako předešlá vložka o zázracích Zbraslavských podmíněné, může mínění o současném vzniku této partie podporovati. Než ještě dále provázejí nás známky současného složení. V kap. 24. Petr zpravuje nás, že Ludvík, navrátiv se z Italie, dosud dlí v Mnichově [15]) (Ludvík pobyl tam jen měsíc), slib, že poví více o uvedení jeptišek Cistercienských na Malou stranu — potom nesplněný — svědčí rovněž o sepsání před známostí dalšího průběhu [16]), v kapitole následující zaznamenané pouhé pověsti o Janově podniku v Italii [17]) potvrzují též složení současné nebo skoro současné.

Než tamže také jiná okolnost odděluje časově vznik této partie od následující. Při vypravování o pohřbu Eliščině Petr slibuje, co zví o osudech jejích dětí, vypsati. [18]) V kapitole 27. najdeme však výrok právě opačný. [19]) To dovoluje souditi, že ze mezi oběma těmi protichůdnými výroky uplynula něco větší

---

[12]) II, 21, zde str. 529: apud quem et alias extra suum regnum usque hodie perseverat.

[13]) II, 22 (zde str. 540): ad Wenceslaum . . . tunc in Francia constitutum.

[14]) Že o tom Petr záhy zvěděl, patrno z toho, že ví také o jeho potomním pobytu v Lucemburku do r. 1331).

[15]) II, 24, zde str. 544: et in Bawarie civitate, que Monacum dicitur pro tempore commoratur

[16]) II, 24, zde str. 545–546.

[17]) II, 25, zde str. 552: Nuper, hoc est mense Septembris . . . intravit Chorinthiam . . . Moratur ibidem in civitate Tridentina usque hodie . . . et ad eum multi potentes confluunt . . . Lombardie . . ., refert fama atd.

[18]) II, 25, zde str. 552: de quibus omnibus . . . fiet descripcio locis suis

[19]) II, 27, zde str. 557 Horum, qui nunc sunt, et quasi primo vivere et dominari incipiunt, facta moresque, quia nescio, non describo.

doba. A vskutku kapitola 27. není zcela současná, nýbrž o něco málo později psána, asi nejdříve koncem r. 1331, připínajíc se k následujícím, parallelně s událostmi vznikajícím, takže konečná kapitola vypravující příběhy r. 1333 dokončena byla, jak výslovně udává, téhož roku.[20])

A podobným způsobem vznikala také kniha třetí. Také zde lze ukázati, že jednotlivé kapitoly vznikly současně s událostmi nebo o málo později. Poslední kapitola, po jejímž sepsání asi smrt přerušila další činnost Petrovu, dokončena byla rok po události, o níž vypravuje, r. 1338. Že tato kapitola jest ovšem ještě dílem Petrovým, o tom nelze pochybovati, třeba největší její část podávala znění desky, jež po dokončení stavby ve chrámu sv. Ondřeje byla upevněna. Pochybnosti o autorství Petrově vznikly právě jenom tím, že tato povaha podstatné její části nebyla poznána.[21])

Všecky tyto vývody potvrzují z největší části mínění Loserthovo a Emlerovo: Kronika Zbraslavská od doby, kdy autor dospěl k líčení doby vlastní, psána jest skoro současně, buď hned s událostmi nebo málo později v souvislejších partiích, kdy bylo lze o věci již pronésti soud. Některé partie vepsány byly téměř současně do kroniky, jiné přešly do kroniky asi na základě poznámek, které si Petr hned po seznání událostí byl učinil.[22])

Již tím značná cena její na první pohled jest patrna. A cena zvyšuje se tím, že Petr, mívaje a vyhledávaje příležitost pravdu poznati, měl také opravdový úmysl pravdu pověděti. Často ovšem dovolává se jenom vypravování lidu a re-

---

[20]) Závěrek knihy II (zde str. 571). Explicit secunda pars cronice Aule Regie, que finitur in anno d. MCCC tricesimo tercio.

[21]) Pronesl je Seibt na uv. m. str. 49—53; hořejším výkladem všecky jeho pochybnosti odpadají.

[22]) O tom může (vedle toho, co uvedeno svrchu o II, 15, 16) svědčiti také to, že Petr v III, 1 (zde str. 575; srovn. tamže pozn. 5) odkazuje k druhé knize: anno et tempore superius in secunda parte notato, ačkoliv tam není podrobného udání, kdy Jan Lombardii opustil. Nejlépe lze to snad vysvětliti tak, že Petr měl nějaké podobné poznámky, jichž však do kroniky nepojal, a potom z nedopatření k nim odkazoval, jako by tam pojaty byly.

produkuje veřejné mínění,[23]) ale velmi často byl událostem osobně přítomen, a jeho vlastní přiznání dokazují, že se snažil co nejvíce podrobností zvěděti.[24]) Tím horlivěji činil tak ovšem při událostech, jichž osobně nemohl se súčastniti. Zprávy o činech a výpravách králů českých čerpal velmi často z nejbližšího jim okolí kruhů dvorských, jež někdy i jménem uvádí.[25]) Ba ani o méně význačných událostech nepomíjel se informovati u osob přímo súčastněných.[26]) Své zpravodaje často uvádí jménem. Choť Vikarta z Polné oznámila mu některé podrobnosti o Václavovi II.[27]) o papeži Celestinovi a jeho činech zvěděl od Waltera, scholastika Vyšehradského.[28]) Fricek od Kokotů a Eberlin od Kamene podali mu zprávy o korunovaci Jindřicha VII., které osobní lékař císařův Mikuláš z Fuldy doplnil sdělením o jeho smrti,[29]) člen kláštera Zbraslavského br. Matěj podal mu zprávy o přípravách Janových k cestě do Italie na pomoc synu.[30])

Ale také osobnosti, kterým druhdy připadalo znamenité účastenství ve vývoji běhu politických, bývaly jeho spolehlivými zpravodaji. Častěji dovolává se svého předchůdce, opata Konráda,[31]) který jeden čas byl duší české politiky a dlouho požíval značného vlivu u dvora, tak že Petr užil jeho zpráv jistě častěji, než výslovně udává, měl dále zprávy od arci-

---

[23]) Srvn. I, 84, 88, 91, 107, 109, 113, II, 10, 13, 19, 25 a jinde často.

[24]) I, 112 (zde str. 267) při líčeni slavnosti ve Špiru: mensarum scire non potui numerum, o vydaních pri korunovaci Václavově byl mu zpravodajem Lutold farář v Ústí n. O. (I, 63, zde str. 131).

[25]) I, 68 (zde str. 146) qui cum rege Wenceslao in expedicionibus fuerant, michi sepius retulerunt; I, 84 (zde str. 185) Hoc enim nobis retulit regis familia; II, 14 (zde str. 489) ut dicebatur michi a regis oficialibus; II, 32 (zde str. 568) michi dixerunt, qui hiis bellis interfuerunt; I, 109 (zde str. 315) sicut michi Herlinus marschalcus regis retulit.

[26]) II, 17 (zde str. 503), o zemětreseni huius rei testes in castro Risinburg vigiles.

[27]) I, 83, zde str. 180.

[28]) I, 54, zde str. 109.

[29]) I, 115, zde str. 345 a 347.

[30]) II, 32 (zde str. 569). Istis omnibus fr. Nycolaus, filius meus dilectus, interfuit et michi per ordinem enarravit.

[31]) I, 57 (zde str. 116), I, 75 (zde str. 163).

biskupa Mohučského Petra z Aspeltu,[32]) snad nejobratnějšího státníka své doby, od Jana, biskupa Tridentského, známého důvěrnými styky s králem Václavem.[33]) A neméně ovšem úzké styky s rodem královským a jeho jednotlivými členy, s Eliškou, s Balduinem Trevirským, jenž také politikou prozrazoval příbuzenství své s obratným diplomatem králem Janem, přispěly značně k obohacení jeho zpráv.

Ale svědomitost, s kterou Petr práci svou podnikl také v tom se jeví, že si Petr častěji také výslovně vyžádal zprávy od lidí, kteří velikým událostem stáli blízko. Sekretář krále Jana, mnich Jindřich, dosvědčuje, že mu Petr přímo uložil, aby mu důležité novinky oznamoval,[34]) čehož ovšem neopominul učiniti, a také gen. prokurator řádu Durandus z Ferté prozrazuje, že ho Petr žádal o sdělení novinek.[35])

Zprávy jejich Petr zpravidla pojímal do své kroniky, jejíž materiál však také jinak všemožným způsobem doplniti se snažil. Tak pojímá do své práce listy papežské, královské, císařské, listy kardinálů, biskupů atd., kde jich mohl dostati; z části byly to listy opatovi Sedleckému nebo Zbraslavskému zaslané, nebo listy z Čech vyšlé, k nimž tedy Petr snáze mohl míti přístup, ale Petr také na svých cestách horlivě sháněl a opisoval doklady toho druhu.[36]) A neomezuje se ovšem pouze na listiny veřejné, Petr shromažďoval si také rozličné jiné zajímavé doklady souvěké, jimiž obsah svého díla zpestřiti hleděl, jako jest ku př. zajímavá allegorie Francesca de Barberinis (I, 120), list o malomocných (II, 10), proroctví Jana Toletanského (II, 22) a m. j. Tím se stalo, že kronika jeho

[32]) I, 128 (zde str. 413), Retulit nobis d. Petrus Magunt. archiepiscopus.

[33]) I, 82 (zde str. 176—177), Johannes . . . postea in Aulam Regiam veniens nobis illam visionem enarravit.

[34]) II, 28, zde str. 558, Paternitas vestra . michi Prage ante d. regis exitum recommisit, quod vobis de processu et successu . . regis aliquid certitudinaliter de hiis, que viderem, deberem rescribere ac certo nuncio remandare. Zprávy Jindřichovy najdou se v kap. 28 a 32, zde str. 558—559, 560.

[35]) Hoc anno quando simul eramus in Cistercio tempore generalis capituli, . . . petivistis, ut vobis aliqua scriberem nova, que relatu essent digna (III, 8, zde str. 590).

[36]) II, 10, zde str. 459 a j.

stala se také snůškou cenných dokladů, z nichž některé jenom zásluhou Petrovou jsou zachovány, kdežto jiné, vyskytující se také v parallelním dochování samostatném, zvyšují důvěru v texty jen u Petra uvedené.

Ale vedle toho měl Petr před sebou také jiné dokumenty, jichž ve vypravování užil, ač do textu jich doslovně nepojal.[37]) Že znal také Kosmu, bylo již zmíněno svrchu.[38])

Tím vším cena práce Petrovy neobyčejně roste. A k tomu přistupuje i to, že Petra z jeho díla poznáváme jako člověka, který víry zasluhuje. Kronika jeho jest důkazem mysli opravdu ušlechtilé. Jeho oddanost k rodu královskému a zvláště k Elišce vysvětluje se ovšem také city klášterníka, lnoucího vděčností k zakladateli kláštera a jeho rodu, ale dojemná jest jeho láska k zemi, která stala se mu druhou otčinou a s jejímiž osudy úzce srostl, že, ač rodem Němec, neváhá se s jejími zájmy i s jejím obyvatelstvem stotožňovati.[39])

Jako řeholník jeví se ovšem přívržencem vzrůstajících právě názorů o svrchovanosti papežské, ale také zde jeví se dosti kritickým. V boji Ludvíka Bavora s kurií stojí na straně papeže Jana XXII., ale ne hned, teprve později a zejména od doby, kdy Ludvík zvolením protipapeže dopustil se osudné politické chyby, která mu také jinde odnala mnoho sympatií.[40]) Než oddanost církvi u mnicha ovšem pochopitelná nezaslepuje mu očí zcela. Vidí také vady a neostýchá se jich dotknouti. Jeho nekrolog Klimenta V. — již dříve snažil se Petr chování

---

[37]) Tak I, 51 (zde str. 111) prozrazuje, že zná ještě jiné listiny o sporu Boniface VIII s králem francouzským, reminiscence ve II, 20 dotvrzují, že Petr znal prohlášení Ludvíkovo proti papeži, kterého však pojmouti v kroniku nechtěl (srovn. str. 519 pozn. 14).

[38]) Srovn. úvod str. XV a k tomu II, 29, zde str. 563 pozn. 5.

[39]) Příkladů dalo by se dosti uvésti; upozorňuji jen namátkou na vypravování o českých úspěších ve Špiru (I, 102, zde str. 269), zprávu o odtažení Albrechtově (I, 71 zde str. 151—155), kde se přímo počítá mezi Čechy (my Čechové) a j. často. Srovn. také u Seibta 33—34 pozn., kde ovšem nutno na pravou míru uvésti tvrzení autorovo, že Petr, přišed do Čech, změnil národnost. Nepřítele vpadajícího nepřátelsky do Čech nemohl v té době ani Němec v Čechách bydlící nazvati jinak, než nepřítelem.

[40]) V kronice lze to zajímavým způsobem pozorovati. Opat Petr jeví se nám napřed jakožto stoupenec Ludvíkův, protivník kandidatury Habsburské (a Fridrichovi Rakouskému zůstává protivníkem vždy). Ještě

jeho k Jindřichovi VII. vysvětliti intrikami francouzskými — zní málo příznivě, karakteristická jest poznámka o zničení Templářů . . .[41]) I v době, kdy již rozhodně stojí proti císaři Ludvíkovi, neváhá při vhodné příležitosti reprodukovati satirický ohlas veřejného mínění o všemohoucnosti peněz na dvoře papežském, o vyděračnosti jeho.[42])

Petr v tom jeví se arci jako syn své doby, které nemohl zůstati utajen úpadek církve, rostoucí úměrně se vzrůstající mocí politickou. A také jinde poznáváme v něm syna doby. Že věřil sám rozličným zázrakům, o nichž vypravuje, tomu se u řeholníka nebudeme diviti, zvláště když také zázraky na hrobě Václava II. měly asi státi se základem další slávy zakladatelovy. Ale při vší své bohaté životní zkušenosti, při vší rozvaze, které kniha jeho všude prozrazuje, není Petr prost pověrečnosti.[43]) Bylo by důkazem neporozumění době, kdyby to kdo vytýkati chtěl mnichu 14. století! Ale i když takto platí dluh své době, Petr přece zase jeví se také rozšafným a dosti kritickým. Nevěří všemu, co veřejné mínění k věření předkládá, a zachovává si svůj samostatný úsudek. Nevěří báchorkám, vymyšleným na omluvu krutého pronásledování Židů, nevěří báchorkám o malomocných,[44]) nevěří proroctví Jana Toletánského[45]) a j. Jedním slovem poznáváme v něm člověka bystrého a ducha ušlechtilého, žijícího s dobou, ale snažícího se jíti dále.

K přednostem dosud vytčeným pojí se ještě jedna, forma jeho díla, lze říci forma umělecká, Bylo již dotčeno té stránky jeho formální techniky, která se snaží uhladiti jednotlivé partie aesthetickou symetrií arci vlastního vkusu, bylo již dotčeno, jak také, částečně aspoň, hlavní rozdělení jeho díla podmíněno

II, 13. zmiňuje se o vypuknutí sporu, ač lituje rozkolu a nebezpečenství, do jakého se dostává církev, přece Ludvíka se neodříká. Bolí ho sice porážky papežské, ale smýšlením stojí ještě při králi, přeje si vyrovnání. Teprve od italské cesty Ludvíkovy, a zvláště od zvolení protipapeže, ztrácí Ludvík jeho sympatie, k čemuž arci přispělo i to, že (dle jeho mínění teprve tenkrát) Ludvík byl exkommunikován.

[41]) I, 121, žde str. 380.

[42]) II, 22, zde str. 540—541.

[43]) Srovn. II, 8 o vymítání ďáblů a II, 18 o zázracích Zbraslavských.

[44]) I, 55, zde str. 113; srovn. také II, 10, zde str. 459.

[45]) II, 22 (zde str. 530 n).

jest změnou nálady vypravování. Ovšem nesmíme na věc klásti požadavky uměleckého hlediska absolutního, běží jen o zdůraznění privátního uměleckého vkusu Petrova. A také v tom Petr platí daň své době. Dnešnímu čtenáři arci způsob jeho bude se mnohdy zdáti podivným a snad nechutným. ten způsob, který prokládá prosaické partie leoninskými hexametry. Ale co podivným zdá se dnes, tenkrát bylo stále ještě moderní. Způsob tento těšil se značné oblibě, obratnost veršotepecká náležela ku přednostem, a je ze všeho patrno, jak také Petr na své dovednosti si zakládal. Oblíbenost tohoto způsobu potvrzuje i to, že již opat Ota byl také v tom předchůdcem Petrovým,[46] třeba méně často, a třeba bylo patrno, že některé verše přidal do jeho díla teprve Petr.

Poznání, že oba autoři také o verše v kronice se dělí, má cenu hlavně proto, že vyvrací mínění kdysi pronesené,[47]) jakoby verše v kronice nic věcně nového nepodávaly, a jakoby Petr byl měl v úmyslu celou kroniku svou veršem přepracovati. Proti tomu ovšem celá kronika se brání. Jest patrno, že byl to vůbec způsob Petrův občas si zaveršovati, že tímto způsobem takořka chvílemi si oddechl, a že verše vznikaly současně s ostatní kronikou, jak někde přímo lze dokázati.[48]) Pro dnešního čtenáře způsob tento arci nemá mnoho půvabu, přece však aspoň jakousi náhradu může mu poskytnouti ta okolnost, že Petr v těchto partiích někde opravdu dovede se povznésti k poetické výši, že některé verše skutečně podávají doklad jeho vroucího, hlubokého citu.

A tak zůstává kronika Zbraslavská dílem netoliko historicky důležitým, ale také literárně cenným, dílem, které jest krásným dokladem ideálního snažení prvních dob kláštera Zbraslavského, a které se směle staviti může na roveň (a namnoze i do popředí) souvěké tvorby historické.

Kronika Zbraslavská při této své povaze nezůstala arci

[46]) Důkaz o tom podává Seibt na uv. m., ač také jeho doklady bude nutno revidovati.

[47]) Loserth AÖG, Lorenz, Deutschlands GQ I.

[48]) Srovn. ku př. II, 25, kde při líčení smrti Eliščiny najednou vkládá veršovaný žalozpěv (str. 518), po jehož ukončení „navrací se k započatému“ (551); někde ovšem verše přidány byly později, ale to jest již podřízenějšího významu.

— abych užil biblického obratu také Petrovi oblíbeného — světlem ukrytým pod kbelec, nýbrž vešla záhy ve známost.

Vedle rukopisů poměrně dosti četných,[49]) svědčí o tom i výtahy z ní, které záhy pořízovány[50]), svědčí o tom způsob, jakým jí ve své kronice užil František Pražský[51]) (a z části i Beneš z Weitmile a snad i Pulkava).

Od r. 1602 kronika aspoň z části přístupna byla také tiskem ve vydání Freherově, Rerum Bohemicarum antiqui scriptores aliquot. Vydána tu jen druhá kniha. Celé dílo vydal poprve Dobner, Monumenta hist. Bohemiae V. (r. 1784), ovšem způsobem dnes již nevyhovujícím. O kritické vydání pokusil se Loserth, Die Königsaaler Geschichtsquellen FRA. VIII (Vídeň 1875), ač také ne způsobem zcela uspokojivým. Některé jeho chyby opravil a lepším apparatem opatřil vydání své Emler ve FRB. IV. (r. 1884), takže při všech chybách jeho edice jest dosud nejlepší.

Jeho vydání vzato za základ tohoto překladu, o němž jen několik slov. Jeho účelem bylo především učiniti kroniku samu všeobecně přístupnou, a již tím dáno bylo hlavní pravidlo, jímž se bylo nutno říditi. Překlad ovšem chce býti věrný, chce vystihovati originál, ale předním jeho úkolem jest, aby byl jasný a srozumitelný. Z té příčiny musila býti dána přednost prosaickému překladu hexametrů Petrových: Neboť nehledě k tomu, že rytmický překlad byl by narážel na obtíže téměř nepřekonatelné, bylo se obávati, že sebe zdařilejší překlad rytmický nebude nikdy moci dosíci té srozumitelnosti, již podává překlad prosaický. Překlad český jest vlastně prvním překladem kroniky Zbraslavské z latiny, a tedy ovšem také prvým překladem českým, vyjímaje ovšem porůzné překlady jednotlivých partií, jichž tu nelze vyčítati. Vzpomenouti arci sluší zde dílka Tonnerova: Vypravování dějin domácích, které zvláště od druhého dílu počínaje není namnoze ničím více, než parafrásí naší kroniky, která ovšem překladem býti nechce a tedy překladu úplného nahraditi nemůže.[52])

---

[49]) Jejich popis viz Emlera v úvodě str. XV, XVI.

[50]) Srovn. Loserth v SB. Ak. Wien 98 str. 379 (pozn. 3).

[51]) Srovn. Emler v úvodě str. XX, kde také odkazy k literatuře starší.

[52]) Tonner, Vypravování dějin domácích II, III, v Matici lidu XI 5 a 6, XIII, 2, XV, 2 (v Praze 1877, 1879, 1881).

Apparát poznámkový zpracován rovněž zcela nově. Při něm vedla mne jedna hlavní touha, aby — nelze-li u nás (a není-li zatím třeba) pomýšleti na nové vydání — aspoň samostatným zpracováním poznámek překlad tento mohl do jisté míry novou edici nahrazovati, aby bylo lze používati ho také k studiím vědeckým. Že jsem při tom ovšem často užil apparátu dřívějších edic, jest samozřejmé a přiznávám to výslovně. Ale odborník pozná snadno, co i tak jest v tom mé vlastní, pečlivé a namáhavé práce.

Přirozeně mezi překladem objevily se některé omyly posledního vydání Emlerova; bylo někdy dokonce nutno sáhnouti k rukopisu, aby se zjistil správný text: poněvadž překlad jest pořízen již na základě těchto oprav, a poněvadž sbírka naše jest doplňkem „Pramenů dějin českých“, vidělo se vhodným, ku konci seznam těchto korrektur připojiti.

Václav Novotný.

Počíná se předmluva na dílo následující.

Ctihodnému v Kristu otci a pánu nejvýš milování hodnému, panu Janovi III., opatu ve Valdsasích šestnáctému,[1] bratr Petr I., třetí opat Zbraslavský, modlitby a úctu z lásky. Snaživých myslí, vedením písem Boha na této pouti vyhledávajících, bývá, jakož se dovídám, rozmanitý obyčej. Jsouť někteří, kteří v literní znalosti písma s výsledkem pracují tak, že ji úplně si osvojují, jsou též jiní, kteří tajemnými, jinotajnými a nadsmyslnými významy věcí, jiní, kteří obraznými smysly úsilovnou snahou se zabývají, jiní v dějinách a kronikách čítajíce, vzdělavatelnou útěchu si zjednávají. Všech těchto snahu, byť ne měrou stejnou, míním, že třeba doporoučeti. Neboť v každé látce, kterou čítá zbožná mysl, dle podobenství pracovité včely vždy nalézti moci bude, odkud by čtenář ve ctnosti a poznání nabýval posily. Vždyť mysl zbožná na četbách jako na libosadech se pase, v nich také takřka lilie sbírá, když to, co čte, všecko k milování Boha i bližního a k vlastnímu uvažování o sobě samé vztahuje a obrací. Ba ačkoli tvrdí filosof, že studiem bájí a těch, kdo báječně filosofují, není hodno se zabývati, přece, protože sama vážná pravda někdy z narážky žertovné řeči čtoucím stává se příjemnější, dle onoho výroku básnického: „Sladčeji usmívají se věci vážné, okrášlené žerty," z toho uvažuji, že netoliko čisté theologické věci, ale i podle apoštola: cokoli napsáno jest, k našemu poučení napsáno jest, abychom skrze trpělivost a potěchu písem naději měli. Dále prospívá to hodujícím u stolu tohoto Pána, v němž zajisté jsou všecky poklady moudrosti

[1]) O něm a činnosti jeho literární, jíž také v této předmluvě dotčeno, srovn. Loserth, Königsaaler Geschichts-Quellen, AÖG. LI, str. 479.

a vědění, aby hodu, to jest vědění, rozmanitost bývala, tak že, když jedno se znechutí, z jiného kdokoli by požívati mohl. Prospívá to i věkům a poměrům lidským, aby pevný pokrm tu a tam ku mléčnému nápoji se přiměšoval; rovněž i jednomu a témuž člověku pokračovati chtějícímu duchovně ku prospěchu býti se zdá, aby podle různosti časů čtení se střídalo; neboť jinak před občerstvením tělesným, jinak po něm k duchovním hodům rozpoložen bývá okus mysli. Pročež kterýkoli člověk vynikající snahu svou dle okolností časových střídává, že brzo ku vznešeným, brzo k nízkým, brzo k nadsmyslným, brzo i ke hmotnějším přenáší se příkladům. Otče ctihodný, bez líčidla pochlebenství mluvíc, takové střídání rozumné ze zkušenosti jsem seznal, že vy máte: Spatřil jsem, kdykoli jsem u vás byl, že v knihách pravověrných otců v čas vhodný vy čítáte a mne, abych Mravná naučení svatého Řehoře na knihu Job znovu přečetl, jako vy jste byli učinili, vybídnutím přátelským jste přiměli: vyňali jste také jednou přede mnou, když čas tu byl příhodný, jakousi vzdělavatelnou knihu příkladů, kterou o svatém obcování mnichův a konvrsu ve Valdsaském klášteře zesnulých ku prospěchu čtoucích jste sebrali; tak oboustranný jste, tak s Pánem na horu, tak s ním opět po rovině se ubíráte, tak tak s Mojžíšem brzy na hoře Sinai, brzy v stánku úmluvy, brzy ve dveřích stánku zůstáváte, tak tak na řebříce Jakubově napořád urovnanými stupni pracujete. Láska, již máte, sama o sobě státi neumějíc, na jiné se rozlévá, povzbuzuje, které může, aby ku pěstování ctnosti se obrátili. Vybízí mě nyní láska vaše a před tím mnohokráte vybízela, bych knihu o založení kláštera Zbraslavského skrze pana Ottu, předchůdce mého, blažené paměti opata druhého, dávno započatou a k onomu místu, jež počíná: Jestliže zbožný krále Václava úmysl atd.[2]) dovedenou dále vésti neopominul. Nestatečnost smyslů mých zachvívá se přikročiti k této práci, sprostnost ducha mého a nesnadnost práce této s bázní odtahují mne ruku; poslušenství však, které lepší jest nežli oběť, mne překonává. Podniká tedy třesoucí se moje maličkost dílo toto veliké a nikdy konce nemající v tom očekávání, že moje nedostatečnost vašimi modlitbami bude

[2]) t. j. do kapitoly LII.

podporována. Netoliko však o založení Zbraslavě a o králích Českých, kteří v mé byli době, ale též o jiných královstvích a zemích, též o knížatech duchovních a světských, rovněž o příhodách rozličných, na nichž se vzdělávati nebo těšiti bude moci mysl čtenářova, pokud rozumu jsa mocen budu žíti, s pomocí Boží k samého Boha i rodičky jeho slávě jakkoli spisovati se pokusím. Učiním v této knize, jež kronikou Zbraslavskou se zove, jak dřev a kamení otesávatelé činiti jsou uvyklí; hrubou zajisté nejprvé kameníkům zkušeným a stavitelům podávají látku, oni pak dle umění svého uvádějí potom v surovou hmotu krásnou tvářnost. Tak i já to, co jsem spatřil, co jsem zcela jistě seznal, hrubě sepsati se přičiním Přijde po mně též jiný, kdož tuto pevnou a pravdivou, však hrubě sepsanou látku brusem spanilosti uhladí. Neboť nyní především usiluji o to, abych dovedl sepsati dějiny pravdy. Aby však i pravda, jež se vyhledává, snáze se ukázala čtoucím, nápisy kapitol mínil jsem, že zde pořádkem třeba vypsati.

Počínají se kapitoly knihy první.

Skonávají se kapitoly prvního dílu kroniky Zbraslavské dle pořadu.

Počíná se kronika Zbraslavská, skrze pana opata Petra sestavená.

Toto jest první díl kroniky, který končí léta Páně 1316 od dob krále Otakara.

Kapitola I.

Počíná se předmluva na život pana Václava, nejjasnějšího krále Českého a Polského, zakladatele Zbraslavě.

Některých přátel četnými ponuknut jsa pobídkami, rozhodl jsem se něco o životě a mravích nejjasnějšího knížete, pana Václava, blažené paměti někdy krále Českého šestého, Polského pak druhého, prostým slohem prosaickým vypsati, co jsem poznal o něm tajně i veřejně ne tak z doslechu, upraveného mimotnými řečmi zpravodajů, jako zrakem, jenž rozhodčím jest nad uši spolehlivějším, aby pomocí mé třebas neužitečné snahy krále tohoto život poručení hodný potomkům tím za důvod prospívání se ukázal, čím u vrstevníků úžas vzbuzuje patrně přejasnými odznaky ctnosti zářil, pokud žil. Neboť ani za hodno nepokládám, aby památka tak velikého knížete s ozvukem ustávajícím hynula, který tak za živa jako umíraje vzor života slovem i skutkem ostatním ukazoval. Onť vůbec byl předmětem podivu osob vznešených, útěchou nízkých a toužebným oddechem kterýchkoli potlačených. Byl též opatrný v radách, mocný v pomocích a věrný v kterýchkoli věcech svěřených; dále služby Boží byl podporovatelem bedlivým, rytířství světského obnovitelem horlivým a neméně všech mnichův otcem a ochráncem oddaným; brzy mnichem, brzy rytířem byl, brzy poučení o královánì všem knížatům udílel a laskavost královské dobrotivosti nikomu žádajícímu naprosto neodepřel; ale poněvadž věci mnohé ve slova nemnohá zahrnují se nesnadno, ježto všecky jednotlivé skutky svrchu jmenovaného knížete, jež vykonal, důstojné úcty hodné, písmem probrati nemohu, proto velmi skrovně jeho a otce jeho, pana Otakara, napřed vylíče činy, k těm skutkům podivuhodným, jež při založení kláštera Zbraslavského naplnil, v přítomném spisku se obracím.

Následují verše předcházející kapitoly:

O Bože, přispěj, abych mohl vypsati podivné věci
Krále znamenitého, přítele nejvyšší dobrotivosti.
I tobě nechť milo jest, co vykonal, Panno blahoslavená,
Slavný kníže; ať žije bez konce nadále.
Dej mu útěchu, zástup zbožný ať zapěje Amen.

Skonává se předmluva.

Kapitola II.

Počíná se život pana Václava, krále Českého a Polského, s krátkým však předesláním některých věcí o činech otce jeho, krále Otakara.

Byl v království Českém král nějaký mocný a udatný, 1253
jménem Otakar, jenž od času jinošství svého mužně jednal až 1278
a ušlechtilost ducha královského velikolepostí mužných činů všude ozdobil. Ten zajisté království sobě svěřené moudře spravovati chtěje, říše obnovovatel neustálý, zákony ustavil a surovost národu Českého, jenž potud v hovadských živořil mravech, některými pravidly uhlazenosti osvítil, sebe sama ostatním postavuje za příklad a za vzor žití.

Mužem byl uhlazeným, stálým a v řeči přímým,
Opatrným, zdrželivým, vždy chtěl býti vesel,
Ve slovech spolehlivý; zřídka sám promluvil
Slova buď prudká, jež hanebně znějí, nebo trpká.
Zřídka byl zasmušilý, tak vždy žil v těchto
Pozemských věcech, že v noci i ve dne
V Krista věřil, aniž od chvály jeho ustával.

Dále obyvatelům království svého o mír postarati se usiluje, na hranici zemské jal se města zedmi hraditi, hrady opevňovati a dětem pánů svých kázal zkoušku ve službě rytířské konati.

Brzo jinochové učí se bojům a odolávají nepříteli statečně, stydíce se snášeti urážky od cizinců způsobené.

V kláních počala sláva národu
Tohoto se rozmnožovati; vzájemně se ctíti
Všickni počali,

čehož tenkráte v poutech hrubosti zapleteni jsouce, dříve patrně neznali.[1])

Kapitola III.

Jak kostely v jeho dobách prospívaly a o založení kláštera u Svaté Koruny.

V dobách tedy kralování tohoto knížete chrámy Kristovy a kláštery v Čechách prospívaly, a když země plody způsobovala, všickni v ní přebývající Kristu v míru a pokoji ustavičně sloužili.

[1]) Tvrzení, že by turnaje byly do Čech uvedeny teprve Přemyslem Otakarem II., není správné.

Verše:

Tehdy pán se veselí se sluhou a kněžstvo s nekněžími,
Měšťané bohatnou, mniši Krista uctívají,
Rytíř hledí se radovati, a rolník strádati
Nezná, nýbrž Kristu slouží pod tímto králem.
Ploditi zvyklá byla ovoce a od nepřítele odpočinula
Cizího země, není tam sporu ani války.

Dále muž tento pozemským štěstím jsa obklopen, nikde budoucnosti nejsa nepamětliv, službu božskou s bedlivostí rozmnožoval, kostely totiž zakládaje, založené daruje, obdarované též ve vysadách církevních bedlivěji zachovávaje.

Nikdo není znepokojován, nikdo dokonce olupován,
Všickni v míru stejně žijí a přátelsky
Scházejí se, hodují a pijí, v míru se rozcházejí;
Tak trvají spokojeni se svým, protože boháč chudému
Dary podává, a zlo opravuje spravedlivý soudce.

Mezi ostatními však činů svých Bohu milými prvotinami ku pocte Boha a rodičky jeho Marie, blahoslavené Panny,
1263 klášter Cisterciackého řádu při hranicích Bavorských založil, jemuž jméno u Svaté Koruny[1]) dal a hojné mu statky svého království udělil a daroval.

Král tobě mnoho statků daroval, Svatá Koruno,
Otakar, jenž tě založil. Radosti životní
Dej mu, Panno dobrotivá a rodičko Kristova Marie,
Spravuj též sbor pobožných mnichův,
Jenž tebe vzývá v čas noční i denní,
Aby skrze tebe, na tomto světě zemřa, s Kristem
V radosti spojen byl
a po této strasti věčných radostí požíval.

Kapitola IV.

Jak Otakar, král Český, paní Markétu pojal a jak Rakous a Štyrska a Korutan s jinými zeměmi nabyl.

1246 V těch tedy dobách Fridrich, osvícený vévoda Rakouský, dluh těla bezdětek splatil a paní Markétu, sestru svou,

[1]) Svatá, nyní Zlatá Koruna, klášter založený r. 1263.

dědičku zemí svých samojedinou zbývající po sobě zůstavil. Tato zajisté paní Markéta provdána byla za Jindřicha, syna zvěčnělého někdy císaře Fridricha, a když ten zemřel bez dědice, vrátila se do rodné země ovdovělá. Po smrti tedy vévody Fridricha, bratra jejího, šlechticové Rakouští se sešli a jali se uvažovati, jak by se zdárně postarali o sebe a své potomky. Když pak prošla s obou stran různá jednání, povolali krále Otakara, a aby se nezdálo, že bezhlavě se poddávají, za vůdce a pána si ho zvolili. Ale poněvadž král Otakar choti ještě nepojal, paní svou Markétu prostřednictvím zákonného 1252
obvěnění za choť jemu zasnoubili, aby dědiců vévodů svých, jichž skrze muže míti nemohli, takto aspoň skrze ženu opět nabyli.

Tak sňatkem Markétiným Rakousy trvají v radosti,
Rakousy veselí se i Štyrsko, pokud se myslí,
Že, provdavši se za krále, zrodí
Zemím vládce nad zesnulé vznešenějšího.[1]

O Korutanech.

Mezitím vévodství Korutanské Oldřich, pravý dědic, spra- 1269
voval, jenž byl příbuzným krále Otakara.[2] Ten měl bratra jakéhosi, jménem Filipa, jenž nejprve sice arcibiskupství Salcpurské spravoval, ale potom povýšen byv skrze krále Otakara vrcholu patriarchátu Aquilejského dostoupil.

Ten málo prospíval, rozhazoval majetek chrámu,
Všecek je nedbalý a všem všude znám,
Že jest ničitelem chudých kanovníků,
Myslím, že uchvatitele ani lupiče podobného mu není.
Nedbalý, jak jsem řekl, stravuje statky Ukřižovaného.

---

[1]) Zasnoubení Otakarovo s Markétou (která byla značně starší) stalo se dne 11. února 1252 v Hainburce. Štyrsko však nepřipadlo Otakarovi hned, nýbrž až r. 1260, po válce s Belou Uherským (jemuž dříve r. 1253 bylo postoupeno).

[2]) Matkou Oldřichovou (manželkou vévody Bernarda Korutanského) byla Jitka (Judita), dcera krále Přemysla Otakara I., sestra Václava I. a tudy teta Otakarova, jemuž tedy Oldřich byl bratrancem.

Pročež kdyby horlivost kněžstva krále Otakara nebyla setrila, jeho na vrchole dosažené hodnosti nikterak by déle nebyli strpěli; dále protože Oldřich, vévoda Korutanský, neměl dědicu, kteří by po smrti po něm následovali, obrátil se ku králi Otakarovi a přijav peníze, Korutany, Krajinu, Krajiště a Por-
1268 denone po smrti své mu trvalým právem odkázal.[3]) Šlechta tedy těchto zemí ke králi se sešla a vykonavši přísahu věrnosti v budoucnosti věrně ho poslouchati slíbila.

Nikdo se nesváří, nikdo tam škodou nehrozí
V oněch zemích hradům ani silnicím ani vsím.

Dosáhnuv tedy těchto zemí, název slávy své, jejž dříve měl, na počátku listů svých znamenitě rozšířil: byla pak forma
1270 titulu jeho takováto: Otakar, z Boží milosti král Český, markrabí Moravský, vévoda Rakouský, Štyrský, Korutanský a Krajinský, pán Krajiště, Chbu, Pordenone.[4]) Kromě toho Veronští, Trevisští a Friaulští s některými jinými městy na pobřeží mořském ležícími, vidouce znamenitost tohoto krále, uradivše se svorně jej za ochránce zvolili a poslušni jsouce jeho rozhodnutí jemu jako pánu svému dobrovolně sloužili. Tak zajisté rozprostřel odnože své až k moři a až k Řece počal hranice své šťastně rozšiřovati.

Tak král, hle, podrobené země řídil mocně,
Pravých cest spravedlivosti následuje hojně.
Před tváří jeho nikdy neprošel bez pomsty
Zločin prozrazený. Tak se všem velmi milým
Byl, i každému dovedl vraceti, což jeho bylo, s odmítnutím vášnivosti pře rozhoduje. Kolikráte však král tento velkodušný roje nepřátel mocně zahnal, kolikráte také nesčíslné množství protivníků s nemnohými na poli válečném odvážně napadl, a jako slavný vítěz domů se vraceje, palmu vítězoslávy radostně nazpět přivezl, hojně vykládají, kdož o udatných činech jeho dle

[3]) Smlouva o tom učiněna v Poděbradech dne 4. prosince 1268 (Reg. Boh. II. č. 630), zpráva, že Oldřich za postoupení svých zemí přijal také peníze, vyskytuje se jen v kronice Zbraslavské, srovn. Bachmann, Gesch. Böhmens I. 599 pozn. 3. Nejnověji jedná o celé otázce (ač o Otakarovi jen zběžně) Dopsch, Die Kärntner-Krainer Frage und die Territorialpolitik der ersten Habsburger. AÖG. sv. 82 (1899).

[4]) Titulu tohoto Přemysl Otakar II. užíval podle vyšetření Emlerova od r. 1270.

bezpečného vědění kroniky sepsali a v rozličných svazcích k důstojné poctivosti potomstvu je zůstavili.[5])

Uhři, Litevci, Bavoři rovněž i Kumáni
A jiní národové, na způsob skotu padajíce,
Poznali jej a od meče jeho zahynuli.

Kapitola V.

Jak pro příhanu neplodnosti mezi králem a královnou prohlášen byl rozvod.

Když pak slavnosti svatební s povinnou nádherou byly dokonány, paní Markéta po přemnohá léta s králem zůstávala, ale příhanou neplodnosti ponížena jsouc, dítek míti nemohla, které by po ní v království následovaly. Nic vůbec z věcí případných od obou nebylo opomenuto, ale králová, jak řečeno, nalezena zcela neplodnou. Král tedy předvídaje, že pod záminkou takovéto neplodnosti zemím jemu poddaným dostane se zlého, některé své nad jiné důvěrné přátele k sobě povolal a jim příčinu nepokoje svého tajně vypravoval. Ti pak, vážíce obecné dobro nad soukromý prospěch, za užitečnější usoudili, aby král zbaven byl společnosti milované choti, nežli aby celé panství jeho bez dědiců dlouhotrvajícímu podléhalo nebezpečenství.

Kdo ukazuje, že věc soukromá jest mu spíše milá,
Nežli věc mnohých, právem stává se kvasem národů.

Ponuknut tedy jsa slovy moudrých mužův a spokojuje se jejich radou, všecky šlechtice své svolav i správce, ne bez srdečného zármutku věc dlouho zatajovanou jim vyjevil a ve-

---

[5]) Autor této části, opat Otto, míní tím t. zv. Annales Ottacariani (právě toto místo jest ohlasem toho, co čteme v nich FRB. II. 334) a jiné letopisy české, které jako pokračování Kosmovy kroniky vydány byly v Pramenech dějin českých (FRB.) II. Vypravování těchto i následujících kapitol (do kap. XIV.) v kronice Zbraslavské opírá se především o tyto prameny, ale jest možné, že autor užíval (vedle listin) i některých pramenů jiných. To dokazuje Bachmann, Beiträge zur Kunde Böhmischer Geschichtsquellen (původně v MVGDB. XXXV. a XXXVI. pak o sobě v Praze 1898), str. 47—59, ač ve všech podrobnostech ne zcela přesvědčivě.

řejně požádal, aby ne tak o něho, jak o prospěch národu péči měli.

Následkem toho radí se, nad což se shledává, že nic nebude lepšího,

Aby král, zavrhna neplodnou choť Markétu,

Manželku pojal,

která by dle povinného zákona manželského dítky mu zrodila, jež by po něm dle práva dědického následovaly.

Co dále? Biskupové se sešli a se souhlasem stolice apostolské [1]) rozvod mezi králem a královou, použivše povinné obřadnosti, před veškerým lidem prohlásili. Znepokojen tedy král a celé Čechy s ním, ale který jazyk bude moci vyložiti nebo který rozum pochopiti, jak velikého vzrůstu prudké bolesti následkem tohoto příběhu oba manželé vytrpěli; neboť nepřipouští posměchu neodvolatelné rozloučení nebo nenadálé rozdělení kterýchkoli přátel.

Tu král se rmoutí, královna lkajíc slzí,
Nastává nářek lidu, hynou nápěvy zpěvu,
Znepokojeni jsou měšťané, želí s chudými bohatí;
Radosti ubývá, a oči vlhnou slzami.
Rakousy, Štyrsko, Brno, Čechy, ty čtyři
Zpěvy smutné znějící vzdávají tobě, Kriste

Neboť v kvílení obrátila se harfa lidu, když po dovršení
1261 žalostného rozvodu královna, aby se nevrátila, do Rakous vykázána.[2])

Kapitola VI.

Jak král jinou choť pojal a kolik dítek od ní měl.

Když tedy ty věci náležitě byly dokonány, na radu šlechticů vlastních králi Otakarovi choť byla hledána, a co se snažně hledá, patrně rychleji se nalézá. Byltě v Mačvě král

[1]) Souhlasu papežova dosaženo teprve dodatečně bullou ze dne 20. dubna 1262 (srov. Reg. Boh. II. č. 355); za záminku k rozvodu sloužilo, že Markéta kdysi ovdověvši složila slib řeholní (srovn. Reg. Boh. II. č. 2674).

[2]) Podle zprávy Letopisů č. (FRB. II. 297) odešla královna Markéta 18. října 1261.

jakýsi urozený a šlechetný,[1]) jenž dceru dobrými mravy vynikající jménem Kunhutu měl, kterou králi o ni žádajícímu za choť zákonitou s libou myslí zaslíbil. Král pak Štěpán blažené 1261
paměti strýcem téže panny dle rodu byl, jenž tehdy království Uherské ne tak užíváním zbraní, jako svatostí mravů tím zajisté šťastněji, čím oddaněji spravoval.[2])

Kdo Pánu věří a od jeho chvály neustává,
Vše moudře po zásluze řídí a mocně.
A poněvadž miloval Hospodina Štěpán, dobře řídil
Uherský národ, značně hbitý a mohutný.
Kunhuta pak když přišla do krajin Českých,[3])
Těší se měšťané, radují se s chudými bohatí,
Dle svých mezí jásá kterýkoli věk;
Radosti, které zašly, když Markéta zavržena,
Ty vracejí se s Kunhutou, druhou chotí.

Od této zajisté paní král Otakar měl dvě dcery a tři syny,[4]) z kterýchžto dva brzy ve věku dětském zesnuli, mladší po něm potom v království jako pravý dědic následoval. Že pak tento mladší syn o vigilii svatého Václava mučedlníka se na- 27/9
rodil, pramenem svatého křtu znovu jsa zrozen, vlastním jménem Václav jest nazván; neboť staří Čechové to z citu zbožné úcty měli ve zvyku, že dítkám svým jména svatých přikládali, o jejichž narozeninách na tento svět se zrodily. Aniž myslím, že prozřetelnost božská nevhodně chtěla, aby tento chlapec okolo dne svatého Václava se narodil, jenž ne tak správou říše, jako zásluhami znamenitého života místo

---

[1]) Jménem Rastislav, někdy kníže Haličský, potom bán v Mačvě Srbské k Uhrám příslušné, chotí jeho byla Anna, dcera krále Uherského Bely IV. (srovn. Palacký, Radhost II, 259—278). Sňatek Otakarův s Kunhutou vykonán 25. října 1261 v Prešpurce.

[2]) Štěpán, strýc Kunhutin, v době sňatku jejího nebyl ještě králem Uherským, nýbrž teprve od r. 1270; králem Uherským touto dobou byl ještě Bela IV.

[3]) Podle zprávy Let. č. (FRB. II. 291) Kunhuta přišla do Čech 23. prosince 1261.

[4]) Dcery tyto byly: Kunhuta, nar. 1265, vstoupila 1277 do kláštera klarisek u sv. Františka v Praze, ale r. 1290 provdala se, opět od r. 1302 byla abatyší u sv. Jiří na hradě Pražském do své smrti (1321); Anežka provdána za Rudolfa, syna krále Rudolfa I. Habsb., zemřela 1296.

téhož mučedníka po království Českém, pokud žil, zastával. A ne neprávem jméno toho si osobuje, jehož následovati v životě i mravech veškerou snahou mysli usiloval.

Kapitola VII.

Jak král Římský žádal, aby mu Rakousy, Štyrsko s jinými zeměmi byly vydány.

V té době počalo uprázdnění císařství Římského, také statky císařské, protože mnozí hleděli je sem a tam rozvléci, ohromnou trpěly ujmu.

Majetku nepřibývá, kde jest viděti, že správce jest nepřítomen;

Často padají věže bez ochránce, ničí se věc
Jakákoli náhle, když tu není pořadatele.

Často zajisté věcem ku pádu se chýlícím vhodně se pomáhá, neodpírá li se jim berla povinné péče, jež se zkáze vzpírá. Knížata Německá tedy vidouce, že vrchol císařské důstojnosti bez obhájce poklesá, hluchýma ušima toho pominouti nechtěli, nýbrž poslavše vyjednavatele, v jedno se sesedše pana Rudolfa, hraběte z Habsburka, muže zvláště bojovného a udatného, po předchozí úvaze za zástupce svaté
1273 říše jednomyslně vyvolili; neboť až do té míry srdce nynějších lidí mlhou ctižádosti zastíněna jsou, že to, čeho zlomyslná ruka se zmocní, nesnadno nazpět nabýti se může. Muž tedy statečný říši Římské ne bez rozmyslu v čelo postaven, jenž by vyhledávati sobě pokoje nedovedl dotud, až by škůdce říšské mečem povinné přísnosti zkrotil. Král Rudolf vůbec brzy potom, jak říše dosáhl, počal nazpět žádati, o čem seznal, že k ní po právu a dobré zvyklosti přináleží. Ale protože Fridrich, vévoda Rakouský, a Oldřich, vévoda Korutanský, odešli bez dědicu, kteří by po právu přirozeném po nich v zemích jejich následovali, král Rudolf králi Otakarovi posly listy opatřené poslal a s povinnou vlídností požádal, aby mu vydal Rakousy, jež držel, i ostatní země, jakožto dle výnosů císařských na říši spadlé [1])

---

[1] Vypravování tohoto nutno rozuměti tak, že Rudolf brzo po svém zvolení (r. 1273) dal si učiniti usnesení, podle kterého měl právo do-

Ale poněvadž zarmucuje mysl řeč odporná, přečet list císařský, král poslům příjemnou tvář ukázal a s bedlivostí přemýšlel, jak by vhodně na nemilou odpověděl řeč; neboť vlídnosti královské přísluší posly byť i nepříjemné s tváří jasnou propustiti. Ale kdož pak vzdává se nároku důstojnosti tak výnosné na hlas jediného rozkazu bez obtíže, aneb kdo rád se vzdává panství nad zeměmi tak užitečnými bez násilí vymáhatelova? Po úvaze tedy předchozí král zemí vzdáti se nechtěl, ale posly, kteří byli přišli, slušně uctiv, ke králi nazpět odeslal. Král Rudolf proto hněvem jsa naplněn, silné vojsko sebral a na pokoření krále Českého v příhodný čas pospíšil; což slyše král knížecí dary rozdělil, a svolav veliké množství válečníků, s Římským knížetem u hranic Rakouských se potkal.

Králové se zbrojí, s obou stran zbraň se chystá,
Oba bojovati žádají, lid pobíjeti
se rozhodují, ale šlechticové na zjednání svornosti s obou stran 1276
účastenství své vkládají.[2])

Že tedy tomu přála dobrotivost božská, odloživše příčiny sporu králové se sešli, a ti, kteří nedávno před tím byli nesvorní, políbení míru si dali. Král konečně Rakous se zeměmi sousedními se vzdal[3]) a od něho velkolepě byv poctěn domů se vrátil; přece však smlouvu míru, již šlechticové mezi oběma zříditi se rozhodli, skrze úmluvu sňatku dědiců svých utvrdili, tak aby neustále trvala; Rudolf pojal za choť Anežku, a Jitka zasnoubila se s Václavem,[4])

jenž (dosud) byl hoch; odtud přibývá radosti lidu Českému, avšak, ó žalosti, po nemnohý čas takto smluvené přátelství pánů trvalo.

---

máhati se lén říšských, od doby klatby Friedricha II. uprázdněných, sr. Redlich, Reg. imp. 3—4, Bachmann, G. Böhm. I., 615.

[2]) Příčinou, pro kterou Otakar musil bez boje se poddati, byla vzpoura české šlechty.

[3]) Smlouva učiněna dne 21. a potvrzena 26. listopadu 1276. Reg. Boh. II., str. 437 a 440, č. 1050 a 1053.

[4]) Kronika má na mysli sňatky, které později (1278) skutečně provedeny byly; při úmluvě, o které zde v kronice se mluví, zasnoubení bylo z části jinak, z části ne určitě smluveno, srovn. Palacký, Dějiny, II, 1 str. 132, Bachmann, Beiträge 47—48.

Zřídka spolu sousedé dobře stojí nebo vlastní
Bratři, zloduch nenechává jich býti klidnými.

1271 Aniž se domnívám, že jest nerozvážné mlčením pominouti, že léta Páně 1271 Václav se narodil, a téhož roku Jitka, dcera krále Římského, která se potom za něho provdala, rovněž se narodila; v té přece věci jedno narození liší se od druhého, že Václav okolo slavnosti svatého Václava na svět přišel, Jitka pak před ním v den blahoslavené Gertrudy se narodila.

Kapitola VIII.

O srážce králův, v níž Otakar podvodně opuštěn byv od svých, zahynul.[1])

1278 Poněvadž pak věc dokonaná v lidských myslech někdy lítost způsobuje, třebas pozdní, král Otakar, vrátiv se do Čech, želel, že svrchu řečených zemí se vzdal, a povzbuzen jsa radami některých svých [rádců] rozhodl buď opět jich nabýti, nebo vůbec zahynouti. Toto když on zamýšlel, vojsko se sešlo, a brzo vévodství Rakouské před Dunajem drancováním a požáry nepřátelsky popleněno. Někteří pak Rakušané přiměli Otakara, by právě to učinil, kteří upřímným srdcem želeli, že on těch zemí se vzdal. Římský král tedy škod svých [lidí] klidnou myslí pominouti nechtěl, nýbrž sebrav množství válečníků, chtěje krále úplně pokořiti, na hranicích Moravských jádro svého vojska umístil. V ustanovený tedy den bitvy řady obou vojsk se setkaly, a dle toho, jak toho vymáhá rozmanitost výsledků, nemálo bojujících s té i oné strany ostřím meču se sráží:

Kopími se mává, a pole krví se svlažují,
Ti jsou poráženi, ti jako ptáci chytáni,

Většina mečem padá, ale mnozí Čechové jako zloději na útěku spásu vyhledávali a krále svého uprostřed nepřátel s nemnohými mužně bojujícího hanebně opustili. Ale protože odpor malého počtu proti většinu dlouho trvati nemohl, král,

[1]) Novější literaturu o následujících událostech sestavil Bachmann, Gesch. Böhmens I., 682 pozn.; srovn. i Redlich, Reg. č. 993 n.

bojem jsa roznícen, konečně byl zajat, a zajat byv proti 1278
poctivosti říše hned zabit: jehož smrti, jak vypravují, král Rudolf prudce želel a ve Znojmě u bratří Minoritů tělo jeho, aby později do Čech převezeno bylo, pohřbíti dal.[2])

O kolo štěstěny, kolo nestálé jako kruh měsíční,
Proč jsi připustilo, aby král padl smrtí smutnou,
Jehož jsi tak velmi povýšilo, jemuž jsi poskytlo
Zemí sousedních? Jeho porážkou zkáza
Nastane, jakož nepochybuji, mnohých národů.
Smrti předčasná, smrti krutá a smrti tvrdá,
Rci, proč jsi Otakara, činy a jménem slavného,
Odsud uchvátila zkázou tak smutnou, příliš časnou?
Výčitky činím lidu, od krále svého prchajícímu
Ve válce kruté; zatrať, Bože, valnou četu,
Jíž pán věřil a jež utekla, kdežto on bojoval,
Ana kdyby byla bojovala, nikdy tolik zlého by neutrpěl
Lid příliš sklíčený. Nechť zhyne hned rod zlořečený,
Jenž tak se provinil a krále nechal zhynouti,
Jenž dobře byl by porazil nepřítele a tam nepadl.
O národe příliš pošetilý, již již klesáš v největší bídě
Již poražen hyneš, bez krále zajíti zasluhuješ.
Více tobě než osudu, více tobě, méně smrti příčítám.
Záhubu knížete, od něhož jsi uprchl a jej
Krutěji zajisté než nepřítel nechal podlehnouti.
Tak náhle král tento zahynul, jemuž radostí, Kriste,
S sebou popřej, a to na věky nehynoucích. Amen.

Kapitola IX.

Jak Rudolf, Římský král, do Čech vešel a markrabí Braniborského tamže za hejtmana ustanovil.[1])

Když pak zabit byl král Otakar, Čechové domů neslavně 1278

[2]) Pohřeb králův nesměl býti vykonán hned, poněvadž Přemysl byl stížen klatbou papežskou. Mrtvola ležela přes půl roku ve Vídni a teprve v dubnu 1279 (po snětí klatby) převezena do Znojma (srovn. Palacký II. 1., 220).

[1]) O těchto událostech jedná nejnověji Graebner, Böhm. Politik vom Tode Ottakars bis zum Aussterben der Přemysliden. I. Rudolf von Habsburg gegen Otto von Brandenburg, diss. Berlin 1901 a se stejným titulem v MVGDB. XLI—XLII (ač ne ve všech podrobnostech přesvědčivě).

1278 se vrátili a po krátkých přestávkách časových vlastní zemi drancováním a ohněm pleniti se jali.[2]) Jestiť tohoto národu našeho velmi špatný obyčej, nebo spíše zkaženost, že když proti nepřátelům jíti, nebo snad vraceti se od nich pospíchá, vlastní zemi krutěji nežli nepřítel pleniti chvátá, a ten, jenž by měl býti odháněčem nepřátel, stává se nepřátelským plenitelem svých sousedů. Slyše pak král Rudolf o jejich nevázanosti, pominuv jiných prací s mnohým vojskem táhl do Čech, rozbiv tábor u Sedlce vojsko své umístil, a poslav posly, přednějším mužům Českým k sobě přijíti kázal.[3]) To myslí se, že stalo se zajisté proto, aby totiž nesnázím, jež by zeti jeho ještě nedospělému nastávaly, předešel, a ustanově tu poručníka, v míru obyvatele království udržel. Uslyšev pak o násilné smrti Otakarově Otto, osvícený markrabí Braniborský, příjmím Dlouhý, vojsko svolal a odtud táhna a mladistvému Václavovi, příbuznému svému, poskytnouti myslím chtěje ochrany do Čech přijíti si pospíšil. Římský král však to seznav pod tvářností míru markrabí k sobě povolal, a když s obou stran rozmanité provedeno jednání, za souhlasu pánů Českých správu celého království s důvěrou mu svěřil.[4]) Tak tedy knížata s uklidněnou myslí od sebe vzájemně se rozešli, a Sasové s markrabím svým, usazujíce se na místech opevněných, poručnictví nad královstvím Českým na sebe vzali. Václav pak měšťanům Pražským na čas v opatrování dán, od nichž, aby do moci markraběte se nedostal, s bedlivostí střežen; konečně

---

[2]) Srovn. k tomu poznamky Novotného: Prof. Bachmanna č. dějiny, str. 78—9.

[3]) Po bitvě na Moravském poli Rudolf až do září zdržoval se na Moravě, teprve potom bezpochyby na zprávu o příchodu Otty Braniborského přitáhl do Čech. V klášteře Sedleckém dne 16. října 1278 učiněna smlouva s Kunhutou, jíž Rudolfovi mělo se dostati správy zemí na pět let. Ale brzy smlouva změněna ve prospěch Otty Braniborského.

[4]) Smlouva, jíž Ottovi Braniborskému připadla správa Čech na 5 let (kdežto Rudolf na touž dobu ponechal si Moravu), učiněna v listopadu 1278 a utvrzena úmluvou o sňatku dětí Rudolfových s Otakarovými (jenž potom v Jihlavě proveden) a o sňatku Otíka, bratra Otty Braniborského, s dcerou Rudolfovou Hedvikou; srovn. Graebner MVGDB. XLI. 315, kde také příslušné prameny a literatura.

markrabí, spoléhaje na radu svých, týmž právě měšťanům statky 1279
královské v stálé držení právní rozdělil, a tím způsobem chlapce z rukou jejich vynutiv, na Bezdězi, hradě velmi pevném, jej, přidav mu některé kaplany ze země a sluhy, na čas ku pobytu umístil. Po čase markrabí vrátil se do Sas[5]) a přivedl s sebou nazpět dostatečné vojsko, kterým by hájil království Českého; s nímž přišel pan Eberhard, biskup Braniborský, muž ve zbrani obratný a krve ušlechtilé; a bez prodlení chlapec na tom hradě trápen jest tísní rozmanitých nedostatků, a skoro veškerá jemu známá družina, která mu byla dříve přidána, nešetrností Sasův od něho vzdálena. Ale jaká myslíš, že jest rozkoš zjemnělého dětství mezi lidem neznámým, jež tam tolik protivenství snášelo, že matka jeho, která též s ním byla přišla, zošklivivši sobě urážky milenému dítěti činěné odešla. [6])

Tak mezi lidem tvrdým dosti a hlučivým
Trval v mírnosti, ale nemohl býti vesel,
Když viděl, že od něho vzdáleni jsou jeho známí.

Je tedy smuten chlapec při těch nedostatcích, které v tomto věku snášel, když uprostřed vlastní země samojediný v tovaryšství cizího národa trval.

Potom markrabí, chlapce Václava přibrav, do vlastní země vrátiti se ustanovil [7]) a panu Eberhardovi, biskupu Braniborskému, povinnost svou v království jakožto správci svěřil.

Tak v úloze opatrovníka zůstal tu Sas krátkohubý,
Jazyka mrštného byl i slabého hlasu:
Sas stahuje ústa, Bavor mluvě bučí jako vůl,
Pozdvihuje hlas příliš široký a drsný.
Odtud tvůj hlas, Sase, zalibuje se Bavorovi, jako skále

---

[5]) Míní se tím vždy země Braniborské.

[6]) Kunhuta opustila Bezděz asi v dubnu 1279.

[7]) Vypravování této kapitoly není zcela přesné. Otta byl v Braniborsku, jak z listin viděti, koncem června a v červenci 1279 (v srpnu t. r. byl již zase v Čechách) a ovšem zase r. 1280. Již po prvním odchodu zůstavil správcem v Čechách biskupa Eberharda (Gebharda), jenž v tomto úřadě zůstal i později. Mladý Václav byl asi při prvním odchodu Ottově (nebo snad později, ale ještě r. 1279) odveden z Čech nejprve do Žitavy, pak (koncem prosince) do Berlína a Špandavy (ač to dosvědčuje jen pramen dosti pozdní), srovn. Palacký, Dějiny II.—1., str. 222—3, Graebner v MVGDB. XLI., 320.

Kapky vln, protože on nerozumí
Jazyku Saskému, jako ani sova strace.
A jen jako ve snách poznává každý Bavor
Slova Saska, jsou-li příjemná či trpká,
Ačkoli oba mohou dobře nazváni býti Němci.

Kapitola X.

Jak do Sas sedmiletý chlapec odveden a rozličnými nesnázemi tam trápen.

1279 Po zahynutí tedy otcově sedmiletý Václav do Sas[1]) odveden, kde nejednou s těmi, kteří s ním byli šli, hladem a postem trápen; neboť jsa tam zbaven královských útěch

Často postrádal výživy, což bylo hodno politování,
Když ráno vstával, postrádal jsa lačný pouhého chleba;
V ošumělém rouše tam zůstával několik let.

V jednoduchou suknici stále se odíval, a poněvadž mu lněné prádlo odpíráno, jen s vlněným se spokojoval. V děravých střevících často se objevoval, protože na opravu jejich dáti peníze neměl. O vznešenosti královská, proč obtěžován jsi tak velikou úzkostí, o potomku velikolepého kmene, až kam tak záhubně jsi zavržen, o něžný odnoži královského pokolení, proč od těch, kteří tě hýčkati měli, v opovržení jsi šlapán,

Tak povržen hyneš a od těch ve vazbě jsi držen,

jež jsi tím učinil svými závistníky, že jsi sebe a své statky v ruce jejich odevzdal. Ale kdo by dovedl vypravěti plnou měrou obtíže strasti, jež jsi tam vytrpěl? Chlapec zajisté častým postem tak na poslední konec přiveden, že mu tělesná potřeba častěji odpírána. To vše, nejsa nepamětliv vrozené sobě vlídnosti, trpělivě snesl a spoluvyhnancům svým, aby znepokojeni na mysli neklesali, veselou tvář často ukazoval, sklíčenost mysli své, sám sebe zdržuje, tajiti se snažil, také věrné své často tváře se veselým potěšoval.

Ale pověz mně, Kriste, co potom on učinil?

[1]) K tomu srovn. vedle pramenů dříve zmíněných (kap. IX. pozn. 7.) zprávu pozdější, zachovanou v urbáři Roudnickém, vyd. od Emlera, Deset urbářů (Praha 1881) str. 8—9; Stenzel, Scriptores rerum Siles. IX., 188—9.

Ve vyhnanství jsa postaven, věk mladistvý v životě mravném tráviti začal, protože, když ostatní, jakož zvykem jest, světské rozkoše vyhledávali, on oddělen jsa na čas od druhů samojediný vniterného ústraní vyhledával, a hořekuje nad tísní svého vyhnanství, stav svůj Bohu a blahoslavené Panně, v modlitbě slzy prolévaje, poručil a řekl:

Nechť jsem svěřen tobě, Bože všemohoucí, a propast
Tísně této nechť nezavalí mne mladého,
Také, dobrotivá Panno Maria, vysvoboď mě ze zkázy,
Jíž smutně hynu; mně milejší by byl počestný
Konec na tomto světě, na němžto návalem bolu oplývám,
Nežli takto dlouho vésti protivný život.

Kapitola XI.

Jak Čechy v nepřítomnosti královë zhubeny byly.

Ale poněvadž vlády cizí zřídka někdo bez reptání jest poslušen, když za podobného stavu nešetrné nastává vydírání panujícího, obyvatelé království Českého počali se bouřiti proti Sasům, a vykonavše několik soukromých shromáždění, rozhodli se zbaviti se těch, které nedávno před tím ke správě zemské jednomyslně povolali. Lid tedy lidu strojil úklady, a celá země, vydána jsouc v nebezpečenství, hubena požáry a loupežemi; obyvatelé vesnic utíkali se do tvrzí, protože ti, kteří se toulali vně hradeb, trpěli rozličná protivenství a hynuli. Ale i v místech opevněných zřídka kdo mohl bydliti v míru, neboť, ježto ďábel i vniterné války podněcoval, kdož svorně tu spolu pili a jedli, brzo náhlými jakýmisi podníceni jsouce zběsilostmi, vespolek se pronásledujíce zabíjeli se, vzatky většinou se opakovaly i braní, a náhle veškera země učiněna pustou a neschůdnou. Království truchlilo a pokleslo, a sotva jeden z tisíců nalezen býti mohl, kdo by v míru žil. Vesnice hynuly, města poklesala, také hrady vespolek se hubíce podléhaly. Lidé bohatí zajímáni, chudí zabíjeni, mládenci a dívky, starci s mladšími bídně potlačováni, přecházející po stezkách všude ustali, a tráva zarůstající bezpečné cesty obracela v pustinu.

Kněžstvo šlapáno, povrhováno a olupováno,
Zůstávaje v tom království, že poslušenství Kristu
Koná, se domníval, kdo škodil statkům klášterním.
Kdo neloupeží, o tom se myslí, že je spravedliv;
Rušiti slovo jest všem týmž zákonem a způsobem.
Kterýkoli věk podvodem vystupuje z mezí.

Když toto vůbec díti se počínalo, i takoví, nabyvše příležitosti, jali se pleniti království České, kteří nedávno před tím ze zvyku kozly zabíjeli, chléb pekli a neméně i staré škorně spravovali, vyhledávajíce potřeb k živobytí.

Rolník se ozbrojuje a bojuje, škodou hrozí,
Poroučí a zuří, jenž vepře pásával.

Kapitola XII.

O převelikém hladě, jenž v oněch časích byl v Čechách.[1])

1281 až 1292 Poněvadž předcházející nebezpečí nejednou stává se podnětem zla následujícího, v těchto zlých poměrech po všem království potravin nastal nedostatek.

Nebo bez vzdělání nivy ležely ladem.

Když tedy hlad doléhal, tak veliký mor v zemi se rozmohl, jakého v předcházejících dobách, jak od starců jsem zvěděl, nikdo tam nezakusil. Neboť ježto lidé neměli, z čeho by žili, živili se rozličnými druhy bylin, aby, znaveni jsouce sklíčenosti hladu, náhle nehynuli; ale nikdy přirozenost lidská dlouho vydržeti nemůže, živíc se senem nebo travinami; nikterak. Když tedy obvyklé potraviny lidem odňaty, kteří dosud živi chodí,

Náhle sklesnuvše jako dobytek hynou.
Největší část lidu chleba nemajícího rychle mře.
Matka se rmoutí, když hladem syn jest skláceu.

O neslychané tísně hladu! Žena jakási, zapomínajíc mateřského citu, nemluvně u ňader svých lpějící zabila, aby nasytíc se tělem jeho, něco málo prodloužiti mohla bídný život.

Koní i ostatních zvířat mrchy syrové a nesolené jako psi s kostí ohlodávajíce většinou pojídali a tím prudčeji umí-

[1]) Hlad a mor zuřil v Čechách nejprudčeji v l. 1281—2.

rajíce hromadně klesali, čím více hladem jsouce nuceni k neobvyklé stravě se obraceli. Před očima synů rodiče hladem hynuli, a umírající již zemřelých bezprostředně ve smrti následovali; od zápachu mrtvol vzduch se kazil, a kdo snad déle žíti mohl, smrdutým nakažen jsa vzduchem náhle se zadusil. Bratr bratru pohřeb chystá, po něm následovati ve smrti nebo snad ho předcházeti bez prodlení chvátá. 1281 až 1282

Jest řeč tvrdá, kde zesnulému umírající
Pohřeb strojí, jemuž smrt zcela jistá zbývá.

Hřbitovů ku pohřbívání se nedostávalo, a kdož by zemřelé pochoval, sotva se již nalézti mohl, poněvadž [lidé] hnusem byli sklíčeni. Vykopávány tedy veliké jámy, do nichž mnoho mrtvol zemřelých na vozích neustále přivážených házeno. Přihodilo se, že jakýsi lékař mrtvý, jak se myslilo, do připravené vržen byl jámy, ve které nabyv opět maličko sil po dobu tří dní hryzl maso lidské; ten potom polomrtev byl vytažen, ale jak dlouho to přežil, u všech pochybnosti jsou. Když tedy lidé strachem schnuli, část sklíčeného národa opustivši rodnou půdu do zemí okolních se přestěhovala, kde potřeb životních mezi lidem neznámým vyhledávala si způsobem, jakým dovedla. Než když život si prodloužiti v zemi cizí zamýšlela, pro nezvyklost pokrmův a podnebí smrti rychleji se blížila; ale nadarmo vně život se hledá, jenž doma vydáním konečného výroku se odpírá tomu, kdo brzy zemříti má. Nebo kdož, leč rozumu nemající, dnes zemříti maje v Čechách, neprodlužoval by dobu života svého v Rakousích, kdyby mohl?

Smrt kdyby se tak zmoci mohla, sotva by kdo byl zahynul, ale jako lidé v Čechách, tak nepochybně smrti uniknouti nemohou v Rakousích. Aniž toliko z tísně hladu tak veliký na ten národ z dopuštění Božího přišel mor, neboť leckdy náhlou smrtí někdo zemřel, v jehož ústech chléb a peníz v měšci nalezen.

Příčinu ku pláči poskytuje tento způsob umírání,
Když umírající pojídá, a kdo věří, že bude žíti
Z lidu toho, umírá náhle při jídle.

Kapitola XIII.

Jak klášter Sedlecký v těchto dobách v největší chudobu upadl.[1])

1280 až 1283 V téže době po celém království Českém kláštery hubeny, a ti, jichž předkové zakládali chrámy, dědictví Ukřižovaného strojí úklady. Statky církevní násilnostmi bezbožníků rozvlékány, a kde dříve šest osob hojně živobytí mívalo, z toho s největšími obtížemi dvé se vyživují. Klášter Sedlecký zajisté v tak velikou chudobu poklesl, že tam zhola nic nezůstalo, z čeho by bratří mohli zniknouti své nouze. Dvory jejich zašly, stavby se zřítily, a poněvadž vesnice byly vydrancovány, poplatku od svých chudých vybírati nemohli. Když tedy bratří neměli, z čeho by žili, prodávaly se věci movité, a klenoty klášterní židům do jícnu úroku vydávány. Vyhledáváno pomoci přátel, ale nenalezen zcela nikdo, jenž by přispěl hynoucímu klášteru. Co dále? Když ztráveno bylo to, co míti mohli, z nedostatku obilí bratří chléb z mnoha druhův obilních sebraný s díkučiněním pojídali; chléb hrubý, nápoj skrovný, také jiná strava podávala se bídná, pokrmy vhodné pro zvířata mnichům se předkládaly, protože hrách, zelenina a ředkev, jestliže ji přece měli, olejem nebo sádlem velmi zřídka se kořenila.

Ryby zřídka se dávají mnichům, protože není
Dostatek peněz; zkroť, Bože, bezbožníků
Mysli, kteří olupují, dobrotivě všimni si mnichů plačících.
Těm uděl dobrého a nenech jich tak hynouti,
Slabá jest strava mnichův a tak i oděv
Jest velmi tvrdý, a položí-li se na zemi, jako zeď
Zvedá se vzhůru, takový myslím způsob života mniši
V pokrmu a oděvu zachovávali po několik let.

Bratří pak v podivuhodné dobromyslnosti když dlouho v Pánu trpělivě snášeli takovou bídu, kdežto jen málokteří doma zůstali, do jiných domů řádových se rozptýlili, aby v nich na čas trvali a tak tísni vlastního kláštera aspoň svou nepřítomností ulevili, ale když se tam potravy vůbec nedo-

[1] Pisatel této části kroniky (mnich Otto) byl tenkrát sám členem kláštera Sedleckého a mluví tedy z vlastní zkušenosti.

stávalo, nádoby, jež určeny byly bohoslužbě, s běd.ováním vysazeny, a co odcházející byli zůstavili, to zůstávající doma dohnáni stráviti. Otcové tedy řádoví se sešli a uradivše se klášter sám v jednoduchý dvorec venkovský obrátiti se rozhodli, aby třem nebo čtyřem osobám obydlí bylo tu, kde pro nesčíslné nedostatky veliký sbor bratří pohodlí pobytu ani potřeb životních by neměl. Někteří však spolehše na rozum zdravější, tu dali radu, aby pan Valthelmus,[2]) jenž tehda právě ten klášter spravoval, muž to mající zrak seslabený, byl sproštěn a jiný ku práci způsobilý po předchozí kanonické volbě po něm v úřadě následoval, jenž by pokleslému klášteru s povinnou péčí přispěl. A když on byl úřadu sproštěn, zvolen za opata Heidenrich, ale uvažuje poklesnutí kláštera nabídnutou péči převzíti se obával, až konečně rozhodnutím řádu jsa donucen ramena stěží pode jho podložil, a důvěřuje více v milosrdenství Boží nežli ve vlastní přičinlivost, se vší bedlivostí práce svěřeného sobě kláštera rozděloval. 1280 až 1283

Avšak brzo opata uvedla v úzkost starost úřední, poněvadž se mu nedostávalo z většiny toho, čeho potřeba bratří vyžadovala. Sám maličko vzdáliv se od jiných, břemene chudoby své leckdy v slzách želel: avšak na kom odpočine duch můj, dí Hospodin, leč na pokorném a skroušeném srdcem a třesoucím se před slovy mými? Hospodin zajisté, ohlédaje se na pokoru tohoto muže, byl s ním, a slitovav se nad ním, všecky činy jeho prospěšně řídil. Hospodin zajisté ruku štědrosti své jemu otevřel, a naplňuje žádost jeho v dobrém, nivy jeho přebytkem hojnosti naplnil.

Zjednává tento vsi a shromažďuje si ty věci,
Jež rozvedli jiní, kteří náhodou byli
Dříve neštěstím sklíčeni a nemohli mu odolati,
Když z dopuštění Božího zaujalo celé Čechy.
Dobrořeč, Heidenrichu, Marii,
Jež tě obohatila a z vyhnanství zpět povolala
Sbor mnichů tobě velmi milých.

---

[2]) Valthelm, mnich Sedlecký, byl l. 1254—57 opatem kláštera Žďárského (jak dokazuje letopis Žďárský FRB. II., 535), ale po půl třetím roce vzdal se opatství a vrátil se do Sedlce, kde zvolen za opata 1259. Heidenrich zvolen za opata as r. 1282—3.

Ale jak velice za času tohoto opata klášter prospěl a jak velice ne tak podstatou věcí pozemských, jako kázní mnišskou brzy potom oplýval, s pomocí Boží provedení tohoto díla v následujících [stránkách] ukáže.

Opat změněn, a ulevilo se chudobě
Kláštera pokleslého, mnichové zpět uvedení pěli
Zbožné chvalozpěvy Kristu pod tímto opatem.

Kapitola XIV.

Jak král Václav do království se vrátil a s náramnou radostí přijat byl.[1]

Mladistvý Václav ještě v poutech vyhnanství držán, a zřídka nalezl se někdo, jenž by záhubě království ku pádu se chýlícího přispěl. Ty pak, Pane Bože, okem laskavým pohleď a vztáhni pravici velebnosti své, aby celý národ nezahynul.

Přispej plačícímu, pomoz národu klesajícímu,
Ukroť válku, jež hubí všude zemi,
Ohlédni se na znepokojené a věcí svých zbavené.
Učiň, aby brzo se radovali a spatřili Václava
Krále v království, jemuž poraď, aby založil zákon,
Jímž by bezbožníci byli potřeni, spravedliví povznášeni.

Ale poněvadž z lásky k tomuto mladíkovi přítomnou práci jsme započali, vyžaduje toho čas, abychom pominouce ostatních okolků nyní ve vypravování postupovali, vypisujíce činy jeho, abychom do omrzení obracejíce pozornost k tomu, co nenáleží k našemu úmyslu, pozor majíce na věci méně potřebné, nepřišli příliš pozdě k tomu, na čem jsme se rozhodli. Neboť oč cestovatel v oklikách si zachází, o tolik později zajisté cíle úmyslu svého dostihuje; kotvu tedy mysli ne bez rozmyslu vrháme tam, kde v hodině bouře, jak doufáme, záštitu klidu míti budeme.

Pána všehomíra žádám, by způsobil, abych poutníka
Toho jasně vylíčuje domů nazpět povolal,

aby tento národ, jenž od cizinců bídně jest ušlapáván, aspoň jeho přítomností zajisté potěšen jsa, mohl si oddechnouti.

[1] Srov. k tomu Graebner MVGDB XLI., 325—341.

Přízní tedy dobroty božské šlechticové království nepřítomnost 1281 až 1282
pána svého déle snášeti nechtějíce, v radu vešli, a posly určivše k markrabí Braniborskému, s povinnou úctou požádali, aby jim král jejich od něho do země nazpět byl poslán. Markrabí však prosbám šlechticů povoliti odepřel, protože, jak předstíral, při poručnictví království Českého mnoho nákladův učinil a škod nemalých utrpěl, i pravil: Bude-li nám z toho učiněna náhrada, král váš, jehož žádáte, do země své beze vší překážky se navrátí. Poslové ovšem v naději své zklamáni jsouce, bez krále domů se vrátili, a co od markrabí uslyšeli, to šlechticům v jedno svolaným po pořádku vypravovali. Šlechticové tedy nebezpečí království chtějíce předejíti, chytře požádali, aby jim chlapec byl vydán, slibujíce pevně, že s markrabím o předstíraných škodách shodnouti se chtějí, shledají-li však chlapce sama zdráva a neporušena. S věrnou tedy vzájemnou zárukou chlapec do Čech přiveden, kterýžto, seslaben jsa úzkostí vyhnanství svého, shledán velmi sláb. Šlechticové však přirozenému pánu jakkoli slabému spíše poddáni býti volíce, nežli zjednaným tísněni býti panstvím, po úvaze předchozí s markrabím způsob vyrovnání hledali, s nímž však shodnouti se tehdy nikterak nemohli. Chlapec tedy do Sas nazpět doveden, pro něhož celé království České většími ostny nepokojův nežli dříve bylo zmítáno.[2])

Pověz, jak veliký žal mohl býti, když zpět odveden
Žije ve vyhnanství a strastech chlapec v zemích cizích.

Také lid při odchodu jeho nikterak radovati se nemohl, jenž se nadál, že přítomností jeho, zůstane-li, bude míti oddech útěchy; neboť zřídka ukázalo se, že by bez patrné ztráty osob i věcí země kterákoli zbavena byla svého přirozeného pána. Pamatuji též, že málo pokročil stát, jejž spravují, nebo spíše rozptylují rady správce cizího; neboť kdo horlivě o vlastní prospěchy usiluje, nezřídka kterýchkoli věcí svěřených vykonavatelem nedbalým bývá nalezen. Šlechticové tedy vidouce, že

---

[2]) Příměří s markrabím Ottou učiněno 25. listopadu 1281 (FRB. II., 340) a na sněmu po vánocích (tamže 353) začato jednání, aby mladý Václav byl vydán, ale protáhlo se odkládáním Ottovým, který žádal náhradu útrat 15.000 hřiven, přes celý r. 1282; zpráva kroniky Zbraslavské, že Václav jednou již přiveden do Čech, jest ojedinělá, ale může snad míti věcný podklad.

1283 království České pod správou Sasů upadá, zapleteni jsouce odtud potom osidly obav, k markrabí posly opět poslali a slíbili nahraditi škody, jež byl předstíral, aby král byl domů zpět poslán.[3])

Tak se domů vrací král na přímluvu Mariinu,
Kterou více, nežli říci mohu, počal uctívati.
To mně pověděli, kdož s ním často bývali.

Když pak chlapec do království vezen, země veškerá patrně ovlažena řízením Božím rosou nové radosti všude skropena. Přicházejícímu králi šlechticové vstříc vyšli a jej z osidla bídy vyrvaného s náramnou radostí přijali.

Prováděje rej slavnostní spolu se raduje lid Český,
Každý jásá, a hlas radosti se ozývá.
Řci mně, kdo by v okrsku zemském snésti mohl
Radosti všech národů, kdyby vypsány byly;
Všickni se těší, chlapci i starci oslavují
Přítomnost krále přicházejícího, přešly slzy lkajícího.
Dívka zaháněje strach pěje proto, i sluha vtipný
Tu tleská rukama, když hlas knížete slyší
a vidí tvar toho, jenž znovu do vlasti se vrátil a zarmoucené obveselil.

V bubny se tluče, také v citary se bije,
I hlas trouby vydává zvuk, lyra dotčená zvučí,
Hned šaškové tančí, raduje se sbor, varhany znějí,
Usmívá se na lid přicházející král, a přicházejícímu
Pánu tleská lid jako poutníkovi
Veselému, po přáních spolu raduje se národ veškeren.

Roku tedy vtělení Páně 1282 mladistvý král vrátil se do země, věku pak svého v roce dvanáctém.[4])

---

[3]) Konečné shody dosaženo počátkem r. 1283. Ottovi jakožto náhrada za výlohy vyplaceno 20 000 hřiven, místo nichž dány mu zástavou Žitava, Ronov, Scharfenstein, Bezděz, Děčín, Ústí nad Labem a Most. (Reg. Boh. II, č. 1297.)

[4]) Václav vrátil se dne 24. května 1283 (RB. II, 366), nikoli 1282.

Kapitola XV.

Jakým se král Václav proukázal, když do země své se vrátil.

Jak velikým ostnem nepokoje, míníš, že srdce královo uprostřed plesajících bylo bodáno, jenž království své úplně zpustlé nalezl, jež zůstavil neporušeno a bez úhony, když odsouzen byl k vyhnanství; aneb s jakou myslí dokonale mohl plesati, an lidu svého skličenost viděl, jejž nešetrné panování cizincův ušlapalo; zajisté, když jásajícím na venek veselost ukazoval, nade zhubením království i nade stísněností svých věrných uvnitř žalost měl; vůbec se tu spatřuje, že smích s žalostí se mísí, když pod jasnou tvářností člověk uvnitř tíží zármutku jest skličován.

Častěji někdo jest vesel, ale potom nářek
Za veselím následuje, ne vždy ke hvězdám se přichází
Rozkošemi světskými; radují se i žízniví,
Oddechujíce si maličko po ukončení žalů,
Veselý uvnitř je smuten, tak provází
Veselí nářek, nikdo nedovede býti kliden,
Jenž by nebyl znepokojen, když veselejším se zdá.

Při tom všem Václav jako beránek tichý se jevil, a ukazuje věk mladistvý všem následování hodný, mravy zřízenými jej zdobil. Mravy své a život tak zřídil, že v mluvení neb konání čehokoli vykročení z povinné míry od sebe s bedlivostí odvracel; úměrně a vždy jedním způsobem se držel, a vůbec nic se při něm neukázalo, čím by hledící naň urážel, protože ani nic pokárání hodného nekonal. Jsa podivuhodný nad ostatní, pohled všech ne neprávem na sebe poutal.

O kom jednou slyšel, že pronáší slovo nenáležité,
Nebo snad spatřil, že koná věc zavržení hodnou,
Tomu sám zbožný kníže hleděl se vyhnouti nadále,
Tak oddán Kristu žil v této době,

že v dospělosti překračuje dětství, častěji navštěvoval prahy svatých, slzy prolévaje Pána vzýval, také almužnu chudým v Kristu nejednou vlastníma rukama s veselou myslí rozdával. Tu div se stálosti věku mladistvého, tu zkoušej kázeň těkavého dětství. Onť do chlapeckých her žertovných nebo marných zřídka se vmísil, čím mladíci se baví, úplně vyhýbati se zvykl.

Všem jest milý, pokorný, života mírného,
Neboť šat rovný, setkaný z prosté vlny,
Nikdy rozdělený nebo různou barvou ozdobený
Šatil chlapce, jejž přece chtěl míti čistého,

aby se nezamazal a řeči pomlouvačů na sobě samém aby úměrností oděvů krotil. Od doby dětství svého bázeň Boží v srdci měl, také svatým poctu s náležitou bedlivostí vzdávaje, ostatky jejich, kde jich nabýti mohl, s veškerou snahou sbíral a sebrané zlatem, stříbrem a drahokamy nejdrahocennějšími zdobil, slibům vždy pevně dostál a neřesti lakoty nikdy nepopřál, aby nad ním panovala. Dále výroku pomsty božske vždy a všude se obávaje, oltář jakýsi uvnitř dutý si zhotoviti dal, v jehož dutině, když nebe se zahalilo mračny, boje se hukotu nastávající bouře, ubíhaje rychle, se skrýval; také některého muže učeného, tam se skrývaje s třesením, k sobě povolati dával, jenž by usedaje u vchodu v oltář, něco mu vykládal ze slov svatého písma a povzbuzoval ho řečmi svatého povzbuzování ke konaní pobožnosti; také na ten oltář posvátné ostatky rozličných svatých často kladl, když tam vcházel, aby chráněn jsa přímluvou těchto svatých, ráne bleskové střely bezpečně unikl, a když se jasné nebe vracelo, tím vroucněji, čím volněji chvále božské se oddával. Mimo to jeden z kaplanů, jménem Vojtěch, muž zajisté zbožný v Pánu a největší důvěrník králuv, pozoruje při něm některé lehkomyslnosti mladistvých let, jednou uctivě jej oslovuje pokáral, a on brzy napraven jsa domluvami kárcovými, potom se takovýchto lehkomyslností bedlivěji vystříhal, však také poradiv se s rozumem střízlivým shledal, že poněkud se od pravé cesty uchylil, a po dobu dvou let tělo své žíněnou košilí trýznil, aby nenáležitá hnutí těla svého s dostatek zkrotil a krutost přísného Soudce spravedlivě se hněvajícího nářkem pokání dobrovolně zmírnil. Potom vyzýván jsa od přemnohých košili žíněnou odložil a až do smrti své posty a modlitbami tělo své trýzne, úklady skrytého nepřítele od sebe mužně odháněl. Po chlapeckém zvyku prvotiny plodin rád pojídal a vídati kočky a mňoukání jejich poslouchati následkem zvyku jakéhosi se štítil. Rozmnožováním ozdoby chrámové rád se zabýval, také mše votivní jako chlapec s velikou uctivostí poslouchával. Kněžím v Kristu poctu vzdával a všecky mnichy

dle povahy zásluh jejich milovati se jal. S radujícími radovati se naučil, plačícím laskavost soustrasti své často bez požádání ukázal. Ale což v přítomnosti se zabýváme ctnostmi tohoto jinocha, an ve věku dospělejším činy nad toto znamenitější vykonal, jak pořádek následujícího výkladu s pomocí Boží ukáže.

Kapitola XVI.

Jak králová Kunhuta na Moravu přišla, kde Záviš důvěrné přízně její dosáhl.

Protože tedy království České požáry a loupežemi úplně 1279
bylo popleněno, hlad, jakož pověděno jest, do té míry se rozmohl, že mezi těmi, kteří pozůstali v městech, zřídka někdo potřeb tělesné výživy nabýti mohl. Zámožnější tedy queníce, že takovýto mor dlouho potrvá, denní služebnictvo své zmenšili, a aby ušetřili vydání, kteří dříve zástupem služebnictva obklopeni nádherně vystupovali, od té doby spokojovali se pomocí jediného sluhy. Paní tedy králová Kunhuta, když v Čechách potravin se jí nedostávalo, na Moravu se přesídlila,[1]) od některých byvši upozorněna, kde prodlévajíc v letech vyhnanství syna Václava, se služebnictvem svým v potřebách životních nesčíslně nedostatků vytrpěla. Byl pak v těch dnech pán jakýsi z Čech, jménem Záviš, jehož král Otakar, jak to vymáhaly jeho viny, odsouzením k vyhnanství potrestati dal a s celým jeho domem jej také pokutou trvalého vyhnanství neodvolatelně vykázal.[2]) Ten po smrti krále Otakara královou Kunhutu na Moravě meškající navštívil, jíž ne tak v službách ochotnější, jako v rozmluvách důvěrnější nad ostatní rytíře býti počal; neboť se nadál, že postavení dřívějšího opět nabuda, statky své v království bez obtíže opět získá, jestliže u královny pomocí jakékoli chytrosti milost důvěrného přátelství nalezne.

Že však snadno se mění mysl ženská,
králová, jak se praví, nějakými úskoky kouzelného umění

[1]) Královna Kunhuta odešla na Moravu brzo po útěku s Bezdéze r. 1279, tedy ještě před dobou hladu.

[2]) O Závišovi (a příčinách jeho sporů s králem) pojednal nověji Šusta ČČH. I., Graebner MVGDB. XLI. 580 n.

1280 od něho zlákána byvši, prudčeji jej milujíc brzo jemu se zalíbiti si přála, a promíjejíc mu ze srdce to, čím se byl proti králi provinil, mezi stálou družinou svého dvoru nad ostatní přednějším jej ustanovila.[3]) Ale poněvadž mysl obmysly naplněná zřídka se uspokojuje dovolenými mezemi, Záviš znamenaje, že v očích královniných milost nalezl, po vyšších věcech zatoužil a přivábil mysl královninu v lásku k sobě, oklamav ji nějakými pokusy kouzelnickými.[4]) Ďábel tedy, stálý osnovatel zlých záměrů, přispěl pomocí klamu svého otravné rozkoši obou, a mezi Závišem a královou aby se dokonalo spojení nedovoleného snoubení, jako lstný kuplíř způsobil. Od té doby králová Záviše až do smrti neopustila, ale jeho náklonnostem vyhovujíc, stále trvajíc s ním na Moravě syna od něho měla, jehož vlastním jménem při obmytí svatého křtu Janem nazvala.[5]) Ten postupem času dospěv, světa se odříkaje řeholním rouchem se oděl a v řádě křižovnickém pro Krista rytěřuje, v dobrých činech dni své šťastně ztrávil.

Záviše čistou Kunhutu takto zhanobil
A poskvrnil lože zesnulého krále Českého.

Kapitola XVII.

Jak králová do Čech se vrátila a jak Záviše s králem Václavem opět smířila.

1283 Potom králová seznávajíc, že mladistvý Václav do království svého se vrátil, listy jej v obavách usmířiti se snažila, jehož osobně navštíviti se neodvážila, jsouc si vědoma svého provinění. A ne neprávem se obávala, že upadla v úsudek ne-

[3]) Královna Kunhuta žila v Opavě. Záviš vyskytuje se při jejím dvoře asi od r. 1280, jsa od r. 1281 purkrabím na Hradci v Opavsku (Reg. II. č. 2802).

[4]) O romantických vymyslech a pomluvách, jimiž později láska Kunhutina vysvětlována (při čemž ovšem kouzla hrají velkou úlohu), srovn. Šusta na uv. m. 290—1.

[5]) O něm víme (mimo jedinou zmínku při pozdějším obdarování Záviše 1285) jen, co kronika Zbraslavská vypravuje. Omyly k jeho osobě se táhnoucí vyvrací Emler, Die Kanzlei der böhm. Könige Přem. Otakar und Wenzel II., 38—40.

vole královy, ana tak zhoubně se zvrhnuvši, sluhovi svému ve 1283
věci tak hanebné povolila. Poněvadž však snadno ukonejšiti se dává pohnutí mysli dětské, Václav netrpě odkladu posly vypravil a chtěje se potěšiti mateřským pohledem, jako ušlechtilý jinoch matku k sobě pozval. Matku přicházející syn laskavě přijal a zapomínaje na veškeré provinění

Král matku Kunhutu vybídl, aby byla dobré mysli:
Tak chlapec matkou se těší, jenž bez otce
Žil dříve v útrapách v zemích cizích.

Záviše vůbec neboje se tak nevole královy, jako hněvu šlechticů království, do Čech přijíti nechtěl, nýbrž na tvrzích některých Moravských v úkrytu pobývaje, list a posly králové o polepšení postavení svého poslal. Ona pak nabyvši příležitosti k synovi se obrátiti s mateřským lichocením se snažila a o smíření se Závišem, přidruživši sobě některé muže urozené, k chlapci prosby vylévala.[1])

Ale poněvadž chlapce brzo přemluví hlas ženský,
král vyslyšeti prosby matčiny neváhal, nýbrž dobrotivě promíjeje křivdy témuž království způsobené, k sobě jej povolal. Záviš tedy důvěřuje ochraně královnině, bezpečně ku králi přišel a lstivě se ponižuje tím upřímněji, čím jemněji milosti přátelství při slyšení knížete došel.

Záviš těší se, jenž s králem smířen
Zásluhou králové, ale přece to, prosím, věděti račte,
Že mladíci dlouho chovají v srdci hru,
Již tehdy hrávali, když byli chlapci.
Stykům tedy nebo hře s jinochy mocnými
Vyhýbati si hleď, ale s rovnými sobě hrávej.
Většině lidu jest jedno mínění: Jestliže s bohatým třešně
Chudý člověk pojídá, zřídka s mírem odchází.

Kapitola XVIII.

Jak Záviš žil, na milost královu opět jsa přijat, a královou řádně za choť pojal.

Záviš dosáhnuv milosti přátelství králova se svolením 1284 až 1285

---

[1]) O účastenství Kunhutině při smíření Václavově se Závišem jistě netřeba pochybovati, byť ovšem i sblížení usnadnily změny politické při dvoře královském (srovn. Graebner na uved. místě).

1284 až 1285 královské péči o dvůr na se přejal; také všecky důstojníky, jež při něm nalezl, s jejich úřadu brzy odstraňuje, přátele své na jejich místo v jednotlivé služby ustanovoval,[1]) stav dvora po své vůli určoval, a kdo by rozkazům jeho vzdorovati se odvážil, nebyl tam zhola nikdo.

Tyto zasadil, ony odstraňuje zahnal.

Tou měrou také nevděčným z přijatých dobrodiní zjevně se osvědčil, že ty, kteří s horlivostí se byli stali podporovateli jeho smíření, nepřátelsky pronásleduje zašlapával. Dále se souhlasem matčiným krále tak těsnou obklíčil stráží, že příležitost k rozmluvě nesnadno si zjednati mohli, kdož za vyjednáváním svých záležitostí ke dvoru jeho přicházeli; ve příčině jakýchkoli konečné odpovědi zcela nikdo nabýti nemohl, leč kdo přímluvou Závišovou před králem podporován býti zasloužil, obyčejné záležitosti své kdokoli králi, stěží byv připuštěn, vyložil, jenž spokojen nikoliv od krále, ale spíše z úst Závišových přijímaje ústní odpovědi odcházel. Kdežto král mlčel, on sám mluvil a sám jediný obstarávaje záležitosti veškerého království, vždy více než král budil postrach, sám vše ustanovoval, jeho samojediného vše poslouchalo. Vše řídil, všem poroučel, i veškeren dvůr po libovůli své mocně

Obracel a převracel, převrácený zvraceje navracel,
tak i
Točil a zatočil, co před tím stočil, roztáčel.
Krále nikdo nedbal, za velikého Záviš jest považován.
Jemu náleží pocta, kdo by ctil
krále, nebo kdo by jemu ku poctě
Dar podal, není z tisíců jeden.

Záviš naučil krále zabývati se hrami dětskými, aby při jeho hrách poměry království ve svůj prospěch spravoval a své důvěrné přátele ne tak na úřady tohoto království, jako na obroci povyšoval. Tohoto zajisté komorníkem, onoho purkrabím, jiného pak, jejž povýšiti chtěl, maršálkem nebo snad truksesem ustanovil.[2])

---

[1]) Ve zmíněných pracích uvedeny jsou četné doklady z listin, že Záviš úřady obsazoval svými příbuznými a stranníky; str. pozn. násl.

[2]) Nejvyšším komorníkem stal se Vítkovec Ojíř z Lomnice, purkrabím Hroznata z Husic (podle jedné zprávy švakr Závišův), truksasem

Nikoho za číšníka, nikoho za sluhu nechtěl 1284
Knížete, kdo se jemu nelíbil. až
Některé utiskoval, ale přátele zvelebil, 1285
Tyto povýšil, ty potlačuje odstranil.

Sám tedy, když spatřoval, že vše jest mu dovoleno, domnívaje se, že hoden jest vyslyšení, ke králi se obrátil a obcházeje ho medosladkými řečmi požádal, aby mu královou v řádné manželství dal. Král však dosud mladistvý domnívaje se, že se to hodí, prosbám žádajícího bez obtíže přivolil a matku svou, jíž to též se líbilo, vyhovuje přáním obou, za choť řádnou veřejně Závišovi zasnoubil, aby ti, kteří k vykonání nedovoleného snoubení dříve se shodli, po oslavení řádného sňatku budoucně řádně spolu zůstávali.[3])

Tak král napravuje dřívější poklesek obou,
Závišovi se souhlasem čistotné Kunhuty
Zasnoubil matku, potom jej pokládal jako za otce.
Z toho těší se Záviš, protože zveleben jest
Po okrsku světa. Není však to, myslím, divné,

že když královou se svolením synovým pojal, mlhu zármutku vypudiv ze srdce i z mysli více nad obyčej jásal. A protože stav ctižádosti lidské obyčejně bez rozmyslu se vynáší, když někdo ve přízni tohoto světa prospívá, pokud osud [naň] se usmívá a vše neprospěšné jest odstraněno, Záviš ovšem dosáhnuv tak lásky králové, jako milosti královy, domnívaje se, že nikdo mu není roven, ruce své k věcem odvážným jal se vztahovati a pány České, kteří dříve záležitosti království spravovali, tajně ani veřejně neostýchal se pronásledováním znepokojovati,[4]) aniž se chtěl tím spokojiti, ale po

Heiman z Dubé, číšníkem Jaroslav ze Šternberka, podkomořím Vítek z Krumlova, bratr Závišův; Šusta na uved. m. 293, Graebner 583.

[3]) Datum sňatku Závišova s Kunhutou není přesně zjištěno; Palacký (II., 1., str. 246 a s ním Emler FRB. IV., 24, Šusta 295) klade jej do června 1284, Dudík (Gesch.-Mährens VII., 92) podle zprávy kronikáře vídeňského (MGB. IX., 713), že sňatek slaven po sv. Trojici (20. května) 1285, rozhodl se pro tento rok, který zdá se také pravděpodobnějším (srov. Graebner 586), Lorenz, Deutsche Gesch. im 13. und 14. Jh., II., 502, Bachmann, G. Böhmens 670.

[4]) Kronikář Závišovi křivdí; ač ovšem prospěchu svého nezapomínal, dbal v první řadě o posílení moci královské, čímž si ovšem bývalé přátele ve šlechtě znepřátelil (srovn. Šusta na uved. místě 295).

1284 až 1285 věcech vyšších touže, nevšímaje si dědice království, všecky záležitosti království dle své libovůle jako dříve pořádal, přátelé pak jeho, jež na obročí království byl povýšil, od něho příklad berouce, jali se od té doby v zemi konati veliké zabylství.[5])

Tyto znepokojujíce, ale i ony podporujíce,
nenstávali na všecky násilné ruce vztahovati.
Tito rozpustile si vésti počali a odpor činiti
Šlechticům zemským, tak vznikaly všude potyčky
Mezi vyššími stavy a mocnějšími, jež znepokojovali.
Nuže, Ježíši Kriste, učiň, aby tento Záviše
Tak byl zkrocen, aby království míru požívalo,
Učiň, abych brzo želel smrti všech
Plenitelů, neb oprav jejich mravy.

Kapitola XIX.

Jak král Václav královou Jitku pojal a o smrti matky jeho, královė Kunhuty.

Že pak Václav, dědic království Českého, a Jitka, dcera Rudolfa, krále Římského, v době zasnoubení svého, ano tomu mládí jich oběn překáželo, nebyli ještě způsobilí ke sňatku, tento s matkou vrátil se domů, ona pak s otcem zůstávala, aby až po dobu věku zákonitého ušlechtileji byla vychována.

A tak odloučeni byli, kteří dříve byli sdruženi
Spojením zákonitým, mladí jsouce v té době.

1285 Roku tedy vtělení Páně 1285, jest to rok Václavův čtrnáctý, jinoch tento přibrav matku a v průvodu Závišově snoubenku svou navštívit do Chebu se odebral, kde Rudolf, král Římský, spolu s Jitkou, dcerou svou, příchodu jeho s příslušnou oslavou očekával.[1]) Kteří když v jedno se sešli,

[5]) Graebner, Mitth. XLII., str. 168 n. domnívá se, že pro tyto a následující kapitoly (až kol. r. 1310) kronika Zbraslavská užívá nějakého nyní neznámého pramene, jehož užil také Pulkava, ale věc bude třeba ještě přesněji vyšetřiti.

XIX. [1]) Sňatek Václavův s Jitkou slaven, jak svrchu znamenáno, již r. 1278; v Chebu v lednu 1285 jen slavnostně dovršen. Kronikář Vídeňský (MGH IX., 713) vypravuje, že Václav byl v Chebu korunován, což jest mylné. Že však Václav od této schůze změnil svůj titul a nazýval se

Oba se těšili, vzájem polibky si dávali, 1285
Zármutek se odmítá, objetí se opětuje.
Co dále? Václav
Brzo po způsobu jinochů těší se z lásky své choti,
posléze k ní vešel a pomocí obvyklého obcování slavnost sňatku kdysi sjednaného v noci Obrácení svatého Pavla apoštola do- 24. Jan.
konána.

Dávno smluvené tak tak úplně dokonáno jest
Zákonné spojení řečených dítek,
V tváři sličná Guta, vznešená a urozená
Toto jméno věčně i právně míti zasluhuje,
Vždyť Guta se shoduje a znamená totéž co dobrota.
Odtud Guta čili Dobrá, hodná koruny královské,
Dobrotou zlo překonává v kterémkoli věku.
Jest Dobrá řečí, Dobrá způsobem mravů.
Mravy i životem, čímž jest dívka vykoupena,
Velmi cudná jsouc, vzor dobroty pannám dává.
Všem jest milá zrozená z krve královské,
Vstupujíc na lože zalíbila se králi Českému.
Jichžto sňatkem staré sváry Čechův
Důstojně zahlazeny, jež, jak se zdá, vždy měli
Proti Němcům, přátelům míru a pokoje;
Od té doby Německá panna chotí a družkou
Stala se krále Českého. Svazek zákonitého spojení
Tohoto rač, dobrotivá Panno, upevniti,
Aby žili vesele, svorně a pokojně.

Dále Záviš, jenž s králem Václavem tamtéž byl přišel, znamenaje, že pro osobivost svou nevoli krále Římského vzbudil, v město Chebské vejíti nechtěl, ale zůstávaje vně hradeb městských, sám sobě jsa svědom, více na útěk nežli na účastenství s hodujícími s větší opatrností se chystal.[2])

---

odtud králem Českým a markrabím Moravským (dříve jenom pánem a dědicem král. Č. a m. M., srovn. Emler FRB. IV., 23 pozn. 1), jest možno, že mu zde uděleny Čechy v léno. Výslovného dokladu pro to není, jiná zmínka o schůzi Chebské zachovaná (Reg. II., č. 1337) ví jenom, že tu markrabí Braniborský přijal zemi svou v léno.

[2]) Příčiny obav Závišových byly asi politické. Záviš, zdá se, stal se dědicem plánův Otakarových, země Alpské, jichž někdy tento král nabyl, nepokládal za ztracené a nároku na ně nejen se nevzdal, nýbrž

1285 Když posléze slavnost sňatku slušně byla dokonána, král Římský, nevím co nepříznivého do našich se domnívaje, odvedl s sebou svou dceru, a král Václav s matkou svou vrátil se do Čech.

Téhož roku bratří mniši z řádu poustevníků svatého Augustina do Prahy přišli a za souhlasu pana Tobiáše, biskupa Pražského, k chrámu svatého Tomáše apoštola na podhradí se uchýlili, kde až podnes meškají a Kristu stále slouží.[3])

Bratří poustevníci, kteří žízní po prameni života,
Čili Vilémité, kteří žijí ve všem řádně,
Do Prahy přišli a neustále pěli:
Sláva, chvála a čest budiž tobě, králi Kriste Vykupiteli.

Téhož také roku zemřela Kunhuta, matka pana krále Václava.[4])

Mrtva pomazána a pochována v chrámě
Svatého Františka, nač nechť ráčí pamatovati
Ti bratří, kteří jsou Větší a Menší,
A Vilémité, jimž jest dokonalost života,
I také sbor kněžstva světského prapory nesoucího,
Kteří za zesnulou pěli Miserere.
Z toho král se rmoutí, z toho Záviše slzí,
Tento matku oplakává, onoho smrt choti skličuje,
Ti dva když naříkají, bědováním ovzduší naplňují.

Kapitola XX.

O příchodu králové Jitky do Čech a o ctnostných mravech jejích.

1286 Patnáctého roku věku pana Václava, krále Českého,

---

je (aspoň r. 1286) i obnovil. K věci srovn. Redlich, Zur Gesch. der oesterr. Frage unter König Rudolf I., MIÖG Ergzb. IV. Vliv Závišův byl asi také příčinou, že Rudolf již nyní dcery své nevypravil s Václavem do Čech.

[3]) Příchod Augustiniánů do Prahy připadá asi do června 1285; srovn. Reg. II., č. 1349, 1350.

[4]) Kunhuta zemřela podle nekrologu Olomuckého (srovn. Dudík VII., 91) dne 9. září 1285; Jindřich Haimburský (FRB. III., 320) uvádí 11. září; snad jeho datum jest dnem pohřbu (Šusta na uv. m. 295, pozn. 1.)

věrní [mužové] království, chtíce zabrániti budoucím příhodám, 1286
ku králi přišli a přiměli jej radami, jakými mohli, aby poslal pro paní Jitku, totiž dceru krále Římského, která v chlapectví mu byla zasnoubena, by s ním budoucně zůstávala, aby totiž království neupadlo v nebezpečí, kdyby král, zabit jsa úskoky Závišovými, nižádného po sobě dědice nezůstavě, náhle zahynul. Jinoch tento zajisté nikdy o život svůj plné bezpečnosti míti nemohl, pokud nemístné mistrování Závišovo snášel.

V této tísni poraď mu, co by činil, neposkvrněná
Panno, rodičko Boží, ubohému přines pomoc, slitovnice.

Král tedy přisvědčuje radám svých věrných odkládati nechtěl, nýbrž poslav posly Jitku, choť svou přeněžnou, dceru krále Rudolfa, s poctivostí pozval, aby těšili se vespolným obcováním a prostředky zákonitého snoubení postarali se o dědice pro celé království. Císař však odkladu netrpě věc vykonanou prodlužovati nechtěl, nýbrž chystaje potřeby pro nastávající cestu, dceru svou, připojuje jí náležitou družinu, zeti svému, 1287
králi Českému, odeslal.[1])

Kdokoli toto čteš, věz, že dcera králova
Velmi rozčilena jest, když odloučena z náručí
Otce rozčileného, tak oba velmi sklíčeni
Stále plakali, když rozloučeni byli.

Dále Jitka, když při svém příchodu zemi spuštěnou spatřila, prudce zalkala a s chudými vstříc jí vycházejícími a útrapy své jí vykládajícími ze srdce soustrast měla, a že chce o napravení stavu jejich péči míti, ač mladistvá byla a něžná, přece vážnými slovy a zřízenými mravy slibovala. Z toho chudí útěchy nabyli, a ne tak klidni jako šťastni jsouce, ihned v příchodu paní své Vykupitele všechněch velebili. Králové přicházející král vstříc vyjíti pospíšil, ji také s velikou radostí vítaje na stolci království svého s veselím usadil a poručil i nařídil, aby na dále paní a královou Českou ode

[1]) Jitka přibyla do Prahy dne 4. července 1287; důvody jejího příchodu byly ovšem především politické, aby zvýšen byl vliv Habsburský na krále Václava; v březnu a dubnu Rudolf vyjednával také se Závišem, aby po jejím příjezdu král i královna byli korunováni (srovn. Loserth, Fragment eines Formelbuches Wenzel II., AÖG. sv. 57), k čemuž také jisté přípravy vykonány, ale pak věc neprovedena.

1287 všech byla nazývána. Ale jak veliká, myslíš, vznikla na dvoře královském veselost, když král radost králové dovršil a slavnost nového snoubení příležitost k radosti oběma manželům poskytla? Jitka potěšením příchodu svého způsobila radost královu, kterouž naopak pohled na královskou nádheru ku potěšení z veselí lidu svého povzbudil. Ženich se raduje, nevěsta se veselí, a družina obou dvorů ke společné radosti s veselicemi se povzbuzena, neboť nemohou mladiství snoubenci truchliti, pokud cit radostný nezdráhá se s nimi trvati. A neneprávem také obyvatelstvo celého království z jejich jásání k radosti nabylo příčiny, které z radostného jejich sňatku postupem času dědicù království nabylo, a za jejich kralování užitkem jsouc podporováno ode všech nájezdů nešlechetníků pro budoucnost si oddechlo. Králová tedy ze ctnosti ke ctnosti zřejmě prospívajíc, sestavení dvoru svého s potřebnou rozvahou provedla a ty, jež nedosti prospěšnými shledala, odstraňujíc, osobám způsobilým a rozšafným veškeré záležitosti své k obstarávání svěřila. Také ze vrozené sobě bedlivosti takovou se ke všem osvědčovala, že kdokoli sklíčený k ní přicházeje, bez léku útěchy nikdy od ní neodcházel; oběma národům, totiž Německému i Českému, tak zalíbiti se snažila, že známky pohany nebo podnětu k nenávisti nikdo při ní nalézti nemohl; mezi lidem nesvorným společně žijíc všem se zalíbila, protože ať kteréhokoli nářečí kdokoli byl, dle rozdílnosti svých záslub čest a prospěch od ní denně odnášel; nižádné doby bez užitku pominouti nechtěla, nýbrž čas směšujíc s časem brzy bohoslužbě s povinnou uctivostí bývala přítomna, brzy opět ženským oddána jsouc pracím chleba nečinnosti pojídati odmítala. Aby paní její zahálely, toho netrpěla, nýbrž každé jednotlivé přidělujíc jednotlivé práce, tu tkáti, onu příst, onu opět soukati jako bedlivá učitelka přiučila.

Kapitola XXI.

Jak Záviš tajně krále Václava pronásledoval.

Mezi tím, co řečeno jest, dovídám se o jakýchsi úkladech lstivosti až posud neslýchané, jež odhaliti ovšem se obávám,

zaujat jsa podivením, zastrašen také nenávistí některých — [mužův]. Neboť to strachem jsa dotčen nikterak bych vylíčením nevyjevil, kdybych toho neslýchal jako věcí již známých lidem krhavým a bradýřům[1]) z pověsti reptajícího lidu, avšak to, co domněnka obecného lidu mnohohlasým výkladem naznačiti se odvažuje, podivuje se tomu a žasna nad tím v tento výklad vkládám, aby věcí, jež potom bude nutno napsati, souvislost byla patrna. Neboť kdož by bez ustání podivením nežasl, jenž by nalezl mezi lichocením neustálého objímání záměry tajných úkladů, nikdy dříve nicého takového netušiv? Diviti se zajisté s dostatek nestačíme vidouce, jak Záviš králi Václavovi pochlebuje lichotkami tak upřímných polibků a tak důvěrného objímání, s ním zřejmě si pohrává, když o něm přece shledáváme, že životu jeho tajné úklady strojil, jak obecná pověst kolovala. Ó zavržení hodné ošemetnosti zjevného lichotníka, ó zamítnutí hodné podvodné potměšilosti tajného úkladníka, když někdo upřímnosti chovance svého chystá úklady, a rytíř věrolomný králi dobrodiní prokazujícímu ke zkáze přihlédaje tajně způsobiti se snaží nesnáze! Než kdo pochybuje, že tajný úkladník horší jest nad zjevného nepřítele? Vždyť bych střelám úkladníků snad pečlivě se ohradě unikl, kdybych předvídal, kde a kdy a kolikrát hroziti budou, jichž však vystříhati se nedovedu, nevím-li, odkud a od koho proti mně přijdou.

Nevím, víte-li, jak věřím, že zjevný nepřítel
Vám méně škodí než onen, jenž tajně haní,
A méně nebezpečný jest útočník zřejmý,
Než kdo pronásleduje tajně, neboť dobře se ví,
Že zlému se vyhne ten, kdo je přesvědčen, že mu uškodí.
Kdož lichotnými slovy nás klamou a trpkými
Tajně ranami bijí, ti myslím hůře urážejí,
Nežli kdyby děsili slovy nebo snad mlčeli.

Neboť nepřítel o tolik nebezpečněji pronásledováním škodí, o kolik ošemetnosti lstivé mysli ve slova mírem dýšící odívá. Dále Záviš tím proti sobě hlas reptajícího lidu vyzýval, že záměry nešlechetného úmyslu některými zřejmými důkazy od-

[1]) Dle Horatia Sat. I., 7. 3. jako věc obecně vypravovanou v boudách bradýřů, kde se v Římě všecky novinky scházely.

— kryl, také smýšlení pánův, jež byl potud utlačoval, příležitost ku pronásledování svému odtud poskytoval, odkud lidu zjednal podnět velmi známý k takovému zlehčování svého dobrého jména. Záviš však málo dbaje zlé pověsti proti němu povstávající, jako dříve všecko spravoval, a jsa správcem dvoru královského po své libovůli každou jednotlivou věc zařizoval. V té době přátelé jeho zemi vykořisťovali a mysli ostatních stavů sami svévolně proti sobě rozhořčili, a tak se stalo, když nešetrností jejich království hynulo, že až k výšinám nebeským nářek bědujícího lidu se povznášel.

Kapitola XXII.

Jak král Václav těmito příhodami sklíčen byl a o první jeho výpravě, kterou vedl na Moravu.

1285 Šlechticové království, nechtějíce již s klidnou myslí pomíjeti
až křivd Závišových a jeho přátel, v radu vešli, a aby nabudoucce
1286 příležitosti opřeli se nešetrným jejich nájezdům, vzdalujíce se většinou z přítomnosti královské počali býti odporníky ne tak rozkazu Závišových, jako samého krále svého. Zmatkové tedy daleko horší dřívějších vznikali, když šlechticové království, kteří mír pěstovati měli, smlouvy míru porušujíce, rozkazům pána svého na odpor se stavěti hleděli. To vůbec někteří činili, závidějíce moci Závišově, někteří však z lásky k loupežení příležitost si berouce z ničeho nic na odpor se stavěli. Z toho loupeže a vzatky v zemi se rozmohly, z toho nesčíslné obtíže chudým tam obývajícím neustále činěny: chudí bez útěchy pozvednout nářku do způsobených nesnází ke dvoru královu přicházeli, kteřížto, poněvadž Záviš tomu bránil, příčiny příchodu svého králi vyložiti nejsouce připuštěni, obyčejně více sklíčeni odcházeli. Někteří však [mužové] ode dvora, roznícení jsouce láskou ke spravedlnosti, ke králi přistoupili a nejen zkázu království, ale i zkažené k němu záměry Závišovy pořádem mu vypravovali. Král pak všecka tato slova zachovávaje v tajnici srdce svého skryl, a co byl od věrných svých uslyšel, že tomu tak jest, z denní zkušenosti poznával. Veliká tedy mlčelivá sklíčenost od útrap stísnila srdce krále to uvažujícího, když s jedné strany seznal ze zkušenosti pod-

vodnost Závišovu, s druhé pak strany zpupnost šlechticů 1285
svých, dovídaje se o ní z důvodů neustálých, spatřovati počal, až
Uvnitř pobouřen král a vně sklíčen jest, 1286
když shledával, jak Záviše nejen životu jeho, ale i prospěchům království tajné úklady strojí, a když seznával, jak neposlušní šlechticové jeho vzatky a loupežemi království plení. Ale když to mlčky sám u sebe uvažoval, dosud chlapcem jsa, a to velmi útlým, ovšem nevěděl, kterou ze dvou věcí vyvoliti by prospívalo. Neboť zpupnosti šlechty ještě zkrotiti nedovedl a o podvodnosti Závišově svěřiti se nikomu z lidí neodvážil, aby Záviš luk nepravého svého úmyslu proti němu nebezpečněji nenapal, kdyby známku podezření, že podvod poznal, jakýmikoli znameními jemu na jevo dal. Ó úzkostlivosti let chlapeckých nesnadno zniknutelná! Ó zmatenosti mladistvého srdce beze vší pochyby škodlivá! Z toho úzkostlivá mysl králova sklíčena, z toho zarmoucený jeho rozum ohromen, uvnitř postrachy, vně boje.

Ó chlapče sklíčený, již již se ohlédni, zdali tě
Kdo dovede vyrvati nebo vzdáliti od těchto [lidí]
Podvodů, toho hledej, ale nalezna i uctívej,
Aby tobě útěchu račil nebo podporu
Pro přítomnost přinésti, bys všecky obtíže země
Udatně skrotil a odpočinul si od podvodu toho,
Jenž tě znepokojiti chce nebo snad zabiti.
Srdce měj pokojné, také mysl obrať k onomu
Králi, jenž vším vládne, aby tebou nepovrhl,
A neustávej vzývati dobrotivou Marii,
Aby tě znepokojeného brzo učinila obveseleným.

Ačkoli však úkladníka domácího ceniti jest za krutějšího nade zjevného nepřítele, přece snažil se král Záviše ukonejšiti, tváře se mu přítelem, aby unikl přetvářkou podvodným záměrům úkladu jeho a nicméně skrze pomoc jeho podniky odbojných pánů zkrotil. Ejhle starce, ač mladíka věkem! Kypící v něm mládí zevně se jevilo, avšak bedlivostí mysli osvědčil se chlapec dobrého nadání starcem. Když tedy zvěděl, že na některých tvrzích markrabství Moravského někteří plenitelé se shromáždili, hodlaje rozptýliti jejich schůze, Záviše ponukl, aby sebera vojsko s ním na Moravu táhl a tam zboře útulky lotříků, výhody porušeného míru obnovil. Záviše pak ne tak

1285 až 1286 z lásky ke králi, jako z nenávisti k nepřátelům svým s úmyslem pomsty vojsko svolal a spolu s králem na Moravu táhnouti[1]) pospíšil. Král pak, v mysl mužnou se odívaje, míru jsa žádostiv, jal se podvraceti skrýše lupičův. A které z nich dostihl,

Ty stíti, ale i ony ohněm spáliti

dal, prosby žádné nepřipouštěje. V Rajhradě, mnišském klášteře na Moravě, okolo čtyř set lupičů zachytil, jež najednou odsoudil, konečný vydav nález, aby buď trestem stětí neb oběšení pokutováni byli. Ti zkrátka, což bez hrůzy vypravovati nedovedu, když pospíchali uniknouti útoku dorážejícího vojska, noční dobou s hradeb klášterních tajně chtěli sestoupiti, ale, jak to vina jejich vymáhala, řízením Božím oslepeni jsouce, po oklikách sousedního háje až do rána bloudíce, v ruce nepřátel, jimž vyhnouti se rozhodli, upadli, aby brzo zemřeli. A tak spravedlivým soudem Božím byvše zasaženi o závod hleděli podlehnouti, kteří odvážností zběsilou neostýchali se popleniti dědictví Ukřižovaného.

Tak hynou mnozí, kteří po lesích jako nesmyslní
V noci pobíhali a ráno k nepřátelům se vrátili.[2])

Potom král postoupil k Moravské Třebové, kde byl zvěděl, že veliké množství plenitelů je shromážděno. Toho posléze města brzo dobyv, Fridricha z Schonburka, rušitele míru, zkrotil a bezpečným rukojemstvím jej zavázal, aby již proti králi nevystupoval, ale poněvadž loupežení vzdáti se nechtěl, od rukojmí svých byv zachycen, moci královė byl vydán. Král však, ač ho pro patrné viny jeho nálezem smrti odsouditi měl, milosrdenstvím jsa jat, též obměkčen prosbami některých, na pravé ruce jen prst mu useknouti dal, aby tak byv pokárán

[1]) Podle listin byl král Václav na Moravě od 18. listopadu 1285 až do 2. dubna 1286 (Reg. II., č. 1360, 1392, 1368, 1371, 1373, 1375, 1377, 1378) a pak zase v září a říjnu 1287 (Reg. II., 1419, 1421). Události u Rajhradu a Moravské Třebové připadají do r. 1285—1286, výpravy z r. 1287 týká se kapitola následující. O jiné datování pokouší se Graebner 592, ale bez dostatečných důvodů (srovn. také Reg. II., č. 1353, 2320, 2321).

[2]) O tom zmiňuje se (všeobecně) také letopisec Vídeňský (srovn. FRB IV., 28 pozn. 1).

od ničemnosti své ustal a za milosrdenství mimo zásluhu sobě udělené krále budoucně v kterýchkoli rozhodnutích poslouchal.

Tak Fridrich stal se přítelem královým.

Potom v témže markrabství král, křídla svá rozpínaje volněji a k nápravě míru směřuje horlivěji, hrady potíral, tvrze bořil a schůzky nešlechetníků mocně rozptyluje a prvotiny výprav svých Bohu obětuje, mír tam obnovil. Upokojiv Moravu, král se svými do Čech vesele se navrátil a naději skládaje v Hospodina potom horlivěji přemítal, jak by úklady nešlechetníků zde zkrotil.

Tak král jal se ovládati zbabělé Moravany.

Kapitola XXIII.

O druhé výpravě královĕ a synovi jeho prvorozeném.

Nedovede ustati, kdo zvykl si loupežiti,
Nebude-li pověšen nebo mečem udeřen.

Někteří tedy z lotříků v těch dnech na hradě, jenž Hochštýn[1]) se jmenuje, na hranice Moravské se uchýlili, a neumějíce ustati od toho, čemu zvykli, území sousedních krajin loupežemi a požáry denně pustošili. Král proto rozhořčen jsa stížnostmi chudých, nešlechetnost lupičů těch zkrotiti se ustanovil a sebrav vojsko, tam rozbiv stany, nejprvé podhradí, potom hradeb samého hradu neohroženě dobyl a místa dobytá svým věrným ve správu s důvěrou poručil, aby obvyklé tu loupeže krotili a v míru území sousedních krajin udržovali. 1287

Tak tu zachovává se mír, a nikdo není olupován.

Šestnáctého roku věku krále Václava naplnil se králové čas porodu, i zrodila prvorozeného svého, jemuž král při posvátném obmytí jméno otce svého přikládaje, Otakarem jej nazval,[2]) aby, když by ve tvář synovu pohlédl, sám sebe příle- 1288

[1]) Že se míní Hochštýn (blíž Zábřeha), a nikoliv Holenstein, jak mají některé rukopisy, ukazuje Emler FRB. IV., 30, pozn. 2. Výprava náleží, jak uvedeno, k r. 1287.

[2]) Syn Václavův narodil se 6. května 1288 (FRB. IV., 344), měl by tedy býti věk Václavův uveden na 17 let.

1288 žitosti jména stálou upomínkou k následování přičinlivosti otcovy vybízel. Právem zajisté v paměť synovu měl se vraceti ten, jenž mezi předku svých přestoupiv, korunu královskou tak slavnými činy za vzor potomkům, pokud žil, ozdobil.

Lid se veselí, když tento syn narozen,
Důvěřuje, že tento bude vládnouti a stane se
Vládcem království, kdyby snad otce

ztratil, aby země Česká, zbavena jsouc utěchy dědice, bez hlavy nezůstávala. Král také potěšen jsa ze vzniku prvorozenstva svého, dary rozdával, též Boha, jenž jej povýšil zrozením nového potomka, při všech svých činech velebil. Bůh však, jenž ustanovil všem hranici, které nepřekročí, tohoto Otakara, prvorozence králova, téhož roku narození jeho z vězení těla odvolal.[1])

Tak smrt znepokojila všecky, jež bylo potěšilo
Zrození chlapcovo. Snaž se tedy uctívati
Slova Boha mocného za živa i v hodině smrti.

Kapitola XXIV.

Jak Záviš sestru krále Uherského pojal, a jak Václav nový klášter založiti se rozhodl.

1288 Potom Záviš, nabyv velikého ducha ze sňatku s královou dříve zesnulou, již nechtěl míti choť z dcer sourodých sobě pánův, aby se snad nezdálo, že upadá, ale poslav posly do Uher sestru Vladislava,[1]) krále tamního, — jež, jak myslím, dávno v roucho řeholní oděna byla — slibuje jí bohatství světské, aby mu řádně zaslíbena byla, požádal, a brzo dosáhl, čeho žádal. Poněvadž však nejen choť, ale i poklad a veškeré nářadí krále Otakara dávno zesnulého si byl přivlastnil, přibrav si odznaky královské do Uher táhnouti ustanovil, aby sestru královu nedávno sobě zaslíbenou pojal a.

[1]) Syn Václavův zemřel 19. listopadu 1288 (FRB. IV., 344).

[1]) Král Uherský slul Ladislav IV. Sestra jeho Alžběta bývala jeptiškou, ale z kláštera unesl ji a donutil k manželství Milutin Srbský. Alžběta však brzo mu odešla a žila při dvoře až do sňatku se Závišem (asi počátkem 1288), jehož příčiny ovšem byly politické, t. sblížení dvoru Českého s Uherským proti Habsburkům (srovn. Šusta, 297—8).

snad ozdoben jsa oděvem královským, ve slávě před národem 1288
cizím se objevil. Když tedy s velikým zástupem mimo Železné hory cestu začatou již konal, šlechtic jakýsi Český, Haiman z Lichtenburka jménem, to zvěděv, nepřátelsky ho pronásleduje dohonil, a zajav vozy, oloupil ho o všecko bohatství, jež si na cestu byl uchystal.[2]) Záviš pak obrátiv se dal se na útěk a tak s několika málo lidmi do Opatovic[3]) se uchýliv, rukám tu pronásledovníkovým ušel. Sám pak, když pronásledování ustalo, nabyv opět sil, od začatých věcí ustati nechtěl, ale družinu i potřeby na cestu slušně přichystav, přišel do Uher, kdežto když slavnost sňatku s náramnou radostí byla oslavena, potom do Čech se vrátil, a uváděje s sebou novou svou choť usadil ji na hradě, který se jmenuje Fürstenberg,[4]) aby tu na čas zůstávala. Ona pak tu zůstávajíc dle obyčejného zvyku choti s mužem zůstávající shledala, že početím obtěžkána jest, a když se naplnil čas ku porodu, porodila plod, jímž byla počala. Kteroužto událostí Záviš potěšen jsa požádal, aby na hranicích obojího království, Uherského totiž a Českého, oba králové se sešli, a vyžádal si, aby zrozeného již jemu chlapce z obmytí svatého křtu pozvedli. Někteří dokládají, že se o to pokusil s tím úmyslem, aby luk dávno sosnované zloby proti králi Václavovi, když by mu nikdo nepřekážel, svobodněji napnouti mohl a jej, na něhož útok učiniti v Praze se neodvážil, zdržován jsa strachem před vzbouřením lidu, aspoň přes pole táhnoucího, nabuda příhodné chvíle, zabil.[5]) Král však varován jsa touto zprávou některých

[2]) Přepadení stalo se asi v únoru 1288 (Graebner 602); Haiman z Lichtenburka, ač byl se Závišem spřízněn (syn jeho Hynek byl chotěm dcery Závišovy, Reg. II., 2070), náležel přece mezi politické protivníky Závišovy, kteří stáli ve spojení s Albrechtem Rakouským (ale srovn. také, co poznamenává Emler FRB. IV., 31, pozn. 2.)

[3]) Klášter Opatovický nad Labem.

[4]) Fürstenberg = Svojanov v kraji Chrudimském.

[5]) Není třeba podotýkati, že podobné podezírání Záviše jest neodůvodněno. Zdá se spíše, že Záviš mínil politicky sblížiti Václava s králem Uherským a že se mínil pokusiti o získání přízně Václavovy, jež v době vzdálení Závišova na Svojanově byla vlivem protivníků jeho otřesena (srovn. Susta 386—7); že také Rudolfovi Habsburskému záleželo na pádu Závišově z příčin politických (a v tom jistě mohl počítati na podporu své dcery Jitky), ukazuje Graebner (Mitth. XLII., 1 n.).

1288 svých věrných, seznávaje, že tomu tak jest, prosbám Záviše žádajícího svoliti neodepřel a Záviše samého předeslal, aby vhodné potřeby k takové slavnosti uchystal, slibuje mu, že přijde za ním. Kdo však by postačil vypráveti tíži sklíčenosti, kterou tehdy v srdci svém choval král, jenž zajisté nikoho na světě neměl, komu by s důvěrou takovou věc objevil; neboť všickni, kteří pokládáni byli za jeho rádce, byli příbuznými a přáteli Závišovými. Zbaven jsa tedy ochrany lidské, v ukryt loznice své sám vešel a v rozvažování svém jednotlivé všecko uvažuje ne bez slz Pána vzýval, aby jej z osidla lovcova a ze chřtánu lva řvoucího dobrotivě vytrhl, a svlažen jsa deštěm větší zbožnosti a citem nejupřímnějším slibil, že založí klášter ke cti Boží a matky jeho, blahoslavené Panny Marie.

Tu viz, proč se rozhodl vystavěti
Klášter král mladistvý, aby v těch strastech Kristus my
Dal útěchu, — lid veškeren ať odpovídá Amen.
Jež jako muž nehodný, jako lstivý a zlomyslný
Záviš chystal králi, protože potom se zvědělo,
Že tomu tak jest, dle svědectví pověsti lidu zřejmé.

Kapitola XXV.

O zajetí Závišově a o smrti jeho.

A protože Kristus tomu vždy dar pokoje
Rád udílí, kdo oddaným se shledává
Ve chvále jeho, raduj se tedy, zbožný králi,
Jsa kliden a vesel, utíraje slzy, nech nářku.

1288 Vzmuživ se tedy v Pánu král Václav, aby sobě i veškerému království o mír se postaral, v pouta vězení Záviše zaplésti se ustanovil a předstíraje, že bez průvodu jeho na chystané křtiny nemůže táhnouti, posly pro něho poslal, aby do Prahy přišel, maje jej doprovoditi. Mezi tím časem způsobil král, aby někteří šlechticové jemu nad jiné oddanější k němu tajně přišli, jimž vyjevil záměr mysli své ne bez mocného strachu, žádaje, aby v tajnosti to zachovali před přáteli stíhatele jeho a pomocí přispěli. Nejsa pak tak podnícen jejich radami, jako podporován jejich pomocí, uchystal si tajně dru-

žinu, kterou zjednati mohl, a Záviše, když se k němu vrátil, 1288
na hradě Pražském důvěřuje v Hospodina zajmouti dal,[1]) aby až 1289
jej úzkostí vězení od bezbožnosti jeho ukrotil a poklady, jakož i odznaky královské, jež si kdysi byl osvojil, z rukou jeho vynutil. Potom král, touže opět získati hrady královské, jež Záviš ve své moci byl měl, vévodu Mikuláše, bratra svého, vůdcem vojska svého ustanovil, jenž rozbiv stany okolo hradu, který se vůbec nazývá Vroburg (Hluboká), zvláště když přátelé Závišovi nahoře bydlící hrad sám vydati odpírali, Záviše na podhradí toho hradu, ani bratří jeho na to
pohlíželi, stíti kázal,[2]) aby ostatním z toho strachu nahnal a 1290
od úkladných útoků je strachem před trestem zdržel.

Žij pokojně, mladistvý králi, již sklesl onen
Nepřítel v míru, tvůj úkladný přítel,
Jenž tě uchlácholil slovy a potom dovedl
Skutkem od zadu tebe bíti. Nechť raduje se tedy
Lid této země, protože ustanou hned války.

Náleželo, abych činy Závišovy tak obšírnými slovy vyložil, abych zajisté úkladné záměry [lidí] podobné věci konajících na vzoru jeho vyličuje, usvědčil a ty záměry tajných úkladů, jež od něho král Václav v mládí svém snášel, duchem účastenství vyložil.

Kapitola XXVI.

O nevěrnosti některých šlechticův a smrti Jindřicha Spravedlivého, knížete Vratislavského, a Vladislava, krále Uherského.[1])

Krutovládou svou Záviš, pokud ještě žil, mysli mnohých 1289
šlechticů proti králi Václavovi do té míry popudil, že netoliko 1290
rozkazů jeho neposlušnými se stávali, ale i soukromé navště-

[1]) Zajetí Závišovo náleží asi do konce r. 1288 nebo začátku r. 1289 (před 6. únorem); srovn. FRB. IV., 32, pozn. 1, Graebner 7.

[2]) Poprava Závišova, když byl necelá dvě léta ve vězení strávil, vykonána 24. srpna 1290 (srov. FRB. IV., 32, pozn. 2). Hluboká (u Česk. Budějovic) byla hrad královský, který měl v zástavě bratr Závišův Vítek. O vybájeném způsobu popravy (prknem) srovn. Svátek, Cultur-histor. Bilder aus Böhmen (Vídeň, 1879, str. 139 n.).

XXVI. [1]) Místo „Vladislava" nutno ovšem (zde i později) čísti Ladislava (IV.)

1290 vujice sněmiky, o bezživotí jeho nejednou horlivěji přemýšleli. Někteří tedy z nich ne bez souhlasu ostatních šlechticů k Jindřichovi, knížeti Vratislavskému, příjmím Spravedlivému, došli a jemu slíbili, přijde-li jen dosti včasně, že mu království České bez obtíží poddají. Kníže pak slovy jejich nemálo jsa potěšen, rady věrných svých užil a slíbil, že do Čech bez prodlení přijde. Potom kníže, nedůvěřuje své síle, o věc tak nesnadnou sám pokusiti se nechtěl, nýbrž poslav posly ku králi Uherskému, ne tak rady, jako pomoci na něm s úsilím žádal; a protože Uhři někdy proti králi Otakarovi poskytli pomoci Rudolfovi, králi Římskému, král jejich se obával, kdyby král Václav v činech svých zdar měl, aby někdy smrti otce svého nad národem Uherským příliš přísně nepomstil. Pročež král Uherský se domníval, že nalezl příležitost pokořiti krále Českého, a učiniv smlouvu s knížetem Vratislavským, se zárukou slíbil, že mu přijde na pomoc s vojskem.[2]) Co dále? Knížata zavázavše se svazky vzájemné smlouvy, napřed určili jistou lhůtu, ve které by svolajíce vojska oba zároveň směrem k Čechám táhli, kde krále mužně pokoříce, veškeré království pod svou vládu by podrobili. Ale poněvadž král Václav od dob dětství svého naději spásy své v Pána skládati uvykl, ten, jenž doufajících v sebe nikdy neopustil, přepodivně jej osvobodil z úkladů soku jeho, o nichž ještě nevěděl. Neboť podivným nálezem pomsty Boží během jediného měsíce král
1290 Uherský mečem jsa proklán klesl, kníže Vratislavský jedem zahlazen zahynul,[3]) a Záviš, jenž byl příležitost k tomu zlu poskytl, sťat byv, dny své bídnou smrtí ukončil.

Tak král nebeský vysvobozuje krále Českého,
Tyto tři svrhl a jemu odpočinek způsobil.
Ten otráven leží, tento mečem zabit
V jednom měsíci, také Záviš klesl mečem.

[2]) Vysvětlení nepřátelství uhersko-slezského, jak je podává kronika, nepostačuje. Pravděpodobněji Ladislav ujímal se svého švakra a Jindřich IV. Spravedlivý, tou dobou již kníže Krakovský a Sandoměřský (Stenzel, Gesch. Schlesiens I., 104, Grünhagen, Gesch. Schlesiens 110 n.), byl v přátelských stycích se Závišem. Jejich zakročení asi přispělo, že poprava Závišova tak dlouho odkládána (srovn. Šusta 389, Graebner 9).

[3]) Ladislav IV. zemřel 10. června, Jindřich IV. 23. června 1290 (srovn. FRB IV., 35, pozn. 1).

Potom jakýsi mocný muž z Čech, jenž spojen jsa s ostatními páňy v úmyslu takovéto zrady spoluvinen byl, uslyšev to šel do sebe, a přišed ke králi, velikost provinění svého vyznávaje veřejně za odpuštění prosil, také jiné spoluzrádce své králi pořadem jmenoval. Král pak věc dříve neznámou projevem jeho zvídaje, velmi se ulekl, a pohnut jsa dobrotivostí vinu, za kterou trestu zasloužil, za odpuštění žádajícímu zcela prominul. 1290

Král zbožný a ku podivu dobrotivý a hněvu nepamětlivý
Po příkladě Kristově hned jemu prominutí udělil.

Šlechtic tedy onen bez prodlení vůli královĕ na dále hověti se snažil, jíž se věrně přidržuje, spolkům s nevěrnými od té doby se vyhýbal. Tak Jindřich, kníže Vratislavský, jedem jsa otráven od svých zhynul, a král Václav kraj Kladský, který po smrti krále Otakara týž kníže mocně byl obsadil, opět získav pohřeb zesnulého knížete slavně vystrojil.

Kapitola XXVII.

Jak král Václav s Ondřejem, nově zvoleným v Uhřích za krále, se sešel a jak s ním ve spolek přátelský vešel.

Když tedy Vladislav,[1]) král Uherský, zemřel, přednější mužové království toho v jedno se sešli a o zvolení jiného krále mezi sebou jednání rozličné měli, jenž by arci péči o království uprázdněné na se vzal a samu zemi Uherskou přede vpády sousedních knížat rukou mocnou spravoval. Při této však volbě veliké zlo neshody vzniklo, protože každý dle svého přání pána si ustanoviti a krále zvoliti hleděl. Neboť někteří horlivci míru, chtějíce se postarati o obecné dobro, přáli si takového krále si zvoliti, který by pokusy sousedních knížat i nešlechetnost bezbožníků mocně krotil a pro veškeré obyvatelstvo království o výhody míru horlivě pečoval. Jiní však, kteří po zahynutí krále Vladislava statky královské si právem i neprávem byli osvojili, přednost dávajíce soukromé výhodě před společným dobrem, kohokoli nestatečného a slabého za krále přijmouti se vynasnažili, jenž by zpupnostem jejich z přinucení hověl a jich ke vzdání statků královských donutiti 1290

---

[1]) Srovn. kapitolu předcházející, pozn. 1.

1290 nemohl. Uvažujíce pak poměry okolních knížat i zásluhy, pominuvše všech, posléze shodli se o panu Ondřeji, nazvaném de Este, pošlém z pokolení Uherských králů, muži uhlazeném a opatrném, a jej za krále a pána společnou úradou zvolili.[2]) On pak přejav péči o království, ježto v samém království neznám byl a cizincem, dovídaje se s jedné strany o nestálosti věrnosti Uherské, s druhé také o každodenní bídě utiskovaných chudých, na obě strany jsa úzkostliv nedovedl ani zkrotiti zpupnost násilníků, ani utiskovaným zjednati klid, jehož od něho dosíci se nadáli. Spoléhaje tedy na radu některých věrných, posly k Václavovi, králi Českému, v tajnosti poslal a úsilovně ho žádal i vyhledával, aby na hranicích Uherských ráčil s ním se setkati. Král pak Václav, protože od času dětství svého všem knížatům čest prokazovati a uctivost osvědčovati se snažil, žádosti nového krále bez prodlení vyhověl, a zřídiv k tomu slušně svou družinu jej u města, jež se jmenuje Hodonín, ležícího na hranicích Uherských, navštívil. Když tedy oba v jedno se sešli, o mír a svornost s obou stran usilovali a přátelství, jež by navždy mezi nimi trvalo, jeden druhému slíbili, použivše s dostatek záruky šlechticů s té i oné strany, aby jeden podporován jsa druhým, nabudouce oba větší moci ze přátelství smluveného, dovedli odbojníky království svého krotiti, poslušné také a pokorné v pokoji udržovati.[3]) Od toho dne zajisté prudkost národa Uherského náležitě krocena, a králi Ondřejovi od lidu jeho větší patrně úcta vzdávána. Vždyť knížata potud nad podrobeným národem mocně vládnou, pokud sami mezi sebou odstranice podnět ke sporům svorně žíti se nezpěčují. Často též [lidé] zlovolní rozkazy vlastních pánů by pohrdali, kdyby se nebáli, že od cizích knížat dostane se jim za nerozum jejich odplaty zasloužené pomsty.

[2]) Ondřej III. byl vnuk Ondřeje II. a Beatrice z Este, jejichž syn Štěpán (otec Ondřeje III.) měl za choť Thomasinu Morosini; Ondřej III. korunován za krále Uherského 23. července 1290.

[3]) Schůze v Hodoníně, odjinud nedosvědčena, konala se asi počátkem r. 1291; spolek uhersko-český byl by se přiostřoval ne tak proti odbojníkům domácím, jako proti Albrechtovi Rakouskému, neměl však dlouhého trvání (Graebner 22

Když ty jsi knížetem, shodnouti se vždycky
  Hleď s knížaty
Všemi sousedními, protože nic nezbývá, leč konec
  Důstojnosti tvé,
Děje-li se náhodou jinak, jasným světlem oslepen
  Podlehneš svým.
Nikdo nebude dbáti tvých rozkazů, tvůj zhrdne
  Tebou lid,
Když nebudeš moci
  Jej chrániti ani [lidi] převrácené krotiti.

Kapitola XXVIII.

Jak král Václav v Chebě Rudolfa, krále Římského, navštívil a od něho království v léno přijal.

Léta vtělení Páně 1290 — jest to dvacátý prvý rok Václava, krále Českého — Rudolf, král Římský, zetě svého, krále Českého, spatřiti chtěl a poslav do Čech naléhavě požádal, aby král v městě Chebském s ním se setkal.[1]) Jest pak Cheb říšské město, jež císař králi Českému za věno dcery své zastavil, když ji s ním za choť řádnou spojil. Král Český tedy tchánovi svému ne bez rozmyslu zalíbiti se chtěje, věrné své svolal a použiv jejich rady, spatřiti tchána svého s náležitou nádherou se uchystal. Přibrav tedy královou, král k Chebu na cestu se vydal, jimž král Římský s radostí vstříc vyšed, přijal je s láskou, s jakou náleželo.

Ti když se sešli, náramná radost nastala.

Vždyť tou měrou v mysli spolu se radujících toužená se nakupuje radost, jakou jeden při druhém zřejmě spatřuje rozmnožení pokroku ve ctnostech; zeť zajisté nalezl na tchánovi, z čeho se těšil, dcera při otci příčinu k radosti poznala, král Římský shledávaje při obou, čeho si přál, ač úctyhodný stařec ne tak duchem, jako tváří, jinochem se ukázal.

Tehdy se jásá, tehdy pokrmy vybrané se chystají,
Tu veda rej král Římský se veselí,

---

[1]) Rudolf byl v Chebu naposledy v únoru a březnu 1289.

1289 Jitka krokem rychlým jde za ním v průvodu choté,
Radují se lidé, těchto tří v tanci následujíce.

Udílením daru jeden druhého předstihnouti usiluje, a každý tím se za šťastnějšího pokládá, čím druhému poskytuje příležitost k radosti úslužností v žádané příjemnosti: tu jinoši po otcích nastoupiti mající, opásáni jsouce pásem, prvotiny rytířství předváděti spěchají, a ukazujíce rozmanité potěšující zábavy, starším mladší všmu úsilím mysli se zalíbiti se přičiňují.

Toho jako za svatokrádce pokládají, jenž by radost králů buď nevčasností svou přerušuje v ní překážel, nebo zahrnut jsa nákazou zádumčivosti veselým se ostatním nejevil. Potom ve střed veselících se král Václav, ozdoben královským oděvem, vesel a s povinnou uctivostí požádal, aby mu král Římský království České právem lenním udělil.[*]) následuje v tom říšských zvyku. Král Římský tedy prosbám žádajícího bez váhání vyhověl, a přichystav odznaky praporců, toto království jemu v léno dle zákona ustáleného s veselou tváří svěřil, aby zetě svého domů s radostí nazpět propustil a slavnost počatých hodů chvalitebným koncem dokonal.

Tak dokonává se slavnost, tak v léno se uvádí
Skrze krále Římského vladce Česky.

Konečně když skonali se dnové slavnosti, jeden každý do země své vrátiti se ustanovil, ale teháň, povolávaje k sobě zetě v soukromí, toto pravidlo života u přítomnosti dceřiné v ústa jeho vštípil:

Až posud, jinochu, podroben jsi byl cizím,
Kteří tě zničiti chtěli, ale nym v pravdě
Jsi jim vyvázl, již již tě milost Kristova
Ustanovila králem, jehož zákona budeš-li vůbec
Zbožně následovati, požívati budeš míru:
Snaž se jeho milovati a zároveň se ho báti.
Také každodenně zbožně bývej při Marie
Chvalozpěvech a konej vždy milou jí službu,
Andělské sbory vždy uctívej vesele,

[*]) Udělení Čech v léno stalo se pravděpodobně již 1285 (srov. kap. XIX., pozn. 1), nyní udělil Rudolf Václavovi hodnost kurfirstskou a potvrdil směnu statků s Fridrichem Míšenským (srovn. Reg. II, 1469, 1470, Graebner 8).

Ostatní zástupy svatých, jichž pokud živ budeš,
Pomoci vyhledáváš, uctívati neleň;
V prsou králových nechť trvají zákona Božího
Nauky; milý budeš, jestliže jediné ženy
Spokojíš se objetím. Užívej pravdivých
A stručných slov a nikoho neklamej [slovy] vymyšlenými.
Říkej: Jest a není, nikomu vůbec nezlořeč.
Co nebudeš chtíti dáti, nikdy neslibuj.
Dary dávati novým lidem a vystříhati se
Musíš, aby se vůbec nezdálo, že jsi v bídném nedostatku.
V podobě kněžstva hleď uctívati Krista.
Vládnouti budeš bezpečně, přidržovati-li se slov moudrých
Budeš, následuj zákonů dobrých mravů.
Když chceš mluviti, dobře musíš napřed uvážiti,
Jaký jest obsah nebo forma tvých slov.
Nemsti se, nezkusíš-li dosti jistě
Přestupků člověka, aniž se zabavuj loupežením.
Spravedlivým a přímým buď soudcem, protože takový
Všem zde jest milý a stále blažen.
K hostem veselým se osvědčuj nebo klidným.
To myslím, že stačí, spokojuj se mírným
Nápojem a pokrmem, tak dlouho budeš moci žíti.
A nechť jsou takoví tvoji sluhové nebo komoří,
Kteří by ti podávali pravidlo mluvení nebo konání.
Těm se svěř, vyhýbej se kostkám, pohrdej rozmarností.
V těchto poučeních takový teď budiž tobě konec:
Věř v Krista a odsud v míru odejdi.

Tak král Římský skončil své poučování, a když na důkaz lásky s jedné i s druhé strany v náruč se pojali, každý do země, odkud byl přišel, druhému s Bohem dávaje se navrátil.

Kapitola XXIX.

Jak král Václav klášter, jejž založiti byl přislíbil, panu opatovi Sedleckému nabídl.

Byl v těch dnech muž života ctihodného, opat v Sedlci, jménem Heidenrich,[1] řádu Cisterciáckého, jenž v očích krále

[1]) O Heidenrichovi srovn. kapitolu XIII., pozn. 2.

Václava tak velikou nalezl milost důvěrného přátelství, že jej král činil důvěrníkem všech tajností svých, úplně jsa o něm přesvědčen, a dávaje mu přednost před ostatními, nejinak ho nazýval, nežli kmotrem nejmilejším. A ne neprávem kmotrem od krále jmenován býti směl, an všecky dítky jeho, jež měl, z obmytí posvátného znovuzrození dle zvyku církevního pozvedl. Král tento zajisté, protože Kristu ve všem se zalíbiti se snažil, všecky dítky své mužům klášterním vzhledem ke zbožné oddanosti pokřtíti dal, aby synové ve vzdělání víry křesťanské záslubou kmotrů prospívali, a jdouce po stopách jejich, Pána se přidržujíce, v dobrých činech stále oplývali. Ten
1291 opat když léta Páně 1291 s obecného shromáždění řádu svého se vracel, přihodilo se, že náhodou na cestě ubíral se městem Chebským, kde nalezl krále Václava s některými knížaty Německými konajícího jednání o míru;²) ale protože král sám dlouhotrvající nepřítomnost tohoto opata těžce nesl, s radostí jej přijímaje, s důvěrou mu nařídil, aby od něho neodcházel. Opat pak přání královu, jak náleželo, vyhověti chtěje, zůstal při něm, a jak před tím byl zvyklý, denně ke dvoru jeho v hodinách příhodných docházel. Potom král slib o založení kláštera, jehož, poněvadž nahodilo se zatím mnoho záležitostí v království jeho, potud vyplniti nemohl, často byv [naň] upomínán pohledem na tohoto opata, na mysli opět přemítati se jal a nejednou se mlčky káral pro odklad takovéhoto slibu. Při jakési tedy příležitosti ostatní vyloučiv, král opata samého k sobě povolal, jemuž pořadem vypravuje to, co dávno v mysli byl choval, v tato slova se projádřil: Do kláštera řádu Cisterciackého, jejž ku poctě Boží a rodičky jeho Marie založiti jsme se rozhodli, my z některého kláštera od předchůdců našich, knížat Českých, založeného sbor mnichů přijmouti posud jsme chtěli; ale protože, kmotře nejmilejší, pro stálost tvé upřímnosti jsme uznali, že tobě výsadou zvláštní lásky před ostatními přednost dáti sluší, nezbývá jiného, leč abychom, končíce tím dlouhotrvající uvažování, rukám tvým ten klášter, který má býti založen, nabídli, abys nám sbor mnichů ze svého kláštera bez obtíže poskytl, a maje tam za-

²) Bylo to jednání o volbu nového krále (po smrti Rudolfa Habsb.). Václav byl v Chebu v říjnu 1291 (Reg. II., č. 1554, 1555).

stávati úřad otcovské vrchnosti, nadále v samo to nové ští- 1291
pení dobrovolně se vložil. Vzhledem tedy k lásce, již k tobě chováme, usmyslili jsme založení své podříditi klášteru Sedleckému, o němž arci nepochybujeme nikterak, že nebyl založen od předků našich, ale spíše od některých pánů Českých. My také, až živi do Čech se vrátíme, odložíce ostatní zaměstnání, ve jménu Páně splníme slib, jejž jsme učinili, tebou byvše pobídnuti.

Tak řízením Božím, o čem se nerozhodl dříve,
Král rukám Heidenricha, zvláštního přítele,
Klášter daroval, který potom vystavěl.

V té také době opat Theoderich[3]), rodem Durink, spravoval klášter Valdsaský, jejž podobně král Václav pro zásluhy veliké jeho bedlivosti blíže si oblíbil. Ten byl v jednání rázný, ve vyjadřování opatrný a v celém řádě muž obecně úctyhodný a oblíbený; a poněvadž on visitatorem klátera Sedleckého byl, zvěděv úmysl králův, zároveň se synem svým, opatem Sedleckým, do Čech přijíti pospíšil, aby mysl královu od dobrého úmyslu ustoupiti nikterak nenechal a s povinnou pečlivostí novou štěpnici pocty Boží jako přičinlivý horlivec povznesl. Přišedše tedy oba opatové do Prahy, ku králi se obrátili a připomenuli mu, jak jim byl uložil, aby dostál slibům. Král pak slibu nejsa nepamětliv, úlohu tu příliš uspíšiti nechtěl, ale způsobiv odklad, s panem Tobiášem, jenž tehdy spravoval církev Pražskou,[4]) a jinými muži moudrými s největší bedlivostí napřed uvažoval, na kterém místě by klášter založil, aby snad času s nákladem netratil, kdyby průběhem času ho zamrzelo, že na místě nepříhodném klášter založil: neboť raději chtěl zralou úvahu té věci předeslati, nežli náhle počatou zdržovati, pohnut jsa lítostí se studem.

[3]) Theoderich byl opatem ve Valdsasích asi 1285—1304.

[4]) Tobiáš byl biskupem Pražským od 15. listopadu 1278 do 1. března 1296. Politicky důležitý formulář jeho vydal J. B. Novák v Hist. Arch. Česk. Akad. č. 22 (v Praze 1903).

Kapitola XXX.

Jak král Václav pana Arnolda, Bamberského biskupa, k sobě povolal a podle jeho rady stav království zařídil

1290 Toho tedy za krále považuji, kdokoli ve vládě
Každou věc opatrně nařizuje a vládne mocně;
Pročež, mladistvý králi, nesvěřuj cizincům
Království, ale poroučej, vládni, karej vše ničemné.

Král Václav tedy z Chebu domů se navrátil, a povzbuzen jsa napomenutím krále Římského, uvažuje na mysli stav království a zásluhy šlechticů svých,

Jal se ve zralé mysli přemýšleti o věcech budoucích.[1]

Spletenost pak zaměstnání královských rozvažuje často, pokládal se za nedostatečna k udržení tíže tak rozsáhlé správy, a poslav do Bamberka pana Arnolda, biskupa tamějšího, muže ve všem moudrého a opatrného, k svému dvoru povolal,[2] poslušen jsa v tom rady pana Theodericha, opata ve Valdsasích, aby jím jsa poučen, stav dvoru svého moudře zařídil a záležitosti celého království svého s povinnou pečlivostí opravil. A to netřeba pokládati za důkaz nedostatečnosti, mnohem spíše opatrnosti, když někdo v jednání jakémkoli rady moudrých mužův užívá a sebe za nedosti způsobilého aneb nedostatečného po předchozí úvaze pokládá. Pan Arnold pak sám dovídaje se z pověsti kolující o bedlivosti ušlechtilé mysli pana krále Václava, péči o své biskupství na čas poodložil, a provázen jsa hojnou družinou kněží a rytířů, přijíti do Čech pospíšil, jehož král s povinnou úctou přijav, ne tak jemu jako družině jeho dary drahocenné nabídl a z příchodu hostě více než obyčejně potěšen se ukázal. A bez prodlení král Václav shledávaje rozšafnost biskupa tohoto ve slovech i činech, jej sobě ne tak za vůdce, jako za otce ustanovil, a poslouchaje

[1]) Začátek této kapitoly odkazuje ke kap. XXVIII., tak že kap. XXIX. poněkud nevhodně jest umístěna; srv. o tom úvod.

[2]) Arnold, hrabě ze Solmsu (biskup Bamberský 1286—96), objevuje se v Čechách sice již r. 1287 (? Reg. II č. 2721), ale patrně nezůstal zde tenkrát (doprovodiv snad královnu Jitku) trvale. Pobyt, o němž svrchu řeč, datuje se snad od r. 1290, kdy Arnold přišel asi v průvodu Rudolfově (srv. kap. XXXIV.).

dobrovolně jeho napomenutí, záležitosti veškerého království 1290
tím šťastněji, čím moudřeji nadále spravoval a tak věci rozptýlené opět rovnal, rozmetané shromažďoval a to, co cizí ruka byla rozvedla, s největší bedlivostí opět sceluje řídil. Dále koho ve sboru svých šlechticů věrnějším shledal, dle rady pana Arnolda zastupování sebe jim v záležitostech království svěřoval. Některým tedy hrady, některým města, jiným pak záležitosti statků královských a správu soudů svěřoval; tohoto purkrabím, onoho maršálkem, jiného pak za představeného a mistra celé družině své v čelo postavil. Jiné komorníky, jiné soudci, některé pak ustanovil správci netoliko stolu, ale i komory své podle své vůle. Mimo to šlechticům svým dary rozděluje, všecky k lásce své následkem dobrotivosti královské vybízel, a neuchyluje se od cesty spravedlivosti, nepřístojnosti nešlechetníků mečem povinné přísnosti sklíčil, aby dary udíleje, laskavost ušlechtilosti své hojně ukázal, a nešlechetníky krotě, obyvatelstvu království svého o výhody míru pečlivě se postaral; vždyť k zachování společného dobra maličko činí spravedlivým prokazovaná dobrotivost, jestliže bude odňata přísnost náležitá proti nerozumu nešlechetníků.

Uč se krotiti nešlechetníky a spravedlivé podporovati
Darem, tak vládnouti budeš moci a všem se líbiti,
Potlačuj, kárej, pokořuj, napravuj činy zlých,
Králi zbožný, opatruj, chraň, veď činy dobrých.

Kapitola XXXI.

Jak pan Zbislav, příjmím Zajíc, podkomoří království Českého,[1]) v Praze zabit byl.

Byli v těch létech Reichard a Wolfram mezi měšťany 1291
města Pražského mužové stateční,[2]) jež král Václav za jejich

---

[1]) Zbislav z Třebouně byl synem Oldřicha Zajíce, někdy purkrabí Pražského; podkomořím stal se patrně po Benešovi z Vartmberka asi v druhé polovici r. 1290. (Srv. FRB. IV. 39, pozn. 1. Šusta 387.)

[2]) Tomek, Dějepis Prahy, I² str. 310—311, klade událost tuto k r. 1291; Wolfram jest patrně praotec rodiny Olbramoviců a měl později vynikající účastenství v současných událostech, o němž i v naší kronice

1291 přestupky, jak se myslilo, od některých k tomu byv ponuknut, zajal a je panu Zbislavovi, příjmím Zajíci, podkomořímu království, muži v zemi mocnému a urozenému, v bedlivou stráži poručil. Ten pak Zbislav takto zatčeným rozličné nesnáze působil a mnohé nadávky jim dávaje, ve dne i v noci je bídně mučil, aby mučením jsouce trápeni s ním se vyrovnali a přestupky, pro které trestem vězení byli pokutováni, penězi rychleji napravili. Potom oni způsobeným nesnázím vyhnouti se chtějíce, nabyvše příležitosti žádali, aby jim lhůta byla dána, za jejíhož trvání jha vězení jsouce sproštěni, přátele své by spatřili a radou a pomocí jejich přízně královy v době jim k tomu určené by nabyli. Když se blížil konec lhůty, a činu svého ještě nevyrovnali, raději chtěli podstoupiti trest stálého vyhnanství, nežli s tělem zdravým vrátiti se do mučení tak těžkého vězení. Při jakési tedy příležitosti skrze pana Zbislava na slib svůj nevhodně byvše upomenuti, v městě Pražském jej s několika málo muži se toulajícího našli, jehož nepřátelsky pronásledujíce, ničeho takových věcí se nenadějícího u svatého Klimenta[3]) porazili a zabili. A poněvadž znamenali, že tím se dopustili velezrády, z města rychle vyšedše rukám pronásledovníků rychlým útěkem unikli; oni tedy v zemích sousedních žijíce ve vyhnanství, časem posléze s přispěním přátel svých nejen s králem, ale i s přáteli zabitého šlechtice pomocí peněz se smířili, a tak do země České se vrátivše, po mnoho let potom tam v míru zůstávali.

Na příkladě jejich nechť se učí sluhové pánů
Šetřiti míry v trestech, aby sobě uzel
Svazaný nezpůsobili a chlapcům pohádkou se nestali;
Vždyť často sluhové příliš tvrdí a příkří
Vystupují z mezí rozkazu a často urážejí
Osoby nízké a pohrdají jimi jako bezcennými,
Následkem toho zabíjeni bývají a zlou smrtí trestáni.

Kdokoli tedy ve správě jakéhokoli úřadu ostatním v čelo jest postaven, myslím, že mu s největším úsilím se přičiňovati

(kap. 86, 87, 93, 105) zmínka se činí. Druhý z uvedených měšťanů není blíže znám (srv. však FRB IV, 59, pozn. 2).

[3]) Míní se dominikánský klášter sv. Klimenta blíž mostu (v nynějším Klementinu).

jest, aby tak péči správy své vykonával, aby sám za nemírnou ukrutnost v osidlo neupadl, jehož nezná.

Pročež takový buď, kdokoli jsi úředníkem,
Aby druh bývalý vždy ti zůstával přítelem,
Hleď, abys jej
Nalezl milým, když ti poroučí jíti boby sbírat,
Jenž tě dříve obohatil a tě povýšil.

Kapitola XXXI.

Jak král Václav vždycky písmo svaté poslouchal a jemu rozuměl, a ač literního vzdělání neměl, jak vhodně jazyka latinského užíval.

Mezi těmito počátky pozemského štěstí král Václav ve všech činech Bohu se zalíbiti se snažil, a aby poznal veliké jeho činy, slova zákona Božího, jež se před ním denně čítala, s největší bedlivostí poslouchati si uvykl. Sám zajisté, když bez poškození prospěchu království svého od lomozu prací pozemských se uchýliti mohl, vzdáliv ostatní [lidi] v ústraní ložnice své zaměřoval, kde nejednou od biskupů nebo jiných kněží sobě přátelských slova svatých knih, odloživ ostatní práce, si čísti dával, aby z opětování svatého čtení v dobrých skutcích prospíval, a nával časných myšlenek i hnutí nenáležitá sám v sobě ukrocuje, ne tak nevinnost rukou svých, jako čistotu srdce důstojně Hospodinu obětoval. Tak velikou milost mu posléze moc božská udělila, že ačkoli základů písma neznal, přece všemu i jednotlivému, co mu připadlo uslyšeti z knih božských a jiných předmětů, nad ostatní jasněji a zřetelněji rozuměl a porozuměv v trvalou pamět ukládal.

Co jednou uslyšel, toho nevěděti nemohl
Nikdy více a poznané věci podržel, pokud mu život
Přítomný trval, a v tom mnohé překonal,
Kteří, co čtli,
po krátké mezeře časové, ana zapomenutí je zahalila
Mlha, nikterak nevěděli.

I v tom, jak se zdálo, překročil hranice lidského vědění, že on, jenž znalosti základů neměl, latinské užívaje řeči, od určitých zákonů umění mluvnického velmi zřídka se od-

chýlil. Z tohoto tedy častého poslouchání svatých knih dospěl tak jasné znalosti veškerého písma svatého, že nejen postup kteréhokoli vypravování Starého neb Nového zákona znal, ale i předčitatele kteréhokoli, jehož shledal, že v tom o málo se zmýlil, hned opravoval. Také učitele práva církevního a jiných věd neb umění znalé často na dvoře svém míti se snažil, aby poslouchaje je vespolek promlouvající o tajných mezích jejich věd, ku poznání věcí neznámých z jejich sporných rozhovorů dospěl, z kteréžto věci tolik nabyv zběhlosti, otázky z rozdílných nauk nejednou předkládal a zkušené v nich [muže] často dokazuje předlohu ve spor uvedl: aby z různosti mínění posléze ovoce pravdy okusil a mysli mistrů ku pátrání po tajnostech nauk svých následkem pokusu v závodění povzbudil, každému v mezích jeho nauky narážkami otázky předkladal, a rozhovorem s ním nesnáze mnohých věcí pochybných odstraňuje, roztrhnuv závoj tajnosti, světlo pravdy nalezl. S bohoslovci o dějinách, s právníky o případech právních a s lékaři o protidávkách nemocí rozmlouval a o příčinách ku psaní listu písařům látku často udílel a pořad poslaných sobě [listů] s povinnou bedlivostí poslouchával. Různosti pozdravů dle rozdílnosti osob rozděluje, příhodného slohu užíva a zvláštností slohu neuáležitě píšících [osob], probíraje listy jejich, kárati se neostýchá.

Kapitola XXXIII.

Jak král Václav stále zpovědníka u sebe měl a jak vždy o službu božskou pečliv byl.

O spásu lidskou v tom důstojně se postarala dobrota božská, že když ze vrozené náchylnosti ve hřích upadáme, prostředkem zpovědi po předchozí lítosti ve stav nevinnosti hned se vracíme, aby příležitostí ke zločinu pokolení lidské na věky nezhynulo, které Tvůrce světa ku podobenství svému moudře stvořil a neméně Syn Boží, přijav na se podstatu naší smrtelnosti, od smrti věčné dobrotivě vykoupil. Proto král Václav, dospěv věku jinošského, skrze paní královou Jitku a jiné moudré [lidi] k tomu naveden, aby někoho vhodného za zpovědníka si vyvolil, dle jehož rady by skutky své v Kristu ří-

dil a poklesky, jestliže by se nějakých dopustil, častým opětováním svaté zpovědi odstranil a napravil. Sám tedy ze vrozené bedlivosti uvažuje, že právě to spáse jeho prospívá, radám jejich bez váhání přivolil a zbožného v Pánu bratra, totiž Heřmana řádu křižovníkův z domu Německého za otce duchovního[1]) si zvoliv, jej v družinu každodenního dvoru svého s předností před ostatními určil, aby následkem jeho napomínání ve ctnosti prospíval a stálým pohledem na zpovědníka smysly své od nenáležitých činů, studem jsa dotčen, zdržoval. Neboť tím více patrně příležitost ke hříchu se odstraňuje, čím více po spáchaném zločinu pohledem na zpovědníka v mysli člověka stud se obnovuje, a tím více každý ve skutcích ctnostných stále prospívá, čím častěji poskvrny spáchaných vin obmytím zpovědi smývá a stírá. Tomuto zajisté zpovědníkovi svému král povinnou úctu na všech místech prokazoval a nejen ve věcech duchovních, ale i v pořádání záležitostí království jeho poučení nebo rad poslouchal, stav dvoru svého podle slova jeho pořádal, a nezřízenou družinu od sebe odstraňuje, mužům kázni zvyklým a spořádaným péči o své tělo a čestnou stráži svěřil.

Tak křížem označený a Kristu králi milý
Heřman, zpovědník králův, nauky zákona
Hlásal a podával mu doklady dobrých mravů,
Jehož poučení následuje, často zkáze
Chyb zatracení hodných král unikl.
Potom řečený bratr Heřman biskupství
Vrcholu došel, jemuž konečně jméno Chelminského
Prusko dalo, a tam v míru usedl
Mezi kanovníky, svými spolubratřími a přáteli.
Tu: „Smiluj se“ pěje, aby místo pokoje
Posléze bylo mu dáno po uplynutí jubilea.

Král tedy, následuje poučení a napomenutí svého zpovědníka, víc a více ke službě Boží péči horlivou obracel a každého dne hodinky blahoslavené Panny až do posledních

[1]) V této době uvádějí se jako zpovědníci Václavovi (FRB. IV. 41. pozn. 1): Dominikán Martin 1286 a Heřman z řádu Německého, později biskup Chelmský. Mimo jiné působil však na Václava také Cisterciák Bertold z Gepzenšteinu, jenž přišel do Prahy v průvodu Rudolfově (srv. kap. XXXIV.).

dob svého života s kaplanem, jehož si k tomu byl vyvolil, odloživ veškeré zaměstnání s věcmi pozemskými, s největší uctivostí velmi pobožně pěl, mši s označením „o přítomném dni“ často a celou vyslechnouti se snažil, za jejíhož trvání tři nebo čtyři mše votivní si pořadem sloužiti od jednotlivých kněží dával. Počet a pořad kollekt při kterýchkoli mších vlastními ústy určoval kněžím, kteří je měli sloužiti, Kyrieleison, sekvence, Sanctus a Agnus Dei s nápěvy ku připadající slavnosti příhodnými zpívati shodně uložil; obecným modlitbam k Bohu a k svatým zpaměti, je odříkávaje, se naučil a s kněžími mše sloužícími ty modlitby znovu čítaje dokonával. Když poslouchal mši, oslovujícím jej buď nikdy nebo jen zřídka odpovídati chtěl, ale s ohnutými koleny a pozdviženýma vzhůru ne tak očima jako rukama k Hospodinu velmi zbožně se modlíval, aby, když by pozornost obracel na zaměstnání světská, pozbuda zbožnosti mysli, neodnesl si žádného prospěchu, mše poslouchaje [jen] mimochodem. Nebo často účinek modlitby se ztrácí, když mysl, která pro zbožnost uprázdniti se měla, lomozem myšlenek pozemských je zdržována. Aniž dovedeme beze strnutí mysli vypravovati, líčíce to, že krále toho v poslouchání mší nikdy žádná nechuť nepojala, ale někdy šestnácte, někdy dvacet nebo více mší v jednom dni poslouchaje, nejenom lidi světské, ale i duchovní kterékoli, kteří chodili k jeho dvoru, v nechuť uváděl, tak že obyčejně unaveni na čas odcházeli a po dokonané bohoslužbě v přítomnost královu se vrátiti pospíšili, aby své záležitosti projednali. Confiteor přede mší zpíval často s kněžími a evangelium stoje s povinnou bedlivostí vyslechl, po obětování při mši kterékoli jeden groš obětoval a skloniv kolena před stupněm oltáře svrchní část ruky knězovy políbovati nikdy neopominul, a vstávaje opět po úklonu hlavy, na místo, odkud byl přišel, se vší rychlostí se vrátil. Po evangelium a po Agnus Dei, kromě mše za zemřelé, knihu podanou líbával a před požehnáním kněze nebo biskupa nikdy ode mše neodcházel.

Král ten mnoho mší slýchal, protože věděl,
Že zlé činy brzo smývá mše obětovaná
Úslužností kněží. Hleď tedy uctívati
Sluhy oltáře, abys smrtí zlou nezemřel.

Král každodenně zpívati hodinky Marie
Panny pozorně byl uvyklý, aby ona hned
V hodinu smrti mu udělila místo pokoje.[2])

Kapitola XXXIV.

Jak král Václav Římského krále v Erfurtě navštívil a o smrti Rudolfa, vévody Rakouského a Švábského, na hradě Pražském pohřbeného.

V dobách dětství krále Václava knížata sousedních zemí, sebravše vojska, přišli do Čech, a v některé kraje brannou rukou se uvázavše, chudým tam bydlícím nekonečné nesnáze způsobili, domnívajíce se, že Václav již se domů nevrátí, nýbrž spíše schřadna sklíčeností svého vyhnanství v cizí zemi podlehne. Také šlechticové tvrze království, jež v týchž dobách pod své panství podrobili, králi vrátiti se zpěčujíce, loupeží se dopouštěli, a zhrdnuvše dědicem a pánem království, přidržeti se cizích knížat se rozhodli. Ó zlořečené ničemnosti poddaných, jež zhrdnuvši přirozeným pánem dobrovolně se podrobuje vládě cizí! Zaslouženě zajisté jhem stálého otroctví je sklíčen, kdo poddává se moci knížete cizího, aby rozkazům přirozeného pána se vzepřel.

Předpovídám, že řeči tvrdé dostane se všem,
Kteří se podrobují cizím a vlastními pohrdají
Králi, poklesají a chlapcům pohádkou se stávají.
Milujte tedy vlastní pány, protože právem
Poklesá a hyne, kdo sobě vyhledává cizí
Krále a pány. Také se právem cizinci

uprostřed cizího národa opuštěným cítí, kteří zákonům vlastních králů někdy z vlastní zloby odporují. Král tedy spatřuje škody království svého, způsobené nejen od cizinců, ale též od obyvatel na mysli byl ohromen a bedlivě přemítal, co by mu v tom konati bylo; jenž skličován jsa jednak zpupností sousedních knížat, jednak však ničemností svých šlechticů, v poradu vešel a svých věrných se dotazoval, jak by odolal hrozícím sobě nebezpečím. Oni pak po předchozí úvaze důvěrně radili, aby král bez prodlení navštívil tchána svého, totiž krále Římského, jenž tehdy zdržoval se v Erfurtě, a

[2]) Není snad třeba podotýkati, že líčení zbožnosti Václavovy je nadsazeno.

1290 v nesnázi doléhajícího zla ne tak rady, jako pomoci jeho vyhledával. Což uslyšev král odkládati nechtěl, ale přibrav si četnou družinu, spolu s královou ke tchánovi svému jíti pospíšil.[1] Když pak léta Páně 1290 — jest to rok dvacátý prvý věku krále Václava — Rudolf, král Římský, potěšil se z pohledu jich obou, v objetí obou klesl, a násilí čině stáří svému, tancem jim příčinu k radosti dovršil.

Panoši poháry nalévající zvou se, aby přítomni byli.
Hned se hoduje, hned ve hře se pokračuje.
Noci beze spánku tráví, poskakují zároveň všichni
Hovíce tancům, a radují se po všecky hodiny;
Baví se právem se tchánem zeť, a s chotěm
Spolu se raduje dcera králova: rci, prosím, kdo se odváží
Radost královskou rozrušiti nebo v ní brániti,
Onde zpěvák, šašci tančí, a kostkář
Dotýká se kostky, ozývají se kytary, i zvuk vydávají
Bubny, tak vesele žijí spolu a pokojně.

Když pak dnové hodování uplynuli, Václav tchánovi svému příčinu příchodu svého vyjevil a zpupné podniky netoliko sousedních knížat, ale i pánů svých pořadem mu vypravoval, aby ponuknut jsa jeho radami, sousedům odolal a neméně zběsilost šlechticů svých od nedovolených nájezdů krotil. Měl pak král Římský syna, jménem Rudolfa, jemuž kdysi zasnoubena byla Anežka, sestra krále Václava, jemuž veškeré mínění obecné jako muži bojovnému aráznému před ostatními rytíři daleko dávalo přednost. Král pak Římský přeje si uvolniti těžké nesnáze svého zetě, uradiv se tohoto syna svého zbrojně opatřeného do Čech rozhodl se vyslati, aby jeho pomocí král Václav nešlechetnost odbojníkův ukrotil a to, co cizinci od jeho království byli odtrhli, z moci sousedních knížat a svých šlechticů obezřele dobyl. Co dále? Když slavnost královských radovánek slavně byla dokonána, král Václav do země své se vrátiti ustanovil, a když s obou stran objetí důvěrné lásky si nabídli, s přívětivou tváří s tchánem svým se rozloučil.

[1] Václav byl v Erfurtě počátkem dubna 1290, kde také dokončeno vyjednávání s králem Rudolfem o volbu syna jeho Rudolfa za krále po smrti otcově (srv. Reg. II č. 2730, Graebner str. 11). Do Čech vypravil se Rudolf ku pomoci švakrovi svému asi koncem dubna 1290.

Králová pak útěchu otcovské lásky v mysli si obnovujíc, když 1290
s otcem rozejíti se měla, smrt jeho tušíc, jako by budoucnost
předvídala, a že ho spatřiti nemá, slzy prolévati neustávala.
A skutečně léta Páně 1291 hned potom následujícího o Ro- (1291
zeslání apoštolů král Rudolf stářím jsa poražen zemřel a ve Jul. 15).
hrobce ostatních králů Římských v městě Špíru, pomazán byv
vonnými mastmi, s povinnou nádherou, však v nepřítomnosti
dcery své Jitky, králové České, pochován.[2]) Dále král Římský
láskou jsa jat, prudce zalkal a odejíti od něho se strojícím
pravidlo života spravedlivého určil a řekl:

Žijte radostně, Kristu služte často,
Varujte se spolků ničemných, vše zkoumejte,
Co dobré, zachovávejte, a co zlé jest, odmítejte.
Nikým nepohrdejte, pýchy přílišné nechávejte,
Vždy uctívejte svaté a dary dávejte
Chudasům smutným, protože tak vládnouti můžete
Nyní i po smrti. Za tvrdošijnou družinou
Doporoučejíce ji se neberte; nechť vás vede snaha o spravedlivý
Soud; slova, jež mají zvuk hanlivý, nebo trpká
Učte se na uzdě držeti, nesvorné smiřovati
Vám náleží, a nechť čista jsou těla vaše, přívětivá
Buď tvář, řeč mírná a smích stydlivý,
Jednání zralé. Předvídati zlo budoucí,
Živiti sirotky a posilovati nedospělé,
Užívati jazyka pravdomluvného, podporovati mír,
Toť jsou věci, jež dobře trvají a jméno královo ctí.
A tak odejděte a vraťte se do země
Lidu Českého. Nechť vás chrání Všemohoucího
Milost. Zaplakali oba králové s ženou,
A tak odešli a do Prahy se navrátili.

Rudolf pak, syn krále Římského, vojsko uchystal, a jakož byl otec ustanovil, k Čechám pospíšil, aby tam nevázanost zlomyslných lidí pokořil a svata svého, krále Českého, z rukou jejich vysvobodil. Při jehožto příchodu

Všickni se veselí, hody veliké se chystají.

---

[2]) Rudolf Habsburský, král Římský, zemřel dne 15. července 1291 (jak svrchu správně udáno).

1290 Král i králová pravili: Nalévej, připíjej,
Zvedej [pohár] ku pití, jež: nikdo nezůstal v domě
Královském smuten; ale když oni hodovali,
Vévoda churavěti počal a k smrti se chýliti.
A když on ulehl,
V celém shromáždění radost smíšena s pláčem,
Ten lká, ona naříká, král smuten Krista vzývá,
Aby prodloužiti ráčil a zdržeti
Život nemocného, květem ctnosti ozdobený.
Máj. 20. Ale což? Roku 1290 o vigilii Nanebevstoupení Páně[3])
Vévoda mladistvý zemřel a pochován na hradě
Pražském; hned znepokojeni přemnozí a slzí.

Král pak slavnostně vystrojiv pohřeb vzhledem ke zvláštní lásce, kterou k němu měl, za spásu jeho rozdav hojně almužen, po všech chrámech království svého sloužení mnohých mší opatřil, aby za provinění příbuzného zesnulého nějak dosti učinil a za vynaloženou úslužnost povinné laskavosti také sám užitku spásy došel. Při vjezdu tohoto vévody bratr Bertold z řádu Templářského, řečený z Gepzenštejna, rodem Šváb, muž moudrý a opatrný, do Čech přišel, jenž pro stálost věrnosti své úplně se králi zalíbil, a král po smrti vévodově jemu od sebe odejíti nedal, aby, s ním často rozmlouvaje, mravy přítele zesnulého poznal, a jsa poučen jeho radami, stav království svého v lepší opravil. Byl také v těch dnech muž opatrný a urozený, jménem Bernard, jenž kostelu Míšenskému v úřadě proboštství v čele stál.[4]) Ten uslyšev o pověsti krále Václava, ke dvoru jeho bez prodlení se odebral, a milost přátelství před očima královýma nacházeje, se

---

[3]) To bylo r. 1290 dne 20. května; Rudolf pochován v kostele Pražském; při Karlově stavbě chrámu ostatky jeho uloženy v kapli sv. Šimona a Judy v témže chrámě (srv. Beneš z Weitmile FRB. IV. 547—8; Tomek, Dějepis Prahy, I[2] 92 a poznámku Emlerovu FRB. IV. 44, pozn. 1.).

[4]) Bernard, hrabě z Kamenice, byl nejprve ve službách vévodů Vratislavských, po smrti Jindřicha IV., jehož byl kancléřem, vstoupil r. 1290 do služeb krále Václava, jemuž zejména v záležitostech míšenských a polských prokazoval platné služby. Nabyv již v létech sedmdesátých proboštství Míšenského, stal se r. 1293 biskupem v Míšni, zemřel r. 1296 a pochován v ženském klášteře řádu Cisterciáckého v Kamenici (Stella Mariae), který byl založil. O jeho činnosti politické nejnověji Graebner na u. m. (XLII).

svolením královým po mnoho let záležitosti celého království —
moudře a opatrně spravoval. Potom podporován jsa skrze krále, za biskupa Míšenského zvolen a posléze, sklíčen byv stářím, v Kamenici, klášteře jeptišek řádu Cisterciáckého, který (1296)
sám byl založil, po své smrti pohřben jest.

Mravy šlechtickými slyna, vůní ctnosti
Biskup Bernard svět naplňuje jako nard.
Ten vedl krále, dávaje mu zákon života.

Kapitola XXXV.

Jak král Václav vojsko do Krakova poslal a jej si podmanil a o některých jiných případech.

Patrnost věci zřejmě ukazuje, že kterákoli země škodlivě 1291
zachází, jestliže po smrti knížete jiný, jenž by za něho vládl, bez prodlení se nepovolá; neboť bezuzdná chtivost pokolení lidského právem i neprávem cizí věci často si přivlastniti hledí, není-li vážností mocných knížat od takového skutku odvážlivého zdržována. Vždyť nejednou strachem lidským od činu hříšného bývá odvrácen, kdo přísnosti soudce věčného se neobává. Kdyby tedy od počátku světa vážnosti knížat nebylo bývalo, osobivá nerozvážnost jednotlivců dávno již bezpochyby řád veškerenstva byla by zvrátila; odtud jest, že knížata bývají ustanovováni na zachování obce a na prospěch obecného míru, aby, když by jeden po druhém bez odkladu vládu nastupoval, kterýkoli v dobách své vlády všecky osobivé lidi od nenáležitých činů zdržoval a neméně každého v právu jeho zachovávaje blaho všech pečoval. Když tedy Lešek, kníže Krakovské, zemřel bez dědiců,[1]) starší toho vévod- (1289)

---

[1]) Lešek Černý zemřel bezpochyby 30. září 1289, a jeho nástupcem v Krakově stal se Jindřich IV. Vratislavský (srv. o něm kap. XXVI.); po jeho smrti (23. června 1290), snad také působením vdovy Leškovy Griffiny (která jakožto sestra zemřelé matky královy Kunhuty byla tetou Václava II.), začato jednání s Václavem II., jehož podrobnosti (jakož i jiné četné otázky, jako pravost závěti Jindřichovy a j.) nejsou dosud zcela vyjasněny. Srv. Fiedler, Böhmens Herrschaft in Polen, AÖG. XIV., Grünhagen, Gesch. Schlesiens, str. 116 násl., Goll, Čechy a Prusy 45 n., Graebner 12 n.

1289 ství jednomyslně se sešli a přemýšleti se jali, jak by zemi osiřelé užitečně se postarali o pána, který by jich ode vpádu sousedních národů, totiž Rusínův, mocně bránil, a jsa stálým milovníkem míru, každého v právu jeho zachovával. V té době laskavost krále Václava, která kolující pověstí po veškerém okrsku zemském všude se rozšířila, k ušim těchto Krakovských šlechticů podobným způsobem prý se dostala. Po zralé tedy předchozí úvaze za pána jej vyvolili a poslavše posly svorně požádali, aby k nim ráčil sestoupiti. Král však některými záležitostmi království svého jsa zdržován, osobně k nim přijíti nemohl, ale slibuje, že v krátce přijde, pana Tobiáše, biskupa Pražského, s hojným množstvím vojínů léta
1291 Páně 1291 do Krakova vyslal,[2]) aby on jménem jeho v zemi se uvázal, a zažena odbojníky, na čas tam meškaje, uvolněné svazky míru s povinnou bedlivostí opravil.

Tak král Pražský stal se pánem Krakovským;
Nuž, Ježíši Kriste, učiň, aby tento nový kníže
Zaujal země a brzo ukrotil války,
Kteréžto [země] zničili sousedé, již chtěli

pod své panství je podrobiti, a provádějíce denně nesmyslné kousky, ohněm je zároveň poplenili a loupežením.

Téhož roku pan Rudolf, král Římský, zemřel, a jakož řečeno jest svrchu, v městě Špirském pochován. Což uslyšev král Václav, prudce zalkal a vykonav slavně pohřební službu, mnoho almužen za spásu již zesnulého chudým rozdal. A ne neprávem dojat býti musil, jenž porozuměl, že útěchy tak mocného přítele skrze osten smrti zbaven jest.

Král zkormoucen, z toho Jitka zároveň slzí,
Tento tchána želí, tuto smrt otcova skličuje.

Apr. 4. Téhož roku v noci svatého Ambrože[3]) ohněm domovním celé město Pražské ztráveno, jež král Václav opět vystavěti přikazuje, léta lhotní[4]) tam bydlícím slíbil, aby měšťané, pozbyvše majetku, nehynuli, ale spíše, nadějíce se útěchy hojnějšího štěstí, co ohněm bylo zhubeno, obnovovali nepokoje zapomínajíce.

---

[2]) Kronikář se mýlí, vůdcem vojska českého nebyl biskup Tobiáš, nýbrž Arnold, biskup Bamberský (o němž již v kap. XXX.).

[3]) T. j. dne 4. dubna (1291).

[4]) O významu tohoto pojmu srv. Brandl, Glossarium 132—3.

Mnozí měšťané Pražští odírají jako meče, 1291
Prodávajíce sukna Gentská nebo kupujíce
Věci některé, podvod takový počítají si za chválu.
Tak tedy zaslouženě, ty Praho, ztrávena jsi ohněm.

Téhož roku města Acharonu od Saracenů dobyto[5]) a v držení jejich až podnes jest. Neboť Saraceni slyšíce o nesvornosti křižáků tam bydlících, sebravše nesčíslný zástup, město obehnali, a do něho beze všeho odporu vkročivše, zároveň přemnoho křesťanů pobili, některé však, jež za živa byli zajali, pod svou moc v otroctví ustavičné podrobili. Ó zlořečené pospolu bydlících vniterné nesvornosti! Vždyť často, když mezi občany zlo nesvornosti nerozvážlivě povstane, příležitost je napadnouti zuřivosti nepřátel se připravuje, kteří přece na ně udeřiti nikterak by se neodvážili, kdyby po odstranění příčiny nesvornosti občané ve všech záležitostech vespolek byli svorní.

Tak, tak zničen Acharon náhle, protože poznána
Veliká nesvornost pyšných křižáků;
Kdyby se byli shodli a svorní zůstali,
Byli by přemohli nepřátele, aniž tolik tisíc by bylo zahynulo

Kapitola XXXVI.

O založení kláštera, jemuž se obecně říká na Zbraslavi.

1291 Léta vtělení Páně 1291 — jest to rok věku pana Václava krále dvacátý druhý — pan Heidenrich, opat Sedlecký, přibrav pana Theodericha, opata ve Valdsasích, ke králi přišel a na pamět mu opět uvedl slib, jejž kdysi byl Bohu učinil o založení kláštera řádu Cisterciáckého, aby nemohl v budoucnosti od někoho z nedbalosti býti viněn, kdyby mlčením jeho tak spasitelný úmysl králův nějak měl býti odložen. Neboť věc zamýšlená, unikši z paměti lidské, nezřídka se pomíjí, jestliže snahou stálého připomínatele ten, kdo ji zbožně byl slíbil, ku provedení jejímu nebývá pobízen. Král zajisté, poněvadž z nutné potřeby v mnohotvárná zaměstnání

[5]) To stalo se 18. května 1291.

1291 věcí pozemských se zapletl, na slib takový, jejž byl slíbil, pro nastalý neopatrný odklad skoro zapomněl. Sám však, uslyšev připomenutí opatovo, se vzpamatoval a za odklad tak neopatrný čině si sám výčitky ihned takto odpověděl: Poněvadž slib svůj posud vyplniti jsme opominuli, netoliko záhubou přátel svých příčinu znepokojení jsme zakusili, ale shledáváme též pravou zkušeností, že spravedlivým soudem Božím mysl naše nad obyčej jest k věcem pozemským náchylna a k nebeským zdlouhavá. Neboť často zápal počaté zbožnosti hasne, když mysl člověka poutána jest více, nežli třeba, zaneprázdněním věcmi pozemskými. Také s tím větším nebezpečím ochabujeme ve vykonávání svaté služby, čím vroucněji, povrhnuvše věcmi věčnými, s veškerým úsilím mysli lpíme na pomíjejících. Král tedy touže slib vyplniti, veškery záležitosti království svého odložil a upřímnou myslí Hospodina poprosil, aby mu příhodné místo ukázal. Posléze opaty svrchu řečené a bratra Konráda, převora v Sedlci, i jiné vhodné muže přibrav, příhodného místa podle přání mysli své hledati chtěje, na loď vstoupil a po vodě, která obecně Vltavou sluje, až do přístavu ostrova, kde leží klášter černých mnichů,[1]) pomocí plavců se dostal, aby ne tak sám jako jiní Ostrov[2]) bedlivě si prohlédli, a zdali by pro klášter řádu Cisterciáckého dostačoval, po předchozí úvaze usoudili. Nezamýšlel však chrám dříve Bohu věnovaný vyvrátiti, ale se svolením bratří tam bydlících, mnichy Cisterciácké tam umístě, stav jim polepšiti. Neboť nevelký prospěch odměny Boží z daru dosahuje, kdo to, co mně nenáležitě odejme, pod záminkou předstírané zbožnosti tobě nebo někomu jinému daruje. Shlédše tedy místo k lodi se vrátili, a plavíce se po řece, zároveň dostali se na Zbraslav, kde král Otakar kdysi lovecký dvůr byl zřídil.[3]) Opat pak Theoderich, hned jak z lodi vyskakuje v přístavě nohou stanul, jako by prorockým duchem nadšen, hlasem velikým, kdežto ostatní ho poslouchali, ona slova Žalmistova zapěl a řekl: Toť odpočinek můj na věky věkův: zde by-

---

[1]) To jest Benediktinů na rozdíl od bílých mnichů (Cisterciáků).

[2]) Klášter Ostrovský založen okolo r. 1000 poblíž nynějšího Sv. Kyliana.

[3]) O tom srv. kapit. XXXVIII.

dleti budu,[4]) neboť vyvolil jsem si jej; jako by patrně řekl, 1291
není třeba, by toto místo někomu rozumnému se nelíbilo, jež od Boha byvši učiněno, při prvním na ně pohledu neocenitelnou posvátnost představuje. Přehlédnuvše pak položení i výhody toho místa, k lodi se vrátili, a vstoupivše [do ní] po řece, jež slove Mže, až do Radotína se dostali, aby to místo podobně prohlédli, a kdyby se zdálo vhodným, stavbu kláštera tam zařídili. Když potom do Prahy se vrátili, král opaty o jakosti prohlédnutých míst oslovil a povoluje jim třídenní lhůtu, přátelsky je vybídl, aby jedno ze tří si vyvolili. Mezi tím časem král z celého srdce obrátiv se k Hospodinu, pobožnosti se oddal, a poslav ke všem chrámům obce Pražské, votivní mše sloužiti dal k Duchu svatému a ku poctě blahoslavené Panně, aby jejich podporou slib [svůj] vyplnil a klášter, jejž byl slíbil, na místě lepším a vhodnějším ze svrchu řečených zřídil.

Tak tři místa tobě jsou nabídnuta, Panno Maria,
Vylej rosu dobrotivosti a užitečnější
Nám ukázati račiž, aby vystavěti
Mohl král klášter, v němž by mnich obracel se k hvězdám.

Kapitola XXXVII.

Jak opatové ke králi se vrátili a jak jedno místo ze tří pro klášter vyvolili.

Když pak trval [ještě] čas lhůty, opatové svrchu řečení ku panu Bernardovi, proboštovi Míšenskému, velmi upřímnému příteli řádu, přišli a s ním o místě založení, rozváživše okolnosti a polohu tří míst svrchu řečených, pečlivě uvažujíce, všecky jednotlivé věci v úvahu bráti se jali, aby ze společné úrady jedno vyvolili, a vyvolené s povinnou včasností před králem konečně pojmenovali. Posléze místo, jež sluje Zbraslav, před ostatními se jim zalíbilo, patrně že vodou, lukami a vinicemi, také ostatními věcmi pro kláštery bílých mnichů[1]) potřebnými oplývajíc, mysl přihlížejících k oblibě své vyzývalo.

---

[4]) Žalm 131, v. 14.

[1]) Totiž Cisterciáků; srv. předcházející kap. pozn. 1.

1291 Přibravše tedy pana Bernarda, místo jmenovat společně na hrad Pražský přišli, kde pana krále mši k Duchu svatému pobožně poslouchajícího ve hlavním chrámě zastali. Touž pak mši k Duchu svatému téhož dne všem jednotlivým kněžím duchovenstva Pražského sloužiti dal, aby, když by oni spasitelnou oběť za něho přinášeli, od úmyslu dobrého nikterak neustal, a opatové o místo vhodné přispěním milosti Ducha svatého aby se shodli. Posléze když opatové s proboštem do hlavního chrámu náhodou vstupovali, po přečtení evangelia zpěvák offertorium, Confirma hoc, Deus (Utvrď to, Bože) slavnostním hlasem počínal zpívati, čímž je v tom, co byli na mysli pojali, třebas nevěděl o jejich vstupu, prorockou touhou utvrdil. Posilněni tedy jsouce v Pánu ku králi přišli, a když slavnost mešní byla dokonána, sami s ním s vyloučením ostatních v jeho komnatu vstoupili. Stanuvše tedy u přítomnosti královč, z jakési uctivosti vespolek jali se závoditi, který z nich by měl vystoupiti a souhlasné mínění všech o místě založení jemu prohlásiti. Uslyšev to, panu proboštovi Míšenskému, příznivci řádu, král milostivě pokynul a s dobrotivou důvěrností mu nařídil, aby on sám úmysl všech vyložil. Ten pak přijav rozkaz, pokrývku s hlavy bez prodlení sňal, a před opatem se pokořiv, se skloněnou hlavou s povinnou uctivostí požádal, aby mu požehnal. Opat pak pokorně žádajícímu hned vyhověl, a pozvednuv vzhůru oči, s veškerou vlídností proboštovi majícímu mluviti požehnal a řekl: Hospodin budiž v srdci a v ústech tvých, abys hodně zvěstoval slovo Kristovo. Slovo Kristovo zajisté zvěstovati chtěl, jenž místo založení, které Bohu se mělo věnovati, vůči králi jmenovati se chystal. Řekl tedy: Když toho, co při klášteřích řádu Cisterciáckého nevyhnutelně se vyhledává, horlivě si všímáme, místu, jež Zbraslav sluje, vzhledem k úrodnosti jeho před ostatními přednost dávajíce, dobrotivosti královské ve jménu Páně je jmenujeme. Toho zajisté místa opatové si žádají a za ně k laskavosti Vaší Milosti s důvěrou prosby vylévají. Král tedy, ač právě to místo za příčinou zvěře, jež tam hojně se sbíhala, více nežli kraje království svého, jak se zdálo, měl v oblibě, přání žádajících bez odkladu přivolil, a přijav tu pokrývku, již na hlavě nosil, to místo opatům s veselou tváří oddal a řekl: Dvůr svůj na Zbraslavi, který až posud vždy,

před ostatními statky svými přednost mu dávajíce, pro zvláštní 1291
zábavu jsme si vyvolili, od nynějška, chtějíce tam založiti klášter Bohu a blahoslavené Panně, právem věčným vám oddáváme a darujeme. A ne bez zvláštní rady Ducha svatého král to místo od dětství počal milovati, na němž pohřben jsa potom, vyvolil si z mrtvých vstání soudného dne, připojen jsa k ostatním věrným očekávati. Vždyť často někdo skrytou mocí božského nadšení pobídnut jsa, počne usilovati o věc, jíž přece před tím nepoznal, že prospěje potřebám jeho. Opatové pak sklonivše kolena, k nohám královým kořice se uctivě se vrhli, a přijímajíce s veselím věnované místo, díky vzdávali a řekli:

Král s myslí věrnou rád králi nebeskému místo
Na Zbraslavi oddal; proto budiž tobě, Kriste, chvála.
Místa, která si oblíbils, pro klášter jsi udělil,
Králi zbožný, králi mladistvý, za to žij bez strastí
Světa přítomného, aniž se obávej příštího
Života tísně, o níž věříme, že se jí dostane
Těm, kteří nevěří a ustupují od chvály toho,
Jenž nás stvořil a vlastní krví smyl
Zločin lidu, na kříži vise a umíraje.
Budiž milý tobě dar králův, Panno blahoslavená,
Posiluj ho, nechť otevřena mu jest brána nebeská
Tvým vedením, tvou záštitou a na rozkaz tvůj,
Toho si poznamenej, vysvobozujíc [jej] od zlé smrti.
A tak odešli opatové a zapěli
Chvály Pánu nebes, protože dary statků
Přemnohé s vesnicemi mnohými král jim udělil.

Kapitola XXXVIII.

Jak Bůh to místo Zbraslav mužům řádovým od starodávna určil.

Věc, která jednou Bohu věnována býti zasloužila, dále obraceti ku potřebám lidským ustanovení posvátného práva nedovoluje. Zajisté to místo, jež slove Zbraslav, třebas během časů nejednou v užívání osob světských vešlo, přece podivné řízení Boží, jež chtělo tam stále uctíváno býti, uvádějíc

je nazpět v ruce mužů řádových, posléze je pro své zákony věčným založením určilo. Bylť v krajinách Českých kníže, jenž pro pohodlí pobytu tam stavby jakési zřizovati se jal, ale jak se vykládá, nějakými důvody řízení Božího byv varován, od začatého ustal a to místo s jeho příslušenstvím klášteru černých mnichů, jenž Kladruby se jmenuje, za spásu duše své oddal a daroval.[1]) Opat pak Kladrubský, uvažuje příjemnost toho místa, mnichy své tam poslati neváhal, ale opraviv některé budovy, nejednou i osobně tam bydle, to místo pro bohoslužbu zcela zaujal.

Toto místo dva nebo tři Kladrubští vzdělávali.

Které kníže dal těm mnichům, aby tu stále pěli žalmy.

Potom panu Janovi, biskupu Pražskému, právě to místo velmi se zalíbilo, a s přivolením mnichů je si osvojiv, jiné statky biskupství svého za to místo klášteru Kladrubskému měnil, aby, když by o soukromý prospěch nenáležitě usiloval, touhou po cizí věci hněv přísného soudce proti sobě nepopudil.

Tak vyměněno toto místo, tak přivlastněn

Stolu biskupovu majetek Kladrubský.

Potom král Otakar dle obyčeje za úmyslem lovu v odlehlé lesy krajiny kdysi Kamenické zamířil, a protože toto místo nad ostatní se mu hodilo, často v průvodu biskupově, jehož důvěrně miloval, tam častěji nocoval, a poněvadž se zdálo, že častým jeho přenocováním statky biskupovy na tom místě trpí, jiné statky království svého s přivolením biskupovým kostelu Pražskému udělil[3]) a tak se v to místo a jeho příslušenství uvázav, lovecký dvůr s věžemi a zedmi přepevnými na něm vystavěti poručil. Tak to místo v ruce knížat směnou spadlo a během časů v polích, viničích, luči-

[1]) Zdá se, že Zbraslav náležela klášteru Kladrubskému již od prvopočátku, třebas listina z r. 1115 (Erben Reg. I. č. 202), v níž Zbraslav se mezi jeho majetkem uvádí, nepocházela z roku, do kterého se klade, nýbrž teprve z druhé polovice 12. stol. (sdělení Dra. Friedricha).

[2]) R. 1259 byla Zbraslav ještě majetkem kláštera Kladrubského. Směna se statky biskupskými stala se tedy někdy po tomto roce (ale před r. 1268).

[3]) Listina o této směně ze dne 3. srpna 1268 otištěna Reg. II., č. 620, zdá se však, že náhrada biskupovi nebyla dána hned (nebo snad ne úplně), nýbrž až později (srv. níže kap. XL. a Reg. II. č. 1692).

nách i pastvinách prospívalo a se rozmnožovalo. Neboť král budovy tam stavěl, léna zřizoval, a poslav pro révy do Rakous, na vrších vůkol ležících štípil a vzdělával vinice. Posléze po smrti krále Otakara syn jeho Václav na jeho místě kraloval a místo svrchu řečené se svými pány za lovem častěji navštěvoval, jenž potom, jakož pověděno jest, božskou jat jsa milostí, místa se vzdal a k založení tam kláštera řádu Cisterciáckého opatům žádajícím je dobrovolně přiřekl. Ale nikterak tichým mlčením toho pominouti nemůžeme, co dle zprávy letopisu, který jedná o založení kláštera Kladrubského, zapsáno jsme seznali. Onen vévoda totiž, jenž klášter Kladrubský založil,[4] prvotně na tom místě, kde nyní stojí Zbraslav, tento dům řádu svatého Benedikta vystavěti zamýšlel, ale hlas s nebe přišlý jakémusi tehdejšímu poustevníkovi, jehož pověst byla proslavena, se ozval a pravil takto: Povstaň, vece, a jdi ke knížeti země a mluv k němu tato slova a rci takto: Přijímá Bůh slib tvého úmyslu, ale neschvaluje toliko místa založení. Neboť to místo, které slove Zbraslav, tobě, kníže, abys na něm štípil klášter pro mnichy řádu černých svatého Benedikta, nikterak se od Hospodina k tomu účelu nepřipouští, nýbrž to místo jiným mnichům jiného řádu a jména, jež by si Bůh zvláště vyvolil, pro budoucnost se zachovává. Kdož tedy pochybuje, že od Hospodina to učiněno, a jest to tak podivuhodné v očích našich, že dříve než řád Cisterciácký vzal počátek, Hospodin vyvolil a pro řád Cisterciácký napřed určil toto místo.

Tak posléze k tobě, Kriste, vrátilo se to místo,
Jež v moci měli a uchvátili světští [lidé].
Shlédni, Kriste, a učiň, aby toto místo
Od této doby majetkem bylo zbožných mnichů.
I ty hleď zabrániti, dobrotivá Panno Maria,
Aby to místo nepřišlo na jiné, neb od tebe neodstoupilo.

[4]) Byl to asi Vladislav I. (1110—1125) nebo Svatopluk (1108—9).

Kapitola XXXIX.

Jak kral Vaclav na doléhání některých od počatého záměru na čas ustal.

Když král místo svrchu řečené řádu Cisterciáckému byl přiřekl, někteří [mužové] v osidla zloby zapletení k němu přišli, a užívajíce záštity lstného jazyka, od záměru dobrého jej odvrátiti se snažili; neboť pravili: O králi, to místo otci tvému ne bez příčiny se zalíbilo, protože pokaždé, když od lomozu prací vladařských odpočinouti si chtěl, přibrav několik důvěrných přátel, tam se přesídliv, požíval tam ne tak lovu, jako útěchy oddechu. Pročež budeš-li právě toho místa postrádati, škodu na královských zábavách patrně nemalou utrpíš: vždyť zajisté mnichy, jichž sbory bývají v zapadlých lesích, na některém jiném místě království svého umístiti budeš moci a řečené místo pro zábavu svou a svých [přátel] zachováš. O zavržené od Boha ošemetnosti ničemných lidí! kteří pro odpor vlastní ničemnosti sami dobře činiti nemohouce, neostýchají se odvraceti též ty, kteří dobře činiti chtějí, pokud jen mohou. Domnívají se také, že žádostem jejich dosti učiněno jest, když pokroku počatého dobra úsilím lstného jazyka brání a překážejí. O podivuhodné nesmírnosti lásky Boží, kteráž i tyto nejednou trpělivě snášíš, kteří tak zhoubně odporují tvé vůli. Ale poněvadž mysl jinošská, slovy cizími jsouc zaskočena, od počinku nejednou náhle ustupuje, král odvrácen jsa radami nešlechetníkův, šalbám jejich nerozvážně přivolil, a nabyv příležitosti odchodem na Moravu, slib, který byl učinil, vyplniti odložil. Vykonav tam posléze své záležitosti, do Prahy se navrátil, a skrze opaty byv napomenut, pro takovýto odklad sám sebe za pokárání hodna pokorně vyznal. Na určito tedy chtěje slibu dostáti, do města, které Kolín slove, jednu míli vzdáleného od Sedlce, odebrati se pospíšil, kdež o místě založení zamýšlel jednati s panem Tobiášem, biskupem Pražským. Kteréhosi pak dne, když pro několik naskytujících se prací v městě král k té věci pozornost obrátiti nemohl, s biskupem o slibu svém promluvati chtěje, do pole vyšel, a poslav posla požádal, aby za ním vyšel biskup, jenž

v městě byl zůstal. Biskup tedy vsednuv na koně, v průvodu družiny za králem do polí se rychle chtěl bráti, a když někteří z jeho [lidu] ku bráně městské se dostali, most před ním se sřítil a ne tak biskupovi, jako všem jiným z města vyjíti chtějícím v přechodu zabránil. Uslyšev pak o zboření mostu král, prudce se ulekl, a přičítaje právě to zničení sám u sebe ďáblu, jenž vždycky na odpor se staví zbožným skutkům, nařídil, aby biskup bez odkladu jinou branou k němu přišel. Potom vyslechnuv biskupa, král do města se vrátil, a netrpě odkladu o sbor mnichů požádat nazítří vejíti do Sedlce pospíšil.

Přišel časně král do Sedlce žádat
Hned pro sebe sbor zbožných mnichů.

Kapitola XL.

Jak zbožný král Václav v kapitulu vešel, a jak opat Heidenrich jmenoval osoby, jež by měly býti vyslány.

Druhého tedy dne král v kapitulu Sedleckou vstoupil a u přítomnosti opatův i mnichů, kteří byli přítomni, s povinnou uctivostí poprosil, aby mu dán byl sbor. A protože ten právě král od dětství svého při jakémkoliv jednání nějaké preláty po boku svém míti se snažil, prozřetelnost božská v tom zbožnosti jeho chtějíc vyhověti, čtyři opaty, totiž Valdsaského, Sedleckého, Žďárského a Kamenického[1]) tehdy tam podivuhodným řízením svolala, aby oni přítomni byli při tak veliké slavnosti, a pomocí jejich rady [aby] slušně královým zadostučiniti se mohlo žádostem. Opat Sedlecký tedy přání královu, jakož se slušelo, bez váhání přivolil a ne bez náramného v srdci zármutku, slzy prolévaje, pořadem jmenoval bratří, kteří by měli býti vysláni. Neboť kdož tak kamenného srdce jsa, při vysílání synů svých slz by se zdržeti mohl, zvláště kde otec při synech příčiny k urážce v žádné nikdy době nenalezl? Zajisté v nepřítomnosti kterékoli věci tím mocněj-

[1]) Klášter Kamenický založen byl, jak pověděno (kap. XXXIV. pozn. 4.) od Bernarda, biskupa Míšenského; opatem ve Žďáře byl tenkrát bezpochyby Arnold (srv. FRB. II. 544 n.).

1292 ším ostnem bolesti jsme tísněni, čím plamennějším žárem lásky v její přítomnosti, jak se nám zdálo, k ní jsme byli jímáni.

Tu spisují se zbožných mnichů jména,
kteří právě v této kapitule jmenováni byli, aby vyšli a pro památku podivuhodného chování svého pro příklad potomkům v této knize zapsáni býti jmenovitě zasloužili, abychom, když jejich jména pořadem čteme, vynikající vlastnosti chování jejich často před zrakem své mysli mívali:

Theoderich starší,[2]) přítel zbožnosti,
Hned přidružen jemu s úctyhodnými šedinami
Jan, následuje Jindřich, jenž vyniká
Květem ctnosti, an hned ho provází převor
Konrád,[3]) Kristův sluha, hned pojí se k němu
Dětmar první; pojď, Alberte, protože víme,
Že jsi člověk cudný, a s tebou ať vstane druhý
Theoderich, nechť vystoupí též Otto stydlivý,[4])
Ať přijde Gotfried, a devátý v řadě budiž
Druhý Dětmar, slavný vzorem ctnosti.
Muž dobrý a věrný Godefrid buď tu po něm,
Muži všem milý, Bertolde, přijdiž, vyvolán byv,
Aby počet byl plný, budiž tu jako dvanáctý.

A zdá mi se, že nesmím nerozvážně pominouti, že jakýsi mnich jménem Konrád z kláštera Valdsaského právě při té kapitule s opatem svým byl přítomen, který z úřady přítomných otců s ostatními povstav, rovněž ke družině mnichů, kteří měli býti vysláni, přidružen byl. Potom opat, když jednotlivé mnichy jménem zavolati měl, přerušován jsa bolestným vzlykotem, výpověď plačtivého hlasu v mnohonásobném pláči sotva pronesl.

[2]) Jest to snad týž Theoderich, který se stal na Zbraslavi převorem, o němž se vypravuje v této kronice v knize II., kap. XVIII.

[3]) Konrad, rodem z Erfurta, převor Sedlecký, stal se prvním opatem na Zbraslavi, jak níže se vypravuje. O něm bližší data v. kniha II., kap. XXI.

[4]) Otto, rodem z Durynska, byl po resignaci Konrádově druhým opatem Zbraslavským (asi r. 1297), ale zůstal jím jen asi půl druhého roku (srv. knihu I., kap. CXXIX); jest spisovatelem této části kroniky. Zemřel v březnu 1314 (srov. níže kap. LXV).

Všickni mniši zároveň jsou dojati a slzí.

Pojmenovaní jednotliví mniši stěží zajisté uposlechli slov 1292
představeného, a poněvadž rozkazu prelátův odporovati nemohou, slibu poslušenství chtějíce vyhověti, pláč prolévali.

Naříkají vstávající, pláčí v klášteře zůstávající.

Neboť obojí, v paměť si uvádějíce útěchu dlouhotrvajícího spolužití, slz se zdržeti nemohli, a když vespolek v pláči trvali, mysli všech při tom stojících k slzám soustrasti právě svým nářkem povzbudili a pobídli.

Byl mezi ostatními jakýsi mnich pokročilého věku, jménem Jan, muž ve mravech opravdu zralý a podivuhodné zbožnosti, který když jménem byv zavolán poslechnouti měl, uvažuje v mysli léta stáří svého, povstav onen prorocký výrok, ani ho všickni slyšeli, zapěl a řekl: Toť odpočinek můj na věky věkův, zde bydleti budu, protože jsem [si] jej vyvolil. Když král jej spatřil, an povstává, obrátiv se k opatovi pravil: Co pak bude tento mnich dělati v mém klášteře, jenž stářím jsa seslaben brzo zemře a již sám o sobě klesá? Jemuž opat odpověděl: Do nových klášterů vysílají se vhodně takoví muži, na jichž vyspělost ostatní hledíce, k dobrým činům vždy skrze jejich mravy jsou vybízeni; vždyť dobrými příklady starších vrcholu ctností nejednou dostupují mysli mladších, my pak, když bedlivě si prohlížíme kterékoli dobré činy starších, k výšinám ctností směřujíce, z jich napodobení zřejmě prospěchu nabýváme. Podivuhodná věc! právě ten mnich, slabostí tam byv zachvácen, dle tušení králova v osmi dnech zemřel a odpočinku, jehož si byl přál, patrně dosáhnuv, na hřbitově Sedleckém, připojen jsa k ostatním věrným pochován.[5]) Potom bratří, kteří vyjmenováni byli, na rozkaz opatův z kapituly vyšli, a vzývavše milost Ducha svatého, bratra Konráda, převora domu, muže vhodného, svorně za opata vyvolili, a vrátivše se do kapituly, s povinnou uctivostí požádali, aby zvolenec jejich byl potvrzen ve jménu Páně. Když tedy volba byla potvrzena, všichni zároveň z kapituly vyšli, a vstoupivše

---

[5]) Mnich Jan zemřel ještě v Sedlci; s tím se srovnává, co vypravuje kronika v knize II. kap. XVIII, že první na Zbraslavi zemřelý byl převor Theoderich.

1292 do kláštera, jakož je zvykem, Tě Boha chválíme slavnostním způsobem zapěli. To když slušně bylo dokonáno, stejně do kapitoly se vrátili, a opatovi svému, jejž vyvolili, dvanácte mnichův poslušnost dle obyčeje řádu slíbilo.

Tak všem milá slavnostně jest oslavena
Volba toho opata, aniž myslím, že darmo

novému štípení za prvního otce v čelo postaven, jenž, vynikaje životem i mravy nad ostatní, ve všech svých činech doporučení hodným shledán.

Potom král svolav všechny, totiž opaty a mnichy, do kláštera se navrátil a důchod čtyř set hřiven s dvaceti čtyřmi poplužími a dostatečným počtem hájů ke klášteru, jejž založiti ustanovil, Bohu a blahoslavené Panně před svou šlechtou z královské štědrosti uštědřil, a uštědřené listinami královskými, jak níže bude patrno, užív povinné bedlivosti potvrdil.[6])

Kapitola XLI.

Jak biskup Tobiáš místo založení si osoboval, a jak král jiné dědiny mu za to místo určil.

Když tedy nový sbor ještě v domě Sedleckém zustával, opatové na místo založení šli a místa, na nichž potud [lidé] světští byli přebývali, v příbytek pro muže řádové obrátiti chtěli, aby odstraníce [lidi] světské, sami se v místo vůbec uvázali, a mniši, kteří v krátce měli přijíti, ta místa upravená svému pohodlí nalezli. A hle, přišli poslové pana Tobiáše, biskupa Pražského, a dokazujíce, že právě to místo, které obecně sluje Zbraslav, od starodávna náleželo ke kostelu Pražskému, žádali, aby se opatové v to místo neuvazovali, leč by dříve náhrady se dostalo hlavnímu chrámu. Opatové tedy bez prodlení ke králi přišli a doléhání pana biskupa mu vyloživše

---

[6]) Autor této části, opat Otto, patrně opominul listiny vepsati hned, a tak proti úmyslu jeho listiny v kroniku nepojaty; najdou se v Reg. IV. č. 1888 a II. č. 1633, 1811, 2001, 2808 a j.: zakladací listina jest datována 10. srpna 1292, a od té doby klášter asi osazen (Tadra, Listy kláštera Zbraslavského [Hist. arch. č. 23] str. 1. č. 1, Reg. IV. č. 1888), ale puvodní nadání obnoveno a rozšířeno dne 21. května 1301 (Reg. II. 2004, Tadra, str. 8.n. č. 15).

pořadem, s povinnou bedlivostí ho nabádali, aby náhradu dal kostelu Pražskému. Jimž on odpověděl: Ač to místo na nás postoupením otcovským přešlo, přece my založení své v tom obrániti chtějíce, jiné dědiny království svého kostelu Pražskému určíme, aby mezi kostelem Pražským a naším založením pro budoucnost nepovstal spor, a s jedné i druhé strany odstraněna byla příležitost k jakékoli rozepři. Povolav tedy biskupa, král jiné statky dle odhadnutí šlechticů svých jemu odevzdal, s nimiž dobrovolně se spokojuje biskup s přivolením sboru Pražského veškerého práva, jež, jak prý se zdálo, na tom místě jemu a jeho kostelu Pražskému i jeho příslušníkům náleželo, se vzdav, panu králi to místo svobodně vzdal a brzy ne tak vzdání, jako dostatečnou toho druhu náhradu listinami a svědky vhodnými potvrdil.[1] 1292

Kapitola XLII.

Jak král sbor nastolil a místo řádu potvrdil a jak to založení nazval Aula Regia.

Když tedy vše pořadem bylo dokonáno, opatové svrchu řečení k místu se vrátili a pomocí řemeslníků jakýmkoli způsobem pro pohodlí mnichů přijíti majících obydlí tam upravili. A bez prodlení do kláštera Sedleckého posláno, a sbor, který tam byl zůstal, s povinnou hotovostí k výhodám nového štípení pozván. Všichni tedy mniši toho kláštera se sešli vespolek, a když předzpěvující začal: Vy, kteří přejíti máte, spolubratry své odejíti mající se zpěvem a zároveň nářkem až ku bráně klášterní, loučíce se vespolek, dovedli.

Ti slzy prolévají, ale i oni v prsa se bijí,
Ti pláčí, ti lkají, oni za bratry se modlí,
Aby žili vesele, svorně a pokojně.

Pan král pak svolav biskupa i preláty veškerého království Českého, ve slavném průvodu sboru přicházejícímu vyšel vstříc, a postaviv slušně každého mnicha mezi dva pre-

---

[1]) Listina o této náhradě ze dne 11. srpna 1298 otištěna Reg. II. č. 1692.

1292 láty, opata pak mezi sebe a biskupa, sbor sám s náramným jásáním a radostí za zpěvu kněžstva nastolil. Samo pak místo, které potud Zbraslaví se nazývalo, pro stálou památku jména svého Dvorem Královským (Aula Regia), změniv mu jméno nazval. Potom slavnost mešní radostně počata, a opat Zbraslavský s jinými dvěma opaty, totiž ze Žďáru a ze Svaté Koruny, téhož dne nastolení od pana Tobiáše, biskupa Praž-
1292 ského, vysvěcen. Stalo se to léta Páně 1292 — je to dvacátý
Apr. 20. druhý rok věku pana Václava — v tu neděli, kdy se v chrámě zpívá Misericordia Domini (Milosrdenství Hospodinovo), která tehdy připadala na den 20. dubna. Potom král o zabezpečení založení svého postarati se hleděl a vše, co byl s tím svým založením provedl, listinami a svědky potvrdil, aby proti tomu v budoucnosti nikdo ničeho se pokoušeti neodvažoval, a když by daleko byl odstraněn odpor jakýkoli, založení jeho po čas i časy v míru a pokoji trvalo.

Kapitola XLIII.

Jak král s vojskem do Krakova táhl a jak na té výpravě rytířským mečem opásán byl.[1])

Lstný protivník štěstí lidského dobrým skutkům našim vždy úkladně proto odporuje, ježto není mu neznámo, že budeme ho následovati v místo blaženosti, jež byl zpupně ztratil, a tím více snášíme udatný jeho odpor proti svým skutkům, čím rychleji kroky svými pílíme k tomu sídlu ctností, z něhož vypadl. Neboť když spatřil, že duch krále Václava jest obrácen ku povznesení služby Boží, rozličné důvody lstných úkladů vymýšlel, jimiž by krále od jeho podniků mohl odvrátiti a prospěchu nového založení mohl zabrániti: a protože stavba na pevné skále založená nesnadno bývá svržena, ježto uvnitř mysl královu od úmyslu nemohl odvrátiti, proto vně snažil se proti němu pobídnouti zpupnost některých zlovolných [lidí], aby mu takto bránil v dobrém, a zaměstnávaje ho věcmi válečnými, nedovolil mu pokračovati v tom, co spásy duší se

---

[1]) Srv. literaturu uvedenou v kap. XXXV. pozn. 1., Graebner na u. m. 21 n.

týká. A hle, příchozí poslové ku králi vešli, kteří ústně 1292
i listem vykládali, že vévodství Krakovské, v něž se nedávno byl uvázal, úklady ne tak okolních knížat, jako domorodých šlechticů bez ustání jest pleněno. Král tedy netrpě odkladu k panu Ottovi, markrabí Braniborskému, příjmím Dlouhému, milovanému příbuznému svému,[2]) listy poslal a naléhavě, aby mu na pomoc přišel, ho poprosil, i vyžádal, aby ne jenom pomocí, ale i radou jeho jsa povzbuzen útoky zlomyslných [lidí] dovedl zkrotiti a stav hynoucího vévodství po předchozím míru v lepší dovedl opraviti. Markrabí pak množství ozbrojenců bez odkladu sebral a králi na pomoc přijíti osobně pospíšil. Král pak maje táhnouti s vojskem ke Krakovu, dříve založení své navštíviti se rozhodl, aby od bratří jeho tam požehnání na cestu svou obdržel a srdce mnichů pro odchod jeho zarmoucené útěchou dobrotivé návštěvy poněkud potěšil.

Když tam přišel a tam přijat byl
S radostí, povolav bratří, chcete-li snad zvěděti,
Jaké slovy klidnými jim dal pravidlo života,
[Svým] milým, všimněte si těchto veršů:
Kristu služte, bratří, a žijte řádně,
Neboť ničeho se nebude nedostávati tomu, kdo nejprvé hledá radostí
Království nebeského, ani živobytí ani oděvu
Nebude míti nedostatek. Cudně zároveň žijte, hojně
Všecko vám opatřím a vždy milovati budu
Váš sbor; kdybych mohl žíti sto
Let, nechci vás opustiti, ale odstraniti vaše
Zamýšlím všecky tísně, i přítomné i budoucí.
Modlete se ke Kristu, aby mne ráčil na toto
Místo nazpět uvésti po přemožení nepřátel, jako réva
Oplývati bude toto místo a plody ponese,
Povzneseného-li vítěznou palmou zpět uvede mne vznešená
Panna Maria konečně domů zdravého.

Po dokonání těchto řečí král, na zemi se skloniv, žádal, aby mu bylo požehnáno, a tvář maje zrosenu slzami, rozloučiv

---

[2]) Byl to Otta, někdejší poručník Václavův a správce v Čechách; chotí jeho byla Božena, sestra Přemysla Otakara II.

1292 se s bratry, s náramným zástupem válečníků táhnouti do Krakova pospíšil.

Slza následovala za slzou, když král odcházel,
A když mniši viděli krále plakati, zadržeti
Nemohli nářku, žádný nemohl býti vesel.
Pláčí s preláty bratří, a mnohonásobným
Pláčem lkají přítomní, soustrast majíce s rozechvěnými.

Aug. 11. Roku tedy 1292 nazítří svatého Vavřince král z Prahy vytáhl[3]) a pokračuje v denních pochodech, do země vévody Opolského přišed, od pana Otty, markrabí Braniborského, jenž s ním tam byl přišel, rytířským opásán jest pásem.

Dary udílí král, a pole se vykupuje
Od nového rytíře.
Kopími se mává, hostiny velké se chystají,
Poháry se nalévají, a věci smutné odkládají se
Za záda;
Když král s celou družinou veselí se beze strachu,
Všickni se těší, jimž stkvělé dary se dávají.

O této také slavnosti královských hodů vévodové Opolský, Ratiborský, Bytomský a Těšínský, čtyři vlastní bratří,[4]) ke králi přišli, kteří vévodství svá od něho v léno přijavše, rozkazu jeho v budoucnosti dobrovolně poslušni býti slíbili. Potom král dále táhna, přišel do Krakova, kdež od veškeré šlechty Sept. 28. toho vévodství s náramnou radostí přijat byl. Když pak podmínky míru bedlivěji tam byly projednány, dále táhnouti se rozhodl, a hned uchystav vozy a jezdce, do Sieradze přišel, kde rozbiv stany, na den svatého Václava mučedníka moci toho města dobyl a rušitele míru, totiž vévodu Lokietka s bratrem jeho, zákonům područí svého podrobil.[5]) Upraviv tedy stav těch

[3]) Udání toto (11. srpna) není zcela přesné. Václav byl ještě 13. srpna 1292 v Praze. Reg. II. č. 1586.

[4]) Bolek Opolský, Přemyslav Ratiborský, Kazimír II. Bytomský, Mečislav III. Těšínský; přítomnost Přemyslava a Mečislava však listinami dosvědčena není, za to prozrazují listiny přítomnost Mikuláše Opavského (Graebner 25, pozn. 8).

[5]) Listiny o podrobení Vladislava Lokietka, dané u Sieradze dne 9. a 13. října, v Reg. II. č. 1590—2.

zemí v lepší, král domů se vrátil, a dosáhnuv šťastně palmy 1292
vítězství, Hospodina ve všech skutcích jeho velebil.

Kapitola XLIV.

O klenotech, jež král Václav založení svému odevzdal, a jak založení samo řádu Cisterciáckému vtěleno bylo.

Dříve než král Václav do vévodství Krakovského táhl, dbaje prospěchů založení svého, tomuto svému založení odevzdal zlatý kříž drahými perlami ozdobený, jejž nedávno před tím za tisíc čtyři sta hřiven stříbra byl získal,[1]) mnohé monstrance ze zlata i stříbra zhotovené s ostatky svatých a neméně velmi skvostnou výzdobu chrámovou mnohonásobnou s mnohými kalichy stříbrnými, také dvě stě hřiven stříbra na zakoupení knih, a jeho opaty, totiž Valdsaského, Sedleckého a Zbraslavského, do generálního shromáždění řádu jejich vypravil, aby oni cit jeho zbožnosti otcům řádu vyložíce, v jejich modlitby horlivě ho poručili a o vtělení založení jeho dle zvyku řádového tam s pokornou uctivostí se přičinili. Opatové tedy svrchu řečení ku generální kapitule přišedše, předním opatům koně vystrojené a číše stříbrné, které jim král Václav za dar určil, hned podali a cit dobrotivosti královské otcům řádu po jednotlivostech vyloživše, naléhavě požádali, aby nové jeho založení k řádu přivtěleno bylo Otcové pak řádoví, zbožným citem uvažujíce, jakož slušelo, znamenitost zbožnosti královy, potěšeni nemálo jsouce ne tak vzhledem k odeslaným darům, jako spíše k tak znamenitému založení, zbožným žádostem opatů bez odkladu vyhověli a udělivše králi Václavovi bratrství řádu, doporučili jej modlitbám osob veškerého řádu a přidruživše jej také mezi ostatní zakladatele a ochránce řádu, za spásu jeho ke Tvůrci všech společně prosby vylévali

Řkouce: Kriste, učiň, aby zbožný ten král žil
Vesele a bez pohrom, aby povznesen byl jako Kroesus
Bohatstvím. Učiň, aby strávil náležitě života

[1]) O osudu těchto klenotů v kap. CVII.

Přítomného běh, vztek krutého nepřítele ať ho
Nikdy pobouřiti nemůže, ale povýšiti
Jeho račiž, jenž srdce věrných vyhledáváš.
I Tobě nechť jsou milé dary jeho. Panno blahoslavená,
Ochraňuj, braň ho a vše mu odplať
Před tváří Kristovou, jejž pannou zůstávajíc jsi porodila.

Po skončení generální kapituly svrchu řečení opatové do Paříže přišedše za peníze, které jim král byl dal, mnoho svazků knih nakoupili, a vrátivše se do Čech, nalezli samého krále, an s vítězoslávou z Krakova se vrátil.[2])

Z jichž příchodu potěšil se král Český.

Kapitola XLV.

Jak král Václav s vévodou Rakouským svářiti se počal, a jak králová Jitka je smířiti se pokusila.

V té době, ve které Rudolf, král Římský, Václavovi,
(1291) dědici království Českého, Jitku, svou dceru, řádně za choť odevzdal, sám vévodství Rakouské od hranic Moravských až po meze Dunajské jemu pode jménem věna určil. Albrecht však, syn tohoto Rudolfa, jejž otec v Rakousích na čas za poručníka a hejtmana byl ustanovil, v dobách dětství Václavova právě tu část Rakous jemu za věno určenou k svému užívání ujav, mocně držel a ji králi Václavovi již dospělejšímu odevzdati zhola odepřel, ač byl často od něho vybízen.[1]) Z čehož patrná příležitost ke sporu mezi nimi vznikla, a kdežto se vzhledem ku provedenému příbuzenstvu vespolek podporovati měli, jeden druhému vším úsilím neprospěchu škody strojil. Králová Jitka tedy, ježto byla žena obezřetná a velmi opatrná, urážky svářících se knížat zameziti chtějíc, účastenství

---

[2]) Ještě 8. listopadu 1292 byl Václav v Krakově (Reg. II. č. 1595); koncem prosince téhož roku byl již v Praze a na Zbraslavi (tamže č. 1633—34).

XLV. [1]) Že sporná otázka věna Gutina přispěla ke vzniku sporu, míní nověji Bachmann, G. Böhmens 683—4; ale Redlich, Oest. Frage etc. 158 pěkně ukázal, že běželo o hlubší cíle politické, zvláště o znovunabytí (aspoň některých) zemí někdy Otakarových.

své horlivě v to vložila a jako chotě svého výrokem živého 1291
slova, tak bratra svého listy a poselstvími ke svornosti s největší bedlivostí vyzývala. Neboť jejím prostřednictvím den k úmluvě s vůlí stran určen, kterého by oba za Znojmo[2]) na hranicích zemských přišli a jen po dvaceti osobách a ne více na místo určení s sebou přivedli, aby podezření úkladů nepatrný počet osob s obou stran odstranil a bez hlomozu hlučícího lidu jeden druhému, co choval v srdci, plněji a bezpečněji odhalil. Do pole tedy, jakož slíbeno bylo, král Václav s několika málo muži vyšel a příchodu svata svého tam klidně ze vrozené sobě mírnosti očekával. Vévoda však, ač do pole s málo muži přijíti měl, slibu jsa nepamětliv, nesčíslný počet ozbrojenců vyved, krále ničeho takového netušícího zastrašil a jej zpupnými slovy přiměl a přinutil, aby ke všem přáním jeho svolil. Když tedy dokonána byla rozmluva, král Václav domů se vrátiv, lest takovou v mysli uvažuje, z hanby sobě způsobené velmi se mrzel a od té hodiny prospěchu svata svého snahou, jakou mohl, bránil. Tak vůbec Albrecht si zasloužil, aby mu v budoucnosti od Václava bylo překáženo, když jej, k němuž pod tvářností míru přijíti měl, s množstvím vojska zvrhlým úmyslem tak nepřátelsky obklíčil.

Smlouvy míru tajně porušil, chlapecky jednal
Kníže Rakouský, tak že král činům jeho nadále
Horlivě překážel, což hle, tak zřejmo jest ihned;
Vévoda byl by nastoupil po otci, kdyby nebyl měl
Urážky, tážeš-li se, čí, toho knížete,
Jehož kdyby byl si zachoval, nikdy tolik zlého by nebyl trpěl,
Jemuž kdyby byl sloužil, nikoho vůbec by se nebyl bál.

[2]) Schůze ve Znojmě, o které jen zde výslovná zmínka se činí, konána asi v dubnu 1291 (čemuž nasvědčuje také itinerář Václavův i Albrechtův, srv. Redlich na u. m. 158). Líčení kroniky Zbraslavské není ovšem ve všech detailech věrohodné, kronikář spíše hledal motivy, jimiž by vysvětlil chování Václavovo při volbě Adolfa Nassavského. Ale možnost věrolomnosti u Albrechta vždy nutno připouštěti, srv. Bachmann 684, Novotný, Prof. Bachmann a České dějiny 81.

Kapitola XLVI.

Jak Adolf Nassavský za krále Římského zvolen byl, a jak Václav, král Český, vévodovi Rakouskému při té volbě překážel.[1]

1292 Po smrti Rudolfa, krále Římského, syn jeho pan Albrecht, vévoda Rakouský, po něm nastoupiti si přál a o uprázdněné království u knížat Německých nejen listy, ale i dary s největší bedlivostí usiloval. Volenci tedy říšští, svolujíce k jeho neustálému nalehání, jednotliví na něho hlasy své obrátili,[2] a aby o slibech nepochyboval, sami se listinami a listy zavázali a zadali. Posléze v určený k volbě čas léta Páně 1292 v měsíci květnu všickni volenci se všemi knížaty Německými ve Frankfurtě se sešli, a konajíce zralou úvahu o vhodné osobě za krále Římského, vespolek jednati se jali. Ale poněvadž vévoda Rakouský jednotlivé hlasy volenců dříve byl získal, domnívaje se, že dosáhne koruny říšské, nedaleko sboru knížat svrchu řečených rozbil své stany, kde hry své vesele prováděl a hodinu povýšení svého, nikterak o království nejsa na rozpacích, očekával. Ale poněvadž zavržení hodná nešlechetnost zlomyslných lidí mezi panem Václavem, králem Českým, a vévodou Rakouským, svatem jeho svrchu řečeným, ponuknutím ďáblovým nasela koukole tajného jakéhosi sváru, sám pan Václav, ježto byl jedním z volenců říšských, poněvadž při volbě krále osobně přítomen býti nemohl, pana Bernarda, proboštа Míšenského, s jistými šlechtici království svého k této volbě na místě svém s víře nepodobnou nádherou vypravil,[3] aby jeho při té volbě zastupovali a svatovi jeho, totiž

[1]) Václav obnovil před volbou staré nároky na země Alpské. O koalici protihabsburské, jejímž Václav byl členem, srv. Dopsch, Ein antihabsburgischer Fürstenbund im J. 1292, MJÖG. XXII. str. 600 n.

[2]) Líčení toto není ve všem správné; srv. Graebner na u. m. XLII str. 18 n., kde také novější literatura o celé volbě uvedena.

[3]) Posly krále Václava byli vedle Bernarda Heiman z Dubé, nejv. komorník, Albert ze Žeberka, purkrabí Kadaňský, a Tobiáš z Bechyně, purkrabí na Hluboké (srv. Reg. II. č. 1579, 2740).

vévodovi Rakouskému, pokud se týče koruny říšské, horlivě 1292
bránili. Tento tedy pan Bernard, jakož byl mužem mnohých věcí zkušeným a moudrým, ku panu arcibiskupovi Mohučskému[4]) v příhodnou dobu si došel, a vévodovi Rakouskému horlivě překážeje, s dovedností, s jakou mohl, jak se hned ukáže, se postaral, aby jiný za krále Římského byl zvolen. Nazítří pak volencové říšští v jedno se sešli a o tajných dovednostech pana Bernarda naprosto nevědouce, všickni jednotliví jednotlivé hlasy prostředkem listin na Mohučského pána přenesli, aby on se svolením volenců konec učinil volbě a pana Albrechta, vévodu Rakouského, jménem všech pojmenuje, za krále Římského čekajícímu lidu prohlásil. Ten tedy Mohučský pán, od pana Bernarda tajně jsa naveden, když vévodu Rakouského jmenovati měl, proti mínění spoluvolenců svých Adolfa, hraběte Nassavského, za krále Římského jasným hlasem prohlásiv, hned volbu tu ve jménu Páně potvrdil,[5]) čímž ostatní voličové ne neprávem zaraženi, domů se vrátili, a z výsledku takovéhoto u vévody Rakouského se omlouvajíce, svou nevinu mu písemně označili. Což když se stalo, vévoda Rakouský v naději své zklamán do své země se vrátil, a jak by koruny říšské dosíci mohl, bedlivou myslí přemítal. Neboť chtěl raději života pozbýti, než-li s hanbou tak velikou odstoupiti od slibů od volenců jemu učiněných.

Tak povznesen vládne hrabě, a odmítnut
Jest vévoda Albrecht, který sem byl přišel jak na jisto,
Že musí býti králem, a nikdo nezabrání
Mu panovati v Římě. Chceš zvěděti, proč
To trpí Bůh? Poněvadž se zná a dobře ví,
Že zrušil smlouvu, o níž nepochybuji, že se stala
Kdysi mezi ním a králem Václavem,
Kterouž učinili, když byli svorní.

---

[4]) Arcibiskupem Mohučským byl tehdy Gerhard z Eppensteina (1289—1305).

[5]) Volba Adolfa Nassavského (jednotliví kurfirsti přenesli své hlasy na Gerharda Mohučského) provedena 5. května 1292.

Kapitola XLVII.

Jak Adolf, král Římský, do země Míšenské vešel a jak král Václav ho u Grünhainu navštívil.[1]

Po smrti pana Jindřicha,[2] přeslavného markrabí země Míšenské, pan Adolf, král Římský, poslal posly k marbrabí Fridrichovi, vnukovi toho pana Jindřicha, jenž se v některá opevnění tohoto markrabství po smrti toho děda svého byl uvázal, a po předchozím laskavém upomenutí požádal, aby mu zemi Míšenskou jakožto právem uprázdněnou říši dobrovolně vzdal. Fridrich však rady krále Římského v tom uposlechnouti odepřel, ale i stále dovozuje, že ta země právem dědickým na něho spadla, téměř veškeru zemi k svému užívání si osvojil, právem i neprávem v hrady a města tam se uvazuje. Král Adolf tedy hojný zástup mužův udatných svolal, a rozbiv stany u Freiberka,[3] toto město samo již maje, hradu

[1] Pro události následující srv. Graebner 28 n., kde také novější literatura se najde.

[2] Jindřich Jasný zemřel již 15. února 1288. Události následující, velmi komplikované, vyložil Wegele, Friedrich der Freidige und d. Wettiner seiner Zeit (1870). Jindřich Jasný již r. 1262, ponechav si Míšeň a Lužici, rozdělil ostatní země synům, z nichž Albrecht Nerudа (der Entartete) obdržel Durynsko, Dětřich Plíseňsko, jež po jeho smrti (1283) přejal syn Fridrich Tuto. Třetí ze synů Jindřicha Jasného, Fridrich Malý, narozený až po zmíněném rozdělení, obdržel malé území v Míšni, jež s ním již r. 1289 směniti chtěl Václav II. za statky Závišovi konfiskované (Reg. II. č. 1467). Po smrti Jindřicha Jasného nad udržením panství rodového bděl Fridrich Tuto proti lehkomyslnému Albrechtovi (jemuž i polovici Míšně odkoupil). Teprve po smrti Fridricha Tuta (1291) nastává nebezpečí rodu Wettinskému, když Adolf Nassavský prohlásil země Míšenské za spadlé na říši a získal pro sebe Albrechta Nerudu. Fridrich, o němž v kronice se mluví, má příjmí der Freidige nebo mit der gebissenen Wange, a byl synem Albrechta Nerudy, vnukem Jindřicha Jasného; s ním ještě později se setkáme (srv. také, co se o něm vypravuje v kn. II., kap. XII.). — O Míšeň stál také král Václav, který jsa v zástavním držení Plíseňska, pomocí biskupa Bernarda panství své koupí rozšiřoval. Nezdar těchto jeho záměrů byl jednou z příčin jeho rozchodu s Adolfem Nassavským a sblížení s Albrechtem Rak.; srv. Graebner 38 n.

[3] U Freiberka ležel Adolf 16. března 1296; hradu zmocnil se zradou (srv. Graebner 38—39).

tam, do něhož se byli uchýlili jeho nepřátelé, rukou mocnou 1296
dobyv, větší část markrabství Míšenského odtud pod svou vládu podrobil, potom přeje si přátelsky spatřiti pana Václava krále, neprodléval, nýbrž poslav posly, s povinnou laskavostí si vyprosil, aby u Grünhainu, což jest klášter řádu Cisterciáckého, ležící na hranicích obou zemí, s ním se potkal. Sděliv se tedy o radu se svými stavy, král Václav přání Římské Milosti vyhověti hleděl, a uchystav jízdu i vozy, krále Římského u Grünhainu[4] v lesích s náramnou nádherou navštívil, aby přání krále Římského laskavěji vyhověl a neméně vlastní vznešenost všem, kteří se tam byli sešli, na upomínku jména svého ukázal.

Když tam přišli a pohodovali,
rozličná mezi sebou slušně vykonavše jednání, smluvili přátelství, jež by navždy mezi nimi trvalo, a smlouvu učiněnou vzájemným sňatkem dědiců svých utvrdili. Neboť Ruprechtovi, synovi krále Římského, dána tam Anežka, dcera krále Václava, a tak schůze knížat svrchu řečených doporučení hodným koncem uzavřena. Rozloučivše se tedy vespolek, oba domů se vrátili, ale král Václav nedopustil, aby Ruprecht, zeť jeho, mladík uhlazený, od něho odešel. O vigilii tedy svatého Vavřince Aug. 9.
Anežka léty mladší s Ruprechtem v lože položena, a tak počatý sňatek způsobem, jakým mezi dětmi státi se mohlo, dokonán.

Tak dokonán slavný sňatek mládeže,
A utěšeno smutné srdce lidu,
Ale protože věci přítomné trvati nemohou, protože
Brzo Anežka zemřela a pochována v chrámě
Zbraslavském, zašlo odtud spojení takové,
Jež učinili spolu králové a smluvili.

Kapitola XLVIII.

Jak vévoda Rakouský s králem Václavem se smířil.

Albrecht, syn krále Římského, hned jak na rozkaz otcův 1293
vévodství Rakouské pod vládu moci své uvedl, lid svého národu Švábského v této zemi rozmnožovati neustával a domo-

[4]) Schůze v Grunhaině (při hranicích blíž Saské Kamenice) konána mezi 14.—19. dubnem 1296.

1293 rodce i ty, kteří v zemi se byli zrodili, nepřestával potlačovati a národ svůj povyšovati s dovedností, s jakou mohl. Pročež Rakušané vidouce, že neustále jsou utlačováni, klidnou mysli toho snášeti nemohli, a často navštěvujíce tajné schůzky, velmi bedlivě hledali příležitost uniknouti panství netoliko vévodově, ale i cizího národa. Když tedy vznikla různice mezi králem Václavem a vévodou Rakouským, domnívali se, že vhodné příležitosti dosáhli, sjednoceným úmyslem posly své ku králi vypravili, a zvolivše si ho za pána, slíbili, přijde-li k nim mocně, že celé Rakousy v poddanství jeho podrobí. Král pak posly Rakušanů s radostí přijav, bez prodlení ku poselství jejich svolil, a povzbudiv je k stálosti, slíbil, že brzo do Rakous svojskem přijde.[1]) Králová Jitka ze zpráv některých [lidí] to zvěděvši, v obavách jsouc, jakož slušelo, o sesazení bratra svého, neprodlévala, nýbrž hned povolavši k sobě svého sekretáře, to, co následuje, vévodovi Rakouskému pořadem prý vzkázala[2]): K uším mým, bratře nejmilejší, tajnou jakousi zprávou nedávno dostala se zvěst, že šlechticové tvoji se rozhodli tebe se zbaviti a choté mého, krále Českého, vším způsobem se přidržeti. Pročež, aby hodnosti tvé od tvých nedostalo se tak nevídané pohany, ku králi osobně přijíti nemeškej a vyznávaje se vinným, milosti jeho, přetvářku odmitna, s důvěrou se svěř; neboť přeji si, abys věděl, jak jsem ze zkušenosti poznala, že tak veliká laskavost sídlo má v srdci královĕ, že spatří-li tě s upřímnou mysli pokořena, velikost provinění tvého ti bez prodlení milosrdně odpustí.

Vévoda tedy vyhovuje radě sestry své, přidruživ si několik málo [mužů], ku králi tehdy na Moravě meškajícímu[3]) přívětivě přišel a vrhnuv se mu k nohám, prominutí provinění

[1] Zprávy tyto jsou patrně mylné. Povstání Rakouské šlechty náleží k r. 1296, kdežto smír Václavův s Albrechtem, o němž níže se mluví, připadá již do r. 1293. Jest ovšem možno, že šlechta Rakouská r. 1296 jednala s Václavem, ale nelze pochybovati, že jednaní nemělo oho výsledku, jaký zde se uvádí.

[2]) Že Jitka přičinila se o smír Václavův s Albrechtem, jest arci možno věřiti, třebas list následující ovšem byl fingován.

[3]) Schůze konala se asi r. 1293, bezpochyby ve Znojmě, kde pobyt Václavův 25. října listinně jest dosvědčen (Reg. II, č. 1629). Proti mínění, že ke schůzi s Albrechtem došlo na Moravě, vyslovuje se Dopsch MJÖG. XXII, 629, ale neprávem. Václav po té navštívil Albrechta ve Vídni,

svých na něm žádaje, takto promluvil: Pane králi, protože se 1293
přiznávám, že jsem bez vaší viny proti vám se provinil, nejen vévodství Rakouské, ale i vlastní osobu ve službu vaši podrobuji, žádaje za prominutí. Vasalem vaším býti si přeji a za vévodství Rakouské vám v budoucnosti jako lenní man sloužiti slibuji. Nechť mne tedy vznešenost královská laskavě přijme a nedovolí, aby mně za prominutí prosícímu od poddaných mých tak nenapravitelná hana byla způsobena, chléb svůj budu jísti a konaje vám na vlastní náklad službu rytířskou, od cesty rozkazů vašich v budoucnosti se neuchýlím. Král pak hned, jakmile znamenal pokoru sklíčeného vévody, cítě v srdci hnutí vrozené dobrotivosti, slitovati se [nad ním] neodkládal, nýbrž na zemi schýleného dobrotivě pozvednuv, veškerého provinění jsa nepamětliv, za prominutí žádajícímu vše odpustil a pravil: Ačkoli jsme nalezli příležitost vám zlým za zlé odplatiti, přece to, v čem si pamatujeme, že jste proti nám se provinili, z královské laskavosti zcela vám promíjíme, a shledáme-li v budoucnosti stálost věrnosti vaší k sobě, jako svého milého vás, toho, co se stalo, nepamětlivi, v jakékoli nehodě budeme chrániti. Následkem toho vévoda, nabyv milosti královy, do Rakous vesele se vrátil a rozhodnutí jeho v budoucnosti poslušen býti obmýšlel.[4])

Král na zemi ležícímu odpouštěje provinění
Povstati kázal, tak vévoda vesele se vrátil
Do vlastní země. Prosím, nečiň si války,
Dobrý vévodo, s králem, abys nepodlehl bez podmínky.

Kapitola XLIX.

Jak Mistr Alexius mezi králem Václavem a Římany přátelství zjednal a jak jeho jednáním vévoda Kališský za krále Polského byl korunován i o smrti jeho.

Pan Bernard, jehož připomíná předcházející kapitola[1]), měl

kde ho shledáváme 10. prosince t. r. (Reg. II, č. 1632); srovn. i letopis Jindřicha Heimburského FRB. III, 320.

[4]) Nelze pochybovati, že vypravování kroniky není ve všech podrobnostech správné, ač jest jisto, že Albrecht to byl, který ruku ke smíření podal; srovn. Bachmann GB. 692, Novotný 81.

XLIX. [1]) Zmínka o Bernardovi čte se již v kapitole 46. (nikoli bezprostředně předcházející); srovn. úvod.

1293–1294 kdysi jakéhosi kněze jménem Alexia, sobě velmi příchylného, jehož doporučil králi Václavovi za kaplana patrně z upřímnosti mysli. Tento zajisté Alexius, poněvadž byl mužem podle světa v každé příčině vhodným a v právu kanonickém, jak se myslilo, velmi učeným[2], tak veliké milosti důvěrného přátelství u krále dosáhl, že král slovům jeho ve všem přisvědčoval a téměř ničeho bez jeho rady konati se nepokoušel. Konečně nabyv příležitosti, ke králi tajně kdysi přišel, a obíraje si za předmět hovoru znamenitost prokonsulů Římských, činy jejich podivuhodně doporoučel: touto zajisté dovedností slov krále si obcházeje, mysl jeho pobídnouti se snažil, aby král s Římany v jakési přátelství vešel a vzhledem ke znamenitosti jejich jim se pomocí smlouvy svatební přítelem a příznivcem osvědčil. Král tedy ve slovech mluvícího lsti nikterak netuše, přisvědčuje k tomu, co slyšel, víru přiložil a sama Alexia, jemuž stav kurie byl znám, na smluvení svazku přátelského s Římany brzo do Říma odesílaje, mnoho pergamenů pečetí královskou opatřených mu dal, aby, kdyby nějaké smlouvy s Římany s jeho strany učinil, pergameny obrátě v listiny, pořadem tyto [smlouvy] napíše bez odkladu potvrdil. Obdržev tedy plnou moc rozkazů královských, Alexius s veselím podnikl namahání cesty Římské, kamž brzy přišed, mezi paní Jitkou,[3]) dcerou krále Českého, která ještě nevyšla z let nemluvných, se strany jedné, a mezi synem pana Gentila Římského, senatora z domu Ursinův, muže vynikajícího, rovněž dítětem, se strany druhé sňatek smluviti hledě, tuto smlouvu s obou stran zákonitými listy potvrdil. Uváží-li se však věc bedlivěji, svrchu řečený Alexius tuto smlouvu proto hleděl zjednati, nikoli aby král Václav u Římanů [z toho] měl prospěch, ale aby pod záminkou takovéhoto poselství sám u nich pro sebe o přízeň a přátelství se postaral. O zavržení hodné věrolomnosti lstného posla, kterou zhoubně se jedná o povznesení věrných panův, a posel nespravedlivý o vlastní prospěch postarati se pokouší. Neboť právě ten Alexius, podporován jsa žoldem královským, přispěním Římanů církevních hodností dojíti se snažil, a tím

[2]) Srovn. o něm Rossler, Stadtrechte von Brünn, CXCIV.

[3]) Poněvadž Jitka, narozena 1. března 1293, zemřela 3. srpna 1294 nutno podnik Alexiův do této asi doby vročiti.

se nespokojuje, i korunování vévody Kališského za krále Polského na potupu vlastního pána tajně opatřil[4]); jehož konečně, když peněz králových se nedostávalo, an domů se navrátiti měl, sluha, jenž s ním vyšel od kurie, noční dobou u prostřed ulic tajně zabil; spravedlivým arci soudem Božím od vlastního služebníka byv sklán zahynul Alexius, jenž pod záminkou věrnosti, obecné poctivosti zapomenuv, na potupu pravého pána svého tak ničemně pracoval. (1295)

Takto podvodník padl zahlazen dýkou
A špatně skončil, jenž oklamati se snažil
Krále zbožného. Vyhýbej se podvodům, dostáti musíš slibu,
Chceš-li sloužiti pánům, a budiž věren,
Aby tě nestihlo zlé utrpení, by tě tvá matka neželela,
Aby pro smrt tvou mniši ti neříkali běda.

Ale poznamenati třeba, že svazek přátelský mezi králem Českým a Římany smluvený rozvázán, poněvadž dcera králova Jitka brzy potom jako dítě ještě zemřela[5]) a pochována v klášteře 1294
Zbraslavském. Nechť zajde svazek takový,
A právem zachází, jenž nevyhledává mne, ale mé věci.

Kapitola L.

Jak vévoda Kališský na království Polské byl korunován a jak byl zahuben.

Poněvadž o království Polském v předcházející kapitole, 1295
jak jste slyšeli, příležitostně zmínku jsme učinili, zbývá nyní o témže království něco málo a to mnohým [lidem] známého zcela krátce vyložiti, abychom poznávajíce okamžitou nestálost království, nestálým stavem věcí pozemských pohrdajíce, k věčným veškerou touhou mysli povzdechovali. V uplynulých zajisté časech, jakož vypravují dějiny starých, [Poláci] krále z rodu Slovanského měli, kteří sídlíce v Krakově, veškeru Polsku pod panstvím své moci majíce, býti a slouti králi a pány veškeré Polsky zasloužili. Ale poněvadž Krakov sám, jak známo, dotýká se z blízka hranic Rusínův a Litvanův

[4]) Srovn. o tom kapitolu následující.

[5]) Srovn. svrchu pozn. 3.

1295 i ostatních pronásledovníků víry, tito národové nevěřící častěji vnikali do země Krakovské a ji nepřátelsky napadajíce, lidi i dobytek s sebou do vlastní země zhusta četné odváděli. Stálými tedy nájezdy těchto kmenů z dopuštění Božího území Krakovské zničeno i sláva království, jež od starodávna tam byla znamenitá, a od té doby proměněným jménem ode všech vévodstvím nazýváno. Tak se také stalo, že šlechticové Polští a mocní [mužové], kteří dotud králi svému podrobeni bývali, někteří z nich osobujíce si tituly vévodské, knížaty a pány o sobě býti počali. Tedy po smrti pana Leška, posledního vévody Krakovského, starší tam se sešli, a jakož se pamatujeme, že svrchu řečeno jest, pana Václava, krále Českého, sobě za vévodu a pána jednomyslně vyvolili.[1]) Potom během času Přemysl, vévoda Kališský, korunu královskou na hlavu si vstavil, a že za krále veškeré Polsky byl korunován,[2]) na potupu Václava, krále Českého, od stolice apoštolské přispěním Alexiovým dosáhl. Pročež král Václav, jsa uražen, posly k němu poslal a tázal se, jakým úmyslem odvažuje se osobovati si korunu Polskou, která od starodávna bývala v Krakově? Když pak on jakýmkoli způsobem dosaženého titulu se vzdáti odepřel, král Václav, aby nebyl shledán odpůrcem stolice apoštolské, od níž onen tvrdil, že jest potvrzen, poslav posly papeži Římskému, pohanu sobě způsobenou vyložil, a čeho statečností válečnou sám o sobě mocí, s přispěním spravedlnosti opět nabýti mohl, to aby zrušeno bylo výrokem apoštolským, s povinnou laskavostí požádal, aby se ukázal oddaným církvi Římské. Co dále? Vévoda Kališský brzy potom od
1296 svých [lidí] zabit,[3]) a král Václav za krále veškeré Polsky, jak níže bude patrno, s největší nádherou se souhlasem lidu Pol-
(1300) ského korunován.[4])

Tak povýšený nedávno vévoda Kališský

---

[1]) O tom viz svrchu kapit. XLIII.

[2]) Přemyslav Velkopolský (a Pomořanský) korunován se svolením kurie 26. července 1295.

[3]) Přemyslav zabit 6. února 1296; veřejné mínění obviňovalo markrabí Braniborské ze spoluviny na jeho smrti (srovn. Goll, Čechy a Prusy 41).

[4]) Václav korunován ve Hnězdně r. 1300 o tom v kap. LXVII. k níž také kronikář odkazuje.

Všem nemilým se stav zahynul ranami meče. 1299
Bývá otázkou mnohých národův,
A ptávají se lidé, proč králové nebo mocní
Tak rychle bývají odstraňováni, proč zlou smrtí umírají?
Tento dýkou zasažen hyne, a onen válkou
Jest potlačen, mnozí bídně náhlou zahynuli
Smrtí, ten otráven hyne a mečem zabit.
Málo slovy k tomu odpovídá žalmista:

Všickni se odvrátili, napořád neužiteční učiněni jsou, není, kdo by činil dobré, není ani jednoho.[5])

Kdyby králové znali a viděli, co přijde,
Soud kdyby konali, rozkazů Hospodinových se báli,
Mír zachovávali, kdyby sklíčené posilovali,
[Kdyby] zlé kárali a spravedlivé v míru udržovali,
Kdyby neznepokojovali nízkých, kdyby neloupili,
Chrámy zřizovali a je i kněžstvo podporovali,
Štěstí by cítili, aniž by je tak veliké zlo bilo.

Kapitola LI.

Jak král Václav v království svém psané zákony zavésti se rozhodl a jak od šlechticů jeho mu v tom zabráněno bylo.

Poněvadž král Václav o blaho a prospěch lidu sobě svěřeného povinnou péči v srdci svém bez ustání měl, všecka práva království svého potud rozptýlená a zcela nedokonalá pod jistá pravidla zákonův a zřízení uvésti zamýšlel, aby nikdo podle smyslu svého ve svých přích nálezů nerozvážných na dále vymýšleti si neosoboval, nýbrž spokojuje se psaným zákonem jak mocný, tak i nízký pociťoval, že zaň bojuje spravedlivost před sborem jakéhokoli soudu. Že však péče takovéto nikomu mezi doktory dvoru svého svěřiti nechtěl, panu Matoušovi, kardinálovi stolice apoštolské, příjmím Rubeovi,[1]) s nímž již ve svazek příbuzenství prostřednictvím Alexiovým byl 1294–1295

[5]) Žalm 13, 3.

[1]) Mathaeus Rubeus Ursinus (de Orsinis), kardinál jáhen S. Mariae in porticu, stal se kardinálem za Urbana IV. r. 1262, zemřel 4. září 1305 (Eubel, Hierarchia, 8, 50).

1291—1295 vesel, záměr srdce svého prostřednictvím posla odhalil a s důvěrou požádal, aby on mu někoho k [účelu] svrchu řečenému příhodného ráčil odeslati. Pan Matouš tedy, přeje si vyhověti slušným požadavkům svého přítele, muže moudrého a opatrného, totiž Mistra Gocia z Orvieta (de Urbe Veteri),[2]) professora obojího práva, tak kanonického jak občanského, k [účelu] svrchu řečenému příhodného, oslovil a horlivě ho vybídl, aby ke dvoru královskému jíti neváhal a jeho dle přání uposlechl. Vydav se tedy Mistr Gocius do Čech, od krále s radostí byl přijat a od té hodiny neustále přemítal, jak by úmysl královský mohl ve skutek uvésti.

Tak zbožný a přímý muž Gocius Orvietský
Na přání královo přišel, jenž nauky zákona
I právo kanonické znal, jehož král jako přítele
S radostí přijal a jemu předkládati se jal
Tajemství mysli, ukazuje mu tvář veselou.

Někteří však šlechticové království, jichž úmysl vždy veškerým úsilím stavíval se na odpor prospěchu státu, uslyševše to nemálo želeli, a získavše příležitost mysl královu od takovéhoto úmyslu odvrátiti hleděli, aby patrně, kdyby platnost psaného práva tímto způsobem se vzmohla, nezašel jim snad užitek, jejž dotud brávali z vynálezků zneužíváním jejich. A ponévadž šlechticům svým někdy i v tom, co mu bylo na odpor, vyhověti hleděl, odvrácen jsa podvodnými jejich radami, pokládal za hodno na čas odložiti, co v mysli byl pojal. Ale ponevadž stav ušlechtilé mysli o věc pojatou horlivě se přičiňuje, třebas od ní některými nastalými záležitostmi na čas jest zdržována, král, když mu na čas od jeho [šlechticů] bylo zabráněno, po nedlouhém čase k úmyslu svému se vrátil a jakéhosi mladíka, jménem Konráda, do Orleansu na studium vyslal, aby on tam ve studiu znalosti zákona prospěl, a někdy vrátě se, sestavení těch zákonů, jak to král byl usmyslil, v království Českém zavedl.

---

[2]) Srovn. o něm Ott, Beiträge zur Receptionsgesch. 62, 163 n., 169, Tadra, Kulturní styky 349, Jireček, Právnický život, str. 61, Zycha, Das böhm. Bergrecht, I, 86 n. Pokus králův, jak i kronika vypravuje, se nezdařil, Gezzo z Orvieta měl však asi účastenství při sepsání práva horního.

Počíná část druhá, skrze pana Petra sepsaná.

Kapitola LII.

Jak zbožný král Václav obecné učení v Praze zříditi se rozhodl a jak jeho [šlechticové] mu toho nepovolili.

Hledíme-li bedlivě na zbožný úmysl krále Václava, zřejměji 1294
nalézáme, jak neúnavným byl podporovatelem víry katolické. Sám vůbec, ježto byl horlivým vyznavačem této víry, vše, o čem seznal, že prospěje pokroku jejímu, ačkoli od jeho [šlechticů] častěji mu v tom bylo bráněno, s veškerou snahou a oddaností podporoval, a kdyby žíravá závist jeho [lidí] ho nebyla od toho zdržovala, odloživ veškeré záležitosti světské na povznesení služby Boží bez pochyby bez ustání by byl trval. Ježto tedy se domníval, že stav pravé víry bez studia moudrosti nemůže trvati, rozhodl se obecné studium všech fakult v městě Pražském zříditi,[1]) aby péčí jeho důvodná bedlivost studujících mlhu nevědomosti ze srdcí lidských vyháněla a užitku obecné církve objasněná pravda vědecká jejich službou sloužila. Když on na toto pomýšlel, znepokojeni jsou [lidé] ničemní, a ti, kteří cti duchovenstva vždy odporovávali, vnitř trápiti se počali; neboť zlopověstní, prospěch kněžstva pokládajíce za svou pohanu, nalezše příležitost kdysi ku králi přišli a pod záminkou přetvářené opatrnosti odvrátiti se přičinili od toho, od čeho krále přímou řečí zrazovati jaksi se neodvažovali, a řekli: Ó králi, z kolující pověsti seznali jsme tvůj úmysl o zařízení obecného učení v království tvém, v čemž jakož i v ostatních činech dobře znamenáme, že ty nad mínění lidské jsi hoden doporučení; neboť nikterak nepochybujeme, že z toho království tvému velikého užitku se dostane, i spásu duší svých neustálou, budeme-li ovšem s tebou v tom věrně spolupůsobiti, v budoucnosti seznáme. Ale poněvadž neklid zemí mysli lidské nejednou od studia moudrosti odvrací, bedlivá péče královská nechť se napřed o výhody míru pro země tvé postará a potom s odvahou postoupí k zavedení obecného učení v království, aby kněžstvo okolních zemí k tomuto učení

[1]) Srovn. Tomek, Déje university Pražské, 4—5.

1294 bezpečně přicházelo, a když je důstojně ukončí, bez porušení
1295 osob i věcí odtud domů bez obtíží se vracelo. Bude-li zajisté mír zjednán, přidáme ti k tomu horlivou pomoc a zároveň s tebou o tento tvůj úmysl svorně budeme usilovati. O podvodného úmyslu pravdivé věci předstírajících, jenž pod tvářností slov na venek předstírá, že se přičiňuje o zavedení míru, a ve skrytosti snaží se mysl královu odvrátiti od úmyslu tak poručení hodného. Neboť jestliže mír bez moudrosti udržeti se nemůže, jak může se dokázati, že usiluje o mír, kdo zástěrou slov zamýšlí překaziti studium moudrosti? Ti vůbec slovy těmito ze zásady nezamýšleli pečovati o mír, nýbrž spíše usvědčeni jsou vlastními svými radami, že stavěli se na odpor pokroku důstojnosti kněžské. Neboť král podvodným jejich namlouváním jsa oklamán, od záměru svého odveden, a obecné učení, které v Praze zavésti hodlal, až podnes jejich zlobou jest zabráněno.

Rada takova odvrátila obecné učení,
Jímž král stav kněžský zamýšlel poctíti.
Divím se, že tisíc ran nedostal onen
Tak veřejný nepřítel kněžstva, jejž všickni znáte,
Jenž ruší rozkvět učení a čest kněžstva.

Kapitola LIII.

O třech mladících, kteří z dalekých krajin přicházejíce, králi představeni byli.

(1293?) Tři mladíci v těch dnech náhodou, jak se myslí, do Prahy přišli, kteří užívajíce vespolek jazyka u našich před tím neslýchaného mravy svými ukázali, že původ vzali ve vzdálených světa krajinách.[1]) Někteří pak lest v tom tušíce tyto tři mladíky jali, a když z jejich slov ani mravů zcela nic nemohli vyzvěděti, hleděli je od sebe vzájem odloučiti, aby aspoň jeden bez vědomí ostatních stav poměrů svých prozradil, jejž vyjeviti vzhledem snad k tajnému slibu u přítomnosti druhů

[1]) Jindřich Heimburský míní asi tyto neznámé mladíky, když k r. 1293 vypravuje, že „přišli poslové Tataru ku králi Václavovi“ (FRB. III, 320).

svých se neodvažoval. Jeden tedy, jenž nad ostatní zdál se (1293?) přednějším, v době odloučení svého jakožto dobře nadaný se osvědčil a ve všem vycvičený, také s těmi, kteří mu přidruženi byli, všecky předložené sobě pokrmy s veselou myslí pojídal a nápoj vypíjel, ostatní [dva] však rovněž odloučeni jsouce po několik dní ani píti ani jísti nechtěli, ale jakési výkřiky vyrážejíce u nás neobvyklé, samými vzdechy svými ukazovali, že se trápí nepřítomností svého druha. Když pak takovýmto způsobem o jejich původu nebo příchodu nikdo ničeho dověděti se nemohl, králi Václavovi zároveň představeni jsou, od něhož laskavě byvše přijati doporučeni mistru dvora královského, aby se jim o potřeby v hojnosti postaral. Potom král v přítomnost svou povolal některé [muže], o nichž bylo mínění, že jim známy jsou rozmanité druhy jazyků, a kteří dobou svou prošli všecka podnebí zemská, aby, kdyby aspoň jeden ze mnohých o poměrech svrchu řečených mladíků, je oslově a bystře uvažuje, něco jistého poznal, králi to pořadem vypravoval. Uslyševše tedy jejich zvuky a spatřivše mravy, všickni jednotliví se tomu divili, a že posud takových lidí nepoznali, jednomyslně všichni stejně prohlásili. Pročež král toho, jemuž se ukázalo, že ostatní vzdávají úctu, patrně jako schopnějšího nad ostatní určil, aby umění liternímu byl vyučen, a tak postupem času s ním, již v latinském jazyku náležitě vycvičeným, hovoře, ústně se ho vyptával pořadem nejen po příčině jeho příchodu, ale i po zásluhách jeho národu. Jemuž prý mladík takovouto dal odpověď: Já původ jsem vzal z pokolení jakéhosi zámořského krále, ale jakási politování hodná příhoda mne dohnala, že jsem se dostal v tuto krajinu. Neboť otec můj měl jakéhosi krále za souseda, jenž jemu a království jeho bez přestání byl nepřítelem. Při jakési tedy příležitosti otec můj sebral vojsko a s úmyslem pomsty za sebe a své do země souseda svého vejíti rukou brannou zamýšlel, mne sobě přidruživ. Když tedy naloživše lodi na moře plavbou jsme se dostali, náhle vzniklá bouře na lodi udeřila, a kdežto všickni zároveň s otcem mým tam utonuli, mne s několika málo [lidmi] nával vzniklé bouře zanesl ku břehu jakéhosi ostrova dříve neznámého. Vyšedše pak z lodí nikoho jsme nenalezli, jehož poučením bychom se mohli vrátiti do své země. Přibrav tedy tyto dva panoše vydal jsem se ne-

(1293) bezpečí a osudu, a tak cestuje po světě jako bludný člověk posléze dostal jsem se, o králi, k tvému dvoru. Což když král uslyšel, náramně užasl a jeho se soudruhy znamenitě uctiv, dovolil mu, aby do vlastní země se vrátil.

Těch jinochů nikdo neznal, ani národů,
Nikdy nespatřili jste podobných těm třem mladíkům;
Vydávají zvuky velmi jemné a prudcí
Jsou v běhu, hrubí jsou při jídle,
Požívají vína, a maso po způsobu vlčím
Nevařené pojídají a věří, že z panny
Narodil se Spasitel všech národů.

Kapitola LIV.

Jak svatý papež Celestin vzdal se papežství a po něm nastoupil Bonifác VIII. Rok Páně 1295.

1295 Svatý papež Celestin, ana milost nejvyšší pokory ho ponoukala, v prvním roce svého panování v městě Neapoli vrcholu hodnosti apoštolské dobrovolně se vzdal.[1]) Ten pak dříve nazýval se Petr de Murrone, a v rouše řádovém zůstávaje život mnišský jako poustevnický dlouho vedl, tak že svatost života nevinného tohoto nebeského muže ne neprávem činila hodna jména Celestin.[2]) A jakkoli za této přesvaté i nejzdravější hlavy údové obecné církve za šťastnější se pokládali, přece sama svatá pokora, jež nedovede věcí povýšených chápati, než jen jich se báti, naučila pastýře velmi bdělého pokládati se za neužitečného sluhu. Kristus však, jemuž vítány jsou sliby pokorných, sluhu svého, jenž sám sebou pohrdal, oslaviti ráčil v dílech zázraků a znamení. Neboť při jakési příležitosti, když po vzdání stolice apoštolské veden byl k hradu, jenž se nazývá Fumone, jakási žena nemluvňátko chromé od narození muži Božímu ku požehnání na cestě podala a slzíc hlasitě zvolala: Požehnej, požehnej, otče! Volání to opakovala několikráte a naříkala; on pak nedbaje hlasu volání ná-

[1]) Celestin V. (Petr de Murrhone) zvolen byl za papeže dne 5. července 1294 a vzdal se z politických příčin 13. prosince t. r.; srovn. o jeho osudech také pozn. 5.

[2]) V latinském textu jest slovní hříčka (virum celestem dignum Celestini nomine), již v překladě nelze úplně vyjádřiti.

sledkem své pokory, na nátlak a prosbu prelátův, kteří 1295 tehdy byli přítomni, pro nezbednost ženy prosící na způsob Kananejské, aby syn jí byl uzdraven, rukou svou učinil znamení kříže. Což když se stalo, hned chlapec před očima všech skroucené údy roztáhl, a zdraví, jehož mu zrození odepřelo, svatost muže zbožně mu udělila. Ctihodný muž pan Walter, scholastik Vyšehradský a kanovník Pražský,[3]) jenž při tom byl, častěji mně to vykládal. Tento papež Celestin kanonizován jest skrze pana papeže Klimenta V. roku 1313 a zapsán v seznam svatých. (1313)

Jest Celestin pastýřem božským, ovec
Stádo jím paseno bylo, jak náleží; jeho že chlouba
Žádná vůbec nezhanobila, ale jej zdobila
Uvnitř mysl pokorná, zvolil si vně býti nepatrným,
Povrhelem lidu, aby světlem pravého slunce
Odtud vystoupil na nebesa, kde sladký pěje sobě zpěv.
Prosím tě, svatý Celestine, prosbou Boha konejši,
Aby trní zlých činů mne neurazilo nebo zkáza,
A kéž mně nyní rychle lék tvůj jest dán,
A nechť se zapudí hrozby, život můj ať stojí s dobrým cílem.

Po tomto Celestinovi nastoupil Bonifác VIII., znalostí obojího práva opatřený a ve všech světských pracích podivuhodně vzdělaný, dříve vlastním jménem nazývaný Benediktem.[4]) Ten, jakož tehdy mínění lidu vykládalo a rozhlašovalo, protože měl naději na papežství, panu Celestinovi pod záminkou zbožného napomenutí poradil a namluvil, aby se stolce ustoupil. Obávaje pak se Bonifacius, že by za života Celestinova mohl v církvi vzniknouti nějaký rozkol, dal mu v hradě Fumone zříditi obydlí a tam jej až do smrti jeho dal velmi bedlivě stříci.[5]) Tento Bonifác, muž velikého ducha, vydal šestou

[3]) Walter vyskytuje se jako kanovník Vyšehradský r. 1300, jako scholastik r. 1318; zemřel 28. února 1323 (Tomek, Dějepis Prahy I², 619).

[4]) Bonifác VIII. (Benedikt Gaetani) zvolen po resignaci Celestinově za papeže dne 24. prosince 1295 na Castel nuovo u Neapole.

[5]) Že by kardinál Benedikt Gaetani byl Celestina V. k odstoupení přemlouval, nelze dokázati (ač jest jisto, že ode dávna o tiaru stál); jako zkušený právník však přispěl značnou měrou, aby resignace Celestinova, případ dotud neobvyklý, byla přijata. Po svém zvolení chtěl Celestina, obávaje se, aby jeho osoby nebylo proti němu samému zneužito, udržeti v Římě, a když Celestin, touže po životě mnišském,

1295 knihu Decretalií a určil, že rok stý bude jubilejní, i sám Římany, nazvané de Columna,[6]) odsoudil a zcela pokořil, i proti Filippovi, králi Francouzskému, přísně jal se postupovati, z čehož se stalo, že téhož roku, kterého papež Bonifác i zemřel, skrze též Columny, jakož i skrze maršálka krále Francouzského v Anagnii, svém to rodném městě, byl zajat, uzavřen v domě a až do třetího dne střežen, když všickni od něho byli odehnáni.[7])

1303 Pan papež Bonifác VIII. proti Filippovi, králi Francouzskému, učinil několik processů, z nichž některé jsem tuto zaznamenal.

Biskup Bonifác, služebník služebníků Božích. Stolice apoštolská, jakož celý téměř svět ze zřejmých dokladů poznal, království Francouzské a jeho krále tak v starých, jako v nových dobách velikými dary obdařila a rozsáhlými výsadami upevnila, což kdyby Filipp, král Francouzský, v okus povinné úvahy uvedl, neodvažoval by se jmenovanou stolici a nás, jež zvláště měl nakloněny k svým rozhodnutím a štědré v milostech a příznivé při všech příležitostech, pohanami urážeti ani křivdami vyzývati, nýbrž k nám i k ní dle povinností zachovával by cit oddanosti a úcty duchovní. Avšak on takovýchto dobrodiní jsa nepamětliv a zapomenuv na milosti, nadut jsa ku pýše a oddán jsa smyslu bezbožnému, proti nám a stolici té takřka naduv se a zatvrdiv, nejen z oddanosti k této stolici a k nám se vyzul, ale vystoupiv proti nám jako odbojník upadl v onen způsob nevděku ze všech nejhorší, kterým za dobré zlým, za milosti urážkami a za dobrodiní zlými činy se splácí. Poněvadž však zvláště preláty řečeného království k takovémuto odboji a neoddanosti s sebou strhnouti

uprchl do Sulmony, dal ho stíhati a konečně vsaditi do tmavé komurky na hradě Fumone u Anagni, kde Celestin zemřel 19. května 1296.

[6]) Římský rod šlechtický de Colonna, jehož dva členové byli také v kollegiu kardinalském; příčiny sporu byly politické.

[7]) Kronika naráží na události, které se sběhly v Anagni r. 1303. Bonifác VIII. chystal se právě vyhlásiti klatbu proti Filipovi Francouzskému (což mělo se státi dne 8. září), když z rána dne 7. vicekancléř Filipův Vilém Nogaret a hlava rodu Colonnů Sciarra Colonna zradou vnikli do města a papeže, jenž odmítl ústupky, chovali jako vězně. Teprve 9. září osvobodilo ho povstání Anagnských; Bonifác vrátil se 28. září do Říma, kde zemřel 11. října 1303.

se přičiňuje a již některé z nich strhl, a ty, kterých strhnouti 1303
nemůže, z království svrchu řečeného vyvrhuje a vylučuje; podobně mistry, doktory, bakaláře a žáky trvající na učeních v království svrchu řečeném k sobě svádí nebo vylučuje: my nechtějíce, aby pro strach nebo přízeň jeho anebo z jakékoli jiné příčiny při chrámech sídelních a řeholních řečeného království někteří byli za správce dosazováni, kteří nám a řečené stolici věrni a oddáni a jinak hodni nejsou, všecky provise řečených chrámů, jsou-li náhodou některé v přítomné době prázdny nebo připadne-li, že by se uprázdnily, k rozhodování svému a řečené stolice z moci apoštolské zadržujeme, dokud by týž král k rozkazům našim a stolice té s povinným zadostučiněním se nevrátil, přísněji ukládajíce všem i každému jednotlivému, k nimž při řečených chrámech volby prelátů nebo potvrzování těch voleb nebo kterékoli o nich rozhodování se vztahují, aby proti takovéto reservaci nikoho voliti aniž volbu nějakou potvrzovati aneb jinak o těch právě chrámech jakkoli rozhodovati se neodvažovali, prohlašujíce od nynějška za neplatné a marné, jestliže by se událo, aby jinak o to od kohokoli vědomě neb nevědomě pokus byl učiněn. Podobně nechtějíce, aby pro přízeň nebo strach tohoto krále někteří od úcty k nám a stolici té se uchylující a jinak méně vhodní mohli dostoupiti stolice mistrovské, všecky z království svrchu řečeného, kdo mají moc dávati oprávnění k řízení nebo vyučování a schvalovati ty, kteří chtějí takového oprávnění nabýti v theologii a v právu kanonickém i občanském, takovéto moci zbavujeme, až by týž král k rozkazům našim a stolice naší s povinným zadostučiněním se vrátil, ukládajíce jim, aby prozatím nikomu neodvažovali se nijakým způsobem oprávnění k výkladům uděliti, prohlašujíce od nynějška, kdyby jinak byl pokus učiněn, za neplatné a marné. Nikdo tedy z lidí atd. Dáno v Anagnii, 19. srpna, devátého roku našeho pontifikátu.[8])

Více jiných processů pan papež Bonifác VIII. vynesl písemně proti témuž Filippovi, králi Francouzskému, jež jednotlivě vypisovati pomíjím, abych nechuti nevzbudil u čtoucích.

[8]) V datu jest zde chyba, má býti (XVIII. kal. Sept.) 15. srpna 1303; předcházející věta (končící atd.) jest zkrácená formule v papežských listinách obvyklá.

1296 Měl pak ten čas, totiž rok Páně 1296. některé věci
obludné a dříve neslýchané, víře nepodobné, zřídka před tím
od století poznané nebo slýchané: neboť dva papežové v tom
čase, Celestin a Bonifác, zároveň a svorně tehdy žili, také
dva králové v Německu o vládu vespolek zápasili. Dále Albrecht,
vévoda Rakouský, když jej vyzvali některá knížata, volenci
svaté říše, povstal mocně proti Adolfovi, zákonitému králi
Římskému, hraběti Nassavskému, a zabil jej ve sporu na poli
1298 válečném nedaleko Wormsu[9]) a kraloval místo něho, svedl také
mnoho bitev, posléze zabit desátého roku svého kralování
(1308 od Jana, svého synovce. Kdykoli pak tento Albrecht na po-
čátku volení svého za krále něco konal, co se papeži Bonifácovi
nelíbilo, papež Bonifacius ve slovech a spisech apoštolských
nejmenoval ho králem, ale mužem zločinem urážky majestátu
stíženým. Takové odpovědi král Albrecht za takové [urážky]
papeži oplácel, neboť ho častěji jmenoval nikoli nástupcem Petro-
vým, nýbrž nanejvýš zločinným svrhovatelem pana Celestina.[10])
Konečně prostřednictvím jakýchsi poselství přátelství zjednáva-
jících, jež se opírala o křídlo postříbřené holubice a pozadí
hřbetu měla z plavého zlata, papež Bonifác rozhodnutím apo-
štolským napravil všecky omyly, jestliže se nějaké přihodily
při volbě krále Albrechta, volbu jeho schválil, potvrdil, uznal
a tohoto krále za budoucího císaře Římského ve veřejné konsi-
stoři prohlásil.[11])

Kapitola LV.

Oráně, kterou přemnozí Židé utrpěli v Němcích.
Rok Páně 1296.[1])

1298 Jakýsi řezník, jménem Rintfleisch,[2]) muž rodu nízkého a
chudobný, mysli prudké, rodem z Frank, nevím jakou snahou

[9]) Adolf padl v bitvě u Göllheima 2. července 1298.

[10]) Listiny toho druhu otiskl Kopp, Gesch. der eidgenoss. Bünde III., 2 str. 77 a příl. VI.

[11]) Dne 30. dubna 1302. Srov. Raynaldi, Ann. eccles. XIV., 570.

LV [1]) Datum je chybné. Má býti 1298, do kterého roku (červenec — září) pronásledování Židů připadá.

[2]) V jiných pramenech jméno i stav tohoto muže bývají jinak (ale asi méně správně) udávány; srovn. FRB. IV., 66. pozn. 5.

jsa poháněn, povstal se zástupem lidu obecného a vedl proti 1298
Židům boje mnohé i pošetilé. Neboť jednou v městě řečeném Rottweilu jakýmsi náhlým poplachem pobouřil lid, a vešed do chrámu, kříž s korouhví uchvátil a zamířiv ku příbytkům Židů všecky, které v nich nalezl, zuřivě meči a kyji pobíjel. Sbíhal se brzy k tomuto katanovi Židů nesčíslný zástup obecného lidu, kteří všickni v jedno se shlukše, učinili valný voj, následujíce krále Rintfleische jako pravého pána svého, odtud jednomyslně do Würzburka, Rottenburka, Windsheimu, Norimberka a do více [jiných] měst a městeček Německých se vydali, v nichž nešetříce žádného věku ani pohlaví na všech stranách okolo deseti tisíc Židů pobili, kolikkoli pak se jich uteklo do hradů nebo do tvrzí, strávil je kouř a oheň, také zhubila dýka, meč a kyj ty, kteří nalezeni byli kdekoli po ulicích nebo na silnicích. Padl pak tehdy prudký postrach na všecko Židovstvo i ve vzdálených krajinách usazené. V téže době jednoho a téhož dne zbožný Václav, šestý král Český, počal všecky Židy, kteří po veškerém království byli, zadržovati, jež nezbavil nikterak života, ale nekonečného množství peněz. Tak učinili též knížata rozličných zemí, neboť Židy, kteří na jejich panstvích byli usazeni, zbavovali života nebo peněz. Za důvod této tak náramné pohromy mínění obecné označovalo, že totiž v Rottweilu, městě Franckém, Židé ukřižovali Krista v posvěcené hostii a v nejsvětější oběti oltářní; neboť někteří ze Židů, jak se vypravovalo, svěcenou hostii, kterou si opatřili skrze svou služku, jehlami a hroty hřebíčků tak dlouho bodali, že nejprvé oni sami a potom jiní spatřili, jak z ní vytékala krev; jiní však se domnívají, že se to stalo z touhy po naloupení peněz. Ať je tomu jakkoli, vím, že takováto veliká rána byla z dopuštění Božího.

Tento král Rintfleisch tobě, lide Židovský, smutnou
Porážku způsobil, nebo náhle tě povalil
A takřka zničil, nebo tě Bůh na čas zavrhl
A sám ti dal trapitele, protože tě tak k lásce
Své ponouká, by se ti milosti jeho dostalo.
O Žide, žel, protože ty dvojnásobnou tíží
Vždy tísněn budeš, tu a na onom světě trápen budeš.

Kapitola LVI.

Jak pan Konrád, první opat Zbraslavský, paní Anežku, sestru krále Václava, ze Švábska přivedl do Čech.

(1296) Léta Páně 1296 pan Konrád, první opat Zbraslavský, od pana Václava, svého zakladatele, odeslán do Švábska, a skrze něho paní Anežka, sestra téhož krále Václava, vévodkyně Rakouská a Švábská, povolána zpět do Čech. Tuto tedy paní, dceru krále Otakara, sestru krále Václava, ženu mnohými ctnostmi ozdobenou, Rudolf, syn Rudolfa, krále Římského, v manželství měl a z ní zplodil vévodu Jana, jenž potom svého strýce Albrechta, totiž krále Římského, ve Švábsku zabil. Tato tedy Anežka již po smrti Rudolfa, muže svého, a jeho pohřbení v chrámě Pražském do Čech v průvodě opatově se vrátila, kde požívala útěchy milé bratra svého, totiž krále, ale po několika letech zemřela, jejíž tělo u svatého Františka v Praze, srdce pak ve Zbraslavi pochováno.[1]) Tato žena pak byla neméně velkodušná, nežli urozená a znamenitá: neboť když ji vykládali, že při uprázdnení císařství bratr její, král Václav, spokojen jsa dustojností otcovou a vlastními hranicemi, nechtěl přijmouti císařství, velkodušně pronesla slova, o nichž právem jsem se domníval, že musím je vložiti v tento spis: Kdyby, vece, veškeren svět mimo prostor jediné dlaně byl mým vlastnictvím, veškeren ten svět bych buď vážila neb ztratila, nebo ten zbytek bych pod svou vládu a panství podrobila.

Kapitola LVII.

O jakémsi snu krále Václava, jenž byl patrným proroctvím následujícího zla.

— Prozřetelností Boží obyčejně bývá postaráno, aby některými obraznými zjeveními a někdy viděními ve snách se nabývalo

---

[1]) Anežka, dcera Přemysla Otakara II., vdova po Rudolfovi Rakouském, (o jehož smrti v. svrchu kap. XXXIV.) zemřela 17. května 1296 (Tomek, Dějepis Prahy I², 220, 265 FRB. IV., 344); buď tedy nutno návrat její do Čech položiti dříve, anebo (jak chce Loserth, str. 138) místo — „po několika letech“ čísti — „dnech“.

předchozího poznání toho, co se přihodí. Potvrzuje to svědectví Starého zákona, kde se čte o snu Josefově a o viděních Danielových.[1]) Kdysi tedy v tichu nevlídné noci, když král byl na loži svém a spánku se oddav usnul, viděl hrozný sen, po jehož spatření ztuhl tuk kostí jeho, a téměř veškerá síla spícího zemdlela. Toto pak bylo zjevení [toho] vidění: Zdálo se králi, že stojí a bedlivě pohlíží na stavbu svého nového kláštera na Zbraslavi, kteráž dílem podivuhodným počata byvši od něho, však nebyla ještě dokonána, a že o dokonání tohoto nového díla pečlivou myslí horlivěji přemýšlí, a hle, vír větru přišlý s návalem přinesl tak prudké dutí, že jako se pohybuje třtina, jež větrem jsouc zmítána se ohýbá, tak se zdálo, že s viklajícími základy pohybují se vrcholy oněch čtyř hlavních pevných sloupů. Mimo to vznikla z návalu silných větrů dujících vířivá bouře [ještě] prudší, jež neodolatelným dutím pohybu mocně otřásla a pohnula sloupy, o něž se podpírala veškerá budova, tak že doléhající nával onoho pustošivého víru hrozil, jako by celé ono nové štípení zcela z kořen mělo býti vyvráceno udeřením tak velikého dutí. Ale zdaž král v těchto úzkostech dlouho bude dřímati nebo spáti, a nepřeruší spíše sen těžší onen těžký sen? Zajisté, neboť tak násilným dotknutím toto vidění spícím v postrachu nočním otřáslo, že nebylo těžko, aby král ze spánku do bdění byl probuzen. Neboť jak milující při zpustošení věci velmi milované pokojně mohl spáti, k jejímuž dokonání denně srdce pečlivě bdělo? Povstal tedy král ze spánku poděšen, ochablostí z pobouření mysli sklíčen, a poněvadž je nesnadno neprojeviti smýšlení ve tváři, zatemněná veselost vnější milování hodné tvářnosti nad světlo jasněji ukazovala zasmušilost člověka niternějšího. Dále král jako muž moudrý uznávaje, že sen jeho nebyl nadarmo, nýbrž spíše předzvěstí nějakého zla, byl zarmoucen. Když pak král v tajnici prsou svých skrytě vidění a výklad jeho z paměti uvažoval, ejhle pan Konrád, zbožný otec, první opat Zbraslavský, králi, jakož Bůh tak rozhodl, se přiblížil, a že tvář královská byla smutnější nežli obyčejně, [to] s podivením se zármutkem smíšeným z patrných příznakův uvažoval. Ale zdaž před opatem král pro sebe bude zatajovati

[1]) Genesis 37, 5, Daniel kap. 7.

své sny, jehož láskou nejdůvěrnější miluje chtěl, aby o všech činech jakýchkoli, velikých i nejmenších věděl? Nemyslím. Neboť láska králova ze všech milých osob jeho opata tak si vyvolila, že si přál, aby bez rozdílu všech královských náhodných příběhů on spoluvědom a účasten byl. Ihned tedy, jakož obyčejem jest milujících, totiž vespolek si tajnosti zjevovati, to co viděl a skryto měl, král opatovi jako svému druhému já pořadem vypravoval. Slyše tehdy zbožný opat způsob takovéhoto vidění, vida také znepokojena krále, milého pána svého, jehož láskou vzájemnou jako duši svou miloval, i sám byl znepokojen. Ale jak veliké přece soustrastné trpkosti střela srdce zbožného opata zranila, ví on sám, jenž to vytrpěl, a poněvadž posud žije, objasní ti, optáš-li se ho. Ale aby propast nepřivolala propast, to jest, aby jícen bolesti neprohloubil mezi jeho zármutku, zbožný opat po způsobu mudrce, jenž mnoho věcí třebas někdy těžkých na čas zatajuje, smutek znepokojeného krále slovy lichotné řeči pokusil se ve své horlivosti sladce ukonejšiti. A jakkoli pro nestálý stav všech věcí světských vidění jemu vyložené mínění opatovu jakéhosi strachu nahánělo, třebas také tehdy, an mír trval, Zbraslav zcela nic protivného nesnášela, přece ku potěše královĕ obavu srdce odvahou úst a řeči zastíraje, opat před králem přesvědčivými důvody uzavíral, že sny jsou marné a netřeba jich dbáti. Ale kdož nyní žijící odváží se tvrditi, že ono vidění královo bylo mátožné a nebylo spíše předtuchou nastávajícího tehdy zla, kdokoli spatřil zároveň se mnou a poznal z politování hodné zkušenosti, že v naší době svízele tolika protivenství, nehod a nevyslovitelných běd Zbraslavi se přihodily? Překrutá tudíž spousta oné neocenitelné zhouby, již v dobách Jindřicha, vévody Korutanského, jenž potom dle jména a nikoli dle významu titul a jméno krále v Čechách měl, s celým královstvím Českým Zbraslav neméně trpící podlehla, pravdivým a vážným byla výkladem tohoto snu.*) O kterézto škodlivé bouři za lepší pokládám nyní pomlčeti, nežli psáti málo nebo stručně; neboť dlouhá a politování hodná velikost oné širé bídy vyžaduje, aby na svém místě obšírný o ní stal se výklad. A jakož se do-

*) O těchto útrapách vypravuje se zejména v kap. CVII.

mnívám, král onen nikterak nepostrádal ducha prorockého, když i v uklidněné době šťastného pokoje napřed předvídal úzkosti budoucí tísně; toho však zla přispěním milosti Boží neokusil, a jakkoli dí Cato:

Snů si nevšímej,[3]) přece to ti pravím, že dlouho věc
Žádná netrvá stálá v stavu šťastném, aby na ni pře
A osud zlý nepřipadl. Která nyní je kvetoucí, stala by
Se potom věcí hynoucí. Činí to zlý osud zle ušetřující,
A Bůh dovoluje, aby se to dělo, aby ho ctíti
Uměl duch lidský, protože činí věci strmé rovnými
A umí bíti, umí však i hojiti; báti se
Ho tak musíme, od něhož plyne to, co máme.
Brzo zlé, brzo veselé věci Bůh přináší dle slov
básníkových:
Moc božská pohrává si věcmi lidskými.[4])

Kterěžto však proměnlivé hry spolu vědomé činí, koho chce a jak chce dobrota božská ze své svobodné vůle.

Kapitola LVIII.

O veliké oddanosti, kterou zbožný král Václav choval ku blahoslavené Panně Marii a jak rád slýchal pronášeti jméno Marie.

Co v tajných úvahách o posvátném zaměstnání hojně na mysli se přemítá, to se vřelejší touhou se slýchá, když slovy bylo proneseno. Pročež na důkaz vroucí oddanosti a lásky, kterou král Václav měl k matce milosti plné, Panně Marii, tu výsadu lásky od Syna této Panny zvláště za dar milostivý obdržel, že o této blahoslavené Panně slavnosti mešní a zvláště Rosu dejte, nebesa, s hůry, totiž bohoslužbu o Zvěstování, protože v něm tajemství božského vtělení a vzývání i jméno Mariino často se vyslovuje, v své přítomnosti nejen v sobotu, ale i skoro každého jednotlivého dne, ne-li slavnostně zpívati, přece aspoň sobě zvláště čítati dával. Také při této bohoslužbě velmi oddaně stával, a kdykoli toto ctihodné jméno Marie se

[3]) Cato Dionysius. Disticha II., 31.
[4]) Míní se Ovidius. Ex Ponto IV., 3, 49.

ozvalo, s očima k nebi pozdviženýma i rukama, ušima oddaného srdce otevřenýma potěšlivě poslouchal, neboť říkal, že každá mše, při které v mysl jeho vštípené to sladké jméno Marie v uši jeho nezazní, duši jeho méně se zamlouvá. Také král následkem zakořeněného způsobu chvályhodného obyčeje tomu se přiučil, že jednotlivým kněžím, kteří u přítomnosti krále třebas na několika zároveň oltářích mše sloužiti měli, vlastními ústy ukládal, co a o čem který z kněží pěti nebo čísti měl. Kdykoli tehdy mezi jinými chtěl, aby se říkalo Odpočinutí věčné, totiž mše za zemřelé, nařídil a tak to ustanovil, aby k ostatním kollektám bez jakéhokoli prodlení připojena byla ona kollekta „Deus, veniae largitor" (Bože, udělovateli odpuštění), v níž se vyslovuje jméno Mariino, aby z toho sluchu jeho radosti a veselí se dostalo.

Dej mu, Panno dobrotivá, královno nebeská, Marie,
S nebešťany úděl, protože sladké jest jemu tvé jméno.
Neboť jméno tvé a vzpomínka tvá toužebná byla duši jeho.

Rovněž o témž.

Stál kdysi se svými důvěrnými přáteli důvěrně na jakémsi vynikajícím místě domu opatova na Zbraslavi, který tehdy nově byl postaven. Král vyhlížeje oknem, duchem uvažujícím rozhlížeje sem i tam, a když rozkošná poloha Zbraslavě a příjemná libeznost i libezná příjemnost okolního místa, jež se tehdy naskytovala nazírání královu a přístojícich, poskytovala zálibu zraku a zábavu jednotlivým smyslům lidským, a k tomu právě tato okázalost místa dala králi látku k hovoru s ostatními a také k pochválení, sám slavný král přebytek vniterné oddanosti, kterou měl ku blahoslavené Panně, v tajnici srdce zatajiti nemoha, proslovením úst slovo dobré pronesl, řka takto: Kdybych toto místo rozkošné, dvěma sbíhajícími se řekami svlažované, stromy posázené, pastvinami hojné, vinicemi, poli ne neplodné, jež posud rozkoší poskytovalo králům, paní své Marii Panně darováním stálým štědře nebyl udělil, nikdy nikomu jinému ze svatých, snad ani samému Kristu nebyl bych (ho) nabídl. Co jest to? Co míníš, věrný králi? Co mluvíš? Zdaliž neznáš článku víry a způsobu víry, když člověku před Bohem, Marii před Kristem dáváš přednost? Ale aby o těch

slovech, která z ducha nadšení, nikoli bludu ze srdce králova se vyřinula, některý z posluchačů pohoršení nebo pochybnosti si nebral, z jaké totiž pohnutky král taková slova řekl, jež převrácený postup víry si osobovala a tvoru před Stvořitelem a takové matce před tak velikým Synem přednost dávala, zbožný pan Konrád, první opat Zbraslavský, nad ostatní důvěrné přátele králi jsa důvěrnější, duchu královu rozuměje, na dotvrzení zbožné myšlenky, kterou král byl pronesl, uvedl v platnost mínění svatého Bernarda, řka takto: Nikomu, vece, není pochybno, že všecko ke chvále a slávě Synově přispívá, cokoli úcty a oslavy se dostane jeho rodičce.

Králi se výrok ten zalíbil, odmlčel se, protože souhlasil, neboť věděl, že z pravé víry, ne z milosti přetvářené, ale z doléhající naň lásky od něho tak ohnivá slova vyšla. Neboť kdož rozumný by uvěřil, že věřící král v závažnosti lásky před tak velikým Synem takové matce dal přednost, když se dovídá, že on matce nikoli kteréhokoli člověka, nýbrž pouze matce Kristově, totiž Boha a člověka, to udělil. Avšak přece, jestliže tu vřelost své touhy, kterou měl k tobě, Panno dobrotivá, nadsazováním výstředními slovy vyjádřil, a jestliže zbožný král, pobízen jsa láskou, ve slovech přeháněl, což nevím, tvojí věcí jest, matko moudrosti, rozhodovati a před Synem svým, jenž tak velikou vřelost v srdce královo byl vlil, rozsouditi, ale i toto mohu jen věděti:

Je-li dobrý, opatrný cit jeho, dobře upraven,
Ať označí výsledek, hle, jak velice ušlechtilé srdce
Tebe, dobrotivá, si oblíbilo, jíž král svůj majetek dal; budiž
V sídle nebeském bohat, jenž myslí věrnou

a oddanou odevzdal tobě, o královno sboru andělského, místo pobytu ve svém království Českém, jímž časem ušlechtilost ducha královského nejvíce mohla se zabavovati.

Kapitola LIX.

O přízni a lásce, jíž král Václav ke všem osobám duchovním choval.

Kdo ví, že podobnost povahy vniterné od mudrců nejvíce se pokládá za příčinu přátelství a že na to, co duch miluje,

oko žádostivě pohlíží, zajisté snadno tomu porozumí, jak vřelým duchem lásky k osobám duchovním všech jednotlivých řádů zřízený cit králův byl nesen. Neboť jakož jsme my sami spatřili vlastníma očima, jež přece jsou soudci jistějšími nežli uši, z rozdílných řádů ctihodný počet nemálo mužů řádových přibrán byl a přidělen, aby ve sboru denní družiny, sám ještě jsa milejší, přítomen byl v paláci královském, jakož příkaz králův byl nařídil, jichž přítomností nábožný pohled králův se bavil a příjemnou rozkoší zábavy plnou zbožnosti uvnitř duch se pásl.

Jsou tam Praemonstráti a Cisterciáci
I křižovníci znamením kříže odlišeni,
Ani černí mnichové nebyli tu viděni lenivými.
Bratří Františkovi a bratří Dominikovi
A Augustinovi zřídka tam bývali po dvou.
Ale v počtu větším, [i ti] kteří správně nazváni Poustevníky.
Také Karmelitáni tu jsou. Ti naukám života
Vyučují krále, takoví ukládají mu zákon
Slovy a životem řkouce: Králi, vyhýbej se zlému,
Vše rozeznávej, přidržuj se dobrého, ale zlým pohrdej.

A nejen domácí sbor duchovních řádových býval při králi, ale i dobrá pověst o zbožnosti královně tak se rozšířila po všech místech, a do všech zemí zvuk nejlepšího mínění o králi tak slavném vyšel, že vedením slavné pověsti ke vznešenému králi nejen z blízkých, ale neméně ze vzdálených končin světa nemalý počet řádových osob různého stavu a řádu denně se sbíhati neustával. Spatřili jsme zajisté nejen ze všech končin Italie, Francie a veškerého Německa, ale tu z Rusi, tu z Prus, tu z Řecka a nejednou z nejzazších končin Uherských a přímořských sbíhati se řádové osoby a také přemnohé kněze světské k tomuto pověstnému králi, z nichž někteří vousy, jiní vlasy po způsobu barbarském udržujíce, dle svého obřadu řeckým a někdy i slovanským jazykem slavili slavnost mešní častěji před králem, kteří z veliké většiny majíce smysl rozeznávací, pozorujíce dům a družinu tohoto krále a řád stolování a pokrmův i nádob jeho, sotva nad to měli smysl, ale pravdivě s královnou Sabskou, jež byla přišla uslyšet a spatřit

moudrost Šalomounovu,[1]) ne marným pochlebenstvím, ale s duchem podivení králi mnohokráte toto řekli: Větší jest sláva tvá nad pověst, kterou jsme o tobě v zemích svých uslyšeli, a převyšuje velikost pověsti velikost tvé moudrosti a moci. A když ti odešli, hned jiní a jiní po nich přicházeli, kteří ovšem všichni laskavě byvše přijati, laskavěji pohostěni, posléze dary královskými přebohatě poctěni, s Bohem davše králi tak štědrému, s radostí se vraceli na místa, z nichž byli přišli.

Z mnohých zemí mnohé, chcete-li to věděti,
Štědrá ruka dárcova přivábila jako síla magnetu,
Jež k sobě přitahuje železo. Pochvaly míti
Důvod král musí, protože veliké dary uděluje.

Kapitola LX.

Jak zbožný král Václav zvláště a jmenovitě řád Cisterciácký miloval.

Jakkoli náklonnost králova ze vnuknuté sobě milosti zbožné chovajíc útroby ke všem řádům obecně se vztahovala, přece výsadou obzvláštní lásky přede všemi jinými řády zvláště řádu Cisterciáckému dobrota přízně královské ve stupni milování přednost dávala; pročež ne bez zásluhy ve vniterné podstatě za mnicha musí býti uznáván, jenž vyznavače řádu Cisterciáckého nejinak nežli své mnichy a řád ten leč svým řádem často z náklonnosti nejvniternější jmenovával. Kdykoli pak z pouhé náhody král nějakého mnicha Cisterciáckého spatřil, třeba ho před tím nikdy neviděl, k těm, kteří při něm byli, s radostí říkával: Hle, tam jde mnich našeho řádu. Mnichů pak Zbraslavských ne jako mnichův, ale spíše jako vlastních synů dbala a znala je ušlechtilá [jeho] pokora, tak že kteréhokoli z nich jménem vlastním i jménem úřadu oslovoval, a kdo by krále neznal, z důvěrného hovoru jeho snad za bratra mnichů by pokládal. Také po předpisech kázně řádové a chvalitebném obyčeji řádu Cisterciáckého se horlivě vyptával, po čem se vyptal, to v paměti podržel, tak že vedením lásky

[1]) Viz 3. kn. Král., kap. 10

leckdy o řádu více věděl, nežli osoba některá, jež na čas bývala klášterníkem. Následkem čehož k opatům, kteří denně byli přítomni před tváří královou, král nejednou se obracel s pokorně dobrotivou náklonností: To a to, řka, již činí naši mnichové a synové v konventě. Nevázaným však duchům, marnosti světské oddaným, tak svatá důvěrnost se nelíbila, a bezbožnost některých lidí nazývala ho jen králem mnichův a kněží.[1] O zhoubného utrhání zbrklého úsudku! Jak se opovažuješ svá ústa v nebe klásti? Či snad jsi neslýchal čísti: Se svatým svatý budeš,[2] a kdo s nevinným kráčí, veden bývá Hospodinem? Kéž se tě nedotkne sykot tohoto jazyka lstivého, o králi, ale jakožto přítel náboženství s důvěrou rci: Nechť zemře duše má smrtí spravedlivých,[3] a nechť poslední věci mé jsou podobny jejich: oni pak závistníci tvé spásy se vyznávati budou v ohradě, v nížto nebydlí žádný řád, nýbrž neustálý děs.

Pokud král žil, toto nejčastěji říkal:
Řád, jemuž srdce oddávám, jest můj řád Cisterciácký.
Ten já znám, jeho podpory si žádám,
Toť řád svatý a tak veliký, že nedovede ústy
Žádný člověk vysloviti, ani srdcem uvážiti, květu
Chvály jest pln, ale chud slávou klamu,
Srdcem holubičím žije v oděvu ovčím.
Přede všecky stavím jej, jemuž nyní sebe i své věci odevzdávám.
Odměnu důstojnou za mne mu dej, dobrotivá Maria.
Nasycuje jej onde, pokrm jeho mne živí zde.

Kapitola LXI.

O slavnosti korunování slavného Václava, krále Českého.

1297 Herojský [to] rozměr a velikolepá báseň, co by
Nyní ukouti mohla mysl moje a napsati dovedla
O velikých činech, v těchto dobách nedávno sběhlých,

[1] Ohlas tohoto veřejného mínění najde se i u Dalimila, FRB. III., 201—202 (poměr obou pramenů však nutno ještě blíže vyšetřiti).
[2] 2. kn. Král. kap. 22, 26.
[3] Num. 23, 10.

Když korunován byl král, žezlem ozdobený: 1297
To chce mysl má a není s to; bez pohany
Proto budiž: měj s ní strpení, protože prázdné má schrány,
Tak že v nich malé vědění mohu shledati;
Ale potěšuje mne dosti, co dí Seneka:

Největší způsob chvály jest podlehnouti tomu, kdo pochválen býti má, a když ctnost chváleného převyšuje síly řečníkovy.[1])

Milosrdným řízením krále mírumilovného, jenž s povýšeného sídla nebeského v podobě lidské do údolí naší bídy sestoupiv, lidem dobré vůle na zemi[2]) mír zvěstovat a udělit byl přišel, po bouřlivých mracích nesvornosti milé rozjasnění pokoje a míru v království Českém nastalo; u krále přirozeného radost ze žádoucího dobrodiní božského daru povstala, lid království ve svém králi hojněji se raduje a těší. Když tedy takto zmírněny byly žaly protivenství mírněji vanoucím větrem štěstí, když květy útěchy v zemi království Českého vyrážely, a také na krále přirozeného s důvěrou se usmívaly přibývající šťastné pokroky, o slávě předků, zvěčnělých králů, jsa sám zrozencem královským, dědic království ze vrozené sobě žíly velkodušnosti ušlechtilou myslí jal se přemýšleti, a to v mysli opatrné stále rozumně přemítaje mlčky uvažoval, že by zajisté stav jeho vyžadoval, ba ke cti království to nejvíce příináleželo, aby skrze dobrodiní zákonitého posvěcení, příslušnou přípravou jsa vyznačen, korunu a žezlo království přijal a na stolec otců svých slavnostně vstoupil a názvu královského řádně dle věci i dle jména nabyl. Tato vůle králova, jakoby rozhodnutí tiché úvahy, veřejně předložena a ode všech, kdož slyšeli, schválena. Neboť jak se mohlo to nelíbiti, k čemu, aby se to stalo, všech pánů, rytířů, měšťanů dříve již pobídka napomenutí způsobem přesvědčivým pracovala? Když tedy všickni v jedno souhlasili a z dobrého úmyslu svého přirozeného pána spolu se radovali, den a lhůta ke královskému korunování od nich dosti vzdálená určena, aby k slavnosti tak významné bohatá zásoba všech věcí opatřena byla. Vědouc pak moudrá zbožnost krále, jenž měl býti korunován,

[1]) Seneca, Ep. 102.
[2]) Luk. 2, 14.

1297 že všecka moc pochází od Boha, poněvadž on jest král králův, pán panujících[3]) a kníže králův pozemských, a že dle svědectví krále Salomouna v ruce Boží jest každý král a srdce královo,[4]) a kamkoli bude chtíti, je obrátí, aby postupně vystupovala k vrcholu království svého, jala se nejprvé hledati království Božího.[5])

Nečinil toho král nerozvážně ani pošetile.
Neboť čeho vyhledával, pomocí Boží dosahoval.

Ihned tedy k svaté stolici apoštolské, kde sídlo své má moc svazovati a rozvazovati, k nejvyššímu biskupovi panu Bonifácovi VIII., jenž vydal šestou knihu Dekretalií, slavné slavnostně vypravené poselstvo své král vyslal proto, aby nejprvé svatého požehnání od apoštolského pána nabyl, a zbožného úmyslu králova jakožto poslušného syna aby pravá matka kurie Římská nebyla neznalá. A za nedlouho vrátili se poslové s veselím, potěšeni výsledkem cesty své, neboť jakož jim uloženo bylo, pozdrav a milost požehnání apoštolského a svolení k úmyslu královskému králi bedlivá věrnost jeho poslů dle přání přinášela.[6]) Také tíž poslové přinášeli apoštolský list bullou zpečetěný, v němž ctihodným otcům, pánům opatům Heidenrichovi Sedleckému, Konrádovi Zbraslavskému plná oprávněnost moci apoštolské se udělovala,[7]) že tohoto krále zároveň s chotí Jitkou, kteří co nejdříve mají býti korunováni, ode všech okovů vyobcování z církve, jestliže snad [v ně] upadli, i ode všech závazků hříchů jejich mají rozhřešiti z moci samého nejvyššího biskupa, aby tak jsouce omyti ode vší poskvrny vin, s očištěným svědomím podstoupiti mohli svatou svátost pomazání královského.

Tak od poskvrny očištěnému s prostým srdcem
Králi svaté dáno tehdy pomazání, shodné se zákonem.

Potom k nejdůstojnějšímu panu Gerhardovi, arcibiskupu

---

[3]) 1 Tim. 6, 15.

[4]) Přísl. 21, 1.

[5]) Mat. 6, 33.

[6]) Svolení papežské uděleno bylo bullou ze dne 31. března 1297 (Reg. II. č. 1715); mezi posly ke kurii byl také Petr z Aspeltu, od nedávna biskup Basilejský a kancléř Český.

[7]) Listina tato (s datem jako předešlá) v Reg. II. č. 1716.

svaté stolice Mohučské,*) k jehož povinnosti náleží korunovati 1297
krále České, poslové královští záležitost úmyslu králova donesli, jemuž vyložili, jak a k čemu král ctihodné jeho osobní přítomnosti si vyžaduje. Jež metropolita dobrotivě přijal a jejich žádosti jak pro posvěcení královské, tak pro vlastní odplatu dobrotivěji, neodporuje, svolil a souhlasil. Neboť ježto nikdo není nucen na vlastní žold bojovati, podle osvědčeného obyčeje králové Čeští, když korunu přijímají, udělují štědře svým korunovatelům sto hřiven zlata nejčistšího. V té však době, poněvadž týž arcibiskup stolicí apoštolskou zachycen byl v osidla suspense a interdiktu, této královské záležitosti nejedna překážka se naskytovala. Po rozumné předchozí radě poslové znovu posláni k papeži, a abych dlouhé [jednání] shrnul v krátká slova, nabyvše žádaného přání, poslaní poslové, navrátivše se, pro metropolitu Mohučského takovouto vymohli milost, že aspoň v onen den smí vykonávati plně svůj úřad, kterého slaviti se má posvěcení korunovační; to na tu dobu arcibiskupovi a králi, jenž měl býti korunován, stačilo. Neboť onen den za nejslavnější v roce každý z nich pokládal; a tehdy se stalo, co následuje:

Rychlí poslové mnozí, silní mladíci a dospělí,
K místům vzdáleným, nepomíjejíce blízkých,
Tehdy se rozběhli, kteří listy královské nesli,
V nichž tento byl obsah: Poněvadž král korunu
Chce přijmouti a slavnost ctihodnou konati,
Knížat všech proto žádá, aby s družinou svou
Hojnou přišli, že z toho větší radost bude.
Zve i měšťany, aby bohatý přišel s chudým,
Nikdo aby nebyl vyňat, protože každý přítomný obdrží a
Dostane odměnu, kterou si tehdy odnese domů.
Jedno ti hlásám, až přijdeš, jako příteli:
Chraň si měšec a měj dobře zadrhnuté uzly,
Přijde-li kapsář, dej mu silnou ránu,
Hleď k tomu opatrněji, ale neřež mu uší.
Neboť jako chlapec jsem slýchal, potom i ze zkušenosti zvěděl,
Že ze svatého shromáždění přicházejí měšce bez uzlu.

*) Gerhart z Eppensteina (1289—1305).

1297 Proto nediv se, půjdeš-li takto odsud,
Proto nediv se, jestliže zde krádeží budeš postižen,
Proto nediv se, neboť tam tehdy zloděj bude peněz,
A nebudeš-li opatrný, věř mně, budeš oklamán.
Neuvěříš-li, sám na sobě toho tehdy zkusíš.

Kapitola LXII.

O dni slavnosti a posvěcení pana Václava, krále Českého.

1297 Když tedy všecky potřebné věci k nádherným slavnostem tak znamenitého svátku skrze příhodné kupce a obstaravatele královy v průběhu rozsáhlé doby také ze vzdálených krajin byly přineseny a v hojnosti neocenitelného přebytku spořádané a co nejslušněji byly připraveny, nastával den očekávaného veselí, také přítomností a příchodem nejdůstojnějších otcův a pánů, pana Gerharda, svaté Mohučské, a Burcharda, svaté Magdeburské[1]) stolice arcibiskupů, biskupů pana Řehoře Pražského, pana Theodericha Olomuckého, pana Albrechta Míšenského, pana Jindřicha Kostnického, pana Petra Basilejského,[2]) pana Frisinského,[3]) pana Jana Krakovského a Lebusského,[4]) také přítomností ctihodných otců pánů opatů všech jednotlivých řádů, Cisterciáckého, Premonstrátského a svatého Benedikta, jakož i příchodem veškerých proboštů, převorů, děkanů, kanovníků, farářů a správců kostelů, neb ať jakoukoli hodností vynikali, z království Českého i z mnohých cizích končin, na-

---

[1]) Burchard Magdeburský byl cestou ke korunovaci přepaden, a někteří lidé jeho zajati; ještě v r. 1298 domáhal se náhrady; srovn. Loserth, Das St. Pauler Formular (Prag. 1896), str. 72, č. 77.

[2]) Jest to výše zmíněný Petr z Aspeltu, biskup Basilejský (1297 až 1306), potom arcibiskup Mohučský.

[3]) Biskupem Frisinským byl tenkrát (1283—1311) Emicho z Wittelsbachu.

[4]) V originale jmenuje se „Lubucensis", což pravidelně znamená Lebus (nikoli Lubek); biskupem Lebusským byl tenkrát Konrád (1284—99), jehož přítomnost jest také listinně dosvědčena (Reg. II. č. 1751). — Vedle biskupů v kronice jmenovaných listiny zjišťují ještě také přítomnost Theodora, biskupa Rabského, Jindřicha, biskupa Merseburského, a Jindřicha, biskupa Kwidzinského (Marienwerder, Insula S. Mariae; Reg. II. č. 1757, Tadra, Listy, str. 5, č. 8.; srovn. níže kap. LXIV.

stala šťastná hodina toužené veselosti; mimo to slavnou pří- 1297
tomností vznešených knížat, pana Albrechta Rakouského, Boleslava Slezského, Hlohovského, Opolského a jiných vévodů,[5]) rovněž spatřením znamenitých knížat, pana Heřmana Braniborského, pana Otty s kopím, pana Fridricha Míšenského markrabí[6]) radost žádoucího veselí tak slavnostně se dostavuje.[7]) Také rozmnožovala slušnost oné slavnosti, ctihodná a znamenitá urozená přítomnost hrabat ze mnohých zemí, svobodných pánů, rytířův a nesčíslných jiných šlechticů. Nastává tedy slavnost okázalá, protože zasvitl den slávy, kterého zazářilo slunce v království Českém, jež před tím bylo v mlze; nyní však zářic lesknoucími se paprsky u vítězoslávě povstalo slunce, a shromážděni jsou.[8])

Právem nazýván býváš sluncem, ty králi, královský potomku!

Tobě tedy, ó králi, který jsi pokládán za slunce spravedlnosti na způsob pravého slunce, slávy věčné, se praví: Povstalo slunce, a shromážděni jsou.[8]) Kdo a k čemu? Sešli se zajisté knížata v jedno,[9]) nikoli proti Hospodinu a proti Pomazanému jeho, ale sešli se knížata v jedno a králové, aby sloužili Hospodinu a Pomazanému jeho; neboť jakož kdysi onen lid Israelský přišel všecek do Ebrona, by ustanovil si Davida za krále,[10]) tak lid tvůj a dům otce tvého, jenž jest část dědictví tvého, sešel se v jedno, aby usadil tě dnes na stolci otců tvých, aby ustanovil tě knížetem a nad sebou krále svého pomazaného, ó králi, ty jsi pán, tento pak lid tvůj a ovce pastvy tvé a modlí se dnes za tebe: Nechť pomaže tě Hospodin Bůh tvůj olejem veselosti před účastníky tvými, nechť slouží tobě třídy lidu, budiž pánem bratří svých,

[5]) Boleslav Svídnický, Jindřich Hlohovský, Boleslav Opolský a snad i jeho bratří (srovn. FRB. IV. 74, pozn. 5.).

[6]) Jest to Friedrich der Freidige, o jehož osudech již svrchu stala se zmínka (srovn. kap. XLVII., pozn. 2.).

[7]) Vedle jiných v kronice jmenovaných zdá se, že byl přítomen také Albrecht, vévoda Saský (srovn. Reg. II. č. 2754, 2755, IV., č. 1909). O politickém významu této slavnostní schůze knížat (namířené proti Adolfovi Nassavskému) Graebner 120 n.

[8]) Žalm 103, 22.

[9]) Kniha Esther 10, 8.

[10]) 2. kn. Král. 2.

1297 kdo by zlořečil tobě,[11]) budiž on zlořečený, a kdo by dobrořečil tobě, nechť naplněn jest dobrořečením, ať vzrůstati popřeje ti Bůh můj jako písku v moři[12]) a nechť daruje ti požehnání z rosy nebeské, a nechť skláněji se před tebou synové matky tvé, budiž pánem bratří svých.

Když tedy srdce veškerého lidu bylo sjednoceno a přání jediné za pomazaného Páně, totiž za krále svého, aby naň nejsvětější pomazání vylito bylo, ejhle léta Páně 1297, věku pak krále Václava dvacátého šestého, v nejsvětější den Letnic,
Jun. 2. jenž tehdy připadal na 2. června, ve tvářnosti roku jubilejního, za jásotu veškerého lidu v Praze v hlavním chrámě vedle hlavního oltáře svatého Víta mučedníka od ctihodného pana Gerharda, arcibiskupa Mohučského, an pan Burchard, arcibiskup Magdeburský, a jiných více biskupův a prelátů slavných co nejslavněji s povinnou slušností a úctou kolem stálo, nejjasnější kníže pan Václav II., šestý král Český, zároveň s chotí svou, vznešenou paní Jitkou, pana Rudolfa, někdy krále Římského dcerou, po vzývání a přispěním milosti Ducha svatého co nejslušněji a nejoddaněji ozdobami královskými, korunou a žezlem královským, po předchozím svatém posvěcení a pomazání řádně jest opatřen. Ach, jak veliké z toho veselí a jásot plesajícího lidu! Ach, kolik a jak četné oči veselících se prolévaly slzy z přehojné radosti uvnitř vyvěrající! Ti hlasy neumělými, ale jaké jen cit radosti z mezí vykročivší utváří, volají a pokřikují, jiní radostí sotva sami sebe znajíce, hymnus Tě Boha chválíme prozpěvujíce provolávají, jiní krále v ozdobě jeho vidouce, radostí zapomenuvše na všeliký nápěv, jásavým křikem výše se ozývají, řkouce: Slávou[13]) a ctí korunoval jsi jej, Hospodine, a postavil jsi jej nad díly rukou svých, vstavil jsi na hlavu jeho korunu[14]) z kamene drahého. Byl pak všech hlas jediný a modlitba: Ať žije král Václav, ať žije král Václav, i odcházeli veseli, řkouce: Ať žije král na věky.[15]) Amen.

---

11) Genesis 12, 3.
12) Genesis 22, 17.
13) Žalm 8, 6.
14) Žalm 20, 4.
15) Kniha Esdrasova 2, 4.

Tehdy lid jásá, křikem dvůr se ozývá,
A chor celý zpěvem kněžstva stává se hlučným,
Tito tehdy povyšují zpěv, a jiní poskakují,
Radujíce se v mysli z krále nového moudrého
Řkou: Král blažený buď životem neustálým živ,
Ať kraluje, prospívá, šťasten budiž nade vše.
Kdož by se neradoval a čisté radosti nechoval,
Když spatřoval, že shromáždění veselé snaží se
Jedině se veseliti, nedovedou ústa tuto radost vypověděti,
Jež zahání smutek. Požehnej krále, dobrotivý Kriste.

Kapitola LXIII.

O drahocenné výpravě, uchystané ke korunovaci královské, a o mnohém lidu tam tehdy shromážděném.

Aby povinný obřad korunovace a důstojná ozdoba i ve- 1297
lebnost zámožnosti královské, jež jasnými názvy k nejvyššímu vrcholu třeba povznášeti, o něco prostěji nebyly prováděny, nežli náleží, zbudován byl pro pohodlí královské i dvoru mezi horou Petřínem a břehem řeky [1]) Vltavy na poli rovném a příjemném palác podivuhodné velikosti a slohu ze dřev přiřezaných a osekaných se svorami železnými, jež takřka na vždy mohly trvati, a ten poněkud do výše od země pozdvižen byl mocněji, tak že přístup a vchod poskytoval po stupních. Stoly a sedadla i vše, co mohlo náležeti k slavení hostiny, dle toho, jak povaha umělcova to mohla předepsati, ničeho z toho všeho nebylo opominuto, kromě toho i veškerého paláce a stanu královského ochoz a okolek obložen byl předrahocennými látkami rozdílného druhu a barvy, jež vykládány byly různotvárnou ozdobou ze zlata i stříbra i drahého kamení a nemálo mezi jasnými tvářemi knížat se skvěly; a tak to vše bylo učiněno co nejdůstojněji a dokonale. Stálo za to potomkům doporučiti takovou slavnost, od nás jednou spatřenou, kterou i sama vzácnost doporoučela.

[1]) Asi někde na nynějším Smíchově (Tomek I², 368; srovn. zprávu Beneše z Weitmile FRB. IV., 462).

1297 Ale co povíme o množství, když dle svědectví krále Šalomouna čest králova[2]) záleží ve množství lidu? Zajisté daleko a široko rozeslané poselstvo a hlas, jenž kolující pověstí o slávě krále, jenž měl býti korunován, dříve se rozešel po všech zemích, nedopouštěl, aby při těchto přeznamenitých slavnostech málo lidu bylo přítomno; neboť shlukl se tam lid nesčíslný s touže snadnosti jako písek, který jest na břehu mořském. Skrze přítomnost tak nesčetného množství velikost města Pražského se zmenšuje, šíře ulic se súžuje, veškeré rozsáhlé místo následkem toho se stává těsným a úzkým. Neboť jak máme mysliti, že by se nestalo úzkým jediné místo, na které ze všech zemí okolních lidé přímo jako na jediný bod se sbíhají? O Praho, Praho,[3]) město velikého království, raduj se a vesel se, neboť nyní pěje se v tobě píseň veselosti. Nad zedmi tvými postaveni jsou, kteří po celý den a noc neumlkají chváliti jméno nového pomazaného tvého, krále Václava, a po všech ulicích tvých ode všech pěje se zpěv povýšení a blaha. O město slavné, jak veliká jest nyní sláva tvá, a jak nesmírné místo majetku tvého, pozvedni vůkol očí svých a viz, všickni tito se shromáždili, přišli k tobě, všecky končiny již již poctívají tebe pro pomazaného tvého, jenž pomazán jest tobě ke slávě a chvále. O město slavné, jak veliké nyní v tobě bohatství, uvnitř domů tvých líce a boky stěn odívají se bissem a nachem, třídy tvé v noci, zapudivši temnoty, zářivým leskem kmitající pochodeň osvětluje, vně pak v rozbitých všude stanech roviny tvé plní se kvetoucí bujností potomstva rytířského. O jak krásné jsou stany v okruhu tvém, město přeleskléľ Ti od východu a západu, jiní od severu a jihu rozbili stany své králi tvému a tobě k stálé slávě, aby synové, kteří se zrodí a povstanou, vypravovali synům svým, aby poznalo druhé pokolení a vypravovalo o velikolepých činech tak velikého krále. Nechť však pochopí, čí odhadnutí to dovede, jak veliký tam byl úhrnný počet vydání a jak veliké množství lidu, protože, jak mně vykládal

[2]) Kniha Přísloví 14, 28.

[3]) Celá následující chvála Prahy sestavena jest z delší řady citátů z písma, tu doslovně, tu volněji reprodukovaných.

ctihodný muž, pan Lutold, farář z Ústí n. O.,[4]) jenž byl tehdy písařem obročním, jen pro hostě a příchozí obroku ode dvora královského se tehdy vydávalo pro koně, kterýchžto koní počet byl sto devadesát tisíc a mimo to tisíc koní, k tomu však se nepočítal obrok, který se dával pro hojné lidi domácí a ty, kteří mezi stálou družinu byli počítáni, jichž přece počet není malý. Také na Novém náměstí [5]) skrytou chodbou podzemní zřízeny byly prameny, z nichž jako z řeky víno si nabíral, kdo chtěl. Nemohu také nikterak mlčením pominouti, že jen v době korunovace za vejce slepičí vydáno bylo osm set hřiven těžké váhy, a budeš-li obratným počtářem, žádám tě, abys počítáním vynašel, kolik bylo pijáků vína, kteří v době korunovace jen za led pro ochlazení na víno přikládaný dvacet čtyři hřivny stříbra Pražské váhy vydali; když pak to najdeš, sem připiš, neboť spěchám postoupiti k jiným věcem, zde se nemohu déle zdržovati. 1297

Zde a onde se zatoč, hledíš-li spatřiti věci podivuhodné,
Raduj se s králem, co je nejvýš hodno chvály,
Dvůr králův má, kde nikdo nestrádá nedostatkem ani nehyne.
Všickni se těší a v krocích svých se druží.
Vidíš tu mnoho krásných věci s tvářností dobře uhlazenou,
Vidíš zde mnoho tu dobrého, tu zlého, někdy pošetilého.
Je lidu mnoho, tu je moudrý, tam pošetilý,
Je lidu mnoho, tam jsou jinoši a dospělí,
Je lidu mnoho, jsou tváře sobě nepodobné;
Tak jsou i mravy: ten touží po majetku, jiný po důstojnostech,
Ten prosí, jak zvykem jest, ten pro čest dává,
Dávají páni, sluhové nesou dary jako soumaři,
A tak pánové jsou poctěni, obtíženi jsou
Sluhové dary královskými; to činí korunovace.
Poslyš nyní činy, které se tehdy tam staly:

---

[4]) Ústí n. Orl. tvořilo střed východočeského panství Zbraslavskému klášteru uděleného (srov. Reg. II. č. 2004, Tadra č. 15).

[5]) Prostranství od nynějšího Uhelného až přes Ovocný trh (Tomek I², 231—2).

1297 Tuto se páni se štíty na ramenou srážejí,
Onde mladíci mladistvé hry provádějí,
Napřažené kopí lámou, stojíš-li nedaleko,
Toho se hodně střez, aby se ti to nedotklo tváře.
Není ulice, jež by nebyla plna tance.
Tento Čechův, ale i druhý Němců
Dle zvyku radoval se lid ten, rukama hojně tleskaje,
Neboť zde Musy užívaly vlastního svého umění,
Bubny, cithary, kóry, trubka i zvučné harfy,
Rota, píšťala, lyra se ozývá s podivuhodnou sladkostí.[6])
Veškeré druhy her byly tu: tam běží nazí,
Aby byli obratní, pěstníci nejsou tam bezcenní,
Ten dovede zpívati, některý báseň přednášeti,
Po kotnících tančiti, a onen i po rukou dovede choditi,
Je tam veliké kradení, ale nechci pověděti více,
To postačí věděti, že jsem spatřil každého se vraceti
S tak veliké slavnosti veselého, nikoli se srdcem obtíženým.
Prosme Krista, by chránil krále tohoto,
Dal mu útěchu, každý člověk ať řekne: Amen.

Kapitola LXIV.

Jak zbožný král Václav následujícího dne po své korunovaci nový chrám založil na Zbraslavi.

Ze zpráv historie králů zvěděli jsme, že přemnozí králové Judští nejen za dosažené vítězství nad nepřáteli, ale i za přijatou slávu pocty druhdy přicházeli do posvátného chrámu, jenž byl v Jerusalemě, a tam přinášeli oběti a zvířata obětní, a smírné oběti Hospodinu Bohu Sabaoth obětovali; to čteme o Ezechiášovi a Josiášovi.[1]) Co menšího, nežli tito králové Judští, vykonal tento král mladistvý a přeněžný? Zajisté nic [menšího]. Neboť sám jediný král Šalomoun z těch darů, které mu otec jeho David byl zůstavil, vystavěl v Jerusalemě chrám, v němž lid

[6]) Srv. o těchto hudebních nástrojích a jejich latinských názvech Zd. Nejedlý, Dějiny české hudby (Praha, 1903), str. 3. a 13—15.

[1]) Ve čtvrté knize Král. 18 a 22.

se klaněl.[2]) Králové tedy Judští a Jerusalemští, kteří byli potom, 1297
obětovali sice v chrámě, ale nikoli chrám, tento však nový král nejen obět příjemnou obětoval v chrámě, ale i chrám přinesl Hospodinu za obět. Pročež aby král nejvděčnější neupadl v chybu nevděku, věda, že nevděk vysouší pramen zbožnosti, rosu milosrdenství a zdroje milosti, a také aby z obdrženého dobrodiní, nezapomena svého posvěcení a pomazání, prvotiny obětoval Bohu, králi velikému, usmyslil si v srdci svém založiti a postaviti na Zbraslavi nový dům Hospodinův ku poctě Boží a Panně Marii; přispíšil si tedy král s dílem, které dlouho u sebe choval v mysli hledající příležitosti. Když tedy naplnil se pamětní den a přeslavný obřad korunovace královské, hned druhého dne bezprostředně následujícího, to jest v pondělí svatodušní, jež tenkrát léta Páně 1297 připadalo na den 3. měsíce června, s veškerým dvorem a zástupem Jun. 3.
knížat, šlechticův a všech jiných, kteří ke dni slavnostnímu se byli sešli, král nově korunovaný k založení svému na Zbraslav přišel časně z rána již po východu slunce, kde král hned, odznaky královskými jsa ozdoben, na místě uchystaném a v základě k tomu dříve vykopaném a určeném nový chrám založiti hleděl, který podnes počatý se spatřuje. Pan Heřman[3]) tedy, arcibiskup Magdeburský, zároveň s králem a panem Konrádem, prvním opatem, any sbory mnichů vůkol při tom stály a pěly, s obětováním a velikou zbožností základní kámen položil, na kterémžto kameni napsáno bylo zlatými písmeny: Ježíš Kristus. Kterýžto když byl položen, a oni vyšli ze základův, řečený již pan Heřman,[3]) arcibiskup Magdeburský, slavnostně v pontifikalie jsa oděn na místě, kde nyní stojí větší oltář blahoslavené Panny, v témže chrámě, an při tom seděl král v královských odznacích a stáli ctihodní biskupové a páni Řehoř Pražský, Theoderich Olomoucký, Jan Krakovský, Albrecht Míšenský, Petr Basilejský, Jindřich Kostnický, [Konrád] Lebusský, [Emicho] Frisinský, mši o zvěstování blahoslavené Panny, totiž Rosu dejte, nebesa, s hůry, s největší slavností sloužil, sedmero biskupů při té mši zároveň zpívalo Alleluja,[4])

[2]) Třetí kniha králů 6.

[3]) Má zníti Burkard.

[4]) Jest pravděpodobno, že biskupové přítomní korunovaci účastnili se také tohoto obřadu, takže počet jejich byl větší, než kronika udává

1297 a nikdo, jak se domnívám, jenž přítomen byl korunovaci, nescházel při tomto založení. Když pak mše ona byla skončena, král korunovaný, žezlo království drže v ruce, vystoupil, a v okruhu základu chrámu již založeného dvě stě čtyřicet pánův a šlechticů království Českého a mnohých jiných zemí opásal pásem rytířským. Z toho chvála, z toho sláva ozývá se na věky. Dílem pak rukou svých zbožnost krále tohoto nepohrdala, nýbrž všímala si ho okem stálé podpory a neustávala ovlažovati štědrými dary, co štípila jeho pravice, an Bůh až posud podle své milosti popřává začatému chrámu vzrůstu.

Přijmi, Kriste králi, nový statek dává tento zbožný král,
Král od včerejška přináší ti rychle vzrostlé ovoce.
Král tento za příklad svatého slibu právě chrám
Počíná stavěti, když držeti nové žezlo
Království počal, nikoli ze srdce lenivého [to]
Učinil, ale žádoucího zalíbiti se vznešené Marii
A Synovi jejímu žádal, aby koncem blaženým jeho
Život se uzavřel ctnostmi vykoupený:
Budiž opatrován dobrým strážcem jeho život,
Ve sboru andělském upevněn buď jeho život
Vždy šťastný, tak ať trvá po udušení škodného klamu.

Veden pak jsa nesmírnou láskou, kterou měl král k svému založení, navštěvoval denně Zbraslav, nikdy bez daru a útěchy nepřicházeje, a nejen přítomen jsa těšil se z nového díla, ale i nepřítomen z pouhé upomínky a zmínky, jež o jeho založení od kohokoli se stala, v duchu velmi hojně se radoval, a veškerá žalost ho opouštěla.

Kapitola LXV.

O smrti paní Jitky, slavné králové České, zakladatelky Zbraslavě.

Radosti světské hynou jako marné sny,
A jako ve snách veškerá čest jest přeludná.

(srovn. svrchu kap. LXII., pozn. 1.). Dne 1. června 1297 datovaná listina, udělující odpustky dobrodincům a navštěvovatelům kláštera Zbraslavského (Reg. II. č. 1751, Tadra, Listy č. 8.), uvádí také jména ostat

Věci smutné nastávají nám, když veselé odstupují, 1297
A hyne jako tráva, cokoli vidíš příjemným.

A není divu, protože, jak Šalomoun tvrdí, vrcholu radosti nářek se chápe,[1]) pročež sama Pravda, jež bytostí svou jest nezměnitelná, a stojíc pevně, dává všemu se pohybovati, vykládajíc pomíjející proměnlivost tohoto světa pravila: Království[2]) mé není s tohoto světa, neboť svět přechází i žádost jeho. Jí však samotné řečeno jest: Ty pak sám jsi tentýž,[3]) a léta tvá nepřestanou. Tak[4]) tedy obrátila se v nářek harfa naše a nástroj náš v hlas plačících, a právem, protože tak příjemné sváteční a tak přeslavné od východu až na západ slavnosti zatemnila smrt předčasná a pro mnohé žalostná slavné paní králové Jitky, zakladatelky Zbraslavě, sedmnáctého dne po korunování jejím, to jest 18. dne června. Jun. 18.

Znamení smutné maří ušlechtilou slavnost,
Veselý počátek oslepuje rychle přicházející smrt.
Neboť korunovaná po takové slavnosti vděčné,
Ach, žalosti! zbavena svazku tělesnosti dobrá Guta,
Jméno mající dle věci, žijící slavně bez viny;
Bývala slavnou královou, jíž budiž lékem
Štědrá pravice Boží, dadouc jí místo odpočinku!
A kdo by neplakal a celým srdcem neželel,
Když spatřoval, že mrtev leží vzor
A zrcadlo pravé znamenitých žen,
Zachovávající ctnost a jiným udělující spásu;
Byla chvály hodna, ušlechtilá, cudná, dobrotivá.

Když pak táž zbožná paní, králová Jitka slavná, při vzmáhající se nemoci, kterou si byla utržila při porodu dítka tehdy nedávno předcházejícím, podle prudkých bolestí jako podle jistých poslů smrti poznávala, že jí nadešla poslední lhůta života, moudře jala se činiti pořízení o statku a domě svém a pomýšleti, co by prospívalo duši; následkem čehož

---

ních přítomných, tedy vedle Gerharda Mohučského také Theodora Rábského, Jindřicha Kwidzinského a Jindřicha Merseburského, za to však v jejím výčtu chybí biskup Frisinský.

[1]) Kniha Přísloví 14, 13

[2]) Evgl. sv. Jana 18, 36.

[3]) Žalm 101, 28.

[4]) Kniha Job 30, 31.

1297 všemi svátostmi církevními posilněna pana Konráda, prvního opata Zbraslavského, jehož za živa upřímně v Kristu milovala, umírajíc vykonavatelem své závěti ustanovila, neboť rozšafnosti jeho svěřila všecky své věci, aby z toho almužny činil vdovám, sirotkům a nuzným, rozdílel i vyplnil, co jakýmkoli způsobem bylo naznačeno, a dával jednomu každému, co se mu dáti mělo; což vše se i stalo.

(1293?) Stála kdysi o jakémsi velikém svátku tato zbožná a chvályhodná králová, dobrotivá Guta, na Zbraslavi na povýšeném výstupku kaple svatého Jakuba apoštola, když ještě konvent tam konal bohoslužbu, a když viděla, že všickni mniši oděni jsou v bílé kukly, jakož zvykem jest, a že jedině opat jejich, pan Konrád je bez takového bílého šatu, bylo jí divící se tomu a po tom se dotazující řečeno: Pan opat z té příčiny je bez kukly, protože zřídka kuklu dlouho si zachovává, ale dává ji tomu, kdo jí potřebuje. Králová mlčela, mlčky dala si přinésti jemné sukno z bílého šarlatu a dala udělati kuklu opatovi, jenž jí neměl, a když konečně opat přišel, králová složenou kuklu, v čisté plátno zabalenou opatovi podala i požádala ho, by užíval toho klenotu, a přívětivě mu to uložila. Opat rozvázal uzly, spatřil, že to jest kukla, a z lásky k dárkyni se v ni oděl. Ale neužívala dlouho šatu toho zbožná štědrost opatova; byltě ukončil tehdy rok svého noviciství pan Otto, jemuž, když slib konal, tento oděv dal a v něm podle zvyku mu požehnal.[5]) A kdyby kdo z minulosti dovedl prorokovati, zajisté bych řekl, že odevzdání takového roucha stalo se řízením Božím, ale nikoli náhodně, neboť týž pan Otto, muž moudrý, po panu opatovi Konrádovi na čas, totiž na půl druhého léta, odpočívajícím následoval v úřadě opatském, neopatoval však déle než rok a půl na Zbraslavi jakožto druhý, neboť hned, když on odstoupil, pan Konrád první byl opět povolán. Pan Otto pak, jenž v úřadě po panu Konrádovi následoval, smrtí ho předešel, neboť týž pan Otto, druhý opat
(1314) Zbraslavský, zesnul léta Páně 1314 v měsíci březnu.[6]) Paní Jitka pak, nejzbožnější králová, zemřela léta Páně 1297 dne

[5]) Podle této zmínky zdá se, že přítomnost Gutina na Zbraslavi, o níž se tu vypravuje, náleží do starší doby, snad brzo po založení kláštera (1293?).

[6]) Srov. svrchu kap. XL. pozn. 4.

18. června, pochována na hradě Pražském při hrobě krále 1297
Otakara; i učinili [7]) všickni lidé nářek veliký nad ní. Pro no- Jun. 18.
vost pak Zbraslavě, posud míst ku pohřbívání příhodných nemající, král ono slavné tělo choti své tehdy tam odložil pochovati, ale zamýšlel a tehdy to i slovy vyjádřil, v tajnosti hovoře s některými důvěrnými přáteli, že později, až budovy budou vystavěny lepší a místa ku pochovávání upravena, slavná těla této choti a otce svého, totiž krále Otakara, zamýšlí převézti a na Zbraslavi s královskou slušností věnovati zemi. Aniž kdo může o tom pochybovati, že chtěl, aby těla těch, jež jako sám sebe miloval, tamtéž byla, kde i sám odpočinek a pobyt za živa i po smrti na věky věkův si napřed vyvolil.

Kapitola LXVI.

Jak a proč peníze široké [groše] začaly se nejprve v království Českém raziti.[1])

Od prvotného původu země České užívání peněz bylo 1300
nespořádané, jakož posud v četných krajinách bývá. Vždyť v kterýchkoli letech v každém jednotlivém městě a obci České mince přeměňovala útvar denáru jednou nebo dvakráte, tak že který denár často byl včera nebo předevčírem dobrý a berný, po krátké mezeře [několika] dní přestával býti k potřebě. Jak škodlivé a protivné bylo veškerému království toto časté střídání mince, snadno bude moci uvážiti, kdo neobtěžuje si to přesněji vyšetřiti rozumovou úvahou. Neboť toto střídání odstraňovalo z největší části způsob přátelského spolužití, o něž zvláště usiluje pokolení lidské. Neboť nikdo tehdy se ziskem nemohl přecházeti z města do města, s tržiště na jiné tržiště za zbožím, své věci prodávati nebo cizí kupovati, protože peníz, který platil zde, nebyl tam běžný. Co tedy zbývalo, než ráz denáru zničiti a jej ne beze škody obrátiti ve stříbro, jehož nedávno před tím i se škodou věcí u penězoměnců výměnou za stříbro stěží někdo mohl nabýti. Mezitím

---

[7]) Skutkové apoštolští 8, 2.

[1]) Událost tato náleží, jak i kronika níže naznačuje, k r. 1300 (srovn. Loserth, str. 160. a Emler, FRB. IV., 80, pozn. 1.)

1300 mnohonásobné klamána byla sedlská prostota z venkova přicházející na trh, ježto nic nemohla prodávati ani kupovati, leč pod nestejnou váhou a měrou kramářů vždycky podvodných a nespravedlivých; a což více jest, takové měnění peněz všem takřka skrytou působilo loupež, neboť když dnes kdo se těšil, že má denár, zítra měl obol, a to se stávalo, kdykoli se měna peněz střídala při kterékoli smlouvě.[2]) Zřídka tehdy jmenován byl denár, ale výměna tržní kteréhokoli zboží obecné se konala skrze hřivnu, čtvrtinu, lot, šestinu nebo kventlík. Není pochybno, že mnohokráte těmito váhami stala se mnohým křivda dosti veliká, a to nejvíce [lidem] prostým nebo chudým. Kteréžto zlo zameziti zbožný Václav, šestý král Český, první zakladatel Zbraslavě, milý Bohu i lidem, jehož památka právem jest požehnána, poněvadž památka jeho jako krůpěj medu v ústech sládne, v uších jako harfa zaznívá, horlivě zamýšlel, aby obecné dobro více rozšířil. Neboť právě tento král chtěje zabrániti nebezpečenství mnohých, ustanovil, aby lid zároveň s ním vzájemné minci měl společnou, když totiž o jediného krále i o království se sdílí. Poslal tedy král do Florencie, muže umělé, totiž Reinharda,[3]) Alfarda a Cynona Lombardského povolal, kteří v takových záležitostech tak velikou měli zkušenost, že užitečně říditi mohli tak velikou věc.

Léta Páně 1300 tedy v měsíci červenci mince širokých [grošů] Pražských a malých [peněz], jichž dvanácte rovná se širokému [groši], zřízena, a každý peníz označen jménem Václavovým, jenž byl jejich ustanovitelem.

---

[2]) Míní se patrně smlouvy o nájem mincování (locationes monetae); všeobecné (ač ne ve všem uspokojivé) poznámky o tomto způsobu mincování podává Fiala, České denáry (Praha 1898), str. 60—61, 64 n.

[3]) Reinhard (v listinách Ruenher, Reynherius, Reynerius de Florentia a j.) vyskytuje se v listinách mezi l. 1300—1305 (srovn. Reg. II č. 2760, 1880, 2005, 2019, 2028, 2029), r. 1305 jmenuje se hejtmanem Krakovským (srovn. Reg. II. č. 2019); jeho soudruh Alfard (neb Alfred, v listinách Appardus, později také de Nigro monte zvaný) uvádí se později (r. 1303) jako komorník krále Českého (tedy snad podkomoří, srovn. Reg. II. 2019). S nimi zároveň uvádí se také Cyno (nebo Tyno) de Florentia (Reg. II. 1880, 2019); v listinách mluví se také jen o Reinerovi a společnících nebo společnosti jeho; tvořili patrně kupeckou společnost (bankéřů), jíž král Václav udělil zvláštní výsady (Reg. II. 2005).

Srdce učinila veselými takřka většině tato mince. 1300
Peníz široký [groš] mnozí počítají jakoby za svatý,
Kteří jej uchovávají a zároveň více [jich] hromadí,
A jako za svaté je ctí, protože v tak veliké
Mnohé groše převelikou naději mají pošetilci,
Kteří myslí, že budou žíti a nikdy nezemrou,
Kteří hromadí poklady a o tom neuvažují,
Kdo po nich je uchvátí, nebo kdo bude jich dědicem,
Tento široký peníz již trvá všude jako nejvyšší,
O němž vím, že daleko se rozptýlil, ale zřídka vrátil;
Neboť vycházívá z království a neumí se vraceti,
Neboť snadno bývá zadržen, když vně nalezen bývá,
A střežen bývá; dobře se ví, co platí.

Kapitola LXVII.

Jak Václav, šestý král Český, do Polsky vešel a ve Hnězdně korunován byl léta Páně 1300.

Zvláštností kteréhokoli dobra to jest, že daleko a široko se rozlévá a v soutěsce nepatrných mezí obstáti nedovede. Pročež vynikající ctnost a slušnost zákonitých mravů, jíž při sobě darem Božím měl Václav, král Český, hlásáním pověsti všude se rozšířila, že každý z okolních kmenů nebo národů přál si žíti pod vládou tohoto krále mírumilovného, jakož i znamenitého. Vždyť ten král miloval pokoj, chránil spravedlnost, soud po všechen čas konal. Nazýván byl od přemnohých králem moudrým, dobrým, mírným a knížetem pokoje, následkem čehož se stalo, když první král Kališský byl zabit [1]) a nižádného mužského dědice po sobě nezůstavil, [že] starší království onoho spolu se sešli a pečlivě uvažovali o jiném knížeti, jemuž by sebe a zemi dosti bezpečně podrobiti mohli. Zkrátily se tyto porady, neboť všickni společně hlasy své obrátili na Václava, šestého krále Českého, aby nad nimi kraloval; neboť pravili: Tento slavný král jest velmi mocný, jest rozmnožitelem a milovníkem pokoje, pokladů přemnoho má,

---

[1]) Míní se Přemyslav, zavražděný 6. února 1296, o čemž již v kap. L. vypravováno.

1300 země skoro všecky vůkol nás má v držení, pročež nejlépe nás ubrání přede vpády nepřátelskými. Také tomuto králi, poněvadž ušknutím smrti ztratil první svou společnici lože, nabídneme za manželku pannu Elišku, jedinou dceru a dědičku našeho krále: tak bude Čechům i nám jediný král a společný zákon přátelského spolužití. Neboť shodnou se v králi a radovati se budou pod jediným knížetem, kteří nemnoho se liší nářečím jazyka Slovanského. Neboť kteří týmž jazykem mluví, obyčejně užšími svazky lásky se objímají. Zdála se dobrou tato řeč v očích veškerého lidu, pročež posláni jsou slavnostní poslové k Václavovi, králi Českému, kteří by mu řádně oznámili vzkaz lidu Polského; jež zbožný král dobrotivě přijal, dobrotivěji s nimi jednal a u sebe v paláci královském na čas podržel, aby se svými [rádci] bedlivěji uvážil, co by činiti bylo v těch záležitostech, jež byli oznámili. Posléze král Václav rozhodnutí a tajemství rady své poslům Polským zjevil a pravil takto: Neuvykla vznešenost naší královské dustojnosti klín dobrotivosti své zavírati těm, kteříkoli se pokusili s důvěrou k němu se utíkati v naději dosažení milosti. Žádosti tedy vaší, již mne zvete na království Polské, s myslí nakloněnou milerádi nyní vyhovujeme slibujíce, že do něho co nejdříve silnou rukou se zbrojnou mocí přijdeme; vy pak nyní jděte před námi a vraťte se do země své a hleďte vésti naši záležitost, jak duvěřujeme. Také dívka, která jest dědičkou vašeho království, na vaši žádost a útěchu lidu, který vás poslal, bude vaši řádnou chotí. Tak tedy poslové Polští dostavše odpověď od krále s radostí vrátili se do krajiny své. Těšili pak veškeren lid všude vyhlašujíce, že Václav, král Český, přijde. Zatím týž král Český shromáždil kvetoucí četný sbor vojska a léta Páně 1300 v době, kdy kralové vycházívají do boje, vešel do Polsky.[2]) Pokračoval tedy král slavný v cestě své, a Hospodin byl s ním, skrze něhož byl mužem ve všem prospěšně jednajícím, vůdcem pak cesty jeho patrně byl Hospodin, jenž řídil všecky skutky jeho. Potom, jakmile kral došel k hranicím Polským, slovem i skutkem o výhodu míru usilovati se jal, neboť chalupy a skrýše, jež tu onde bývaly po lesích příbytky loupežníků, zničil

[2]) Václav vytáhl nejpozději asi v červenci 1300 (Graebner 138).

a přemnoho jich ohněm spálil, také jakési bratry a příbuzné 1300
onoho velikého kdysi Záviše tam v jakési tvrzi naleznuv, oblehl a zmocniv se jich, hned je dal stíti. A tak z města do města, ze tvrze do tvrze, s místa na jiné místo přešel a ty, kteří se nepodrobovali dobrovolně, král mocí válečnou pokořil a pod své panství podmanil. I přišli k němu z Opolska, z Těšínska, z Kujavska a více jiných Polských vévodů a knížat, kteří se v poddanství královské oddali a králi pokorně věrnost a přísahu manskou vykonali. Jakmile posléze moc královská zaujala zemi Kališskou, Hnězdenskou, Pomořanskou, Poznaňskou a všecka ona místa sousední, k hlavnímu městu Hnězdnu potom král přišel, kde na žádost veškerých šlechticův a knížat Polských, kteří tehdy byli přítomni, skrze Petra,[3]) arcibiskupa Hnězdenského, po předchozím požehnání Václav, král Český, korunou království Polského slušně a slavnostně byl ozdoben.[4]) Aby pak slavnost tak velikého svátku slavnostněji se konala, přemnozí páni a šlechtici skrze krále rytířským pásem byli opásáni, kteří však všickni při této nové rytířské slavnosti a cvičení zbraní místo zlatého oděvu užívali; neboť bylo tehdy králi řečeno, že tajné úklady strojí jacísi zlomyslníci, kteří byli obecnými nepřáteli míru a vlasti. Od té doby králům Českým přidává se titul království Polského až po dnešní den.[5]) Potom když král všecky jednotlivé věci v oněch končinách Polských náležitě byl uspořádal a Jindřicha, řečeného z Dubé,[6]) tam za správce ustanovil, vrátil se do Čech s radostí a v míru. Onen pak Petr, arcibiskup Hnězdenský,[3]) který krále byl korunoval, tak prudkým byl nenávistníkem Němců, že jim jen říkával psí hlavy. Neboť když pan Jan, biskup Brixenský,[7]) v chrámě Hnězdenském před králem ja-

[3]) Arcibiskup Hnězdenský neslul Petr, nýbrž Jakub, příjmím Swinka (1283—1310).

[4]) Korunování vykonáno asi v srpnu 1300.

[5]) Titulu krále Polského vzdal se teprve král Jan dne 24. srpna 1335.

[6]) V listinách uvádí se jako hejtman vévoda Mikuláš Opavský (aspoň do konce r. 1301), Graebner 136, pozn. 5, domnívá se, že zprávu naší kroniky o Jindřichovi z Dubé nutno vykládati tak, že Jindřich z Dubé byl velitelem té části vojska českého, která do konečného upokojení země v Polsku zůstavena.

[7]) Jan z Ostrova (de Schlaukenwerd), doktor dekretů, kanovník Pražský, byl protonotářem královským (Emler, Kanzlei, 52—53), stal se

1300 zykem latinským velmi uhlazeně kázal, tento arcibiskup pravil králi: Tento byl by velmi krásně kázal, kdyby nebyl psí hlavou a Němcem. Nelíbila se však králi takováto řeč, ale opravdu ten, jenž taková slova pronesl, ukázal, že má horší jazyk nežli pes, a to tím, že psí jazyk (jitrocel) způsobuje zdraví, jeho pak kousavý jazyk vyléval jed zlořečenství. Když pak král se vrátil,[8]) Čechové jásali a jásajícím duchem provolávali:

Všickni ať hledí chváliti a oslavovati
Upřímně Krista, že tak tohoto krále
Takto povýšil a tolik povznesl,
Že dvě království spravuje: nebo tento král si podmanil
Jedno rodem, druhé daly mu kruté boje.
Václave, dobrý jest tvůj úděl, hle, koruna
Dvojí hlavu [ti] ovíjí, dvě žezla ruka tvá třímá,
Tak jsi se povýšeným učinil, protože spravedlivý
Soud činíváš a v míru chováš
Poddané země, všude vykořeňuje války.

Kapitola LXVIII.

Jak Václav, syn Václava, šestého krále Českého, vyvolen byl za krále Uherského léta Páně 1301.

1301 Jak veliké byl zbožnosti před Bohem a pověsti chvalitebné u všech lidí Václav II., šestý král Český, kdokoli snadno bude moci uvážiti srozuměje, že jednorozeného [syna] jeho, ještě mladíčka, Václava III., milost božská ve slávě zvláštní podle běhu světa povznesla. Neboť po smrti Ondřeje, krále Uherského,[1]) když žádný dědic zůstavený nezbýval mimo jedinou dceru maličkou, přemnoho mocných hrabat a mužův urozených s měšťany Budínskými a s jinými mocnějšími z mnohých měst Uherských se sešlo a po předchozí zralé úradě mladistvého Václava, syna Václava, krále Českého

r. 1306 biskupem Brixenským (ale u Eubela sluje Johannes Wulfing de Göttingen, r. 1321 i Bamberským a 1324 Frisinským); o jeho příznivém poměru ku králi Václavovi — srovn. níže kap. LXXIV. a LXXXII., Reg. II., č. 2041.

[8]) V listinách vyskytuje se Václav v Čechách od 6. ledna 1301 (Reg. II., 1872.)

[1]) Kral Ondřej zemřel 14. ledna 1301.

a Polského, za krále a pána si jednomyslně vyvolili.[2]) Zpozorovali oni a v trvalé vzpomínce uvažovali, že králové Čeští pošli z urozeného kmene králův Uherských,[3]) a moc jejich nesmírná, sláva kvetoucí a množství bohatství přenáramné jest, pročež někteří z Uhrů ku požádání krále z Čech mysl měli ochotnější pro odplatu. 1301

Neboť když se [kdo] naděje daru, mysl ochotně se připravuje,
Ježto sotva jest jediný, jenž by pohrdl nabídnutým mu darem,
Pro odměnu občan stavějící zřizuje chrám,
Zvučným pěje hlasem za dar kněžstvo při oltáři.

Tak učinili někteří z Uher, kteří v naději královského obdarování syna králova požádali, byli však jiní, kteří duchem jiné podmínky a úvahy záležitosti takové upřímněji podporovali, a jakkoli smýšlení bylo různé, přece v hlase všech jediné přání se přednášelo, aby za krále povolali mladistvého Václava. Pročež Matouš, hrabě z Trenčína,[4]) hrabata Amadeus[5]) a Demetrius, jakož i Verner[6]) s přemnohými magnaty a urozenými Uhry k Václavovi, králi Českému, slušně přišli a naléhavě a vytrvale žádali, aby jim za krále jejich dal svého syna.[7]) Král však Český Václav, poněvadž měl již dvojí království, jediného však jen dědice, žádosti lidu Uherského hned ochotného sluchu nepopřál. Neboť měřila dospělá moudrost

[2]) Trůn Uherský nabídnut byl (ovšem jen od jedné strany) původně Václavovi II., nikoliv jeho synovi.

[3]) Václav II. byl pravnukem někdy krále Uherského Bely IV. (jeho matka Kunhuta byla dcerou Rastislava, bána Mačvy, a Anny, dcery Bely IV., srovn. kap. VI, pozn. 1.); soupeř Václavův Karel Robert z rodu Anjou měl pradědem Štěpána V., krále Uherského, syna Belova, byl tedy rovněž blízce spřízněn rodu Uherskému.

[4]) Matouše Trenčanského jmenuje mezi posly jenom kronika Zbraslavská, ale není příčiny pochybovati, že poselství se súčastnil (třeba oficiálními posly byli Ladislav Ratholt a M. Demetrius), byltě předním straníkem Přemyslovské kandidatury. O něm srovn. níže kap. CXXIV.

[5]) Amadeus, tenkrát palatin, nebyl asi v poselstvu, poněvadž stranil Karlu Robertovi.

[6]) Emler (FRB. IV, 83 pozn. 7.) domnívá se, že to byl rychtář Budínský.

[7]) Poselství setkalo se s Václavem v Hodoníně asi v červenci nebo srpnu 1301.

1301 králova stav a způsob dětského věku, v němž byl jeho syn, rozumějíc zajisté, že úzký rozum nestačí spravovati širé království a nejvíce, že právě v tom jediném synovi otec požíval sladké útěchy srdce, tak že by král stejnou myslí byl snesl pozbýti života, nebo jednorozence tak milovaného. Neodbytnými však prosbami o syna stále Uhři naléhali na otce, slibujíce mu věrnou poslušnost. Také zvláštní rádcové královi [8]) se [k tomu] přidávali, připojujíce mu věc a řeč takovouto: Není té tajno, pane a králi, řkou, a my sami to známe, i otcové naši nám vypravovali, že širá je země Uherská, a moc její nikterak není změřena. Neboť králové Uherští, kteří před námi byli, po celém skoro Německu krutovládu vykonávajíce dlouho panovali. A což jest, co stejně do výše mohlo by povznésti hlásání důstojnosti a chvály královské, nebo lépe upraviti dobrý stav v Čechách, než počne-li syn tvůj, pane králi, kralovati v Uhřích. O jak veliké, nevýslovné povznešenosti sláva tobě, králi, vznikne, když pravice tvá, jež drží již žezla dvou království, nabude i třetího, ne-li skrze tebe, přece skrze syna. O klidu pokoje, jehož lze se naditi! O blaho slavené, neporušitelné důstojnosti bezpečí, když v královstvích Českém, Polském a Uherském jediná panovati bude a slavena bude moc! Stojí za to, aby kdokoli věrný nejen syna, ale bude-li třeba, i sám sebe za tak obecné dobro obětoval. Posléze povzbuzujícími prosbami stěží byv zlákán král vypustil slovo a ne bez žalosti srdce Uhrům nabídl syna svého, aniž by byl nabídl, kdyby zbožnost králova nebyla předvídala, že z toho prospěch bude míti útěcha chudých a vlasti. Potom když slavnostní oni poslové, kteří z Uher byli přišli, královskými dary štědře a bohatě poctěni i obtíženi, také veškeré přípravy, jak slušely cti tak velikého krále, uchystány, léta Páně 1301 a věku svého třináctého mladistvý Václav do Uher s nesčíslným zástupem odtáhl. Téhož pak roku v den
Aug. 26. Rufa mučedníka [9]) skrze arcibiskupa Káločského [10]) v městě

[8]) Mezi nimi byl asi také Petr z Aspelta, kancléř králův (Graebner 137 n.)

[9]) Sv. Rufa (26. srpna) připadlo t. r. na sobotu. Korunovace stala se asi v neděli potom. Václav III. jako král Uherský zval se Ladislav (V.)

[10]) Jménem Jana (1279 – 1301)

Královském Bělehradě svatou korunou králův Uherských se 1301
znamenitou nádherou slavnostně jest korunován, kdež arcibiskupové, hrabata a přemnozí šlechticové byli přítomni a po skončení radostné té slavnosti nového krále tohoto do Budína uctivě uvedli. Tak tedy dědic Český stal se králem Uherským.

Kdož by se tomu nedivil, protože nemyslil
Žádný člověk, že takové věci provedeny budou, jaké
Spatřujeme, že staly se a podivuhodně dokonaly,
Hle, král Český stává se králem Uherským.
Tleskej, lide Český, mysl tvá se již stává velmi veselou.
Uherská, Polská, hle! tobě podléhá koruna,
Chval tohoto krále, již tři drže království, zákony
Jako jediný jim král dává; s chválami jest
Tento kníže hoden poručení a pomilování vždy,
Jenž široko kraluje; ze znamenité šlechetnosti
Právem povznesl se král, jehož ctnost vzrostla,
A zářivý život jeho trvá jasnou poctou ozdoben.
Václave otče, nechť požehná ti dobrotivá Matka,
A tvého syna lid Uherský nechť chová v lásce,
Tak nechť se nakloní k němu, aby mu sloužil.
Toho třeba jest králi, protože velmi často jsem čítal,
Že lid Uherský neumí býti stálým přítelem,
A že rozšířen jest lid ten a proto zřídka bývá podmaněn,
Lid ten je obratný ve střílení a krutý ke krutým.

Nelze však pominouti, nýbrž bedlivěji třeba věděti, že papež Bonifác VIII. Karla, mladistvého syna Karla, krále Sicilského, do Uher za krále byl odeslal, při němž stála nějaká část Uher a zvláště Albrecht, král Římský, na porok krále Českého podporou, jakou mohl; [11]) a jakkoli Václav, jenž tehdy byl korunovaným králem Uherským, a týž Karel skrze papeže odeslaný zrozeni byli ze dvou vlastních sester,[12]) přece, protože méně toužili po přízni přírody než po důstojenství, denně sváry vzájemnými a neustálými se přeli. Dále ježto tento otec Václav planul touhou spatřiti syna, obávaje se

[11]) Srovn. Palacký, Dějiny II. 1 str. 283 n., Bachmann, G. Böhmens 703 n., Novotný 81--2, Graebner 150 n. (srovn. také níže kap. LXXXI.)

[12]) Karel Robert byl syn Karla Martela a Klementiny, dcery Rudolfa Habsburského, tedy sestry Gutiny, jež byla matkou Václava III.

1304 též, aby mu nenastalo nějaké nebezpečí, shromáždil silné
Jun. vojsko a léta 1304 v měsíci červnu vytáhl do království Uherského,[13]) Heřmana pak, markrabí Braniborského, svého příbuzného, král ve své nepřítomnosti zemím svým v čelo ustanovil jako hejtmana.[14]) Král pak, Boha maje za vůdce na své cestě, šťastně prošel do Uher, a strach jeho připadl na všecky, a konečně došel i tam, kde syn jeho byl. Nechtěl pak otec král, uživ chytrosti, syna krále spatřiti leč pod korunou a slavnostně ozdobena všemi královskými rouchy království Uherského. Tak tedy král, syn králův, ozdoben byl, jak otec rozkázal. Na místě pak, kde tito králové se měli sejíti, prostřeny byly po zemi koberce velmi drahocenné. Ani pak vůkol stáli a na to hleděli knížata, hrabata a mnoho jiných šlechticů, syn k otci nejprve se přiblížil a tato slova latinským jazykem pronášel: Přišel jsi, žádoucí, jehož jsme očekávali, jako v temnotách jsouce postaveni, tebe volaly vzdechy naše a vyhledávaly nářky, ty stal jsi se nadějí všem, kteří čekali přítomnosti tvé. Potkávaje pak se otec se synem dal se do polibkův, ovinuje šíji rukou, a takto sladce odpověděl synovi: Synu, vše mé je tvým, útěcho jediná života mého, stačí mně, že jsem tě spatřil, odlož starost, neboť já jsem radostí tobě a ty mně. A tak do laskavých rozmluv propukávaly slzy, protože se žádný z obou nemohl zdržeti. A nenastala potom dlouhá přestávka, nýbrž brzo se král otec chystal a pokročil k návratu do Čech,[15]) i odvedl s sebou syna, krále Uherského, s veškerou přípravou a ozdobami království Uherského.

Aug. Téhož tedy roku v měsíci srpnu otec se synem šťastně do Prahy se navrátil. Také to mně častěji vykládali někteří, kteří s králem Václavem na výpravách byli, že tento právě král i na hranicích nepřátelských stoje, více důvěřoval v ochranu Boha nejvyššího nežli ve množství svého lidu, nikterak od obvyklých modliteb nenstával a několik mší pod stany poslou-

[13]) Vaclava spatřujeme koncem května 1304 v Brně, patrně na cestě do Uher; srovn. Reg. II., č. 2004—2006.

[14]) V této funkci vystupuje, tuším, Heřman (ač ne výslovně) v listině ze dne 24. srpna 1304. Reg. II., č. 2008.

[15]) Václav II. pobyl v Uhřích asi tři měsíce (Graebner 159).

chal. Když pak někdy křik pro útok nepřátel ve vojsku vznikl, 1304
důvěřuje více modlitbám nežli ochraně zbraní, nikterak se nebál, nýbrž důvěrně v Pánu srdce své měl, a nikdy tak veliký postrach ve vojsku nemohl býti, který by ho byl mohl odloučiti od poslouchání nějaké mše, kterou byl počal poslouchati. Právem tedy tohoto knížete pravice Hospodinova chránila, jenž tolik v pomoc jeho důvěřoval.

Kapitola LXIX.

Jak Alžběta, dcera krále Polského, za krále Václava se provdala a korunována byla léta Páně 1303.

Jakož předchozí vypravování podotklo, Přemysl, král Polský, umíraje zůstavil po sobě toliko jedinou dceru za dědičku. Ta byla nejprve zaslíbena Ottovi, synovi Otty, markrabí Braniborského, ale když tento snoubenec před tělesným spojením zemřel, od tohoto svazku zasnoubení byla osvobozena. Po smrti snoubencově panna v domě tchána svého v Sasku zůstávala, se slušnou uctivostí jsouc opatrována, jako by byla vlastní dcerou onoho knížete. A poněvadž ku potěše a na žádost lidu Polského slíbil a ustanovil se král Václav tuto dívku pojmouti za choť, když již držel žezlo Polské, pana Heidenricha, opata Sedleckého, a Beneše, řečeného z Wartmberka, [1]) zalíbilo se králi poslati vstříc dívce již přicházející. Ti s dívkou královskou v Žitavě se potkali a ji s povinnou slušností léta Páně 1300 do Prahy uvedli. A jakkoli v té době 1300
dívka tato dospělá byla k obcování s mužem, ježto zajisté žila již ve čtrnáctém roce věku svého, přece král nepoznával jí, nýbrž na tři léta znamenité paní Grifině, tetě královně, [2]) někdy vévodkyni Krakovské, dal ji na vychování. Potom když král ze dne na den slavnost sňatku odkládal, ovšem obojí království, České i Polské, příliš bylo znepokojeno, ježto stálo

---

[1]) Beneš z Vartmberka byl tehdy purkrabím Kladským.

[2]) Grifina byla sestra matky Václavovy Kunhuty, vdova po Leškovi Černém, knížeti Krakovském (srovn. kap. XXXV. pozn. 1.); později zdržovala se v Čechách, bezpochyby na Budyni, jež jako její majetek r. 1302 se připomíná (Reg. II., č. 1941); mimo to byla také v držení Habrové (tamže č. 2203).

1303 zbaveno dědiců. Přihodilo pak se, že jednou o slavnosti veli-
Apr. konoční v Brně,[3]) když pan Konrád, první opat Zbraslavský, s králem přátelský hovor měl, mezi jiným takto promluvil: Pane králi, dobrota božská postavila vás v čelo svého lidu, pročež na vás jako jediného utěšitele ohlížejí se oči všech, spása všech jedině v rukou a osobě vaší trvá; divím pak se, proč svou dobrotivou bedlivost, s kterou i budoucnost z daleka poznáváte, do té míry zavíráte a súžujete, že lidu, jenž na vás tolik se ohlíží, útroby zbožnosti odpíráte a na stálou jeho potěchu nikterak nemyslíte. S prominutím milosti vaší, přední a největší dobro svých království, pane králi, již zanedbáváte; bojím pak se, aby nevole Hospodinova proto nerozhněvala se na vás; hle, urozená a ke sňatku dospělá ona dcera královská vám zaslíbená očekává sňatku, vy pak jej odkládáte; ježto však ke dvěma královstvím, Českému a Polskému, máte jediného syna, který jest nyní králem v Uhřích, co nejvíce jest vám pro potěchu lidu a království usilovati, aby přispěním požehnání Božího vzrostl počet vašich synův. Zbožný král nepohrdl prosbami ani napomenutím svého opata zbožného, jehož miloval, ale hned od oné hodiny král souhlasil a slovem i skutkem chystati se jal vše, co bylo potřebno ke sňatku královskému, následkem čehož se stalo, že třetího roku potom, co do Prahy byla přišla ona panna Eliška —
Mai. 26. byl to rok Páně 1303 — v den letnic[4]) slavný Václav, šestý král Český, dceru prvního krále Polského v manželství si přidružil a ji skrze ctihodného pana Jindřicha, biskupa Vratislavského, se svolením arcibiskupů Mohučského a Hnězdenského posvětiti a korunovati dal slavnostně na královnu Českou a Polskou v kostele Pražském před oltářem svatého Víta, a aby povinná velebnost této korunovace, důstojenství, slušnosti a bohatství královského, jež jasnými jmény chvály na nejvýš musí býti povznášena, o něco méně slavnostně se nekonala, zřízen byl tehdy mezi chrámy svatého Víta a Jiří

[3]) Václav byl v Brně, jak z listin zjistiti lze, r. 1302 a 1303 (Reg. II., č. 1913, 1914, 1956), ale v roce 1302 vidíme ho tam již před Velikonoci, kdežto r. 1303 vydává odtud listinu v samý hod velikonoční; zdá se tedy, že míní se ve vypravování hořejším r. 1303, čemuž i delší líčení nasvědčuje.

[4]) To bylo r. 1303 dne 26. maje.

mučedlníků dvůr královský čili ochoz podivuhodné velikosti 1303
a stavby z dubův ořezaných a osekaných, také svorami spojovaných, jež takořka na vždy mohly trvati. Byla pak tato stavba poněkud pozdvižena do výše, tak že po schodech k ní byl příchod a vzestup. Také sedadla a stoly a vše, co mohlo příslušeti k slavení královské hostiny, jak co nejlépe to dovedlo sestrojiti umění a ruce řemeslné, vůbec ničeho nebylo pominuto. Mimo to i celý ochoz obložen byl koberci rozličného druhu a barvy, ježto vykládány jsouce rozmanitostí zlata a stříbra, nemálo zářily mezi jasnými tvářemi knížat; a tak vše způsobeno bylo a naplněno co nejdůstojněji.

Když dobře dovršena byla tato slavnost, veselé
Dvojí království trvá, protože jistější naděje zbývá,
Že král zplodí potomka, jímž by zahnati tíži
Smutku mohl veškeren lid, čehož i modlitbou žádá.
Neboť za mužského potomka jal se celý národ modliti;
Naděje zklamala, když zrodila se dcera.

Neboť tato královna, jež dříve vlastním jménem Rejčka, nyní pak při korunovaci na rozkaz králův změnivši jméno
nazvána jest Eliškou, počala a v třetím roce po sňatku okolo 1305
svátku svatého Víta první dceru porodila, kterou při obmytí Jun. 15.
svatého křtu nazvala Anežkou.[5])

Ale brzo znepokojena byla tato matka ovdověvši,
A milé dítko, jež se tehdy narodilo,
Tehdy mohlo lkáti, může i nyní v srdci želeti;
Neboť jen matku spatřilo a nikdy otce.

Neboť nežli se naplnili dnové očišťování královnina, a dříve než od porodu po způsobu rodiček povstala, král Václav zemřel.

Kapitola LXX.

Jak Tas z Wisnburka, komorník království Českého, ve množství lidu zabit byl léta Páně 1304. 1304

Když budeš mocen, radím ti, střez se,
Abys neurážel lidí nuzných a neosvojoval si
Násilím věcí jejich, protože co zlého sám učiní,

[5]) Dne 15. června 1305.

1304 Za mnohé tresty odnáší, kdo bere věci cizí.
Nyní skrze Tasa přijmi toho důkaz.

Neboť tento Tas z Wisnburka, když byl komorníkem království Českého[1]) a oplýval bohatstvím, za souseda měl jakéhosi Jana, příjmím Vlka, nízkého rodem a zároveň i tělem, ale hrozného duchem. Ten pak Jan byl držitelem jakéhosi majetečku, sousedícího s Tasem, jenž namítnuv se očím Tasovým, žádostivého ducha jeho častěji dráždil. Řečený tedy Tas tohoto chuďasa prohlásil za odsouzena psanstvím a živnůstky jeho se zmocnil. O jak záhubné jsou úklady, které se skrývají v lakotné mysli pod podobenstvím nějakého úřadu nebo ochrany! Potom řečený Jan zbaven jsa statku svého nevěděl, co by si počal. Neboť samého Tasa velmi často upomínal, aby mu jeho [majetek] vrátil, ale žádný prospěch nenásledoval za vyhlednutím častěji opětovaným. Konečně obrátil se ku králi a tam podobně mařil čas a práci častým upomínáním. Naposledy pln jsa trpkosti onen chuďas upomenul krále v kostele Dominikánském v Praze,[2]) kdež, když ani od krále přiměřené odpovědi nenabyl, veřejně zvolal: Dnes, nepomůže-li mně Bůh, ztratím tělo své s majetkem. A tak vyzpovídav se a svatým přijímáním posíliv, rozdal chudým vše, co měl, spokojuje se jen mečem a nožem, stál před chrámem, odvrhnuv naději na život a připraven jsa na smrt. A tak když přízní smrtelného osudu onen protivník ubíral se po boku královĕ, a v pruvodu zástupu sluhů potom když chtěje vsednouti na kůň a jeti do příbytku, již nohu jednu kladl ve třmen, onen ihned odvážil se zločinu, nad odvahu všech jsa povznesen; neboť uchopil zuřivý onen člověk Tasa za šíji a strhl ho až k zemi. Hned také vrazil mu do srdce nůž a dříve neustal, než mu duši zcela z těla vyrazil. Dal se na útěk tento vrah a prošel vším zástupem jako udeřením blesku ohromeným, útěkem také zachránil svůj život.

Slovem ne marným pravím, že Tas takových věcí
Byl by se tehdy vyvaroval, kdyby cizího majetku nebyl odňal.

[1] (Tas (Protasius) z Wisnburka vyskytuje se jako podkomoří (Tomek I.[2], 607), později jako hejtman Kujavský ještě dne 25. ledna 1303 (doklad u Graebnera 135 pozn. 8.)

[2]) U sv. Klimenta blíž mostu (v nynějším Klementině).

Nechť vědí tedy mocní, že žádná osoba není tak nízká 1304
nebo pokořená, že by neměla dosti síly k záhubě cizí.

. .

Kapitola LXXI.

Jak Albrecht, král Římský, do království Českého vtrhl a v něm velmi mnoho zlého spáchal léta Páně 1304. [1])

Bylo bedlivou péčí opatrné přírody, že veškeren druh kovů, totiž zlata a stříbra, jakožto lákadlo všeho zlého a příčinu lakoty, skryla před pohledem lidským a v nejhlubší útroby zemské tím tajněji čím hlouběji pochovala, aby kde přestává příčina, podobně přestával i účinek. Ony pak věci, které slouží míru a dobrému zdraví a klidu duší, usouzením přírody na povrchu položeny jsou. Ale slepá lakota pokouší se zvrátiti řád přirozený, a krásu všech věcí mění pustošitelka vášeň, protože za nic nepovažuje, co vidí a má, ale usiluje a touží míti věci cizí, které jsou jí skryty nebo nedovoleny. Nebo což to jest, že Hory Kutny, podnět lakoty a propast zloby, rozličné a cizí i nesmírné kmeny národů stahují ku pozorování svému a krále i knížata vnější lákají, nežli že v útrobách svých, totiž ve skrytosti zemské, chovají podnět lakoty, stříbro. K tomuto tedy místu zběsilá vášeň zkázy a neuhasitelná žízeň lakoty, která všude zachvacuje a jako vír v sebe strhuje vše, mysli chtivé přitahuje, přitažené zachvacuje a kazí. Pro tuto tedy věc Albrecht, král Římský, člověk na nejvýš se vynášející svolením shovívavého štěstí, domnívaje se, že nestačí jeho žízni Rýn ani Dunaj, pokusy nesnází strojil králi a království Českému. Neboť šílenství lakoty, jež nakazilo jeho mysl, pamět tak bylo oslabilo, že pamětliv býti nemohl anebo snad nechtěl přijatého dobrodiní, jež zbožný Václav, šestý král Český, jemu byl prokázal. Neboť kdož tohoto Albrechta nejvěrnější podporou povznesl k takovému vrcholu císařství jako zbožný král Český? Nadálať se upřímnost králova, že dojde hodné odplaty za svou věrnost, ale věc se změnila v opak. Poslalť Albrecht, král Římský, šestému

---

[1]) Srovn. Palacký, Dějiny II., 1 str. 292 n., Bachmann 703 n. a 880 (k tomu Novotný 81 a 82), Graebner 147 n.

1304 králi Českému, Václavovi II., choti sestry své, poselstvo dosti slavné, aby mu Horu Kutnou se stříbrnými doly na šest let popustil, nebo na vykoupení její tak za léta minulá, jako budoucí, osmdesát tisíc hřiven zaplatil, o nichž tvrdil, že mu patří jakožto desátek právem říšským. Jehož žádost králem Václavem odmrštěna a odpověděno mu na základě spravedlnosti a práva takto: Jakým pak právem říšským vymáhá desátky ten, jenž moci císařské plně nemá? Desátky mu dávati král Český není povinen, aby pak dle práva královského vymahán nebo dáván byl onen desátek, žádný důvod nedokazuje. Žádal nad to týž Albrecht, král Německý, aby mu odevzdány byly tyto země: Chebsko, Míšensko, Uhry, Krakovsko a království Polské. K tomuto požadavku král dal takovouto odpověď: Poněvadž některé z řečených zemí držíme pode jménem věna, některé právem zákonitého následnictví, některé na základě volby, nemůžeme se jich snadno vzdáti. Dojala krále Římského vážná, ale pravdivá odpověď, vypověděl následkem toho válku, chystal zbraně, tasil meč, napínal luk, a duch, nemoha nahromaděný hněv ukonejšiti, poháněn byl do vzteku, svolal některá knížata a přátele, dotvrzuje svou spravedlnost, utíkaje se nikoli ke svědomí, ale ke svědectví. Ó jak ochoten jest duch rozhněvaný ku přednášení příčin vzteku a libovlády! A tak sebrav vojsko udatných válečníkův a sehnav zástupy přemnohých rytířů léta Páně 1304 prošel král Albrecht Bavory ne bez zkázy obyvatelstva a dostal se do Lince, tam přešel Dunaj [2]) a potom u Budějovic postaviv své stany očekával tam syna svého, vévodu Rakouského. Mezitím vévoda Rakouský s Uhry, [3]) Bulhary a pohany, provázen jsa ukrutností, Moravou se dral dravosti dravce, kde zůstavil kruté stopy své statečnosti a vítězství, po staletí neslýchané. Neboť okolo čtyř tisíc lidí různého pohlaví mečem a ohněm zhubil, také zástupy panen a paní a ostatních žen bídné za hranice zemské od onoho hrozného vojska pohanského byly vyvedeny. Toto zlo posud zvěstuje požár kostela v Ivančicích, v němž tak veliké množství lidí

[2]) Albrecht vytrhl asi po 20. srpnu 1304 z Norimberka přes Řezno k Linci, kde byl dne 8. září, a pak přes Cáhlov k Budějovicům, kde 29. září spojil se s vojskem syna svého Rudolfa a krále Uherského. (FRB IV., 88 pozn. 2.)

[3]) Vojsko Uherské vytrhlo asi brzo po 24. srpnu (tamže pozn. 3.)

zahynulo, že tekutá mastnota tučnosti, vytékající z mrtvol lidských, způsobila opodál veliký proud. Neboť žádné nevinnosti ani věku neodpustila tato nelidská a nesmírná ukrutnost, ale k chvále a slávě připisovala veškero bezpráví; také hlavy nemluvňat nabodávány byly na kopí, a tělíčka jejich k sedlům přivázaná smutný pohled poskytovala svým matkám; a abych přemnoho věcí málo slovy uzavřel: ono vojsko pohanské a ničemné žádného zla nenechalo nedotčena. A tak když zlým ke zlému a zhoubným k záhubě kráčel onen lid Gomorrhský, se škodou chudých dospěl konečně u Budějovic ku králi Římskému, a odtud s vojsky obou knížat v jedno spojenými dorazilo se k Hoře Kutné, a táborem se položili na místě, jež doporoučela příjemnost luk, s boku severního majíce řeku Labe; tam také potok mimo Kutnou Horu tekoucí[4]) a protékající táborem nepřátelským podivuhodně lahodil jejich pohledu a lákal, neboť bublaje a pohrávaje kaménky a pískem, příjemným se osvědčoval potřebě jak lidí, tak koní, tak že i žízeň dráždil těch, kteří chtěli píti. A když již mezi stranami nepřátelskými úklady činem, myslí a duchem se chystaly, hle bez návodu omyly a klamy vymýšleny; neboť Horníci a ti kteří s nimi byli, tyto vynašli způsoby, aby nepřátelům smrtelné uchystali pohostění: 1304

Odeslali [jim] dar, jímž klesá jeden i druhý.

Dary se posílají, ale pohřbů více následuje.

Neboť několik horníků usazeniny hutní a strusky pěnové ze stříbra, také jiné bahnité nečistoty z jam a hutí vytékající do říčky oné k vojsku nepřátelskému tekoucí přimísili: z čehož dosti hojně se napili, tak že lidí a dobytka bez čísla otráveno tím jedem zahynulo.[5]) A což slušnější, nežli bezbožnému přání zhoubným způsobem čeliti; po stříbře žíznili, strusku stříbrnou pili; a neprospělo nic, oč tehdy pokoušeno proti Kutné Hoře, třebas jen slabými ploty ohrazené.

Zatím protože třeba bylo kruté obludy krutými pobíjeti střelami, král Český slavné čety válečníkův, které již dávno byl sebral, rozložil po městech, tvrzích i po táborech. Neboť markrabí Heřmana Braniborského, markrabí Ottu s kopím

[4]) To jest Malešovský potok.

[5]) Srovn. k této zprávě Bachmann, 707-708, pozn. 3., Novotný 82.

1301 s pěti tisíci bojovníkův u Nimburka a v sousedství jeho postavil král Václav, a ostatní šlechticové království Českého usadili se všude na statcích církevních, anebo se jeden každý usadil na statcích onoho, jehož měl za nepřítele anebo v nenávisti.

Přemnoho škod přinášejí zemi, když bojů vyhledávají,
Naši páni, to činí zároveň i vladykové.
Více království poškozují nežli nepřátelé, kteří rychle ustupují.
Naši znají, co kdo má, a toho zle vyžadují,
Neboť všecka místa znají a z toho se horšími stávají.
Však proto několik jich pověšeno jako zlodějů.

Vojsko tedy krále Českého stálo více než tři neděle, čekáním rozkazu královského jsouc zadrženo, až by král plněji vyzkoumati mohl, jak veliká jest moc krále Římského v lidu válečném. Vida pak král Český, že nepřátelé tak nedostatkem potřeb, jako z pití otrávené vody sílu útrob vyhánějící hynou a pro nastávající zimu déle ležeti nemohou, s veškerým množstvím svého lidu hnul se k Hoře Kutné, chtěje nazítří s nepřáteli svésti boj. Již jediná noc dělila rozhodnutí válečné, tu tedy znamenal, jak se vykládalo, útočník na nevinnost, že blíže přirazily prapory válečné, a sám i všickni, kteří s ním byli, strachem byli poraženi, nováčkové z pouhého tušení ran bledli, ale i starým vojinům kolena se třásla, následkem čehož odhodiv stud ze strachu při prvním nočním kuropění ohromný vítěz Římský dal se na útěk a odtáhl. Když tedy nazítří vyhledáván boj, nižádný nepřítel nenalezen. Tak tedy markrabí a vůdci s veškerým zástupem lidu šťastně z bitvy očekávané, ale spíše vysněné se vrátili.[e])

Válka pokojná to byla, nikomu nepřátelská,
Neboť ustupující neporušeni jsou i zůstávající,
Nikdo v této válce nepadl mečem ani v zápase.
Tito prchají, ti zuří, odvážnými se stávají
Srdce Čechů, protože nastává útěk Němců,
Tak kteří se tváří, že se radují, snad naříkati
Byli by počali nepřátelé tehdy, kdyby nebyli odešli.

---

[e]) O tom srovn. Kopp, G. der eidg. Bunde III., 849 n. (FRB. IV, 90 pozn. 1.)

Přece však náhlá otázka otřásá myslí při tomto skutku, 1304
zdali totiž my Čechové z tohoto odchodu Němcův spíše se máme těšiti či ho želeti? Veliká pochybnost o tom ani není, kterou ti rozluštili, kteří králi radili řkouce, protože různé jsou výsledky války, že více prospívalo králi a království a bezpečnější bylo by nechati krále Albrechta odsud tak volně odejíti, nežli ho způsobem válečným napadnouti. Neboť znamenala opatrnost takových rádců, že král Václav mohl v boji ztratiti život a království, nedbaje průchodu krále Římského to obojí zachovati, a nic méně jemu přecházejícímu všude že mohou se díti nesnáze od obyvatelstva království. Posléze po odchodu krále Albrechta Čechové po svém zvyku všecku tíhu války obrátili na statky klášterní a kostelní, obilí mlátili, jiné věci odnášeli, ostatky stravovali, domy vyvraceli, naplňovali vozy, jež v naději na kořist prázdné vyvezli, chudé s ženami a dětmi v zármutku zůstavivše, sami s užitkem a radostí veseleji se vrátili. Ó bezpráví hrozného a právem ode všech zavržitelného, že v tom se urozenost urozených mužů zvrhuje, že kuše na zdi zavěsivše a zůstavivše kopí, přicházejí jen s vozy na mlácení a srpy k dokonání bitvy.

Kdo činy tak lehkomyslné provádí, není vlastně rytířem,
Rytíř má bojovati, ale nikoli loupiti,
Ale ani vepřů zabíjeti nemá, nýbrž milovati
Pokojný mír; aniž ať hledí poškozovati vesnic
Nebo nějakého ubožáka, tak se učiní opravdovým
Vojínem, mravy takové jsou mu ke cti.
Ó králi Albrechte, volá veškeren lid nad tebou,
Toto zlo jsi ty počal, jehož jsi příčinou byl,
Neboť když jsi přišel, hned ve znamení smutném státi
Počala země Česká, poněvadž shluk tvých
Válečníků nyní hromadí škodu kořistí.
Pobuřovateli králův a království! Smlouvy zákonné
Ty kovati máš, ale neumíš, slabochu, protože dáváš
Podnět k válkám, ty špatný kníže pokoje, zaháníš
Pokoj a tak jednáš, že porušením daru pokoje
Nesvorný spor vzrůstá, tebou, hle, nyní kazí se
Veškeré dobro, právo odstraňuješ krutými boji.
O kolik [lidí] nyní skrze tebe je zarmouceno a slzí,
Kteří jsou zbaveni majetku zároveň a svlečeni s kůže.

1304 Jak veliké však v onom čase nevýslovné nesnáze způsobeny byly klášteru Sedleckému, jazyk vyjádřiti ani péro vypsati nebude moci, ježto jsou ty věci takřka nekonečné. Neboť skoro všickni mniši z kláštera odešli, doháněni jsouce strachem a nedostatkem, a bydleli zde onde, jakkoli mohli, neboť nepřátelé denně po libosti vcházeli do kláštera a vycházeli a cokoli, čím se bavily [jejich] oči, bez jakékoli překážky uchvacovali. Nechť však ušetří blahoslavená Panna krále Albrechta [za to], čehokoli se dopustil, nedosti dobře jednaje na tomto světě.

Kapitola LXXII.

O smrti nejjasnějšího knížete, pana Václava II., šestého krále Českého, prvního zakladatele Zbraslavě, a o lítosti, kterou v bolesti své měl. Léta Páně 1305.

1305 Já, jenž kdysi báseň snahou kvetoucí jsem dokonal,
S pláčem, běda, budu sestavovati skladbu souhlasnou se zákonem
Kristovým, jež radostné řeči nemá, protože smrti
Radost ustupuje. Ó jak velice srdce uráží
Nyní úděl smrti, jímž nám vyrván
Jest život krále Václava, ozdobený
Květem ctností, ve veliké cti rozkvétající.
Když jeho jediného jala smrt, ihned odňala
Ona světlo králům a pokoj od chudých.
A celý svět stál zde plu žalu,
Jenž právem naříkal, protože pověst králova naplňovala
Okršlek zemský, učinil se v něm drahým,
Protože jeho život podával jiným vzor, poněvadž stál
Se všech stran posílen uměním božským.
Když vzpomene si na něho mysl má, slzí
Ihned oči, právem mohu plakati, neboť kvésti
Člověka tak veliké ctnosti a tak veliké spásy,
Jako byl tento kníže, já zřídka budoucně uvidím
Nebo snad nikdy, protože údělem vděkuplným
Jej obohatil Bůh a příroda oblažila.
O němž nemnoho zamýšlím psáti, neboť moje pošetilá
Mysl odpírá, bych více napsal, ježto mně to jest kruté,
Ale pláče pro tebe, králi, jen pronáším slova proroka:

Kdo dá očím mým vody[1]) a hlavě mé pramen slz, abych 1305
oplakával dnem i nocí žalostný skon nejzbožnějšího krále Václava a smrt zajisté více pro nás, nežli pro něho oplakání hodnou a trpkou. Neboť on sám vyrván jest z běd a temnoty přítomné bídy, my však

Posud na vlnách bloudíce těžce jsme jimi zahrnováni, a to tím tíže, čím postrádáme přítomnosti a ochrany jeho, jenž od nás, běda, odešel. Býválť král tento všem mocným předmětem úžasu, nuzných ochráncem, udržovatelem spravedlnosti, truchlících utěšitelem, povyšovatelem pokorných, ctitelem Božím, mstitelem vinných, pravým milovníkem kněžstva, zakladatelem chrámův a udržovatelem jejich výsad a práv, jakož i všeho toho, čemu učí mravnost zákonitého života, veskrze stal se zvláštním následovníkem; po hodinkách kanonických denních i nočních neúnavně toužíval a všem opravdu kajícím poskytoval plný vzor přísnosti. A poněvadž tento král byl tak milování hoden, milost za milost zasloužil, že mu Bůh popřál před smrtí jeho déle stonati, aby takto od podnětu křehkosti lidské a zastaralého kvasu spáchaného hříchu pravým nářkem pokání mohl na tomto světě jasněji se očistiti. Neboť koho Hospodin miluje, kárá[2]) a tresce každého syna, jehož přijímá; neboť jako zlato od strusky ohněm se odděluje, tak duše od nečistoty darem milosti čistěji se vyvařuje a očišťuje. Když tedy král Václav syna svého jednorozeného, krále Uherského Václava, z toho krá-
lovství mocnou rukou do Čech byl zpět přivedl, nemoc sou- (1304)
chotin, jež v něm [již] delší dobu se byla tajila, tehdy všemi příznaky se ukazovala; ty pak souchotiny síly královy nevyrvaly náhle, ale ponenáhlu a s výsledkem; ona zajisté prodlužovaná choroba králi počtena k zásluze, nám pak vyšla za vzor; neboť jako zdraví života jeho poskytlo lidu úlevu útěchy, tak i nemoc jeho podává kajícím působivý doklad. Potom na loži bolesti své král již leže, jakož činíval ještě ve zdraví a chodě, zpovědníka svého stále u sebe měl a načkoli z těch činů, jimiž Boha někdy, špatně žije, byl urazil, tehdy si vzpomenouti mohl, to hned upřímně zpovědníkovi svému vyznávaje vše jednotlivé ne bez slz odhaloval.

---

[1]) Jerem. 9, 1.

[2]) Kniha Přísl. 3., 12.

Kapitola LXXIII.

1305 Jak oděv svůj na rozličná místa rozdělil a pokorným se ukázal.

Aby pak pokora, která se skrývala vnitř ve zbožných činech, zasvitla vně, veškeren oděv a celé vystrojení lože královského, připravené z drahocenného plátna a hedbávných tkanin, hned na počátku své churavosti král udělil ku potřebě špitálu Pražského pro nemocné a nuzné, sukni pak z prostého plátna režného s širokými rukávy, jakou mívají mniši, si tehdy oblekl a na lože své laciné plátno barvy téhož druhu položiti dal, také ušlechtilá roucha oděvů královských nahým a potřebným rozdati kázal, a aby ovoce pokání opravdové učinil, vlasy s hlavy své si oholiti dal; to však ještě zdráv jsa zajisté byl by učinil z pokorné úcty, kterou měl k řeholi, kdyby vznešenost stavu a důstojnosti královské nebyla tomu bránila. Bůh pak, jenž hledí na srdce,[1]) pohledl na jeho úmysl a poznal jej, a znají také podnes oni, k nimž král v důvěrném hovoru často říkával: Já, vece, při tomto řízení království nedbale a proto nerad trvám, a Bůh je mi svědkem, kdybych věděl, že nejposlednější [člověk], který jest v stáji mých koní, dovede lépe vládnouti nežli já, kdyby však se to stalo řádně, s jásotem bych mu ustoupil a obral bych si stav nízký neb oděv mnišský. Tak tedy nabyv nyní příležitosti v nemoci splnil skutkem, co v srdci dávno před tím bylo zamýšleno. Co však tanulo v skrytosti mysli tohoto pokorného krále, jenž se oděl již v podobu mnišského zevnějšku, objevil panu Konrádovi, prvnímu opatu Zbraslavskému, když takto mluvil: Prosím tě, vece, opate můj, jenž jsi takřka polovice duše mé, až s tohoto světa odejdu, abys mne oděl v kuklu konvrše řádu Cisterciáckého a na místě, kde se pochovávají buď mniši nebo konvrši, nebo, což se mně více líbí, pod nějakým okapem na místě nejprostším v mém klášteře na Zbraslavi abys mne prostě pochoval a skryl. Neboť dle soudu mého tělo mé nepatrné nezaslouží, aby s dobrými uloženo bylo, ale to by zasloužilo, a kéž by se to státi smělo, aby v čele všech ulic před tváří lidu přivázáno jsouc ke zvířeti běžícímu, hned po smrti bylo vlečeno. Kdož by nerozuměl, že řeč tato

[1]) I. kniha Kral. 16, 7.

výraz pokory v sobě má? Neboť král pevný úmysl byl pojal, 1305
až Václav, syn jeho, dospěje věku a schopnosti zákonité, že mu hned chtěl odevzdati řízení svých království, a aby více mohl míti času na službu Boží, ponechaje si jen důchod tisíce hřiven, ve Zbraslavi, založení svém, trvalým pobytem zamýšlel přebývati. Na znamení pak vůle tak zbožné vystavěti dal na Zbraslavi dům komorní, jenž až podnes, jak známo, stojí. Také měl tento zakladatel tak velikou touhu planoucí náklonnosti ku povznesení svého založení Zbraslavského, že více želel jeho osiření, nežli vlastní své bolesti, což častěji zřejmými důkazy projevil a ukázal. Neboť s hlubokým povzdechem žalostivě velmi často takto promluvil: Ó Zbraslavi, jak ty nyní stojíš před očima mýma! Ó Zbraslavi, bylinko nově vzrostlá, dceruško přeněžná, dílem rukou mých ty jsi, ach, jak a jakým způsobem té nyní zůstavím osiřelou? Kdo se nad tebou smiluje, kdo ti přispěje na pomoc, kdo se rozželí nad tebou? Bojím se, aby snad nepřišli dnové na tebe a nesklíčili tebe. O Zbraslavi, jedinou jsi byla života mého útěchou, neboť ty, milovaná má a vyvolená má nevěsto, Zbraslavi, radost jsi způsobovala duši mé, a budeš mně i poskytovati, až stráveno bude toto nepatrné tělo, příbytek věčný, duch můj za živa těšil se v tobě, tělo mé po smrti spočine v tobě a v naději. Blaze mně a blaze duši mé, že jsem tě štípil, zle pro tebe,[2]) že mě ztrácíš; vzpomeň na mne, vinice má milovaná, ó Zbraslavi, budiž pak blahoslavené Panně péče o tebe, jíž jsem tě věnoval. Takováto slova zbožná mysl králova častěji opětovala a lkala.

Kapitola LXXIV.

O závěti a pořízení, jež král učinil.

Když se smolou se zachází a od toho ruka se neposkvrní,
To je příliš vzácné: tak není srdce tak jasného,
Aby, má-li se obírati věcí světskou, věcí
Ono nestalo se zatemnělým, stává se srdce od toho i brzo zaslepeným.
Očistí-li se srdce, dřívější odtud se tvářnost obnovuje.

---

[2]) Luk. 19, 43.

1305 Pročež ježto na králi Václavovi spoléhala péče o několik zemí a na něho déle jakožto řádného knížete jakákoli záležitost poddaných se uváděla, nad síly lidské vůbec by to bylo bývalo stejnou váhou vše zvážiti, také nikdy jak pro slabost lidskou, tak pro nutný prospěch za střed ctnosti se neuchýliti, a aby ten, kdo užívá četných věcí jiných lidí více, nežli slušno, jich nebyl užil. Vždyť mezi lidmi pokládá se to za nemožné. Zbožnost krále opravdu kajícího jala se tedy po vhodném způsobu zadostučinění za takové příhody pátrati, aby všem od krále nevinně poškozeným mohl dáti náhradu. Pročež čtyři ctihodné muže, jež moudrost jako svědomitost učinila slavnými, totiž pány Jana, nyní biskupa Brixenského,[1]) Jindřicha, opata Sedleckého,[2]) Konráda, opata Zbraslavského, jakož i Jindřicha Šturmova, notáře Moravského,[3]) král k sobě povolati kázal a je ustanoviv vykonavateli své závěti takto pravil: Protože jsem vás výsadou zvláštní lásky nad ostatní miloval, doufám, že povinni jste býti přáteli spásy duše mé; nyní tedy dejte povolati všecky mé věřitele, seznejte a spište, kolikkoli se vyplatiti má jednomu každému, a aby se nepřihodil omyl nějaký, dluhy tyto u sebe sepsané chovejte. Nezamýšlím však vám ukládati břímě, abyste platili, nýbrž jen abyste řídili ty, kteří budou míti platiti, a vypláceni dluhův aby se dělo bez jakékoliv překážky. Král povolal k sobě syna svého Václava, následníka králova, pana Petra, svého kancléře, nyní biskupa Olomuckého,[4]) Heinmana z Dubé,[5]) Tobiáše z Bechyně,[6]) Jindřicha z Rosenberka[7]) a více jiných

[1]) Srovn. o něm kap. LXVII. pozn. 7.

[2]) Jest to ovšem týž, s kterým se v kronice častěji setkáváme, a jehož jméno častěji objevuje se ve formě Heidenrich.

[3]) Jindřich Šturmuv byl kanovníkem Pražským; že by byl býval notářem Moravským, listinami zjištěno není.

[4]) Jest to M. Petr Angeli, který byl od 1289—1306 protonotářem (srvn. Emler, Die Kanzlei 47 n.); biskupem Olomuckým stal se teprve 1311, zemřel 1316; kronika dává mu titul kancléře, ale kancléřem byl tenkrát ještě Petr z Aspeltu, biskup Basilejský, který titulu kancléře Českého užíval ještě r. 1307. Poněvadž však již r. 1304 opustil Čechy, zdá se, že Petr Angeli již tenkrát přejal řízení kanceláře, v kteréžto funkci ho také za Václava III. vidíme (Emler na u. m. 44 n.).

[5]) Hejman z Dubé byl tenkráte nejv. purkrabím.

[6]) Tobiáš z Bechyně, nejv. maršálek, srovn. o něm. kap. LXXXVI.

[7]) Jindrich z Rozenberka nejv. komorník.

šlechticův a pánů království, k nimž počav řeč takto promluvil: 1305
Vy, vece, ty, synu můj, a vy, věrní moji milí, nejlépe víte, že tohoto roku na uhájení království a práv svých proti Albrechtovi, králi Římskému, a též na dosažení království Polského vydání a náklady nesčíslné činiti, žold vojínům dávati a to na úroky přijímati nebo na záruku tu onde od věřitelů toho žádati nejvyšší potřeba mne dohnala, protože k tomu všemu a jednotlivému fiskus královský nestačil. A protože hodně z fisku královského to se vyplácí, co pod jménem královým se vypůjčuje, ráčí-li mne Pán Bůh, v jehož okovech jsem kárán, na tomto životě déle zachovati, učiním zadost těmto věřitelům a dluhům veškerým; neboť v ruce Hospodinově jest smrt i život můj, co se zalíbí v očích jeho, to ať se mnou ubohým červíčkem učiní. K synovi pak král obrátil tvář, jemuž takto řekl, ani to všichni slyšeli: Synu [8]) můj, přikloň ucha svého ke mně, vyslechni řeči mé, [9]) poslechni slova má, a výpovědi otce tvého nechť nikdy ti nevymizejí, ale v srdci svém jako v knize je zapiš a skutkem naplň. Tobě, synu můj, plode útrob mých, právem dědickým veškeré držení panství mého přináleží, neboť seděti budeš na stolci mém a panovati budeš místo mne, otce svého. I dodal král: Synu můj, ty víš, že vůlí mou bylo, abych vystavěl dům jménu Boha svého, ale, jakož tuším, to z úmyslu řízení Božího zůstaveno snad jest tobě. Nyní tedy Bůh buď s tebou, prospívej a vystavěj dům Hospodinu, aby chránil tebe. Nechť dá tobě Hospodin opatrnost a smysl, abys mohl spravovati lid, neboť tehdy budeš moci prospívati, počneš-li rozkazy a soudy Páně srdcem i skutkem plniti. A králi nebeskému děkuji, že na útěchu lidu svého po sobě tě zůstavuji. Boj se Boha, ctnosti měj v uctivosti, následuj míru a spravedlnosti. Přisáhni mně tedy pro Boha na ostatky svatých, jichž přítomnost již zde jest, že po smrti mé vyslechneš hlas věřitelův a vymahatelů mých a z království, jež budeš míti v držení, za mne dluhy zaplatíš, že také učiníš zadost všem nevinně ode mne poškozeným a uraženým. Byla pak tam tehdy hlava svatého Václava mučedlníka s jinými slavnými ostatky, na něž

[8]) Kniha Přísl. 22, 17.
[9]) Kniha Přísl. 4, 10.

1305 s připojením závazku Václav, jednorozený syn králův, přisáhl a rozhodl se a slíbil, že za otce všecko má zaplatiti a poškozeným zadost učiniti. Podobně i šlechticové oni, kteří tehdy byli přítomni, věrně slíbili, že se o zaplacení dluhů přičiniti chtějí, a to též přísahou slavnostně potvrdili. Aby pak toto zařízení výplaty v něčem nemohlo býti překaženo, sedmina urbury a důchodů na Horách Kutných, jež se králům odvádí jednoho každého týdne, určena byla na placení dluhův a upokojení věřitelův. Také choti, paní Alžbětě, dvacet tisíc hřiven odkázal král pode jménem věna,[10]) a odpřisáhl dědic se šlechtici před otcem, že klášter Zbraslavský s příslušenstvím jeho v dobré ochraně bude míti, a jeho, krále nemocného, až zemře, že na Zbraslavi pochovají; mimo to klášterům, kostelům, osobám duchovním a chudým král veliké dary almužen rozeslal, také klenoty a ostatky a roucha služebníků Kristových i oltářní ze své kaple, kterou král nade všecka knížata naší doby stkvělou měl, domům Božím sem tam rozdělil, většinu však rouch svých určil Zbraslavi, založení svému a dceři své v budoucnosti osiřelé. Prosím tě, Panno Maria, vyzdob duši jeho rouchy milosti své, jenž ke chvále Syna tvého a ke tvé slávě oděl dům tvůj ve Zbraslavi, tak že k úžasu to jest všem vidoucím. Nepochybuji o tobě, Maria, že ze své hojné dobroty to učiníš nebo spíše již jsi učinila.

Kapitola LXXV.

O dílech zbožnosti, jež vykonal král Václav.

A protože nesnadno jest od zvyku upustiti, neboť dobrý návyk obrací se obyčejně v přirozenost rosou milosti Boží, proto cit pokory a dobrodiní oddanosti, jež král Václav chudým a žebrákům prokazoval ještě ve zdraví, poražen jsa na lůžko nemoci nikterak vykonávati nepomíjel, čeho však sám o sobě konati nemohl, to jménem svým skrze jiného tajně konati dával. Byla pak uvyklá pokorná ušlechtilost a ušlechtilá pokora tohoto krále nejen na zelený čtvrtek nebo v postě odívati nahé, k chudým ruku dávající vztahovati, lačným a žízni-

[10]) O tom určitější zmínka v kap. LXXXV.

vým pokrm a nápoj předkládati a nohy chudých umývati a 1305
otírati, ale i ve všech dobách těšila se to konati, kdykoli mohla nabýti k tomu příležitosti. Potom když již od tohoto zbožného díla tělo odvrácené, nikoli však smýšlení ducha, tísnivá nemoc vzdalovala, tajně po tichu s vědomím jediného Boha některého ze svých milců král povolával a onu zbožnou službu skrze něho svým jménem na místě určeném vykonávati dával. O tom až podnes pan Konrád, opat Zbraslavský, podává svědectví, jenž k tomu byv určen a naveden, za krále vykonával tak blaženou službu; neboť sám na rozkaz králův nohy chudých umýval, potom je uhostil a dary i denáry je obohatil.

V bídných tobě, Kriste, sloužil tento král,
Za to mu, Kriste, nebeskou, dobrou uděl korunu.

Kapitola LXXVI.

O zbožnosti, kterou měl král při slyšení několika mší.

Ale co nyní učiní s posloucháním mší nemocný král, jehož veškera útěcha a zvláštní radost srdečná vždy záležela v poslouchání několika mší? Snad byl beze mší, když nemohl navštěvovati chrámů? Nikterak. Neboť aby král ten více zbožný v mysli, nežli nemocný tělem nezbavoval se své útěchy, v uzavření své komory, v níž oslaben ležel, několik oltářů dal zříditi, kde o tolik více poslouchával mší, čím více obrácen k chvále Boží duch jeho odpočíval od lomozu práce a zaměstknání vnějšího; neboť za časného jitra na obratu dne mše před králem slouženy a několik odslouženo i několik jich, jež se měly sloužiti, následovalo po několika. Radost z toho vznikala poslouchajícímu knížeti i živil se hojněji a dříve občerstvením duševním, nežli pokrmem tělesným. Bolest prudká způsobovala u krále nemocného nechut k jídlu a pití, ale nikdy nechut k vyslechnutí slavnosti mešní. Nechtěl také z usouzení pokory při těch mších po způsobu jiných knížat přijmouti políbení míru z knih mešních, ale se rtů kněží, neboť se přiznával pokorným srdcem, že není hoden jména královského, nýbrž spíše že má býti označován jménem pastýře nežli knížete, a přával si často, aby býval ne knížetem, ale pastýřem stáda

1305 po všecky dny života svého. Tak ten, jenž dle mínění všech byl největší, stal se nejmenším před očima svýma; ale v pravdě čím se více před lidmi ponižovala znamenitá pokora, tím více před Boží tváří zářila pokorná znamenitost a význačná ušlechtilost, kterou měl.

Mnohonásobnou mší odpuštěni jsou ti hříchové,
Václave zbožný, ty, jakož věřím, Syna Mariina
Již spatřuješ v radosti, jenž tolik statků přijal od tebe.
Ve tvář vlastní již pohledni Boží moudrosti,
Kterou jsi spatřoval, pokud tys živ byl,
Ve svátostech očima věřící mysli.

Kapitola LXXVII.

O trpělivosti, kterou král měl ve své nemoci.

V utrpení svém kníže tento leže, tak velikou trpělivost osvědčil, že všem vidoucím a slabost jeho znajícím k největšímu to úžasu bylo. Neboť když osten bolesti ostřeji uvnitř strádajícího bodal, nikterak z úst trpícího reptavý nářek nějaký se neozýval. Jak veliká však prudkost trpké bolesti jej bodala, prozrazuje osláblost údův a ukazuje tvář, již postírá jakási modravá barva. Ale při všech těchto obtížích král nezhřešil rty svými, aniž co pošetilého proti Bohu promluvil, nybrž říkal: Jestliže dobré věci přijímal jsem z ruky Hospodinovy bez zásluhy, proč bych nesnášel zlého následkem nesmírných svých provinění? Více požehnání, nežli jsem zasloužil, od Boha jsem přijal, za dobrodiní Boží nevděčen jsem byl a i nyní přijímám zasloužené věci za své činy, jež rád snáším a žádám, aby tělo toto docela strouchnivělo, protože by tehdy duch odpočinul v Pánu. Často však, když síla bolesti krále nad míru skličovala a dotýkala se prudší slabost, říkával panu Konrádovi Zbraslavskému: Již již tolik trpím, že myslím, kdyby to jiný trpěl, tolik by křičel, že by to po všem sousedstvu bylo slyšeti. Není však pochybno, že vše přičteno k větší zásluze tomu, jenž tak kruté muky nemoci trpělivě snášel. Také muže řeholní často král churavící kol lože královského míval, od nichž napomenutí povzbuzení a spásonosného učení s ušima otevřenýma, jakož i s myslí žádostivou

nejednou v slzách poslouchal; od hodinek však kanonických, 1305
aby jich neodříkával nebo neposlouchal, zcela žádné utrpení ani zaměstknání ho nemohlo zdržeti.

Ústy pěje, srdcem naříkaje a tělem trpě
V nemoci král tento mysl trpělivou jako Job
Vždy zachovával; proto ho, myslím, omyla
Milost Boží od každé zkázy poklesku.

Kapitola LXXVIII.

O posledním pomazání toho krále.

Když pak již více nežli tři měsíce stálé slabosti královy přibývalo, a již král ustával od práce, ale nikoli nepozbýval rozumu, aby mu nechybělo přijetí a milost nějaké svátosti církevní, jal se žádati co nejpobožněji svátosti posledního pomazání, a jakkoli tehdy král kolem sebe měl přemnohé biskupy a stkvělé preláty, přece z citů pokory a lásky, jež vždy míval ku panu Konrádovi, opatu Zbraslavskému, a k řádu Cisterciáckému, požadoval co nejoddaněji a nejnaléhavěji, aby právě od toho opata mu tajemství oné svátosti bylo uděleno. Žádost králova tedy, která rovna bývá příkazu, vyslyšena a ve skutek uvedena. Neboť pan Konrád, opat Zbraslavský, pomazal krále olejem nejsvětějšího pomazání, zachovávaje ve všem způsob a zvyk, jenž bývá při pomazání osob řádu Cisterciáckého; myslím pak, že hojnější proud vod vydaly oči opata krále mažícího a naříkajícího i přítomné družiny, nežli bylo veškero množství svatého oleje, jímž král byl pomazán onoho dne. Neboť bylo na tom, jenž byl pomazán, viděti veliké známky oddanosti, u všech pak, kteří byli přítomni, vypukávaly slzavé vzdechy, prýštící se ze srdce, pomíšené s výkřiky.

Takto jest pomazán a s tebou, Kriste, více spojen
Tento král zbožný, ode vší viny očištěný.

Kapitola LXXIX.

O lítosti a rozjímání, jež král tehdy měl.

Sklíčen jsa ještě stísněností choroby jako mrzutosti král, těšil se vždycky daru milosti paměti, až podivuhodně zvláštní.

1305 Neboť král ten leže na loži, nejednou v trpkosti duše své jal se přehlížeti všecka léta svá a všecka provinění a nevědomosti mládí svého, jimiž Boha jakožto vinník urazil, před oči mysli své opět uváděti a jakýkoli druh hříchu, jímž lidská křehkost způsobila, že poklesl, po způsobu pravého kajicníka pokorným a skroušeným duchem s nářkem uvažovati, jakož i kterýkoli z nich, způsobující mu smutek nad jednorozeným, hojnými slzami jal se oplakávati, tak že nářek jeho, vyvozen jsa z útrob srdečních, byl dostatečný, aby u všech při tom stojících vyvolal pláč a náladu kajicnosti. Neboť tak nesmírnou milost pokání, jakoby šťastnou desku po ztroskotání lodi, udělil Bůh králi, že kdyby on po všecky dny života svého lupičem nejhorším byl býval, ještě podle úsudku lidského hodné ovoce pokání byl by přinesl. Nebo zbožně věřím, že zkormoucený duch jeho příjemnou obětí stal se Bohu nejvyššímu, protože on jest otec milosrdenství a Bůh veškeré útěchy,[1]) jenž klade slzy lkajících před tváří svou; niterná však milost, působivá učitelka ctnosti, nenaučila vždy tohoto slabého žáka naříkati, nýbrž dovolila jen a způsobila, že on douškem zbožného ducha okusil napřed sladkosti vlasti nebeské a poháru nebeského nápoje s líbezností, a z toho vesele se radoval. Neboť milost osvěcující srdce královo často tak ozářila, že sám jal se v mysli uvažovati, ústy vyjadřovati zvláštní dobrodiní darů Božích a vítězná znamení za spásu pokolení lidského shůry daná; neboť v paměti jeho tanulo, že věčná Boží moudrost sestoupila s klínu otcovského, v podstatě lidského těla kříž podstoupila za člověka, umírajíc drahou krev hojně vylila, a tak cestu k nebi ukazujíc všem stupně vztyčila, že konečně všem kajícím a žádajícím bránu do věčné vlasti otevříti a uděliti radosti nevýslovné, jež pro množství změřiti se nemohou, ten, který jest cesta a pravda a život,[2]) přislíbil. O takových věcech rozjímal a mluvil, a v rozjímání jeho roznécoval se oheň tak veliké zbožnosti, že nemoha se obmeziti zapaloval i všecky ty, které shledával vhodné, přítomné u lože nemocného krále, slyšící vycházeti takové výroky z prsou nadšených. Neboť kdo byl by tak chladného srdce býval, jehož by neroznítil

---

[1]) 2. Korint. 1, 3.
[2]) Jan 14, 6.

ohnivý výrok přenábožného krále? Tak tedy Hospodin živil 1305
ducha nemocného krále střídavými vespolek hody niterného občerstvení, jakož se zalíbilo milosrdenství jeho.

Král jako hříšník oplakává činy provinění svých,
Ale pozorovatel vzpomíná na zbožnou slavnost nebes.

Kapitola LXXX.

Jak král smrt svou napřed tušil. Rok Páně 1305.

Věda posléze král nemocný, více nežli šest měsíců silnou bolestí oslabovaný, že přišla hodina jeho, aby odešel s tohoto světa, a že lhůta rozloučení jeho již nastává, jakkoli posud těšil se neporušenému zraku a sluchu a jen sil tělesných pozbýval, ničeho na jasném vědomí, požívaje rozumu nedlouho před svou smrtí král povolal preláty a kněze, jichž četné shromáždění před králem bývalo, a pravil jim: Bratří, radujte se se mnou a blahořečte mně, že ruku Hospodinovu, jež se mne dotkla, schvácen jsa tak dlouho snášeti jsem si zasloužil; hle, brzo přijde hodina odchodu mého a doba počtu. Nyní tedy prosím, pánové a přátelé, odpusťte mně kajícímu, stůjte při umírajícím a odcházejícímu odsud modlitbami přispějte; také k sloužení mší se připravte, až uvidíte, že nadešel poslední konec života; i dodal král: Ty, Konráde, opate Zbraslavský, první mši o vzkříšení Páně služ za mne hned, jak duše má odejde; ku panu Heidenrichovi pak, opatu Sedleckému, takto pravil: Ty mši za mrtvé podobně vykonej za mne. Týž opat také umučení [Páně] dle [svatého] Matouše na rozkaz králův četl, které s bitím v prsa, v slzách, s rukama k nebi pozdviženýma a největší nábožností v samu hodinu zápasu svého čtenou zbožnýma ušima vyslechl. Tak jednomu každému knězi přítomnému král vlastními ústy ještě co nejlépe jsa mocen rozumu uložil, jakou má mši sloužiti. Neboť nařídil, aby některý sloužil mši o Nanebestoupení Páně, jiný o blahoslavené Panně, a jednomu každému uložil, co chtěl. Věc je příliš úžasu hodna a navždy v paměti musí býti zachována: Hle, dne 21. června asi o prvé hodině [1]) král po vy-

[1]) V té době (mezi 1. červnem a 13. červencem) asi v 8 hodin večer dle našeho určování času.

1305 čerpání sil, plu jsa dobrých skutků ku poslední hodince přicházeje a s tímto světem se louče s očima sklopenýma, klidným obličejem a jasnou tváří v ruce Hospodinovy poroučeje ducha svého u přítomnosti všech vydechl a odevzdal ducha Hospodinu, kterýž jej dal, míním onoho ducha životního, jímž žily a kvetly nekonečné tisíce lidí, onoho zajisté ducha, jejž smrt v popele a v žíněném rouše pod tvářností pravého kajícníka zastihla. O jak veliký nářek slzavého bědování hned v srdce všech se vlil, když z těla bezduchého vyšel šťastný duch, ó jak nesnesitelné pobouření veškeru bolest převyšující povstalo u všeho lidu pro to, poněvadž se udál odchod jediného tak povýšeného člověka, to žalostno nyní vykládati nebo slyšeti. O, oč trpčejší bylo všem takové věci s nebezpečenstvím zkusiti a spatřiti! A což povíme o těch, kteří určeni byli skrze krále ke sloužení mší? Zajisté je sloužili, ale potůčky slz přehojné vytékající oči jim zatemňovaly, a vzlykavé nářky se vzdechy pronášení slov v hrdlech rdousily, hlasy dusily, v ústech slova vraždily.

Zatím však tělo mrtvé co nejuctivěji objímajíce a líbajíce, lože slzami se řinoucími smáčeli a potom tělíčko to teplou vodou nejen vytékající z pramenů, ale i prýštící se po lících podle obyčeje uctivě omývali, jež když bylo omyto, v táž královská nejskvělejší roucha, v nichž král byl korunován, oblečeno: koruna vstavena na hlavu, žezlo a zlaté jablko vloženo v obě ruce, prst opatřen prstenem. V tom sice učiněno zadost stavu královskému, ale nikterak pokornému přání královu, neboť on sám nedávno před tím si přál, že umra nemá býti oblečen v kment nebo nach, nebo čistě zavinut v bílé plátno, ale spíše jinak v laciné sukno šeré. Ale v pravdě v tom se více před Bohem i lidmi učinil hodným ozdoby, že o sobě pokorně smýšlel a tak laciných věcí vyhledával. Pročež koberci a sukny nejdrahocennějšími podlaha paláce pokryta a ozdobena, a tam znamenitá nádobka těla královského více ozdobená ctnostmi na lešení položená umístěna. Potom když všecko pro pohřeb královský příhodné připraveno bylo, sbor kněžstva následoval za sborem a průvod za průvodem, kteří všickni více plačíce než pějíce, jakkoli mohli, službu
Jn. 22 vigilií a za mrtvé vykonávali. Druhého pak dne po smrti králově před obydlím mistra Konráda zlatníka blíž Domini-

kánů[1]) v městě Pražském sešlo se veškero množství naříkajícího 1305
lidu, kteří všickni očekávali, aby spatřili žalostné divadlo, totiž vynášeti mrtvého pána svého nejmilejšího.

Ó hrozného a trpkého čekání žalostného divadla! Ó jaká pochmurná podívaná, viděti tohoto krále jakoby slunce odnášenu býti a vzdalovati se s tohoto světa. Co se tedy stane s tímto lidem ubohým, bídu snášejícím, a s tímto národem naříkajícím? Zajisté zarmoucení a pobouření, pobouření pravím takové, jakého nebylo od počátku, jakého ani nezakusili od té doby, co vyšli ze života matek svých, aniž kdy bylo jiné tomu podobné. Neboť když s napjatou myslí, jakož i zjitřenýma očima všickni před domem stáli a s trpkostí očekávali, hle ukazuje se a na ramenou nesen jest mrtvý král nejzbožnější, jenž býval životem chudých, berlou utlačovaných, útěchou sirotků, pokojem vlasti, otcem všech. Ó neslýchaného od staletí žalostného výkřiku lidu, jenž tehdy bědováním a řevem všech lidí ohlašoval budoucí těžkosti národu všemu, oloupenému o otce jakož i knížete; ten bolestí klesá a křičí, jiný volá a tvář si drásá, jiný si vlasy rve a zuří, ba i chlapci a děti po ulicích běhali, naříkali a vydávali žalostné zvuky, jako by stejně předvídali budoucí zlo, následkem čehož pro tak velikou bídu, již všickni měli, nic tehdy za sladší a lepší nepokládali, nežli naříkati a plakati. Neboť tak se ubírajíce šli a plakali, protože slzy propukaly, jichž vůbec nikdo zadržeti nemohl, neboť tehdy byla míra pláče bez míry. Knížata pak a starší pánové království nosidla se ctihodným tělem nosili z chrámu do chrámu, všude obětujíce spasitelnou obět. Duchovenstvo pak, které se ubíralo napřed i které následovalo, rádo bylo by zpívalo, kdyby bylo mohlo, protože spíše vydávalo nářek nežli zpěv, a jednotlivci více naříkali nežli pěli. Ubíral se také za slavným pohřbem nesčíslný zástup obojího pohlaví, mladíci a dívky, starci s mladšími, vydávajíce bědování a naříkání neméně nesouzvuké nežli pronikavé, tak že, by možno bylo, kamení a stěny se rozstupovati a nerozumná zvěř k slzám dojata býti byla by mohla. Kterýkoli chrám byl by se tehdy pokládal za nejšťastnější, kdyby u sebe ve svém klíně toto ctihodné tělo královské byl skrýti směl.

---

[1]) Tedy blíže nynějšího Klementina.

1305 Nejvíce pak kanovníci kostela Pražského žádali krále, syna zesnulého krále, aby jim odevzdal tělo otcovo ku pochování, ale nikterak nedosáhli, čeho nejvíce vyhledávali. Když tedy naplněna byla slavnost pohřební krále hodná, téhož dne o hodině deváté[2]) ctihodné tělo vloženo na loď a v průvodu nekonečného množství lidí se synem královým z Prahy převezeno na Zbraslav, kde mniši pohřbu vstříc vyšli, a kde s vyšším nářkem nežli zpěvem přijato a do nového chrámu dovezeno. To pak požehnání pohřeb zakladatelův chrámu skrze něho založenému přinesl, že kdežto dříve v něm bohoslužby nebyly slaveny ani potud odzpěvovány hodinky kanonické, od té doby hned nápěvem při příchodu tohoto pohřbu [zpívaným] konvent počal bohoslužbu slaviti a tak v tom pokračoval až podnes.[3]) Doba pak následující noci vynaložena celá na pění žalmů a chvály Boží od četných mnichů, ke bdění a stráži při pohřbu určených a okolo mar sem tam rozestavených. A když pak nastalo ráno, pan opat Konrád, jakkoli přítomni byli přemnozí biskupové a preláti, mši za zemřelého žalostivě sloužil a po mši podle obyčeje našeho řádu pohřební obřady králi chystal. Když pak s pozlacenou korunou, žezlem, jablkem a se vší ozdobou ušlechtilých rouch, náramků, prstenův a výzdobou úpravy královské tělo královo již položeno bylo do hrobky, jež stojí ve středu svatyně, tak veliký byl nářek lidí a tak veliké zvláště bědování mnichův, že zcela žádnou modlitbu ani zpěv nebylo možno slyšeti ani rozuměti hlasu slov. Neboť všickni zároveň žalostivě křičeli, v prsa se bili, na zemi padali a nad způsob lidský, jako by všickni zbaveni byli smyslů, trpce bědovati se jali. Pro dlouhotrvající pak pláč, jímž všickni plakali, již proud slz v očích úplně vyschl, a proto již bez pláče a prolévání slz až k nebi zároveň žalostné stížnosti povznášeli. Já pak nikdy nebyl bych uvěřil vypravujícím takové věci, kdybych já sám osobně nebyl přítomen býval jako spoluúčastník tohoto žalu a pozorovatel zármutku.

[2]) To jest nynější třetí hodina odpolední.

[3]) Míní se patrně kostel Panny Marie, založený od krále Václava den po korunovaci r. 1297 (srovn. kap. LXIV.), kam také z kaple sv. Jakuba později přeneseny kosti dítek Václavových, na Zbraslavi pochovaných (srovn. níže kniha II., kap. 9.).

a v žalu svém tehdy kdybych nebyl asi takovouto báseň 1305
složil:

O smrti, úděle krutý, tvoje proč uštknutí v hněvu
Tak podivném zuří, že krále, jenž dvě byl zvyklý
Království zbožně říditi, sobě poddané řádně držeti,
K sobě jsi povolala? Touto žalostnou ranou jsi zhanobena.
Nebylo právem, spíše bezprávím, že muž urozený, jsa nádobou
Plnou ctnosti, dávající dary spásy Kristovy,
V květu klesl; plačícím činíš, děsná, veškeren národ.
I do tebe si stěžuji, přírodo, proč pošetile jsi vydala
Sudičce [toho], jemuž šlechetností podobného nikdy jsi nezrodila.
Králům tohoto za vzor dobrého života jsi postavila
A vévodům za pravidlo zbožnosti jsi jej stanovila.
Naříkejte, Čechy, plač, Moravo, Slezsko, Míšensko,
Ty, Pomořansko, Poznaňsko, Krakovsko, prolévati, Hnězdno,
Slzy buď nakloněno, neboť tvá padla koruna.
Nyní, Sandoměřsko, plač s Jeremiášem.
A tyto smutné konce smrti všecken oplakávej věk;
Tak veliký vznešený kníže jemu rovný a přítel
Upřímný kněžstva nepovstal, ani opravdový
Horlitel o mír, milovník ctnosti života.
Tento jako slunce zářil, od něho moře víry vytékalo,
Štědrostí podoben jsa Zacheovi, válkami Machabejskému,
Sílu Samsonovu na štíté obraz lva
Značí, podoba orlí srdce k božským věcem směřující,
Spravedlivý, k tomu mírný a jako kvetoucí réva cti,
Chvály byl pln, ale bez podvodův a chyby.
Zbraslavi, běda, i sláva tvá poklesla; běda!
Volej a neustávej, naříkej, vyhýbej se ve sklíčenosti radostem,
Hlas neumdlévej nářkem, obnovuj ti bědování hojné,
Jenž tě miloval, založiv k vrcholu dovedl,
Světlo tvé, vůdce, květ, věno a ozdoba, král úrodný jako rosa,
Jak slušno odvážný, mír psancům, pochodeň bohatým,
Most prchajícího, hora trpělivého, pramen žíznivého,

1305 Sám jediný tvé světlo očí, božstvo, bystrost,
Bohatství dával i pomoc, naděje tvá, běda, již klesl.
Ale dobře jsi rozdělila, neboť tělo jsi pochovala
A duši čistou v náruč Kristovu jsi odevzdala,
Za niž vždy Zdráva Maria vylévej, příjemné
Zdrávas, Královno, jež se mu takto stává lékem.
Rosu rositi bude tehdy ta růže, jíž často žádal
Říkati: Rosu dejte, nebesa. Prosím tedy, aby skrze tebe,
Panno, se Synem tvým spojen byl v nadvzduší milém.
Čistý šestý král a druhý Václav
Zemřel léta Páně tisícího a třistého
Pátého, smrt o tři dni byla dřívější, než svátek Svatojanský,
Mimo tři měsíce třicet čtyři léta
Žil, věčný buď mu pokoj v sídle povýšeném.
Zde tělo jeho odpočívá, jemu dej, Kriste, svou ochranu.
Zdráv buď, mladistvý králi, že jsi ze slavné krve
Zrozen, po vzoru Šalamounové dokonej chrám,
Kterýž abys dovršil, tě otec jako David žádal.
Tak veliké jméno ti vzroste u všech za znamení,
Odstraněna buď od tebe tíže zla, potomku královský,
Dej tobě Ježíš útěchu, otci pokoj. Amen.

Kapitola LXXXI.

Nářek domu Zbraslavského nade smrtí svého zakladatele.[1])

Slyšte, nebesa, co mluviti budu, nechť slyší země slova úst mých, vy všickni, kteří přecházíte cestou, pozorujte a vizte, jest-li bolest podobná jako bolest má: bolesti mé jsou bolesti [ženy] rodící nebo spíše potracující, protože mne smrt očesala v den zuřivosti své; obklíčily mne bolesti trpké smrti, bázeň a třesení přišlo na mne a pokryly mne temnoty, neboť já v bolesti nejjasnější svítilnu svou mlhou smrti jako pod kbelcem skrytou ukryla jsem uprostřed klínu svého.

[1]) Skoro celá kapitola sestavena jest z citatů z písma, jen některými slohovými obraty mezi sebou spojených a tu onde upravovaných. Bylo by zbytečno na všecky citáty výslovně upozorňovati. Stalo se tak jen na několika místech, z nichž někde vyplývá, jak skladatel citáty si upravoval, a na než v jiných vydáních kroniky upozorněno nebylo.

jež světlo vydávala mně i veškerému lidu. Ó smrti, jak trpká stala se mně paměť tvá, ruku svou vztáhla jsi po veškerých touhách mých, nepřemoženého jsi přemohla, vyčerpala jsi mužnost muže mužného, jenž byl králem slávy, mocného, mocnější jsouc, jsi svrhla. Paprslek záře ty, jsouc žhavější, jsi uhasila, ženicha nevěstě, mně osiřelé chovance jsi odňala na dovršení žalu, abych mu připravila hrob, otce nejsladšího proklaného tvými střelami mně, překrutá, jsi odeslala! Běda mně, protože bolest má obnovená zapaluje smutná prsa, a neštěstí, jež budu trpěti, vypíjí ducha mého. Běda mně, protože milovaný můj svržen v klíně mém leží sevřen v poutech smrti. Odtud žal můj šíře se rozchází, zuří prudčeji. Odtud já jsem plačící a oko mé vylévající slzy, protože daleko ode mne ocitl se těšitel. Když zajisté vzat jest onen, jímž utvořena jsouc jsem žila, vzrůstala a kvetla, zároveň i srdce mé opustilo mne. Slyšte, prosím, všichni národové, a vizte bolest mou. Podvráceno jest srdce mé ve mně, protože plna jsem hořkosti, veliká jest jako moře sklíčenost má. Neboť čí třebas železná prsa nade mnou se neslitují, kdo hleděti bude na mne ranou nezhojitelnou churavějící, ana po mileném zbyla jsem jak osnova přestřižená, než byla počata? Ale zdaliž dovedu poručiti žalům nebo slzám, aby odstoupily ode mne, když tak velikou zaklesnuta jsouc nebo pokleslá bolestí nucena jsem lkáti. Přiznávám se, přemožena jsem, plakati hotova jsem, vyroním takřka bystřinu slz dnem i nocí, nedám si pokoje, vycházejte, slzy, vycházejte a s mileným mým, jenž odešel, zároveň putujte, budou mně slzy mé chleby dnem i nocí, spravedliva jest bolest má, želeti třeba rány mé. Ó jak věrný otec opustil mne, dceru nedávno zrozenou, jenž dbal ku péči, nestal se mi lenivým v pomoci a přispění. Kdož jest mi tak nepostrádatelný, komu stejně milá jsem já? Želte údělu mého, vy synové moji, jež on se mnou splodil, jenž běda! mně, jakož i vám sklesl. Ale čím se mu odplatím za vše, co udělil mně? Loveckým dvorem bývala sem dvořanům, obydlí psovodům a ptákům nebeským hravým jsem skýtala, ale nyní vinicí Hospodina Sabaoth se stavši, domem Božím, branou nebeskou, dvorem královým skutkem i slovem nazvána i učiněna jsem, úrodna na syny, jež stávala jsem neplodna. Tato pak mnou skrze něho způso-

bena šťastná proměna, jenž stvořil mě a odpočívá v stánku mém. Ale běda mně! Mileného živitele mého pokoj nepokojem mým jest; shroucena jsem ležela, v nic uvedena jsem byla, a pozvedl mne. Zřícena jsem se zdála, ale stěnami jako kostmi a svaly upevnil mne. Sám, běda! pomocí svou opustil mne zemřev, jenž nikterak by mne neopouštěl za živa. Zajisté povinnost smrti hrozný jest rozvod. Ó nelaskavé smrti, jež útěchu mou uchvátila a mne ukrutně ve své zuřivosti zahubila. Zdaž i mne smrt neuštkla, jež nesčíslným nebezpečenstvím mne podrobila? Vždyť až příliš zbaven bývá užitku života, kdo zbaven jest ovoce [jeho]. Byla's tedy, ó smrti, závistiva na plody mé, když vzdálila jsi ode mne přítele a příbuzného, jehož nejvíce snahou klidna jsem seděla, vesele trvala, zelenajíc se zkvétala a ovocem skutků prospívajíc, rozkoší oplývajíc, nachýlena nad mileným[2]) ve všem jsem prospívala. Milený mně a já jemu,[3]) levice jeho pod hlavou mou byla, a pravice jeho objímala mne,[4]) ale běda, nyní milovaného milence postrádám, trpčeji želím. Kam jsi odešel, milý můj? Přítomnost tvá byla mně sladká, ale poněvadž odstoupil jsi ode mne, odvraceje tvář svou ode mne, zranil jsi mne. Zapřisahám vás, měšťané nebeského Jerusaléma, naleznete-li[5]) anebo pravdivěji, jakož se naději, protože jste nalezli mileného, abyste mu zvěstovali, že láskou omdlévám. Nechť dostojí slovu, vylévá prosby, shlédne na mne lkající a plačící v tomto slzavém údolí. Ó smrti, na mne více nežli na něho přešly hněvy tvoje, a více na mně se utvrdila vzteklost tvá, neboť ten, jehož jsi uštkla, nalezl radost, já trest, ode mne ovoce s sebou odnáší, zanechávaje mně žal. Vešel v moc Hospodinovu, vystavuje mne člověku protivnému a nestálému. Neboť vím, kde se zdržuji, kde meškám, kde opuštěna jsem; na tomto světě nečistém jsem, pročež hodně vzdychám jako člověk bez pomoci, s kým nyní se poradím na pochybách, koho v neštěstí se přidržím, kdo ponese břemena má, kdo odžene nebezpečenství? Odňat jest mně těšitel můj, pravá ruka má, světlo očí mých a pokoj i prsa má, ústa

[2]) Píseň písní 8, 5.
[3]) Tamže 2, 16.
[4]) Tamže 2, 6 a 8, 3.
[5]) Tamže 5, 8.

i jazyk můj; na něm všecka jsem visela, jenž byl můj všecek — a mé všecko, když jej smrt podťala, jenž byl slávou mou, povyšující hlavu mou. Koruna má zapadla, spása má zemdlela, a vyschla jako skořepina ctnost má. Zde jest, smrti, vítězství tvé a osten tvůj, odcházejícímu jásot, zůstávajícímu osten, vždyť odnesla jsi mně věrnou pomoc a radu spasitelnou. To znamenám a bolest cítím, a bolest má před očima mýma vždycky pro toho, jenž byl můj. Můj, pravím, byl jsi, Václave, založením otec, vychováním matka, náklonností bratr, ochranou obhájce, péčí zástupce. Slitujte se nade mnou, slitujte se nade mnou aspoň vy, přátelé moji a synové nejdražší, jež jsem zrodila, protože sami zříte, že trpký kalich jsem přijala a pila z ruky Hospodinovy; metlou nevole své udeřil mne a zbavil mne pastýře. Bolest cítím nad tebou, zbožný králi Václave, milený pane, přání mých útěcho a osvěto má, ne že by třeba bylo nad tebou bolest cítiti, ale spíše že odňat jsi mně, pláči pak spravedlivěji nad sebou a nad syny svými, protože já piji a opojena jim podávám kalich hořkosti pelyňku a žluči. Již ztráta má není jedině pro mne tvrdá, ale i pro přítomné i budoucí syny mé, kteří zrodí se a povstanou, převelmi škodná. A co mám říci, já dcera bídná, jíž k nářku tak veliké neštěstí pobízí a sklíčenost stísňuje, trpěti budu v žalu svém a říkati naříkání a běda.

Běda mně, běda rozencům všechněm ode mne zrozeným,
Otce zbaveno je potomstvo, když matka ovdověla.
Hlušší než moře, krutější než zmije, ničemnější než had,
Hroznější nežli obluda že jsi, smrti, dobře ukazuji.
Neboť poděsila jsi nás skrze krále, jenž byl jako květ,
Mírnější nežli jehně, jasnější nad zlato, čistší hvězdy,
Sladší nežli med, zářivější ohně a alabastru
Bělostnější, ušlechtilejší fial, pročež obyvatelům
Zemským tehdy, nyní nebeským dýchá vůní věrnou.
Zemdlelo, vyschlo, zapadlo, běda, světlo ono zářivé,
Z toho, když sláva odňata, pamět na mne stává se zatemnělou.
Vše, všecko loučí se již se mnou, protože takovou
Škodu smrt způsobila, jíž všecky radosti zahnala.
Ó bolesti, ó více než bolesti, ó smrti, již nikde tvá
Zkáza tolik nezuřila, protože mne náhle potřela,
Kéž bys, smrti, tehdy byla mrtva bývala, když zkázu

Tak velikou jsi způsobila! Zdaž víš, koho jsi uchvátila?
Ten byl paprskem ve tmách a lahoda v uchu
A úžas v mysli, jejž nespravedliva unášíš náhle,
Ten byl zachováním zákonů, slávou králů,
Slastí světa, zrcadlem života božského;
V něm i tkvělo, cokoli přirozenost dovedla:
To bylo příčinou, proč smrt jej odňala tak trpce:
V nenávisti má věci nepatrné a ráda má drahocenné.
Krutou smlouvu, silnou ránu, smrti, jsi zasadila,
Údělem smutným, pohřbem snoubence jsi mně zabila.
Onen den nocí mou byl, když krutá rána smrti
Jeho se dotkla, měsíc tento bije více než nový meč.
Nebe, země, moře, slunce, oheň i vzduch hořce
Ať pláčí i hvězdy, protože věrný ženich mně odchází,
Ale potěšuje mne tělo, protože se mnou pohřbeno
A v můj klín dáno, z toho vesela se stávám,
Neboť tak jsem rozdělila: do nebe duši již jsem poslala.
Tělo zachovala a ve klín svůj uložila,
Aspoň zesnulého chovám sobě ženicha spojeného,
Jenž miloval mne za živa a k výši povznesl.
Stále toho žádám: měj se dobře, králi Václave,
V radostné družině andělů a zbožné radosti svatých
Na všecky věky věkův. Amen.

Kapitola LXXXII.

Vidění, které spatřil pan Jan, Brixenský biskup, po smrti pana Václava, šestého krále Českého a Polského.

1305 Toho roku, kterého byl zemřel slavný pan Václav, šestý král Český, panu Janovi, někdy Brixenskému a Bamberskému, jakož i Frisinskému biskupovi,[1]) jenž býval vždy nejdůvěrnějším kaplanem toho krále, zjevilo se ve snách takovéto vidění: zdálo se mu zajisté, že stojí v té komnatě, ve které král byl zemřel, a žalostně oplakává odchod jeho s tohoto světa; jemuž, když nejvíce lkal a plakal, král s tváří jasnou,

[1]) O Janovi, biskupu Brixenském, Bamberském a Frisinském († 1326), srovn. kap. LXVII., pozn. 7.

rouchem velmi zářivým ozdoben, na loži sedě se ukázal a pravil takto: Jene, koho hledáš, co naříkáš? Jemuž onen vece: Tvou záhubu smrti, pane můj a králi, a lkání lidu tvého oplakávám a naříkaje naříkati budu, protože jsi zemřel a odňat jsi nám. Jemuž král pravil: Ó ubohý, což pak jsi mně ty v knihách víry pravé nečítal častěji těchto slov: Až budeš[2]) mysliti o sobě, že jsi stráven, povstaneš jako jitřenka a budeš míti důvěru předloženou tobě nadějí, a zakopán bezpečně budeš spáti, odpočívati budeš, aniž kdo bude, jenž by tě vyděsil, a odprošovati se budou tváři tvé přemnozí. To jsi čítal, já slýchaje podržel jsem to, a ty, jenž jsi čítal, ztratil jsi vzpomínku na to. Svrchu řečená pak slova král tak jasně vyjádřil, a biskup sám s tak velikou žádostí je zaslechl, že procitnuv všecka slova jednotlivá bez jakéhokoli omylu opětoval. Divil však se nejvíce, zdali tato slova král, jenž se mu byl zjevil, tehdy nově složil, či zdali je snad z nějakého výroku písma svatého pronesl. Nikterak sám biskup, jakkoli byl doktorem dekretů, poznati nemohl, kde onen výrok byl zapsán, poněvadž ho před tím docela neznal, posléze vzal knihu konkordancí, tam nalezl, že svrchu řečený výrok v jedenácté kapitole knihy Job slovo od slova vyjádřen byl. Pročež tajemství takovéhoto zjevení nezachovával za sen, ale za jisté znamení spásy; jenž brzo potom na Zbraslav přišed, vidění ono nám pořadem vyprávěl.

Kapitola LXXXIII.

Jak týž král Václav za pokutu jakéhosi přečinu jednou opálil si nohy.

V domě Alrama, měšťana Brněnského,[1]) kteréhosi dne pan Václav, přezbožný král Český, sám jediný stál s urozenou, jakož i ctnostnou paní Eliškou, chotí pana Vikarda z Polné,[2])

[2]) Kniha Job 11, 17—19.

LXXXIII. [1]) Míní se snad Alram, jehož jako zemřelého vzpomíná listina z r. 1333 (CDM. VI., č. 453); vdova jeho připomíná se r. 1323 (tamže č. 233.), jeho syn Mikuláš 1328 (tamže č. 374.)

[2]) Wikard z Polné (bezpochyby syn Jana z Polné, Reg. IV., č. 1852, 1890) uvádí se r. 1303 jako purkrabí Brněnský (CDM. V, č. 158. Reg. II č. 1982).

— jež rovněž byla dcera krále Otakara, a s ní jakožto moudrou ženou o jakémsi předmětě, o němž se tehdy jednalo, hovorem vespolné rozmluvy důvěrné jako vlídně promlouval. Když pak hovor této přátelské rozmluvy poněkud se rozpředl do délky, neboť my to víme a při sobě shledáváme, že

Řeč zřídka krátká, když kdo mluví s drahým sobě,

potom král trpě bolestí jakéhosi tajného úrazu, nemoha státi nepohnuté a tichým klidem tělesným, střídavě nohy si opíral, pozdvihoval od země a střídal. Brzo totiž nohu pravou natáhl a sklonil, brzo levou; pročež to časté střídání stálé proměny, jež král stoje tak nohama svýma prováděl, stojící při tom chytré paní takřka jistými znameními odhalovalo nějaké bodání skrytých muk při králi. Jakmile takové věci paní ona uvážila, znepokojena byla na mysli i divila se a mluvila ke králi takto: Pane můj a králi, zdaž nějakou skrytou bolestí jste trápen, zapřísahám vás, zjevte mně: neboť včera, předevčírem a vždy až posud viděla jsem vás, pána svého a krále, se vzpřímeným tělem jako dívku se složenýma nohama státi, nyní pak boků vašich střídavé pohybování a stehen měnivé jako vzájemné vztyčování zjevnými mně pokyny určuje, že se proměnilo vaše zdraví a také stav tělesný. Nechť do-že se proměnilo vaše zdraví a také stav tělesný. Nechť neskrývá přede mnou, prosím, pán můj a král bolest svou, která že při něm jest, označuje patrný důkaz pozorování. Když pak král některými okolky omluvné řeči ducha ženského od takové nevčasné otázky odvrátiti hleděl, aby zakrylo se utrpení, o němž sám jediný věděl, nic tím nedokázal, nýbrž ona prosby své opětovala a vášnivým doléháním žádala, aby jí věc skrytá byla řečena.

Neboť co se zatajuje, to žena zvěděti žádá
A více vybízí k činu, kterýkoli se jí odpírá,
A tehdy ještě více žádá, když poznává, že věc je skrytá.

Posléze navršenými prosbami vlídnost královská dala se překonati a obměkčil se k odkrytí toho, co bylo utajeno. Dříve však, nežli tajemství královo se odhalilo, svrchu řečená paní těsnými závazky přísahy byla zavázána, že co si vyžádala, aby jí bylo řečeno, za živobytí králova nikomu z lidí nižádným způsobem svým sdělením neprozradí. Mínila tedy paní tato, že tajemství královo ukrýti je dobré, pročež slíbila, že to chce zatajiti. Král tedy jí řekl: Včera, když na sklonku

již dne seděl jsem v letním večeřadle, a stálo při mně převeliké množství šlechticů, přistoupil ke mně v naději, že se mu dostane milosti, rytíř jakýsi s myslí pobouřenou, jenž přede mnou vykládal svou křivdu, kterou nespravedlivě utrpěl, dotvrzoval, že se mu stalo násilí, žádaje, aby ode mne o stížnosti takové ustanoveni byli soudcové ku provedení spravedlnosti. Já však tu zabrán jsa v pohodlí vlastní zábavy, záležitosti stěžujícího si rytíře jsem nedbal, sklíčenost sklíčeného stupňuje zbytečnými slovy jsem ho zasypal a tak z ducha hrdosti zkormouceného ještě zkormoucenějším od sebe odejíti jsem nechal; však ejhle, po uplynutí malé chvilky jakýsi šepot božského napomenutí počal se srdce mého dotýkati a mne vniterním šeptáním velké domluvy prudčeji kárati, tak že takovéto věci počal jsem mlčky u sebe tichem mlčelivé úvahy mysliti: Kým pak já sám sebe činím? Nač jsem pyšný? A kdo jsem já? Zajisté člověk, narozený z ženy, krátký čas žijící, člověk ze země, bláto z bláta, proč tedy s knížaty zasedám a stolec slávy zaujímám? Zdaliž proto, abych jen bohatstvím a rozkoší oplýval, a ne spíše, abych sklíčené srdcem léčil, sirotkův a vdov se ujímal a soud a spravedlnost po všechen čas konati neopomíjel; a jaká míníš, že mně uschována bude koruna spravedlnosti od onoho nejspravedlivějšího soudce v onen den, když rytíři uraženému, spravedlnosti hledajícímu, nejen odepřel jsem vykonati spravedlnost, ale i, zasypav ho výčitkami hanlivými, přinutil jsem ho, aby ode mne odešel úplně bez práva, ba i dosti tvrdě. Nyní je možno, poněvadž se nikoho nebojím a činím jen to, co dobré jest v očích mých, pokud libo, třebas dovoleno nebylo, že to při mně zbožnost útrpné mysli seslabuje, bázeň Boží vyprazdňuje a uši k volání chudého zcela uzavírá a zatvrzuje; daleko to budiž, daleko ode mne, aby ve mně tak nezřízená zpupnost dlouho panovala. V těch tedy návalech myšlenek svých roznícen jsem povstal a zůstaviv za sebou všecky, uzavřev vchod sám jsem vešel do ložnice a hořící svíci, kterou jsem s sebou byl přinesl, přiložil jsem k obnaženým nohám svým a na pěti místech takřka znamení si vypaluje pro napravení svého spáchaného zločinu silně jsem se popálil a řekl jsem: Takto hoř, tělo, abys nehořelo, to snášej, tělo, zde, abys nemuselo tam věčné snášeti tresty. Nastoupil tedy zápal nohy po poškození popá-

lením a utrpení posud trvající po zápale. Tuto však ránu dobrovolně snáším, ne abych šťávu z těla vysušil, ale abych nadutost z prsou odstranil.

Tak co převráceně král byl vykonal, z toho hned se na sobě
Kál a zuřil proti sobě, že pětkráte popálil
Vlastní nohy, způsobuje si kruté rány.
Takové věci když čteš, považ, vytrvalost králova
Jaká jest a jak veliká, jehož postihuje tak veliký trest.
Již více nedbej, králi, protože spálenin pět
Těchto jsi sobě způsobil, trpě pro jméno Kristovo,
Následkem síly ctnosti to snesla kůže tvá,
Že tak byla zohavena a popálena.
Takové spáleniny tělu mohly uškoditi,
Ale prospívají duši, protože jsou lékem jejím,
Zahánějí vlhkosti hříchu a tak nadutosti
Srdce vytrhávají a otírají poskvrny špíny.

(1315) Desátého pak roku po smrti toho přezbožného knížete o svrchu řečeném poranění, jež si král byl způsobil, řečená paní mně pořadem vypravovala a to vše pod svědectvím přísahy co nejurčitěji dotvrzovala, a vím zajisté, že pravé jest svědectví její. A kdo jest tak chud duchem, jenž by z hloubi prsou z útrob naříkaje nežele1, že tento nejzbožnější, jakož i nejslavnější, všech knížat sláva, chvála a čest, tak náhlým požetím kosy smrti jako květ polní usečen byv uvadl a padl. Padl, padlať i uvadla ona povýšená a pověstná sláva, jež i nejvzdálenější krajiny naplnila jmény slavných vítězství. Padlať koruna, jíž Čechové veleli Polákům[a]) a Uhrům. Vždyť tento jest, jenž světlem slavné záře tak se zamlouval všem, že všichni vůbec mimo zcela málo závistníků chtěli jej povýšiti k vrcholu moci císařské. Neboť kdo hojnými dary štědrosti nuzotě lidské štědře pomáhal? Václav, král Český. Kdo v klidu míru poddané sobě země nejlépe udržoval? Václav, král Český. Kdo lesk jména křesťanského povznášel silnou oddaností víry a častým slavením služby Boží a kněžstvo s oddanou úctou ctil? Nejzbožnější král Český Václav. Pročež ne neprávem drahý byl všem a milý, neboť on právě byl

[a]) Opraveno, jak smysl žádá, z původního Germanis — Němcům, již od Dobnera

okrasou lidí a všech knížat květem a ozdobou, z jehož lesku mravů královských větší vyrůstal paprslek doporučení naší hojnosti a též důstojnosti královské.[4])

Přál jsem si zajisté velmi, abych dovedl ctnosti jeho poněkud vylíčiti, ale přiznávám se, že jsem na vylíčení nestačil, neboť ačkoli pobídkou citu mnoho věcí jsem se pokusil jakkoli pověděti, přece následkem mé nezkušenosti tak v jazyku jako v poznání, tuším, jsem přemnoho věcí pominul. Neboť nestačuje jazyk můj ani péro písaře rychle píšícího chválou vymalovati onoho, jenž velmi hoden byl vší chvály.

O jakémsi zázraku, při hrobě krále Václava zběhlém.

Aniž se odvažuji tichým mlčením pominouti jakousi po- (1308)
divnou, jakkoli politování hodnou příhodu, jež se přihodila u hrobu krále Václava. Třetího zajisté roku po smrti šťastného krále Václava, když již počínalo se zlo rozmáhati v království, Vilém, řečený Zajíc z Valdeka,[5]) muž urozený a mocný, přišel na Zbraslav s mnohými ozbrojenci. Byl pak mezi nimi jakýsi lupič zlý, jenž, když jiní u hrobu krále Václava se modlili a plakali, králi pohřbenému tam počal láti a slova urážlivá pronášeti. Neboť pravil: Za tvého živobytí, ó králi, neodvážili jsme se dopustiti žádné loupeže, nikomu ublížiti, netroufali jsme si nikomu způsobiti násilí, a nyní hle, vece, v prachu odpočíváš, nyní hniješ, a my žijeme a činíme, co si vybírá číkoli chuť. A tak mezi slovy rouhání bezbožný onen člověk pozvedl ruku a kamenné soše nad tělem královým ležící do skráně dal převeliký políček, aniž po ráně ustal od rouhání. Ale zdaž odešel bez trestu? Ejhle, jak veškero sousedstvo dosvědčuje, ničemný tento rouhač, nežli vyšel z kláštera Zbraslavského, úplně oslepl, druhy své a sluhy zavolal a jich požádal, aby podadouce mu ruku kroky na cestu mu

[4]) Podobnými slovy líčí krále Václava také Chronicon Sanpetinum (vydal Stübel, G. Q. d. Provinz Sachsen, I. str. 146).

[5]) Osobnost v dějinách českých ovšem známá (srovn. Palacký II., 1.); r. 1317 měl jakési spory o lesy s klášterem Zbraslavským (srovn. Tadra, Listy, str. 16—17, č. 30); o jeho smrti vypravuje kronika Zbraslavská níže, kniha II., kap. 8.

(1308) ukázali: oni nejprve, co slyšeli, pokládali za žert, ale přece, poněvadž pozorovali na něm, jak bloudí a téměř se potácí, shledali, že nebude žert, ale pravda. Tak tedy lající onen lupič takto oslepen vyveden z kláštera a sám před jinými k svému rouhání se přiznal. Postrádal tedy tento světla zraku po čas života svého, ona pak socha kamenná, která tehdy nad hrobem ležíc udeřena byla v čelist, nyní stojí vztyčena na sloupě svatyně Zbraslavské. Nebo tenkráte ještě socha kovová skrze mistra Jana z Brabant nebyla slita.

Končí se*) vylíčení chvály a života pana Václava, krále Českého a Polského, zakladatele Zbraslavě.[8])

*) Rukopis Roudnický (srovn. o něm Emler, FRB. IV., Úvod str. XVI.) nemá slov: „Končí se — Zbraslavě", nýbrž vkládá místo nich přídavek asi pozdějšího původu:

O pokoře a zbožnosti téhož krále Václava.

1298 Onoho roku, kdy u velikém shromáždění knížat Albrecht Rakouský, král Římský, v Norimberce slavil skvěle první svůj dvůr,[6]) přihodilo se, že zbožný Václav, řečený král Český, byv o to požádán a zvláště pozván, při tomto dvoru se všemi vznešenými knížaty tehdy byl přítomen. Neboť jako slunce zářící nade všecky leskne se hvězdy, tak tento král, obklopen jsa skvělým rytířstvem spořádaným a úpravnou družinou, nade všecky přítomné vynikal. Neboť pověst a chvála tak velikého krále jako magnet vábila ku pozorování sebe oči a mysli všech, tak že se každý za šťastna pokládal, kdo osloveni neb aspoň pohledu jeho účasten býti mohl. Byl tehdy také přítomen ctihodný pan Rajmund, arcibiskup Trevírský,[7]) jenž jak z obdivu, tak i z oddanosti krále, o němž velmi mnoho byl slyšel, s největší láskou navštěvoval. Tohoto zbožného zbožný král dobrotivě přijímal, následkem líbezného oslovení biskupova král svatou náklonnost niterné lásky pocítil, a z vespolného jich rozhovoru upřímné lásky přibývalo, tak že pominuvše všech světských záležitostí jen si všímali duchovních a božských. A když vespolných hovorů vzdělavatelných dosti dlouhých jiným, ne však sobě se nasytili biskupovi odcházejícímu tělem, ale nikoli srdcem král pravil: Žádejte, vece, pane milovaný, na mně, cokoli budete chtít, a obdržíte, nabízím vám sebe i své věci. Jenž odpovídaje, vece: Pane můj a králi, jen toho na vás pokorně žádám, abyste se pomodlil ku Pánu Bohu za mne. Jemuž král: To činiti budu, vece, pokud budu žíti, a kéž by něco zmohla modlitba srdce mého; i vás zapřísahám, modlete se za mne hříšníka a člověka nedbalého. Po těchto slovech arcibiskup odešel

[6]) Míní se patrně r. 1298 (srovn. Reg. II., č. 1821 - 23).

[7]) Tehdejší arcibiskup Trevírský (1286—1299) slul Boemund de Warnesberg.

Počíná se vypsání života pana Václava mladého, krále Českého, Polského a Uherského.

Kapitola LXXXIV.

Jak mladý Václav, král Uherský, Český a Polský, v Čechách kraloval a zabit byl léta Páně 1306.

Po smrti nejšťastnějšího a nejzbožnějšího knížete, Václava II., šestého krále Českého, v 34. roce věku, Václav, syn jeho, jenž před tím byl králem v Uhřích, odtud v Čechách místo něho panovati počal v sedmnáctém roce svého věku. Jakkoli však věkem byl mladíkem, přece vynikal převelikou důstojností. Bylť králem tří království, totiž Uherského, Českého a Polského. Bylť též jinoch tento ušlechtilý, na pohled sličný, zevnějškem vynikající, velkodušný, nadaný, dokonale obdařen dary přirozenosti, výmluvný, hovorný, čtyřmi jazyky, latinským, německým, maďarským a českým uhlazeně mluvící. Po štědrosti pak jeho zbytečně se někdo vyptává, poněvadž při něm hojnost tak veliké štědrosti se ukázala, že se zdálo, jakoby štědrost jeho nejvíce se klonila k výstřední marnotratnosti. Tu zajisté ctnost měl, že opaty pana Jindřicha Sedleckého[8]) a Konráda Zbraslavského a řád Cisterciácký co nejsrdečněji miloval, a kohokoli otec jeho byl miloval, toho v milosti velké 1305

od krále. Král tedy, vrátiv se do království svého, prelátům a svým důvěrníkům, jakož i všem osobám řádovým s největší snahou doporučil, aby se věrně modlili za řečeného arcibiskupa. To mně řekli ti, kteří také králem byli požádáni modliti se za arcibiskupa. Hle, jak chvályhodný král, jenž nedůvěřoval v sílu svou, aniž se honosil množstvím bohatství svého, nýbrž přičinil se posilniti sebe i své spíše zbraněmi duchovními nežli tělesnými; na modlitbách stále trval a přece na jiných přispění modlitbami nejvíce vyhledával, a my, kteří žijeme a posud jsme pozůstalí, důvěřujeme a žádáme, abychom [illegible]sbami jeho byli podporováni, o němž zbožně věříme, že se v nebesích s Hospodinem raduje.

---

[8]) Rukopis Jihlavský (srovn. o něm Emler, FRB. IV., Úvod XV.) uzavírá tuto větu ještě přídavkem písařovým: „skrze pana Petra Bewchil z Krakova. Proste za něho Boha všemohoucího i Marii, slavnou pannu".

LXXXIV. [1]) Srovn. kap. LXXIV., pozn. 2.

1305 lásky a přízně zachovával. Neboť pana Konráda, opata Zbra-
slavského, jmenoval jen otcem, také jeho požadavky ve všem
vyslyšel, dále na počátku kralování svého hodinky kanonické
říkával, Boží služby slavnostně poslouchával, jakož u otce
Oct. 5. svého byl vídal. Léta pak Páně 1305, dne 5. října vešel ve
sňatek s Violou, dcerou Meška, vévody Těšinského;[2]) tato dívka
změněným jménem nazvána jest Eliškou. Této pak dívky,
dcery chudého knížete, tento slavný a velmi mocný král ni-
kterak by nebyl pojal za choť zákonitou, kdyby radou ně-
kterých podvodně nebyl k tomu býval přemluven. Neboť oše-
metná ničemnost některých pánů tomu bránila, by příbu-
zenstvím nějakým mocný tento král nestal se mocnějším a
(1306 tak nemohl více krotiti odbojníky a kralovati nade všemi.
Febr. 13. Také léta Páně 1306, dne 13. února, právě tento král Václav
sestru svou starší, pannu Annu, v manželství spojil s Jin-
dřichem, vévodou Korutanským.[3]) Tento zajisté svazek man-
želský na počátku [působil] radost, uprostřed žal a na konec
bohužel měl závěrek nedobrý, jakož budeš moci poznati z ob-
šírného vypravování, níže šíře poznamenaného.[4]) O jak nesnadno
jest život tohoto krále a cestu muže v mladosti jeho poznati,
ó jak záhubné jest, když duch kvetoucího mládí není řízen
uzdou dospělé společnosti a upravován radou starců!
O jak pozdní, ale pravdivá, politování a pláče hodná zku-
šenost nás všecky o tom poučila, že špatné společnosti kazí
dobré mravy! Nechť podá [toho] příklad Roboam, syn Šalo-
mounův, jenž pohrdnuv radou starších Israelských vyhledával
společnosti a výroků mladších k své zkáze a takto hynul.
Abychom však z daleka příkladův si nebrali, vizme tohoto
jinocha co nejlépe nadaného a bohužel poznáme, že veliká
zhouba a počátek zla veškerému království i jemu nadešla ni-

[2]) Sňatek králův s Violou, dcerou Měška Těšínského, slaven asi v Brně (srovn. Prasek, Dějiny knížectví Těšínského, str. 90 n.); před tím (od r. 1298) byl Václav zasnouben s Eliškou Uherskou. Viola ovdověvši stala se chotí Petra z Rosenberka (srovn. níže, kap. CXXVI). Vysvětlení, které o příčinách tohoto sňatku podává naše kronika, korriguje poněkud Palacký II., 1., str. 301., souvislost mezi sňatkem a Václavovou politikou polskou hledá Gräbner 165.

[3]) Svatební smlouva ze dne 28. února 1306 tištěna v Reg. II. č. 2083.

[4]) To jest v kapitole LXXXVI. a následujících.

čemnou společností. Neboť tomuto králi velmi mladičkému 1305
někteří šlechticové zemští mladší syny své přidružili, kteří 1306
následkem ničemných styků k mnohým věcem nedovoleným ohebnou mysl krále mladistvého naklonili. Počal zajisté něžného krále bujný věk s bujnými svými vrstevníky bujněti, víno až do opilství popíjeti, noci při pitkách beze spánku tráviti, kvasů si hleděti, mravům špatným a převráceným zvykům přáti a vše, k čemu podnět mládí naklonuje náchylné a zkažené mysli, prováděti, a to nikoli jak slušelo, ale jak se mu zachtělo. V době pak noční synové pánů, kteří ku králi tomu přidruženi byli, aby na něm něco lstivě vynutili, když spatřovali tohoto krále vínem rozjařeného, statků královských na něm žádali a přemnohých nabývali. Ten nabyl takovým způsobem města, ten hradu, jiný vsi. Z rána přiběhli ke kancléři královu, dary mu nabídli a nejednou privilegií královských na obdarování v opilství nabývali. Tyto pak listiny, nebo pravdivěji zlostiny jsou až podnes oloupením mnohých statků králi náležitých. Když pak po celý jeden rok v království Českém po způsobu chlapeckém byl vládl a o výročí [smrti] otcovy na Zbraslav byl přišel, pan Konrád, (Jun.21.)
opat Zbraslavský, oslovil krále touto řečí: Pane králi, vece, až posud při sobě mravů zákonitých a královských, jaké měl otec váš, jste neměli to však se spíše připisuje vašemu mladistvému věku nežli vám. Hle, dnes počíná se druhý rok vašeho kralování, pročež z věrnosti, jíž jsem poután k milosti vaší, prosím z celé mysli styku otcovského, mravy napravte, vyhýbejte se špatným společnostem, Boha mějte před očima. Tak se vám rozmnoží léta v stáří hojném, a radosti nabudou z toho všichni národové vám poddaní. Napomenutí pak tohoto povzbuzení král přijal vděčnou myslí a od té chvíle ukazoval se vážnějším a lépe se vyhýbal tomu, co bylo nenáležité. Toť nám vykládala družina králova, jež často bývala v jeho přítomnosti. Není pak pochyby, že vše scestné byl by napravil, kdyby dále byl žil. Také sám, protože na království Uherské byl korunován a s sebou do Čech přesvatou korunu království Uherského[5]) byl odvezl, aniž se tam po

[5]) Resignace na Uhry, pro kterou ještě Palacký (II., 1., 304.) Václava přísně posuzuje, byla činem politicky jistě dobře odůvodněným; srovn. Bachmann str. 699, 710 n.

1306 dobrém vrátiti mohl nebo chtěl, tuto tedy korunu s několika jinými odznaky království Uherského dobrovolně postoupil Otovi, vévodovi Bavorskému, jenž rovněž pocházel z kmene králův Uherských,[6]) a všeho svého práva královského, jež by na dále míti mohl v Uhřích, v jeho prospěch před větším počtem knížat a šlechticů v Brně zákonitým způsobem [7]) se vzdal. Ten tedy Ota, vévoda Bavorský, léta Páně 1306 v měsíci dubnu přijav pro sebe korunu a jiné znaky moci královské, do Uher táhl a tam hned potom za krále Uherského byl korunován. Když však mu tam vznikla rozličná protivenství,
(Pros. 6.) v třetím roce kralování svého z končin Uherských tajně uprchl
(1308) nejprve do Čech, posléze vrátil se do Bavor, maje podle obyčeje Uherského dlouhé vousy; ale že naň připadl úděl smrti, již se tam nikterak nevrátil. Odnášel pak s sebou z Uher svatou korunu do Bavor, již u sebe měl uschovánu, jak se vykládalo, až do své smrti.

Tak jména královského vévoda dosáhl, ale významu
Pozbyl, neboť šťastný osud chybí koruně Uherské

Mezitím vévoda Lokýtek na porok tohoto mladistvého krále Českého přemnoho zlého spáchal: jehož zpupnost aby pokořil, spoléhaje na radu svých pánů, král dal provolati po všech končinách českých obecnou hotovost, jež se měla obrátiti na Krakov. Hned tedy když hlásání této hotovosti jako předprava kruté bouře a nastávající nehody zaznělo, a nejvíce když se rozmohlo, poděsilo veškeren národ Potom sebrav převeliké množství bojovníků král dal se na cestu, aby pospíšil do Krakova, ale na tomto pochodě chudým a statkům církevním vojsko mnoho uškodilo. Když pak král Václav dorazil do města Olomouce a bydlil v domě děkana hlavního chrámu, žalostný osud a úděl politování hodný zabránil mu v pokračování, bohužel na počatém pochodě. Neboť tento

---

[6]) Ota Bavorský byl vnuk Bely IV., syn dcery jeho Alžběty: právě z té příčiny nalezl v Uhřích dosti přívrženců, tak že 6. prosince 1305 v Kral. Bělehradě mohl býti korunován. Ale záhy se věci změnily v jeho neprospěch, až r. 1308 musil zemi opustiti, jak o tom také naše kronika vypravuje

[7]) Václav III vzdal se koruny Uherské i nároků na ni ve prospěch Otův v Brně asi počátkem října 1305; 10 října t. r. jmenuje se naposled králem Uherským (Reg II, č 2057).

Václav posud zcela mladistvý, král Český a dědic zákonitý a 1306
poslední, jediná naděje lidu Českého, zřítelnice, jež vší péčí měla býti opatrována, květ onen nachový, kvítek, pravím, žádoucí a velmi milování hodný, podsečen, usechl, sklesl a zhynul. Neboť právě tento král, ozdoba vlasti, útěcha lidu jediná pozůstalá, světlo a kořen Čech, smrtelnými proklán jsa ranami zahynul a odešel. Když totiž v letní době na osvě- (Aug. 4.)
žení sebe sám jediný byl na paláci, oděn jsa jen spodním rouchem a pláštěm, kdosi, jenž zajisté ani za člověka nesmí býti pokládán, nýbrž spíše za společníka ďáblova, původce zločinu, nepřítel proti přírodě, kvas a rozšiřovatel vší zloby, k jinochovi úkladu nikterak netušícímu přikročil a jeho, maje [k tomu] příležitost, třemi smrtelnými ranami zranil a dal se na útěk. Divíme však se všickni, že až podnes není známo, kdo na jisto byl pachatelem tak nesmírného zločinu.[8]) Rytíř však jakýsi, řečený Konrád z Botenštejna, národností Durink, zkrvavený nůž v ruce drže spatřen byl, an z paláce vyskočil a utíkal, jenž skrze ty, kteří vně byli, hned polapen, a nežli promluvil jaké slovo, jako vrah králův zabit; buď že on byl vinen, buď že jiný, nevím, Bůh ví, to však vím a známo jest všemu lidu, že záhuba onoho mladistvého krále způsobila vzrůst nesčíslného zla. Ó jakou mlhou zahalilo mysli lidské toto nenadálé neštěstí! Ó na jak křehkých základech podepřeno stálo štěstí celých Čech! Želeti jest nám zajisté tebe déle, králi přeněžný, okraso kvetoucího mládí, a nejvíce litovati proto, že ne mezi kmitajícími meči nepřátelskými ve srážející se seči, ale mezi svými domácími stěnami a uprostřed svých sklán jsa s vrcholu slávy své tak krutě, jako hrozně jsi se sřítil. Veliký zajisté vzor ostražitosti knížatům jsi zůstavil, ale chudým bídu svou zkázou jsi spůsobil. Pověst takto žalostná smrt královu ohlašující ihned šíře se rozešla, z níž prudká bolest veškeren lid jala. Slyšeti tedy hned bylo na všech stranách království Českého o trápení chudých, o proradách a vydírání, týrání jejich a nevýslovných spůsobech zla. Spatřili jsme také ne bez žalosti srdečné, jak

---

[8]) Strany pověstí, které o původci smrti Václavovy kolovaly, srovn. Bacmynn 712., (Novotný 83.) a Graebner 167., jehož podezření nemá však nejslabší opory v pramenech.

1306 chudým všude křivdy se činily zlobou a násilím násilníkův, [jak] zaujímány nenáležitě statky jak kněžstva klášterního, tak i světského, všecky jednotlivé však stížnosti a příklady ukrutnosti, jež způsobila tato předčasná smrt, vypsati nedovoluje čas, ruka umdlévá. O jak veliká neuniknutelná nebezpečenství podstoupila následkem tohoto úmrtí samojediná Zbraslav! Neboť král ten ze chtivosti chlapecké a ze záliby, kterou od přírody měl ve věcech drahocenných, nežli se vydal na výpravu, o zlatý náš kříž, jejž otec jeho Zbraslavi byl odevzdal,[9]) a nejušlechtilejší okrasu chrámovou požádal, aby mu byla svěřena, což vše s sebou, ničeho zlého netuše, na Moravu zavezl. Když pak takto náhle byl zabit, to vše s jinými klenoty královskými ruka loupežná uchvátila a roznesla; z oné zajisté ozdoby domu Zbraslavského posud více nežli dvacet předrahocenných částí ztraceno jest podnes. kříž pak zlatý za tři sta hřiven u Mikuláše Šturmova[10]) v Praze jsme vykoupili nazpět bez přebohatého jeho podstavce. Neboť onen podstavec kříže, jakkoli byl drahocenný, přece je ztracen. Kéž by jen těmto zlým věcem Zbraslav byla podlehla! Přišel však tehdy přímo po zavraždění královĕ z Olomouce Heinmann, řečený z Dubé,[11]) muž mocný, slovem i skutkem lstný, a osadil naše město Landškroun[12]) a ve všecky statky a dědiny vukolní na dvé léta se uvázal, a (město) samo proti Bohu a spravedlnosti zadržel a jednotlivé důchody k svému užitku přivlastnil. Jak veliký pak zatím nedostatek chudoby snášel skličený konvent na Zbraslavi, ví Bůh, a my sami známe, kteří žijeme a posud jsme to přečkali, kteří jsme
(1309) i takové věci zakusili. Třetího pak roku trápení, chtějíce to nazpět vykoupiti, řečenému pánovi dali jsme tisíc hřiven těžké váhy, aby nám náš majetek vrátil. Neboť při poklesnutí spravedlnosti jiným způsobem z lakotných rukou jeho statků oněch nemohli jsme nikterak vyrvati. Veškero zlo, které následkem

[9]) Srovn. o tom kap. XLIV.

[10]) Emler, FRB. IV., 108. pozn. 2. naznačuje, že by to mohl býti bratr kanovníka Jindřicha Šturmova, o němž srovn. kap. LXXIV., pozn. 3.

[11]) Srovn. k tomu Palacký II., 1., 363., Hieke „Die Berka von Duba . . . .“ MVGDB. XXIV., 120 n.

[12]) Landškroun darován Zbraslavi r. 1304 (Rg. IV., č. 2004, Tadra č. 15). O vyplacení srovn. kap. CVII.

pádu tohoto mladistvého krále přihodilo se Zbraslavi, rozvláčné 1306
bylo by pověděti nebo napsati.

Uštknutím smrti statečný rod králův
Takto jest přemožen, potomek mužský žádný nezůstal.
Jen svazky pohlaví ženského zůstaly;
Odtud smutný nápěv pěj, osiřelý lide Český.
Hle, nyní sklíčen leží, smrtí přemožen král tento,
Běda, přirozený, nedostane se tobě nikdy takového krále.
Království, právem lkáš, protože hle, králů Českých
Sedmi jsi zbaveno a tak bídně ovdovělos.
Je to skutečnost smutná, sedmý tento král poslední,
Při němž přirozenost všemu lidu oblíbiti se slibující
Takto jest zničena, bědováním veškeren lid naplněn.
Ženicha nevěsta nemá, po němž nyní dospělá schne
Země Česká, trpící rozmnožení zlého.

Zabit pak byl tento slavný král Uherský, Český a Polský léta Páně 1306 dne 4. srpna v osmnáctém roce věku svého, 4. Aug. jehož duše v pokoji věčném a sídle nadhvězdném s andělskými obyvateli šťastně nechť odpočívá. Pochován pak jest v Olomouci ve větším chrámě před hlavním oltářem. Nikomu však není pochybno, že též on na Zbraslavi byl by pochován býval, kdyby po obdržení ran byl mohl něco promluviti a pohřeb si vyvoliti. Neboť často dříve byl říkal, že nikde nechce býti pohřben nežli na Zbraslavi.[13])

Kapitola LXXXV.

Jak Rudolf, vévoda Rakouský, syn Albrechta, krále Římského, zvolen byl za krále Českého léta Páně 1306.[1])

Když vyhynulo urozené símě mužského rodu slavných králů Českých, odtud království přirozeného pána jsouc zbaveno

---

[13]) Václav III. byl péčí sestry své Elišky později skutečně na Zbraslav přenesen, a to dne 3. října 1326, o čemž naše kronika vypravuje v knize II., kap. XVII.

LXXXV. [1]) O volbě Rudolfově jedná Horčička, Herzog Rudolf III. von Oesterreich Einsetzung zum Könige von Böhmen i. J. 1306. MVGDB. XVII., str. 186 n.; některé jeho mylné názory opravují díla od nás v dalších poznámkách citovaná.

1306 o krále jiného si odjinud bohužel nuceno bylo žebrati, jakkoli nedávno před tím, zářic v jasné slávě, i správu cizích království si obyčejně osobovalo. O jak záhubná proměna a žalostná opuštěnost! O jak náhle kterýkoli na křehkých základech spočívající vrchol důstojnosti na tomto světě se shroutí! Když tedy zabit byl Václav, sedmý král Český, v květu mládí svého, učiněno svolání obecné tak pánů a rytířů, jako mě-
Aug. 22. šťanův o volbu krále jiného k oktávu Nanebevzetí do Prahy, o kteréž lhůtě neshodou hlasův a růzností obliby překažena byla svornost volby.[2]) Neboť někteří mezi voliči obrátili hlasy své na Rudolfa, vévodu Rakouského, syna Albrechta, krále Římského, jiní na Jindřicha, vévodu Korutanského, jenž tehdy osobně byl přítomen, většina však lidí, ale nikoli rozumnějších, žádala si za krále a volila Jindřicha, vévodu Korutanského, proto, že starší dceru královskou měl za choť, protože lid pošetilý neví, čeho žádá, a neví, jaký jest [ten], jehož volí; předkládají se v jeho prospěch listiny císařské[3]): jestliže by některý z králů Českých bez potomstva mužského vykročil z tohoto života, dcera témuž právu v království že se má těšiti jako syn, aby někdy dravost smrti nepřetrhla pásma rodu královského. Přízeň obecného lidu tedy vzbudila pokřik a žádala, by Jindřich, vévoda Korutanský, volbou stal se králem Českým. Rozvaha však rozumnějších a starších neklonila uši k lomozu křiku lidového, nýbrž zamýšlela učiniti něco jiného, co tehdy zdálo se užitečnějším. Dále Albrecht, král Římský, slyše, že zemřel Václav, král Český, syn sestry jeho, sebrav vojsko k zemi České se blížil a tvrdil, že Rudolf, syn jeho, vévoda Rakouský, musí býti za krále zvolen, a skrze slavnostní posly o to, aby se to provedlo, usiloval. Týmž způsobem týž Rudolf, vévoda Rakouský, převzav poslání otcovo, s ozbrojenci ku království Českému se blížil. A tak přišel král Albrecht od západu, syn od východu, onen

[2]) Politické strany líčí Palacký II., 1. str. 311 n.; o právních otázkách s volbou souvisejících srovn. Bachmann 716 n., 387, 418 a Exkurs II. a III., str. 877 n., a proti němu Novotný str. 69; Goll, K výkladu privilegia Fridricha II., VUSp. 1903.

[3]) Že tyto listiny byly podvrženy, dokazuje Palacký na uv. m. 818, pozn. 357, a uznává se po něm obecně.

u města Loun,[4]) tento u Jihlavy položil se táborem, a svorni (1306) v úmyslu se vší bedlivostí oba pracovali o království. Vědouce tedy někteří z pánů, jakož i měšťanů, že otec jest velmi mocný a syn jeho, vévoda Rakouský, moudrý a spravedlivý, tohoto Rudolfa, vévodu Rakouského, zvolili za krále Českého. Vida pak to vévoda Korutanský, že by neprospěl, tajně z Prahy zároveň s paní Annou, chotí svou, uprchl, a prošed skrze Bavory, navrátil se do země své, odkud byl přišel.[5]) A poněvadž se o něm myslilo, že má při sobě vlastnosti, jež králům se hodí, lid obecný útěkem jeho obecně byl znepokojen, urozená panna Eliška, dcera krále Václava, pro odchod švagra a sestry své z plné důvěry počala tolik naříkati a plakati, že bylo žalostivo na to hleděti, poněvadž od nikoho z lidí nechtěla přijímati útěchy. Neboť se vší touhou ráda byla by viděla, aby Jindřich, vévoda Korutanský, zároveň se sestrou její království byl nabyl. To tehdy za dobré a užitečné sobě i království pokládala, ale později zkusila opak, jakož i ostatní. Rudolf tedy zvolen byv za krále Českého, města a hrady některé pánům některým odevzdal[6]) a měšťanům dary rozdělil; jakož před zvolením svým jednomu každému byl slíbil, tak nyní daroval. Neboť byli někteří tak ze šlechty, jako z měšťanstva, kteří volili tohoto Rudolfa z ohledu na strach a na dar, jakkoli byl ku kralování způsobilý. Posléze tento Rudolf zároveň s otcem svým okolo svátku Narození blahoslavené Panny do Prahy vešel,[7]) také paní Alžbětu, vdovu po panu Václavovi starším, manželstvím si spojil, jakož byl dříve přislíbil, nežli byl zvolen. Kníže tento zajisté hned na počátku kralování svého zasazoval se o prospěch obecný, byltʼ

[4]) Albrecht byl v Lounech 8. října 1306 (Reg. II., č. 2109 a 2110), syn jeho Rudolf již 1. října stál před Prahou (tamže č. 2106) a 3. října byl již v Praze (č. 2108).

[5]) Podobně líčí události Jan z Viktringu (Böhmer FRG. I., 350).

[6]) Některé listiny o odměnách českých pánů strany Rudolfovy v Rg. II., č. 2106, 2108—10.

[7]) V datu jest patrně omyl; narození panny Marie připadá na 8. září, Rudolf byl v Praze teprve počátkem října, Albrechta pak vidíme v Praze teprve 22. října (Reg. II., č. 2111); správnější datum sňatku Rudolfa s Alžbětou udává Chron. Sanpetrinum (vyd. Stübel, G. Q. der Provinz Sachsen, I., str. 147), že totiž sňatek slaven okolo svátku sv. Havla (16. října).

1306 opravdu člověkem, vyznačeným rozličnými dary ctností a milostí. Jal se tedy hned usilovati o zaplacení dluhů,[8]) jež po sobě předchůdcové jeho, králové Čeští, byli zůstavili, a z urbury a fisku královského věřitelům platiti každého jednotlivého týdne tisíc hřiven; v tomto vyplácení pokračoval až do smrti. Víno, obilí, olej a vše ostatní potřebě a dvoru královskému příhodné a nutné dal si dovážeti z Rakous, tak že královská jeho družina požívala všech rozkoší a potřebami hojně oplývala. Takové pak opatrnosti nerozum některých měšťanů Pražských nepřál a duchem urážlivým častěji krále tohoto jmenoval obstaravatelem zboží. Neboť nebylo jim dáno shůry, aby se byli tehdy spokojili přítomným dobrem a předvídali budoucí jeho zkázu z neštěstí jim nastávajícího. Také někteří šlechticové z království, totiž Bavor ze Strakonic,[9]) Vilém Zajíc,[10]) Ojíř[11]) a někteří jiní z Plzenska[12]) veřejně se stavěli proti králi Rudolfovi a přidrželi se Jindřicha, vévody Korutanského, který byl uprchl, pročež následkem toho království přemnoho škod působili. Král pak tento, pravý milovník spravedlnosti a míru, urážek těchto šlechticů nikterak nepřehlížel, ale v samém létě sebral vojsko a mužně dorážel na tyto šlechtice a je porážel. Nikterak však moci tohoto krále síly pánů oněch odolati nemohly, ale někteří opustivše hrady, v něž důvěru měli, ode tváře královy mnohonásobně utíkali. Když posléze Bavora ze Strakonic nutící moc dohnala, aby milosti královy vyhledával, také zpupnost jiných králem pokořena byla, tu krále samého prudká nemoc se zmocnila, následkem níž, když s vojskem

---

[8]) To potvrzuje se také listinnými doklady (srovn. Reg. II., č. 2120).

[9]) Podle vyšetření Emlerova (FRB. IV., 111., pozn. 1.) byl od r. 1289 purkrabím na Zvíkově.

[10]) Vilém Zajíc z Valdeka, později podkomoří a maršálek, osoba v dějinách českých velmi známá; s ním také později nejednou se setkáme, o jeho smrti r. 1319 vypravuje se v knize II., kap. IX.

[11]) Palacký II., 1., str. 316 má za to, že se zde míní Ojíř z Lomnice, ale ten od r. 1293 již se nepřipomíná, a zdá se, že tou dobou byl již mrtev; nelze tedy bezpečně říci, kterého rodu byl Ojíř zde zmíněný (srovn. Horčička na uv. m. str. 196—7, pozn. 8.).

[12]) V originale stojí „de Pilsna“, což by také mohlo znamenati „z Plzně“, že však nutno mysliti na šlechtice z Plzenska (ne na měšťany Plzenské), ukázal již Palacký na uv. m. 316, Bachmann 719, pozn. 2.

ležel blízko města Horažďovic, vešel do tohoto města[13]) a tam 1307
stonaje na lože ulehl. Vida pak král Rudolf, že obtíže nemoci jeho přibývá a že do Prahy dojíti snad nebude moci, posly své poslal a povolal k sobě pány opaty Heidenricha Sedleckého a Konráda Zbraslavského, jež zvláštní láskou miloval. Zamýšleltť u přítomnosti jejich závěť slavnostní vykonati a některé zbožné skutky, které dávno v srdci svém byl usmyslil a dříve s těmi opaty smluvil, ve skutek uvésti, aby milosti Boží snáze mohl dosíci. Když pak řečení opatové ku králi přišli a s ním velmi málo slov promluvili, téhož dne nedlouho po jejich příchodu král, pozbývaje sil, dospívaje ku poslední hodince, ducha Bohu odevzdal a šťastně v Pánu zesnul. Zemřel tedy léta 1307 dne 3. července[14]) v prvním roce svého kra- Jul. 4.
lování. Žádného dědice po sobě nezůstavil, nýbrž zemřel bezdětek, neboť choť svou neplný jeden rok měl, totiž po ten čas, co kraloval. Než poněvadž choti své Alžbětě dřívější král Václav dvacet tisíc hřiven byl odkázal, on podobně dvacet tisíc hřiven jménem závěti určil, ve kterýchžto čtyřiceti tisících řečená paní Alžběta tato města, Hradec, Mýto, Chrudim s některými jinými jako zástavu v držení má. Pochován pak jest v Praze uprostřed hlavního chrámu a zemi odevzdán rukama pana Konráda, opata Zbraslavského, tehdy pohřební slavnosti konajícího.

Téhož roku povstala v Čechách a na Moravě a v sousedství jejich z nedostatku deště veliká suchota zemská, následkem níž zašlo veškeré símě tak zimní, jako letní, i stromy tak ovocné, jak lesní hynuly a postrádaly ovoce; tak krutý rozmohl se hlad, že si z rozličných bylin zemských, přirozenosti lidské neobvyklých, největší potřeba chudých a smrtelná nouze, jakkoli dovedla, výživu způsobovala.

---

[13]) Listina Rudolfova ze dne 4. července 1307 (Reg. II., č. 2133) jest datována „vor Horawitz“, což přimělo Palackého k domněnce, že Rudolf při obléhání onemocněl a teprv umírající do města donesen; proti tomu zprávu naši hájí Bachmann str. 720, pozn. 1., asi právem (proč i jiné důvody lze uvésti).

[14]) Toto datum (V. Non. Jul.) jest patrně chybné, ježto ze dne 4. července datována jest ještě jedna listina Rudolfova; proto se nyní všeobecně za úmrtní den jeho přijímá 4. červenec 1307.

Kapitola LXXXVI.

1307 Jak Jindřich, vévoda Korutanský, po smrti krále Rudolfa vrátil se do Čech léta Páně 1307.

Po smrti nejjasnějšího knížete pana Rudolfa, krále Českého, jenž však z rodu králů Českých nebyl zrozen a nikterak korunou královskou nebyl korunován, nastalo veselí veliké v pošetilém lidu a u chátry. Neboť mysli některých lidí vlastní zlobou a chmurou zločinu tou měrou byly oslepeny, že k tomuto Rudolfovi, knížeti mírumilovnému, lásky míti nemohli, ale přáním i v modlitbách žádali a vyprošovali si jen, aby se vrátil Jindřich, vévoda Korutanský. Neboť obyčejně Hospodin tak to řídí a připouští, že lid, jenž má býti bičován za své přestupky, nikterak nepředvídá, co mu má škoditi. Hned tedy, jak zemřel Rudolf, od mnohých pánů království a měšťanů poslán zástup poslů k Jindřichovi, vévodě Korutanskému, a pozván, aby rychle do Čech se vrátil.[1]) Když pak uslyšel Albrecht, král Římský, že zemřel Rudolf, syn jeho, želel, jak měl, ale přece, aby Fridricha, syna svého, vévodu Rakouského, povznesl na království České,[2]) k Čechám s ozbrojenci svůj pochod obrátiti pospíšil. Zatím však v Praze páni a měšťané konali rozličné porady o zvolení jiného krále, ale mínění o volbě mezi nimi se různilo. Tobiáš pak, maršálek království Českého,[3]) muž zajisté obdařený velikou moudrostí, výmluvností, urozeností a mocí, a jeho příbuzní s Volframem,[4]) měšťanem Pražským, a s některými jinými tak pány, jako měšťany přáli v příčině království vévodě Fridrichovi a pravili: Protože bohužel přirozených ratolestí králův svých jsme zbaveni, nyní takového nad sebou krále ustanoviti musíme, pod nímž bychom klidněji žíti mohli. Ejhle, žal, království naše smrtí spadlo na říši, pročež neobrátíme-li se k říši, zlo neustále od říše budeme snášeti. Kdo však mezi knížaty tak jest mocen, jenž by knížeti říšskému a ostnu jeho déle do-

---

[1]) Srovn. k tomu Jana Viktr. u Bohmera FRG. I, 353.

[2]) Fridrichovi (jakož i všem synům Albrechtovým) byly vlastně Čechy již uděleny v léno ve Znojmě 18. ledna 1307 (Reg. II., č. 2123).

[3]) Tobiáš z Bechyně, maršálek, náčelník strany rakouské.

[4]) Srovn. o něm kap. XXXI., pozn. 1.

vedl vzdorovati? Budeme-li tedy tohoto vévodu Korutanského 1307
míti za krále, nikdy neustane říše na nás a zemi naši prudkými a dlouhotrvajícími spory dorážeti. Požádáme tedy syna krále Římského a jemu dívku, dědičku naši, s dispensací a milostí papežskou zasnoubíme a trvati budeme v míru. Nelíbila se řeč taková v očích mnohých jiných, již pouze k Jindřichovi, vévodě Korutanskému, obraceli svá přání. Jednoho tedy dne, když v domě biskupově[5]) v Praze všickni starší zároveň k rozhovoru a na poradu se sešli, ejhle Ulmann, řečený z Lichtenburka,[6]) Heimann, řečený Krušina,[7]) s některými jinými zbrojnou rukou do síně vešli a po boku pana Jana, biskupa Pražského, řečeného pána Tobiáše z Bechyně ostřím meče hned pro přízeň a povýšení vévody Korutanského zabili. Nedlouho pak potom z téže příčiny měšťané Pražští, totiž Mikuláš Thusintmarc[8]) s některými jinými, muže velmi počestného, Hiltmara Fridingerova,[9]) u kostela sv. Jakuba Menších bratří[10]) v Praze podobně zavraždili. Tak tedy k neštěstí celého království a vlasti strana Jindřicha, vévody Korutanského, nabyla vrchu, a za jásotu většiny získal jméno krále Českého léta Páně 1307, v měsíci srpnu.[11]) Slyše pak Albrecht, Aug. 15.
král Římský, že vévodu Korutanského, po několik let pouty klatby spjatého, na porok svaté říše někteří Čechové zvolili, prudčeji proti novému králi, jakož i království duchem svým

[5]) Na Malé straně blíž mostu, srovn. Tomek I.², str. 237—238.

[6]) Ulman čili Oldřich z Lichtenburka, syn Smilův, uvádí se v listinách od r. 1278 do 1313 (FRB. IV., 112, pozn. 6.).

[7]) Hynek Krušina byl synem Hynka, vnukem Smila z Lichtenburka, tedy bratrovcem Ulmanovým (tamže pozn. 7.); podle zpráv pozdějších (srovn. Pulkava FRB. V., 189) byl by při té příležitosti zavraždil synovce Tobiášova, ale zprávy tyto nezdají se dosti hodnověrnými (ač jich užili ještě Palacký II., 1., 322, Tomek I.², 487; Bachmann 721).

[8]) Srovn. o něm a jeho rodě Tomek I.², 321, 488, 491; naše kronika zmiňuje se o něm ještě v kap. LXXXVII. a XCIII.

[9]) O jeho rodě srovn. Tomek I.², 314; v kap. CV. kronikář zmiňuje se o kříži, který na památku jeho smrti u kláštera Minoritů postaven.

[10]) Kostel sv. Jakuba na Starém městě.

[11]) V listině ze dne 17. června 1308 (Reg. II., č. 2178) praví Jindřich sám, že byl na trůn povolán v den Nanebevzetí panny Marie (15. srpna).

1307 povzbuzen byl, pročež s Fridrichem, vévodou Rakouským, synem svým, se sešel, a cokoli zlého způsobiti mohl, království způsobil. Neboť sám s vojskem mezi Horou Kutnou a Kolínem táborem se položil[12] a ihned na město Kolín ohněm, mečem a obléhacími stroji nepřátelsky udeřil, také všecky statky, jež vůkol položeny byly, vojsko poplenilo. Jindřich z Lipé[13] pak a Jan z Vartmberka[14] vojsku krále Římského mužně na odpor se postavili, přemnoho škod [mu] způsobili, a že Hory s Kolínem skrze nepřátele dobyto a vzato nebylo, odporujíce uvnitř zabránili. Paní pak Alžběta, vdova po králi Rudolfovi, zatím byla v Praze, a protože stranila králi Albrechtovi, některé nesnáze a nepříjemnosti se strany Korutanského utrpěla. Pročež aby tíže nebyla uražena, podtají s jedinou služkou, dceru svou Anežku v náruči chovajíc, z Prahy uprchla. S nížto Fridrich, vévoda Rakouský, jak dříve tajně bylo smluveno, potkav se u Zderazu[15], do tábora svého ji dovedl. Podobně Wolfram a Peregrin, řečený Puš,[16] s některými jinými, kteří se přidrželi krále Albrechta, z města Pražského od tváře Korutanského a jeho přívrženců utíkali. Vida pak král Albrecht, že doba zimní nastává, a že vešel do Čech, k boji nikterak nejsa připraven, v městech, totiž Hradci, Mýtě, Poličce a v Chrudimi[17] i v jiných městech jeho se přidržujících některé bojovníky ze Švábska, jakož i z Rakous zůstavil za posádku, aby s protivníky v bitvě zápasili. Sám pak se synem svým

---

[12]) Albrecht vtrhl do Čech přes Cheb; z ležení před Kutnou Horou datována jest jeho listina ze dne 28. září 1307 (Reg. II., č. 2147).

[13]) Jindřich z Lipé, jehož tu kronikář poprvé vzpomíná, v dějinách českých zaujímá později místo velmi důležité, a setkáme se s ním v pozdějších kapitolách velmi často. O rodu srovn. Palacký II., 1., strana 362–3.

[14]) Také Jan (u Dalimila Ješek) z Vartenberka (později zemský hejtman Moravský) častěji se v dějinách domácích i v této kronice připomíná; srovn. Palacký II. na uv. m. str. 367.

[15]) Klášter sv. Petra na Zderaze (založený r. 1190), v tehdejší době, kdy Nového města dotud nebylo, stojící mimo hradby Pražské.

[16]) O něm srovn. Tomek I.[2], str. 321 (a častěji).

[17]) Listina, jíž král Albrecht se synem Fridrichem berou tato města ve svou ochranu (Reg. II., č. 2149), otištěna úplně i s českým překladem u Čelakovského, Privilegia II., str. 148–151.

Fridrichem, vévodou Rakouským, vytáhl k Rakousům.[18]) Zamýšlel pak a smlouvou utvrdil král Albrecht v době budoucího léta rukou silnou a s množstvím lidu do Čech se vrátiti a je sobě úplně podrobiti, odporníky potříti a o mír se postarati přívržencům svým. Ale člověk míní, Bůh však, jenž na nebesích jest, jehož úsudky propast mnohá,[19]) co se mu uzdálo, rozhoduje a zařizuje. Věz zajisté, že pro hříchy lidu ještě hněv Hospodinův neodvrátil se[20]) od Čech, aby mír měl býti v nich, pročež posud ruka Hospodinova stála vztažena. Aniž zajisté král Albrecht byl ten, skrze něhož Hospodin pokoj v Čechách byl by chtěl zříditi, ale rozhodl se ponechati to jinému. Neboť sám Albrecht, král Římský, hned potom 1. května léta Páně 1308 v krajinách Švábských na místě, kde myslel, že jest nejbezpečnější, skrze Jana,[21]) syna Rudolfa, bratra svého, zabit byv zahynul. Neboť tento Jan, ježto byl dědicem Rakous a tolik měl v Rakousích práva a spravedlnosti, jako synové krále Albrechta, jiný však panství v držení měl, on sám pak neměl ničeho, krále, strýce svého, o zemi svou častěji upomínal, a protože upomínka byla bezvýsledná, uživ zlé rady dopustil se zločinu vraždy a sám sebe z toho nikterak neobohatil. Albrecht král pak, když předchůdce svého Adolfa, krále Římského, na bojišti zabil a místo něho kraloval, desátého roku kralování svého skrze toho, jenž s ním sladké pokrmy jídal, nic zlého netuše byl zabit. Ti pak, kteří skrze krále Albrechta v království Českém v posádkách zůstaveni byli, čekajíce slavnostního návratu pána svého, nabyvše větší odvahy mnoho bitek svedli, a protože výsledky válečné jsou různé, střídavě brzo sice vítězoslávy, brzo nebezpečenství, brzo vítězství, hned potom hanby od domácích obyvatel země došli. Žádný zajisté nepochybuje,

1307 | 1308 | Mai 1.

---

[18]) Zdá se, že Albrecht nastoupil zpáteční pochod dosti záhy; 5.—11. října datuje v Opatovicích, 17. října již u Znojma (Reg. II., č. 2149, 2151, 2153).

[19]) Žalm 35, 7.

[20]) Podle Isai. 5, 26 (9, 17 a 21).

[21]) Jan byl synem Rudolfa, vévody Rakouského, o jehož smrti vypravuje kap. XXXIV., a Anežky, dcery Přemysla Otakara II.

[22]) K Bachmannově (725, pozn. 4) zmínce o této bitvě srovn. Novotný str. 85.

1308 že všickni oni cizinci pozbyvše vítězství postrádali slávy, když u Mýta ve srážce na bojišti podlehli a všickni jako ptáci od ptáčníka chycení mocí Českou zajati byli.[22]) Když tedy žalostná zpráva o smrti pána jejich, krále Albrechta, k nim se dostala, posléze prostřednictvím některých úmluv s hradu, jež měly obsazeny, odešedše domů se vrátili. Slyše pak Jindřich, král Český, že zabit jest Albrecht, král Římský, zaradoval se radostí velikou velmi;[32]) neboť myslil, že ze zkázy jeho mocněji posíliti se musí v Čechách, podobně chátra a lid, jenž zasloužil si zbití, velmi hojně jásal, protože soudil, že pod knížetem Korutanským bude bezpečen a šťasten. Ne tak, bezbožníci, běda! ne tak, ale jako prach, jejž vítr shazuje s tváři zemské, tak mír a blaho vzdáleno bude od obyvatelstva vší vlasti skrze útoky nepřátelské. Vždyť pod vládou tohoto Korutanského vážnosti pozbývá stav Čech, vstávají bezbožníci, padají nevinní a spravedliví, vládne násilnost, panuje nepravost, soud a spravedlivost vyhnány jsou z vlasti, olupovány chrámy, pošlapávány kláštery, statky pozemské jim odnímány, libovůle u všech pokládá se za zákon, přibývá loupeží; nářkum vdov a sirotků nedostává se nižádné pomoci, lká kněžstvo, běduje kterákoli krajina, protože rozmnožilo se zlo v království Českém. Neboť v těch třech letech, po které tento Jindřich kraloval v Čechách, ten neklid neustával, nýbrž tolikrát se opětoval, že sám svého počtu jistého nezná: hrozno jest zajisté myslí pojmouti, hroznější vypověděti a nebezpečnější zkušeností poznati těžká ona nebezpečenství a nekonečné nesnáze, jimiž v čase Jindřicha, vévody Korutanského, celé Čechy byly stiženy. Ustanovilť Hospodin Čechy rukama knížete tohoto nikoli spasiti, ale spíše bíti. A tak se stalo, že všickni oni, kteří dříve po příchodu tohoto knížete toužili a úsilovně oň pracovali, již pro rozhojnění zlého přítomnost jeho si oškliví li.

Tehdy Praha se těšila, vévoda Jindřich když zvolen
Za krále, pochvalu tleská národ veškeren, velmi rád slyší,
Že tento je králem; myslí následkem toho, že mu smutného
Nic nevzroste, ale jen radostí bude nabývati.

[32]) Podle Mat. 2, 10.

Z toho lid ten stává se veselým a pěje jásaje, 1308
Všickni hledí se veseliti, vstávají k hodům,
A po ulicích dlouhé vedli reje
Kožišníci a řezníci, píseň zpívali
Krčmáři a pekaři a veseli byli,
I hokyně prodávající hrušky neb jablka podivnou
Radost měla, za šťastnou se pokládala,
I sama pošetile si vedla, jakkoli sestárlá, tančila,
Tento pozpěvuje, jiný na citharu hraje,
Ten na bubny bil, onen na lyru přizvukoval,
Že zvolen jest nový král, těm všem líbí se čin.
Běda, neznali zlého, jež přijíti mělo
Na ně a celé království. Nyní dobře jsou známy
Případy převráceného štěstí, neboť na sobě
Země Česká nese tíži velikou neštěstí,
Jíž by nebyla pocítila, kdyby nebyla měla tohoto
Za krále, jehož prve milovala a nenáviděla na konec.
Neboť pod ním přemnozí loupeží, dějí se vraždy.
Pří přibývá, pokoje ubývá, právo všecko umdlívá,
Pole zůstávají spuštěna a málo nalezeno
Na nich plodů, protože nevzrůstá leč nářek
Po celé zemi, když rodí se všude války;
Jež tehdy tančila, nyní stojí, jež si pozpěvovala,
Nyní mlčí stařena, když požívá nespravedlivého zákona.
Dávám ti málo dobrých darů, rohaté Korutansko,
Za takového krále, jejž tak posíláš bez zákona.
Vévodou tvým, jak se pamatuješ, býval, i v Tyrolích hrabětem,
Ale nyní, aby králem byl, z vlastních krajin vyšel
A tak změnil místo, ale nikdy nezměnil
Sám svou mysl, podržel tuto jako před tím vědomou,
Jak dokonale ukazují slova básníkova,

jenž pravil:

Podnebí, ne smýšlení mění, kdo za moře běží.[24])

Ostatek však činů jeho, a jak pod tímto Jindřichem, vévodou Korutanským, království České téměř v nej-

[24]) Horatius Epist. 1, 11, 27.

1308 zazší záhubu dospělo, a jak paní Anna, choť jeho, léta Páně (1313) 1313 bez dítek v Korutanech zemřela,[25]) v následujících kapitolách úplněji a obšírněji se vykládá.

Kapitola LXXXVII.

Jak Jindřich z Lipé s jinými pány v Sedlci zajat byl skrze Horníky léta Páně 1309.

Nic obtížnějšího[1]) není zlému, když stoupá do výše,
Ale nic není kratšího, protože brzy utrpí pád,
A v nic se obrací hodnost náhlá, protože nit
Povzneseného se neprodlužuje, ale zkracuje,
Neboť kolo Štěstěny se mění na způsob luny.
To ti zpupná mysl některých Horníků
Ukazuje jasně, jimiž to můžeš dokázati.

1309 Byl zajisté v Hoře Kutné širý rod Ruthardovců, od jakéhosi Horníka Rutharda odvozující svůj původ, z kteréhožto příbuzenstva někteří, jež bych mohl jmenovati, kdybych chtěl, pocházející, nepamětlivi jsouce stavu svého, překročujíce zpupnými mravy meze horníkův a měšťanů, nepokládali se za menší, nežli páni. Ti totiž protože nad sebou měli králem Jindřicha, vévodu Korutanského, jehož však zákony a příkazy pohrdali, drze tedy si vésti na způsob žab v řece pod králem špalkem myslí rozbujnělou počali, a poněvadž bylo s dostatek bohatství, mysl nemálo zpupná, bázně neznalá, ale cti světské chtivá počala na záhubu svou nesmyslně jednati. Pročež tito se svými přívrženci vyvolili farisejskou radu a pravili: Krále, jehož máme, nikterak se nebojíme, a kdyby někteří šlechticové království tomu nepřekáželi, veškeren zisk v horách k užitku svému bychom vynaložili. Pročež kdybychom takové pány v okovy své uvrhli, všecky důchody z dolů tím svobodněji, s čím větším ziskem jako by stálým dědictvím s dětmi svými bychom drželi. Této pak radě měšťané Pražšti, Peregrin Puš,[2])

[25]) O smrti královny Anny (13. února 1313) Petr potom opominul se zmíniti.

LXXXVII. [1]) Claudian, In Eutrop. I., v. 181.

[2]) Srovn. o něm kap. LXXXVI., pozn. 16.

Jakub, syn Wolflinův,[3]) Mikuláš Thusintmark[4]) souhlas a prostředek nalézavosti udělili, a co by z toho pojíti mohlo, mlhou nadutosti jsouce zaslepeni nikterak nepředvídali. Neboť šli za prudkým návalem mysli, počátek napřed uvážili, nikoli konec, a protože na málo věcí se ohlíželi, nejen snadno oznamovali, ale i snadno prováděti jakoukoli ničemnou věc se jali. Ejhle léta Páně 1309 v měsíci březnu[5]) Peregrin Puš, Mikuláš, Konrád, Albrecht, syn Ruthardův, u velikém množství ozbrojeného lidu z Hory Kutné o první hodině denní sestoupili, do kláštera Sedleckého zpupně vešli, tam v domě pro hosty Jindřicha z Lipé, komorníka[6]) království Českého, Jana z Wartmberka a Jana z Klingenberka[7]) ze Švábska, muže statečného, ještě spící jali a Jana, rychtáře z Hory Kutné, zabili a tyto pány, jež byli zajali, přímo na hrad Lidici[8]) odvedli. Veliké také násilí onoho dne Horníci v klášteře Sedleckém provedli, dvéře vylámali a tu onde hledali Wolframa, měšťana Pražského, i jiné, kterých nenáviděli. Té věci svědkem jsem, poněvadž já sám viděl jsem ne bez bolesti takový útok. Téhož dne Jakub, měšťan Pražský, Mikuláš Thusintmark se svými přívrženci v Praze zajali a v pouta svázali pana Petra, kancléře království Českého,[9]) Rajmunda z Lichtenburka, Heimanna, syna Heimanna z Dubé.[10]) Tak tedy měšťané i Horníci jásali jako vítězové, zmocnivše se kořisti, do výše povznášeli rohy pýchy, ale nevěděli, že skrývá se had v trávě.

1309 (Febr. 15.)

---

[3]) Z rodu Velfloviců čili od Věže; srovn. o něm Tomek I.², 305 n. a níže kap. XCIII.

[4]) Srovn. o něm kap. LXXXVI., pozn. 8.

[5]) Kronikář se sice zmiňuje, že události byl přítomen, ale proto přece zdá se jeho datum mylným; jiné prameny (Steierische Reimchronik, Neplach ve FRB. III. 479) udávají 15. února, asi správně (jak naznačuje Emler FRB. IV., 115, pozn. 6.).

[6]) Jindřich z Lipé byl tenkrát podkomořím; komorníkem byl Jindřich z Rosenberka (t. pozn. 7.).

[7]) Jan z Klingenberka pocházel z říše, ale v Čechách zdomácněl (Palacký II., 1., 334, pozn. 392.).

[8]) Tomek I.², 492 míní, že jest to Lidice u Buštěhradu.

[9]) O něm Emler, Kanzlei, str. 47 n. (srovn. svrchu kap. LXXIV., pozn. 4.).

[10]) Podle vypravování Neplachova (FRB. III., 479) byl to Hynáček, syn Hynka z Dubé, nejv. purkrabí.

1309 Neboť nedlouho potom ze semeniště chytré rady Horníci a měšťané Pražští přiti a svářiti se počali, a jednání rozmanitá nastala, a oni páni, kteří zajati byli, svobodnými od vazby učiněni. Od oné pak hodiny osvobození svého Jindřich z Lipé a Jan z Wartmberka více nežli před tím slavnými a mocnými se stali, oni pak, kteří se honosili množstvím svého bohatství a vyšší zpupnosti své, tak do propasti ponížení upadli, že se nepokoušeli, aby opět povstali, a nyní ještě do všech konců rozptýleni jsou, ale kteří zůstali, prvotní slávy postrádají.

Ta válka velmi se mně nelíbí, když stolička
Vystupuje na lavici, protože nic nenásleduje než škoda,
Když nějaký měšťan neurozený nebo člověk jakýkoli
Ruce vztahuje po věcech silných a osobuje si takovou
Váhu zpupné, kterou potom stěží snáší:
Ten ať se nediví, bude-li stížen chudobou,
Ten ať se nediví, bude-li bit holemi,
Ten ať se nediví, bude-li potom za pošetilého pokládán.
Ať si vezme poučení, kdo chce se vyhnouti zkáze,
Aby příliš povýšeného srdce nenosil, jestliže naň osud
Šťastný se usmívá, protože se brzy dobrá náhoda zavírá,
A prchá od bohatce. Tak jestliže tě náhodou moc
Povznáši vzhůru, pamětliv buď, že rychle oběh
Všecka hodnost ukracuje, i moc malou se stává,
Neboť štěstí denně se kolísá i mění.

List, jejž poslal jakýsi novic, doporučující řád Cisterciácký.[11])

Příteli svému nejmilejšímu, bratru Janovi, křižovníku ctnostmi ozdobenému, bratr Petr, novic na Zbraslavi, cokoli plyne sladšího z Pána ukřižovaného [vzkazuje].

Po stavu mém se tážete
A něco zvěděti chcete
O řádu svatosti.
Odepsati vám nedovedu,
Ježto jsem chud duchem,
To však vězte:
Když světa zápasícího
V mlhách se pohybovala

[11]) Následující verše (ve formě leichu) jsou dílem opata Petra samého. Srovn. o nich Loserth AÖG. LI., str. 175.

Mysl má jako ptáček
A na vzdouvajícího se moře
Lodička života mého
Vlnách se zmítala,
Uvažoval jsem bedlivěji,
Co u lidí
Rozličných se děje.
Viděl jsem, že ne po jedné stopě
Aniž s pevným veslem
Mnozí se postupovali,
A kteří seděli
Na nákladných lodech
A v bezpečnosti
Že žijí, říkali,
S vrcholu důstojenství
Změnou znamení osudu
Rychle padali;
Do vln prudkých,
Nad čímž všickni žasli,
Jako nádoby olověné
Hlouběji se nořili.
Nejen povýšených
Lodi, ale i nízkých
Takto zahynuly,
Řítíce se ve zkázu,
Dle své zásluhy
Odplatu přijímali,
Sladkými zpěvy
Syreny zlákáni,
Lajchy poslouchajíce,
Vírům bouře,
Charybdě jsou vydáni,
Cesty nedbajíce.
Žádného rozdílu
Jména neb osoby
Jsem neshledal ani slušnosti
Muže neb ženy;
Chudého s bohatými,
Starce s mladíky,

Nedbající králů
Smrt s nemírnými
Táhnoucího k sobě doušky,
Majícího tyto zákony.
Tak že přechází vše,
Jako by to byly sny,
Když jsem uvažoval,
Ale že hyne
A se nevrací
Vše, když jsem shledával,
Tehdy jsem se rozhodl —
Ale nevyplnil —
Změniti život,
Že se chci řeholi
A etnosti bedlivě
Na dále podrobiti.
A že přání
To bylo nedokonalé,
Odtud brzo vážná věc
V žert se převrátila.
Příčina toho byla,
Neboť veliká změna
Mně tehdy zasvitla.
Hle, váním větru Zefyru
Od jihu s útěchou
Světskou osud zavedl
Lodičku těla mého
Ku příjemnému ostrovu,
Jenž v moři ležel,
Na němž srdce vidělo
Rozkoše tělesné,
Chutě přátelství
S lidem uzavíralo.
Zde Napea s květinami,
Faun se stromy
Příjemnými se usmíval,
Ušim lichotil
Žaltář s píšťalkou,
Zde panna přeněžných

Rukou tančila,
Srdce mé mnělo,
Že jest na nebi.
Víno, chléb i ostatní
Pro tělo určené
Do vůle se nabízelo,
A každému smyslu
Jako Epikur mínil jsem
V jeho chuti
Nevázaným způsobem
Tělesně hověti;
Ale těchto těžkostí, povstalé
Že jsou z nedbalosti života,
Chci pominouti,
Takovými velikými chybami
Úsudky rozumu
Zcela jsou podvráceny;
Jiskra poznání
Pod popelem zločinu
Ležela tehdy zasypána.
Řídil sluha pána,
Pán služebnictvo,
Služka panství,
Královně, běda, nabídnuté.
Z milosti vdechnuté
Roznícena pochodeň mysli,
Smyslu ustal klam,
Vrátil se zákon vlády.
Sedí mysl a poroučí
A tělo kárá,
Že v neblahé temnotě
A špinavé rzi
Drželo duši,
V dobrém bránilo
Předlouhou dobou.
Tělo se ku pokuty
Vykonání nabízí.
S nejčistší líbezností
Radíc, aby hledán byl žalář

Řádový dosti tuhý,
Pod jehožto obřady,
Bděními a posty
Mohlo by sloužiti
A se krotiti.
Tak tedy nastalo sjednocení
Těla i duše,
Aby hledána byla řehole
Života kajícího.
Scházejí se s pochvalou
Srdce na paláci,
Za rádce přivolány
Mocnosti ctností,
Aby jejich mínění
V tom byla vyslechnuta.
Potom tito rádcové
Mezi sebou se různí,
Aniž totéž mínili;
Někteří rozumu,
Jiní pak smyslu
Souhlas podávali,
Neboť neomylné vědění,
Povýšená moudrost,
Jednáni schopná opatrnost,
Nadání jemné
Jsou družinou rozumu;
Při něm tehdy stály.
Schopnost smyslná,
Která více jest bujná,
A kterékoli takové,
Jež více jsou tělesné,
Obrazivost s pamětí
Zároveň o vítězství
Těla pracovaly.
V této poradě
Nastalo vypočítávání
Rozličných řádů,
Aby hledán byl přiměřený,
Oběma milý.

Zde řád Menších,
Augustinský s Dominikánským
Předvedeny na veřejnost
A Křižovníků
Řád i život
Dosti vybraný
Nezanedbal tohoto místa.
O Benediktově řeholi
Zmínka děje se pilná
I o stavu mnichů.
Z těchto jeden přijmi,
Smysl rozum osloví;
Sám u sebe mlčky
Smysl uvažuje.
O bratřích Františkových, [1]
Ctihodných otcích,
Nejprvé se jednalo
A to uvažovalo,
Že jsou žebráky
Dosti [majetkem] oplývajícími,
Jako přátelé světa,
Mezi lidem bydlíce
Učení rozsévají.
To smysl uvažuje,
Toužebně toho
Umínil si následovati,
Mysl však nechtěla,
Ale opatrně radila
Ten skutek odložiti.
Tak Menší odcházejí,
Kazatelé [2]) přicházejí,
Nesouce květy mravů,
Běhající po světě,
Vůní řeči
Rozšiřujíce nauky.
Ctnostmi přioděni

---

[1]) Totiž o řádu Františkánů čili Menších bratří (Minoritů).

[2]) Míní se řád Dominikánský (kazatelský).

Svítí, jsouce jako svíce
Na svícnu postaveni:
Jimi dostává se léku
Duši zkormoucené,
Vinu snášející
Vůbec dostává se ochrany.
Jakkoli jsou chudi,
Důchodů nemajíce,
Pod černými rouchy
Ti přece pěstují studium,
Vykonávají zápas
Pevnými důvody.
Augustiánská říza[3])
Tehdy se představila,
Té dával se přístup,
Ten řád přednášel
Přemnohé vznešené skutky,
Které, jak veliké a jaké jest
Dobro v jejich řádě,
Řka: Obcházím města
A vzdělávám národy,
Odtud veliké mně dary
Dávají se, jimiž se živím,
Setrvávám při studiu
A mám, cokoli se libí.
Širé jest mé dědictví,
Mne hájí pravda,
Všecka péče odpočívá.
K těmto řádům,
Kteří žebrají po městech,
Nechtěl jsem se přidati,
Abych se smolou zacházeje rukama,
Slovy, skutky marnými
Nepočal se špiniti.
Tu priskočil do středu
Řád rytířský,
Nesa s sebou výhodu

[3]) Řád Augustiánů.

Cti světské.
To jsou Křižovníci,
Kteří jak ostatní lidé obecní
Osvojují si skoro
Všecky rozkoše,
Přece však o cudnost
Nejvíce usilují.
Po tom toužiti započal
A milovati ho neustal
Smysl, když spatřil,
Že tolik jest jeho slávy,
A dnes bych byl Křižovníkem,
Kdyby rozum byl souhlasil.
Zde černých byl přítomen[4])
A nescházel bílých[5])
Řád tak znamenitý;
Za onen jsem nežádal,
Aniž jsem mysl příklonil,
Ježto mně byl vzácný.
Po těch přistoupil blízko
Řád, který jest pánem
Všech jiných,
Počínaje vykládati
O břemeni svého jha
A životě mnichů
Cisterciensких,
Jejichžto myslí původ
Proniká rosa nebeská,
Řka takto: Vyhýbám se světu
A jeho marnému vidmu,
Sousedem jsem venkovanům;
Hlásám šetrnost,
Přísné obřady
Zvyklý jsem zachovávati;
Opilstvím pohrdám,
Neboť hodovník chybami

4) Míní se Benediktini.
5) Premonstráti.

Obyčejně bývá obtížen:
Živím se luštinami,
Zemskými semeny,
Jimiž trvám spokojen.
Z toho sladkou milostí
Uvnitř v duši
Často jsem obklopen.
Skrze napjatá osidla světská,
Skrze cesty vodní
A skrze Rude moře,
Skrze údolí vyhnanství
Mým vedením synové
Moji chodívají.
Otcem jsem pokorných,
V mých zahradách lilie
Dobroty pučejí;
Roh pyšný potírám,
Símě ctnosti zasévám,
Nikoli trní marnosti.
Zástupům andělským,
Pannám, zářícím
Leskem cudnosti,
Rodu patriarchů,
Sboru apoštolu [ty],
Kdož poslouchají v rozkazích,
A krvavým mučedlníkům,
Kteří všemi svými silami
Pro Krista bojují,
Světlým vyznavačům [ty],
Kteří Krista dobrými mravy
Snaží se hlásati,
Odměně poustevníků
Všecky, kdož v náruči
Mé zachovati
Se chtějí plně,
Bojovati mravně,
Slibuji na roveň postaviti.
Mnou vztyčuje se řebřík,
Jejž Jakub spatřil,

Sestrojují se ze ctností,
Jež miloval Job.
To jsou trpělivosti,
K nim jestliže poslušnosti
Sůl se přidá
S čistými skutky,
Vládnoucím mezi hvězdami
Přidržující se tehdy bude shledán;
Pošlapav viny,
Pod starostmi mnohonásobnými
Hledím býti stížen,
Abych na vrcholech nebeských
Korunami trojnásobnými
Mohl býti ozdoben;
Příjemné posvícení
A to, co jest lehké,
Uvykl jsem zavrhovati,
Aby vážnými skutky
Zásluh odměny
Mohly se nakupiti.
Těchto slov řada
Když byla skončena,
V mysli skupina
Byla opakována,
S největší bedlivostí
A s úsilím
Byla požadována
Tak znamenitá řehole,
V níž tak stálá
Kristu se koná
Neustále služba,
Jíž všecky chyby
Daleko se odstraňují;
Ale tělo toho litovalo
A nechtělo slyšeti
Takové věci vyprávěti,
Hledíc s Křižovníky
Neb ostatními mnichy
Spíše prodlévati.

Z toho nastává spor
Tělu a i duši,
Vzrůstá z toho i zmínka
Pro zástup přísedící;
Mysl s přáním těla
Nechce souhlasiti.
Tělo rozkazu mysli
Poslechnouti pohrdá,
Kdo by jim pravdu oznámil
A je rozsoudil.
Chtělo, aby byl nalezen,
Ale [ten], jenž Samsona
Silou posílil
A Šalomouna
Věděním ozdobil,
Nemluvně Ismaele,
V jámě Daniele
Zázračně krmil,
Prostředek na cestu Eliášovi,
Tobiášovi mírného
Posla opatřil,
Chtěje rozděliti,
Tyto pře odstraniti,
Jakéhosi určil
Posla holubího,
Jenž letorost olivovou
V ústech třímal,
Muže velmi vhodného,
Jenž bludné chtění
Těla vykořenil,
A jak by žádost mysli
K cíli vedena byla,
Cestu ukázal,
Úmysl těla,
Jenž byl na odpor,
Obratně zmařil
A o to se postaral,
Že ve Zbraslavi,
Domě znamenitém,

Novicem jsem zřízen,
Ke sboru bratří
Svatému a výbornému
Jako nováček jsem přidružen.
Když z otroctví
Faraonova vyrván jsa,
Vstoupil jsem bezpečně
V zemi zaslíbenou,
A když jsem přijal roucho,
Srdce velmi se zaradovalo
Míníc, že takový vstup
Jest rájem,
Silná zábava
Zde jest duševní,
Dlouhé pohodlí
Tu jest tělesné;
Zde pole jest nejmilejší
Ctností poseté,
Vůně nejpříjemnější,
Zrozená modlitbou
Zbožných a pokorných,
Jež ku vrcholu
Nebes jest donášena
Od andělských zástupů,
V nichž syn Boží
Zabitý se veselí.
K řádu tomu kdo přijde,
Za šťastného, ale kdo ostojí.
Za šťastnějšího se počítá,
Ale v pravdě nejšťastnější,
Kdo stálým v tom všem
Do konce se zachovává.
Když pak jsem v kobce,
Vzrůstají nové války
A nový rozhovor
Často jest slýchati.
Neboť tělo a rozum
Neshodují se v touze.
Prudký rozbroj se počíná,

Čím těší se
Tělo, duše se obtěžuje,
Tělo věci tělesné,
Ne které jsou mravné.
Hledá v hojnosti,
Říká svárlivé
Často rozumu:
Proč k nedostatku
Tak velikému jsi se přimísil,
Proč jsi nebyl
Ve světě vně?
Byl bys žil hojněji,
Velmi vybraně
O vlastní vůli.
V pokrmech a nápojích
A rozličných darech
Byl bys šíře oplýval.
Zde déle neseď,
Aniž zde děj se prodlení,
Aniž zde dlouho zůstávej,
Vrať se k stavu dřívějšímu.
K tomu odpovídá rozum:
Déle nemlčím,
Nýbrž chci odpovídati.
Ty špinavé tělo a pošetilé,
Ve slepotě hojné
Nechceš ty viděti,
Jaký jest konec lidu,
Jenž světem se honosí,
Neboť v okamžiku
V niveč se mění;
A co prospěje člověku,
Kdyby svět získal,
Jestliže však za ním Boží
Milost nepůjde?
Vše, co kvésti
Vidíš, líbezným
Nemůže zůstati,
Schne jako tráva.

Vše světské
Jest jako sen
A jako bláto.
Pokládá se za nemožné
Dvojmo kralovati,
Ku království nepomíjejícímu
Rozhodl jsem se pracovati.
Chci časnými věcmi raději
Krátce býti trápen,
Nežli k věčným
Trestům být odsouzen.
Ustup nazpět, Satane,
Marná slova jazyka
Přestaň žvatlati,
Nyní odmítám té slyšeti.
Prosím Tě, milostivý Pane,
Pro Tvé svaté jméno,
Jenž jsi vše způsobil,
Ty za naši vinu
Zabiti své svaté
Tělo jsi dovolil.
Učiň, abychom Tě vždy hledali,
Nade vše milovali,
Neboť to jsi přikázal.
A ty, přívětivá, milostivá,
Sladká Maria,
Která jsi zrcadlem jasnosti,
Sluncem, osvětlujícím svět,
Dobrotivou tváří
Vyros rosu milosti
Nesouc nám útěchu
Po všecky věky. Amen.

Kapitola LXXXVIII.

Počíná se pojednání letopisné o panu Janovi, králi Českém, synu nejjasnějšího knížete pana Jindřicha, císaře Římského, kdež nejprvé popatřiti jest na příčiny, pro které povolán byl na království České a s pannou Eliškou manželsky spojen. Rok Páně 1309.

1309 Když král špatně kraluje, bloudí stádo, hyne i zákon,
Zachvacuje tyto nákaza, stíhá tyto zhouba, škod zůstává šestero.
Smrt zachvacuje tohoto, ostatní držívá v zajetí,
Svobodný otročí, ušlechtilé osení počíná hynouti,
Sirotek plakati, ženicha nevěsta želeti,
I vzrůstá většině vždy více těžkostí.

Neboť když pod slabou a nezřízenou vládou Jindřicha, vévody Korutanského, jenž pouze dle jména měl název královský, království České, které před jeho příchodem mírem i bohatstvím bylo zámožné, když přibývalo všude zla, trpělo plenící pohromy, že takřka již konečná zkáza jeho důstojnosti hrozila,[1] i nastalé rozdělení království samo sebou podávalo zřejmý doklad vlastní spuštěnosti, kdyby ruka opravná a spojující rozptýlení, roztrhané věci jednotící brzo nepřekazila tak veliká nebezpečenství: panna urozená, ze semene královského zrozená, mladistvá věkem, ale dospělá mravy a rozumem zkušená, Eliška, dcera panna Václava, šestého krále Českého, ale Polského prvého, zakladatele Zbraslavě, očima tiché úvahy počala jasněji prozírati a sama u sebe uvažovati to, co znamenali i někteří jiní mužové moudří, milovníci pokoje, a [o čem] často vespolek rozmlouvali, že totiž je zcela nemožné, aby v tak silném království král onen slabý, jemuž královati znamenalo nedbati, nějak mohl dlouhý čas zůstávati. Toho zajisté sama chytrá dívka želela a odevšad úzkostmi z toho obklíčena byla.[2]) Neboť znepokojovala ji zkáza otcovského království a dědictví jejího, a neméně o svata svého a sestru svou, paní Annu, jimž co nejlépe ve všem by byla přála, kdyby vhodni byli bývali k důstojenství a slávě, že totiž nikterak nebudou moci upevniti se v království, a předvídajíc v duchu nastávající jim vyvržení již co nejjistěji, znepokojena byla. Nikterak však z touhy po kralování pokry-

[1]) Ač vláda Jindřicha Korutanského nebyla nikterak šťastna, vypravování kroniky naší jest přece příliš stranicky zabarveno; srovn Heidemann, Heinrich v. Karnthen als König von Böhmen. FDG. IX, 173 n., který však v apologii Jindřicha Korutanského zachází příliš daleko.

[2]) O Elišce jedná nověji Hoschek, D. Abt v. Königsaal und die Königin Elisabeth v. B., Prager Studien, V (1900), v práci, jež nečiní velikých nároků.

tecky nebyla znepokojena, ale soustrastí ducha neštěstím sestřiným i švagrovým velmi přátelsky byla dojímána. Neboť zbývá podnes na živě více lidí, kteří znají, že táž panna Eliška své starší sestře Anně, pokud o choti jejím, vévodovi Korutanském, ještě naděje trvala, že se osvědčí, království přála nejvíce a ze srdce. To pak tehdy jasně se ukázalo, když po zvolení vévody Rakouského, pana Rudolfa, za krále od šlechticů království a měšťanů, vévoda Jindřich Korutanský tajně z království do Korutan uprchl. Neboť tato panna věrná pro odchod sestřin a švagrův tak velice bolest cítila, že mezi pláčem a vzlykavým nářkem často takřka v šílenství upadala, tak že přítomní a na to hledící se obávali, jakoby mezi vzdechy téměř poslední dech chtěla vypustiti. Oplakávala tedy neustále nepřítomnost sestřinu, a kdyby nebyla zdržena bývala násilím a nebylo jí zabráněno, zajisté by jí byla následovala až do Korutan. Ale běda, k vlastnímu jejímu zlu a ke škodě celých Čech vyslyšena jest modlitba Eliščina, neboť po smrti krále Rudolfa, jenž z Rakous byl vyšel, Korutanec vrátil se do Čech, ale sám hanebným přístupem, jak dříve vyloženo, přistoupil ku království Českému. Panna Eliška z toho příchodu měla radost doufajíc, že nastává její a království útěcha, ale věc naopak vypadla. Neboť když tento Korutanec hned na počátku svého návratu příliš nedbale jednal v království, lid málo si ho vážil. Každý sám o sobě králem býti chtěl, neboť libovůle jednoho každého sobě zákonem býti počala. 1309

A obrací se v horší, protože kdokoli jest králem svým,
Nedbaje krále kdokoli stanovil si zákon,
Jakož chtěl, kterýkoli měšťan válčí s rytířem.
Co každý mohl z království urvati, podržeti
To chtěl, ten vesnice, města ten drží, jich
Nevrací, zde chovají statky královské a hromadí
Sobě mnozí mnoho majetku. Důstojná koruna království
Z toho poklesla tolik, že potom toho litoval,
Kdo v Praze vesel dříve byl, rukou si tleskaje.
Neboť dříve smál se lid, když Korutany vyslaly
Krále, ale brzo potom plakal, když postrádal věcí.
Stal se neoblíbeným král, hlasem lidu povolaný,
A stal se opovrženým, láskou lidu jsa odmítnut.

1309 Ale není třeba více zde psáti o tom předmětě, ježto byl svrchu obšírněji vyložen.

Kapitola LXXXIX.

Jak panna Eliška pana Konráda, prvního opata Zbraslavského, ku povýšení svému vybídla léta 1309.

Když tedy stav království Českého bídně k záhubě se klonil, a vévoda Korutanský pro svou línou nedbalost téměř všem obyvatelům království se znelíbil, Eliška, panna moudrá a v pravdě jedna z počtu opatrných, bolest měla v prsou svých z toho, že otcovské své dědictví, království, bídně pro nedbalost kralujícího denně tak viděla hynouti. Přihodilo pak se řízením Božím, že jednoho dne k této panně královské, když v hlavním chrámě Pražském poslouchala slavnost mešní, přistoupil pan Konrád, první opat Zbraslavský, a ji s uctivostí pozdravil. Než z toho, že učiněn byl hlas pozdravu v uších panny Elišky, nejásala ovšem, ale zdvihla lkání a bolest vyjadřila ve zvuku, jenž pro spuštění království otce jejího dlouho se skrýval v nitru srdce jejího. Přemýšlela pak, jaké by to bylo pozdravení, a kdo by byl onen, jenž ji pozdravil, zbavenou spásy. Věděla pak panna moudrá, že pozdravující jest ten, jehož pro neporušenou věrnost a čistou upřímnost velmi něžně jako duši svou miloval král Václav, přelaskavý otec její. A když pak tehdy sama přemýšlela, že není, kdo by potěšil ji sirotu ze všech drahých otce jejího, počaly se jí hrnouti slzy z očí a nemohla se zdržeti. Vida pak pan opat příliš smutnou dceru královskou, počal i sám se rmoutiti. Proč, řka, zároveň svého i mého ducha skličuješ tolika slzami a vzdechy, dcero slavného knížete? Ona však, Ach, kéž by, vece, vody z očí mých vytékající neustávaly, aby plněji žalostivý stav srdce mého prozrazovaly; však bolest má převyšuje všecky slzy; osiřelá, vece, já jsem, zbavena obou rodičů; království otců mých a dědictví se rozptyluje, a tento můj svat, do něhož jsem se nadála, že bude mým těšitelem a království opravovatelem, stal se téměř všemu lidu posměchem. Lépe sluší mně zemříti, nežli tak bídně žíti a viděti opuštěnost svou i království. Sestra má, jakož

se obávám, s chotěm svým z tohoto království bude vyvržena 1309
zítra nebo dnes. A já kam půjdu? Poraďte, otče, poraďte mně opuštěné dívce, radu udělte mně osiřelé panně a nedospělé, pozorujte, otče opate, že, jakož ze zkušenosti jsem poznala, sestra má již mne bez příčiny pronásleduje, a ač jsem jí z údělu království, kterýž mně náleží, dobrého přála i přeji, nepřeje mně žíti na tomto světě. Ukažte roztrpčené dceři sladkost lásky, kterou z prsou otce mého často líbezně jste ssáli. A přemnoho podobných slov v slzách promlouvala. Jížto zbožný opat, Znepokojuje mne, vece, dcero má, řeč tvá žalostná, a více mne znepokojuje nedostatek tvůj, jejž trpíš, nejvíce však skličuje srdce mé, že k těmto tvým spravedlivým žalobám přidati nemohu léku. Onen Korutanec, tvůj švagr, jenž jakkoli neplodně jméno krále v tomto království drží, přece netrpí, aby ti někdo dobře radil, domnívaje se, že potěcha tvá bude jeho škodou; avšak aby potomek ze zbožnosti a lásky otcovy se radoval, abych i věrnost svou též zachoval při semeni toho, jenž zemřel šťastně, jehož jsem za živa miloval, to málo, co maličkost mého rozumu raditi bude moci, rád pro opravu království a potěchu tvou i mnohých chudých žádám i slibuji vynaložiti, kolik mně Bůh poskytne. Stálá budiž, dcero králova, Hospodin je s tebou, neobávej se ničeho. A od oné hodiny o pannu onu, již od dětství více nežli ostatní sestry její byl miloval, pan opat na způsob milujícího otce péči míti počal s plnou věrností. Ale protože tehdy mezi většinou lidí v jednání údělem většího rozumu a zkušeností obdařených řeč a jistý úsudek takový koloval, že Korutanec v království dlouho nemůže obstáti a kralovati, jednak protože moci a znalosti, jež se vyžaduje pro stav královský, u něho nejméně bylo, jednak proto, že krále Římského měl nepřítelem, na jehož porok si byl osobil království České, jednak proto, že obyvatelé království vespolek velmi se svářili a přemnozí pomýšleli na jiného krále, odtud pošlo obecné tehdy přísloví: Korutanci ať brzo se vrátí ke kaši, od níž přišli. Když pak někteří ze šlechticů vyptávali se a jednali mezi sebou o vévodě Fridrichovi Rakouském, jiní o markrabí Míšenském Fridrichovi, jiní o jakémsi vévodovi Polském,[1]) kdo z nich byl

[1]) Zpráva o tomto vyjednávání, jak ji naše kronika podává, jest ojedinělá (a jistě aspoň ve všech podrobnostech není správná); Palacký II.,

1309 by vhodnějším králem, opatové pan Jindřich v Sedlci a pan Konrád Zbraslavský s některými svými důvěrnými přáteli řeč tohoto způsobu předkládali: Poněvadž žezlo České závisí na koruně říšské, rozum lidský nechápe, jak by mír v Čechách býti mohl, nebude-li skrze říši zákonitě stanoven. Také důstojnost česká nikterak nestrpí, aby nad nimi vládli cizí národové, poněvadž jim posud zbývá símě královské, ušlechtilé totiž pohlaví ženské. Co tedy zbývá jiného, než aby po rozbití nádoby jedné upravena byla jiná? Utéci se tedy třeba k hrnčíři, jehož uměním lépe byla by přizpůsobena.

Když rozbiješ nádobu, neplač, ale vezmi dvě miny
A kup z toho lepší; abys záruku položil, ti dovoluji.

Kapitola XC.

Jak pan Konrád, opat Zbraslavský, odešel ku panu Jindřichovi, králi Římskému, pro opravení stavu Čech, léta Páně 1309.

Řád práva a rozumu vyžaduje a vybízí, aby na ulehčení obtíží utlačených od poddaných ke spasné ochraně vyšších s důvěrou se útočiště stalo. Po předchozí tedy poradě několika moudrých lidí a některých šlechticův i měšťanův, kteří
Aug. 4. milovali dobro míru i vlasti, dne 4. srpna pan Konrád, první opat Zbraslavský, maje mne za kaplana a průvodce na své cestě, z Prahy vyjel[1]) a ku panu Jindřichovi, králi Římskému, v městě říšském, jež sluje Heilbronn, denní pochody stále
Aug. 13. dodržuje dva dni před Nanebevzetím blahoslavené Panny[2]) šťastně vedením Božím došel, kde nabyv příležitosti u přítomnosti pana Petra, arcibiskupa Mohučského[3]), a pana Jin-

I. 357, Tomek I.² 498 a j. jí přijímají, Loserth (FRA. VIII, 227 pozn. 2) myslí, že náleží k r. 1307; srvn. však k tomu Reg. II. č. 2201, 2211.

[1]) Opat Konrád navštívil Jindřicha VII. v Heilbronně na své cestě ku generální kapitule svého řádu (jak se ku konci této kapitoly vypravuje).

[2]) Tedy dne 13. srpna.

[3]) Petr z Aspeltu, někdejší kancléř český a biskup Basilejský, byl arcibiskupem Mohučským od r. 1306 do 1320 a měl také později vynikající účastenství v dějinách našich, o čemž v naší kronice níže se vypravuje. Jeho život vypsal Heidemann, Peter von Aspelt (Berlin 1875). O jeho předním účastenství v Lucemburském plánu nabýti Čech (již před iniciativou vyšlou z Čech) srvn. tamže, str. 105 n.

dřicha, biskupa Tridentského z řádu Cisterciáckého,[4]) sám opat 1309
před králem, předeslav mnoho řečí vybízejících, v chrámě bratří Menších poselství své řádně takto počal: Král králův, vece, a Pán panujících vaší, ó králi, důstojnosti vrchol nad syny lidské rozhodl se povýšiti, aby v stínu křídel vašich nedospělí sirotci chráněni byli a vdovy, občerstvovali se utlačení, povznášeli se vyvržení, a všickni národové, spoléhajíce na vaši ochranu, se radovali. Opíraje se o kotvu této naděje přišel jsem vyhledávat útěchy vaší, o králi, z království zpustošeného a přicházím z lidu opuštěného, z království totiž Českého, které dříve světlem cti zkvétalo a jako květ jarní zářilo, ale bohužel nyní, když uzda míru a svornosti praskla, pozbylo významu a zmlklo, sklíčeno tíží zármutku. Zašly tam, ach běda! zvěčnělých králů přirozené ratoléstky, které s užitkem ctností a činů kvítávaly a zelenávaly se v slávě a poddané své s útěchou klidu a spravedlnosti chovávaly. Nyní pak po vyhasnutí semene mužského zbývají čtyři dcery onoho nejzbožnějšího knížete, krále Václava, z nichž věkem starší jest paní Anna, jež s vévodou Korutanským Jindřichem spojila se sňatkem manželským, královou sice Českou se nazývá, jakkoli úcty důstojnosti královské pro neoblibenost chotě svého velmi málo má za úděl. Jest i druhá panna velmi opatrná, jménem Eliška, která nezná posud společnosti mužovy, na mysli bystrá a rozumná, zářící leskem dívčí cudnosti a ctností, známkami výborných mravů sama jediná celé Čechy potěšuje. Jest i třetí dcera, paní Markéta, která s vévodou Vratislavským Boleslavem[5]) jest manželsky spojena. Jest i čtvrtá dcera posud maličká, řečená Anežka, z paní Alžběty, dcery krále Kališského, zrozená. K těmto čtyřem dcerám osiřelým slušno jest, aby přihlížela vlídnost laskavosti císařské, aby z království svého dědičného nabyly potěchy. Nejvíce však oné panny ctnostné, jež dochází již let dospělých, zavázána jest si všimnouti milost vaše i prospěšná přízeň, ó laskavý pane

[4]) Jindřich z Met, předtím opat kláštera Villerského, jako biskup Tridentský byl nástupcem Bartoloměje Quirini (zemř. 1307), uvádí se v listinách od r. 1310 a zemřel 1336, Eubel 525.

[5]) Boleslav III., syn Jindřicha V, kníže Břežský a Lehnický, později též Vratislavský, o němž v pozdějších kapitolách častěji zmínka se děje.

1309 a králi. Když tedy tyto řeči pořadem byly vyloženy, král odpověděl: Království ono, vece, o jehož stavu nám vykládáte, pane opate, jest takové, že nám říkají ti, kteří rozumějí právům králův a ustanovením zákonův: Smrtí přirozených králů tohoto království spadlo jednoduše na svatou říši, pročež slušně náleží císařské opatrnosti na to pečlivé mysliti, co království onomu jest k míru. Ale zajisté na myšlenky míru a ne sklíčení pomýšleli bychom mnohem více, kdyby šlechticové a měšťané Čeští na veliký porok říše Jindřicha, syna Menhartova, někdejšího vévody Korutanského, tvrdošijně nebyli se přidrželi a posud neustávali se ho přidržovati, někteří ze zisku, pročež ne neprávem nevole Boží, úzkost a zhoubná sklíčenost nadešly onomu království, jež krále sobě ustanoviti a zachovati nerozvážně se snaží proti zákonu. Neboť poučeni jsme o tom plněji, že nikoli ze snahy o dobro veřejné a o obecnou spravedlnost, ale spíše z naděje v hanebný zisk a pro nesvornost většina pánův a měšťanů postranně vyvolila řečeného Jindřicha Korutanského, nikoli že by si přáli, aby on vládl, ale aby sami více chybovati mohli. Což tedy divného, že takový král v království poklesá, jehož náležitý zřetel k obecnému dobru neustanovil ani nezvolil? Království České v ruce naší jest, komu budeme chtíti [je] dáti, dáme je. Nepřemožitelná moc říše nikterak se nepoděsí, bude-li přinucena pro zachování práv svých, jež má v království Českém, větší náklady činiti, nežli činila posud. Neboť není nikoho, kdo by z ruky říše dovedl urvati ono království, ale spíše svěří je, komu bude chtíti. I přidal král: Má, vece, posud kníže Římský dědice, příbuzné a přátele, kteří nikdy neprotivili se ani nebudou protiviti říši, jimž zajisté spíše přáti musíme království Českého nežli onomu, jehož otec i on sám nejen svaté říši, ale i svaté církvi Římské po mnohé časy tvrdošijně na odpor se stavěl. Slyše pak zbožný opat, že nejen knížete Korutanského, ale i všecky čtyři dcery krále Václava král chce vyloučiti od království, aby v něm nekralovaly, znepokojen jest a pravil ku králi: Zdaž spravedlnost císařská, jež mírností obyčejně utvrzuje svůj trůn, zahubí nevinného s vinným? Vzdálena budiž tato nespravedlivost od pána mého a krále, a jestliže paní Anna, vévodkyně Korutanská, jež se nyní jmenuje královou Českou, pro svého chotě

v nemilost u říše upadla, povězte, prosím, čím kvetoucí ctnost 1309
panny Elišky, květem moudrosti obdařená, stala se nehodnou dědictví otcovského? Čím stala se nehodnou dívka ta urozená, ze slavného rodu královského zrozená, že v onom království, jehož dědičkou jest, třeba nemohla se státi králem, když tomu nechce přirozenost a pohlaví, aspoň se svolením milosti císařské řádně neměla by se státi a nazývati královnou? Vymáhát mnohonásobně chvályhodný stav této velmi bystrozraké dívky Elišky, aby na ni vznesena byla důstojnost královny, a veškeren národ Český se domnívá, že bude šťastnější, jestliže místo moudrého otce zaslouží si míti moudrou tuto dceru po otci zbylou za paní a královnu. A abych svědectví dal pravdě, dívka tak veliké skromnosti a dobré povahy, jaká jest tato, i z nejzazších konců světa musila by býti přivedena, aby skrze ni opět povstala země opuštěná, a tato k tomu zrozena jest, a snad Bůh to tak určil, že po uhasnutí mužského semene královského skrze tuto něžnou dívku království, jež pokleslo, nyní má vyzváno býti, aby opět povstalo. Vždyť čtli jsme ne jednou, ale častěji, že Hospodin dal spásu v ruku ženskou, jak písmo svaté to dosvědčuje, Judith, Delbora, Esther ať vystoupí za příklad, jimiž Hospodin způsobil spásu před očima lidu svého Israelského. Této tedy panně dobrotivost vaše, pane můj a králi, v příčině království onoho ať přeje, jíž rod, nároky dědictví, věk, ctnost, bystrozrak i přízeň lidu jejího přeje. Takovými ještě dalšími pobídkami a prosbami opatovými král dobrotivě jsa nakloněn před panem Petrem, arcibiskupem Mohučským, jenž také k tomu velikou práci a pomoc přiložil, král odpověděl, řka takto: Žádná jiná dívka ani žena z kteréhokoliv národu cizího nesmí se státi královnou v Čechách leč Eliška, dcera krále Václava, bez ohledu na jakoukoli překážku, jež by se snad mohla nahoditi. K tomuto milostivému slibu když opat hojněji plesal a samou radostí žádal, aby pro větší jistotu tak velikého činu král jemu svou ruku podal a také o tom nějaký zápis učinil, král odpověděl: Otče opate, ruka naše nikdy neruší, co ústa praví, ba slovo naše vám i všem musí býti výsadou pečetí stvrzenou. Postačí, vece opat, postačí mně již, pane můj a králi, nechť se tedy stane oné dívce pokorné podle slova tvého. Co pak král řekl, všecko

1309 se stalo, co slovem a ústy určil, rukou a skutkem doplnil, aniž které ze všech jeho slov padlo na zemi.

Učiněn pak jest řečený slib v Heilbronně o vigilii Na-
Aug. 14. nebevzetí blahoslavené Panny[6]), kterážto zajisté blahoslavená Panna pro povýšení osiřelé dívky takové věci rozhodla. Samého pak dne Nanebevzetí tamtéž v kostele Minoritů spatřil
Aug. 15. jsem nejjasnějšího knížete, pana Jindřicha, krále Římského, jehož ctnost a sláva jeho nade všecky syny lidské povznášela, pokorně na zemi seděti u nohou bratra Matouše z řádu kazatelského, jenž kázaní činil o Nanebevzetí. Po ukončení pak kázaní bratr Matouš mluvil u přítomnosti veškerého shromáždění: Velebme, vece, bratří, dnes všickni Hospodina, Spasitele všech, a modleme se za zachování a rozmnožení milosti a slávy pána našeho zde přítomného. Vrátili se, vece, poslové krále našeho, totiž biskupové Filip Eichstädtský[7]) a Sigfrid Churský[8]), k stolici apoštolské poslaní, kteří panu králi přinesli listinu bullou opatřenou, v níž papež Kliment V. pána našeho a krále zve a povolává ku přijetí svaté koruny císařské[9]). Neboť píše pan papež, že kdykoli ve třiletí král bude chtíti a bude připraven, chce mu vložiti císařskou korunu Římskou. Od oné pak hodiny podnícena a roznícena byla touha králova, jak by s náležitou slušností mohl dojíti onoho vrcholu velikého důstojenství. Když tyto všecky věci takto byly projednány, pan opat odebral se na generální kapitulu, neboť to tehdy vymáhal výnos našeho řádu.

Avšak já do Prahy s veselím jsem se vrátil rychle,
Krokem neváhavým, jist jsa, že dcera království
Bude kralovati, jež zachová práva svá vlastní
I svého rodu, panna mysli moudré,
Jejíž život byl kvetoucí, ctnostmi ozdobený,
Rečená Eliška, není sláva její obmezena,
Ale velmi hojná chvála její, ježto mysli jest bystrá.

[6]) Dne 14. srpna 1309.

[7]) Filip von Rathsambausen, biskup Eichstädský, v l. 1306—1322.

[8]) Siegfrid z Gelnhausen, biskup Churský v l. 1298—1321.

[9]) Vyjednávání o approbaci Jindřicha VII. s Klimentem V. (na základě listin, o nichž v kronice zmínka se činí) probírá Wenck, Clemens V. und Heinrich VII. Halle 1882.

Kapitola XCI.

Jak Jindřich z Lipé, Jan z Wartmberka s některými jinými pány a měšťany Pražskými počali věrně státi při kněžničce Elišce.

Když rozmnožilo se zlo v království Českém a již odevšad nesvorností vypuzena byla bezpečnost, tak že i v městech opevněných pro klíčící nesvornost klid míru byl vzácný, soused sousedovi, hostitel nájemníkovi nedůvěřoval, a bratr sotva důvěru měl v bratra, a všickni zároveň strachem přestrašeni jsouce, nikdy a nikde nejsouce bezpečni, ozbrojeni chodili po ulici, po náměstí a již i ve vlastním domě všeobecně, nosíce každý jednotlivý štít a meč, k boji vždy jsouce uchystáni, jakož zajisté já tehdy často jsem spatřil v Praze, že kdo dvě měl sukně, jednu prodal a koupil si meč. Zaměňovalo se tehdy rádlo za meč a kosy za kopí. Ó kolikrát jsem spatřil a litoval, že mírumilovný zástup počestných měšťanů, jenž se dříve odíval měkkými rouchy, ze strachu před muži potulnými, soudruhy ďáblovými, oděn v brnění, v náprsnice, v přílbu nebo helm se tísnil. A přece těmi všemi věcmi obtížený a ozbrojený život každého jednotlivce se třásl. Vůbec pak tehdy pražádný řád, ale strašný postrach byl v městech království a na veškerých místech. Ale co způsobilo všecka ta zla? Zajisté nic jiného než-li ono: 1309

Když [1]) hlava churaví, ostatní údové cítí bolest,
Když hlava churaví, tělo zlé poháry pije,
Když hlava churaví, tehdy tělo v chybě trvá,
Když bídný je kníže, tehdy potom nikdo nedovede býti
Bezpečně šťasten, ale více mu bude starostí,
Když pod králem bez zákona národ žije.

O kterýchžto všech věcech nás, kteří posud žijeme a stav království v době vévody Korutanského jsme viděli, žalostná sama zkušenost s naším nebezpečenstvím poučila. Poznali jsme zajisté a viděli jsme, že pro stařecké dětinství krále starce a nedostatek spravedlnosti všecky prostředky chudých ruka mocnějšího násilím uchvacovala, aniž byl, kdo by v tom nedospělému a sirotku o spravedlnost nebo soud pečoval.

[1]) Verš tento jest i u Vitodurana, str. 220, Č. Alexandreis, verš 155—156.

1309 Ustalo se tedy přecházeti po stezkách, želela a hynula země [2]), zmaten byl úplně stav království. Vidouce tedy někteří z pánů království Českého, muži zajisté chvály hodní, Jindřich z Lipé, Jan z Wartmberka a někteří jiní, že následkem nedostatku kralujícího a špatně spravujícího neštěstí vzniká v jejich národě, pravili sami k sobě a vespolek hovořili: Co trpíme, zdaž zrozeni jsme viděti sklíčenost lidu jazyka našeho? Korutanec pak tento, jemuž z duvodu a příčiny choti jeho, dcery království našeho, pro naději dobra sloužili jsme s mnohým poslušenstvím, nejhorší vyhlazení způsobuje království našemu, neboť se nám zlým za dobré odplatil [3]), místo chleba dal [nám] kámen, místo ryby štíra. Sám hanebným způsobem tohoto roku připustil, že sprostý lid z Hory Kutné v klášteře Sedleckém nás zajal a na nás hanebně dané slovo porušil. Nyní také povolává cizince, kteří umějí jen království vyjídati a pleniti, a nad to což horšího jest, život náš hubiti, protože již se snaží zmocniti se našich peněz. Takovému tedy nehodné druží se naše oddanost, jenž se království a nám spíše tyranem nežli králem, spíše poškozovatelem a oklesťovatelem osvědčuje nežli ochráncem, při jehož slovech a slibech bývá vratká jistota. Věrnost svou pak nejlépe zachováme, přispějeme-li na pomoc království ke zkáze se chýlícímu. Máme až posud od Boha nám zůstavenou pannu, dědičku a dceru království, která k tomu dosti způsobilá jest a zrozena, aby jméno králové v tomto království nositi měla. Pročež takovéto panně postaráme se o přiměřené spojení manželské. Rozlétla pak se po veškerém okrsku světa slavná pověst o panu Jindřichovi, králi Římském, a neméně skrze muže pravdomluvné o tom jsme zevrubněji zpraveni, že tento kníže Římský má jediného syna, jejž zajisté obklíčeného mnohým vojskem zamýšlí poslati do tohoto království za budoucího krále. Tvrdí totiž onen král, že smrtí našich přirozených králů udílení království našeho spadlo na svatou říši. Těm všem případům se předejde, jestliže kněžnička naše Eliška spojí se manželsky s nějakým mužem po vůli krále Římského. Zalíbila se ta rada všem, aby nadále žádných služeb neprokazovali Korutanci, jímž

[2]) Isai. 33, 9.

[3]) Genes. 44, 4

stát uveden byl v niveč. Korutanci tedy veřejně vyhlášen odpor, 1310
a kdokoli se střehl, aby od toho Korutance z neopatrnosti neutrpěl urážky; neboť dříve i potom se pravilo, že mnohé urazil, ne-li osobně, přece připuštěním, souhlasem a návodem. [4])

Jestliže kdo se provinil, jak dí Pavel apoštol,
Kdo s ním souhlasí, [5]) sám stává se vinníka spoluvinen,
Souhlasí tento vévoda s lidem zlo konajícím.
To mělo se státi tehdy, neboť když poroučel,
Aby toto neb toto se stalo, nikdo [toho] nevykonal, ale mívati
Počalo se to ve smích, a z toho cti mu bylo ubráno.

Když pak někteří jiní mužové moudří o vyhnání Korutancově ze země z jistých znamení prorokovali, muž ctihodný, mistr Oldřich, [6]) dekretů doktor, takto mluvil: Jestliže by Korutanec tento v království Českém prospěch míti měl anebo zůstávati v něm pro budoucnost, nikdy nebudu míti tak velikou víru, jako jsem posud měl, v klíče církevní a svátosti církve. Neboť jak někdy prospěch míti nebo prospívati bude moci, kdo dříve než se narodil, zabit byl duchovním mečem vyobcování z církve v životě matky své [7]) až do třetího a čtvrtého

[4]) Starší mínění (od dob Palackého téměř obecně se držící), které na základě listiny ze dne 27. listopadu 1309 (Reg. II., č. 2202) soudilo, že tou dobou Jindřich z Lipé byl s úřadu podkomořského složen, vyvrátil W. Lippert, Zur G. Kg. Heinrichs v. Böhmen, MVGDB. XXVIII. str. 107, ukázav na základě listin (Reg. IV., č. 1961), že shoda Jindřicha z Lipé s králem potrvala aspoň do ledna 1310, kdy ještě Jindřich z Lipé úřad maršálka i podkomořího zaujímal.

[5]) Epištola k Řím. 1, 32.

[6]) Oldřich z Paběnic, doktor dekretů (o němž naše kronika zmiňuje se ještě v knize II., kap. 24, kn. III., kap. 1 a 6), byl kanovníkem a scholastikem Pražským; v l. 1321—25 byl administratorem biskupství Pražského (za Jana z Dražic, dlícího v Avignoně); r. 1326 vstoupil do řádu Cistercienského a zvolen r. 1330 opatem v Sedlci, zemřel 13. pros. 1334; srovn. Ott, Beiträge zur Receptionsgeschichte, str. 35—36.

[7]) V kronice o této exkommunikaci Jindřichové děje se několikrát zmínka; podle tohoto místa soudil Heidemann (FDG. IX., 504), že se naráží na to, že matka Jindřichova Alžběta jako vdova po Konradovi IV. Staufském, jenž v klatbě zemřel, zároveň s celým rodem Staufským byla klatbou již stižena, než se provdala za Menharta, otce Jindřichova. Ale vedle toho i Menhart i Jindřich sám stiženi byli tresty církevními od domácích biskupů (zvláště Tridentského a Brixenského) ve sporech majetkových s nimi; srovn. Heidemann, Peter v. Aspelt, str. 153 n.

1310 pokolení? A kdyby prospíval, velikou by působil hanbu prospěch jeho klíčům a svátostem církevním. Jakým způsobem však vévoda tento prospíval, ukáže následující vypravování.

Kapitola XCII.

Jak kněžnička Eliška pronásledování sestry své Anny a jiných závistníků cti své trpěla a do Nimburka z Prahy utekla léta Páně 1310.

O jak veliká jest zkázonosná zhouba hlodavé závisti, ježto se jen rmoutí ze štěstí a koji neštěstím! O závisti, nevraživá od přírody nepřítelkyně cti! Ty pobádáním ostnu pronásledování lstně pronásleduješ a úmyslně rozloučiti se snažíš ty, jež příbuzenství tělesné a pokrevní prvotně svazkem jednoty sloučilo. O bledosti zatratitelné závisti! Kolika a jak velmi slabým duším podala jsi látku k utrhání na ctnostech této panny Elišky! O proklatá závisti! Kolikráte svou hubenou pravicí býlí pomluvy do květnice ctností této osiřelé panny jsi vhodila! O kolikrát nenávisti hodná bledá závist podvodně udusiti mrakem falešné pomluvy se pokusila zářivý život a kvetoucí pověst urozené panny! Neboť vše, co dobré jest a jakkoli dobré, vykládati vždy ve stránku horší jest úlohou závistníkovou a zvláštním dědictvím nenávidějícího. Prosím tě, Hospodine, stvořiteli dobrých a milovníku, abys závistníky této panny, kteří vždy se těší, když jiní zlé činí, a věcmi nejhoršími se kochají, poslati ráčil na místo, kde by měli látku pro své potěšení, to jest ku branám pekelným, kde plný jest dostatek všeho zlého, aspoň aby tam na zlu jiných nenasytný jejich vztek se nasytil. Ale co a jak veliké věci od závistníků, kteří neměli snahy o následování Boha, ale ctižádost, trpěla tato přeněžná dívka:

Zajisté snášela proti sobě největší války.

Neboť ježto byla moudrá panna znamenitě obdařena přirozenou bedlivostí a následkem toho ku přízni a lásce své přiváděla mysli mnohých lidí a následkem rozumné výmluvnosti opatrné hovornosti většině urozených pánův a měšťanů se zalíbila, také následkem dobrotivé laskavosti dívčích mravů co nejpočestněji se přizpůsobila každému, jakož slušelo, ne-

trpělivý duch závistníkův nemoha toho snésti, zuřiti počal 1310
ústy rvavými. Všecky dobré vlastnosti panny od Boha udělené jal se vykládati za chyby, moudrost její že pošetilostí, opatrná výmluvnost mnohomluvností, klid její ukrutností, i laskavost její že lehkomyslností jest, tvrdil. A což politování hodnějšího jest, pověst panny této v potupu obrátiti nejen závistivý zástup, ale i vlastní její sestra častěji se snažila. To já sám jsem zvěděl, když s panem opatem do krajin Rýnských v záležitostech oné dívky jsem přišel.[1] Neboť lstný jazyk závistníků až do některých končin Rýnských roztrousil jed utrhačství. Z toho přízeň pánův a obecné mínění, jež o povýšení na království o této panně se bylo rozneslo, do té míry sestře její paní Anně a švagru jejímu ji nenáviděnou učinily, že se jednalo o tajné zavraždění její skrze jakési ženy, jež jmenovati se neodvažuji. Což kněžnička sama ke škodě své zkušeností poznala, když přijavši v pokrmu jakémsi otravný jed, téměř usmrcena byla. Slyšíce pak příznivci a rádcové vévody Korutanského, že panně pověsti, milosti a slávy víc a více v lidu přibývá, sebrali farisejskou radu a pravili: Co učiníme, protože tato panna mnoho činů chvály hodných vykonává; propustíme-li ji, takto všickni k ní přilnou; prospívá nám, abychom ji v manželství spojili s nějakým rytířem, který ji, třeba by nechtěla souhlasiti, přece podrobí mocí a násilím.[2] Neboť nikdy nebudeme bezpečni v království, pokud tuto dívku na živě máme. To myslili oni arciničemníci a zmýlili se. Neboť zaslepila je zloba a lakota jejich, pročež spravedlivě zmateni jsou, protože Bůh pohrdl jimi; neboť je jako předčasný plod vyvrhla a udržeti nemohla ušlechtilá země Česká. Ó slepá ctižádosti, zdaž ty dívku, dceru království, chceš ven vyvrhnouti? Ó ctižádostivá nešlechetnosti, zdali jsi nečtla, [že] pokolení správců bude blahoslaveno[3]? Zdaliž tento vévoda Korutanský, podnět nedbalosti, řádnější jest nežli král Václav, jehož rodu v semeni jeho panenském chceš ničemně zlořečiti? Či nevíš, že není moudrosti, není

---

[1]) O těchto pomluvách zmiňuje se také Mathias Neuburg; srovn. níže kap. C.

[2]) Podle Pulkavy FRB. V., 195 (jehož zpráv ovšem jen opatrně lze užívati) chtěl Jindřich Elišku zasnoubiti mladému rytíři z Bergova.

[3]) Žalm 111, 2.

1310 rady proti Hospodinu? Kdo zlořečiti bude této panně, ať zlořečením jest naplněn, protože toto jest símě, jemuž dobrořečil Hospodin [4]) Neboť ona dědictvím zdědí zemi otců svých, již Hospodin Bůh její dáti chce jí, spíše pak jí, nežli sestře její starší, protože tato, bohužel, dotýkala se smoly a pošpíněna jest jí. Ale nikdy, když dívku tuto ostny tolika pronásledovatelů poháněly, bezpečna býti nemohla, zajisté nikdy! Všude panenství tušilo úklady a všude se jich obávalo, protože bylo uprostřed národu zvrhlého, jenž více jí přál a žádal, aby zemřela, nežli aby žila. A kdo cítí soustrast s úzkostmi této osiřelé panny, nechť uváží, jak málo užívala bohatství a rozkoši, jež neměla nic jiného, leč co jí podala ruka skoupá a pravice nepřátelská Ale co a kolik mohl tento Korutanec dáti této chudé panně z duchodů království, když sám častěji potřebou byv dohnán za pokrm a nápoj, jímž sám se živiti měl, nožík, čapku, klobouk nebo pás věřitelům v zástavu dával? Někteří přece nad tím časem žasli, že panna tato v době panenství a chudoby své, nemajíc od nikoho pomocné podpory, mohla si připraviti a uchystati tak drahocenný a ozdobný ústroj a ženskou ozdobu i šat. Neboť ona v témž rouše o slavnosti sňatku svého stála jako královna po pravici paní Markéty, královny Římské, v šatě zlaceném, obklopena vyšíváním, že to všem přítomným k úžasu bylo, a posud ozdobnost a drahocennost toho šatu vyniká nad ozdobu v rouše všech paní, jež jsem já posud kdy spatřil v krajinách kterýchkoli zemí. Já však nad drahocenným rouchem této panny nežasnu, aniž jiný může žasnouti, kdo dvůr její obyčejně navštěvuje. Neboť sama v umění jemně jsouc vyučena, často nebývá viděna, leč pracujíc vlastníma rukama, chléb v zahálce nejídá, ale přikládajíc ruku svou k věcem silným, cokoli k úctě Boží a ozdobě lidské dělává se ze zlata a stříbra, z perel a drahokamů, sama umí a dělá. Má také kolem sebe urozené dívky, jež vzácné a jemné práce ženské tkají. Pročež opatrnost panny této dovede z nejmenších věcí vždy tvořiti veliké návodem umění. Dosvědčuje to dnes bohatství na ornátech, jež utkala panenská ruka. I to nejvíce třeba doporučiti, že skrze své kaplany, jichž měla mnoho a to ctihodných, u přítomnosti své bohoslužby poroučela slavnostně

[4]) Isai. 61, 9.

takřka denně sloužiti, i u větším počtu mší po způsobu otce 1310
svého mívala duchovní útěchu bez únavy. Ale na všech těchto ctnostech této panny neobrátila se vzteklost nenávidějícího a pronásledujícího ji, ale posud ruka jeho vztažena; neboť se přihodilo v den slavný Nanebevstoupení Páně,[5]) že když Jin- 28. Mai.
dřich, vévoda Korutanský, se svými přívrženci o zlu pro dívku přemýšlel, k Janovi z Wartmberka, jenž věrně již panny se přidržoval, tato hrozná zpráva se dostala. Byliť někteří, kdož říkali, neuprchne-li panna Eliška spěšně z Prahy, že zapletena bude v osidlo takového a tak velikého zmatku, že když by ráda chtěla uprchnouti, utéci nebude moci, neboť ji očekávají úklady úskoků zlomyslných, tak že nezbývá nic jiného leč prchnouti. Vstala tedy rychle od stolu věrnost statečného rytíře nikoli nasyceného; vstoupil na koně, ubíral se napřed a po jistém poslovi mlčky poručil, by ho následovala sklíčená dcera královská, jakýmkoli způsobem by mohla. Uvěřila věrnosti svého rytíře upřímnost panenská, oděla se rychle v chudobný plášť, přibravši s sebou jen dvě dívky, Cecilii a Anežku, až na Vyšehrad, zahalena jsouc na způsob stařeny, spěchalo rychle cestu razíc kvetoucí mládí panny, kde z naléhavé potřeby na mimochodníka usednuvši, s Janem z Wartmberka a s jeho rytíři a slušnou družinou dostala se do Nimburka nad Labem něžnost dívčí umdleným tělem. Kdyby nebyla uprchla, v osidlo úrazu, jejž protivníci její nastražili, zajisté byla by upadla.

Kdo necítí soustrasti, že taková láskyhodná dívka
Zadarmo bez příčiny dosahuje veliké války,
Jež jí sestra její připravuje lstí světskou?
Protože byla všem milá, a že osud její
Příznivý jest, nenávidí jí sestra; mysl závistivá hlodá.
Nyní přiložte mysl a uvažujte,
Znáte-li hřích nebo provinění,
Které by všem tolik škodilo jako ctižádost.
Tato mění mravy a vyhledává cti světské,
Pokouší se milující rozloučiti a dvě sestry
Učinila nesvornými; ctižádost, největší ohyzdnost,
Daleko ať odstoupí, ježto sebe i ostatní uráží.

---

[5]) Dne 28. května 1310.

1310 Budiž zároveň nenáviděna mysl závistivá, záhubná.
Neboť jako chlapec zaslechl jsem verš, jemuž potom jsem se přiučil:
Zisku druhého [6] želí závistivý, jako své ztráty,
Ať verš se změní, aby stejnozvuký rým vznikl,
Prospěch druhého mysl závistivá činí sobě zármutkem.

Kapitola XCIII.

Jak Korutanci věž, ležící u paty mostu v Praze blíže blahoslavené Panny, obléhali, a Jindřich z Lipé a Jan z Wartmberka s Čechy nad Korutanci před hradem Pražským vítězství nabyli, a někteří měšťané z Prahy uprchli. [1])

I stalo se, když z vazby své, o níž dříve [2]) zmínku jsem učinil, Jindřich z Lipé s jinými spoluvězni svými s pomocí Páně byl vysvobozen, povznesl se roh spásy a čti jeho mnohonásobně více, nežli dříve, jakož jsme poznali o Josefovi dle vypravování svatých dějin. Příčina toho pak jest na snadě; neboť dříve nežli pán tento odveden byl do vazby, tak v Praze jako v Hoře Kutné následkem nevýslovného přebytku peněz měšťané a horníci počali bujněti a vespolek se svářiti, žádná však strana nesvorných úplně nepřidržovala se pánův; když však provedeno zajetí pěti pánuv, jakož před tím řečeno jest, skrze jednu stranu ze svářících se, hle, druhá strana přidržela se tohoto pána a přátel jeho po jeho vysvobození, i stalo se to straně protivné ke zkáze a ku pohoršení. Sjednotivše tedy mocné vojsko s pomocí přátel Jindřich z Lipé, Jan z Wartmberka před Prahu přišli a podporou mnohých měšťanů Pražských jim prejících ony měšťany, kteří byli vinni jejich zajetím, totiž Jakuba, syna Wolflinova, [3]) se třemi jeho bratry, Mikulášem, Theoderichem, Janem a s Mikulašem Tausintmarmarkem, [4]) s četnými jinými z Prahy vyhnali a do města Pražského měšťana Wolframa, [5]) jenž byl ve vyhnanství, a některé

[6]) Napodobeno podle Horatiových listů I., 2, 57.

XCIII. [1]) K událostem zde vypravovaným srovn. Tomek I[2], 493 n.

[2]) Totéž v kapitole LXXXVII.

[3]) Srovn. o něm kap. LXXXVII. pozn. 3.

[4]) O něm srovn. kap. LXXXVI. pozn. 8.

[5]) O Wolframovi srovn. kap. XXXI. pozn. 2, LXXXVI a LXXXVII.

jiné měšťany nazpět uvedli. Jindřich pak z Lipé, protože 1310
byl komorníkem královým,[6]) pod záminkou obrany města věž onu u paty mostu blíže blahoslavené Panny[7]) jal se silně opevňovati stavbami, zbraněmi, lidmi i náklady. Wolfram pak, měšťan mužný a mocný, vrátiv se z vyhnanství do města, chtěje býti bezpečnější, protože vždy býval svárlivější, špitál chudých při mostu[8]) proti klášteru bratří Kazatelův[9]) opevnil a jej baštami vůkol, jako při hradech bývá, utvrdil a obklíčil. A jakkoliv ono opevnění mnohým se nelíbilo, nic to nebylo platno, ale onen, jenž to sestrojil, tvrdil, že to bude ochranou města. Ale jak veliké zpustošení tam ležícím ubožákům a Křižovníkům s hvězdou ono opevnění brzo potom způsobilo, my víme, kteří posud žijeme a to zlo jsme viděli, a ruce naše s bolestí o tom jednaly. Při všech pak těchto příhodách Jindřich, nazývaný králem Českým, zrozený z Korutan, nebyl shledáván nic, ničím a praničím, ale ode všech pokládán byl takřka za číslici geometrickou. Neboť tento král k jakékoli řeči, jak se jednomu každému s ním mluviti zalíbilo, s lehkověrností a snadným souhlasem po způsobu chlapeckém chlapecky se obracel. Běda[10]) pak zemi, jejímž králem jest chlapec, ne-li věkem, přece mravem. Když tedy příhody tyto, jak řečeno jest, tak se měly, jádro vojska vévody Korutanského z Korutan na pomoc tomuto knížeti Korutanskému okolo téhož času přišlo, aby jej učinilo mocným králem nad Čechy. Byl pak náčelníkem a vůdcem onoho vojska Jindřich z Haufenštejna,[11]) muž zajisté více odvážný nežli bystrý, více udatný nežli bedlivý, počet veškerého množství s ním osmdesát mužů, majících silné příručníky a tolikéž helmů s jinou družinou, ale bezbrannou. Ti když do Prahy byli přišli, vidouce, že pán je-

[6]) Jindřich z Lipé byl (jak již svrchu pověděno) podkomořím (a maršálkem).

[7]) Míní se kostel při klášteře Johanitů na Malé straně a tedy Malostranská mostecká věž.

[8]) Nynější klášter Křižovníků s červenou hvězdou.

[9]) Dominikánský (kazatelský) řád měl tenkrát klášter sv. Klimenta (v místech nynějšího Klementina).

[10]) Eccl. 10, 16.

[11]) Jindřich z Auffensteina zjištěn jest listinami v Čechách od 27. listopadu 1309 (Reg. II., č. 2202); srvn. o něm níže kap. CVI.

1310 jich více jest ovládán nežli vládne a vůbec jest bezmocný, a že Jindřich z Lipé a někteří jiní přidržují se kněžničky Elišky, pomýšleli, aby tohoto Jindřicha lstně zajali a zabili. A nemohli, protože velmi mocný byl. Neboť sám Jindřich z Lipé seznávaje nevraživost Korutanců, nesvěřil se jim, nebo věděl ze zkušenosti, co je v onom člověku, vévodovi Korutanském, jemuž oni byli přišli sloužit. Ale zdaž dlouho pláštěm se zakrývá zločinná láska? Zdaž brzy neprozrazuje lest srdce vykonání obtížného díla? Jisto pak jest, že důkazem lásky jest provedení díla. Jakou měrou pak ti, kteří z Korutan byli přišli, dobro království milovali, snadno uvážíme, pozorujeme-li, co by byli provedli a co provedli. Z města Prazského v četách vycházeli a chudé o všecky věci jejich olupovali. Vdovy a pocestné vraždili a přemnoho dítek po zpusobu pohanském na ústí meče zabíjeli. A já s žalem vídal jsem skoro každého jednotlivého dne, že též z rána z Prahy, jako by proti nepřátelům chtěli bojovati, v zástupech ozbrojeni vycházeli, k večeru však bez boje se vracejíce ovce a skot i veškeren dobytek polní i kořist chudých nazpět přiváděli. Následoval pak někdy chudičký zástup venkovanův a vdov rozčilený oloupením, ony loupežníky z daleka prosbou a odměnou prosící, aby ze statku jim odňatého aspoň něco jim bylo vráceno. Takovým pak následovatelům často rány nebo políčku místo odňatého zvířete se dostávalo, a což hanebné jest, více tehdy nalézalo se v Praze lidí, kteří věci odnesené z potu chudých za své peníze kupovali a k nejhoršímu svému užitku jako svatokrádci obraceli. A nestačilo hrabivé zuřivosti těchto, že v okolí zdí Pražských prolévali nevinnou krev a chudé do naha svlékali, ale ještě jiné ohavnosti páchali; neboť sami luky, obléhacími stroji a šípy, také plenivými ohni na onu věž na mostě Pražském, kterou Jindřich z Lipé měl obsazenu, houfně útok učinili a jí dobýti rozličnými způsoby se snažili; vystupovali Korutanci na střechy a z oken domů tu onde házeli kamení a střely, aby jí dobyli, oni pak, kteří ve věži byli, mužně se bránili a neustávali dolu vrhati těžké váhy kamení a poselství silných střel. Někteří pak z Korutanců níže stojících, jakkoli neradi, přijímali tato poselství tak, že pozbyvše řeči ostatek žádnému člověku vypravovati nemohli, co nebo jaké noviny

jim nevčasná ona poselství zvěstovala, nebo snad nebylo třeba takové věci povídati, protože, ani vyslanci silné kuše jsou jistými posly smrti, když poselství jejich přijde, tlumočníka nikterak nebude potřebovati. Svědčí o tom jakýsi rytíř z řádu Křižovníků špitálských, jenž z Korutan byl přišel mysle snad, že sultán s Tatary jest v oné věži, uchopiv štít bojoval vzhůru, ale svrchu poslaný kámen s sebou jemu hned přinesl smrt. Dorážejí Korutanci co nejkrutěji; také z ohně skrze ně níže pod věží založeného viděl jsem kolem věže plamen a kouř mocný vystupovati vzhůru. Těch však, kteří ve věži byli, odvaha nikterak nebyla přestrašena, most Pražský tehdy po několik dní slavil svátek, ale s nářkem proto, že nebylo nikoho, kdo by se odvážil nebo mohl naň položiti kroky své. Neboť Wolfram, měšťan Pražský, jehož Jindřich z Lipé nazpět byl uvedl, (a) jenž tehdy špitál byl obsadil, bránil, aby nikdo z města Většího těm, kteří byli ve věži, nějaké záštity neodňal. Ó politování hodné bídy města Pražského: uvnitř jsou boje, vně postrach! 1310

Kdo nyní bude moci neplakati nebo bolesti necítiti,
Kdo ví, že Praha tak stojí a že rána její
Velmi je strašlivá, poněvadž povstala tam pře
Uvnitř i vně ní; vydrancovány jsou tam poklady
A věci mnohých, kvete zde snaha o loupeže,
A uvnitř hradeb spatřil jsem tam příhody tvrdé.
Nepřátelské zástupy bojují a to statečně v městě,
Nikdo bezpečen tam není, stav je tam krutý.
Jest i vně mnoho věcí, jež vypisovati mně je kruto,
Neboť vně ve vsích oněm všem lidem
Není žádného míru, ale požívají zákona nespravedlivého,
Nebo kdo chce loupiti, loupí, a kdokoli škoditi
Chce, činí to volně, není bránícího. Bez odporu,
Když odstraněn trest, uchvacuje, kdo chce, věci cizí.
Příčinou těchto páchaných loupeží jest,
Že král byl zanedbavatelem království a špatným správcem.
Ó jak obtížné a velmi zlehčující jest pro království,
Že ten stal se králem, kdo neumí kovati zákon,
Aniž umí brániti království, ale prázdniti
Umí jen víno, jemuž líbí se před krbem

1310 Nová pečené, nemá-li jí, vaří vejce.
Pročež prorok: Běda zemi,[12])
Jejímž králem je chlapec, a knížata ráno hodují,
Velmi běda zemi, jejímž králem je chlapec, tam vojny
Jsou, kde král rychle hoduje, bezpečný mír ustupuje.

Potom však, když věž ona zůstala nedobyta, a pomocí jakéhosi jednání vojsko Korutanské ustalo od dobývání této věže, přece od vydírání a urážení chudých neustávalo. Sebrav tedy dosti silné vojsko České Jindřich z Lipé, Jan z Wartmberka na úzkém pahorku před mostem hradu Pražského svedli s Korutanci boj velmi krutý, v němž od Čechů dobyto jest vítězství, také Jindřicha z Haufenšteina, náčelníka vojska Korutanského, zraněného v téže době zajala statečnost Česká;[13]) kněžnička však Eliška tehdy zatím v Nimburce zůstávala
Jun. 29 a potom ve svátek apoštolů Petra a Pavla[14]) ne beze strachu se vrátila do Prahy a tam se zdržovala, až brzo potom skrze pana Jindřicha, krále Římského, slavnostními posly povolána byla do krajin Rýnských, jak níže bude patrno.[15])

Kapitola XCIV.

Jak pro povznesení kněžničky Elišky a pro nápravu království páni, jakož i měšťané Čeští slavnostní posly poslali k Jindřichovi, králi Římskému.

Když pro nedostatek spravedlnosti za časů Jindřicha, vévody Korutanského, po všech místech Českých potopa spousty a spustení ničivá všude se rozlévala, kněžstvo, měšťanstvo, rolnictvo a nejvyšší měrou obyvatelstvo klášterní ve všem násilí trpělo, a když pro přílišné výstupky urážlivá zloba nechuť ze sebe samé cítila, a když násilné utlačování do té míry zuřilo, že někteří boháči zbavováni byli života následkem nenávisti nešlechetníkův a chudí věcí potem svým získaných loupeží uchvatitelů: všickni vidoucí to podivili se tomu, znepokojeni jsou, postrach zmocnil se všech, a my, kteří žijeme,

[12]) Eccl. 10. 16.
[13]) Srovn. Tomek I², 502.
[14]) To jest 29. června 1310.
[15]) Srovn. kap. XCVIII. n.

když takové věci jsme viděli, nejednou seděli jsme a plakali, 1310
ba i nyní pravíme s žalem a píšeme. Ale zdaliž na věky zavrhl nás Bůh a míry nepřiloží, aby již byl povolnější, či zapomene slitovati se Bůh, či vždycky zdržovati bude v hněvě svém milosrdenství své? Nižádným způsobem. Neboť shlédl se vznešeného sídla nebeského slitovník a milosrdný Hospodin, když přišel čas slitování jeho. Vložil pak Hospodin ducha rady v srdce některých lidí, kteří jakkoli rmoutili se s ostatními, přece více nežli jiní denně pomýšleli na to, co bylo k míru. Mezi nimiž přední byli mužové mírumilovní, opatové pan Jindřich[1] Sedlecký a pan Konrád Zbraslavský. Neboť tito, když ostatní kolísali, révu vnesení na bedrech nesli jako Josue a Kalef a s výsledkem se přičiňovali, aby jas míru rozsvětlil se po tolika chmurách neštěstí. Brzo zajisté povzbuzováním, brzo jakýmkoli mohli způsobem tajně obměkčovali srdce některých šlechticů k následování cesty míru. Protože nic násilného, pravili, nemůže býti stálého, jak lze si mysliti, že Hospodin, jehož vlastnosti jest vždycky smilovávati se a odpouštěti, bude trpěti, aby toto ohavné násilí chudých jeho bylo trvalé? Mnozí pak z Čechů uvěřili jim nejen pro řeč, kterou opatové, mužové bystří, věrně promlouvali, ale i pro znamení a důkazy spuštění království hrozícího, jež zjevně, že se stávají, bylo viděti, neboť království samo v sobě mnohonásobně bylo rozděleno a nesvorné. Co však jest, co by spuštění království právě tak oznamovalo, jako rozdělení? Ježto psáno jest: Každé království v sobě rozdělené zpustne.[2] Také nesvornost zkázu tak plodí, jako svornost živí vítězství a lásku. Z čehož se stalo, že ti, kteří dříve ze strachu jen podtají o nápravě království se scházeli a uvažovali, již vdechnutím milosti posíleni byvše, klidnějšími na mysli se stavše, beze strachu hovořili na veřejnosti o dobrém stavu království. Neboť přemnozí z nich říkali, jakož já jsem častěji slýchal: Jest na prospěch nám, abychom my zemřeli za národ, a nikoli celý národ aby tak bídně hynul v tomto království.[3] Neboť těm, kteří by měli státi v čele tohoto

[1]) Srovn. kap. LXXIV., pozn. 2.

[2]) Mat. 22, 25.

[3]) Jan 11, 50.

1310 království, spravedlnost a soud staly se ohavností; zdaž zrozeni jsme, abychom spatřili zahlazení našeho národa? Nechť vzhlédne na nás Bůh, stojme pospolu. Zalíbila pak se tehdy ta rada všem, aby k tomu, jehož památka jest požehnána, [*]) jehož sláva jest vyšší vší chvály, k nejjasnějšímu knížeti, panu Jindřichovi, králi Římskému, milovníku pokoje, k němuž dříve poslové podtají byli posláni, nyní zajisté veřejně slavnostní posláno bylo poselstvo, jež by mu stav Čech vyložilo a o spasitelný prostředek požádalo a jej nazpět přineslo.

Kapitola XCV.

Jak požádali tak páni, jako měšťané Čeští, aby jim Jan, prvorozený syn Jindřicha, krále Římského, dán byl za krále léta Páně 1310.

Mezi oněmi pak muži, kteří k obecnému prospěchu Čech pozornost obraceli, někteří říkali: Ejhle, ten slavný král Římský má syna Jana a bratra Walrama; jednoho tedy z těchto dvou na něm požádáme, s nímž libeznou naši dívku Elišku, dceru království svého, manželsky spojíme. Tak povstane řízením Božím v království Českém nový král a nový a dobrý zákon. Toto pak a takové stalo se dlouhé porady krátké rozhodnutí, že království hodil by se více syn nežli bratr králův. Neboť pravili: Jinoch onen snadno se naučí mravům naší země, se syny našimi vzrůstati bude a je následkem toho vždy více bude milovati, a sám, jako by v království byl zrozen, od veškerého obyvatelstva více milován bude.

A ponévadž vyšel z rodu, jenž zlého nezná,
Žil s pochvalou otec jeho, tak bez klamu
Ctěná matka jeho trvala po věky milá:
Tu vyveden jest ze sladkého stromu dobrý plod,
Kdo může nyní váhati nebo pochybnost chovati,
Že takový jinoch, který byl vyživen na křídlech
Tak slavných, spravedlivých rodičů,
Mnoho prospěje a stane se králem spravedlnosti?
Z toho jest nám míti naději a konati

---

*) Eccl. 45, 1.

Všecko v takové příčině rychleji bez přestávky. 1310
Protože zanedbáme-li, víme, že přijdou obtíže,
Jež království ublíží a nám ve zlo vyjdou.

Ku králi Římskému tedy klonily se mysli mnohých pánův a měšťanův. Mezi nimi tedy počalo se díti jednání, jak vhodní by se uchystali poslové, kteří by o tak nesnadné věci s knížetem Římským jednali; kteří pak nedávno před tím k takovému činu vybídnuti byli skrze opaty, již prosbami velmi na opaty naléhali, aby úlohu tak prospěšného poselství na se vzíti neodpírali. Žádosti jejich tak náležité opatové rozhodli se vyhověti, ochotni jsouce za ulehčení bídným a přispění chudým položiti své životy. Slyšel takové věci kníže Korutanský, protože i sám v Praze byl v těch dnech, reptati jal se proti opatům, podivuhodným hněvem v duchu jsa popuzen. Poslal tedy hned své nohsledy, totiž Albrechta z Haufenštejna a Jindřicha z Rotemburka [1]) k opatům, aby jim řekli: Zdaž vám nedosti jest, že obtížní jste mým lidem, protože i obtížní jste i mně, králi svému, ve všem? Zdaž nejsem já onen, jenž mám moc zabrániti všem, kteří vzývají proti mně jméno krále Římského? Pročež vám dávám rady, abyste nečinili sami sebe ostatním za pohádku a za posměch. Zůstaňte a souhlaste s námi, a dobře bude vám nade všecky, kteří stojí v dohledu našeho paláce; pakli však rozhodnete se jíti, kteroukoli zemí půjdete, zapleteni jsouce v osidla přátelských našich knížat a hrabat, uvalíte sami na sebe a druhy své bičování a rány. Následkem tohoto velmi tvrdého poselství a vzkazu opatové zachváceni byli strachem a počali pomýšleti úzkostlivě, co by měli činiti v těchto nesnázích, i pravili k sobě vespolek: Půjdeme-li, bude to snad naše smrt, pakli že však toho nevykonáme, přece nicméně nebudeme moci uniknouti rukám tohoto Korutance, pakli nepůjdeme, přece zahyneme. Neboť co kdy zlého učinil tomuto Korutanci pan Bavor, opat Břevnovský, [2]) jenž více sloužil tomuto králi, nežli

---

[1]) Z rodu Auffensteinského jsou v té době listinami dosvědčeni toliko Konrád a Jindřich; míní se asi některý z nich; Jindřich starší z Rotemburka jmenuje se ve smlouvě o sňatku Jindřicha Korutanského s Annou (Reg. II., č. 2083).

[2]) Bavor (z Nečtin?), snad příbuzný Bavora ze Strakonic, byl opatem v Břevnově v l. 1294—1333; srovn. také Heidemann FDG. IX., 498-9.

1310 téměř všickni opatové jeho řádu? Vidíme však, že od tohoto krále vytrpěl přemnoho zlého, a zašel veškeren dům jeho. Tento ctihodný otec z přílišné radosti srdce svého v den povýšení jeho, volby tohoto krále, králi tomuto infuli opatství svého, když tu nebylo koruny královské, na temeno hlavy vsadil, smutnou však odměnu za tuto věrnost věrný otec bohužel později odnesl. Co zničený řád Premonstrátský učinil knížeti Korutanskému? V čem všecka města Česká i Moravská, vsi, tvrze, kláštery, měšťané, kněží, sedláci, kupci shledáni jsou, že tohoto Korutance urazili? A přece přemnozí jsou zabiti, jiní oloupeni, jiní uvedeni v niveč, z nichž někteří tváře vévody Korutanskeho nikdy nespatřili; pročež jest se nám obávati, kdybychom snad zatajili a neoznámili při dvoře a k sluchu velikého knížete Římského neštěstí tohoto království, abychom nebyli viněni ze zločinu a vinni nebyli všemi těmito zlými věcmi. Budiž však Hospodin ochráncem života našeho, nebudeme se báti, co nám učiní člověk? Budiž Bůh s námi, a kdož ostojí proti nám, stojme spolu. Hospodin sám ostříhati bude příchod i odchod náš, protože on jest sám jediný, jenž hledí na srdce [3]) a touhu naši. Vždyť chystáme se jen pracovati ku potěše znepokojeného království a občerstvení chudých. Tak tedy těšili se tito opatové jak obrové na ubírání se po cestě tak zbožné. Město pak Pražské a Hora Kutná ze společné úrady konšelu svých zvolilo vhodné muže, aby přání a záležitost jejich donesli ke králi Německému. Napsali pak tento list: Nejjasnějšímu z knížat, panu Jindřichovi, králi Římskému, vždy rozmnožovateli říše, rychtář Wolflin a obec konšelův a měšťanu města Většího v Praze [osvědčují] se ke všem způsobum rozkazů ochotnými s hotovosti k službě a upřímnou věrností. Skličeni jsouce rozmanitými obtížemi nesnází, poněvadž království České pod břemenem spousty těžce podléhá, pozvedli jsme oči svých ke vznešenosti vaší královské dobroty, v naději dosíci potěchy a milosti. Posíláme tedy tyto své spoluobčany, ukazatele těchto listuv, úplněji zasvěcené v naše poselstvo a úmysl, k slyšení a návštěvě Vaší Milosti. Se vší horlivostí pak prosíme, abyste ke zprávám jejich, jež před vaší vznešeností přednesou, rá-

[3]) I. kniha Kral. 17, 7

čili nakloniti laskavého sluchu, a přání proseb našich i jejich 1310
aby ráčila dobrota vaše přivésti úrodněji ve skutek. Cokoli pak skrze tyto naše posly bude vykonáno, řečeno nebo slíbeno, milé a přijaté zachováme nyní i vždycky. Dáno v Praze dne 29. června. Juni 29.

Podobné listy poslali králi také horníci z Kutné Hory a někteří páni skrze své posly. Jsou pak tito poslové a jména jejich, kteří se odebrali ku králi Římskému: Pan Jindřich Sedlecký, pan Konrád Zbraslavský, pan Jan Plaský, opatové řádu Cisterciáckého, pánové Jan z Wartmberka, Bohuslav z Boru,[4]) Otto, muž moudrý, posel Viléma Zajíce.[5]) Z Prahy pak byli: Konrád Kornpuhel,[6]) Otto Wigolais,[7]) Ebruš, syn Poplinův, a Ebrlin od Kamene.[8]) Z Hory Kutny: Tillmann Luciin a Konrád, bratr Jindřichův, střídníci faráři v Hoře. Těch
dvanácte mužův se svou družinou v oktáv Jana Křtitele[9]) pro Juli 1.
spásu a útěchu své vlasti z Prahy vyšedše, málo dbajíce hrozeb Korutance, trvalou cestou dvanáctého dne dostali se do Frankfurta k Jindřichovi, králi Římskému. Brátr Petr z poslušnosti tehdy následoval, ne z daleka, ale z blízka, aby viděl konec.

Tento počet dvanácti lidí pln důvěry
Ubírá se ku králi Římskému, ubohých
A ubohého království čin jednáním hájit,
Jim přej, ó Kriste, aby jim nic nestalo se smutného,
Kteří zasazují se o zemi, v níž vládnou největší boje;
Duchu vznešený, vylij na ně dobré své dary,
A mysli jejich učiň ve všem moudrými,
Aby s Římským se sjednotili jasnou smlouvou.

---

[4]) Z rodu (později) Švamberského, připomíná se v listinách od r. 1285.

[5]) Vilém Zajíc z Valdeka, jehož Ota byl patrně zástupcem.

[6]) Srovn. o něm a jeho rodu Tomek I[2], str. 318—320.

[7]) Tomek na uv. m. str. 322.

[8]) O rodu srovn. Tomek na uved. m. str. 316—318; s Ebrlinem byl náš kronikář v osobních stycích, jak svědčí níže kap. CXV.

[9]) Dne 1. července 1310.

Kapitola XCVI.

1310 Jak mezi Janem, synem krále Římského, a Eliškou, dcerou krále Českého, zasnoubení bylo slaveno ve Frankfurtě léta Páně 1310.

Jul. 17. Dvanáctého dne po vyjití poslů z Prahy vedením Božím oni na cestě šťastně se dostali ku králi Římskému, panu Jindřichovi, ve Frankfurtě. Když pak příchod těchto poslu zvěstován na dvoře císařském, knížeti Římskému a některým jiným zrodil příčinu k radosti. Neboť znal král všecky jejich
Jul. 13. záležitosti, za které byli přišli. Následujícího pak dne král tyto posly skrze své posly k sobě laskavě povolal a slavné hody v domě bratří Kazatelů připraviti kázal.[1] Po celý tedy tento den byl klid, neboť celý den věnován byl hostinám, nikoli poradám. Následovaly pak jiné dni, o kterých klid byl řídký, ale hojně dály se porady a vespolné hovory. Měl pak tehdy slavný onen král kol sebe nejdůstojnější otce, arcibiskupy Petra Mohučského, Jana Kolínského,[2]) biskupy Štrasburského, Lutyšského, Münsterského, Špírského, Eichstädtského,[3]) pana Jindřicha, opata Fuldského, s některými jinými biskupy, jakož i opaty. Byli také přítomni slavní knížata, hrabata a četní mužové svobodného stavu, mezi nimiž Rudolf, falckrabě Rýnský a vévoda Bavorský, hrabata Berthold z Hennenberka, Ludvík z Ottink[4]) nebyli nikterak nižší než ostatní, kteří zároveň byli přítomni. Ty pak skoro všecky knížata a pány král pozval do své rady, vyslechnouti chtěje slova poselstva poslu z Čech. Získavše tedy příležitost místa i času, poslové z Čech před tvář královu a zároveň celé rady přišli a požádali opata Zbraslavského, aby předložil jejich záležitost; jenž k naléhavé žádosti svolil a příčinu příchodu poslův a svého

---

[1]) Srovn. u Jana z Vikringu (Bohmer, Fontes I., 362), jehož zpráv pro tu dobu však jen s velikou opatrností lze užívati.

[2]) Arcibiskup Kolínský neslul Jan, nýbrž Jindřich z Virneburka (1305—1332).

[3]) Biskupem v Štrasburce byl tenkrát Jan z Dirpheima (1306—1328), v Lutychu Theobald hrabě Barský (1303—1312), v Münsteru Ludvík, hrabě Hessenský (1310—1357), ve Špíru Sigiboto z Lichtenberka (1303 až 1314), v Eichstädtě Filip de Rathsamhausen (1306—1322).

[4]) Tito také (spolu s jinými) provázeli potom krále Jana do Čech, srovn. kap. CVIII.

takto mluvě vyložil: Ubíhati třeba, vece, ze tmy k světlu, 1310
z úzkosti ku pokoji, ze strachu k útočišti pokoje, z horka v besídku; a poněvadž království České zahrnuto jest tmou nesnází, úzkostí nesvárů, strachem běd mnohých, k světlu slavného jména tvého, jímž osvětlen jest již okršlek zemský, z oné země přišli jsme k tobě, ó pane můj a králi; žádáme pak, aby dobrotou tvé královské laskavosti nohy naše vedeny byly na cestu pokoje. Spása naše jest v ruce tvé, pane, nechť shlédne na nás milosrdenství tvé, abychom bezpečně sloužili králi; máme v Čechách krále, totiž vévodu Korutanského, pod nímž nastala tak veliká neúroda míru a spravedlnosti, že nás naléhavá potřeba dohání, že hyneme a nemůžeme mu sloužiti. Na království zajisté onom naplnilo se vidění vykladače snův Josefa, neboť po létech úrodných následovala příliš neúrodná, a kdyby nám Hospodin nebyl zůstavil semene, byli bychom jako Sodoma a Gomorrha. Zachoval nám sice Hospodin símě královské, míním pannu počestnou, oděnou v drahokamy ctností, k jejíž potěše ať pozornost obrátí, prosíme, vaše laskavost, ježto opuštěna jest jako sirota.

Poněvadž tě kdokoli miluje, dobrý králi, a chvála tvá se ozývá
Po celém světě, činíc tvé jméno známé:
Že přeješ spravedlivým, dobrým jsi strážcem spravedlivosti
A ve cti světlo nosíš i činíš mír,
Jsi těšitelem spravedlivých, milovníkem práva,
A protože my víme tolik dobrého, nyní, hle! přicházíme
K tobě, hledajíce útěchy a podpory;
Shlédni, králi, jaké války trpíme, naše dívka
Osiřelá mladistvá ti buď poručena, čeká ona
Na tvé rozkazy, co chceš, vyplniti jsouc uchystána.

A když velmi uhlazeně takřka po způsobu řečníka pan opat toto a jiné v slyšení královĕ a jeho rádců byl pronesl, král odpověděl: Svatá říše Římská, vece, jížto z příznĕ Boží v čele stojím, jakkoli nehoden, uvykla si zákonů božských a veškeré spravedlnosti býti neporušitelnou zásobárnou; neboť od ní vše nespravedlivé daleko třeba vzdáliti, poněvadž jest hlavou království a původem všech mocí. Neboť nikoli k tomu, aby kterákoli věc se děla, nýbrž aby dobře se děla a jak by

1310 se díti měla, aby rozhodovali předem, sebe a své spravedlnost říše pobízí: konává zajisté kníže Římský všecky své práce s rozvahou, poněvadž k stavu jeho málo se hodí, aby později nějakého činu litoval. Toto tedy království České, když motyka smrti tam vytrhla z kořene mužský kmen přirozených králů, spadlo na svatou říši, a jak mne poučují rozhodnutí zákonů císařských, mohu je uděliti, komu budu chtíti. Vetřel pak se v království ono Jindřich, syn Menhartův, někdejšího vévody Korutanského, ne arci branou, ale jinudy. Vstup jeho pak, jak slyším, způsobil východ pokoje a vzrůst všelikého neštěstí. Také předchůdci našemu, panu Albrechtovi, týž ve zběsilé odvaze postavil se na odpor a posud až podnes drze neustává vzdorovati svaté říši. Úhrn pak vydání, k nimž nerozvážnost jeho dohnala svatou říši, dostupuje více nežli sto tisíc liber. To vědí četní knížata a hrabata, kteří na opětné získání toho království říši přispěli a žold velmi hojný obdrželi. Jakkoli však velemocná ruka říše není tak zkrácena, že by jí nemohla býti zdolána osobivá zpupnost onoho Korutance, přece vzdáleno budiž ode mne, abych mimo rozhodnutí zákonův a bez předpisu rady mužů věrných něčeho se chtěl chopiti neb očkoli pokoušeti. Vejděte tedy, vece král, ó knížata a věrní říše Římské, spolu se mnou v radu, nalezněte způsob, aby pobouřenému království Českému dostalo se pomoci a říše těšila se svému právu. Po předchozí tedy poradě vespolné knížata odpověděli svému králi: Králi, na věky živ buď,[5]) neboť spravedlivý jsi, pane, a pravý soud tvůj. Ačkoli pak zákon Boží jest v srdci králově,[6]) a oči tvé vidí spravedlnost, a jsi, jak víme, zakladatelem zákona i znalcem, přece v odpověď ti dáme dle rozkazu svědomí svého radu, spravedlnost a rozsudek, protože to nyní poroučí nám tvá spravedlnost a [tvůj] rozkaz. Prohlašujeme a následkem spravedlivého nálezu rozhodujeme, řkou, že Jindřich, syn vévody Korutanského, který království Českého na porok svaté říše se zmocnil a posud nespravedlivě [je] v moci má, od nynějška všech práv knížeckých pozbyl. Nemá býti králem jmenován onen, jemuž odporuje zákon císařský, ani vévodou býti nezasluhuje, kdo

[5]) 2. Esdr. 2, 3.

[6]) Žalm 36, 31.

vévodství své ve lhůtě určené zákony, skutečně z udělení říše 1310
nepřijímá dle obvyklého mravu, aniž se stará o to ve své mysli zarputilé, aby je přijal. V ruce tvé, pane a králi, jsou všecky končiny země a všech oněch zemí, jež onen Korutanec pod sebou má buď jako uchvatitel neb jako dědic. O zákonitá tedy knížata pro království České a vévodství Korutanské náleží říši Římské se postarati; jakkoli snad páni, měšťané a kdokoli jiný nerozvážně a nedosti opatrně tomu Korutanci slib, člověčenství neb nějakou přísahu učinili, poněvadž vše to bylo nedovolené a nezákonné, určujeme, aby to zůstalo beze vší platnosti a výsledku. Neboť při potupném slibu třeba změniti rozhodnutí. Zalíbilo se králi spravedlivému pronesení spravedlivé odpovědi a souhlasil.

Učiněny jsou tedy hned o tom zápisy a zřejmé listiny privilegií, v nichž Jindřich, syn vévody Korutanského, který se vydával za krále Českého, od říše se prohlašuje za psance a výrokem nálezu všech knížat a kurfirstů, kteří tehdy byli přítomni, zbavuje se všech práv obojího knížete. Také ze slibu a přísahy jemu vykonané vyvázáni všickni, kteří ji neopatrně byli vykonali. Chovají pak se v Praze až podnes privilegia onoho nálezu, pevně potvrzená pečetmi krále tehdejšího Římského Jindřicha a jiných knížat i kurfirstů. [7])

Kapitola XCVII.

Jak císař Jindřich Jana, prvorozeného svého, nerad do Čech poslal, chtěje tam spíše povýšiti bratra svého Walrama.

Potom o panně Elišce, dceři krále Václava, král Římský slyšeti chtěje radu knížat u něho přítomných, jal se mluviti takováto slova: Dívce oné, kterou jako znamenitou a poručení hodnou líčí počestných mužů věrohodná svědectví, jakož pravili jsme ostatně i dříve, tak posud pravíme, že jí přejeme, aby na stolci otců svých seděti směla jako králová. Bratra pak svého Walrama, muže, jak víte, statečného, dáme dívce oné ve sňatek manželský, aby s ní království České dědičně v držení

---

[7]) Viz tyto listiny, datované vesměs ve Frankfurtě 25. července 1310 ve výtahu v Reg. II., č. 2222—2228.

1310 měl. Potěšila knížata řeč králova, i vzdávají králi díky více za utěšení osiřelé panny, nežli za povýšení vlastního jeho bratra. Také poslové z Čech uslyševše výklad jeho, že totiž povýšiti se má pokora opuštěné panny, těší se v srdci vřele, tak že vzdouvající se radost srdce skropila tváře řinoucími se radostí slzami. Souhlasí všickni o panně, ale nikoliv o muži. Král nabízí bratra, poslové žádají, aby syn stal se králem jejich. Pravil pak král: Bratr můj, vece, má léta, dovede za sebe mluviti a bojovati, Jan však, syn můj, jest chlapec velmi útlý a chlapec maličký: běda pak zemi, jejímž králem je chlapec.[1] Naléhali však statečně poslové, řkouce králi: Nikoli běda, ale zajisté dobře bude naší zemi, jestliže tohoto malého chlapce, požehnaný plod života svého, posadíš na trůn království našeho, aby stolec slávy zaujímal a s knížaty sedal místo tebe, dobrotivý pane a králi; neboť my poddáni budeme moci jeho, on pak poslušen bude rozkazu tvého, a tak moudrost tvá říditi bude jeho i nás, totiž krále i království. Neboť stačí, jak vidíme, moudrá moc tvá říditi království, která jsou vzdálena. A tímto způsobem přeli se poslové s králem o krále. K důvěrnému pak hovoru jedině pana Konráda, opata Zbraslavského, králi zalíbilo se přibrati, jehož jal se vážně vyptávati: Proč, vece král, nepřijímáte za krále bratra mého, ale žádáte syna mého? Jemuž opat: Protože, vece, pánu mému, tobě králi, tělem bližší jest než bratr, a kdybychom znali tobě králi, pánu mému, bližšího, jeho bychom žádali, aby nám byl dán za krále. Pravil pak král: Já sám sobě bližší jsem. Dobře, vece opat, velmi dobře mluvíš, pane můj a králi, a já přísahám vám při Bohu, kdybyste vy byl, pane králi, takový, abyste mohl býti přijat za krále Českého, všickni zároveň by vám pro veliké jméno, jež máte, s ostatními vyšli vstříc a s radostí by vás přijali. Nyní však, poněvadž výše jste vystoupil a není možno, aby se to stalo, ať tam syn kraluje místo otce; neboť syn velikou jest podstatou a částí otce. A nechť vás nedojímá, pane a králi, že kněžnička má Eliška věk syna vašeho Jana převyšuje o čtyři leta, neboť syn váš dosáhl věku svého roku čtrnáctého a dívka tato osmnáctého, doba dvou let vyrovná při nich ne-

[1] Eccl. 10, 16

rovnou velikost těla. A nechť nehorší se pán můj a král na 1310
mne, sluhu svého, pro tyto řeči, jež nyní budu mluviti; než byste z ruky mladistvého syna svého takové a tak veliké království pustil, měl byste spojiti se synem svým pannu nebo paní, která by dosahovala padesátého roku. Zasmál se však král, druhého pak dne král přibral tajně zvlášť opaty Sedleckého a Zbraslavského a pravil jim: Vy dva jste mužové velikého jména a dobré pověsti, jste řeholníci, mimo to jste opatové, jste kněží, a proto táži se vás v této věci o radu, již chci následovati. Zapřísahám vás, vece, při Bohu živém, při budoucím strašném jeho soudu, jako v poslední den odpovídati chcete Nejvyššímu, abyste mně zde nyní v tajnosti pověděli, vhodno-li je mně a stavu mému i synovi mému, abych ustanovil jej králem v království Českém? Opatové pak, vázáni jsouce poutem tak vážného zapřisáhnutí, duchem podivu jsouce ohromeni, nejprvé se zamlčeli, a hned vzpamatovavše se králi pravili: To vám pravíme ve jménu Páně, že nemyslíme jiného, nežli to, že by bylo dobré a užitečné, aby syn váš stal se králem Českým. Tato krátká odpověď, vece král, mne zavazuje a více mne přesvědčuje, nežli rada jiných, abych tuto věc učinil. Odešel tedy hned od nich král, ubíraje se do rad knížat; a od té hodiny, jakož my sami jsme viděli a jasně poznávali, záležitost naše, o níž jsme dříve mysleli, že stává se nemožnou, pokládajíce ji za tvrdší nežli diamant, stala se hned ohebnou jako vosk, rozplývající se před tváří ohně a sníh teplotou sluneční.

Nyní zmůže hodina, čeho dříve nedovedl dlouhý čas, neboť čtrnácte dní dříve každého dne a často v noci bývali jsme na poradě a při jednání, a přece ničeho jsme nepopadli,[2]) aniž jsme co prospěli, ale někdy my bez konce chystali jsme se
k odchodu, zůstali jsme však až posud. Patnáctého tedy dne Jul. 25.
po příchodu našem do Frankfurta před arcibiskupy, biskupy, opaty, vévody, hrabaty a četnými jinými stavy říšskými toto přislíbil a vlastními ústy pravil: Hle, Jan, prvorozený můj, kněžničku Elišku, dceru krále Václava, pojmouti má za choť zákonitou. Poslové pak z Čech podobně slíbili za dívku. Učiněno tedy takto smluvené šťastné zaslíbení a privilegii a svě-

[2]) Podle evangelia Lukáš. 5, 5.

1310 dectvím listinným velmi pevně utvrzeno. I určil král místo a dobu sňatku, obrazuje to takovýmito podmínkami, pravil tedy: Konečnou mezi ke slavení sňatku syna svého i deery určujeme, kteréž pominouti vůbec nechceme. Neboť od tohoto
Jul. 25. dne, to jest od 25. července, až do 1. září stanovíme a rozhodně určujeme oné dívce, snoubence syna našeho, čas příchodu do Špíru, města císařského: pak-li že však během oné doby nebude na místo řečené uvedena, prohlašujeme, že následkem toho všecky tyto smlouvy snubné stanou se marnými a prázdnými; neboť doléhají na nás předůležité záležitosti říše, tak že lhůtu časovou nemůžeme jim určiti delší. Volán byl zajisté tehdy král denně do končin Italie a Lombardie. Naléhali pak poslové z Čech, řkouce králi: Pane, řkou, a králi, nechť opatrnost vaše znamená, že nebezpečí způsobí prodlení. království naše horoucí dýše touhou po přítomnosti syna vašeho, a nyní zajisté také, i když přijde s nevelikým počtem, nabude království bez boje. Nechť zalíbí se tedy králi ta rada, aby syn jeho hned ubíral se s námi, zmocnil se království a tam slavil královské hody sňatku. Než, vece král, daleko to budiž ode mne, abych nespatřil tváři v tvář deeru svou a nepolíbil jí dříve, nežli bych vytáhl do Gallie.[3]) Neboť Eliška, paní vaše, jest nyní deerou mou; Jan, vece, prvorozenec můj, nyní snoubenec, těšiti se bude ze snoubenky, a těšiti se budou ze mne syn a deera a baviti se budu jimi. Jděte, přiveďte ji spíše ke mně, abych mohl veseleji žíti. Slovo královo stalo se poslům jako by rozkazem.

V oné době, protože král na povolání pana papeže Klimenta V. zamýšlel odebrati se do Italie, aby nabyl koruny císařské, Jana, prvorozence svého, již za krále Českého přijatého, sám král následkem společné úrady a souhlasu všech knížat, kteří tehdy byli přítomni v hojném množství, generálním vikářem svaté říše před horami ustanovil na pět let; hodnosti té titul má posud. Dokonavše tedy práce sedm-
Jul. 28. náctého dne po našem příchodu, to jest 28. července, vyšedše z Frankfurtu k Čechám spěšně počali jsme obraceti své kroky. Jak veliká pak tehdy ve Frankfurtě slavného krále Jindřicha

[3]) To jest Italie.

povýšená zastkvěla se sláva, jak četné tam kvetoucí rytířstvo, 1310
jaké válečné hry, jaké reje byly, to již

Vypověděti nebude moci mysl má, aniž hledí takové věci
Vypsati, co tu konal svět rozjařený,
Neboť žiji pod takovým rouchem mnišským,
Jemuž není na péči, kdo bojuje krutý boj,
Neboť jen ke Kristu druží se na tomto světě.
Ono však píši, že mnohem veseleji půjdu
Do země, z níž jsem vyšel, protože pravý bude zákon
Tam darem Božím, po vyhnání takového Jebusity,
Jenž nás zničil, čehož celé Čechy želely,
A neustávají plakati, že ten způsobil, že míti bídu
Počal celý národ, jest to jednotlivě známo,
O věcech zřejmých svědek není potřebný.

Když pak my jsme na cestě návratu svého trvali a přicházeli do města říšského, jež sluje Windesheim, z nenadání přišel, z Čech běže Štěpán, krejčí panny Elišky a posel, řka k nám: Zvěstuji vám nikoli radost, ale podvodnou záhubu. Hora Kutná jest zrazena a ztracena; neboť odstoupili hned někteří mužové nestálí, kteří vás poslali, od cesty a věrnosti, kterou smluvili s vámi, a s podporou protivníků, které dříve vlastní zlomyslnost byla vyhnala z Hory, nechali Korutance s mocí jeho vejíti do Hory Kutny;[4]) stalo se to 18. července. Jul. 18.
Slib pak přední muži z Hory před tím byli učinili, že jen na rozkaz a dle vůle krále Římského všecky záležitosti jak Hory, tak království díti se mají, neboť o tom byli poslali králi Římskému listy, jakož i posly. Postrašeni byli jsme touto zprávou, ale nikoli přestrašeni; neboť srdce naše měla důvěru v pomoc Nejvyššího, neboť jemu samému vůle a úmysl náš dobrý byl znám. Ubírajíce se odtud dále došli jsme do Norimberka, kde my tři kaplani, Petr, Konrád, Jindřich, se třemi našimi ctihodnými otci opaty jsme zůstali, kdežto ostatní naši druhové do Čech rychle se ubírali pro kněžničku Elišku, novou snoubenku.

---

[4]) O této události, jež ovšem značně upevnila postavení Jindřicha Korutanského v zemi, srovn. nověji W. Lippert, Meissen und Böhmen in d. J. 1307—10. N. A. Sächs. G. X., zvl. str. 16 n.

Kapitola XCVIII.

1310 Jak poslové z Čech se vrátili a kněžničku Elišku k císaři ve lhůtě jim určené přivedli léta Páně 1310.

O hlubokosti bohatství moudrosti a vědomosti Boží, jak nepochopitelni jsou soudové jeho a nevyzpytatelné cesty jeho! Neboť kdo poznal smysl Páně? Ani snad prorok, jenž pravil: Soudové Hospodinovi propasti mnohé;[1]) jestliže však ústa Hospodinova promluvila, aby se něco stalo, anebo třebas pomyslila, aby konala, kdo to seslabí? Zcela nikdo. Není rady ani moudrosti proti Hospodinu, protože zajisté oči Hospodinovy jsou nad bojícími se jeho, a v těch, kteří doufají v milosrdenství jeho; a kdože doufal v Hospodina a byl opuštěn? Mladší jsem byl a nyní jsem sestárl a nespatřil jsem spravedlivého opuštěna. Četl jsem, že mladíci a dívky doufali v Hospodina a byli od něho osvobozeni. Kdo třem mládencům uhasil v peci požár ohně? Kdo křehkému pohlaví ženskému udělil vítězství na mučidle? To vše působí jeden a týž Hospodin, jenž neopouští doufajících v sebe.[2]) A zdaliž neukázal divu velikého při této osiřelé panně ten, jenž zrozen z blahoslavené Panny? Neboť kdož by uvěřil, či soud by to pojal nebo za možné pokládal, že by se mohlo státi, aby jediná dívka, zbavená potěchy rodičů, bydlící uprostřed pronásledovatelů jako ovce uprostřed vlků, chycená od ptáčníka po způsobě ptáků, zachycená jako ryba ostnem udice, mohla by někdy z takového bludiště pletek plného uniknouti a na stupeň vysoké vznešenosti vysoko vystoupiti? Bohu to snadno, člověku nemožno. Divme se nyní činu, který jsme na Bohu si vyžádali, aby byl vykonán: osidlo potřeno jest, a panna osvobozena jest z rukou hledajících pohany její. Když se tedy vrátili do Prahy dříve jmenovaní poslové, slavnostní výpravu k ozdobě ženské a k slavnosti sňatku dívčina příslušející tu onde u rozličných kupcův a měšťanů Pražských, věrných věřitelů, dívce v ceně více nežli tisíce hřiven pode jménem půjčky obstarali. Přízní pak osudu v době šesti dní po návratu těchto poslův se slušnou družinou a

---

[1]) Žalm 35, 7.
[2]) Judit 13, 17.

s přiměřenou slušností dívka tato k svému odchodu jest vy- 1310
pravena; sedmého pak dne, to jest 14. srpna, s vědomím a Aug. 14.
přede zraky všech, kteří v Praze byli, Eliška, dcera králova, se svou družinou z Prahy veřejně vyjela. Vévoda Korutanský na to hleděl, sestra dívčina, paní Anna, to viděla, zástup nepřátelský o tom věděl, nikdo však jí nebránil, aniž se kdo ptal, kam se ubírá. Neboť postupovala šťastně, aby kralovala a nikoli aby zapomněla na lid svůj a na dům otce svého, ale aby jim přinesla pokoj. Táži se tě jen, odpověz mi, prosím, co z toho větším jest zázrakem, totiž že panna zcela nezkušená tak náhle k tak veliké práci vypravena, či že tak střežená od svých závistníků nebyla zdržována? Zajisté od Hospodina to bylo vykonáno a jest podivuhodné v očích našich; obojí zajisté stalo se prozřetelností božského rozhodnutí a svolení. Neboť připustil Bůh, že závistníci nepoznávali budoucí slávy panny oné, aniž předvídali posledních věcí, ale spíše zaslepeni jsouce zlobou vespolek říkali: Dívka tato, kterou jsme zamýšleli vyvrhnouti z království, již oklamána jsouc pošetilým přemlouváním sama se nyní z království tohoto vyvrhla a odchází, aby se nikterak nevrátila. Král Římský jí, až k němu přijde, nikterak nespojí v manželství s bratrem nebo synem, nýbrž s nějakým neurozeným mužem. Chytře vyvedla takovouto dceru královu jedině pro rod královský lstivost schytralá některých lidí, pročež rádi jí přejeme, aby se tam odebrala; ona ať trvá tam, my trvati budeme zde, jí tam nedostatek, nám pak zde sláva a moc. Nechte ji odejíti, nechte ji odstoupiti, nebraňme jí v cestě, protože strach její byl nad námi a nad syny našimi. I pravili: Dívka tato odchází jako Dina, aby viděly ženy oné krajiny,[3]) a zardění ponese jako Dina, mějž sobě. A mnohonásobně se posmívali, uvádějíce na tuto odcházející dívku zlořečení místo dobrořečení. Oni zlořečí, a ty, Hospodine, budeš dobrořečiti; kteří povstávají proti ní, budou potřeni, dívka pak tvá radovati se bude v tobě. V takovýchto tedy kousavých řečech nebyla umlčena ústa mluvících věci nepravé, ale lhala nepravost sobě, protože tajný úradek Boží temnotou jejich nemohl býti pochopen. Vyšla tedy bez překážky z této

[3]) Genes. 34, 1.

1310 předchozí pře panna královská, přispívala také k vyjití dívky věrnost pánův a měšťanů některých, kteří pro lásku k míru a k vlasti pracovali o povýšení dívčině a dědicům svým pro udělení odplaty. Takoví pak žádali, aby zákonodárce požehnání udělil panně, a aby Hospodin ostříhal její příchod a východ, se modlili.

Takto všichni řkou a upřímným srdcem prosí:
Ten právě buď tvým vůdcem, jenž kdysi mořem provedl
Israele, a za strážce na cestě ať Tobiášův
Anděl ti stojí, ať zahání od tebe, co zle zarmucuje;
Jemuž běh oblohy slouží, moře, větrové,
Jemuž slunce, jemuž komety, jemuž i noc i den i planety,
A jemuž tvorové slouží neustále právem,
Jemuž světlo, jemuž hvězdy jsou poddány, nechť ráči dívce
Této býti vůdcem mírotvorným jako přítel.
Ty, jenž vládneš nebesy, rač jejím býti věrným
Vůdcem a zachovatelem, Ty, milovníče panenství,
Doveď ji šťastně na místo i nazpět.

Kapitola XCIX.

Jak opatové Sedlecký, Zbraslavský a Plaský kněžničce přicházející vesele vstříc vyšli léta 1310.

Duch vycházející panny Elišky hojnými skličován byl vzdechy, protože druhá sestra, zapomněvši na tělo a krev, nikterak jí nepřála zdaru cesty. Ubírala se tato panna rychle, cestu konajíc kroky nikterak váhavými, my pak, kteří, když ostatní spoluposlové a druhové naši do Čech dříve vešli, zůstali jsme vně v krajinách Německých, místa útočiště, jakkoli jsme mohli, tu onde jsme hledali,[1]) nikdy a nikde přece bezpečni, ale zapleteni v úzkosti strachu jsme byli, neboť strach a třesení připadlo na nás,[2]) tak že někdy skličeností

[1]) Opatové obávali se vrátiti do Čech z duvodů politických, když tam strana Jindřicha Korutanského zase se zmohla; (srovn. níže v této kapitole reči, které jim kronikar vkládá do úst).

[2]) Žalm 51, 6.

ducha jsme lkali řkouce: Běda nám, o smír pro zemi se postarat jsme přišli, a nyní zajisté, nepomůže-li nám Hospodin, do království Českého jakožto vyhnanci se nevrátíme. Vždyť známe zpupnost Korutanců, kteří v Čechách jsou, také podvodnost mnohých měšťanů, kteří nenechají z království vyjíti ze závisti tuto pannu opuštěnou. Takto, když ona nepřijde, zrušeno bude zasnoubení, všecky sliby budou rozvázány, a tak bude jako dříve v zemi naší bída a běda všem bydlícím v ní. Tu však jedinou máme útěchu, že v některém klášteře svého řádu v Německu vykonáme slib, neboť mnohem lépe jest býti pokojně mnichem pokorným, nežli býti opatem s těmi, kteří nenávidí míru. 1310

To rozum praví a v tom mne mysl má přemáhá,
Po všem světě nic [že] bez míru není příjemného.
Pravidlem ctností je mír i zářivou formou,
Brzo stává se vlast opuštěnou, když zahnán mír.
Mír-li se zahání, město pak plení,
Obec nemůže býti dobrá, jíž mír nedává svých darů;
Všecky radosti málo ceň, ale stává se trpkým,
Cokoli na zemi děláš, není-li smluv míru.
Ó míre, jak sladká je tvá hostina, protože chlácholíš
Nebe jako zemi, protože umíš zaháněti války.

Nevrátíme se tedy k nesvornostem Českým, neuvede-li nás onen milosrdný Hospodin takořka zázrakem nazpět, k němuž jsme myšlenku svou obrátili a důvěrně naději máme, soustrast pak máme s urozenou pannou, protože ctnost její nemá, jak se obáváme, výše povznesena býti. Ó Hospodine, jenž držíš trůn nebeský, shlédni na služebníky své, otevři oči své a viz tuto sklíčenost. Podobná a mnohem hojnější slova naříkavá při vespolných rozhovorech častěji jsme pronášeli. A když v téže době v Ebrašském klášteře [3]) našeho řádu v naději útěchy po několik dní jsme se zdrželi, přihodilo se, že v předvečer svatého Bernarda [4]) za osvěžením oni Aug. 19.
tři opatové z Čech před bránu na jeden zelený pahorek si vyšli. Já pak znechutiv si očekávání zůstal jsem uvnitř v komoře. Pozdvihnuvše pak oči, vidí opatové sluhu Viléma z Plas

[3]) Ebrach blíže Bamberka.

[4]) To jest dne 19. srpna.

1310 na koni bez sedla sedícího, an k nim v nejrychlejším trysku pospíchá; vidouce pak koně, jezdce a to bez sedla, pravili si vespolek: Toť je znamením veliké věci a důkazem potěchy, sluha tento nám známý zajisté bude dobrým poslem. Došel pak křik jeho a volání radostné dříve k opatům nežli on sám. Hlas volajícího byl tento: Zvěstuji, vece, vám, pánům svým, radost velikou,[5] která bude všemu lidu; hle, kněžnička naše, jíž touha vaše čekající očekávala, minulou noc přenocovala v Norimberce, svědectví toho podává posel i list. Jakmile ocitl se hlas zvěstujícího dobro v uších opatů, netušená útěcha vlila v zarmoucené duše ducha nevýslovné radosti. Zármutek vymizel ze srdce, jedině radost si zaujala mysli, i slova rozná vycházela z úst jejich radostí způsobená, jak jednomu každému dávala je vyslovovati potěšená oddanost. Mně pak, jenž jsem byl zůstal uvnitř, otec můj, pán Zbraslavský, zvěstovati chtěje věc novou a radostnou, rychleji kroky kladl a ostatní předejíti pospíšil. Křik však radostný, jenž rychle ke klášteru se dostal, podobně přiměl mne, abych vyběhl vstříc svému opatovi. Spěšně jsem šel a pánu rychle přicházejícímu rychleji naproti jsem vyběhl, jenž mně hned řekl: Dobře, vece, Petře, dobře je s námi, protože přání naše pomocí Boží se vyplnilo; hle, kněžnička naše přichází. A já v ohnivé radosti pravím k němu: Pane, řku, v povinnosti své posud jste trvali s nechutí, snášeli jste obtíže; nyní však takřka nové símě na zemi se hází. Nastávají nám tedy duové žní[6] a dílo nové práce, protože doba počtu přišla. Neboť dnes myslím, že Zbraslav takřka znovu jest založena, zachoval pak nám Bůh pannu tuto za zakladatelku, aby doplnila úlohu otce svého. Mnoho takových věcí jsme mluvili, jak promlouvati dávala veselá a radostivá látka. Celou onu noc beze spánku jsme ztrávili radostí a ráno, když jiní vstávali na jitřní, my vyšli jsme na cestu. Vyšedše odtud z rána, ubírali jsme se do města, které se nazývá Mergentheim, kde druhého dne s pannou královskou radostně jsme se potkali. Vidouce pak ji zaradovali se opatové radostí velikou velmi. Těšila pak se i ona z přítomnosti opatův, což sama o sobe

[5] Podle evang. Lukáš 2, 10.

[6] Podle knihy Soudců 15, 2.

dosvědčovala, když přede všemi takto mluvila: Jest mně, 1310
jako bych celé Čechy viděla, když vás, otce své, přítomné mám. Přišli pak tehdy s dívkou pan Heinman z Lichtenburka, řečený Krušina, Markvard ze Zvířetic, kteří k oněm znova se přidružili, jimiž dříve zasnoubení doneseno bylo. Ubírajíce se odtud dále, přešli jsme skrze Wimpfen a došli jsme do Sinsheimu.[7] A tam Walram, bratr pana Jindřicha císaře, muž zajisté krásný a nádherný krásou a statečný, dívce naší uctivě přišel vstříc a ji ve svou péči úplně přejal; odtud postupujíce přišli jsme šťastně vedením Božím do Špíru, města královského, ani mnozí s radostí dívce vycházeli naproti.

Budiž nyní nepřemožitelný král nebeský veleben,
Jenž ostříhal kněžničku, která daleko šla,
Aby sobě zachovala život a zemi uvedla
V lepší stav, jež stála plna provinění.
A kdyby jí nebyl pomohl Bůh, nikdy by nebyla mohla
Tato vyjíti, aniž odtamtud byla by vyšla.
Věc je velmi podivná, a dobroty božské
Znamení při tom zářilo, že panna dovedla
Takto překonati nepřátele, střehoucí všude dvéře,
Kteří takovou mohli zajmouti a držeti uzavřenu
V opevněném vězení, ale Kristus milým darem
Tuto dívku ohradil sám, protože věděl,
Jak veliké jemu statky chce dáti a jaké dary.

Kapitola C.

Jak císař Jindřich kněžničku Elišku v Haimbachu radostně přijal roku 1310.

Ó kdybych nyní uměl sepsati nebo shledal
Tak velikou dovednost svou, že bych já slavnost jásavou,
Kterou prvorozenci král učinil, způsobem uhlazeným
Dovedl vylíčiti a slohem urovnaným zachovati,
To bych chtěl, ale já toho nedovedu, protože žiji
Málo věda, a slabá jest mysl má, jíž prominouti musíš.

---

[7]) Nedaleko Heidelberka.

1310 Ale protože myslí upřímnou ti vykládám jen pravdu
Řidčeji slýchanou, ale viděním ode mne poznanou,
Zde méně vzdělaným způsobem staral jsem se, aby se ti napsalo,
Ale velmi se to líbí, protože kdo chce potom uhlazený
Výklad ukovati, má zde jakousi podporu.
Nyní podkládám věc, a druhý ať k ní dá barvu.

Požehnaný Bůh a otec Pána našeho Ježíše Krista, otec milosrdenství a Bůh plné útěchy! Po namáhavých nepříležitostech skličeností, jež snášela tato něžná panna, potěšiti ji hojnými dobrodiními dobrotivě ráčila milostivost Vykupitelova. Při odchodu a na cestě návaly bouří dívka tato byla zasypána, ale s pomocí Boží vyvázla ze všeho a nyní také ku přístavu přišla šťastně a bezpečně: jež ve strachu byla žila ve své vlasti, s náramnou poctou přijata v zemi cizí. Ohlašoval se tedy příchod urozené panny, a nastala radost a plesání všem.[1] Byl tehdy král Římský v Haimbachu,[2] klášteře totiž Křižovníků špitálských, který od Špíra vzdálen jest dvě míle. Do Špíra pak tehdy když došla ona dívka, láska netrpělivá a radost ze srdce plynoucí, jíž z příchodu dívky, totiž snachy své, král a králová byli pojali, způsobovala jim planoucí touhu, aby spatřili dívku. A bez prodlení ke vznešenější panně vznešení z Haimbachu do Špíra od krále posláni jsou poslové, aby s náležitou slušností ku králi mohla býti přivedena. Když panna uslyšela tato slova poslů, přivolila jim moudře a pravila: Ochotna jsem ke všem rozkazům pána mého a krále. Když nastalo ráno, panna časněji vstala, a jak se králi zlíbilo, ze Špíra s Walramem, bratrem královým, a mnohými šlechtici k Haimbachu se ubírala. A když ke vsi u prostřed cesty ležící panna se svou družinou přišla, o s jak velikou tehdy nevylíčitelnou slávou panenské nevěstě vstříc se vyšlo, a s jak velikou radostí obřad nastávající slavnosti veselými znameními počat. Neboť král poslal vstříc panně znamenité rytířstvo s rozličnými knížaty, hrabaty a jinými velmoži, kteří tehdy byli přítomni, ježto spolu s har-

---

[1] Evang. Lukas 1, 14.

[2] Pobyt Jindřichův v Heimbachu listinně zjištěn jest od 29 srpna (srovn. Heidemann, Peter v. Aspelt 158, pozn. 218).

fami, bubny, troubami při zvuku rohu v jásotu uvedli novou 1310
snoubenku. Bylo vojsko ono velmi veliké a silné, množství jezdců nesčetné; před ním a vzadu zástup, jenž se byl sešel, na dálku víře nepodobnou byl roztažen v pravo i v levo; následkem tísně koní a jezdců široká cesta stala se nescestnou. Sem tam byl jsem tlačen a bál jsem se, aby noha koňská neuškodila nohám mým. Zástup tlačil zástup, neboť při všech byla dychtivost viděti nevěstu; jízdě pak Šalomounově, na voze svém slavně sedícího, přirovnával jsem tehdy častěji v srdci svém mlčky onu nevěstu a pravil jsem: Požehnaná's [3]) ty, dcero, od Hospodina, protože uvádí tě již podivuhodně pravice jeho, pravice Hospodinova již při tobě činí moc, pravice Hospodinova zajisté povýší tebe, nechť učiní Bůh můj, abys vzrůstala jako písek mořský, a nechť udělí ti požehnání z rosy nebeské. Rozpomenul se Hospodin na opuštěnost tvou, kterou jsi měla v zemi vlastní, a nyní nabízí se ti chvála a sláva v zemi cizí; slyš, dcerko, a viz a přichyl ucho své,[4]) protože zatoužil král po tvářnosti tvé. Potom když panna se přibližovala k místu, kde byl král s královnou a jednorozeným synem svým, totiž novým snoubencem, sjednocený a mocný zvuk hudební a hlahol trub předcházel před ní a oznamoval, že ona jest na blízku. Vystoupil tedy král do večeřadla velikého, dlážděného, aby tam spatřil pannu a přijal svou snachu, jiní pohlíželi skrze mříže a okna, pobíhajíce sem tam ku vznešenému divadlu, kde přicházející nevěsta měla přejíti, hledíce spatřiti, jaká by byla. Viděly pak ji dcery vlasti oné a prohlašovaly ji za velmi krásnou, a výroky královniny chválily tvářnost dívčinu. Přišla tedy královna, dcera krále Českého, s úpravou dosti hojnou v šatě zlatohlavovém, obklopena rozmanitostí a ukázala se před králem. Uvedl pak ji král do večeřadla svého, kde přede vším množstvím lidu, dívku drže pravicí a syna v levici, naplněn jsa radostí král vece k dívce: Raduj a vesel se, panno nejmilejší, posud byla jsi dcerou krále Českého, nyní budeš a slouti budeš dcera má, já ti budu za otce, ty mně za dceru.

---

[3]) Kronikář užívá v následující části zase četných, tu a onde případně upravených citátů z písma.

[4]) Žalm 44, 11.

1310 Přijímám a beru tě dnes za dceru svou. Hle, zde stojí jednorozený můj, ženich tvůj, on syn a ty dcera; dobře tobě bude v domě mém, žádná věc, vece, tě nezarmoutí, zapomeň na lid svůj a dům otcovský, jestliže snad něco tam se stalo tobě na obtíž, zaraduj se nyní dosti, dcero milovaná. I potěšil se král velmi z přítomnosti panny urozené. Sotva pak dočkati mohla králová, ona žena ctnostná, jejíž paměť je sladká nad medu plást,[5]) aby pannu od sebe propustilo dobrotivé oslovení královo. Poslavši pak rytíře žádala, aby nevěsta ona postavena byla před tváří její. Přicházela dívka z útěchy do útěchy, totiž z rukou otcových takořka v mateřskou nejmilovanější náruč. O jak sladkými slovy sladká ona králová oslovila dívku! Požehnán buď, vece, radostný tvůj příchod, dcero má, poselkyně radosti, požehnána buď Hospodinem nebeským, jež požehnání zvláštního plesání mně příchodem svým jsi přinesla. Dobře mně a dobře tobě, dcero má, mezi všemi pannami ty mně milovaná a napřed vyvolená, slavná ty potomkyně velkého krále, protože tobě poklad svůj, útěchu svou, světlo očí svých, Jana, jednorozence svého, poručím a zamýšlím svěřiti, abys stala se společnicí na loži jeho. Co dále budu ti moci učiniti, hle, já, matka tvá, ty dcera má, vše moje jest tvé. Rukou královskou objala šíji dívčinu, okem v oko neodvratně patřila, potěšnými slovy k dívce ostýchavé mluvila a políbila ji jednou a podruhé. Dívka pak naplněna jest úžasem a nadšením při té poctě, jížto se jí dostalo, málo slov po způsobu cudné dívky mluvila. Ale nyní číkoli mysl v nejtajnějších hlubinách ať se otáže, zdali byl tehdy spíše čas plakati či smáti se, čas příhodnější k smíchu či k pláči? Ať myslí kdokoli, co chce, já však vypravuji věci [svým] smyslem poznané, že tam bylo větší množství Čechů plačících nežli se smějících. Ona věc, kterou jsem dříve byl četl, stala se tam do slova: Petr pak vyšed ven plakal hořce. Plakal zajisté tento Petr nikoli následkem zapření, ale následkem potěchy.[6]) Neboť jak mohla se kterákoli mysl zbožná zdržeti pláče, když slyšela, že na pannu úplně opuštěnou, kterou tolik běd bylo sklíčovalo, Otec milo-

[5]) Žalm 18, 11; Eccles. 24, 27.

[6]) Podle evang. Matouš 26, 75, jehož slov kronikář Petr ovšem užívá narážkou na sebe.

srdenství shledl tak milosrdně okem milosrdenství? Čí zajisté 1310
celá duše není dojata, útroby se nepohnou, kdo znamená, že dívka, která včera a předevčírem trpěla pronásledování od mnohých lidí, zbavená přirozených rodičů, vyvolena jest k tomu, aby byla dcerou a snachou pána a knížete celého světa? Tak zaplakal i zbožný Josef, když spatřiv bratří uslyšel, že otec je živ a zdráv,[7]) protože radostí se nemohl zdržeti. Po veselých hovorech vystrojena plná hostina, pokryty stoly, množstvím pokrmů nejhojněji se opatřují. Byl jsem tehdy jedním z oněch hodujících, ale abych provinění svého nezakrýval, více jsem po stole zrak pásl, nežli chuť. Viděltˊ jsem zajisté ozdobnost onoho domu, jíž zrak můj se kochal. Nemohl jsem od drahocennosti příprav, stolů, pokrmů, nádob zlatých, také rouch hedvábných, jež krášlily povrch stěn, a od řady vesele posluhujících sluhův odvrátiti zraku; také oči mé kojilo utěšené podívání, když slavná panna Česká měla po jednom boku paní Markétu, královou Římskou,[8]) a po druhém paní Beatrici,[9]) matku budoucího císaře. Viděl jsem také s radostí, že naši opatové z Čech na té hostině přidruženi byli z blízka králové Římské. Na pokrm častěji se zapomíná, když oko zajímavými pohledy se pase a živí; a ani sluch na té hostině nebyl zbaven předmětu sladkozvukého. Po bohaté oné hostině povstalo se od stolu, na místo vhodné pro odpočinek panna ctihodná uctivě dovedena, když jí připojena nová družina, po namahání na cestě požádána, by pouhému pohodlí se oddala. Dívka chtěla odpočívati, ale radost všech jiných plesajících jí působila nepohodlí; zpívali, křičeli, tančili ve dne i v noci, přemnozí písněmi sladkozvukými, reji a plesáním se ozývali. Zůstali jsme tam všickni bez vzdálení radosti pospolu pět dní; potěcha králova i králové obveselila sklíčenou duši dívčinu; vždy jedna radost nastávala po druhé.

Všickni se učme a tomu jiné přiučujme,
Jak velmi jest laskav král nebeský, jenž jako réva

[7]) Genes. 43, 28—30.

[8]) Markéta, choť Jindřicha VII. (od r. 1292), byla dcerou vévody Jana Brabantského; srovn. o ní níže, zvláště kap. CXIV. a CXXIII.

[9]) Beatrix, matka Jindřicha VII., choť vévody Lucemburského Jindřicha (III.), byla dcerou vévody Balduina z Avesnes.

1310 Kvetoucí vydává plod, zaháněje, když chce, rychle žal.
Válek proti sobě příliš se bála tato dívka,
A lkajíc v mysli, obou rodičů zbavena
Stála znepokojena, přece nyní jest potěšena,
Poněvadž za vlastní přijata od krále jako milá dcera.

Posléze svolav k sobě rádce dívčiny král pravil jim: Co to jest, co slyším ze všech hovorů? Slíbili jste Hory Kutny bez překážky přiděliti mému synovi, slovy i listem jste to potvrdili, avšak hle, koluje pověst, že vydány jsou našim nepřátelům; smlouva vaše tedy stala se neplatnou a marnou. Odpovídajíce k tomu rádcové panny pravili králi: Nechť nedojímá té, řkou, pane a králi, že Hory Kutny obsazeny jsou Korutancem, nepřítelem říše, neboť je s vůlí Boží radou a pomocí přátel svých brzo získáme nazpět bez tvého namahání; a nebudiž králi starost, jestliže na čas zle se pozdvihují nepřátelé říše, pokoje a vlasti naší. Zachovány budou zajisté všecky jednotlivé věci, jež skrze nás řečeny jsou a učiněny srdcem upřímným, věrností nepřetvářenou. Řeč toho druhu postačila králi,[10]) i pravil král: Hle, dám vám nyní svého jednorozeného [syna]; jemu ukazujte stále v tomto i v jiném svoji věrnou službu. Ducha nesmírné potěchy vlilo v rádce dívčiny toto vyřčené slovo královo; neboť velmi se obávali věrní dívčini, aby král popuzením zlých lidí v začaté práci na mysli se nezměnil. Bylo by se to snad stalo, kdyby pevnost veliké stálosti v mysli pravdomluvného krále nebyla trvala. O Bože, kolik a jak velicí synové Belialovi často jedovatým jazykem k uším královským štěkali a říkali: Nevrhejte, králi, perlu před vepře[11]) a nedávejte jednorozeného svého, útěchy své, psům a nedávejte syna svého lidu hříšnému, synům zločinným, národu ničemnému. Onen národ Český vlastní krále zabíjí, věrnosti nezná; nerozvážné jest počínání,

[10]) Z vypravování Petrova, ač opatrného, přece jest patrno, že zasnoubení Eliščino naráželo na překážky, ne ovšem z důvodů morálních, jak současné pomluvy napovídaly (srovn. o nich Heidemann, Peter von Aspelt, 159 n.), ale politických (srovn. níže, co o námitkách proti sňatku Janovu líčí náš kronikář sám). Heidemann na uv. m. správně asi tuší, že Jindřicha VII. nenechlácholila tak řeč opatů, jako vliv arcibiskupa Mohučského Petra z Aspeltu.

[11]) Evang. Matouš, 7, 6.

že jim váš jediný [syn] se určuje[12]). Ó jazyku lstný, jak se odvažuješ nestydatým čelem takové věci vychrliti a žváti? Hospodine, osvoboď Čechy ode rtů nešlechetných a od jazyka lstného! Střely utrhajícího tobě [jsou] ostré, podobné uhlí pustošícímu. Nechť potřeni jsou nepřátelé Čech, protože jazykem svým lhali králi. Král však obdařen jsa darem moudrosti a stálosti, odpověděl klamavým a nešlechetným svým odpůrníkům: V království Českém až posud mocni byli králové a knížata, jichž sláva osvítila a naplnila i vzdálené končiny světa. Každý však rozumí, že sláva králů záleží ve množství věrného lidu. Jak tedy slavní oni králové čeští byli by kdy mocni bývali, kdyby nebyli měli mnohý a věrný lid? A nezatemňuje věrnosti Čechů, jestliže zabiti jsou někteří jejich králové. Víme všickni, že mnozí naši předchůdcové, králové Římští, zabiti jsou, na ústí meče zemřeli. Němci však byli jejich vrahy. Kdo zabil Adolfa, kdo zahubil Albrechta, krále Římské? Zdaliž nevíme, že to učinil Němec? Zajisté, ale zdaliž proto zločinem věrolomnosti vinno bude věrné a ušlechtilé Německo? Budiž to vzdáleno, nebudiž zatemňováno nátěrem věrolomnosti veškero rozplození plodistvé Germanie. Svědčí vám zprávy starých i kroniky, že nikdy zabit nebyl některý z králů Českých skrze Čecha, ale skrze Němce a Alamana, a kdyby snad některý z Čechů zločinnou ruku byl vztáhl na svého knížete, celý národ by přece proto nebyl hoden hany. Apoštol Petr proto nebyl zlý, třeba Jidáš byl nejhorší. Přidal opět král slova: Co jsem psal, to jsem psal; jednorozeného syna svého Jana slíbil jsem Čechům a učiním, co jsem slíbil. Ba i snáze jest mně ztratiti syna nežli víru. I pravil král: 1310

Všem je známo, že při každé věci naskytuje se
Jedna věc, jež je horší, ostatek toho však [je] lepší.
Co lepší, chválím, tak klamu násilí já, jenž nejsem ničím.
Stává se však příliš nenáviděným vše, co jest vadné.
Chválilo-li by se dobré, pro zlo ať se neodmítá;
Když chybuje Walther, proč trpí Otto nebo jiný,
Nechť nese hřích, kdo sám dopouští se viny;
Jidáš zhřešil, ale Petra neposkvrnil,
Petra nedotýká se tento zločin, jenž Škariotského skličuje.

[12]) Srovn. pozn. 10.

Kapitola CI.

1310 Jak císař Jindřich Janovi, prvorozenci svému, ve Špíře ná-
Sept. 1. dhernou slavnost sňatku vystrojil léta Páně 1310, dne 1. září.

Potom ve Špíře viděl jsem slavnosti podivuhodné.
Bohatství s rozkoší tam bylo veškeré,
Rytířské hry s radovánkami tam byly spojeny.
Jazyk nedovede vypověděti, tak ani nebude uměti vyložiti
Oné královské slavnosti, protože takové věci neumím.

Neboť když nestálosti neznalý, ale ve slibech nejvěrnější pan Jindřich král, kníže Římský, vyplniti chtěl všecky sliby, dokonati zasnoubení a synovi svému prvorozenému zamýšlel vystrojiti nádhernou slavnost sňatku, poslal služebnictvo a povolal ovšem mnoho knížat a hrabat i pánů, kteří jednomyslně svolili a ke dni slavnostnímu do Špíru provázeni radostí, jak král byl poručil, přišli. Neboť nastával den nejslavnější, jenž ku poctě slavného onoho krále v paměti stále má býti uchován. Poslal také do Špíra, města královského, aby všickni jednotlivci sebe a své věci uchystali ku povznesení a konání slávy oné slavnosti. Poručil tedy král obstaravatelum svým, aby ve Špíře na místě dosti širokém a rozlehlém, po boku hlavního chrámu Špírského, jenž směřuje k severu, stoly, sedadla, lavice a stolice zřízeny byly dílem umělým a jemným, jež by slušně se hodily k stavu důstojnosti královské. Což vše se stalo, dle toho jak to nejlépe poručiti dovedlo nadání a ruka stavitelův. Opatřila též opatrnost králova, by k hostině královské nenedostávalo se hojné zásoby všech věcí potřebných. Když posléze všecky přípravy a potřeby k nádherné té slavnosti byly uchystány,
Aug. 30. hle, dne 30. srpna, to jest v den sv. Šťastného a Zbožného, což tehdy připadlo na pondělí[1]), slavný král s královou Marketou, chotí svou, a novou snoubenkou, pannou Eliškou, jakož

[1]) R. 1310 připadlo sv. Šťastného a Zbožného (30. srpna) na neděli, nikoliv na pondělí; Palacký II., 1, 350, pozn. 414 míní, že třeba držeti kronikářovo udání dne (v pondělí) a že tedy Janovi uděleny Čechy v léno dne 31. srpna, což také jiní po něm opakují, ač důvody jeho nejsou rozhodující.

i s převelikým množstvím knížat a šlechty i za veselého a 1310
jásavého zvuku všeho druhu nástrojů hudebních ubíral se do Špíru. A když již nastávala hodina třetí, do bran města Špírského vkročilo veselé shromáždění. Ó jak veliké tehdy činy pocty spatřily oči mé! Stěny domů vně odíval kment a nach, v oknech, u mříží a u dveří stál pomíšený zástup radujícího se lidu, dívající se z daleka, aby spatřil moc královu, úpravnost králové a přicházející nevěsty. Při pronikavém zvuku hudby a znění zvonů slyšel jsem hlasy mnohých říkajících: Spasení, sláva a čest[2]) i moc buď tobě, králi náš a pane. Poněvadž jsi ty pán náš, král mírumilovný a slavný, po tváři tvé touží veškerá země. Volají také mládenci a panny, starci s mladšími jednomyslně řkouce: Ať žije král Jindřich se synem svým na věky. Zástup pak, jenž se byl sešel na den slavný sňatku královského, jenž se ubíral napřed a následoval, byl nesčíslný a význačný oděvem ozdobným. Po tomto veselém vjezdě následovala veselejší hostina převesele hodujících. Hodoval král s knížaty a rytíři toho hodnými. Králová pak s novou svojí dcerou a svou slušnou družinou velmi vesele zřídila hostinu, o které jednomu každému dáno jest dle jeho postavení, čeho bylo třeba, a i nadbytkem nemálo; hodovali všickni skvěle. Tato pak hostina byla jen jakoby nějakým oznámením a úvodem k věci budoucí. Okolo pak hodiny deváté onoho dne král poručil svolati k sobě knížata a voliče svaté říše, kteří tehdy byli přítomni, a přemnohé jiné šlechtice, při nichž byla nějaká moc a znalost, a pravil k nim: Vy víte, vece, proto že sami jste byli přítomni, jak nedávno ve Frankfurtě jednalo se o království a králi Českém s vůlí vás všech. Nyní tedy, jak jste tehdy radili a svolení dali, zamýšlím království ono odevzdati jednorozenému [synovi] svému Janovi jménem a rozhodnutím svaté říše. Aby pak mu právo mocněji připadalo, pannu, dědičku zákonitou onoho království, dnes jemu manželstvím připojiti nás těší. Následek toho pak jest a spravedlnost poroučí, aby dnes království to syn můj od říše v léno přijal a následkem toho i jiných knížat titul a jméno obdržel. Odpověděli kurfirsti i jiná knížata i šlechticové království řkouce: Není, pane králi,

[2]) Podle Apokal. 19, 1.

1310 při tomto činu nijakého nyní potřebí jednání, protože vše dříve ve Frankfurtě zralým úradkem bylo napřed prozkoumáno. Dále nyní nezbývá nic jiného v té záležitosti, leč jen přímo přistoupiti k činu. Slovo královo líbí se nám všem; co déle bylo uvažováno, musí se rychleji dokončiti.

O čem dlouho se jedná, nechť rychle se provede,
Nyní rychle buď dokonáno, co tehdy jednáno,
Co zalíbilo se králi, to dodává síly zákonu.
My souhlasíme s tebou všickni, králi, protože víme,
Že ty spravedlivě jednáš a hledáš úmluv míru,
A my doufáme, že ratolest, jež ti vzrostla,
Syn znamenitý, bude šlechetný a zahánějící zla,
A že potom králem tobě podobným panským bude,
A nikdy lehkomyslným, to ukazuje věk mladistvý.
S tímto mladým jinochem velmi moudrým
My spolu se radujeme, že má býti Čechem.

Tak tedy konec této porady dal počátek nové radosti již přicházející. Neboť přibrav si všecky kurfirsty říšské, knížata i jiná hrabata, kteří tehdy byli přítomni, k síni domu Hospodinova, totiž ke vchodu většího chrámu ve Špíře směrem k západu, král slavnostně oděn jsa rouchem královským přišel, žezlo maje v ruce, i seděl na stolci, korunu zlatou nesa na hlavě své. Já pak tehdy byl jsem uvnitř v chrámě, Bohu konaje povinné hodinky, a hle, náhle hrozný jakýsi zvuk velikostí svou poděsil mne, jako by zajisté hrom přicházel s velikým zvukem, a jako lámání všech stromů by se dálo a domův, a jako by srážení se dělo zbraní a velikých, řítících se skal. Stal se jako by s nebe náhle zvuk a hlas velmi strašlivý následkem pokřiku lidu se radujícího a sběhu a ze hry hudby všeho druhu, tak že se zdálo, jako by celý kostel měl ze základů býti vyrván. Z kteréhož křiku naplněn jsem byl velikým úžasem a tehdy, což mně Bůh račiž odpustiti, více hnut jsa touhou viděti nežli zbožností k modlení rychle jsem běžel i vystoupil jsem na velikou hromadu dříví, abych viděl, co to jest, co vydalo ohlas tak velikého zvuku. Spatřil jsem tehdy množství veliké, jehož sečísti nikdo nemohl, mužův urozených, rytířů s ozdobou rouch rytířských, na převysokých koních sedících, a uprostřed nich Jana, syna králova, krásou nad jiné vynikajícího, po jehož pravici i le-

vici neseny byly na kopích praporce rudé barvy, mající upro- 1310
střed bílého lva, neveliké v počtu asi padesáti. Když pak syn přišel na místo, kde byl otec, vida jej hned seskočil s koně a sklesl k nohám jeho; i seděl král oděn rouchem královským na stolci dosti vysokém; když pak vykonána byla skrze syna přísaha i slib, jak ostatní knížata je konávali svaté říši, král syna svého Jana ustanovil králem Českým, právo, titul a jméno knížete mu udělil. I podav žezlo království Českého se všemi zeměmi k němu náležejícími z moci svaté říše právem dědickým jemu a dětem jeho i potomkům dal zákonitě a daroval a potom jej políbil. Vznikl potom postrach a lomoz větší nežli dříve, neboť tehdy z nové radosti každý s koněm svým vrazil do jiného, každý zlomil kopí s praporcem, zároveň ke hře pobízel jeden druhého, brzo mluvením, brzo drážděním, brzo vlečením, způsobem však ve všem přátelským a příjemným. Neboť líbí se všem, že Jan, syn krále Římského Jindřicha,

Stal se knížetem, a že jest pro budoucnost králem
On Českým, jemuž právo jiných králů
Jest od otce dáno, jenž hrabství Lucemburské
Tehdy i nyní udržuje, jenž tak statky na statky kupí
Nikoli mocí lsti, ale mírné jednání
Mu to udělilo, co mu přirozenost jeho odepřela.
Ti, kteří žezlo nesou, dříve oba byli hrabaty,
Zákony ctností způsobily, že se stali králi.
Tento otec i zrozenec byli hrabaty hrabství
Lucemburského, jichž nechť andělský chrání meč.

Když pak král synu svému Janovi stanovil odkaz míru a učinil jej knížetem, aby mu hodnost královská byla na věky, objevil se vzrůst radostí ostatních. Nebo okolo doby večerní král vešel na veliký palác, zavolal nevěstu i ženicha před pohledy přítomných knížat i šlechticů. Pan Jan však, arcibiskup Kolínský,[3]) předeslav slova k manželství potřebná s Janem, synem královým, přede všemi zákonitě spojil za choť onu pannu Elišku. Pomyslíš, jak veliká tehdy vzkvetla veselost v tak jaré družině z dojmu veliké ra-

---

[3]) Arcibiskup Kolínský slul Jindřich; srovn. výše kap. XCVI., pozn. 2.

1310 dosti? Každý, co chtěl, pronášel, a přece nikdo při vzrůstajícím křiku jinému rozuměti nemohl. Nová snoubenka snad oné noci odpočívala bez ženicha, a tak celý onen den všecek v radostech se ztrávil. Následujícího pak dne časně z rána, když slunce již vyšlo, před ložnici nevěstinu jsme přišli, a abychom ji spatřiti mohli, nějaký čas jsme čekali. Okolo třetí hodiny dvéře komory se otevřely, nová nevěsta matku královu, paní Beatrici, a královou majíc po obou bocích, vyvedena z ložnice, jichž pozdravení však tehdy přítomným opatům nikterak nebylo odepřeno, následkem však věci od nás dříve v krajinách Českých nespatřené nastalo nám podivení úžasu plné. Neboť vycházela tehdy nevěsta z ložnice své s rozpuštěnými a volnými sem tam po ramenou svých vlasy zcela bez vínku a koruny, ozdob hlavy, všecka oděna předlouhým jen rouchem francouzským, a když poněkud pokročila od ložnice, král i všecken lid jásavým zpěvem, zvukem trouby a rohu a všemi druhy hudby až do niternějšího kůru chrámu Špírského dovedli nevěstu, i my s ostatními jsme se za ní ubírali. Pan Petr, arcibiskup Mohučský, oděn jsa rouchy biskupskými, konati chtěje slavnost mešní u oltáře tehdy stál uchystán. Začata tehdy slavnostně bohoslužba mešní o Duchu svatém, po skončení evangelia ženich a nevěsta na zemi před hlavním oltářem se položili a dar požehnání od arcibiskupa obdrželi, což však konati snoubenci v Čechách nikterak nemají ve zvyku. Potom přistupujíce k oltáři Hospodinu obět přinesli, jakou náleželo. Skončena mše, ale přikročilo se k nové radosti.

Kapitola CII.

Jak sňatek slaven s největší nádherou a o sporu arcibiskupů Mohučského a Kolínského tehdy vzniklém léta Páně 1310.

Hned po mši hostina tehdy provedena převeliká a s velikou nádherou dokonána. Neboť k onomu místu, které jest po boku hlavního chrámu Špírského, na němž opatrnost krále Římského byla kázala zříditi stoly, sedadla a všecky věci pro hodující potřebné, dovedeni jsou s plesem ženich a nevěsta; dříve bylo vše moudře a slušně zřízeno a připraveno; počtu

stolů, široký onen prostor zcela zabírajících, zvěděti jsem ne- 1310
mohl. Při stolech oněch usazen byl každý jednotlivec k jednotlivým místům sobě vhodným. Stoly zajisté králův podlé oné polohy byly po levici, královen po pravici. Když pak již chléb byl předložen, a oba králové, Římský a Český, hodovati chtíce dle obyčeje ruce své si umývali, vznikl spor mezi arcibiskupy Mohučským a Kolínským, který z nich by se zdál větším. Neboť pan Petr Mohučský zaujímati chtěl pravou stranu krále Římského, aby pan Jan[1]) Kolínský seděti musel po straně levé, naproti tomu pan Jan Kolínský: Mně, vece, zasedání po pravici právem přináleží od starodávna. Tímto způsobem velmi hádavě přeli se před králem. Tento právě zápas byl by se stal skoro zatemněním veškeré radosti, neboť mnozí z jejich přátel a sluhů jali se utíkati ke zbraním, tak že v městě onom náhle povstalo prudké pohnutí. Král tedy Římský věda, že bude asi stará příčina sporu oněch arcibiskupův, oba ujav laskavě za ruku dovedl na svou hospodu, kde uspořádána soukromá hostina, a hned ustal vzniklý spor bouřlivý. Od starodávna byl jim spor a příčina taková: Když tito dva arcibiskupové, Mohučský a Kolínský, jsou na místech nějaké soukromé hostiny, vespolek se ctí předcházejí a nikterak nezávodí v tom, kde by kdo seděl anebo jak se ubíral, neboť na místě a na hostině soukromé, neslavnostní, kterýkoli z nich druhému před sebou dává přednost; když však král Římský slaví dvůr nebo slavnost nějakou, tehdy jeden chtivě nad druhého vyniknouti spěchá. Spor ten není nedávno nový, nýbrž zastaralý. Nám pak tomu převelmi se divícím řečeno bylo ode všech starších: Od císařův a králů Římských, řkou, rozhodnuto bylo často v předchozích časích, že Mohučský v krajinách Německých, Kolínský v Italských, Trevírský ve Francouzských krajinách zasedati mají po pravici knížat Římských. Toto rozhodnutí císařské nedostačuje, ale posud pro zachování práv svých kostelů drží se sporu snad zbožného. O těchto třech arcibiskupech jest takovéto pravidlo obecné: Kterýkoli, Mohučský, Trevírský, Kolínský, jest kancléřem říšským; z nich Mohučský má titul

[1]) Jak již svrchu (kap. XCVI., pozn. 2) naznačeno, arcibiskup Kolínský slul Jindřich.

1310 arcikancléře v Německu, Kolínský v Italii, Trevírský ve Francii, předčí pak Mohučský důstojností, Kolínský mocí, Trevírský starobylostí. Neboť Trevír, jak vypravuje kronika Trevírská, dlouho před Římem založen byl skrze Trebetu, jenž byl z rodu Aeneova.[2])

Nechť ustanou spory, nastanou hostiny skvělé.

Neboť více zajímá každou mysl zbožnou o slavnostních hostinách nežli domácích sporech slyšeti vykládati. Viděli pak jsme na oné obecné hostině urozený zástup hodovníků a řad moudře rozestavený sluhů. V čele všech stolu na místě vynikajícím pod nachovými záclonami a hedbávnými oponami pomocí pásů přeskami ošitých do kruhu napjatými a vůkol sedadla královského rozpjatými slavně seděl Jan, nový král zároveň a ženich, velikého krále syn. Dále jako slunce mezi hvězdami září, tak on jasnou tváří skvěle zářil přede všemi knížaty, kteří byli přítomni; neboť tváře ostatních knížat divily se mu, všickni toužili tehdy spatřiti tvář tohoto přeněžného knížete jako tvář Šalomounovu. S obou stran po boku tohoto nového krále Jana seděl tak veliký slavný počet vznešených knížat, hrabat, svobodných pánů, šlechticů různých, že všem na to hledícím úžas působil; rytíři pak, kteří u stolu králova posluhovali, na ozdobených koních sedíce jakékoli pokrmy, co nejslušněji řád zachovávajíce, přinášeli, při čemž je předcházely a napřed hrály trouby, rohy, bubny, chory. Přecházelo mezi stoly hodovníků silné ozbrojené vojsko znamenitých zářících ozbrojenců, jež k ochraně veselosti bylo určeno. Uprostřed hodujících před stolem královým vztyčen byl znamenitý praporec, mající znak království Českého; jejž když jsme spatřili, duch náš potěšivě byl občerstven, a nejsouce nevděčni z takového pohledu, jali jsme se vespolek říkati: Velebíme Boha nebeského, že přede všemi zde přítomnými na znamení útěchy budoucí praporec Český tak vysoko dnes vyzdvihl. Již po vůli Boží lev, jenž posud podléhal, vespod ležel, brzo se probudí, bude bojovati, zvítězí, zařve. Kdo se nebude báti? Krášlila svatbu tuto tak veliká sláva bohatství a rozkoše, jíž od doby mládí svého nikdy ne-

[2]) Mělo by býti ‚Ninova', jak tomu chtěla pověst, již obšírně vypravují Gesta Treverorum (MG. SS. VIII., 130); pověst tato zaznamenává také kronika Marignolova (FRB. III., zvl. str. 511—12.)

viděl jsem podobné, ale abych pravdu vyznal, nádherou tohoto slavného svátku oněmuje úplně schopnost má vypravěcí; my, kteří jsme na slavný onen svátek hleděli, říkali jsme tehdy vespolek: Kdyby slavný onen kníže Český, král Václav, otec nevěstin, posud žil, tak velikou svatební slavnost vystrojiti své dceři sotva by dovedl nebo snad by nedbal. Neboť o kterém králi Českém jsme kdy slyšeli, že pro sňatek syna nebo dcery shromáždil tolik arcibiskupů, biskupů, vévodů, markrabí, hrabat? To vše přičísti se musí milosti Boží, i doufati jest, že Bůh se chce smilovati a vykoupení poslati lidu svému; to pak dal nám Bůh znamení, že dobrotivě shlédl na pokoru dívky své, paní naší. 1310

Tehdy srdce naše v bezpečné naději více radostí
Pojalo, protože milá nevěsta vysoko byla postavena,
A že chvála tak veliká se jí udělovala, jako
Samé králové Římské, protože obě
Mravy jsou zdobeny a důstojností k sobě se druží.

Po této bohaté hostině hodovníkům obnovily se zábavy, ale různým různé; někteří zajisté tancem, jiní hrami rytířskými se baví. Slavné město Špírské bujnou ozývalo se radostí, a jen hlas jásotu a pozdravů v příbytcích všech se v něm ozýval; málokterá byla v onom městě ulička nebo náměstí, po němž by se neubíralo hrající si kvetoucí rytířstvo, i samých postrojů rytířských bohatá nádhera lákala ku podívání oči všech. Při oné pak hře pěšáci, kteří při tom stáli, divili se kopím okrouhlým a silným, jež Čechové v rozmachu měli pod svými pážemi, ale i jezdci Rýnští opatření přílbami se jich báli. Bylot tlusté kopí České jiným na délku a sílu nepodobno, a když některý účastník Český zamávav kopím do středu šraňků s návalem vskočil na koni poskakujícím, veškeren lid přítomný volal: Ejhle Čech, ejhle Čech! Nikdo útoku jeho dobrovolně vstříc se nestavěl, a jestliže kdo náhodou již přes cíl neopatrně přešel, aby s přicházejícím se nepotkal, vyhnutí s koněm vyhledával, pak-li že však někdo naproti se postavil, tak velikou ránu od kopí Českého si utržil, že nejednou kopí narazivší, se zasaženým útrpnost majíc na maličké kousky se polámalo. O této hře a rytířském cvičení více psáti nezamýšlím, aniž byl bych o něm učinil zmínky, kdyby se nevztahovalo k slávě a poctě nové nevěsty,

1310 již potěšil Otec milosrdenství, jenž požehnán jest na věky. Když tedy den hostiny chýlil se k večeru, aby dokonány byly všecky požadavky k svátosti stavu manželského, po předchozím svatém požehnání na jednom loži sjednoceni mladiství ženich a nevěsta. Bouřlivé veselí však vůkol stojících a radujících se nepopřávalo klidu pospolu ležícím v oné noci. Následujícího dne z rána se vstalo, v radostech pokračováno, a tak opět onen den i celý čas onoho týdne na veselé účely vynaložen a určen.[3])

O tak velikých slavnostech a čestných činech králových
Velmi mnoho byl bych napsal, kdybych nebyl mnichem.
Kdybych pověděl více, snad by to bylo škodlivé,
Nechuť by snad působil tento spis, nebo by jej odmítali
Někteří řkouce: Mají jediné duchové
Opravdu klášterní psáti věci duchovní,
O věci světské mnichům četba jest zbytečná.
Těm odpověděti chci takto: Tomuto učiti
A věděti vše sluší komukoli, neboť nalézti
Každý bude moci v činu tom, který se tenkráte stal, to,
Z čeho by chválen a milován byl král nebeský.
Právem chválí se Bůh, od něhož panna dobrotivě
Tak povýšena a na vysokém stolci usazena,
Jež stála opuštěna a velmi sklíčena.
Tak my doufejme a upřímným srdcem prosme,
Aby nás Bůh vzdálil z tohoto zuřivého světa
A usadil na trůnech i spojil s obyvateli nebeskými.

Kapitola CIII.

Jak Jindřich, král Římský, tři vojska zároveň na tři výpravy uchystal a vítězství na všech měl a jak Jana, syna svého, s nevěstou do Kolmaru ze Špíru s sebou vedl léta Páně 1310, v měsíci září.

Když pan Kliment V. papež Jindřicha, krále Římského, skrze apoštolské listy bullami opatřené i skrze slavnostní

[3]) Že při tom všem nezapomínáno na úkoly důležitější, srovn. Heidemann, Peter von Aspelt, str. 160—161.

poselstva přemnohá tím milostivěji, čím snažněji zval ku při- 1310
jetí koruny císařské, a mnozí z měst Italských a Lombardských samého krále přebohatými sliby a nesčíslnými dary pozývali,[1]) král velikodušný, aby skutkem i jménem se stal Augustem, za hodno uznával přivoliti k tolika a tak velikým pozváním. Věda však král tento moudrý, že moc protivné strany, to jest těch, kteří nazváni jsou Guelfové, není nepatrná, i krajina jejich horami, náspy, městy a lidmi velmi že jest pevná, a že silné věci přísluší pokořiti velikou silou, rozhodl se vejíti do zemí oněch rukou silnou a napřaženým ramenem silných válečníků. Sebral tedy král hojné vojsko rytířské, vstoupiti hodlaje v území Lombardské. Bylo pak vojsko ono slavné sebráno z rytířstva velmi vybraného, jež za Rýnem k západu sídlo má. Jakkoli pak dříve dávno král žoldnéřům žold udělil a ode všech, kteří s ním na výpravu měli vytáhnouti, slib poddanství přijal, přece teprv nyní ve Špíře, sňatek oslaviv, král určil, kde a kdy by se vojsko jeho mělo sejíti. Vyšel tedy rozkaz[2]) od krále Jindřicha, vždy Rozmnožovatele říše, že všickni, kteří s ním chtějí táhnouti do Italie, v den sv. Remigia[3]) konečně připraveni býti mají v Cu- Octob. 1.
rychu. O této první výpravě, jak již podotčeno jest, rozhodnutí královo všem bylo prohlášeno; druhé pak výpravy, jež tehdy podobně ve Špíře byla připravena, tato povstala příčina: Byl a jest až posud hrabě Eberhard z Würtenberka, podnět věrolomnosti, nádoba zkázy, ničitel míru, nejlepší návodce nesvorností. Ten tedy zaslepen jsa neřestí loupeživosti, jakož i nepravosti, jakkoli byl bohatší nežli většina hrabat Rýnských, vždy se ve zběsilé osobivosti na odpor stavěl knížatům Římským, aniž posud sestárnuv ve dnech špatných touží ustávati od obvyklých hanebných skutků. Byla pak v bohatství a velmi opevněných hradech tohoto hraběte taková moc, že hrotu osobivosti jeho žádný z králův před tím nemohl zlomiti jakoukoli potyčkou. Za nešťastnější se pokládá veškeré Švábsko, protože v něm leží hrabství tak ničemného člověka. Ošemetnost jeho staví tvrze, vyvrací kláštery, udržuje loupeže a záští, rdousí muže, obnažuje ženy. Ó Bože

[1]) Srovn. Böhmer, Reg. imperii 279.
[2]) Podle evang. Lukáš. 2. 1.
[3]) To jest dne 1. října.

1310 můj, postav jej jako kolo a jako strnisko před tváří větru, kopí vzbuď proti němu, jenž rozptyluje stádo tvé. Viz, Hospodine, a uvaž, že i já sám jsem viděl nespravedlivost a odpor v městě Švábském, jemuž mnoho zlého byl způsobil onen nepřítel. Pozoroval jsem skutky jeho a užasl jsem, když osoby tak duchovní jako světské rozličné viděl jsem jeho zbrojnoši všech věcí zbavené. Neboť jsem jist, že ty, Hospodine veliký a hrozný, jenž jsi oslabil moc Faraonovu, ničemnost Neronovu, nebudeš dlouho snášeti ukrutenství tohoto hraběte, anebo rozhodneš-li, změníš povahu jeho v lepší. Shlédni, Hospodine, na slzy sklíčeného lidu a učiň, co chceš, s tímto neohrabaným hrabětem. Vzbudil tedy Hospodin ochránce a osvoboditele lidu svému, neboť tento pan Jindřich, král Římský, podnícen jsa tak láskou k míru jako voláním lidu, když jsme my ještě zůstávali ve Špíře, proti němu zřídil silné vojsko; neboť svolal král k sobě rychtáře, konšely a starší z Ulmu, Heilbronnu, Wimpfenu, Nördling, Essling a měšťany z některých jiných měst říšských, muže přičinlivé, a pravil k nim: Křik z lidu tolikráte zazněl v uších mých, že není možno, abychom přehlíželi násilnické činy tohoto hraběte; k uléčení jejich mínili jsme stanoviti takovéto rozhodnutí: Chceme pak a za zákon vám dáváme, aby veškeren lid vašich měst, jenž může choditi do války, sebral se jako jeden muž, a osobivost tohoto hraběte abyste zvykem válečným nepřátelsky vy vespolek spojení potlačili. Abyste pak ve zbraně válečné veseleji se odívali, všech daní, poplatkův a služeb císařských, jež se nám konávaly, vás i města, v nichž bydlíte, od nynějška osvobozujeme na sedm let, a hrabě z Weinsberga,[4]) muž statečný, budiž náčelníkem vaší války a vojska. Měšťané po vůli královë hned vesele v četách se shromažďovali a proti obecnému nepříteli míru a vlasti s větší odvahou bojovali; že pak při nich stála ochrana božská, zvítězili kupci nad ním, jenž se nebál, že by byl přemožen skrze císaře; neboť na něho doráželi, měst a hradů jeho dobyli, a zástupy ony měšťanské skoro v každékoli potyčce vítězily; cokoli z tvrzí hraběcích rukou měšťanskou dobyto, hned vy-

---

[4]) Jménem Konrád. Úkolem tímto byl pověřen dne 21. září 1310 (podle vyšetření Loserthova, str. 278, pozn. 1).

vráceno z kořen. Tak veliká pak porážka Hospodinova dotkla 1310
se tohoto nepřítele míru, že ten, jenž dříve tvrzí opevněných měl okolo osmdesáti, během dvou let podržel sotva osm. Neboť skrze ty, jež před tím byl utlačoval, potlačen jest;[5]) toť zajisté změna vznešené pravice, že tak štítem zahání se štít. Proti tomuto hraběti ve Špíře ostří druhé výpravy bylo obráceno.

Neboť byl tento hrabě lehký a podnětem neřesti,
Byl i nenáviděn tento hrabě příliš zločinný,
Nazvaný Eberhard, který není ke zlému váhavý;
Zřizoval hrady, nedosti dbaje hvězd nebeských,
Olupuje všecky, měl zloděje sobě přidruženy.
Do té míry zuřivého nikdy jsem nespatřil Švába,
Jako jest tento Šváb, jehož obrať brzy, Kriste.

Třetí též výprava v témž onom čase ustanovena a zařízena od krále. Neboť král, protože poslati chtěl syna svého Jana do království Českého, království pravím tehdá dosti zmateného a závadami zahrnutého, věděl napřed, že tam syn potřebovati bude mnoho rytířstva. Poručil tedy král skoro veškerým knížatům a hrabatům před Rýnem, aby všickni připraveni byli jíti se synem jeho do země České. Rozkaz královský tehdy byl takový: Všickni, pravil král, dne 24. září u No- Sept. 24.
rimberka konečně postaveni budete a synovi mému do Čech pomoc přinesete. Žold vojenský přemnozí přijali a novému králi stálé poslušenství slíbili. Tak tedy tato tři vojska ve Špíře byla připravena a zřízena, a všem se s pomocí Hospodinovou zdařilo. Opatové však a šlechticové Čeští, kteří tehdy byli přítomni, pravili králi: Lid, řkou, pane a králi, jenž v Čechách jest, příchodu syna tvého, krále svého, s touhou očekává, neboť jej strana protivná znepokojuje; nyní tedy dovede něco málo zbrojnošů v království více prospěti, nežli kdyby jich později bylo tisíc. Kdyby však nyní prodléval, pane a králi, syn tvůj s příchodem, pomocníkům našim zou-

[5]) O průběhu války srovn. Stälin, G. Würtembergs, III., 123 n. (Heidemann, Peter von Aspelt 163). Eberhard byl ještě v letech 1307 a 1308 spojencem Jindřicha Korutanského (srovn. Reg. II., č. 2139, 2140, 2168), proto jest pravděpodobné mínění Heidemannovo (FDG. IX., str. 490, 507), že válka proti němu zahájena vedle jiných i z toho důvodu, aby nemohl Jindřichovi pomoci.

1310 falství, odpůrcům pak útěchy přibude. Pošli tedy s námi nyní krále našeho s malým počtem, a bezpečně zvítězíme nade všemi nepřáteli svými. K čemuž král vece: Nedávejte mně takové rady, abych syna svého a dceru tak náhle od sebe propustil, dítky téměř nedávno mně zrozené, jež mně Bůh všemohoucí dáti se rozhodl k veliké mé útěše; užiji na čas veselé přítomnosti těchto dětí, a těšiti se bude v nich duše má. Aniž přece z té příčiny z rukou našich se vymknou Čechy. Chci pak, aby kde já jsem, tam i oni byli, a vy všickni s nimi na čas při mně abyste byli. Neboť ejhle, nyní postoupím k Alsasku do města Kolmaru, a děti mé půjdou se mnou tam, i vy pujdete. I stalo se tak, neboť nebylo [nikoho] z těch všech, kdo by se odvážil odporovati slovům královým. Když tedy uplynulo osm dní a po naplnění slavnosti svatební dali se na cestu král i králová, ženich a nevěsta se vším zástupem dvorským ze Špira a přes Weissenburk, Hagenau a Štrassburk se ubírajíce, přišli do města říšského, jež slove Kolmar. Bylo tam našeho trvání plných osm dní, čas ten však nebyl nikterak marně vynaložen, ale celého užito na vespolné potěšné hovory a užitečné rady. Přišla tedy a nastávala hodina, ve které měl pan Jindřich, král Římský, do Lombardie táhnouti, a Jan, syn jeho jednorozený, do Čech ustoupiti, protože nutné důležitá práce obou toho vyžadovala.

Kapitola CIV.

O zármutku, jejž měli rodiče při odchodu jednorozeného syna svého.

Ale jak veliká bychom se domnívali, že tam vznikla bolest trpkosti mysli, když rodiče prudce milující od milovaných dětí ještě chlapců oddělí jediná chvilka časová; co říci mám o rozloučení těch, kteří poutáni jsou přílišnou láskou?

Věc smutku jest plna a trestem mluviti
O zpěvu onom žalostném i smutném nářku,
Jejž činili rodiče propouštějice syna.
Myslím, že není to lehké, když se křičí jen: Běda, běda!

Běda, běda! tehdy volati počala matka trpce, 1310
Přemnoho prolévajíc slz a v prsa se bijíc,
Vidouc odcházeti plod ze sebe vydaný.
Sám otec jest smuten, velmi smutna byla matka,
Denně plakala, těšitele odmítala,
Jež takto říkala, když pohlížela na syna:
Ty světlo očí mateřských, synu můj,
Ó sladký rozenče, že já tak od tebe jsem odlučována,
Jest krutější nad smrt, protože tě snad budoucně mé
Oko nikdy nespatří. To bude pro mne smrt.
Tak se loučila, ale kolik vzdechů vydala,
Verše ani prosa plně nevypovědí ani výklady.

Neboť do té míry mateřský cit mateřské lásky syn jednorozený pobouřil svým odchodem, že šťastná ona matka naříkajíc naříkala v noci a slzy na tvářích jejích denně, a není, kdo by ji mohl potěšiti ze všech milých jejích. Poslední noc přede dnem rozloučení následkem nejtrpčí trpkosti bolesti strávila beze sna pro nastávající nepřítomnost milého potomka; po dva plné dni milující matka, nasycena jsouc bolestmi, nechtěla ničeho pojísti, aniž co pila. Neboť slzy byly jí chlebem ve dne i v noci, a pohár s pláčem mísila trpce. Hlas její slyšán jest, nářek a bědování, naříkající pro odchod synův, aniž od koho dala se potěšiti. Bylo pak kolem oné znamenité králové Markéty, matky nejvíce milující, viděti velikou bídu. Přišli jsme pak k ní, chtíce nabýti dovolení ku poslednímu s Bohem dání, a našli jsme ji v úzké komůrce s hraběnkou Julišskou a s jinou urozenou paní žalostně sedící a plačící. Lichotnými tehdy šepoty útěchy páni opatové Čeští ducha plačící matky jemně konejšiti se pokusili a zarmoucené královně takto pravili: Nechť se neznepokojuje, paní vznešená, srdce vaše, aniž se obávej, ale spíše nechť se těší a bezpečné útěchy nabude, neboť do království bohatého a velmi mocného ubírá se váš syn, aby tam stále vládl. Tam bude seděti slávou a ctí korunován, a my i lid jeho jako velikému králi svému a zákonitému věrně mu budeme sloužiti. Není to, řkou, příčinou k zármutku, ale k veselosti. Ona však neodpověděla mluvícím, protože vzlykavý nářek, zabírající dech, jí bránil. Mezi přehojnými pak slzami a hlubokými vzdechy matka ona sklíčená častěji jen onen

1310 polozvuky hlas vydávala: O Jene, synu můj! synu můj Jene! o Jene, synu můj! To jediné slovo důvěrně měla v ústech, aniž jiného mohla tehdy vydati. My když jsme takové věci viděli, se lkající matkou spolu trpíce a znepokojeni v duchu prudce jsme zalkali, a kteří jsme přišli potěšit znepokojenou matku, již z těšitelů stali jsme se [útěchy] potřebnými. Ukazovaly to potůčky slz, vytékající z našich očí. Stali jsme se téměř němými, duchem soustrastným oněměvše, tiše plačíce od královny jsme vyšli, a tak se nám zdálo, že v zármutku srdce se loučíme. Posel však od královny za námi rychle poslaný přišel a uvedl nás nazpět ve přítomnost této vznešené paní. Klidnější pak se stavši, nabyvši poněkud sil zbožná králová pravila opatům: Že jsem znepokojena, vece, a nemluvila jsem s vámi prve, nepřipisujte nějakému nevděku, ale velikosti bolu mého, prosím vás, otcové vyvolení, odevšad mám skličenost, protože tohoto dne zbavována jsem vší své útěchy. Hle, jednorozeného svého vám dávám, při němž zdravou radou a pomocí stůjte, otcové, prosím vás, veškeren poklad žádoucí, světlo milování hodné očí svých vám dávám a v žalu takřka vzdávám se ho v Janovi, jednorozenci svém milovaném, jej tedy vám celou láskou svěřuji. K níž opatové Čestí pravili: Buďte pevné mysli, paní, protože pánu našemu Janovi, synovi vašemu, cokoli přináleží k věrnosti, co k lásce, co ku podpoře a co ku poučení, ukážeme myslí vytrvalou, jakož i oddanou. Po hovorech se znepokojením a potěšováním smíšených opatové Čeští od královė vyšli a do komnaty královy, která byla hned naproti, povoláni byvše poslem, vešli. Řekl jsem strážci dveří, a vpustil mne. Stál pak král Jindřich, tvář maje váznější nad obyčej, pravicí svou drže syna, a pravil opatům toto slovo: Vaše vypravování, vece, otcové svatí, a slib mně učiněný skrze vás přiměl mne, abych se vzdal jediné útěchy, míním tohoto jediného syna. Buďte tedy pamětlivi, prosím, otcové, že zvláště na doléhání prosby vaší odevzdávám syna svého národu jinému, do království zcela zpustěného. Pročež vám jej dávám za syna, při němž stůjte po zvyku otcovském; stůjte při něm, prosím, poučujte ho, a jak umíte, stále ho střezte, neboť velikou mám důvěru ve vaši věrnost.

Kteříž odpověděli a takováto slova pravili:

Věrnost naše, pane a králi, k Janovi, jednorozenému 1310
tvému, našemu to pravému pánovi, nebude kolísati pohyblivě na věky. Státi budeme s ním upřímným srdcem, celou možností. Po různých tedy pronesených hovorech od krále a královny Římské v den svatého Matouše apoštola[1]) o ho- Sept. 21.
dině deváté v městě Kolmaru jsme se rozešli. Odešel tehdy i Jan, král Český, s jasnou tváří a veselou myslí od obou rodičů, potom od onoho dne syn tváře rodičů svých nespatřil až po den poslední smrti jejich; a snad vnuknutím Hospodinovým to tušil prudký nářek matčin. Ubíral se konečně otec, král Římský, do Lombardie, syn pak se obrátil, kroky svými míře k Čechám. Touž cestou vraceli se jsme z Kolmaru, kterou jsme tam přišli. Když pak při návratu do Špíra jsme přišli, znepokojila mysl naši mrzutá příhoda; bylť tam člověk posel, který nám pravil: Praha, město královské, k níž máte nejvíce naději útočiště, přičiněním knížete Korutanského, jenž se vydává za krále, skrze mladého markrabí Míšenského Fridricha a jeho vojsko se vzdala. Stalo se to téhož roku
1310 o Povýšení svatého kříže.[2]) Zpráva tato nás poděsila, Sept. 14.
protože na Praze tehdy naděje naše docela stála.

Toho roku vína a vinice takřka úplně zašly, tak že skoro ve všech královstvích a zemích deset jiter jedinou lahvičku plnou vína vydati nemohlo; všecky vinice Zbraslavské, které jsou všude okolo kláštera v újezdě jeho, nenaplnily toho času půl vozu.

Kapitola CV.

O mnohých těžkostech, jimiž Čechy sklíčeny byly před příchodem pana Jana, krále Českého.

Když z kolující pravdivé pověsti již věděly celé Čechy, že kněžnička Eliška se provdala za Jana, syna krále Římského, a že slavnost sňatku minula, nebylo přijato poselství o tomto skutku svornou myslí ani stejným účinkem od posluchačů. Těm zajisté, kteří povýšení kněžničky Elišky, nově

[1]) Dne 21. září.

[2]) Dne 14. září.

1310 tehdy zasnoubené, a útěchy království vyhledávali, pověst jistá přinesla radost, jiným však, kteří jí nenáviděli, niterné trápení: z čehož se stalo, že tak v Praze, jako v Kutné Hoře příznivci královéé Elišky více se povznesli a nabyli více ducha. Podobně učinili někteří pánové, kteří stejného byli úmyslu a přání. Sešli se tedy pánové Čeští, měšťané z Prahy a z Hory co nejčetněji, o nichž se zdálo, že královéé Elišce jsou věrnější, a pravili vespolek: Ejhle Eliška, dcera našeho krále, pravá dědička království, provdala se za syna krále Římského Jana, jimž týž kníže Římský řádně a zákonitě, jak měl a mohl, království České odevzdal a daroval. Tento pak Jindřich, vévoda Korutanský, jenž na čas měl titul královský, rozhodnutím knížat, jimž náleží, rozhodujícím nálezem odmítnut jest, aby nekraloval v Čechách. Co tedy nyní zbývá jiného, nežli abychom věrnost zachovávali onomu králi, jehož jsme povolali a jemuž právem náležíme? Zalíbilo se toto slovo všem, aby se přidrželi jen krále Jana, jenž tehdy měl přijíti. Ale protože, co

Více lidem je známo, hned se všecko rozšiřuje,

ani též

Neskrývá se věc, jež se většímu počtu svěřuje,

porada, jež konána od pánův a některých měšťanů, brzo dostala se k sluchu Korutancovu. Želí Korutanec, že bude zahanben, bude-li nucen vzdáti se titulu královského a pozbýti království Českého. Přemnozí však byli, kteří osudu Korutancova a hrozícího nebezpečenství želeli. Mělť zajisté tento král Jindřich nemalý počet mužů tak mezi měšťany Pražskými, jako mezi Horníky, kteří nikterak z lásky k státu, ale z úsilí o soukromý prospěch, a aby jiné krutovládou mohli škrabati a drbati, omylu Korutanských počali se k vlastní své záhubě tvrdošíjně přidržovati. Chopiv se tedy nešlechetné rady, sám zlý jsa postaral se o nejhorší pro sebe k své pomoci podporovatele. Poslal kníže Korutanský posly, povolal z Míšně Fridricha,[1] syna markrabí Fridricha, jenž přivedl s sebou nejničemnější lupiče, soudruhy zlodějů, ježto ničem-

[1]) Tento Fridrich má příjmí Važny (der Gestrenge) a byl synem Fridricha staršího zvaného der Freidige, nebo mit der gebissenen Wange), o němž srovn. kap. XLVII., pozn. 2. K událostem zde vypravovaným srovn. W. Lippert, Meissen und Bohmen 1307—1310. N. A. Sachs. G. X

nost celé země oné ze sebe vychrlila jakoby škváry a zmetky; 1310
neboť jako hrnec vroucí vymítá, cokoli struskovité jest, tak tyto snesená celého Míšenska ničemnost potratila, ku porodu se chystajíc. Bylo pak vojsko Míšňanův náramně veliké, ale bezbranné, a bezcenný onen neurozený lid jest jako chátra Jména tohoto lidu aby zapsána byla, nikterak nezasluhují při jejichž pojmenování lidé mírní a pokorní se děsí; mezi lidem tím však spíše jmenováni byli Albrecht Ciruco a Jindřich z Kokořic[2]), kteříž oba více ničemností, nežli rytířstvím byli známi a pověstní. Ti jako náčelníci váleční k vévodovi Korutanskému Jindřichovi s vojskem vycvičeným k zabíjení přišli a neobstarávali toho, co náleží k míru, ale k rozbroji. Ti s Korutancem přišli před Kutnou Horu, a jak dříve jinde[3]) podotčeno jest, dne 18. července, dříve než panna Eliška Jul. 18.
z Prahy vyšla, do samé Hory skrze vnitřní pomoc vešli, kdežto na útěk se dala většina z oněch, kteří panny Elišky se přidrželi. Synové Ruthardovi, které před tím vlastní zloba byla vypudila, s Korutancem vrátili se do svých příbytků, neboť v Hoře Kutné dlouho bývaly nesvorné strany mezi Pirchnery a Ruthardy. Nesvornost jejich udržovala srážky, způsobovala vraždy, zrady a proměny v Hoře to velmi často podnítilo, o čemž všem, protože to provedeno bylo od nízkých osob podnětem pouhé zpupnosti se závistí, netřeba nyní jednotlivě vše vykládati, postačuje, aby zkušení věděli, že nedbalost Korutancova způsobila všecko toto zlo. Věda tedy Korutanec, že mnozí z Pražanův očekávají příchodu krále Jana, a že vstup toho krále bude jeho východem, chtěl raději, aby celé království zašlo, než aby ztratil jméno a titul krále. Z Hory Kutné s Míšňany vyšel a Prahu nepřátelsky vůkol obklíčil; do města vejíti chtěl Korutanec jakožto král, ale nejprvé lid toho nedovolil. Veliká však část lidu městského více přála šťastného osudu Korutanci nežli králi přijíti majícímu. Příčina pak přízně této byla jiná a jiná. Jedni totiž půjčku Korutanci povolili a nadáli se, že dosáhnou od něho

[2]) Jindřich von Kokeritz dosvědčen jest v Praze (v průvodu markraběte Fridricha ml.) listinou ze dne 24. září 1310 (Reg. II., č. 2236); Albrecht, kterého kronikář jmenuje Ciruco (nebo v jiném rukopise Knuto) jest snad totožný s Albrechtem Kurtem v téže listině uvedeným.

[3]) Totiž v kap. XCVII.

1310 zaplacení, jestliže ostojí; jiní pro svou nesvornost přáli Korutanci, protože beze strachu pod tímto knížetem nad nepráteli se mstili.

Běda, nákaza smrti Hiltmarovy[3]) buď mi svědectvím,
Jehož zabili nepřátelé v Praze u veřejí chrámových.
Kříž ten posud trvá, jenž událost takovou představuje,
Vidí jej státi před vraty bratří Minorité.

Jiní sami sobě jsouce svědomi, majíce na sobě vinu, milovali Koruntance, aby ušli trestu; neboť ke spravedlnosti a k soudu nevztahoval ruky pravé. Jsou i jiní, kteří z loupeží chudých obohatiti se hleděli, je kupovali, prodávali a proto v takových věcech potřebovali Korutance, původce loupeže. Ti všickni ke Koruntanci měli náklonnost, ale nikoli podle svědomí, neboť nehodu jiných snažili se učiniti sobě útěchou a hanebným ziskem. Ne tak, bezbožníci, ne tak! O jak velice těchto všech bylo by žalostivě litovati, kteří ke své zkáze tak veliké zlo si nakupují! Byli také tehdy v městě mnozí lidé, kteří králi Janovi tehdy přijíti majícímu ústy dobrořečili a srdcem zlořečili, kteří však úplně věrně nestáli ani při Korutanci, ani při králi Janovi. Mezi nimiž jedním byl Wolfram, mocný měšťan Pražský, který opevnil špitál chudých v Praze[4]) a radil, aby potraviny Míšňanům na město dorážejícím se prodávaly, což se i stalo městu Pražskému ku pohoršení a zkáze.

Kdo nepřítele opevňuje, sebe tresce;
Kdo nepřítele opevňuje, velikou ranou sebe tresce;
Sebe seslabuje, kdo nepřítele darem obohacuje;
A kdo nepřítele krmí, oběť škodlivou obětuje.

Pokrmy tedy prodávány Míšňanům, kteří prodávajícím obtíže působiti hleděli. Dovoleno též, aby paní Anna, choť vévody Korutanského, v domě Mikuláše od Věže[5]) sídlo měla, jež tehdy, protože byla v sousedství brány a zdi městské, tem, kteří vně jsou, pomoc a přispění dle sil svých poskytovala. I vévodovi Korutanskému se dovolovalo, aby po vůli do Prahy vcházel a vycházel. Neboť říkali někteří Pražané: Tento

[3]) Kronikář vypravuje o ní v kap. LXXXVI.

[4]) O tom vypravuje se v kap. XCIII.; o Wolframovi srovn. kap. XXXI. pozn. 2.

[5]) Mikuláš od Věže z rodu Veltlovicu (srovn. kap. LXXXVII. pozn. 3.); dům jeho jest nynější budova zemského soudu, čp. 587-I.

vévoda Korutanský má jméno královské, lsti nikterak nezpů- 1310
sobí, aniž nějak dovolí, aby toto množství nikterak nespořádané do města vešlo, s několika málo muži tedy ať vychází a s nimi vchází. Neboť sprostnost některých měšťanů nikterak netušila skrytých úkladů. Následující trpká věc ukazovala, že v rostlině skrývá se had[6]). Byliť ve vojště Míšňanů vně při obléhání města Pražského ležících měšťané Pražští, totiž Mikuláš od Věže s bratřími a přáteli svými v počtu nemalém, kteří před tím, jak toho zásluhy jejich vymáhaly, z města vyhnáni byli, ale posud ženy, dítky, příbuzné a příznivce měli v obleženém městě.

Věc jest neopatrná, z toho zla přibylo.

S nebezpečím vede se obrana na hradbách, když útočícím od obléhaných lstně vítězství se přeje; nebojuje se dobře, když ti, kteří se tváří, že bojují, protivné straně více nežli své vítězství přejí a více se přičiňují, aby byli přemoženi, nežli aby zvítězili. Zajisté když láska sjednocuje srdce proucích se, střela vrací se nazpět, a štít odkloňuje se, též kopí od něho obrací se tehdy odvráceno marnou ranou.

Nechci bojovati, když spatřím, že stojí
Zde otcové, onde synové od nich zplození.
Když někdo s bratrem bojuje, nebo dcera s matkou
A s tchánem snacha když bojují, dám se na útěk.
Zle se klame, jestliže kdo strká mezi dvéře
A práh prst, uskřipnutí ho učiní zkušeným.

Neboť tak bohužel stalo se některým měšťanům Pražským sprostné mysli, kteří za mír a obec vydávali se na obranu města. Tajně při práci měli odpůrce, kteří se ústy vydávali za jejich horlivé podporovatele. Jak pak mohlo se to město zachrániti před rukami nepřátelskými, jež obléhatelům spíže poskytovalo, jež domácí lest a různost lidská trhala a snášela to, že závistníci denně vcházeli a vycházeli?

To připustil Bůh, Hospodin pomsty, jehož ruka tehdy ještě vztažena byla nad lidem, který ho vinami urazil. Ve svátek tedy Povýšení sv. kříže[7]) léta Páně 1310 podvodnou Sept. 14.
věrolomností zrady celé ono zlopověstné vojsko Míšeňské ne-

[6]) Podle Vergilia, Ecl. 3, 93.
[7]) Dne 14. září.

1310 přátelsky na dvou stranách městských, totiž u sv. Františka a u brány, sousedící s domem pana Mikuláše od Věže, vešlo do Prahy, dobylo a pokořilo ji. Tu Fridrich, Jan a Mikuláš, bratří řečení od Kokotů [8]), Mikuláš Hiltprandův, [9]) Meinlin Rokycanský [10]) s přáteli svými a některými jinými měšťany z města, vidouce lest a odpor v obci, a že tak velikému podvodu nemohou odolati, nechali všech svých věcí, a aby aspoň životy zachránili, tajně ovšem dali se na útěk a uchýlili se zároveň do Nimburka nad Labem, jejž tehdy držel Jindřich z Lipé, neboť věrnost, kterou příštímu krali Janovi byli slíbili, neporušeně chtěli zachovati. Mikuláš však od Věže s bratry svými a přáteli a někteří jiní, kteří dříve z města byli vyvrženi, vrátili se s tímto nejhorším vojskem. O k jak velikému utiskování a násilí zavržení hodnému vznikla příležitost při dobrovolném takřka vzdání města Pražského! Cokoli se bude moci vypověděti nebo napsati, vše jest méně, nežli ona útrapa, ona bída tísně, již nevinnost mnohých chudých snášela následkem onoho lstivého vzdání; neboť z těch, kteří do města byli vešli, každý, jak chtěl, zaujal dům kteréhokoli člověka, cokoli tam nalezl, uloupil, odporující trýznil, klíči od hospodyně násilím obdrženými vnitřek otvíral, a cokoli tam spatřil oblíbeného, ponechal si, a což větší jest, z lakoty slepého srdce onen lid Míšeňský věrolomný zdi a stěny v pohostinských domech svých prorážel, podlahy rozbíjel a doufal, že tam nalezne ukryté poklady. Posud až podnes v našem domě patrny jsou prolomeniny a stopy ve zdech, kde oni za penězi kopali na způsob zloděje nebo myši. Také smrad lakoty způsobil, že mysli ještě smradlavější tehdy hledaly peněz na dně nejsmradlavější žumpy. Ti ve smradě hnojiště hledali, ale bohužel v domě měšťana Ebruše, syna Poplinova, [11]) na nejnižším místě žumpy našli pět

---

[8]) O rodu Kokotoviců srovn. Tomek I², 317—8; s Fridrichem, který konával později rozličná diplomatická poselství, byl náš kronikář osobně ve styku: srovn. níže kap. CXV.

[9]) Mikuláš Hiltprandův jmenuje se mezi členy městské rady již v l. 1303, 1304, 1306 a ještě 1313, 1314, 1324, 1326; srovn. Reg. II. č. 1983, 2003, 2770, III č. 146, 176, 188, 194, 1024, 1202.

[10]) O rodu Rokycanských srovn. Tomek I², 314 n.

[11]) Ebruš, syn Poplinův, byl v poselství ke krali Jindřichovi VII. (kap. XCV).

tisíc hřiven stříbra. Podobně kdekoli chtěli kopati a rýti, 1310
svobodně to činili. Ustanovil pak Korutanec podobným podobného rychtáře, totiž Mikuláše Vacingera,[12]) jenž v jednání podoben byl dvěma starcům soudcům v dobách ctihodné Zuzanny. V oné době on největší měl platnost jako by z tisíce vybraný, neboť vykonával nespravedlivost a nikoli soud, neboť pře vdovy nevešla v uši jeho, sirotkův a nedospělých nešetřilo oko jeho. Kdykoli tučné vepře, ovce a skot nebo jiný dobytek chudých v městě spatřil, poslal sluhy své a holí, sekerou a teslicí i ohněm [ten dobytek] přiměl, aby v dům jeho vešel a hostinu způsobil. Jestliže chuďas se ubíral za ním, tři nebo čtyři velmi silné rány za své namáhání a křik od tohoto štědrého rychtáře bez odměny si vyzískal.

Jaký byl tehdy král, takový tam jest i jeho rychtář.

Neboť všichni se odchýlili, zároveň neužitečnými se stali; není nikoho, kdo by konal dobro, není až do jednoho.[13]) Všickni se přičiňují o zločin, když po vině nenásleduje žádný trest. Jak veliké myslíš, že tehdy snášela obtíže loupeží celá krajina vůkol města, když bez násilné sklíčenosti nebylo střední náměstí městské ani přechod všech ulic? Neboť často tehdy v městě tomto páchala se loupež, poněvadž se nedostávalo ochranné pomoci. Wolfram pak, měšťan Pražský, který byl obsadil špitál, poslal králi Římskému jako rukojmí syna svého Meinlina, a přece jej lidová pověst obviňovala, že se přidržuje Korutance a Fridricha, markrabí Míšenského. To pak mínění způsobil, že sám vyšed z Prahy navštívil markrabí Míšenského, stav se tam kmotrem markrabí. Stalo se tedy to město slavné téměř jako skrýší lupičskou,[14]) ze svárů však a násilností stálých stala se Praha téměř opilou vínem zabíjení i stála zapomenuvši, co by jí bylo již užitečno. Do té míry také toto přeslavné město bylo zbaveno sil, že již prostí pánové se rozhodli na ně udeřiti a rukou nepřátelskou vydrancovati. To pak jednou skrze Viléma řečeného Zajíce bylo by se stalo, kdyby bratr Heřman, mnich Zbraslavský,[15]) některé

---

[12]) O tom rodě srovn. Tomek I², 321—2.

[13]) Žalm 13, 3.

[14]) Podle Jerem. 7, 11.

[15]) Jest to snad týž mnich Zbraslavský, kterého kronikář v kap. CVII. jmenuje správcem domu klášterního v Praze.

1310 z měšťanů nebyl napřed upozornil na takovéto nebezpečí, o čemž až posud svědčí pan Walter,[16]) jenž od oněch úkladníků, když z rána jíti na Vyšehrad se chystal, na cestě o dva koně byl oloupen.

O jak velmi hlodáš, nesvornosti, ty zlá podlosti,
Ruší smlouvu čin tvůj všude hanebný;
Bitvy posiluješ, ty více obtíží přinášíš.
Kdo si uvykl se svářiti nebo loupiti,
Nikdy se neobohatí, nýbrž s měsícem se mění.
Podivuhodné, hrozné nenávisti udržuje v prsou.
Jak zlá jest pohroma sporu, dobře ukazuje Praha;
Dobyto jí dvakráte v roce, svárem obtížené.
To učinila lehkomyslná nesvornost občanská.

Kapitola CVI.

O zvláštní obtíži, jíž v dobách Jindřicha, vévody Korutanského, zakusil klášter Sedlecký.

Tak velikou nákazou loupežení za Jindřicha, vévody Korutanského, trestány celé Čechy, že nejen města, vsi a osoby světské, ale což žalostné jest, také mužové duchovní všude skličováni byli ve svých společných domech i klášterníci. Avšak abych pominul mlčením o nesčíslných násilích obtíží, jimiž řádové svatého Benedikta, Cisterciáků, Premonstrátů, Křižovníků byli urážени a v dědictví Ukřižovaného, to jest ve svých dědinách denně byli tisněni, zde takřka nic neb málo rozhodl jsem se psáti, chtěje toliko maličko o utiskování kláštera Sedleckého něco krátce vyložiti. Obšírné by zajisté bylo všecky jednotlivé věci pověděti a žalostné [by bylo] vyslechnouti, neboť při tak velikých protivenstvích duch trne a nad tím zlem uzavříti útroby soustrasti žádný zbožný člověk nedovede. Jak pak dům Sedlecký mohl požívati míru nebo prospívati pod knížetem, jenž jej hned při prvém svém vstupu všeho zisku, jejž měl v Kutné Hoře, zběsilou odvahou, jakož i duchem svatokrádežným odvážil se zbaviti? Nepravost však

[16]) Snad Walter, scholastik Vyšehradský, o němž kronikář zmínil se již v kap. LIV.

k nepravosti potom Korutanec připojil, když to, co konventu Sedleckému v Hoře Kutné nenáležitě byl vzal, co na čas nespravedlivě byl držel, samému opatovi k vykoupení, což jeho jest, za převeliké peníze nabídl a podal. Neboť když někteří poctivější Horníci, příznivci kláštera Sedleckého, nedovolili, aby Korutanský vévoda urburu ke klášteru náležející vyzvedl, anebo násilím si osvojil, na nový způsob vyděračství počala mysliti nepravost lakotnosti Korutancovy. Neboť jal se žádati pana Heidenricha, opata Sedleckého, hrozby přiměsuje k prosbám, aby tak veliký jednou a tak veliký po druhé obnos peněžitý mu zapůjčil. Neslušné tedy a bezbožné vymáhání dohnalo zbožného opata, že mnohokráte poskytl půjčku vymáhateli příliš násilnému,[1]) za pujčku pak mnoha hřiven pokaždé dána byla opatovi záruka, totiž mnoho dvojic pouhých listů. 1310

Mnoho dáno hřiven, vráceno málo záruk,
List psaný dán, jímž nic potvrzeno není,
Neboť jako jiskra, jak malý podnět ohně,
Tak prospívají ony pečeti k listům přivěšené.

Přítomné tehdy půjčky opat Jindřich proto želel, že tím předvídal nastávající sobě nebezpečenství. I jiný vynález obtíže vymyšlen od tohoto krále: neboť pohostinství, o něž jak o dílo zbožnosti usiluje a nad nímž dle možnosti bdí kterýkoli dům řádu Cisterciáckého, tento Korutanec počal obraceti v jakousi obtížnou bezbožnost, chtěje častěji osobně se svou nechutnou družinou v klášteře po několik dní ležeti, jsa tam nešetrně hospodou.[2]) Vždyť v klášteře trávě klášterními pokrmy živiti se nechtěl, ale rozkošemi královskými chtěl oplývati se vším svým dvorem. Neboť snažil se kníže tento jako hodovník hody královskými se opojiti, kdežto přece sám jako král za pokoj a vlast nedovedl bojovati. Spatřili jsme však a ke škodě své jsme velmi často zkusili, že když sám Korutanec meškal uvnitř v klášteře Sedleckém, před branou na blízku četné kusy dobytka odnesla a uchvátila ruka lupićova, a nejednou

[1]) O velikých platech, klášteru Sedleckému ukládaných, mluví sám Jindřich Korutanský v listině, dané v Kutné Hoře 28. července 1310 (Reg. II. č. 2231), jíž béře klášter do své ochrany.

[2]) Udání kroniky netřeba upírati víry, třebas pobyt Jindřichův přímo v Sedlci listinně dosvědčen toliko jednou (r. 1307. Reg. II. č. 2136).

1310 tito zločinci byli z družiny Korutancovy. Snadno nechť poznají všichni, že takovými hostmi hostinnému domu rychle přibývá smrtelného nedostatku.

Když uvnitř hostitel jest ohlodáván, vně majetek se uchvacuje, což jiného z toho vzniká nežli břímě chudoby? Ale zdaž koně zůstali klášteru k užitku rychlostí běhu svého, když ovce a skot, mimo to i veškeren dobytek s pastvy loupeživá vojska lupičův odváděla? Ó jak i to málo k šťastnému osudu sobě připsal klášter Sedlecký, že pozbyl koní svých postupně, ale nikoli jediného dne, ale snad snesl stejnou ztrátu, protože častěji násilná loupeživost drancovala. Jednoho však dne posláno jest sedmdesát koní s několika vozy pro dříví do Železných Hor a ztraceno, jiného pak dne šedesát, mnohdy dvacet, mnohdy více, brzy méně koní uloupeno jest více nežli často, jichžto ztráty den a počet zde mně nebylo lze zaznamenati. Neboť v knize ďáblově, vůdce všech lupičů jakož i učitele, perem železným a na plechu olověném to vše plněji jest zapsáno. Nedostatek koní všude po opatství nevzdělané role ukazovaly, které místo plodin obilních trní a bodláčí plodily, z čehož verše:

Nyní stojí kopřiva, kde stával kvetoucí klas,
Bodlák stojí a trní roste, kde tehdy dobré víno.

Neboť tehdy hubené vzdělávání polí urychlovalo se nikoli pro tvůrce, ale spíše pro lupiče, země tehdy nehojně se osévala a nehojně se klidilo; ale zdali pro nehojnost semene a spuštěnost, jež všude se rozkládala na statcích tvých, ó sklíčený dome Sedlecký, dovoleno ti odpočívati od darů? Zcela nic. Neboť čeho domu tomuto ze statků, polí, zahrad, vinic se nedostalo, to aby vypůjčoval na lichvu denní, pohostinství a nejvyšší potřeba častěji krutě jej doháněla a nutila. Ale zdaž při takovém pohostinství jídající a pijící na sluhy své pohlíželi a je přijímávali s láskou? Vědí o tom bratr Heřman, kdysi sklepmistr, a bratr Reinhard, správce hostí v Sedlci. Neboť oni a s nimi též někteří jiní mniši častěji spatřili a uslyšeli znamení, jež se dála od nevčasných hostí nikoliv z vyšší milosti, nýbrž z drzé odvázlivosti; protože z věcí klášterních zlí a nevděční hosté až nazbyt často neuhlazenými mravy bujně si vedli a neslušnými řečmi před mnichy rozpustile jednali.

Do Sedlce množství šaškářů přicházelo jako zloději,
Kteří nás jako myši ohlodávali, trvala dlouho ta věc.
Jim když podáváme s veselou tváří, co máme,
Zhrdají všemi pokrmy, jež vidí nositi,
I smějí se nám a zuby proti nám skřípají.
Jaká tehdy u stolu platila ctnost, dobře uvažuj:
Tento povolá si mnicha řka: Bratře, mně vína
Přines rychleji, nebo ti poskytnu jíchy
Na oholenou hlavu, že ti též nos ovlhčí.
Běž přede dvéře, přines lepší chleby,
Chléb sluhů mně nechutná ani chlapců,
Chci chleba opatského, za koho mne pokládáte?
Já však, jenž jsem kdysi zle jednal, tak brzy oholím
Vám vlasy s hlavy. Ó vy mniši, špatně umíte
Mně zde sloužiti, způsobím, že zahynete ohněm.
Jiný zavolá konvrše a potom tekutinou pokáleného
Posměšně nazývá: konvrš, a vším úsilím
Tohoto bratra znepokojuje, brzo mu proklíná matku,
Brzo otce, ten slovy trpkými ho dráždí
Řka: Tento vousáč je veliký zločinec,
To je konvrš (obrácenec) převrácený, ve zločiny pohroužený.
Takových více tvrdých slov on konvrši dává.
Takovou odplatu tento zlý host přinášel do domu.
Třetí přidává, co nejhoršího ví, zle vtipkuje
Řka, že všichni mniši klášterní jsou takoví,
Že nedělají mniši dobrodiní, nejsou-li nuceni,
Čtvrtý volá: Zde je místo příliš těsné
A pokrm nehojný, zvedněme toulce a luky
A vysílejme střely, chytejme slepice klášterní,
Zabíjejme vepře, tak budeme jísti maso,
Neboť nyní není viděti na stole nic leč hrách,
Vaječný koláč, jediný košík s ovocem,
Ryby s malýma očima, bude za to pykati na nivách
Skot a ovce těchto mnichů, kteří nás živí.
Praví pátý: Nebudu meškati již déle uvnitř,
Vyjdu nyní z kláštera, uloupím, co uvidím, vůz
Se všemi věcmi, tak z toho více dní
Chytřeji budu vypláceti, cokoli mně zbude, prodám.

1310 Budu bohat, a šat mně bude svědectvím cti.
Vidíš tu mnohé, kteří nás považují jako za hloupé
A za odměnu neustávají hanebně mluviti.
I pokrm zdarma daný od nich odmítnut.
O ty zlořečený lupiči přehanebný, odejmi
Ze slepé mysli brzo tak hanebné činy,
A nedovedeš-li, budeš pověšen, od lahůdek
Tak ustaneš. K roklím pekelným přijdeš.
Toho, jemuž jsi se zde vysmíval, ráj
Přijme, ale ty budeš bídný a trápen budeš plameny.

Na tom však neštěstí, jímž dům Sedlecký vnitř byl sklíčen, nebylo dosti, ale přidružila se ještě jiná vnější obtíže. Neboť Horník Berthold, řečený Pirchnerův,[3]) jehož množství peněz z podzemních dolův vytažené povzneslo do výše nad meze stavu občanského, mezi Horou a klášterem Sedleckým ke straně jižní v údolí byl zbudoval tvrz, řečenou Perštejnec,[4]) kde více pro zvláštnost, nežli z potřeby častěji meškával. A že tento Berthold přízní a láskou více se přidržoval Fridricha, vévody Rakouského, nežli Jindřicha, knížete Korutanského, a věc sama nebyla tajna, aby někdy těžce neupadl v ruce Korutancovy, utekl se z Hor Kuten s Ortlibem a rychtářem Jenslinem tajně k vévodovi Rakouskému, a tvrz svoji zanechal v opatrování svým sluhům. Ti pak, kteří ve tvrzi byli zůstaveni, obcházeti za loupeží nikterak se nebáli. Sebralo se tedy hojné vojsko jak šlechtické, tak hornické, obléhat onu tvrzi. Přišli tam však přemnozí na rozkaz Korutancův nikoli za příčinou boje, ale aby měli příležitost k olupování chudých. Celá váha onoho boje aspoň dolehla na sousední dům Sedlecký, neboť veškeren lid položil se táborem okolo domu onoho. Korutanec tedy jak pro sebe, tak pro vojsko své náklady vymáhal a při-

[3]) Po příkladě Palackého (II. 1 str. 378) tento Bertold Pirchnerův bývá stotožňován s pozdějším držitelem Templštejna na Moravě, který ještě v l. 1317 a 1318 objevuje se ve spojení s Fridrichem Rakouským. (Reg. III. č. 108 a 116). K tomu však nutno uvažiti, že již r. 1303 uveden jest „Bertoldus, cruciger domus in Tempelstayn“ (Reg. II. č. 1955), a že s Bertoldem Pirchnerovým setkáváme se jako konšelem Kutnohorským ještě r. 1339 (Reg. III. č. 636).

[4]) Nyní Perštejnce, vých. od Poličan, asi půl hodiny od Kutné Hory na potoce Křenovce (FRB IV., 163 pozn. 1).

jímal od onoho kláštera. Také ti, kteří tvrze hájili, od kláštera vymáhali potraviny a s hrozbami slibovali oheň a meč, nebudou-li podporováni. V této tísni neodporoval, ale arci všem dával to, co míti mohl, ubohý dům Sedlecký, již téměř veškeré pomoci zbavený. Na nivách požínalo se obilí vojskem, zabíjel se pro kuchyni dobytek, a z boje toho následovala pro svatý sbor Sedlecký jen nejvyšší chudoba. Po uplynutí dlouhého času následkem jakéhosi vyjednání získána byla tvrz, ale klášter dříve byl zbaven všeho, co měl.

Velmi se mi to nelíbí, a mnozí vědí, že jest pošetilé,
Že někteří při tvrzích zakládají své kláštery.
Klášter vzdělává nivy, jež potom tvrz rozbrázdí,
Když má žně klášter, hrad hned připojuje vůz,
Svážeje žeň. A raději byl bych mnichem
Tam, kde je klášter, blízko něhož nestojí hrad;
Ďáblu hradní obyvatel slouží, když ráno vstává
Klášterník; život zajisté jejich jest velmi nestejný;
Neboť když klášterník se modlí,
Hradní obyvatel strojí, nad čím chudý člověk potom naříká.

Zázračná bitva léta Páně 1309.

Věc jakousi neméně žalostnou nežli podivnou nyní vypravuji, která se přihodila v klášteře Sedleckém, při níž nad světlo jasněji se všem zaskvělo přispění a moc ochrany slavné Panny Marie. Když pan Heidenrich, opat Sedlecký, pro obecné dobro království Českého zdržoval se u krále Římského Jindřicha v krajinách Německých, Korutanec a jeho pomocníci s nejkrutší ukrutností co nejhoršího zatím domu onomu způsobiti mohli, tím častěji, čím svobodněji denně jako nepřátelé působili. V jeden zajisté den sobotní, totiž dne 19. listopadu,[5]) Jindřich řečený z Haufenšteina, muž krutý, Nov. 19.

[5]) Kronikář udává datum denní velmi zevrubně (una die sabbati decimo tercio videlicet kalendas mensis Decembris), ale v letech panování Jindřicha Korutanského v Čechách nepřipadl 19. listopad ani jednou na sobotu; jest tedy možno, že kronikář užívá výrazu „sabbatum“ archaisticky ve smyslu týden (což u nás ještě ve 12. století se vyskytuje).

1309 maršálek vévody Korutanského[*]), přítel krutosti a úhlavní nepřítel osob klášterních, některé z lidu obecného z Kutné Hory k sobě povolal, s nimiž takovéto věci mluvil a jednal: Proč, vece, dobrovolně snášíte nějaký nedostatek? Časy jsou nyní drahé, a takřka zadarmo ztravujete vše své: slyšte mne, mužové silni, následujte rady mé. Onen klášter v Sedlci, který jest blízko nás, je bohatý, všeho bohatství a rozkoše nazbyt pln jest. Obilí, víno, pivo, maso, sýr a všecky potřeby k výživě lidské jsou tam ve větší zásobě, nežli se říci může; mnichů je tam málo, jsou neopatrní, nám stali se neužitečnými: zdaž tedy zdá se vám spravedlivé, aby to všecko oni sami spotřebovali bez nás? Toho nebude, ale učiníme s nimi rozdělení jejich podílů a pádem odnášivým budeme skloňovati. Jděte, přiberte více lidu, vylomte klášter a vylupte všecko. Jestliže však někdo se vás otáže nebo bude vám chtíti brániti, tomu pukvou štítu žvavá ústa zahraďte. K ničemné radě této snadno se otevřely uši ničemných lidí; náramný počet jich tedy brzo pokřikoval po ulicích: Miluje-li kdo hojnost peněz, nechť se uchýlí k nám, a najde ji. K hlasu jediného zvolání bouřící se lid pozvedl křik, v zástupech hned všickni lidé sbíhají se, k tomu, aby peníze buď právem nebo neprávem získali, společně jsou uchystáni. V malé tedy chvíli, an ďábel zajisté jako hlasatel svolával tolik lidu, shlukly se zástupy nekonečného množství, tak že na více nežli deset tisíc mužů bojovných vzteklý ten a šílený zástup se rozšířil. Ti tedy všickni dohromady se shlukše vyšli jako na lotry s helmami a přílbicemi, s náprsníky a brněními, se šípy a luky, obléhacími stroji a střelami, dýkami a sekerami, kopími a házecími železy, štíty a pavézami, meči a kyji. Mnozí však z nich nevěděli, kam je vedou, ale následovali za jinými napřed jdoucími; jeden však ze všech, podobný Jidášovi Skariotskému, od Jindřicha z Haufenstejna jako zrádce a vůdce onoho vojska byl ustanoven, jenž ozbrojen jsa ubíral se před ostatními a silně křičel: Pojďte za mnou, učiním vás dnes všecky boháči. Na pokřik jeho povzbuzování kterákoli mysl lakotná počala žízniti po penězích, a již na všecky v naději

[*]) Maršálkem Jindřichovým (v Korutanech) nebyl Jindřich, nýbrž Konrad z Aufensteina; srov. Lippert v Neues Arch. Sachs. G. X. strana 4—5, pozn. 12

usmívala se nová ona radost, protože každý se nadál, že se 1309
musí hned obohatiti cizím majetkem. A co povím dále? Hle, když tito všickni se srdcem loupeživým ke klášteru Sedleckému přišli, veliký útok jednomyslně učinili a dle sil se namáhali, aby do kláštera vešli nikoli za modlením, ale za loupežením, a již vylomili dvéře. Zatím zvěstována byla mnichům a bratřím z konventu, z nichž někteří tehdy čtli, jiní se modlili nebo rozjímali, nenadálá jakož i nemilá přítomnost nepřátelských hostí, jimž nikterak ke čtení nebo modlení, ale k drancování a loupežení všem byla jediná vůle. Co však učiní v této tísni nezkušenost prostoty klášterní? Co učiní nyní čistá nevinnost klášterního života? Kdo kdy vyučil ruce její k boji nebo prsty její k válce? Buď jí, Hospodine, věží silnou[7]) před tváří nepřítele; ty pak, Hospodine Sabbaoth, jenž soudíš spravedlivě, ty vždy učil jsi své vítěziti nikoli vlastními silami, ale tvými ctnostmi, neboť nebudu doufati ve svůj luk, a meč můj nezachrání mne. Pravice tvá pak sama pomůže mně. Co tedy učiní toto maličké stádo, jež má sklíčenost odevšad? Zajisté volati bude k Bohu, vyslyší je, spaseno je učiní, poněvadž mu přeje. Běží tedy někteří mniši k oltářům, nikoli ke zbraním, k modlitbě jako k obraně, bojovati chtíce nikoli zbraněmi, ale zbožnou myslí, někteří tahají za zvony, vzývají Pannu, patronku svou, o zachránění života již nemajíce naděje takřka nižádné; některé však tak mezi mnichy, jako mezi konvrši pojal duch statečnosti, kteří těla svá jakýmikoli oděvy k obraně vhodnými ohrazovali, tu onde lidi ozbrojené chystají ke vchodu; kdo však chtěl bojovati za svůj vlastní pokoj, jakož i osobu svou, neměl-li jiného, žaltář nebo jinou knihu, mající tvrdé desky, na prsa svá pod škapulíř podloživ místo brnění z opatrnosti přiložil a tak k obraně na rozkaz vyšel; kameníci, tkadlci, ševci, pekaři, pastýři vepřův a skotu, válce nikterak nevyučení, někteří bosi a někteří v košilích, božskou ozbrojeni ctností, postavili se proti hlučícímu množství obléhatelů, a kdo tehdy byl přítomen, jediného bezbranného z čeledi blahoslavené Panny, Sedlecké patronky, častěji uzřel, jak proti dvěma stům, kteří byli přišli rvát a loupit, bojuje, a je, nahnav jim strachu, zahání; neboť vně bylo přemnoho

[7]) Žalm 60, 4.

1309 ozbrojených, uvnitř něco málo bezbranných. Když pak ze zástupu dorážejícího lidu násilí někdy bránu nebo vchod vylomiti se snažilo, ihned pomocí rodičky Boží malý počet čeledi klášterní mužně se postavil na odpor, a některé udeřením zraniv a zabiv, násilím válečným přiměl, aby ustoupili nazpět. Opakoval se pak na různých místech kláštera a v různých hodinách dne často takovýto žalostný boj. Přemnozí tedy, jejichž počtu uvésti si netroufám, kteří chtivě z Hory přišli naplnit své mošny, žalostně zabiti byvše ranou zajisté ne lidskou, ale Boží podlehli. Potom i stáje hovězí, sklepy, kouty a komory svými mrtvolami naplnili. Stalo pak se jim milosrdenství, když dán jim byl bez prosby a bez zaplacení pohřeb. Ochránila tedy onoho dne slavná panovnice nebeská Maria zbožnou odvahu svých obhájcův, tak že nikdo, jenž byl z domu a čeledi kláštera Sedleckého, ani na vlasech hlavy své ani kterýchkoli jiných údech při překruté srážce onoho zápasu nebyl poškozen. Jediný však z čeledi Sedlecké slabou ránu kamenem utrpěl, jenž hned potom se uzdraviv skákal jako jelen.

Pomohla při těchto bojích přeslavná panna Maria.
Tato hvězda mořská způsobila, že tak veliká bouře,
Jež tehdy z kobky mnišská srdce něžná
Vyhnati se pokusila, zcela nikoho nepřekonala.
Ale kdo bojoval a mečem v ruce mával,
Toho Panna porazila nebo jej ze srážky zahnala.
Tu zajásal mnich, chvalozpěvy odříkával,
Matku chválil, jež tak veliké obtíži zabránila;
Horníci utekli, po tom zmatenými se stali.

Kapitola CVII.

O utiskování a násilnostech, jimž podléhala Zbraslav v dobách Jindřicha, vévody Korutanského.

Chut při mně jest, ale možnosti nenalézám, abych dovedl vyložiti onu bídu utlačování, jež za panování Korutancova způsobena jest klášteru Zbraslavskému.

Třebas ne celé, přece zde známou učiním

Část utiskování, které statky klášterní tvrdě —
Korutanec utiskoval, jenž se za knížete vydával.

Jestliže to, co spácháno od poddaných, správcům, jsou-li spoluvědomi, celé se připisuje, tento vévoda Korutanský za původce většiny zlého v Čechách od mnohých [lidí] jest označován. Co kdy nebezpečnějšího bude moci býti pro království, nežli když lid poddaný králi svému neplatí dluhu žádné pocty nebo strachu?

Není zdravým zákonem zanedbávaný král.

Odkud to tobě, ó Zbraslavi ochuzená, že nucena jsi dáti tisíc hřiven stříbra těžké váhy Heinmanovi, řečenému z Dubé, nežli že tento Heinman tvé město Landškroun a okolní krajinu pro zahynutí mladého krále Václava násilím uchvátil,[1]) mocně zaujal a ničemně v držení měl. Posléze protože král Korutanec, ač často byv žádán, vykonati tobě soud a spravedlnost ze způsobeného násilí nechtěl, protože nemohl, ty přinucena jsi byla tisíc hřiven tomu vyplatiti, jemuž zcela v ničem nebyla bys zavázána, kdyby byl král, který by rozsuzoval v nestrannosti. Nic bys nebyla platila, kdybys před spravedlivým králem spravedlivým zákonem byla závodila.

Ale ty's platila, protože jsi spravedlnosti postrádala,
A myslím, dva tisíce hřiven by on ti vrátil,
Kdyby živ byl; ale taková otázka nechť přestane.

Vida pak král tento, že málo si ho vážíce velmožové a všickni šlechticové Čeští, plení tak celé království jako kláštery všude, poslal posly o pomoc k strýci svému Štěpánovi, vévodovi Bavorskému, jenž tři sta bojovníků žádajícímu vypravil na pomoc. Bylo pak úmyslem Korutancovým, že chce s těmito cizinci potlačiti obyvatele království a sebe v království pevněji utvrditi.

Oni Bavoři tedy cizích věcí chtiví
přišli léta Páně 1308 v měsíci září zároveň na Zbraslav a stali se 1308
hosté tito onomu domu k největší zkáze a loupeži. Cokoli se tehdy ve Zbraslavi nalézalo, vše ztráveno, a mnichům zanecháno méně nežli nic, potom mezi dvěma vesnicemi Zbraslavskými,

[1]) O této události zmiňuje se kronika již v kap. LXXXIV. Landškroun byl střediskem zboží klášterního ve vých. Čechách.

1308 totiž Chuchlí Větší a Menší,[2]) a řekou Vltavou veškeré ono vojsko se položilo a vše, co nalezlo ve vesnicích, na polích, na statcích, ve dvorcích ku klášteru náležejících, vydrancovalo úplně a ztrávilo. Přibytí tedy lupičů těchto stalo se ubytím všech věcí ve zpuštěné Zbraslavi. Poněvadž se tehdy konventu nedostávalo potravin, poslán jsem byl já zároveň s jinými osmi mnichy do naší vsi Slap[3]), abychom tam jakkoli potřebné věci měli; nebyli jsme tam však bezpečni. Přihodilo
Sept. 11. pak se, že v den svatého Prota a Hiacinta[4]) Bavoři tito vztyčivše korouhve své a praporce, se zbraněmi přišli před dvůr, ve kterém jsme trvali; vydrancovavše celou ves, doráželi na dvůr, a nedá-li se jim vše, co jest ve dvoře, hrozili ohněm. My zasaženi jsouce velikým strachem slíbili jsme jim odevzdati pět kop grošův, jen aby ohně nevhodili, jež přijali a nicméně všecky vesnice v okolí našem ležící vyloupili. Dosvědčuje to bratr Bedřich Bavor, jejž v téže době jiný Bavor, zbrojnoš, jednou střelou z kuše vymrštěnou do spodní částí zad skoro by byl pozdravil, zachytily však dvéře nepřátelský pozdrav Bavorský místo něho. Znám člověka, jenž tehdy na ohradu dvoru vystoupil, na hlavu přilbu položil, ne sice aby bojoval, ale aby dorážející postrašil a počet bránících se rozmnožil. Jaké míníš, že tehdy sklíčená Zbraslav snášela bídy u Landškrouna, Ústí nad Orlicí, Třebové[5]) a na okolních tam dědinách? Zajisté nesčíslné. Neboť když zde před tváří krale Korutance od lidí králových tak veliké snášela proti sobě nesnáze, zajisté dědiny ony tehdy obkličovalo tolik zlého, jemuž nebylo čísla; neboť všickni sousedé těchto dědin Zbraslavských drancovali je, utlačovali je a denně páchali tam ohavnosti nejhorší. Nářek chudých jsem tam tehdy slyšel, viděl jsem panny, ženy zbavené oděvu obnažené a plačící běhati, nářek můj

[2]) Oboji Chuchle (u Prahy) dostalo se klášteru Zbraslavskému hned při založení, srovn. Reg. IV. č. 1888, II. č. 2004, Tadra, Listy, č. 1 a 15, Emler, Deset urbářů, str. 309.

[3]) Také Slapy (jižně od Štěchovic) náležejí k nejstaršímu majetku Zbraslavskému, srovn. listiny právě citované, Emler, Deset urbářu str. 310.

[4]) 11. září.

[5]) Ústí nad Orlicí a Třebova uvádějí se již v zakládací listině Zbraslavské z r. 1292 (srovn. Reg. IV. č. 1888, Tadra, Listy, č. 1), a ovšem také spolu s Landškrounem v listině širší z r. 1304 (Reg. II. č. 2004, Tadra, č. 15).

tehdy nebyl utajen, ale nad tím zlem ztrnuly všecky kosti 1308
mé, a duše má poděšena jest náramně.[6]) Kolikrát pak vidouce utlačování chudých oči mé pramen vod vydaly, známo jest Hospodinu, jenž slzy mé položil před tváří svou;[7]) žal také hojný proklál srdce opata nejzbožnějšího, když zíraje zřel sklíčenost lidu svého: nebo zřídka nebo nikdy nebývalo dne, kterého chudým od loupežení byl by klid. Nebo pod králem Korutancem všickni rytíři, jakkoli nepatrní, chtěli býti králi a nad našimi chudými divou krutovládu provozovali. Ješek,[8]) řečený ze Šildberka, chtěl býti králem, Jan Wusthub králem, Petr ze Žampachu králem, Jeniš ze Supí Hory králem, Bohuněk ze Šumberka králem, Vítek ze Švábenic[9]) králem, Oldřich z Brandejsa králem.

Králové tehdy brzo jsou zloději, kradou jako myši.

Ti všickni, jakkoli jsou lidé sotva rytířští, více mají osobivosti a krutovlády nežli sami králové; neboť že byli našimi sousedy, neustávali bez přestání našim chudým tehdy činiti násilí. Chtějíce však tehdy je vykoupiti, poněvadž byly zlé časy, celý svůj plat, totiž více nežli tři sta hřiven, tu onde sousedním lupičům jako dravým vlkům jsme dali, abychom aspoň takto výhodu míru svým dědinám zakoupili. Dali jsme tehdy Ješkovi ze Šildberka, aby jen jediný rok nás ušetřil, sto osmdesát hřiven, Petrovi ze Žampachu a jeho přátelům hřiven šedesát, Janovi Wusthubovi čtyřicet, Oldřichovi z Brandejsa hřiven třicet; tak tedy jakkoli neradi celý příjem krutovládcům jsme udělili, sobě zcela nic nezůstavujíce, abychom dědiny poněkud beze škody zachovali. Pomohl dar náš, ale ne mnoho, neboť ten, kdo uvykl cizí věci loupiti, za málo pokládá dané slovo, a smlouvu, již učinil, ruší.

Neumí zachovávati smlouvu, kdo umí loupiti.

Vidouce pak, že statků svých dary bez porušení zachovati nemůžeme, svěřili jsme je ve správu Jindřichovi z Lipé, ale pod takovou podmínkou, že se nám má polovice důchodův odváděti, však vyzvedl si celé a část, jež na nás připadala, nám zaplatiti snad na pozdější dobu si ponechal; zaplatil, než

---

[6]) Žalm 6, 4.
[7]) Žalm 55, 9.
[8]) Vesměs v sousedství východočeského majetku klášterního.
[9]) Vítek ze Švábenic byl tou dobou podkomořím Moravským.

1310 nevím kolik. A co dále? Zajisté na obrat uslyšíš ohavnosti nad tyto větší, jež za času Korutancova byly páchány na Zbraslavi. Neboť že byl ten dům v sousedství a před pohledem zločinců, tím četnějším nuceným vydíráním byl skličován. Sousedství lupičů pykaly ovce a skot a veškeren dobytek polní, jenž byl tohoto kláštera. Vilém Zajíc, řečený z Valdeka, nikoli po způsobu zaječím, ale vlčím jednoho dne pět set ovec klášterních odehnal a nepřivedl nazpět, a jen jediná kráva tehdy pozustala ve Zbraslavi. Noví pak cizinci, jež z Míšně
(Jun.) léta Páně 1310 v měsíci srpnu [10]) Korutanec byl povolal do království Českého, nové zlo rychle snažili se způsobiti Zbraslavi. Neboť když tito v Praze největší násilí byli spáchali a vůkol ní skoro vše byli poplenili, pro strach před Čechy od města vzdáliti se nikterak neodvažovali, pročež denně tvář svou hrubou obraceli k opatství, aby něco urvali. Tak tedy po všecky dni takřka ve všecky hodiny nikoli z ohledu na kázeň, ale na loupež tito nepřátelsky metlou železnou Zbraslav navštěvovali. Ale že mniši jiného prostředku neměli, modlitbu kněží i levité u oltáře často v slzách konali. Bylo pak skoro již ve zvyk uvedeno, že dva zvony oznamující boj nebo loupež zvuk na poplach vydávaly; často bohužel se přihodilo, že na zvuk zvonu hodinka denní počatá od mnichů v choru zpívajících byla přerušena, a pokrm na stole od lačných opuštěn, s lože beze spánku začasté se vstávalo. Neboť když spatřena četa lupičův, a lid od nich snášel násilí, všude nářek žalostný pozvednut, tito křičeli: Utíkejte, utíkejte, hle, strany nepřátelské; jiný volal: Běda, oloupen jsem; želel tento zabitého syna, druhý otce, třetí naříkal, že střelou jest zasažen, a jiný, že všech věcí, jež na světě měl, je zbaven; poplach veliký jest v ubohém lidu, kde kdo pláče pro škodu svou. Kdo rmoutiti se bude nad tebou, ó Zbraslavi, dome slavný, ó dcero něžná, obydlí líbezné, nové štípení? kdo nyní tobě přispěje? Dnové vdovství a nářku přišli tobě zároveň, uvnitř máš šťastného zakladatele pochována, vně hrozného plenitele bouřícího. To, co ti nyní činí tvůj plenitel, předpověděl tvůj

[10]) Vojsko míšenské (s mladým markrabetem Fridrichem v čele), přišlo do Čech již asi v červnu (v srpnu pomocí jeho opanována již pro Jindřicha Korut. Kutná hora); srovn. W. Lippert na uved. místě str. 15 n.

zakladatel, pokud žil; všimni si, co výše napsáno, [11]) nalezneš to 1310
výslovně. Když pak lupičům loupeže se nedostávalo a již vně nikterak nenalézali, co by loupiti mohli okolo Zbraslavě, k jinému zločinu trápení tito lupiči nejhorší se obraceli. Neboť oni veliké peníze, brzo totiž sto hřiven, brzo čtyřicet, brzo padesát, opět dvacet, brzo již jen deset nebo jedinou, brzo více, brzo méně na chudém domě Zbraslavském krutými hrozbami vymáhali; ale poněvadž Zbraslav dále peněz neměla, přinuceni jsou starší domu mnoho monstrancí zlatých a stříbrných a drahocenné nádoby, které byly v domě Hospodinové, polámati, také kalichy a roucha hedbávná s krásnou ozdobou prodati a dáti nikoli chudým, ale lupičům. Také zakladatel král Václav panu Konrádovi, prvnímu opatu, poháry, mnoho mísek s náčiním a klenoty různými ze zlata, stříbra a drahých kamenů zhotovených daroval, což vše Zbraslav v této skličující nesnázi jsouc postavena od sebe odciziti a odevzdati těmto Míšňanům ji hubícím žalostně jest přinucena. Tak tedy síla skoro všecka ze Zbraslavě rukama konajících nepravost zcela vyloupena jest. Slyš jinou věc: chováni byli na tajném místě nemocnice domu Zbraslavského vepři velmi tuční, kteří vyzrazeni jsou sboru Korutanců a Míšňanů. Ti pak ke špatnostem jsouce nakloněni jednoho jitra na Zbraslav přišli a plot, který tam byl, prolomili, některé mnichy vysvlékli ze šatův a zároveň do Prahy vepře odváděli. Následovali jich mnozí mniši, odění jen ve škapulíře, obrátili se ke králi Korutanci a velikými prosbami naň doléhali, aby vepře dostali nazpět. Kterýž jednomu, jenž měl správu a stráž nad vepři, zcela tajně takto řekl: Vyber vepře tučnější těchto mnichů, zabij je, zapíchni, zachovej pro nás, horší však těmto mnichům žádajícím vrať. Ó jak ušlechtilý je tento král, jenž velikou má péči o tučné vepře a velmi malou o smlouvy míru. Řezníkem má býti, ne králem, jemuž více znám jest zákon zabíjení, nežli kralování.

Neřídíš dobře království, aniž zaslouženě jméno královo
Nosíš, když pečuješ o svině, tak nedosti obstojíš;
Králem bys vždy byl, kdybys práva království zachovával

[11]) Srovn. svrchu kap. LVII. (str. 115).

1308 A mír konal, za tebou by stál tvůj dědic
Po starém mravu s velkou ctí královskou.

1310 Tak veliké však utiskování bídy obkličovalo tehdy uvnitř mnichy Zbraslavské, že z nich přemnohé čirá nutnost doháněla vycházeti a v Praze bez kukly v pouhých škapulířích po ulicích a náměstích pobíhati, lupiče hledati a žádati, mohli-li by snad něco obdržeti z toho, co odneseno jest. Plakaly nad takovou bídou mnichu mnohé počestné osoby a ženy zbožné mysli, když je v městě spatřovali jako šašky a tuláky, téměř nahé a v bídě sem tam pobíhati a nikde prostředku potěchy nenalézati. O těch úzkostech poptej se bratra Theodericha Durinka, jenž zakusiv to poví tobě vše. Byla pak vzteklost Korutanců tak veliká, že nejen žíznili po loupežení věcí, ale i po vraždách: neboť věrohodné vypravování nám vykládalo, že skrze Korutanské určeno bylo, že kdosi na nějakém místě vystupujícím tajně má státi a pana Konráda, opata Zbraslavského, střelou z kuše vyslanou, až by tudy šel, protknouti. Příčinou toho bylo, že vyhledával dobra království a obce; jeho však Hospodin ochránil, jenž dobrý úmysl jeho znal. Poslyš nyní rouhání: bratr Heřman,[12]) správce dvoru v Praze, s jiným mnichem Zbraslavským, hledaje odnesené věci, ubíral se zarmoucen po tržišti Pražském. Když je spatřil Jindřich z Aufenšteina, maršálek Korutanců,[13]) a k sobě byl povolal, hlasem chlubným k nim takto promluvil: Vy mniši, postojte a vyslechněte mne! Vy jste veřejní nepřátelé královi a naši protivníci, věřte mně, že se nad vámi pomstím: vyjděte do kláštera, svolejte konvent, neboť já ještě ve třech dnech budu držeti kapitulu s vámi, navštěvuje navštívím vás metlou železnou a holí rozptýlení; hněv můj zuřiti bude nad vámi a nad bratry vašimi. Věřte mně a tuto věc mějte za jistou, že nekterým osobám z vašeho domu vytrhám vlasy z hlavy, vyškubu vousy, vyrvu jazyk ze chřtánu, a nezůstane vám kámen na kameni na všech domech a příbytcích vašich; dovedl-li jiný stavěti, já dovedu bořiti. Zbořím zajisté všecky vaše budovy z kořen, a neušetří vás oko mé. To bratřím svým zvěstujte mým jménem, aby se uchystali ke kapitule, kterou

[12]) Srovn. svrchu kap. CV. pozn. 15.
[13]) Srovn. svrchu kap. CVI. pozn. 4.

s nimi po třech dnech slaviti budu. Koho by nepoděsila zpráva 1308
a poselství tak kruté muže ukrutného, který se honosí zlobou? |
Ó jak velikého poděšení strach srdce těchto dvou mnichů pro 1310
hrozby jeho otřásal! Ohromeni tedy jsouce onomu zlolajci nic neodpověděli, ale sami k sobě obrátivše se vespolek řekli: Ty, Pane všehomíra, který ničeho nemáš potřebí, chtěl jsi, aby chrám tvůj zřízen byl na Zbraslavi; zachovej dům tento neporušený, Hospodine, neboť tvá jest moc, tvé jest království, Hospodine. Slyš tedy slova tohoto, jenž mluví zlo zbytečně; neboť málo proti nám, kteří jsme neužiteční sluhové domu tvého, Hospodine, hovořil tento hrdopyška, ale proti tobě, Hospodine, králi nebes i země. Neboť tobě k slávě věčné skrze sluhu tvého Václava, zbožného krále, dům tento jest postaven a obětován, aby tam byla památka jména tvého na věky. Zachovej dům ten, dobrý Bože, a v něm bydlící malé s většími. Zvěstována tedy na Zbraslavi ona urážka, kterou byla pronesla ústa zpupná, řeč tato znepokojila všecky mnichy v kapitule, uloženy modlitby, aby Hospodin Bůh ze svatyně své shlédl na dům tento a jeho družinu a zachoval jej ve svatém pokoji, i modlíce se pravili: Ty, Hospodine, jenž jsi zpupného Heliodora,[14]) který ruku svou proti domu tvému zběsile byl pozvedl a odvážlivě proti tobě ústa svá klada k nebi přisáhl, na prosbu Onyáše velekněze ranou smrtelnou jsi sklátil, slyš nyní pohanu a výčitku tohoto zlolajce, přidej jiné dílo k rukám jeho, aby ruce jeho nepanovaly v domě tvém, Hospodine, a nad námi. Ale co se stalo? Hle onen, jenž ústa svá postavil proti nebi a neopatrně vydal hrozbu, že jiné bude zabíjeti a rozháněti, také Zbraslav vyvrátiti z kořen si umínil, sám třetího dne zahnán a skoro na ústí meče zabit jest. To moc božská způsobila, jak objasňuje následující výklad.

Jindřich Aufenštein, veliký nepřítel mnichův,
Chtěje býti bezpečen, mluvil tehdy rouhání
Proti tobě, Kriste, řka: Ve třech dnech toto místo
Skrze mne bude rozbito a obráceno vniveč.
V naději té se zklamal, tak zajisté byv zahnán.
Osvědčuje se pošetilým, kdo chce povznésti tváři

[14]) II. kniha Machab. 3, 24.

1310 Proti králi nebeskému, ten sobě činí zkázu
Smrti, jakož i života. Tebou hyne ten člověk právem.

Všech pak nás, kteří až posud na Zbraslavi žijeme, jediné a totéž jest mínění a tato víra: Kdyby ono ctihodné tělo pana krále Václava zakladatele ve Zbraslavi pohřbeno nebylo, pro nesnesitelná nepřátelská nebezpečenství sama Zbraslav zničena a z kořen vyvrácena by byla; neboť my, kteří jsme tohoto zakladatele spatřili a s ním se stýkali, tak znamenité skutky ctností od něho jsme poznali, že pro jeho tělo, kteréž jest u nás, všecky své potomky pokládáme před Bohem vždy za šťastnější.

Kapitola CVIII.

Jak král Jan, syn císaře Jindřicha, se silným vojskem do Čech vešel a Prahy dobyl léta Páně 1310.

1310 Když král Český Jan s otcem svým Jindřichem, králem Římským, v Kolmaru se rozloučil a potom v Norimberce od Rýna přichazeje po čtrnácte dní shromáždění knížat a silného
Oct. 18. vojska měl, stalo se, že v den svatého Lukáše evangelisty[1]) vyšel z Norimberka a ubíral se k Čechám. Bylo pak s králem Janem, když již do Chebu dorazil, jakož byl otec jeho, král Římský, dříve moudře nařídil, mnoho knížat a šlechticů. Neboť byl ve vojště jeho pan Petr, arcibiskup Mohučský, Rudolf, vévoda Bavorský, falckrabě, pan Filip,[2]) biskup Eichštädtský, Fridrich, purkrabí Norimberský, Berthold z Henneberka, Ludvík z Oetting, hrabata Albrecht z Hohenlohe, Jindřich z Brunecka a Ditter de Castello, foit Švábský, i mnozí jiní hrabata a mužové svobodného stavu z Německa, kteří všichni přišli bojovat v síle mocné a ve množství velikém. Bylo pak vojsko jejich veliké a velmi silné, vybrané ze všeho kvetoucího rytířstva dospívajícího Německa. Odhadnuti pak byli tehdy na více nežli tři tisíce bojovníků mimo ty, jichž přibývalo denně z panů Českých. Mezi všemi však již řečenými ku příchodu a k boji váhavější byl Rudolf, vévoda Bavorský, protože s kní-

[1]) 18. října.
[2]) Filip z Rathsambausen, biskup Eichstadtský 1306—1322.

žetem Korutanským, proti němuž se výprava ubírala, spojen 1310
byl pokrevenstvím; tehdy i potom s králem Janem z přinucení byl tělem, ale s Korutancem srdcem. Nemalou pak to působilo překážku králi Janovi v jeho úmyslu. Potom v den
Všech svatých[3]) král Jan s vojskem svým přešel řeku, která Nov. 1.
slove Ohře, u Radešova,[4]) ale brod nalezl stěží se ztrátou a
poškozením mnohých věcí; odtud přímou cestou postoupili přes Nov. 19.
Budyni, a v den sv. Alžběty[5]) král Jan a s ním všichni knížata i šlechtici tak Něměčtí jako Čeští dostali se před Horu Kutnou a jali se jí silně dobývati. Daliť zajisté někteří páni králi Janovi takové rady, že dříve Hora musí býti pokořena, nežli Praha. Záhubná byla tato rada; neboť Hora Kutná přicházejícímu Janovi, knížeti míru, více odolávala nežli Praha, protože nerozumná zběř chátry v ní bydlící ničemu ze svého vlastního dobra nerozuměla. Jindřich pak z Aufenšteina se strany Korutancovy s několika oděnci vešel do Hory a tam lstivými sliby a marnými slovy zaslepoval sprostý lid, že nabízeným dobrem a pravým králem pohrdal a k vlastní záhubě přidržoval se toho, za něhož snášel zlo. Ti doráželi vně, oni pak odolávali ze vnitř, a mezi těmito různými příhodami válečnými brzy toho, brzy onoho sklál meč; ale i Jindřicha z Lipé, jenž věrně stál při králi Janovi, střela z kuše něco málo, nikoli však smrtelně poranila. Při všech však srážkách vojsko krále Jana vždy vítězilo a se strany protivné některé zajalo. Vida pak král Jan a ti, kteří s ním byli, že čas k válečným činům vhodný tehdy nebyl, neboť již krutá zima se sněhem poletujícím, chladem a mrazem již všecky nivy těžce skličujícím byla přišla, věda také, že prodlévati před Horou jest škodlivé, táborem odtud se všemi hnul, a k městu Kolínu, které leží nad Labem, následující neděle[6]) zároveň při- Nov. 22.
razili. Byla pak dříve podtají králi učiněna naděje, že ho město toto chce přijmouti, nenásledovala však skutečnost, jakkoli předcházela naděje. Poslal pak pan Petr, arcibiskup Mohučský, k měšťanům onoho města a zvěstoval jim řka: Dobra obec-

[3]) Dne 1. listopadu.

[4]) Radešov (něm. Rodisfurt) v Loketsku, kde býval od starodávna brod přes Ohři.

[5]) Dne 19. listopadu.

[6]) Dne 22. listopadu.

1310 ného vyhledáváme, pokoj v království napravit jsme přišli, protože muži mírumilovní jsme: nyní pak vpusťte nás do města, a korunovati v něm budeme krále vašeho, jenž vám dá za tuto milost větší milost a jakoukoli budete chtíti stálou výsadu. Kteříž odporovali řkouce: Nechceme, aby tento nejprvé kraloval nad námi, ale cokoliv učiní Praha, naše hlavní město, to i my podobně učiníme: neboť nebylo tomuto městu dáno s hůry, že by měl do něho nejprvé vejíti král spravedlnosti, kníže míru. Učinivše pak radu rozumnější, ztrávivše před
Nov. 28. Kolínem šest dní, sedmého dne, to jest jedné soboty[7]) veškeré vojsko před Prahu přišlo s velikým návalem. Byl pak tehdy v městě Jindřich Korutanský, jenž se vydával za krále, Fridrich, syn markrabí Míšenského, protože strýci svému na pomoc byl přišel se vším oním vojskem, jež dříve přemnoho bylo naloupilo. Ti všickni chystali se k odporu; vně pak s králem Janem mezi slavným rytířstvem bylo přemnoho měšťanů Pražských dříve jmenovaných, kteří byli uprchli před tváří Korutancovou. A protože Praha s zedmi, vysokými věžemi, příkopy a domy zvýšenými jest město silně opevněné, tak že při svornosti obyvatelstva pokládá se za nedobytnou, tedy vojsko, které leželo vně, jalo se tehdy užívati lsti místo sil. Neboť přátelé nejtajnější posly posílali od vojska do vnitřku přátelům a rozličnými pobídkami pečovali o to, aby usilovali o dobro obecné a přidrželi se krále Jana: jiným slibovány dary, jiným naháněno strachu. Mysl mnohých naklonila se ku králi Janovi, Korutanec odmítán, ale to skrýváno tomu, jímž pohrdáno. Neboť panovala za Korutance tak veliká věrolomnost, že již jeden každý sotva v otce nebo bratra mohl míti nějakou bezpečnou důvěru. V koutech přece někdy mužové mírumilovní tajně se scházeli a mezi sebou uvažovali a se tázali, co by v této tísni měli činiti. Nescházelo pak vcházejících a vycházejících z obce, kteří obyčejně zvěstovali věci nové a tajné. Mezi těmi však jedním byl kněz Berunger, kaplan králové Elišky, jemuž, aby bezpečněji mohl vcházeti do města a vycházeti, obratný připadl způsob. Neboť jakési listiny své, v nichž zapsána byla jakási akta soudní pro jakýsi chrám, do rukou vzal a přistoupil k těm, kteří střehli bran měst-

[7]) Dne 28. listopadu.

ských, i dí: Vy, pánové, mne dobře znáte, že jsem syn tohoto 1310
města; vizte listiny mé a přečtěte je, že mám ukončiti při o chrám před panem Mohučským; pročež budu-li v těchto dnech nedbalý, práci, náklad i s chrámem vše ztratím. Nyní tedy prosím, poslyšte mne; žádám, kdykoli přijdu a požádám vás o vchod a východ, vpusťte a vypusťte mne, neboť nikomu škoditi nezamýšlím. Kteříž odpověděli: Osobu vaši, pane Berngere, dobře známe; abyste nepozbyl svého chrámu, otevřeme vám bránu, když přijdete. Ten tedy vcházel a vycházel a sem tam tajné rady nikoli pro chrám, ale pro celé Čechy přinášel a též odnášel; tato pak vůle dobře se líbila Bohu.[8]) Když tedy přemnoho jednání skrytě tak mezi těmi, kteří uvnitř, jak s těmi, kteří vně města byli, zařízeno a konáno, týž Bernger arcibiskupovi Mohučskému znamení udal řka: Jakmile větším zvonem zítřejšího dne u blahoslavené Marie v Týně se zazvoní, hned povstaňte z tábora a k městu se s pospěchem přibližte, neboť vydá Hospodin zítra toto město v ruce vaše; jestliže však i podruhé a potřetí zvuk zvonu zazní, nikterak neprodlévejte, ale běžte a města se zmocněte. Bylo pak, abych svědectví vydal pravdě, zařízení takové velmi potřebné a ovšem výhodné. Bylať tehdy zima velmi pronikavá, sníh, mráz, jinovatka s ledem povrch zemský pokrývaly, jež lidi i dobytek příliš trápily; neboť bydleli v stanech a boudách, a že se nedostávalo dříví, zřídka viděti bylo oheň. Také velicí mimochodníci a hřebci většinou následkem útrap zimy byli poraženi, mimo to nedostávalo se tak lidem jako živočichům ostatním všech potravin, aniž vojsko již mělo jinou výživu kromě té, která ze Zbraslavě a z některých jiných míst skrytě byla dovezena, pročež již většina a zvláště Rudolf, vévoda Bavorský, byl rozhodnut, že odejde bez ukončení z Čech, a již hledali příležitosti, aby odešli. Pan Mohučský pak s králem Janem se rozhodli, kdekoli by mohli, do šlechtických hradů se uchýliti a v Čechách přezimovati. Neboť Mohučský říkal častěji: Třeba hroty, kopí a kamení padalo s nebe po způsobu sněhu a deště, ještě nebude moci postrašiti to nás, jež poslala svatá říše na opravu tohoto království Českého; jen Hospodin ať řídí cesty naše. Bylať při něm ve-

[8]) Podle epišt. k Řím. 12, 2.

1310 liká vytrvalost mysli. A co dále? Hle, nastal den zítřejší, den pravím onen, jejž učinil Hospodin, v němž poslal vykoupení[9]) království a lidu opuštěnému slitovník a milosrdný Hospodin; to zajisté jest den dobrého poselství.[10]) Neboť o hodině asi de-
Dec. 3 váté dne 3. prosince někteří muži, jež k tomu zvláště vyvolil Bůh, spolu v městě se shromáždivše se sešli, aby oněm bědám konec učinili, jež snášelo království i město, nebo život svůj ztratili; bylo však jich málo. Kněz však Berger s některými mlčky vystoupil na věž blahoslavené Panny, zvonem jednou, dvakráte i potřetí zazvoniti dal. Na tento zvuk vojsko se hnulo, rozestavilo se k boji a spěchalo k městu, k různým pak stranám městským vojsko přilnulo a bedlivě pátralo, kde by vhodněji mohlo vejíti do města. Zatím střely sem tam létaly a některé zranily; někteří pak z vojska udeřili na bránu městskou, přiléhající k domu Mikuláše od Věže,[11]) ale odraženi jsou od těch, kteří byli nahoře. Posléze když tito doráželi na město z venku, hle přišel zástup, oděný zbraněmi válečnými, zevnitř a bránu u sv. Františka[12]) rozbili motykami a sekerami, jež nikoli dobrovolně, ale po mnohé práci se jim otevřela. Tehdy vesele spolu vcházelo do města vojsko unavené, někteří přes příkopy vylézali, jiní na zeď rukama se drápali, protože převeliký byl tehdy nával vstupujících. Křičel pak tehdy hlasem velikým Heinman z Lichtenburka, řečený Krušina: Zapovídám, aby nikdo nevstupoval v dům rychtáře Mikuláše Wacingera; neboť vše, co v něm jest nahromaděno, i s kořistí já strávím s veselím. Vešel tedy král Jan zbrojně do města Pražského a s ním veškeré vojsko bojovníků, všichni zajisté majíce přílby na šíjích a vytasené z pochev meče lesknoucí se v rukou svých. Korutanci pak a Míšňané a ti, kteří s nimi byli, ke špitálu na mostě a k hradu Pražskému utíkali ve zmatku přede tváří slavného krále Jana. Voláno pak bylo hned na rozkaz krále Jana ode všech, kteří s ním do města byli vešli, hlasem velikým, jakož i svatým: Mír,

---

[9]) Žalm 110, 9.

[10]) I. kniha Králův, 7, 9.

[11]) O domu srovn. kapitolu CV. pozn. 5; brána, o níž se zde činí zmínka, byla menší branka v místech nynější Prašné věže. Tomek I[2] str. 225.

[12]) Srovn. o ní Tomek I[2], 225, 510, pozn. 91.

mír, mír! I učiněn jest ihned všem mír, jako by s nebe byl 1310
přišel. Jednotliví tedy lidé městští hned beze strachu otvírali dvéře, jež dříve byly zavřeny; s radostí spatřovali krásnou velikolepost činů nového krále, jenž přišel soudit se spravedlností. Od oné hodiny všem lidem městským volán a hlásán jediné mír a pokoj, i zahnal dřívější násilnictví nový, šťastný mír. Téhož dne každý, kdo zle zahnán byl, vrátil se k tomu, což jeho jest, odložil strach, spal bezpečně, měšťané odložili obvyklé zbraně, hned svorně se procházeli a nad svým novým králem plesali. Město tehdy bezpečně stálo ve dne, aniž uzavřeno bylo v noci. Toť šťastná změna pravice zajisté vznešeného.

Šťastna byla ta hodina, kdy lepší
Časové přišli, již odstranili spory.
Šťastný byl tento vjezd králův, protože obyčeje
Míru přinášel, jímž Praze ulehčil
Šťastný tento král nový a mladistvý; jemu, Kriste,
Život zachovej po mnoho let a naplň.
Šťastnou jste zemí, vy celé Čechy, války
Od vás ustoupí, s vámi zbožný mír bude bydleti.
Šťasten stává se měšťan i rolník i kterýkoli člověk
Za takového krále, za něhož dobře požívá zákona;
Šťasten jest mnich klášterní i jeptiška z toho,
Že král takový jest, pod jehož křídly bezpečně stojí a
Šťasten; buď i sám nepřemožitelný Bůh blahoslaven,
Jenž zničiti chce hněv skrze krále mladistvého.
Šťastný hlas se ozývá, jenž dary míru uděluje,
Mír, mír volá se, a následkem toho loupež se zahání.
Šťasten v těch letech buď blažený život Janův,
Ať kraluje, prospívá, šťasten jest na věky.

Bez dlouhého prodlévání nastalá radost zvěstuje se na všecka místa, nejbližší jakož i vzdálená. Přišel tedy toužený posel, od oněch mnichů, kteří s novým králem do Prahy byli vešli a vše viděli, poslaný, rychle běže, na Zbraslav, zvěstovat novou radost. Přišel pak tam pozdě, když totiž slunce bylo zapadlo a veliká většina mnichů na loži ležíc již spánek očím dala. Na tak radostné poselství, zvěstující radostnější konec, bylo tehdy snadno vzbuditi celý konvent. Ó jak veliká zaznívala radost na Zbraslavi následkem této

1310 zprávy! Zachovávalo se sice tehdy mezi mnichy náležité mlčení, protože bylo po kumpletě, tak že nehovořili vespolek, ale v tom rušili noční mlčení, že všickni promlouvali ústy příjemnými a srdcem chválícím k nejvyššímu Bohu. Jeden zajisté pokorně volal hlasem svým k Bohu, ze srdce prozpěvuje Tě Boha chválíme, Tebe Pána vyznáváme, jiný jásal a zpíval: Požehnaný Hospodin Bůh Israelský, a kdokoli, dle toho jak svým citem uvnitř měl ducha Božího, místo správce chvalozpěvův [13]) udával nápěvy, velebě Hospodina srdcem radostným. Všichni pak bratří tak dobré noviny slyšíce oné noci málo spali a všickni stěží úsvitu zítřejšího dne se dočkali, aby plněji porozuměli příčině radosti. Ráno tedy vstali, Bohu díky vzdávali a pravili:

Zlomila jsi okovy kláštera, dobrotivá rodičko Kristova,
A zhroutila jsi ty, kteří se ti rouhali.
Nyní prchá do hradu zmaten, jenž dříve k hvězdám
Vylézti chlubně chtěl, u všech nenáviděný
Jindřich Aufenštein, zlý přítel Zbraslavě,
Zatím co vně i uvnitř jako zloděj skrývá se onen Korutanec,
Jenž se rouhačem učinil: nyní hle, Čecha
Již žádného neurazí, ale nyní sám dříve odtáhne.

Neboť jak neměla tehdy Zbraslav velmi jásati, když osvobozena byla od tolika násilných utlačovatelův a každodenních vyděračů? Neboť tento Jindřich z Aufenšteina, jakož i jiní pomocníci jeho, kdysi za jediný den na Zbraslavi, tehdy velmi chudé, vynutili osmdesát tisíc chlebův a osmdesát věder piva a obdrželi to bez milosrdenství mimo jiné dary. Právem pak Zbraslav novou jásá radostí, že unikla onomu knížeti, který zamýšlel dosti pošetile potrestati, jakož i vyměniti prvního jejího opata. Neboť když pan Konrád, první opat Zbraslavský, pro dobrý stav království pracoval v krajinách Německých, vévoda Korutanský mu ublížiti nemohl, jak chtěl, pročež v hněvu mnichům takto pravil: Nezvolíte-li si na Zbraslavi brzo jiného opata, jenž by s námi

[13]) Chvalozpěvy (laudes), řada žalmů k uctění velebnosti Boží, zpívaly se v klášteřích (zvlášť Cisterciáckých) zároveň s východem slunce, jakožto první z předepsaných pobožností denních, při čemž ovšem jeden mnich vždy intonoval

smýšlel, bič hněvu mého nad sebou pocítíte. K těmto hrubým slovům přítomní mniši tehdy ústy přetvářenými odpověděli vévodovi, co se mu líbilo, v srdci však zaznamenávali a pevně zachovávali věci opáčné. Neboť jediná byla tehdy pevná vůle všech mnichů, že raději chtějí život ztratiti, nežli opatovi svému jako nejmilejšímu otci v něčem překážeti nebo vyměniti [jej]. Pročež rozkaz ten byl od mnichův odmítnut a právem; neboť sám vévoda Korutanský, jenž se rozhodl změniti opata, dříve se dal na útěk, a opat po tom ve veliké cti zůstal. Chtěl také týž vévoda ve své nevzdělané sprostotě, aby bratr Heřman konvrš, správce ševců v Sedlci, tam stal se opatem, jenž odpověděl: Pane a králi, dlouhou bradu mám, ale písmen neznám a nemohu vykonávati úřad kněžský, a řád nedovoluje, aby se konvrš stal opatem. Jemuž onen: Neumíš-li čísti nebo zpívati, ať zpívá a čte za tebe jiný, aspoň jméno opata ty budeš míti, o všem budeš rozhodovati, podporován jsa ochranou naší moci. —

Ó jak velice zaslepen byl tento člověk buď v ničem spravedlivý,
Nebo sprostý jako kůň, jenž chce, aby jako Řek byl
Opat vousatý. Právem byl by kozlem nazýván
Opat, jenž by byl bradatý, když by sloužil.

I stalo se hned, jakmile král Jan, syn císařův, do města Pražského mocně s vojskem svým vešel, že Jindřich, vévoda Korutanský, před tváří jeho prchl do Menšího města a na hrad Pražský se všemi svými nohsledy. Prchlo pak s ním z Většího města všecko násilí, a zůstal v něm návodem krále Jana mír a spravedlnost až po dnešní den. Když pak král Jan v městě meškal v pokoji, Korutanec na hradě, ve zmatku, po pět dní neustále mezi nimi konáno rozdílné jednání, kdyby snad mezi těmito knížaty mohl býti nalezen nějaký přiměřený způsob svornosti. A co prospělo, že měli obšírné rozhovory? Hle, dne 9. prosince o půl noci Korutanec s paní Annou, choti svou, a celou družinou tajně, an ho nikdo nepronásledoval, utekl z hradu Pražského, zanechav jej za sebou s otevřenými branami. Odtáhl tedy bez vědomí všech, ani spali, ve zmatku z království, jenž více nežli tři léta v něm byl kraloval způsobem hanebným a vládou značně zmatenou. Odvedl pak s sebou Jindřicha, měšťana Pražského, řečeného od

1310

Dec. 9.

1310 Kamene,[14]) a několik synů měšťanských v zajetí, jež Vilém, řečený Zajíc, všecky násilím osvobodil z rukou jeho, když prchal, a do Prahy nazpět přivedl.

Podivná věc, když Jindřich, vévoda Korutanský, tajně prchal, a prchaje jako medvědice po vyrvání mláďat bručel, a cestu svou konal přes Pec u Křivoklátu, přihodilo se, že téhož dne a jednou cestou tři opatové, totiž Sedlecký, Plaský a Zbraslavský, kteří o krále Jana se přičinili, ku Praze se svou družinou na koních a vozech dojeti spěchali. Jakmile pak spatřili stopy prchajícího Korutance, veškera síla mysli v nich ochabla; z nevědomosti pak dostali se na tuto cestu, protože nikterak netušili útěku vévody Korutanského. Kdyby však je byl vztek Korutanců polapil, ruka šílící takřka na prach byla by je rozdrtila. Hospodin však, jenž je ostříhal při východu, i při návratu ochránil jako posly míru.

Tehdy ochránil Bůh tyto spravedlivé, protože je znal,
A kdyby nebyl zabezpečil Bůh, byl by je ukamenoval
Tehdy vztek zlého lidu z Prahy prchajícího.
Ale ve smrti takové byli by žili věčným údělem,
Neboť přinesli nazpět mír, všecko zlo zahnali.

Kapitola CIX.

Jak král Jan mír v království Českém zřídil a korunován byl léta Páně 1311.

Díky nyní všickni vzdávejme Pánu Bohu, jenž nás dobrotivostí svou osvobodil od moci Korutanské.

Nyní sběhněme se všickni, díky vzdávejme
A chválu Kristu, jenž nás vysvobodil od tohoto
Knížete, který správu království péčí slabou
Vedl po tři léta a s sebou choval krutovládce
I mnohé jiné, kteří žili jako zloději
Království škodíce, míru nikterak nekonajíce.
To že jest kruté, nyní děsím se napsati více.

Tomu budiž zde meze, ale nyní chci psáti věci veselé a pověděti takové, jež plny jsou radosti, jakož i příjemné. Neboť

[14]) O něm a jeho rodu srovn. Tomek I² 316—7.

kdož by se nedomníval, že jest radostné a velmi příjemné, že 1310
v království Českém, dotud pokrytém mlhou mnohého zla, nová hvězda, vyslaná takřka s vrchu nebes, třpytící se zaskvěla, před jejímžto světla plným paprskem umlklo veliké poblouzení? Kdož nemyslí, že božským je tajemstvím to, co s údivem zíráme? Neboť vidíme, že již vykonáno jest, co včera a předevčírem za nemožné pokládal veškeren smysl lidský. Jak bychom nepokládali za zřejmý důkaz slitování Božího, že skrze mladistvého krále Jana, majícího čtrnáctý rok svého věku a v království zcela nového, náhle Bůh způsobil výhodu tak velikého poklidu? Neboť hned když do města vstupoval nejprvé tento mladý král, provolával se mír, a požehnání tohoto míru na všech místech brzo hojněji přibývalo. První tedy dvůr svůj nový tento král určil a všem napsal, aby
všecka šlechta Česká do Prahy v den Narození Páně přišla. Dec. 25.
Tohoto tedy rozkazu nového krále ihned všickni páni, jakož i šlechticové království poslechli a do Prahy pokojně, jakož král byl poručil, s ochotou svorně přijeli. Přicházející pak přicházejí s jásotem, nosíce odění rytířské, ponechávajíce doma zbraně své válečné, jimž před tím uvykli, všude tušíce srážky. Všickni tedy obyvatelé království v Praze zároveň shromáždění z nového krále svého se těšili, Boha velebili, krále skloněni k zemi vítali a ctili, služby ochotné králi svému nabízeli a přísahy stálé věrnosti s poklonou mu vykonali. Všickni pozor majíce na krále pohlíželi na tvář jeho jako na tvář anděla, stojícího mezi nimi. Byl pak tehdy a jest podnes jinoch překrásný, na pohled pěkný, bílý a růžový ve tváři, vybraný z tisíců,[1]) nádherný krásou nad syny téměř všech lidí, jež v těch dobách zplodila krása Němců nebo vyvedla uhlazené přirozenosti ozdobná štíhlost Čechů. Ó kolikrát v oněch dnech zvuk pochvaly hravý zazněl v mých uších, a byl to hlas veliké většiny z lidu: Tento něžný a líbezný král, vybraně urostlý, spíše musí býti přirovnán k andělu, nežli k člověku. Pravili pak přemnozí v onen den: Zvláštnost krásy tohoto krále vymáhá a vlastní jeho jméno ukazuje, že Hospodin chce potěšiti lid svůj, neboť Jan jest jméno jeho; co však znamená Jan nežli milost Boží? Milost Boží jest, že

---

[1]) Píseň písní 5, 10.

1310 milost a pravda stala se pomazaným Páně, totiž tímto králem. Tehdy na rozkaz králův přisáhli šlechticové království, že v zemi České konati a zachovávati budou mír a prospěch, a smlouvu tuto zachovali, jak slíbili. Mír tedy nastal, protože Bůh, původce a milovník pokoje, rozhodl tak učiniti skrze tohoto krále: naplnily se následkem toho nivy hojností v pokoji. Neboť ti, kteří opouštějíce všecko své ve zlé době byli uprchli, vracejíce se osévali pole, štípili vinice a působili plod zrození: pronajímáno místo lidu, kde před tím býval opuštěný příbytek a kde poušť. Zbytky pak Korutanců a Míšňanů, jež v některých městech a posádkách vévoda Korutanský prchaje po sobě byl zustavil, král Jan hned svojí péči a s jakýmsi dohodnutím z území Českého vypudil, také přemnohé tvrze království rozchvácené a od šlechticův obsazené král tento nazpět získal a posud horlivě usiluje, aby rozptýlené opět sebral a ke království připojil.

Král tento krásný a nade všecky urozený
Andělskou tváři má, z čehož Čechy velmi
Se radují a jásají a velikou chválou se ozývají,
Neboť potěšeny nyní stojí, když mír jim byl vrácen.

Mlčela zajisté země před tváři tohoto mírumilovného krále a jinocha, v níž dříve bouřil se jeden proti druhému za času a vlády knížete Korutanského starce. Ale zdaž jediné toliko požehnání máš, Otče všemohoucí, věčný Bože? Požehnal jsi, Hospodine, zemi své, požehnání dej též, zákonodárče, králi, Hospodine, ať v síle tvé se těší král, tebe pokorně prosí jeho stádo. Pamatuj, Hospodine, na Davida, jak pomazal jsi jej olejem veselosti, tak i ty služebníka svého, krále našeho, pomaž. Hospodin Bůh, jenž požehnal lidu svému, ať oslaven jest také, prosíme, v tomto králi, jejž přivedl z domu otce jeho a z náruči matky jeho a postavil, aby pásl stádo jeho. Shromáždivše se tedy v jedno všickni velmožové, páni, jakož i všickni šlechticové království Českého, pravili panu Petrovi, arcibiskupu Mohučskému se stejným přáním a jediným hlasem: Krále našeho Jana, jejž Hospodin Bůh nám dal, a svatá říše království našemu zákonným zpusobem v čelo postavila, pane ctihodný, račte požehnati a posvětiti ze svého úřadu požehnáním svatého pomazání a korunovace. Jimž odpověděl Mohučský: Věc velikou žádáte, již vykonati dobře si neosobuji,

nepřivolí-li rozhodnutí vůle císaře a pána, jehož syn tento 1311
král jest. Neboť zamýšlí císař králi Janovi, synovi svému, císařské slavnosti ke korunovaci vystrojiti, při nichž s množstvím knížat slavnostně, jakož i osobně přeje si býti přítomen. Neboť těší mysl otcovskou okem císařské své velebnosti pohlížeti na syna svého korunou ověnčeného slavnostně v den jeho korunovace, protože to bude den srdečné radosti onoho otce, objímajícího syna planoucí láskou. To uším mým, pravil pan Mohučský, vštěpovala řeč císařova, když nedávno do Italie chtěje se ubírati jednorozeného svého mně poroučel. Oni však horlivěji naléhali, a aby pán jejich byl korunován, arcibiskupa prosby i odměnu podavše prosili, i pravili takto: Upadla[2]) koruna s hlavy a království našeho, dlouho byli jsme bohužel bez hlavy a opuštěni, nyní, zbožný otče, roh spásy naší pozvedněte a krále našeho korunou království korunujte; neboť jestliže prodlení jaké nastane, radost naši umenšuje a způsobuje nebezpečenství. Vám, pane arcibiskupe, obvyklé dary a povinnou poctu vzdáme, nádhernou slavnost ke korunovaci vystrojíme, přípravu také k uctění královskému uchystáme, jen korunujte našeho krále; za to srdcem i ústy zároveň prosebně žádáme. Vida tedy horlivost všeho množství, zamýšlel připustiti žádost lidu prosícího i slíbil, a zaradovali se všickni. I vyšla řeč ke všem, že v nejbližší době korunu království přijme král Jan, ke kteréžto radostné slavnosti všickni jednotliví chystají oslavu, jakou mohli. Když tedy všickni velmoži, páni i šlechticové království a ze všech jednotlivých měst vážnější osoby svoláni jsouce do Prahy velmi vesele se sešli,
hle dne 4. února, kterýžto den tehdy byl v neděli nejbližší Febr. 7.
po Očišťování blahoslavené Panny Marie,[3]) král Jan zároveň se vznešenou paní Eliškou, chotí svou, ve velkém kostele na hradě Pražském před oltářem svatého Víta mučedlníka královskou korunou skrze pana Petra, arcibiskupa Mohučského, tím slušněji, čím pobožněji korunován byl. Byli tehdy přítomni všickni úředníci království, úřady své náležitě vykonávajíce. Ten držel žezlo, tento korunu, ten jablko, ten to, onen ono, každý dle řádu a stupně svého. Také dva jinochové rodem

---

[2]) Pláč Jerem. 5, 16.

[3]) Neděle po Hromnicích připadla r. 1311 na 7., nikoli na 4. února.

1311 urození skrze krále, jenž měl tehdy býti korunován, právě v tu hodinu učiněni jsou rytíři, opásáni byvše pásem rytířským, kteří určeni byli k držení drahocenné koruny nad hlavou královou. Z nich jeden byl syn pana Bohuslava z Boru,[4]) druhý Fridmana ze Smojna.

O jaká radost ozývá se z toho v chrámě.
Lid se tehdy těší a králi blahopřeje,
Když korunován jest král, lid raduje se, mysli nabývá,
Pozvédaje zpěv. Shromáždění vzdaluje od sebe nářek,
Čin králův milují, i z radosti volají.
Zástup Čechův peje to, co dovede jejich
Jazyk, ale i veliká část Němců
Zpívá německy, ale kněžstvo ať pěje přátelskou
Báseň, jež se zalíbila všem lidem tam shromážděným.
A mnozí plakali radostí, když viděli,
Že králova hlava řádně korunou září.

Po odsloužení této radostné mše, když král řádně přijal dobrodiní korunovace, s hradu Pražského král s královou u veliké slávě sestoupili. Neboť zástup, který se ubíral napřed a následoval, byl nesčíslný, odén v roucha drahocenná; nad hlavami pak nového krále a králové, sedících na vybraných koních jízdných, vztyčená na čtyřech sloupcích nebesa jako nebe zářící strměla; a je středem obou měst až ke kostelu svatého Jakuba Menších bratří zástup rozveselený, zvučící troubami, loutnami a cinky, bubny a chory a všeho druhu hudbou uváděl. Ve večeřadle pak bratří Menších dílem podivuhodným sedadla a stoly uchystány byly k hostině královské. Také na přemnohých místech rozdělena byla hodovati mající družina, neboť nemohla na jednom místě veřejném připravena býti hostina tak velikolepá, protože byla zima. Hodovali tedy vesele a kvasili všickni spolu nádherně.

Všickni se radují a vybraných pokrmů požívají
Chvalí hodovník skvostnou hostinu královu,
A kdo viděl tak velikou slavnost, žasl
A divil se, že tak veliká sláva se chystá
V tak krátké době, dosti jest, kdyby delší doba
Takové věci byla určila a celý rok chystal.

[4]) Srovn. kap. XCV., pozn. 4.

Neboť čí duch nežasne prudkým podivením, když ušima 1311
svýma slyší, že v tak krátké době král slušně byl korunován? Neboť tohoto krále Jana, jenž v měsíci prosinci do Prahy mocně vešel, následující měsíc únor slušně korunou královskou korunoval. Této zajisté uspíšené slavnosti původcem myslíme že byl učitel nebeský, o němž víme, že potud byl tohoto krále předchozím a věrným vůdcem. Když tedy dokonána byla obětní slavnost korunovace královské, země Česká nepřestala oplývati hojnější radostí. Neboť ke dvoru tohoto nedávno korunovaného krále Jana všickni velmožové o závod se scházeli, mír zachovávali, cesty se staly bezpečnými a schůdnými, jež dříve bývaly neschůdné a skoro v pustinu obráceny. A když pod rukama krále Jana všecko se dařilo, a celé Čechy ho poslouchaly, rozhodl se král podívati se na stav, který a
jaký by byl na Moravě. V měsíci tedy květnu téhož roku — Mai.
je to rok Páně 1311 — král Jan vešel s mocí dosti silnou na Moravu,[5]) aby ji spořádal a potěšil; neboť stálá utiskování těžce ji obtěžovala, jakož i Čechy. Pana Petra, arcibiskupa Mohučského, pana Filipa, biskupa Eichštädtského, Albrechta z Hohenlohu a hraběte Bertholda z Henneberka i Dithera, řečeného de Castello, muže neméně neohroženého nežli bojovného, král měl tehdy ve své družině, jichž rad užíval ve všech záležitostech královských, jakož byl určil císař Jindřich, otec králův. Ostatní pak knížata a hrabata, když králi Janovi podrobena byla Praha i to, co v království jest, vrátili se domů. Přišel tedy král Jan na Moravu a nejprvé přirazil k Olomouci, hlavnímu městu celé Moravy, kde s náramnou radostí od veškerého lidu jest přijat. Po dvanácte dní tam zůstal a zařídil to, co náleželo k míru. Přišel tehdy ke králi Janovi také Boleslav, vévoda Vratislavský, jenž držel panství vévodství Opavského. A když tam vykonalo se několik vyjednávání, král s vévodou přátelsky se shodl, a vévoda králi zemi Opavskou dobrovolně vzdal.[6]) Neboť toto vévodství Opavské od sta-

[5]) Listinami dosvědčen jest pobyt Janův na Moravě r. 1311. od 22. května do 18. června v Brně (srov. Reg. III. č. 18, 19, 29).

[6]) Listina o tom, jíž vévodové Slezští slibují Opavsko vrátiti, až jim vyplacena bude zápisní summa 8000 hřiven, datována jest v Olomouci 11. června 1311. (Reg. III., č. 23). K tomu vztahují se také listiny měšťanův opavských a krnovských, tamže č. 25, 26, 27.

1311 rodávna náleželo ku království Českému; povstali pak někteří pánové z vévodství Opavského proti vévodovi Mikuláši, pravému svému pánovi, jenž byl bratr pana Václava, krále Českého, zakladatele Zbraslavě,[7] a tohoto vévodu vypudili a dobrovolně se poddali s městy Boleslavovi, vévodovi Vratislavskému, jenž jim panoval až do přítomnosti tohoto krále Jana. Při této zmíněné úmluvě král slíbil vévodovi dáti a zaplatiti v jistých lhůtách osm tisíc hřiven stříbra; slíbil pak tyto peníze král nejen proto, aby se vévoda vzdal země Opavské, ale aby onen vévoda pro budoucnost z království Českého paní Markétě, choti své, věna nevymáhal nebo nevyhledával. Neboť manželky krále Jana a vévody Vratislavského jsou dcery krále Václava a vespolek sestry.[8]) Býval dotud zvykem králův Českých jedné každé z dcer svých, když se provdává manželstvím, za věno svatební určovati deset tisíc hřiven stříbra. V oněch dnech král a vévoda listy, slovy a sliby ku přátelství a dílu vespolné podpory zároveň se zavázali a od sebe vespolek přátelsky se rozešli. Posléze král vycházeje z Olomouce k Brnu kroky své obrátil, kde nejen od duchovenstva a ode všeho lidu křesťanského, ale i od celé obce židovské velikolepě uvítán jest. Neboť dále od města Brna v průvodu vyšli Židé a první potkali se s přicházejícím králem. Když pak neobvyklý průvod židovský jsem spatřil, židovské desatero kmentem zahalené s úctou držící a krále zpěvem hebrejským vítající, jak úžasem, tak i vřelou zbožností duše má se rozplývala, a pramen vody vydaly oči mé, protože vida zřel jsem a tehdy vzpomněl jsem si na silné utlačování, jež s křesťany v Čechách snášeli tito Židé. Vyšli vstříc zástupové králi Janovi, s královnou Eliškou přicházejícímu, mezi nimiž spatřil jsem přemnohé, kteří z překypující radosti srdce svého na tvářích slzami byli obliti. Král vešel do Brna, vnitř i vně mír a svornost spořádal, a následkem toho veškeren lid blahopřející jásal. Posléze král s Fridrichem, vévodou Rakouským, v Rajhradě se smluvil,[9]) kde mezi nimi slib svornosti a přátel-

[7]) Mikuláš Opavský byl levoboček Přemysla Otakara II. s Anežkou z Kuenringu.

[8]) Srovn. kap. XC. pozn. 5).

[9]) Schůze v Rajhradě konala se asi v druhé polovici června 1311.

ství se vzájemnou podporou učiněn a po slovech sladkozvu- 1311
kých jeden s druhým ve svornosti se rozloučil. Napraviv |
tedy mír po vší Moravě král Jan vrátil se do Čech,[10]) prošel 1312
veškerou zemi, navštívil jednotlivá města, nové tvrze, odkud loupeže se konaly, srovnal se zemí.

Soudí, osiřelým a ženám ovdovělým
Spravedlnost zjednával a nespravedlnost zamítal,
Choval nedospělé právem spravedlivým, ale ty
Král vykořenil, jež zlá vina poskvrňovala.

Král odtud do Prahy se vrátil a tam meškal.

Ó jak obtížné jest bezbožným nechati lehkomyslnosti,
Jíž uvykli a v níž zběhlí byli,
Neboť čemu kdo přivykl, potom nechati nedovede,
To ukazuje se činem, jenž se páše.

Neboť povstali někteří mužové nešlechetní, nad jiné zločinnější, kteří před tím velmi mnoho loupeží páchávali na Moravě, z nichž jeden byl Fridrich z Linavy, Artleb, řečený z Boskovic, a bratr jeho Jimram s přívrženci svými.[11]) Ti od obvyklého loupežení na čas ustali následkem strachu před králem, ale nyní z lásky k cizímu majetku vraceli se k loupeži, jako pes k vývratku. Obyvatelé Moravy tedy, kteří od zlých zlé trpěli, králi to oznámili a vyžadovali si ochrany královské, aniž nářek hluchýma ušima pomíjel spravedlivý král Moravanů, ale poslal a svolal vojsko České. V měsíci tedy červenci[12]) třetího roku po svém příchodu — je to rok Páně 1312 — král Jan vyšel z Prahy a postupoval přinést pomoc Moravanům. Měl pak Jimram z Boskovic, škůdce Moravy, blíže kláštera Třebíče hrad, jenž se nazýval Ungersperk;[13]) ten že byl v cestě královně, vojsko královo naň válečným způsobem udeřilo a mužně jej obléhalo i dobylo. Zajato pak bylo na tomto hradě lotříkův osmnácte, kteří všickni na rozkaz králův stětím zabiti byli hned. Jeden však mezi nimi byl, jak mně vypravoval Herlin, maršálek králův, jenž nikoli žele a naříkaje, ale dobrovolně a s radostí na větvích zelenajícího

[10]) 4. srpna vidíme Jana již opět v Praze (Reg. III., č. 38).

[11]) Jména jejich připomínají se často v souvěkých listinách.

[12]) Podle listin byl král Jan již 5. května 1312 v Třebíči (Reg. III., č. 76).

[13]) Ungersperk, nyní Sádek u Třebíče.

1312 se stromu, jenž tam stál a kvetl, oběšení si vyvolil a dosáhl, čeho si žádal.

Jenž byl v hradě, visí hvězdám blíže
Na větvi stromu, hyne tu jako ryba na udici:
Tak povýšen hyne tento člověk na provaze uvázán.
Ale ostatní hradní obyvatele tehdy zároveň bijí meče.

Potom král táhl dále, vešel do Brna,[14] z jehož příchodu veškeren lid se těšil, ale jedině ničemnost lidí zlých se obávala, by jí nebylo uloženo mlčení. A že Fridrich z Linavy v sílu hradův a tvrzí svých důvěřoval a milosti královy nevyhledával s tak velikou bedlivostí, jak měl, aniž od zločinů svých ustával, také všecky obyvatele Moravy poškozoval ohněm a mečem, král Jan roztrpčil řeči své, svolal k sobě Moravany, rozkázal také, aby měšťané Brněnšti byli uchystáni. A bez prodlení všickni připraveni jsou k boji, a slova králova zároveň poslouchají. Poslal tedy král četné vojsko válečnými zbraněmi vypravené k obklíčení a obléhání hradu, který slove Račice,[15]) jenž za nejsilnější mezi ostatními tvrzemi Fridricha z Linavy byl pokládán. Bylť hrad tento tak pevný, že obhájcům svým poskytoval volný východ i vchod, i když na to hleděli všickni, kteří jej byli oblehli; co stroj obléhací mohl vyhoditi, síla tohoto hradu nepokládala za nic. Když pak všecky způsoby obléhání málo pomáhaly, vymyslili jiný způsob. Neboť ti, kteří hrad získati se snažili, povolali některé horníky, kteří na kov v báních dolovali, a ti přijavše odměnu, učinivše podzemní podkopy v několika dnech zeď hradu podkopali, tak že zároveň v jednu hodinu s části zdi některé basty padly. Vida pak Fridrich z Linavy, že jádro síly jeho hrozí zkázou, protože hrad Račice ztratil nějakou část tajným nastrojením, poslav posly žádal o milost královu. Dovolil pak kral, aby ten, jenž toho žádal, přišel před tvář královskou. Podporován jsa tedy pomocí svých přátel, Fridrich z Linavy nabyl milosti královy a slibil pod prisahou, že věrnou službou svou dle vůle královy chce chybu svou napraviti [16]); zbořil take

[14]) Jan objevuje se v Brně již 17. června 1312 (Reg. III., č. 80).

[15]) Račice u Vyškova

[16]) Fridrich z Linavy a jeho společníci přijati na milost v Brně dne 20. července 1312 (Reg. III., č. 83); Artleb z Bozkovic získal milost královu k zakročení předních panů Moravských dne 5. května 1313 (Reg., III. č. 135).

na rozkaz králův [Fridrich] jiný silný hrad, jenž se nazýval 1312
Drahotuš,[17]) a ten hrad Račice ze základů vyvrátil, jakož se králi líbilo.

Tak byl králem vynikající lupič pokořen,
Dva hrady zbořil Fridrich, neboť přinutil
Jej král slavný, jemuž potom stal se přítelem,
A odtud zachovává on králi věrnost stáleji.

Téhož roku nastala neblahá neúroda plodů zemských jak v Čechách, tak i na Moravě,[18]) tak že mnozí chudí lidé hladem a nedostatkem odcházeli z tohoto života. Matky někdy následkem naléhání největší potřeby zapomenuvše na lásku mateřskou shledány jsou, že pojídaly mrtvoly dítek. Jediná míra žita, která obyčejně se nazývá strych, na Moravě platila třicet grošů Pražských denárů, to jest půl hřivny stříbra; neboť krutost hladu zuřila do té míry, že nouze doháněla přemnohé lidi, aby se dopouštěli krádeží, loupeží a vražd. Tehdy zajisté na Moravě i z kolující pověsti poznal jsem událost, která sluchu mému strach a bolest srdci mému způsobila. Jakýsi mladík tehdy, protože neměl chleba, snášel dlouho hlad, tak že již zbaven jsa sil tělesných takřka bezduchým se stal; a že tak hned pro odpor přírody umříti nemohl a sám sebe rád by byl zahubil, kdyby bylo možno, připadla mu takováto myšlenka: Spáchám nějakou krádež veřejně před zraky lidskými, chycen a jat buda odsouzen budu k smrti a tak aspoň ujdu sklíčenosti tohoto hladu a bídného života. Vykonal, co zamýšlel, stolní ubrus vyvěšený na teplém slunci, aby se usušil, veřejně uloupil, po způsobu zloděje klidnými kroky utíkal, pokřik stal se od lidí ho pronásledujících; jat byl, jak chtěl. Co dále? Když bídný ten zloděj hladový na cestě k soudu byl veden, přiznal se, že spáchal krádež a že zlodějem jest, a aby co nejrychleji byl pověšen, naléhavými prosbami v slzách, již napolo mrtev jsa, soudce a veškeren lid žádal, sám sebe stále obviňoval a vzpíral se již žíti. Byv pak otázán, proč tak spěchá na smrt, odpověděl: Bídně jsem žil,

---

[17]) Drahotuš u Hranic.

[18]) Neúroda byla toho roku také v Rakousích; srovn. Curschmann, Hungersnöte im MA. Lipsko 1900. (Leipz. Studien VI., 1) str. 207, kde však doklady o Čechách neuvedeny.

1312 tak velikým hladem byl jsem trápen ve dne i v noci velmi dlouho, že za radost si pokládám jakoukoli krátkou smrt, jíž by moje předlouhá bída došla posléze konce. Bohem dosvědčuji, že tuto krádež jsem spáchal z lásky ke smrti, nikoli k životu, žádám tedy, zabte mne. Slitoval se lid nad tímto hladovitým člověkem a vyrvavše jej z pout nasytili svými almužnami z dobrého skutku. Hned pak po této neúrodě Hospodin dal hojnost, a země vydala přehojně plod svůj.

Kapitola CX.

Jak Jan, král Český, v Norimberce konal dvorský sjezd.

1313 Jan. 5. Léta Páně 1313 ve svátek Zjevení Páně[1]) Jan, král Český, jenž byl generálním vikářem svaté říše v Německu, konal v Norimberce slavný sjezd dvorský, při němž skoro všickni knížata a hrabata Němečtí byli přítomni, anebo kteří sami osobně přítomni býti nemohli, tam aspoň slavnostní své poselstvo vypravili. Na tomto sjezdě nařízeno bylo většině knížat a hrabat, že panu císaři Jindřichovi, jenž tehdy obléhal město Florencii, poslati mají bojovný lid, každý dle své možnosti, jakož se zalíbilo císaři Římskému. Rozkaz takový všickni stejně poslušně přijali a léta potom následujícího sebravše vojska táhli, aby císaři poslušenství prokázali, ale běda, o smrti císařově uslyševše tehdy na místo boje se nedostali.

O prvním dítku krále Jana.

Jul. 8. Léta Páně 1313 v den svatého Kiliána mučedlníka[2]) naplnila se doba porodu královně České, paní Elišce, i porodila dceru svou prvorozenou, kterou dle jména paní Markéty, císařové Římské, nazvala Markétou.

Tato mladistvá Markéta způsobila veselé časy
Šťastnému otci a něžné své rodičce.

Králi pak Janovi bylo tehdá šestnácte let věku, královně však Elišce dvacet jeden.

[1]) Dne 6. ledna.

[2]) Dne 8. července.

Jak král Jan prudce želel smrti otce svého s velikým utrpením srdce svého. 1313

Téhož tedy roku král Český Jan, syn císařův, v oktávě Nanebevzetí[3]) z Prahy s mnohými šlechtici Českými a Moravskými vyjel, hodlaje se ubírati k císaři, svému otci. Když pak přišel k Norimberku, příchodem vojsk biskupů pana Mikuláše Řezenského,[4]) pana Filipa Eichštädtského, hrabat pana Berthołda z Henneberka, pana Ludvíka z Oetting, pana Fridricha, purkrabí Norimberského, pana Oldřicha z Schlüsselburka a některých jiných lid krále Českého Jana množstvím i silou značně vzrostl. Tak tedy král rukou silnou postupoval a táhna přes Ulm až do Švábska se dostal. S druhé pak strany Rýna pan Petr, arcibiskup Mohučský, s paní Beatricí, matkou pana císaře Jindřicha, veda s sebou velmožův a hrabat přemnoho a rytířstvo vybrané ubíral se s velikou silou, vejíti chtěje do Italie. Ustanoveno pak a smluveno bylo, že v Curychu, městě Německém, v jedné lhůtě a dne jednoho všecka knížata Německá, která tehdy uchystána byla do boje, mají se sejíti, aby tak spolu sloučeni jsouce bezpečněji čety nepřátelské mohli prorážeti a mocněji do Italie vjíti. Když pak Jan, král Český, spěšněji se blížil k místu shromáždění a již s vojskem svým přišel k jakémusi klášteru jeptišek našeho řádu Cisterciáckého, jenž sluje Heckenbach,[5]) ležící mezi Ulmem a Kostnicí, z neblahé věštby pověst o nenadálé příhodě s králem ku předu se ubírajícím se potkala a přinutila ho, aby odešel nazpět. Neboť přišli poslové neméně nemilí, nežli nenadálí, kteří tvrdili, že pan Jindřich císař poživ jedu[6]) zemřel, a to před očima lkajících osvědčovali zřejmými listy. Ó jak kruté bolesti osten protekl srdce jednorozeného syna, když zvěstována záhuba nejjasnějšího otce! Ó jak veliké sklíčenosti a po- Aug. 22.

[3]) Nanebevzetí Panny Marie připadá na 15. srpen (tedy oktáv trvá do 22. srpna). Dne 1. září (v listině b. m. Reg. III., č. 154) král Jan ustanovuje Bertholda z Henneberka zemským hejtmanem na dobu své nepřítomnosti.

[4]) Mikuláš (de Stachowitz, jinak de Ipsse) byl biskupem Řezenským (když zvolený dříve Jan de Lucidomonte odstoupil) teprve od října 1313 (zemřel 1340).

[5]) Heckenbach u Biberachu.

[6]) O smrti císaře Jindřicha VII. srovn. níže kap. CXV.

1330 strachu hrůza shrnula se náhle na nás a na všecko vojsko, když ve vyhnanství, to jest v cizí vlasti stojíce, před nepřáteli neměli jsme žádného útočiště ani útulku! Neboť ti, kteří včera nebo předevčírem ze strachu před otcem, pravím, císařem pánem, rádi stopám krále Jana uctivě se klaněli, již uslyševše žalostnou smrt, nabyvše této příležitosti hleděli jej, jakkoli mohli, úklady skrytých úskoků obtěžovati. V této pak skličenosti neblahých příhod královu mysl oděla vytrvalost tak veliké velkodušnosti, že z tohoto důkazu síly duševní dostalo se lidu potěchy nemalé, v úkrytu však prsou syn snášel trpkou bolest pro smrt otcovu, ale stařecká opatrnost tohoto jinocha přede všemi ji skrývala.

Tento stařec jinoch, spjatý úzdou rozumu
V prsou nosil nářek, ale skrýval jej
Veselou tváří, protože myslím, že je pošetilé,
Je-li muž příliš znepokojen, když stížen jest
Zlým osudem, poněvadž tento král vojsko
Celé by byl poškodil, kdyby se tehdy zle byl choval.
Ale s pevností pravil: Pokud otec tento mně žil,
Tehdy zcela žádné starosti jsem neměl, ani tvrdé
Věci jsem nesnášel, ale protože nyní jsem utištěn,
Nová starost se mne dotýká, tak větší bolest skličuje.
Než ani tak nezoufám, ale ode všech při této příležitosti žádám:
Kteří jste milovali otce a se mnou stáli,
A sem jste přišli, abyste řekli, co v těchto
Příhodách by bylo výhodné konati, co by nyní mělo se státi
Užitečného tak nám, jako vám dobře prospěšného.

Jemuž starší odpověděli radou rozumnější: Poněvadž, pane a králi, císař, otec váš, jenž byl příčinou cesty naší, bohužel s tohoto světa odešel, nezbývá nic jiného, nežli abychom se spěšně vrátili cestou, po které jsme přišli, abychom následkem prodlení, kdybychom jaké učinili, nezapletli se v nebezpečí ode zlých lidí. Řeč tato před očima všech se zalíbila, i stalo se tak, tak že ti, kteří postupovali ubírajíce se s radostí, vracejíce se jdou nazpět s nářkem. O bídy neslýchané, že od tohoto krále slavného a četného vojska jeho vítězosláva vítězství odňata vůbec beze všeho boje! Smrt hlodavá tolikо uštkla hlavu, a veškerenstvo údů strnulo

a ustrnutím jsouc zasaženo nikterak nevědělo, co by činiti mělo. Tak tedy když se král se svým bezslavným vojskem vrací, skrytě všude na ně doráží loupeživost lotříkův, a cokoli od vojska odděleně kráčí, urváno a odneseno. Viděl jsem zajisté tehdy některé z našich smrtí nebo ranami sklíčené ležeti na cestě, jež zranila ruka nepřátelská, jež včera a předevčírem ochotna byla služby konati králi, jakékoli by poručil; a když jsem to viděl, znepokojen jsa v mysli soustrast cítící takto jsem řekl: 1313

V době šťastné čítá se mnoho přátel,[7])
Změní-li se osud, přízeň lidu odtud se mění;
Láska, která není trvalá, jest bezcenná.
Kdo mé věci miluje a mne nedbá, ten je zlý.
Věc ta ukázala se králi, protože silnici,
Která stála otevřena, nyní ji stráže jistá
Opevňuje, uzavírá, když lid v městech slyší,
Že nazpět ustupuje vojsko, a toho poškozuje,
Jehož ústy před tím chválil, bál se ho a miloval.

Král pak Jan když vraceje se přišel do města říšského Nördling[8]) a uslyšel, že pan Petr, arcibiskup Mohučský, jeho host a přítel zvláštní, z téže příčiny se vrátil, poslal k němu pana Konráda, prvního opata Zbraslavského, a žádal naléhavě, aby mu ráčil popřáti vespolnou rozmluvu. Přišel tedy tento pan opat, maje mne za kaplana, ku panu arcibiskupovi Mohučskému, jenž tehdy byl na hradě svém, řečeném Ehrenfels, ležícím na Rýně proti Bingen; několika posléze vybízejícími řečmi opatovými arcibiskup byl pohnut, že slíbil, že chce přijíti k Janovi, králi Českému, do Würzburka. Konána však byla tehdy, to jest v oktávě svatého Michala,[9]) mezi arcibiskupy Sept. 29.
Mohučským, Kolínským a Balduinem Trevírským u města |
Koblence o záležitostech uprázdněné říše třídenní porada, Oct. 5.
při níž my jsme byli přítomni a viděli i slyšeli jsme, co se tam dělo. Po jejímž dokonání s panem Petrem Mohučským

[7]) Podle Ovidia, Trist. I, 8, 5. 6.

[8]) Dne 13. září byl Jan v Lebssingen (Reg. III., č. 157).

[9]) Sv. Michala připadá na 29. září; porada tedy konána někdy mezi tímto dnem a 5. říjnem.

1313 ku králi a králové Elišce do Würzburka[10]) jsme přišli, a tam když bylo vykonáno mnoho porad a jednání, pan Petr Mohučský s paní královou Eliškou vešel do království Českého, král Jan pak u Rýna tu onde přecházel a v hrabství svém Lucemburském tak skoro po celý jeden rok zůstával[11]) a zatím často o záležitostech uprázdněné říše pracoval; v jeho pak nepřítomnosti řízením Božím veliký mír trval v Čechách.

1315 O druhé dceři krále Jana Českého.

Maj 21. Léta Páně 1315 dne 21. května v hodinu prvou narodila se panu Janovi, králi Českému, hraběti Lucemburskému, druhá dcera Jitka, jejímž zrozením lid byl znepokojen proto, že se doufalo, že se narodí syn. To uvažujíc matka této dívky, paní králová Eliška, přede mnou takto pravila: Protože skoro nikdo tohoto dítěte nemiluje, proto bude slušno, abych já hojněji je milovala.

Kapitola CXI.

O krásném jakémsi zázraku, jenž se přihodil s tělem Kristovým v svátosti.

1312 Léta Páně 1312 na utvrzení svaté víry křesťanské ve svátosti svého nejsvětějšího těla sám Kristus Ježíš, jednorozený syn Boží, Spasitel náš, dobrotivě ráčil vykonati následující zázrak. Neboť když v krajině Moravské v městě, které až podnes sluje Ivančice,[1]) před svátky Velikonočními v samý

Mart. 24. den Velkého pátku[2]) k svatému přijímání těla a krve Kristovy dle zvyku v chrámě hojný zástup věřících se sešel, ejhle, když přes příliš vzrostl počet lidu, chtějícího toho dne přijímati, pro toto množství stačiti nemohly celé hostie, ježto den

[10]) Pobyt Janův ve Würzburce (kde při něm vidíme arcibiskupa Mohučského a Bertolda z Henneberka) dosvědčen jest listinou ze 13. října 1313 (Reg. III., č. 161).

[11]) Listinami zjištěn jest pobyt Janův v Lucemburce a zemích okolních od listopadu 1313 až do září 1314 (srovn. Reg. III., str. 69 až 88); 29. září 1314 byl již zase v Praze (tamže č. 222).

CXI. [1]) Ivančice na Moravě, jihozápadně od Brna.

[2]) Velký pátek připadl r. 1312 na 24. března.

před tím, to jest v Zelený čtvrtek, byly posvěceny a pro 1312
následující den Velikého pátku pro přijímání lidu uchovány. Mart. 24
Následkem toho se stalo, jakož již zbožný i církevní zvyk s sebou nese, že kněz, střídník řečeného chrámu, několik hostií na menší části rozlomených po kouscích rozděloval, aby takto požití pokrmu života hladovějící duše tak hojného lidu tak zbožného obveselilo a nasytilo. Naposledy když někteří onen chléb nebeský jen ve způsobě malé částečky obsažený s oltáře z ruky knězovy zbožně přijímali, přistoupil jeden muž, syn nevěry a malé víry, jenž nepatrnou část těla Páně od kněze v ústa přijímaje, hned v srdci němý, v mysli nevěřící hovořil s reptáním: Co aneb kolik jsi přijal? Jak veliké myslíš, že síly aneb jaké působivosti tak nepatrná částečka v tobě může býti? Zajisté nepatrné nebo žádné! Kéž bych dnes nebyl chodil k oltáři! Tolik zajisté bylo by mně prospělo vůbec se zdržeti přijímání, jako přijmouti tak nepatrnou částečku. Ale když on toto a podobné u sebe převráceně rozličnými rouhavými myšlenkami s nevolí a nevěrou přemítal, náhle ta svatá hostie, na jejíž nepatrný objem onen bídný člověk, neznalý tajemství božských, již nedávno před tím žaloval, tak velice vzrůstati a znatelně se rozmnožovati počala v ústech tohoto přijímajícího, že tváře jeho vyplnila obě, a nenadálá velikost [její] nepřipouštěla mu zavříti otevřená ústa, zajisté působením toho, jenž tělesně v svátosti byl skryt, jenž není ani menší v nejmenším, aniž větší jest ve velikém. A jakkoliv onen nově vzrostlý objem kousáním zubův onoho člověka byl rozmělňován, přece nikterak nemohl od onoho nevěřícího býti polknut. Stál člověk onen třesa se, boje se, že se zadusí, sám u sebe jsa svědom, co s ním mlčky se dělo, protož onu svátost těla Páně, kterou pro svou nedůvěru nehoden byl přijmouti ku potěše své duše, trápen jsa nutností, obávaje se smrti, ruku v ústa vloživ stěží s namaháním a bolestí vytáhnouti mohl částečku posvěcené hostie, o které již před tím se domníval, že pro její nepatrnost vůbec jí musí pohrdnouti. A protože žalostným požárem, jenž zanícen byl skrze Maďary,[3]) chrám (1304)

[3]) O události této, která náleží k r. 1304, kdy za války Albrechtovy s Václavem Uhři ve vojsku syna jeho Rudolfa na Moravě zle řádili, kronikář náš zmiňuje se již v kap. LXXI.

1312 tento ve svých zdech ještě měl přemnoho puklin a otvorů, k jedné stěně chrámové onen člověk všecek úzkostliv se přiblíživ, v jedné trhlině zdi tělo Páně, jak nejhlouběji mohl, co nejtajněji umístil. To dokonav do domu svého, sám v sobě člověk onen dosti jsa zmaten se vrátiv, v trpkosti duše své uvažuje všecko, co se mu onoho dne tak podivuhodně bylo přihodilo, když ho brzo navštívila milost Boží a prudce hlodalo svědomí, z celého srdce byl zkrušen, hojně proléval slzy, povstal v bolesti, běžel k svému zpovědníkovi, jemuž věc vykládal, jak se mu pořadem byla přihodila. Zpovědník slyše slova vyznávajícího se, se lkáním jeho velikou maje soustrast, když člověk vinný jej vedl a ukázal mu místo, v němž tělo Kristovo neuctivě bylo ukryto, s uctivostí sám pokusil se odsud vytáhnouti onu spasitelnou obět. Podivuhodná věc; když kněz poprvé ruku vloženou ze štěrbiny ve zdi vytáhl, čerstvou krví konečky prstů, jimiž se byl oné hostie v otvoru zdi dotekl, patrně objevily se zkrvaveny. Užasl kněz, k úžasu přistoupila bázeň, podruhé však třesoucí se ruku vložil do skuliny. Když pak svatou hostii z úkrytu zdi byl vytáhl kněz na světlo, hned z rozličných částí této hostie jako ze žil lidského těla hojná krev počala vytékati, tak že nejen prsty knězovy, ale také i zeď na té straně byla postříkána i země. Spatřiv tento úžasný zázrak kněz vzkřikl a modlil se; úpěl a bál se laik, a na tak velikou podívanou, která nikterak nemohla býti utajena, přiběhli tam veškeří lidé, bijící se v prsa svá, když to viděli; mnozí pak zpěvy a vyznáním velebili Hospodina, jenž tak veliké věci učinil ve chrámě jejich, jenž i ráčil takto v onen den svého spasitelného utrpení památku tak podivuhodně obnoviti.

O témže předmětě.

Ctihodná pak v Kristu paní Gisela, abatyše v Oslavanech,[4]) kterýžto klášter onomu městu velmi jest blízký, slyšíc, že stal se tak slavný zázrak, přibravši si několik sester svých, jeptišek toho kláštera, tam přišla. A ty když událost i zkrvácenou hostii patrně viděly a jí uctivě se kla-

[4]) V Oslavanech, asi hodinu severozápadně od Ivančic, býval klášter jeptišek řádu Cisterciáckého.

něly, jedné z nich přede všemi jejími družkami hojnější od 1312
Boha dána jest milost viděti božské ono tajemství. Neboť ten právě, jenž pod viditelnou onou svátostí neviditelně byl skryt, činící znamení na nebi i na zemi, náhle otevřel zrak srdce oné jeptišky a duši její osvítil tak znamenitým světlem poznání a útěchy, že viděla v světle onom světlo, jehož ostatní, kdož byli přítomni, neviděli; ba při onom vidění podivném tak hojnou rosou požehnání Božího v duchu byla oblažena tato dívka Kristova, že hned zdržeti se nemohla, aby potůčky slz, známky onoho pramene, který uvnitř byl propukl, přehojně z očí hlavy zevně bez ustání nevytékaly. Byvši pak tázána, proč aspoň někdy neustává od tak nemírných slz, odpověděla: Boha, Spasitele a ženicha svého, spatřila jsem v těle svém jakkoli nehodném, způsobem zajisté zázračným, nikoli po způsobu obvyklém, ale pod způsobou a tvářností, jak se zalíbilo jemu, jenž se mně chtěl ukázati, a již postačuje mně moje tajemství. Potom bez ustání v trvalém pláči tato následovnice beránka Božího šla a plakala, rozsévajíc símě své, a následujícího dne jedenáctého, co byla rozsévala v slzách, sklízejíc v radosti, odcházejíc z tohoto života šťastně v Pánu zesnula.

Rovněž o témž zázraku.

V oné době okolo svátku Nanebevstoupení Páně[5]) vznešená Mai. 4.
paní Eliška, králová Česká a Polská, dcera blažené paměti pana Václava, krále týchž království, prvního zakladatele Zbraslavě, přicházejíc do krajin Moravských, vše, co se stalo slavně s onou spasitelnou hostií, uslyšela z pravdivého vypravování paní abatyše v Oslavanech a od několika jiných [lidí] věrohodných, kteří při tom, co se bylo přihodilo, přítomni byli; pročež ze vrozené sobě zbožnosti nábožnou touhou hned počala vřele planouti, aby spatřiti mohla tak spasitelnou a podivuhodnou svátost. Řízením Božím tedy obravši si hodinu příhodného času do města onoho přišla, kdež, jak sám původce

[5]) R. 1312 připadl svátek Nanebevstoupení Páně na 4. května. Král Jan byl tou dobou na Moravě (srovn. svrchu kap. CIX. pozn. 12.), a zdá se, že ho Eliška provázela (v srpnu aspoň vidíme ji v Brně. Reg. III., č. 90, 92).

1312 svátostí tomu chtěl, k mnohému naléhání prvotných proseb od lidu, nad přítomností tak veliké králové jásajícího, tehdy darem obdržela, co dříve aspoň viděti a pokorně se tomu pokloniti si žádala. Jak velikými pak nesmírnými radostmi duch slavné králové uvnitř jásal nad dobrodiním tak velikého daru, to radostným jásotem zřejmě i na venek ústy a skutkem zjevila, a kdo viděl, svědectví vydává o tom. Neboť se ctihodným v Kristu otcem, panem Konrádem, prvním opatem Zbraslavským, já sluha jeho byl jsem tehdy přítomen, a mně králová co nejoddaněji svěřila onen poklad předrahocenný s úpravnou monstrancí opatrovati a donésti na Zbraslav. O ty nejsvětější tělo Pána našeho Ježíše Krista, nasyť mě a pomoz mi v posledních [chvílích] života mého. Amen.

Chlebem svým, Kriste, v němž skrytě se nám udílíš,
Důstojně, králi mocný, obživ mne v době smrti.

Kapitola CXII.

Počíná se výklad stručný o nejjasnějším knížeti, panu Jindřichovi VII., císaři Římském, a šťastných jeho úspěších.

— Byl v krajinách Německých v hrabství Lucemburském hrabě velmi mocný a statečný, jménem Jindřich,[1] jenž si urozenou rodem a nikoli zvrhlou mravy ze slavného rodu hrabat Hennegavských a Hollandských pocházející manželskou smlouvou pojal choť, nazvanou vlastním jménem Beatrici, kteřížto po způsobu manželském po přemnoho dní spolu žili a zákonně spolu žijíce obcováním manželským tři syny zplodili, totiž Jindřicha, Walrama a Balduina. Stalo pak se, když svrchu řečený hrabě Jindřich s panem Janem, vévodou Brabantským, boj v poli svedl, že ztrativ život zároveň s vítězstvím, v této bitvě (1288) zabit byv podlehl.[2] V této srážce zemřeli s ním bratři jeho dva,[3] vévoda pak Brabantský zvítězil, neboť měl tehdy s sebou

[1] Otec pozdějšího císaře Jindřich III. (syn Jindřicha II.) vládl v Lucembursku v letech 1281—1288; choť jeho Beatrix byla dcera Balduina z Avesnes.

[2] V bitvě u Woring dne 5. června 1288.

[3] Vlastně tři, totiž Walram, vlastní bratr jeho, Jindřich a Balduin, synové Jindřicha II. z levého boku.

na své straně arcibiskupa Kolínského[4]) a nesmírnou sílu znamenitého rytířstva. Po smrti pak otcově povstal prvorozený jeho místo něho i stal se hrabětem Lucemburským k radosti a přání veškerého lidu. Aby pak podnět staré pře obrátil se ke svazku jednoty a nového míru, zamýšleli starší lidu jak vévodství, tak i hrabství mezi dědici způsobiti posvátné spojení řádného manželství. Pomocí tedy přemnohého vyjednávání Jindřich, mladý hrabě Lucemburský, pojal za řádnou choť pannu Markétu, dceru Jana, vévody Brabantského.[5]) 1292

Tak ustala rozepře, když manželství sdružilo
Takové dědice, jež rozlučovala před tím porážka.
Tehdy Markéta velmi ráda dána Jindřichovi;
Neboť Brabanťanka stala se hrabénkou Lucemburskou.[6])

Ti pak dva manželé, dbajíce zákona Božího od prvotné doby svého spolužití, neustávali sloužiti Hospodinu v bázni, kráčejíce v přikázaních Božích bez nářku, povinnou vespolek vázáni jsou láskou, scházejí se jako mladí manželé,

Ale mravy osvědčují se býti starci.

Před Bohem ničemu přednost nedávali, spravedlnost a soud ve všech dobách vykonávali a všem se milostivými a laskavými činili, vyšším čest, rovným lásku, poddaným přízeň vzdávali. Požehnal pak Bůh této hrabénce, že počala i porodila syna svého prvorozeného, jemuž při znovuzrození křtu dáno jméno Jan; i uslyšeli sousedé a příbuzní, že rozmnožil Bůh u ní milosrdenství své, a blahopřáli jí. Když hrabě Jindřich chtěl, aby jménem jeho chlapec byl nazván, matka odpověděla: Nikoli, ale nazván bude Jan.

Ukazuje jméno tohoto chlapce, že i významu
Má mu vždy přibývati, a jeho chrániti
Kéž milost Boží chce od každé zkázy.

Narodil pak se léta Páně 1296 v den svatého Vavřince 1296
mučedlníka[7]) chlapec tento Jan, jenž potom ve čtrnáctém roce Aug. 10.

---

[4]) Kronikář se mýlí. Arcibiskup Kolínský Siegfried (1275—97) stál na straně hraběte Lucemburského, sám upadl v zajetí strany protivné.

[5]) Svatba slavena 9. června 1292.

[6]) O začátcích Jindřicha VII. pěkně pojednal Brosien, Heinrich VII. als Graf von Luxemburg, FDG. XV.

[7]) Dne 10. srpna. Údání o době narození Janova značně se rozcházejí, náš kronikář, jak se zdá, byl dobře zpraven.

— věku svého stal se králem Českým, jak nalézáš v předchozím čtení. Tak náramně pak kvetla u těchto manželů zásluha ctnosti, že nejen jim, ale i jiným přinášela odměnu povýšení. Neboť když po smrti pana Raimunda,[8]) arcibiskupa Trevírského, stolice Trevírská byla uprázdněna, svrchu řečený Jindřich, hrabě Lucemburský, navštívil stolici apoštolskou a Balduinovi, mladšímu bratrovi svému, jakkoli byl v létech nedospělý, u pana papeže Klimenta V. stolec uprázdněného tohoto arcibiskupství vyjednal.

Toť jest, po čem toužím, Balduin na arcibiskupství
Se dostal, tento tehdy stolec dobře se měl
Za přímluvu, ne za plat, protože za peníze zajisté
Se prodává, ne nějaké prelátství, protože je to nepravý
Zvyk, když obnos se dává, aby biskupem se stal
Někdo nebo prelátem, ten bývá právem zavržen.
Neboť kdo si kupuje prelátství, jest zavržen.
Toť zajisté cesta, jíž se ubírá svatokupectví,
I zmateni bývají, kdokoli jí kráčejí.
Proto tento měl prospěch, že nikdy takových věcí nečinil.

Stal se tedy Balduin arcibiskupem Trevírským, těší se Jindřich, bratr jeho, hrabě Lucemburský.

Neboť tehdy stal se meč obou silnějším. —

Dotýkají se zajisté panství dvou těchto bratří vespolek souvisle, a tím poměr obojí stal se lepším. Nedlouho však
(1308) potom, když Albrecht, král Římský, zabit byl skrze Jana, bratrovce svého, a svatá říše se uprázdnila, pan Balduin, arcibiskup Trevírský, nejsa nepamětliv lásky bratrské a přijatého povýšení, denně pomýšlel a v mysli uvažovati počal, jak by hraběte Jindřicha, bratra svého, na vrchol císařství povznésti mohl.[9]) Obrátil se tedy ku panu Petrovi, arcibiskupu

---

[8]) Boemund (nikoli Raimund) de Warnesberg byl arcibiskupem Trevírským v l. 1286—1299 a nebyl tedy bezprostředním předchůdcem Balduinovým. Tím byl Diether Nassavský (1300—1307). Balduin obdržel arcibiskupství Trevírské provisí papeže Klimenta V. r. 1308 hlavně přispěním arcibiskupa Mohučského Petra z Aspeltu.

[9]) Zdá se, že myšlenka o zvolení Jindřichově skutečně vyšla od Balduina, který ovšem záhy získal Petra Mohučského (arci z důvodů hmotnějších, než udává kronikař).

Mohučskému, a jemu vyjevil planoucí a tajnou touhu své (1308) vůle, i žádal cituplnými prosbami, aby řídil jeho úmysl a přání. Pan Petr pak, arcibiskup Mohučský, nedlouho odolával prosbám žádajícího, ale s ochotnou laskavostí přivolil; neboť i sám láskou neposlední miloval toho hraběte, za něhož Trevírský prosil. Neboť město Trevírské tohoto pana Petra, arcibiskupa Mohučského, zrodilo a vychovalo i vyživilo,[10] pročež bratrovi arcibiskupa Trevírského jakékoli hodnosti myslí ochotnější přál. Tak tedy tito oba tajně se shodli o Jindřicha, hraběte Lucemburského, a jak by předsevzetí provedli, snažnou myslí stále rozvažují a přemítají. Pan Mohučský pak, protože byl starší, rozumnější byl v radách a v provádění tak palčivých záležitostí říšských. Že tedy dle císařských výsad arcibiskup Mohučský při volbě císaře je děkanem a jemu náleží, aby ostatní knížata voliče k volbě svolával, kdy chce, listy s rozkazem knížatům voličům rozesílá a je k stanovenému pro volbu místu a lhůtě pozývá. Dále když pán Mohučský u jednotlivých knížat voličů naléhavě pracoval a záležitost hraběte tím věrněji, čím upřímněji obstarával, všickni svorně se shodli na hraběti Lucemburském, aby zvolen byl za knížete Římského, a hlasy své na něho obrátili a přenesli.

Kapitola CXIII.

O zákonité volbě pana císaře Jindřicha a o první korunovaci jeho léta Páně 1308.

Když přišel čas k volbě určený, veškerenstvo kurfirstů 1308 sjednoceno jest ve Frankfurtě nad Mohanem; neboť to jest místo k volbě knížat Římských určené. O čem pak dříve dlouho uvažováno bylo, nyní náhle se stalo, neboť když hlučným hlasem souhlasili voličové, Jindřich, hrabě Lucemburský, za krále Římského veřejně prohlášen, ze kteréhožto hlasu celý zástup lidu se těšil. Neboť shodli se knížata svorně a náležitě, stanovíce tohoto hraběte Jindřicha svým králem.[1])

---

[10]) Rodištěm arcibiskupa Petra byl Aspelt u Lucemburka, ale v Trevíru došel kněžství a v tamní dioecesi také první úřady kněžské (do r. 1289) zastával; srovn. Heidemann: Petr v. Aspelt, str. 7.

[1]) O volbě Jindřicha VII. srovn.: Wenck, Clemens V. und Heinrich VII. (Halle 1882) str. 110 n., kde také příslušné prameny uvedeny.

1308 Z toho těší se všickni a zároveň blahopřejí
Vyvolenému králi, jenž bude jednati ve shodě se zákonem,
Zaradovalo se město Frankfurt, spatřila se tam
Radost zástupů mnohých, kteří tehdy byli přítomni.
Celý národ se těší, jemuž se takové věci staly známé,
I raduje se právem, protože pod králem uhlazeným,
Který se květem ctností spravoval ve cti.
Na dále státi budou, proto bezpečněji budou bydliti.
Neboť ve zbožném míru stálo hrabství jeho
Vždy bezpečně, není tam starostí o loupežení.
To dobře ví kterýkoli kupec i cestující,
Že denně dobrý mír má ono hrabství,
Z něhož vybrán byl tento král. Jemu, Kriste,
To vše udělujeę, jeho povyšuješ a poctíváš.
Tento král slavný, přítel ctnosti a cti,
Spravedlivý, mírumilovný a pravdomluvný i cudný,
Stálý, mlčelivý, i jak se sluší dobře veselý,
Odvážný, zkušený a s moudrou myslí výmluvný,
I osoba jeho dosti hodna jest koruny,
Neboť osoba jeho nese přemnoho údělů chvály,
Neboť často se modlívá, kněžstvo počestně uctívá,
A cokoli víry se dotýká, přesněji on zachovává:
Pročež takřka vzorem života byl a takřka pravidlem
Správného žití, poněvadž nemohl býti kárán
Takový v žádné věci, jej kdokoli musí milovati.

Ale co prospěje slovy doporoučejícími vynášeti hlásání chvály tohoto krále, když vykonal znamenitých skutků více, nežli by se vypravovati mohlo, jež trvalá paměť mnohých v sebe vryla. Pohleďte, jak veliký jest tento, jenž nastupuje ke spasení národu. Tento tedy jest král spravedlnosti, jenž veškeré části Německa uvedl v nejlepší poklid a mír. V lesním stromoví a ve skrýších niv, v nichž často za času krále Albrechta loupeže se páchaly a vraždy, za tohoto krále Jindřicha nastala bezpečnost a pevný mír; neboť to já sám často jsem slýchal, když jsem krajinami Německými procházel. Neboť libá vůně dobrého jména tohoto krále, jež se prýštila z rozličných jeho ctností, lákala k sobě nejen více knížat a hrabat z Německa, ale přemnohé z Francie. Tento pak pan Jindřich,

když léta Páně 1308 okolo Adventu Páně vyvolen byl ve 1308
Frankfurtě,[2]) hned o následující slavnosti Zjevení Páně[3]) v městě |
Áchách zákonitě a velikolepě královskou korunou skrze Jana,[4]) 1309
arcibiskupa Kolínského, svého příbuzného, řečeného z Virne- Jan 6.
burka, se svou chotí paní Markétou slavnostně byl korunován; z čehož mu přibylo větší slávy, větší družiny, a dvůr jeho objevoval se slavněji. I pověst jeho stala se slavná po vší zemi, všickni za tohoto krále přebývají v míru, chválí Boha i krále. Proniklo i ku panu papeži Klimentovi V. veliké jméno královské, jenž potvrdil vše, co se stalo zákonitě s ním, navrhl konečně papež králi učiniti tu milost, že ho zavolal k té koruně císařské, která dlouho byla uprázdněna.[5]) Sbíhali se také z končin Italie a Lombardie k němu přemnozí poslové, kteří žádali téhož, pozývajíce krále do svých přepevných měst.[6]) Volajícím král svolil, ale přece uživ prospěšné rady přijíti na čas odkládal. Neboť rozhodl se dříve navštíviti všecka města říšská v Německu a v nich náležitý stav zříditi. Což když konal, zatím se stále na cestu do Italie chystal. Byl pak král tento oddán službám Božím, tak že všecky hodinky denní zároveň s královou každého dne slýchal. Aby však rozjímání více se oddávali a od zaměstnání se vzdálili, král a králová při čtení mše zastírali se obyčejně jakousi oponou, z rudé látky zhotovenou, nikdo pak se neodvažoval k nim se přiblížiti v době mše, leč kdo byl jmenovitě povolán. Při kterékoli mši dvakráte ve zbožnosti přistupovávali k oltáři, uctivě obětovávali a svaté požehnání přijímali od kněze, o všech vigiliích blahoslavené Panny o chlebě a vodě se postili, každý pátek se od hříchů před svým zpovědníkem očisťovali a každý měsíc nejméně jednou svaté přijímání těla a krve Páně velmi

---

[2]) Volba Jindřicha VII. provedena byla (jednohlasně) dne 27. listopadu 1308.

[3]) Dne 6. ledna 1309.

[4]) Omylem, na který již častěji upozorněno, jmenuje kronikář náš arcibiskupa Kolínského Jindřicha z Virneburka Janem (srovn. kap. XCVI. pozn. 2.).

[5]) Papežská approbace udělena Jindřichovi VII. dne 27. července 1309; srovn. o jednání, které předcházelo, Wenck na u. m. 133 n.

[6]) Srovn. Böhmer, Reg. imp. 1246—1313, str. 279—80 (FRP. IV.: 188, pozn. 4.); srovn. také níže kap. CXX.

zbožné přijímali, marným slovům po způsobě klášterníků se vyhýbali. slovo pak Páně a kázaní ušima upřímnýma, srdcem pokorným tím zbožněji, čím raději poslouchali. Kdykoli pak slovo kázání poslouchali, v citu pokory, srdcem i tělem jsouce poníženi, až na samé zemi sedávali. Ó znamenitá ušlechtilosti pokory, kterouž čím více se pokořuješ, tím více u Boha i lidí prospíváš a vzrůstáš! Šatem jednoduchým, nikoli ozlaceným odívá se pokorná prostota krále a králové, tak že kdo bys je viděl, mohl bys se domnívati, že jsou to spíše osoby klášterní nežli světské.

V šatech ta vzniká ušlechtilost mysli,
Neboť pod oděvem ovčím skrývala se mysl božská.
Tato žízní po nebeském pokladě, proto pohrdá zlatem,
Jež ozdobuje oděv: mnozí jsou mně v tom svědky.
Kteří to viděli a tam se mnou byli.

Aby také soud tohoto krále nezabloudil mimo cestu spravedlnosti, často míval u sebe řeholní a svědomité osoby, jimiž se spravoval při poradách, a jim svěřovával pečeti svého majestátu. Neboť pana Jindřicha, muže zajisté neméně v mravech božského nežli vzdělaného, opata ve Villersu, našeho řádu Cisterciáckého, král u sebe míval, jemuž své pečeti a záležitosti svěřil, aby kdyby snad přísnost královského vážného nálezu někdy překročila míru, tento sprostředkováním klášterní vlídnosti vše ku pravidlu uváděl. Tento pak pan Jindřich, kancléř králův, jakož to vyžadovaly oddané jeho zásluhy, až podnes jest biskupem na stolci Tridentském.[7]) Ze všech pak žen, jež tehdy žily, Hospodin po mém soudě tuto královou Markétu zvláště vyvolil a ji ostatním za příklad vystavil, kterou znamenitost mravu ženského a dobrotivosti výtečněji vyznačovala.

Tato jest zbožná, po nebeských odměnách celou
Myslí žízní, mírná, pokorná, jako réva kvetoucí
Oplozuje květy ctnosti, ji také mravy
Zdobí ženské, barva tváře proto ukazuje
Mysl upřímnou, čistou a v řeči pravdivou:

---

[7]) Jindřich (rodem z Met) býval opatem cisterciáckého kláštera ve Villersu, stal se r. 1310 biskupem Tridentským (zemřel 1336); srovn. kap. XC. pozn. 4.

Tato dobrotivá králová stojí hodna různé chvály,
Tak Markéta zůstává odtud plna cti.

Jak veliké pak zbožnosti vůně vydával duch této šťastné císařové, z toho se bude moci poznati, co sama mluvila. Neboť kdysi, když tato králová s králem v Heilbronně byla, na jakési osamělé místo jako do modlitebnice modlit se vstoupila, a tam přibravši jedině hraběnku Jülišskou nějaký čas prodlela; pan Konrád pak, první opat Zbraslavský, protože měl příčinu naléhavou, s uctivostí vyžádav si přístup, vstoupil ku královně; po skončeném pak poselství tohoto opata králová oslovila touto řečí: Pane opate, vece, žádám, abyste nikomu nepověděl, co vám nyní pravím. Hnusí se duši mé a velmi mne obtěžuje, i jsem znepokojena proto, že stala jsem se a býti musím nadále královou; kéž by se to státi mohlo, abych nebyla. Podiviv pak se opat tak veliké pokoře pravil ke králové: Paní králová, když Hospodin vás z celého světa k tomu vyvolil, abyste byla královou Římskou, a když povýšení vaše jest útěchou sirotkův i osob klášterních, i což více jest, všech lidí, musí se vám líbiti toto božské povolání; velmi však se divím, co vaše srdce dojímá k takovým slovům? Jemuž ona pravila: Nic mne tolik nedojímá leč to, že Stvořiteli svému nyní v rozjímání, pobožnosti a modlitbě tak upřímně myslí klidnou, duší pokojnou, srdcem čistým sloužiti nemohu, jako vždy až posud od mladosti své činiti jsem navykla. Z těchto slov kdokoli poznává, co skrývalo se v srdci této ženy.

Když tedy zvolen byl tento král Jindřich, téhož roku 1380
znamení veliké se ukázalo na nebi, jež bylo zřejmou předzvěstí Dec.
útěchy božské. Neboť v noci Narození Kristova,[8]) když jsme na 24—25.
Zbraslavi vstávali na jitřní bdění, tři znamení trojnásobného kříže v záři velmi jasného oblaku jsme spatřili, a všichni, kolik nás to vidělo, tomu příliš se divíce zároveň jsme svědčili, že nikdy věci takové jsme nespatřili. Uprostřed pak středního kříže stál měsíc, jako by hřebem uměle tam byl přibit; a vrchol onoho trojnásobného kříže, jak se zdálo, dotýkal se navrchu nebe, část pak dolejší zdála se všem jakoby kořeny vězeti v zemi. Toto znamení, jakož jsem slyšel, viděno bylo všade od těch,

[8]) Se dne 24. na 25. prosince 1308.

1308 kdož tehdy bděli a pozorovali, a jak rozšířené sděluje mínění, předpovídalo výhodu obecného míru, jenž v Německu za onoho panovníka kvetl.

Co trojí znamení kříže ukazuje leč radosti světla,
Znamení o míru dávají, protože kříž zahání vši zlobu,
To všickni víme a věříce shledáváme.

Kapitola CXIV.

Jak císař Jindřich VII. do krajin Lombardských přišel a tam slavně zvítězil léta Páně 1310.

Od prvotní doby zvolení tento slavný zápasník císař
1310 Jindřich neustával denně v mysli své úvahou tichého přemítání opět a opet přemýšleti, jak by veškeré církvi k obecnému dobru prospěl a Rozmnožitelem v skutku i dle jména byl nazýván i se stal. Znamenaje pak, že veškera moc a síla puvodně vychází od Boha, bystrost mysli k němu počal povznášeti, pátraje ve svém uvažování, čím by ve svém postavení mohl vítaněji Nejvyššímu sloužiti. Vštípil pak Hospodin v srdce jeho, a uzdálo se dobrým v očích myšlení jeho, aby zřídě obecnou výpravu křížovou co nejdříve navštívil svatou zemi, kterou si Bůh za dědictví zvláště byl vyvolil a drahocennou krví svou posvětil, a ji, kterou Tatarský kmen nečistoty plný má obsazenu, spoléhaje na pomoc božskou opět získal. Aby pak úmysl tohoto tak zbožného záměru tím pohodlněji, čím řádněji mohl dojíti chvalitebného provedení, bedlivost královská mínila, že tímto pořádkem při té svaté práci třeba postupovati. Nejprvé dále rozhodl se přijmouti od papeže korunu císařskou a mír učiniti v celé církvi západní, aby takto ozdoben jsa slávou hodnosti císařské a jména stvrzeného tím více lidí přilákal k svému úmyslu a národům pohanským hroznější sílu postrachu způsobil; neboť veliké jméno císaře Římského od počátku největšího strachu naháněvalo všem nepřátelům.

Jméno císařské vítězné znamení válečné odnášeti
Uvyklo, v boji vždy vítězilo, protože právem,
Když se vyrkne: císař, prchají nepřátelé,

Neboť císař poráží nepřátele a odchází jako vítěz. 1310

Ale toto císař velebný netoliko sám od sebe zamýšlel, ale k tak obtížné práci jej pozvání apoštolské, jakož i Lombardské stále pozývalo. Ochotněji arci chápeme se práce o jakémkoli díle, když vůle neodporuje prosbám žádajícího. Když tedy císař Jindřich Jana, syna svého, odeslal do království Českého a silné vojsko obrátil proti Eberhardovi, hraběti Würtemberskému, a zařídil jiné své záležitosti v krajinách Německých, pokud v době dvou let se to státi mohlo, téhož léta Páně 1310 ve svátek svatého Michala[1]) shromáždiv z Ale- Sept. 29.
mannie nepřemožené vojsko, vyšel z Kolmaru a ke krajinám Vlaským pochod svůj obrátil; na cestě pak král, protože ho šťastný osud provázel, nenarazil na žádnou překážku odporu nepřátelského, až dorazil do území Milánského. Janované pak a Pisané, uslyševše s radostí o příchodu císařově, poslavše proslulé rytířstvo značně rozmnožili voje královy a jeho rozkazům i nařízením od onoho dne i nadále věrně se poddali. Neboť kvetoucí tato a přebohatá města, totiž Janov a Pisa, při císaři až po den smrti jeho věrně stála s celou mocí, [a to] s upřímnou mysli.

Tehdy brousili meče s Pisskými Janované,
Všickni stáli ozbrojeni, hotovi jsouce plniti
Výrok císařův, protože smýšlení tam není přetvářené,
Ale plným srdcem hledají krále „purlamorde“.[2])

Vida pak císař Jindřich, že má vojsko udatné, a že velká část měšťanů Milánských mu přeje, prudkým útokem na toto město udeřil a po několika dnech do toho města, jež byl obléhal, došed vítězství vešel. Když se již myslelo, že v samém městě Milánském je mír, pobouřený lid nerozvážně se pokusil drážditi vojsko císařské, uvnitř zdí městských opět a opět velmi krutý boj sváděn. Bezuzdný lid Lombardský, jenž stál o vítězství, neobstál, přispěním Božím přemožen, potřen, ven vyhnán a po způsobu válečném překonán.

A tak jest přemožen zlopověstný lid Lombardský,

---

[1]) To by bylo 29. září, ale Jindřich byl v Kolmaru jen do 25. září (FRB. IV., 190, pozn. 1.).

[2]) Rukopisy vysvětlují tato slova poznámkou, že je to vlašské zapřisahání.

1311 Jenž proti zákonu chce uraziti tohoto krále,
Jenž přišel mír konat a mír podporovat.

Konečně pak když veškerá vzpoura Milánská ustala, dle společné žádosti a na radu jak veškerého kněžstva, tak i lidu Jan. 6. léta Páně 1311 v den Zjevení Páně[3]) v chrámě svatého Ambrože s největší nádherou a slušností pan Jindřich král zároveň s paní královou Markétou korunou železnou byl řádně korunován a ostatními k tomu náležitými přípravami přeslavné ozdoben.

O přeslavná, dobrá, šťastná koruno železná!
Právem radovati se smíš, neboť ty ležeti
Již jsi uvykla, truchlíc takřka smutnou tváří:
V laciném plátně jsi trouchnivěla po mnoho let.
Nikdo z králů se o tebe nestaral, aniž tě zvedl
Po mnohý čas, aniž vzdal tobě čest,
Jedině tento král nyní v těchto dobách tě pozdvihl.
Odtud budeš zdobiti hlavu královu, jehož povzneseš.

Pokořivši posléze zpupnost Milánských vojsko císařské dále se ubíralo a obležením kol kolem skličilo město odbojníků, jež slulo Cremona[4]); to však nepřemožené moci císařově nikterak dlouho odolávati nemohlo, pročež dobyto ho mocí válečnou. V tomto městě četní jeho obyvatelé na jílci meče klesli, přemnozí do Brescie prchli, a ostatní podavše pravice, slovem, nikoli srdcem přidrželi se císaře, věrolomnost svou pak osvědčili, když hned po odchodu císařově proti svému hejtmanovi povstali a pokusili se jej zabiti. Posléze trest císařský takové ukrotil, a strana říšská tam nabyla převahy. Po dobytí Cremony král voje císařské obrátil proti Brescii.[5]) Jest pak město Brescia neméně zámožné, nežli vysokými baštami velmi dobře opevněno, tak že se pokládalo lidskou mocí za zcela nedobytné. Neboť vykládají kroniky, že toto město jakýsi císař, jménem Fridrich, po devět let velikou silou obléhal a posléze od něho odešel s nepořízenou a vítězstvím

[3]) To bylo dne 6. ledna 1311; povstání však Milanských, o němž zde kronikář vypravuje, sběhlo se teprve měsíc po korunovaci, (FRB. IV. 191, pozn. 1.).

[4]) Koncem dubna 1311.

[5]) Obležení Brescie začato dne 19. května.

neozdoben. Avšak pevnost tohoto města neodstrašila tohoto 1311
krále, jenž Boha jako milostivého obhájce, srdce lví, vojsko silné měl a přivedl. Každého tedy jednotlivého dne síla dorážejícího zástupu útočila na město hojně opatřené stroji nepřátelskými, ale se zdi a příkopů mraky střel a vylétajícími hromadami kamení mužně činěn odpor; a tento způsob válečný opět a opět obnovován a nový denně způsob válčení od dobyvatelů vynalézán. Přede všemi pak, kteří válečnými cviky se namáhali, odvaha pana Walrama, bratra císaře pana Jindřicha, Brescijským spíše byla obtížna nežli nebezpečna; neboť ten blízko příkopu městského neprozřetelně rozbil svůj stan, aby každou chvíli ruka jeho více byla připravena k boji a bližší k válce. Ale bohužel taková blízkost přinesla konec jeho ži-
votu. Neboť jednoho dne, když tento statečný vojín neohro- Juni 27.)
ženě, nic zlého netuše stál vedle svého stanu, střelou z obléhacího velikého praku vrženou se zdi ranou smrtelnou byl zasažen a hned potom zemřel.[6])

Běda, udatný jinoch dostal ránu smrtelnou,
Jenž byl znamenitý, odvážný vojín, laskavými
Mravy ozdoben, Walram, muž velmi milý,
Bratr císaře Jindřicha on byl, přátelé
Jej oplakávají zesnulého, hleď ty, jak veškeren lid
Tak velice pláče, že slza skrápí líce.
Nyní prosím tě, Kriste, učiň, aby tento urozený muž
Po zahlazení hříchů připojen byl v nebi ku blaženým.

Po smrti pak Walrama, bratra vlastního, duch králův roznícen ke krutější pomstě proti Brescijským a vážně slíbil pod přísahou, že nikdy nemíní ustati od obležení tohoto města, leč by je dříve pokořil, následkem čeho po slovech hněvivých prudčí rozzuřil se boj. Byli pak tehdy s císařem čtyři kardinálové,[7]) kteří posláni byvše od pana papeže Klementa V. ubírali se do Říma jeho korunovat, a ti císaři radili, aby ustal od obléhání Brescie a v Římě korunu císařskou přijal a tak potom ku prvému úmyslu se vrátil; jimž tehdy nepřivolil,

[6]) Walram, byv raněn 27. června, zemřel několik dní potom.

[7]) Původně pověřil Klement V. úkolem korunovati Jindřicha VII. pět kardinálů (srovn. kap. CXVI.), ale jeden z nich (Leonard Patrassus, kardinál biskup Albanský) zemřel již 7. prosince 1311; srovn. o jednotlivých z nich kap. následující, pozn. 6—9 a kap. CXVI.

1311 ale rozhodl se zachovati, co byl řekl. Když tedy znamenali Brescijští, že mysl císařova rozhořčena jest vztekem trpčí palčivosti, strach a třesení připadlo na ně náramné,[8]) tak že jako mrtví sotva vydechovali ze sklíčených prsou stísněný dech. Věděli pak, že lev řvoucí, venku za zdmi ležící, jenž byl přivedl nepřemožené orly Německé, vítěze vítězí, a nepomůže-li milost, že zámožné město se svým obyvatelstvem hladem, ohněm a mečem bídně zahyne. Zmužilost městská následkem toho poražena byla a ochabla, a kde kdo pohřebním žalozpěvem oplakával sebe, nikoli jakoby měl zemříti, ale spíše jakoby již byl mrtev. Co tedy učiní lid sklíčený v těchto úzkostech, jemuž dle vlastního práva pražádná nezbývá naděje na spásu? Zajisté mezi nimi byli někteří, kdož v písmech svatých čtli: Králové Israelští laskaví jsou,[9]) a protože sluší králi laskavostí utvrzovati trůn svuj, ti poučili nezkušený, zoufalý a nevědomý lid, aby nemajíce důvěry ve svoje právo ani v moc, obrátili se pokorně ku vyhledávání laskavosti dobroty královské. Zalíbila se tato výpověď útěchy v očích všeho naříkajícího lidu. Povýšení tedy prvotně zarputilou odvahou vyhledávali milosti a povýšení skrze nerozum vzývali laskavost královskou. Stalo
Sept. 18. se tedy časně z rána na počátku dne 21. září[10]) měsíce, lid dobrovolně otevřel brány uzavřeného města, a obecný lid v nesčíslném množství houfně vycházel v šatě neopásaném, bosýma nohama, s otočenými na šíji provazy, jenž po žalném zvyku opravdových kajícníků k stanu královu zároveň se blížil, a tu všickni najednou padše na tváři své k zemi, hlasy žalostivými bědujíce volali: Smiluj se nad námi, pane a císaři nejlaskavější, smiluj se nad námi, otevři, dobrotivý pane, oči své a viz pokoru lkajících sluhů svých; hle život svůj, tělo své, ženy a děti své a vše, co máme na této zemi, vzdáváme do rukou milosti tvé. Dobrotivý pane a králi, učiň se služebníky svými, co se zalíbilo v očích dobroty tvé. Ale zdaž zapomene smilovati se nad lkajícím a litujícím lidem tento císař předobrotivý, s nímž od dětství vyrůstalo milosrdenství? Nikterak! Neboť smiloval se nad tímto lidem císař Jindřich,

[8]) Žalm 54, 6.

[9]) 3 kniha králu 20, 31.

[10]) Má býti 18. září, kdy Brescie se poddala, jak svědčí list Jindřichův králi Janovi, níže v této kapitole položený.

přítel milosrdenství, a hned ustalo mávání dorážející ruky. Na 1311
rozkaz však a pokyn císařův země nasypána do příkopův, síla zdí, výše věží seslabena a pobořena, a svrženou zdí přes příkop císaři přicházejícímu rovný přechod připraven. Neboť nechtěl velkodušný tento císař projíti úžinou bran městských, ale kde stávalo největší opevnění hradební, tam si kázal připraviti nejširší cestu. Řekl, a hned učiněno jest.[11])

Tak sílu města Brescijského pokořil meč
Tohoto rozmnožitele krále výrokem spravedlivého
Soudu; protože se urážky veličenství
Zločinně dopustili, když králi se postavili na odpor
A vlastní hlavě, Brescijští právě sklíčeni
Stojí tak ohromeni, aby nebyli příčinou sporu
Sobě neb ostatnímu lidu, jenž žije nespravedlivě.

Po tomto vítězství otec napsal synovi zde zaznamenaný list:

Jindřich, z Boží milosti král Římský, povždy rozmnožovatel říše, osvícenému Janovi, králi Českému, prvorozenci a knížeti svému nejmilejšímu milost svou a všecko dobré.

Do vší země pověst naše vyšla, jak myslíme, a do končin okrsku zemského, když do krajin Vlašských jsme dorazili, činy naše velikolepé se dostaly, ana spravedlnost provázela mír. Jakkoli některých odbojníkův a zvláště Quidona della Turre, snažícího se na severu založiti sídlo své, aby podoben se zdál králi králův, a věrolomnost Cremonských, nevraživá spravedlnosti a míru, skrývající se v místech odlehlých, aby zničila nevinného, napřed pojatý jed v ničemné odvážlivosti vychrlila a zamýšlela přetrhati osnovu míru a jednoty, již jsme utkali svýma rukama, splácejíc nám za dobrotu opovržením, za milost pohanou a tím žoldem, jež uděluje myš na sýpce, had za ňadry a oheň v klíně svým hostitelům dle obecného přísloví, ku pokoření však jejich ničemnosti pravice Hospodinova, kterou kralujeme a žijeme, nám milostivě pomáhala, a náš lev přeudatný pomstu vykonal nad nepřáteli do vůle. Naposledy pak, když Brescijští tak velikého zločinu ne ne-

[11]) Při líčení pádu Brescie kronikář užívá jakožto hlavního pramene patrně listu Jindřicha VII. hned následujícího, jak ukazují některé slohové obraty odtud přejaté.

znalí, jichž tvrdost tak se roznítila, že skoro se na nich naplnil onen výrok filosofa mravního: toť tvrdost srdce lidského, že myslí, jiní že nezhynuli, nespatří-li hynouti též sami sebe, k úctě naší vrátiti se nechtěli, císař velkodušný orly nepřemožené obrátil k městům samých Brescijských a zničiv některé z nich mečem a ohněm, posléze město Brescijské, jež chovalo některé zbytky jeho odbojníků, jakož i Milanských, tak i Cremonských a Toskánských, se svým šťastným a slavným vojskem oblehl, a po několika útocích, podniknutých sem i tam, a po zajetí a zkáze svého vůdce posléze jmenovaní Brescijští císařskými příkopy obklíčeni, že ani jeden rukám jeho nikterak uniknouti nemohl, an je hrozný hlad poháněl, nejbližšího dne sobotního, předcházejícího před svátkem svatého Matouše apoštola,[12]) na rozkaz náš a říše provazy majíce na hrdlech přinuceni přišli, vyznávajíce provinění své veřejně jak před námi, tak před ctihodnými otci, pány biskupy Sabinským, legátem stolice apoštolské, Albanským a Ostijským a Lukášem de Flisco, kardinálem jáhnem svaté Marie na Široké cestě,[13]) a toto město, osoby a statky jeho v naše ruce svobodně beze vší podmínky položili, o milost za svá provinění pokorně prosíce. Jimž toliko k naléhání dutklivému stolice apoštolské a jejích kardinálů uznali jsme laskavě život darovati, vykázavše do vyhnanství ty, kdož byli náčelníky takovéhoto odboje; příkopy však jejich vyplniti a zdi i jiné sruby toho města, v nichž měli oporu, z kořen zbořiti jsme poručili pro upamatování jejich stálé, a aby jiní proti nám budoucně takových věcí se dopouštěti báli. To řádně dokonavše k hlavnímu městu zároveň s kardinály svrchu řečenými pro přijetí koruny říšské bez odkladu chceme se ubírati. Přijmi tedy s radostí toto královské vítězství a pozvedni hlasu příjemného, aby daleko jej bylo slyšeti, protože kníže Římský kráčí po hadu a bazilišku
Sept. 21. a šlape zároveň po lvu a draku. Dán v Brescii dne 21. září, třetího roku našeho kralování.

---

[12]) Sv. Matouše (21. září) připadlo r. 1311 na úterý, sobota před tím jest den 18. září.

[13]) O kardinálech srovn. níže, kap. CXV., pozn. 6—9., kap. CXVI.; kostel panny Marie na Široké cestě (in Via lata), známý kostel s titulem kardinálským na Římském Corsu.

Pokořiv tedy zhoubnou svévoli měšťanů Brescijských, král odtud táhna přenesl se na území Janovských. Od Janovanů pak skvěle byv přijat po několik dní s nimi zůstal.[14]) Blažená pak královna Markéta následkem nákazy zkaženého vzduchu a zápachu, jíž se nakazila při obléhání města Brescie, obtíží těžké nemoci v městě Janově sklíčována býti počala a tam oslabena jsouc tíhou nemoci, splácejíc dluh Adamův, poslední den života svého skončila léta Páně 1311, v měsíci prosinci. [15]) 1311 Dec. 13.

Bohužel tehdy zhasla a smutnou smrtí přemožena
Tato králová Markéta, naplněná ozdobou
Vší chvály; beze lsti byla mysl její,
V níž zářila perla ctnosti, chovala
V sobě květy ženského mravu a cti.
Neboť to byla slavná ozdoba a zrcadlo paní,
Již smrt potřela a Janov potom pohřbil,
Již ty, Kriste dobrotivý, připoj k nebeskému dvoru.

Smrt této králové pan Jindřich, biskup Tridentský,[16]) oznámil opatům Sedleckému a Zbraslavskému těmito slovy:

Ctihodným a nábožným mužům, pánům a přátelům svým nejmilejším, opatům klášterů Sedleckého a Zbraslavského, bratr Jindřich, z milosti Boží a stolice apoštolské biskup Tridentský, kancléř svatého dvora císařského, pozdrav s výrazem upřímné lásky.

Listy Vaše jsme obdrželi a z lásky a úcty k Vám jsme vyplnili, co jste nám v nich ukládali, přátelství Vašemu s žalostí označujíce, jakkoli neradi, že slavná paní naše, paní Markéta, někdy králová Římská, nedávno v měsíci prosinci dokonala život v Janově. Pročež Vás žádáme naléhavě, abyste ji modlitbami a jinými skutky dobrými, jež se konají ve vašich klášterech, měli sobě věrně poručenu.

Dáno v Janově na den Mlaďátek. [17]) Dec. 28.

---

[14]) Jindřich byl v Janově téměř přes celou zimu 1311—1312.

[15]) Markéta zemřela dne 13. prosince 1311.

[16]) Srovn. o něm. kap. CXIII. pozn. 7.

[17]) Dne 28. prosince.

Kapitola CXV.

O korunování císaře Jindřicha v Římě vykonaném a o bojích a smrti jeho léta Páně 1312.

1312 Jakkoli přispěním pomoci Boží pohanu vzdorující vzpoury Milanských, Cremonských, jakož i Brescijských slavný císař silou boje si pokořil, přece ještě největší část silných měst císař měl sobě odpornou, mezi nimiž přední byla: Padua, Bononia, Florencia a město Lukánské.[1]) Benátští však s císařem časem souhlasili, časem mu odporovali; neboť následkem dlouholeté nepřítomnosti císařů v krajinách Italie a Toskány moc císařská nanejvýš byla vysilena. Zalíbila se tedy králi Jindřichovi a moudrým jeho průvodcům takováto rada, aby především pospíšil k slavnosti korunovace císařské a teprve okrášlen jsa korunou říšskou oddal se jako vládce ke konání jakékoli práce říšské. Dále král, podporován jsa nejvíce pomocí Pisských a Janovanů, neboť zlata a stříbra podávali králi takřka bez počtu, velmi mnoho lodí uchystati a upraviti kázal a opevniv je znamenitým vojskem na straně Italské ku plavbě uchystal a posléze dorazil k městu Římskému.[2]) Mnozí pak z Římanů, kteří se horšili z příchodu císařova, stáli při Robertovi, králi Apulském, jehož byli povolali proti císaři,[3]) a nemalou překážku působili císařem povrhnuvše. Neboť tento král Robert ponoukáním Filippa, krále Francouzského, jsa podněcován zůstal císaři nepřítelem až do jeho smrti. Zůstal tedy císař se svým vojskem v Lateraně za Tiberou, strana pak

---

[1]) O italské výpravě Jindřicha VII. jest dosti hojná literatura, zvláště: Pohlmann, Der Römerzug Heinrichs VII. . . . (Normberk 1875), G. Weber, K. Heinrich VII. in Italien (Raumers Hist. Taschenb. VI, 4 r. 1885, přehledný článek) a j. Poměru k Robertovi všímá si zvláště Sommerfeldt, Die Romfahrt Heinrichs VII. dissert. Královec 1888 (jde do korunovace Milánské), Masslow, Zum Romzuge Heinrichs VII. dissert. Gottingy 1888 (do r. 1312).

[2]) Jindřich odplul z Janova nejprvé do Pisy a teprve 7. května vešel do Říma.

[3]) Král Robert, klamaje Jindřicha VII. vyjednáváním o sňatek svého syna s jeho dcerou, vypravil zároveň do Říma straně Jindřichovi protivné pomocné vojsko pod vedením svého bratra Jindřicha Achajského.

protivná byla obsadila vlastní město.[4]) Svedl tedy v městě samém císař s protivníky mnoho bitev a vždy se honose vítězstvím radost měl ze slávy obdržené;[5]) neprošel jediný den, ba zřídka některá hodina dne, ve které by války odpočívaly. Ctihodným však pánům kardinálům biskupům Sabinskému, legátovi stolice apoštolské,[6]) Albanskému[7]) a Ostijskému[8]) a Lukášovi de Flisco[9]), kardinálu jáhnovi svaté Marie na Široké cestě, jimž dána byla moc apoštolská korunovati císaře, zalíbilo se tehdy, že budou postupovati v úkolu sobě svěřeném, bez překážky věrolomnosti některých, kteří se přičinili brániti v tak nesnadné práci.[10]) Ti tedy již jmenovaní čtyři pánové na základě rozkazu apoštolského[11]) léta Páně 1312 v den svatých apoštolů Petra a Pavla[12]) v chrámě Lateranském větším u svaté Marie v rotundě slavnému knížeti, panu Jindřichovi VII. císařskou přesvatou korunu [na hlavu] vložili se vší předchozí slavností, slušně, uctivě a zákonitě. 1312 Jun. 29.

Jest chválou věčnou, že král koruny tři
Zde získal; myslím, že nikdo z lidí nežije,
Jenž se pamatuje, že by takové byly věci minulé, jako ty, jež

[4]) Totiž pravý břeh Tibery (t. zv. čtvrt Leoninská) s hradem sv. Anděla a chrámem sv. Petra.

[5]) Kronikář dává se obdivem Jindřicha VII. příliš uchvacovati. Jindřich dobyl sice některého úspěchu, ale pokus zmocniti se pravého břehu odražen, a korunovace musila býti vykonána na neobvyklém místě, v Lateráně.

[6]) Arnaldus de Falgueriis, arcibiskup Arelatský, kardinál biskup Sabinský, stal se kardinálem za Klimenta V. r. 1310, zemřel 1317.

[7]) Leonardus Patrassus, arcibiskup Kapuánský, kardinál biskup Albanský (od r. 1300), nebyl tenkráte přítomen, neboť zemřel již 7. prosince 1311.

[8]) Mikuláš Albertův dominikán, biskup Spoletský, kardinál biskup Ostijský od r. 1303 do 1321.

[9]) Lukáš de Flisco, kardinál jahen titulu panny Marie In Via lata od r. 1300 (pak sv. Kosmy a Damiana od r. 1306); o (pátém nebo tehdy již jen čtvrtém) plnomocníku papežově viz kap. CXVI., pozn. 1.

[10]) Plnomocníci papežovi dlouho nemohli se odhodlati k tomuto neobvyklému kroku, podlehli teprve naléhání Jindřichovu a přání lidu Římského.

[11]) Toto nařízení papežské čte se v následující kapitole.

[12]) Dne 29. června 1312.

1312 Vykonal tento král, proto jej požehnej, dobrý Kriste.
Po korunování králově v Římě drahou korunou
Nepřátelské zástupy přicházejí, jež přemohl v městě.

Nedlouho potom tedy nový císař, sjednotiv veškeré své vojsko, silnou rukou mocně přešel Tiberis, šiky nepřátelské statečně prorazil, vešel do chrámu svatého Petra, kdež radostným hlasem u přítomnosti císařově veškeré shromáždění kněžstva slavnostně zapělo Tě Boha chválíme. V četných však bitvách, jež císař v Římě svedl, potřel nekonečné množství protivníků, vojsko jeho pak skoro žádných obtíží nesnášelo, ale zuřivost Německá přemnohé v Římě urážela. Neboť tento národ nad Vlachy odvážnější mezi samými Vlachy jako draví vlci uprostřed ovec bezbranných porážku převelikou působil. Cokoli tedy císař v Římě měl a chtěl vykonati, vykonal, a to vše dokonav se slávou jakožto samovládce, kníže a pán světa, ku prvnímu předsevzetí se navrátil.[13]) Vrátil se tedy císař po přijetí koruny císařské do Pisy, kde ztráviv nějaký čas chystal obléhací šik proti městu Florencii. Tedy léta Páně 1312
Nov. v měsíci listopadu nepřemožené vojsko císařské oblehlo Florencii a postavilo proti ní bořicí přístroje. Císař pak Jindřich položil se táborem na Hoře císařské v sousedství proti městu, na níž kázal stavěti hrad pro útočiště.[14]) Potom vítezné vojsko bojovníků císařských sem tam vůkol činilo výpady, tajně snažilo se odebrati potraviny, aby nebyly poskytnuty městu, k cestám, jež vedou do města, a stezkám přidělena stráže, a když pobiti byli dodavatelé potravin, na dále přestali do města donášeti věci k výživě potřebné. Cokoli pak z věcí měšťanů Florentských mimo zdi uloupeno, vše zabráno ku potřebě císařské. O jak veliké odvahy činy vykonalo tehdy při rozličných srážkách válečných neohrožené vojsko Německé, o čemž až podnes jsou podivuhodná svědectví. Neboť kdo bude moci vypočítati otevřené nebo soukromé boje Němců

[13]) Jindřich VII., opustiv Řím dne 20. července, vrátil se tam na krátko ještě jednou (z Tivoli) před odchodem do Toskány; výpravu proti Robertovi odložil pro hrozby kurie k roku následujícímu.

[14]) Vypravování není zde přesné, k osazení Hory Císařské (Mons imperialis), hradu, který Jindřich na důležitém bodě kommunikačním místo zbořeného města Poggibonsi vystavěl, došlo teprve v lednu 1313, kdy Jindřich musil od obléhání Florencie upustiti.

tehdy svedené, z nichž vždy se vraceli hrdi vítězstvím a slávou. Neboť stejná byla tehdy vážnost a vytrvalost lidu Německého, postavil-li se proti němu někdy v poli veliký či malý Lombardských, Italských nebo Toskánských zástup, chtějící po způsobu válečném bojovati. Neboť zvyklý byl tento národ vždy vítěziti a proto měkkého a zženštilého ducha Vlaského [tím] hotovější byl mužně napadati a zaháněti. Divokou odvahu těch Němců, kteří padli, dotvrzují nepřátelé a neméně dosvědčují jejich přátelé; neboť v jedné době Pisští posílali na pomoc císaři dvacet dva tisíce bojovníků proti Florentským, kteří již na cestě stojíce neodvažovali se dále postoupiti, ale na císaři požadovali bezpečného průvodu. Poslal jim tedy císař vstříc sotva osmdesát Německých těžkooděncův, a těch pramálo mužů dodávalo odvahy množství, totiž dvaceti dvěma tisícům, a zajistilo jejich příchod. Často pak bylo vídati, jak deset Němců sto Vlachů nebo sto Němců tisíc i více ve srážce na otevřeném poli napadalo, ranilo a zabilo. 1312

Neboť tehdy Lombardové byli do boje váhaví,
Italové, Toskánští hleděli na válku jako slepí
Na slunce, neboť prolévali slzy, kdykoli viděli boje,
Poněvadž je potřelo, které Germanie zplodila,
Kvetoucí rytířstvo. Takto zde stkvělé a vznešené činy
Vykonali Němci, jimž Vlaši jsou nepřáteli
A jich velmi se bojí, pokládajíce je za hloupé
Pro hrozné činy a smýšlení mužné.
Toskánští jsou srdce zbabělého jako Jebusité.
Němec snadno je zahání jako chátru nevážnou,
Netřeba svědka ve věcech tak zřejmých.

Počestní pak mužové, Fricek od Kokotův[15]) a Eberlin od Kamene,[16]) měšťané Pražští, mně takové věci vykládali, neboť i oni při všech těch věcech osobně byli přítomni. Stalo pak se, když drzá zpupnost města Florentského, odporující rozkazům císařovým, odmlouvala a proti sobě ostny krutějšího hněvu popouzela, že se císař rozhodl některé z knížat Něme-

[15]) Viz kap. CV., pozn. 8.

[16]) O něm a jeho rodu Tomek I.², zvl. str. 317—318; srovn. také kap. CV., pozn. 11.

1313 ckých k sobě povolati a s nimi vykonaje poradu uvážiti, jak by zpupné, vztyčené rohy Florencie snáze srazil a pokořil. Mezi jinými pak knížaty, jež především císař povolal, poslal Janovi, králi Českému, svému prvorozenci, list, v němž vyzval jej s největší horlivostí, aby neopomenul k svému otci s ostatními, kteří povoláni byli, přijíti s bojovníky; ale poněvadž pan Konrád, první opat Zbraslavský, jak císař sám o sobě vlastními ústy často určoval, ne nejnižší místo zaujímal v radách u Jana, krále Českého, císař poslal mu na urychlení svrchu řečené záležitosti tento list:

Jindřich, císař Římský, vždy rozmnožitel říše, ctihodnému a zbožnému muži, opatu kláštera Zbraslavského, oddanému svému milému, milost svou a vše dobré.

Poněvadž se těšíme, že mezi jinými našimi knížaty říšskými, hrabaty, pány a šlechtici, jež jsme povolali listy a posly na poradu, již budeme míti prvního května nejblíže příštího, zvláště se osvěžíme osobní přítomností Jana, krále Českého, prvorozence a knížete našeho nejmilejšího, u zbožnosti tvé horlivě vyhledáváme a žádáme, abys tohoto krále Českého svým spasitelným napomínáním a povzbuzováním i přemlouvajícím nabádáním s výsledkem hleděl k tomu dovésti, aby k určené lhůtě dostavil se s bojovníky, co bude nejlépe, nejchvalitebněji a nejslušněji moci. K tomu žádáme tě též, abys užil rady, pomoci a podpory, jíž budeš moci užiti, v čemž se naší vznešenosti nejvíce zalíbíš. Dáno v táboře u Hory císařské nad Florencií 25. ledna pátého roku našeho království,
Jan. 25. císařství pak prvého.

Napsal též i jiný list opatům panu Heidenrichovi Sedleckému a panu Konrádovi Zbraslavskému v tato slova:

Jindřich, z Boží milosti císař Římský, povždy rozmnožitel říše, ctihodným mužům, opatům v Sedlci a na Zbraslavi, oddaným svým milým, svou milost a vše dobré.

Poněvadž o povýšení stavu a důstojnosti vznešeného Jana, krále Českého, prvorozence a knížete našeho nejmilejšího, při tomto králi, jakož nám vyložila zpráva statečného muže Jana de Ossen, stojíte věrně a stále, oddanost vaši zasloužen
ými chválami doporoučíme žádajíce důtklivě, abyste tomuto králi způsobem obvyklým přispěli pomocí a vhodnou přízní, aby příchod jeho k nám v době nejbližší byl šťastný a prospěšný.

Mimo to přidáváme, abyste řečeného Jana dle úcty k veleb- 1313
nosti císařské horlivěji majíce poručena, ve všem jeho jednání hleděli příznivě podporovati, čímž milou nám v tom prokážete poslušnost.

Dáno u Hory císařské v táboře nad Florencií dne 31. Jan. 31.
ledna pátého roku našeho království, císařství pak prvního.

Porozuměvše tedy výnosu císařskému skoro všickni knížata Němečtí náležitě se chystali přijíti v přítomnost císařovu; ale bohužel překážkou nastalé zatím smrti [tam] nikterak se nedostali. Neboť když vítězné vojsko císařských bojovníků na Florencii krutě doléhalo, a moc tohoto města ku pokoření svému delší lhůty časové vyžadovala, zamýšlel císař tam mocný zástup obléhatelů na obléhání zanechati a vydati se s některými válečníky do království Apulského. Neboť Neapol, slavné ono město, volalo k sobě jistými posly a listy císaře a přísahalo, určovalo a slibovalo jemu, že chce mu věrně dáti vstup a pomocí přispěti proti Robertovi, králi Apulskému.[17]) Tak tedy císař vydal se na cestu k Apulii, za sebou však zůstavil řádný počet kvetoucího rytířstva, jež by útočilo na Florencii. Když pak dorazil o vigilii Nanebevzetí Aug. 14.
blahoslavené Marie[18]) před město, jež sluje Seny,[19]) jakož slavnostní den a zbožnost jeho vyžadovala, rozbil tam stany, a jakkoli měnil místo a pobyt, přece nikdy neměníval zbožných mravův a dobrého obyčeje, a jak mně vypravoval ctihodný muž, Mistr Mikuláš Fuldský, lékař císařův, jenž tehdy byl přítomen, u večer zdráv jsa tělesně i vesel císař zbožnou myslí pobožnost jitřní zpívanou vyslechl a tehdy šel spat, aniž na sobě jaké stopy nevolnosti císař znamenal. Když pak nastalo ráno, protože bratr Matouš, jeho zpovědník, poslán byv ke dvoru papežskému nebyl přítomen, povolal císař jiného bratra, řečeného Bernarda ze Sieny z řádu bratří Kazatelů,[20]) muže zajisté zločinného, i vyzpovídal se mu a pokorně požádal, aby mu při mši podal svátost přesvatého těla a krve

[17]) Zpráva, že by město Neapol bylo volálo Jindřicha VII., jest v naší kronice ojedinělá a jistě mylná.

[18]) Nanebevzetí panny Marie slaví se 15. srpna, vigilie tedy dne 14. srpna.

[19]) To jest Sienna.

[20]) Čili Dominikánů.

1313 Páně. Potom když císař neporušen a zcela zdráv přistupoval k svatému přijímání a po přijetí spasitelné oběti píti měl z kalicha, jakož až podnes tvrdí všickni, kdož tehdy byli přítomni, bratr onen, jenž sloužil mši, umývaje si prsty přimísil jedu do vína a tuto otráveninu císaři podal k pití. Toť jest až podnes rozšířené mínění, že císař rukama bratra z řádu kazatelského došel časné smrti s onou svátostí života spásonosného. Víru pak v to způsobuje, že hned když císař od oltáře se vrátil, pocítil bolest, jež se denně vzmáhajíc učinila jej slabším. Onen pak bratr, jak se vykládá, oslabiv císaře utekl k nepřátelům a zvěstoval jim novou radost o nemoci císařově.[21]) Ó jak zhoubné rozšířilo se mínění o tomto bratrovi, jenž nejen sobě způsobil pohromu zatracení, ale i celému řádu svému v rozličných zemích a na rozličných místech těžké nadávky vyčítajících lidí vzbudil. Neboť na mnohých místech zle se zacházelo s bratry Kazateli, vyháněni jsou, kteří ve skutečnosti smrti císařovou zcela nevinni jsou. Od oné tedy hodiny, ve které přijal císař nejsvětější oběť, denně na těle slábl a po šesti dnech rozloučiv se s tímto životem šťastně
Aug. 23. odebral se k Hospodinu léta Páně 1313, dne 23. srpna.[22]) Pisští pak tohoto zvěčnělého císaře Jindřicha tělo přijali a pomazané vonnými mastmi pochovali v nádherném mausoleu ve hlavním chrámě Pisském, vykonavše důstojné pohřební slavnosti.

Srdce, sténej, mysli, běduj, hlase, smutné zpěvy skládej;
Srdcí bolest se dotýká, mysli věc žalostivá skličuje,
Právem všecko stvoření bolest cítí pro tyto noviny kruté.
Kdož by pláče nesténal, a dovídaje se toho radost neodmítal?
Neboť květ zúrodňující, rosa zalévající, zlo čistící,
Vznešený císař Jindřich, přítel míru,
Pravidlo spravedlivosti, vzor znalý vznešeného života,
Král, jemuž zákon drahý, mysl znalá, spásy chtivá,
Velkodušný, mírný a kvetoucí réva cti,

[21]) Pověst, že císař Jindrich byl otráven, ač také jinde se vyskytuje, nezakládá se na pravdě. Byl již před tím delší dobu churav, nezvyklé podnebí chorobu zhoršilo.

[22]) Jindřich VII. zemřel dne 24. srpna 1313 v Buonconventě u Sienny.

Slávou hojný přede všemi, jež svět zplodil, 1313
Zhoubnou nemocí bohužel poklesl, hlava světa;
Jejž ty, Kriste dobrotivý, připoj k zástupu spravedlivých.
I tebe, panno dobrotivá, královno nebes, Maria,
Prosím, ušetři ho; sbor andělský, patriarchové,
Učenníci jemu Kristovi spolu s mučeníky,
Též všichni svatí před Hospodinem v prosbě spojení
Ať mu popřejí útěchy, každý člověk rciž: Staň se.
Ale šťastný císař takto padl, hle nový ohniváč
Vstává, přeťat byl strom, a z něho viděl jsem
Vyrůsti růži ušlechtilou jako nardus,
Jejíž vůně širá, přízeň a vážnost všude milá.
Vyšel z květu květ kvetoucí, bohatý ctí.
Tleskej, království České, protože vrchol cti
Máš z tohoto krále, požíváš nyní zákona míru.
Tak po všecka léta šťasten buď život Janův.

Kapitola CXVI.

Pověření pana papeže Klimenta kardinálům učiněné, aby korunovali císaře Jindřicha.

Biskup Kliment, služebník služebníků Božích. Ctihodným bratřím kardinálům biskupům Arnoldovi Sabinskému, legátu stolice apoštolské, a Leonardovi Albanskému, Mikulášovi Ostijskému, a milovaným synům kardinálům jáhnům Františkovi u sv. Lucie na Kameni a Lukášovi sv. Marie na Široké cestě,[1]) nunciům téže stolice, pozdrav a požehnání apoštolské. Král králův a Pán panujících, nejdobrotivější syn Boží, Ježíš Kristus, mnohonásobnou ctí prvenství a mnohé přednosti vyznačil královnu přestkvoucí mnohonásobnou ctí, jež roucha zlaceného zahalena rozmanitostí, stojí mu po pravici, totiž svatou církev, nevěstu svou, již svou nejdražší krví vykoupiv dobrotivě smlouvou nerozlučnou s sebou spojiti chtěl; ale v tom ji nejvíce ctihodnou učinil a zářící šťastným a výborným stavem

---

[1]) Srovn. kapitolu předcházející, pozn. 6—9; Františck Napoleonův de Ursinis stal se kardinálem jáhnem titulu sv. Lucie in Silice r. 1295 a zemřel r. 1312.

1311 důstojnosti, že jí udělil tak velikou plnost moci, že osobám jakkoli vznešeným, jakoukoli důstojností vyznačeným a vynikajícím může a náleží jí přispěti vznešeně v tom, čím by ony názvu slavného jména a vrcholu i také vzrůstu pověstné moci mohly dosíci. Neboť vládce nebeský, jenž, sám Nejvyšší, má moc v království lidském, a cokoli bude chtíti, vzbudí nad ním, moc jí dal a čest a království, moc, pravím, věčnou, jež se neodnímá, a království, jež se nekazí, aby císařové a králové v ní a skrze ni spasitelnou naukou poznali a soudci okršku zemského se naučili jí sloužiti a poslouchati v bázni [toho], jenž poroučí větrům i moři. Neboť vše, co jest na nebi i na zemi, jest jeho; jeho jest království, on jest nade všecka knížata, jeho jest bohatství, jeho sláva, jenž panuje nade všemi, a v rukou jeho síla a moc, velikost i panství nade všemi, pod nímž se ponižují, kdož nesou svět. Neboť skrze něho králové kralují i knížata, a zákonodárci rozhodují spravedlivě, jenž má na bedru svém napsáno „Král králův a Pán panujících,“ na jehož rozkaz pozvedne se orel a založí na příkrých místech hnízdo své.

Zajisté dávno po zvolení nejmilejšího v Kristu syna našeho Jindřicha, slavného krále Římského, vykonaném svorně skrze knížata království Německého, při konání volby krále Římského, když nastává, hlas mající, když slavní vyslanci a poslové řečeného krále v přítomnost naši přistoupili, nám předložen byl dekret této volby, k jejich naléhavému a oddanému prosebnému naléhání před námi a bratry našimi opět a opět a prodlením časů opětovanému, svrchu řečeného krále, poněvadž dostatečným prozkoumáním řečeného dekretu i stavu osoby jeho samého (nám i bratřím našim již dříve ze známosti ne povrchní známé), předsevzatým před námi i bratřími našimi pilně, pokud býti mohlo v jeho nepřítomnosti, shledali jsme, že jest vhodný a způsobilý k dosažení řečeného císařství a že řečená volba byla kanonická, na radu touž bratří našich jej jsme určili, jmenovali, schválili, prohlásili a rozhlásili králem Římským, jak spravedlivost vymáhala, v budoucnosti vhodným, dostatečným a způsobilým k dosažení důstojenství velebnosti císařské, prohlašujíce mimo to a též ustanovujíce, že mu našima rukama na místě a v době vhodné má býti uděleno pomazání a koruna této říše, urči-

tou mu k tomu lhůtu označujíce. A když potom král řečený 1311
vešel mocně v krajiny Italské a od měst Lombardských i jiných míst znamenitých, k nimž se obrátil, ctihodně a klidně byl již přijat, jiní vyslanci a poslové řečeného krále před stolici papežskou přistoupili, kteří s mnohým naléháním mezi jiným na nás žádali, abychom, ježto sami zjevně znamenají, jakož se jim již skrze nás o tom odpovědi dostalo, že pro obecný koncil, jejž na den 1. října nejblíže příštího zamyslili jsme a zamýšlíme, dá-li Bůh, slaviti, a mnoho jiných a obtížných i velice naléhavých prací, jež v té době nutně v krajinách předalpských na nás k vyřízení naléhaly a naléhají, řečené pomazání a koruna císařství a jiné slavnosti našima rukama nemohou připomenutému králi býti uděleny, abychom tu lhůtu v prostor kratší doby uzavříti a to pomazání a korunu císařskou i ostatní slavnosti skrze některé z bratří svrchu uvedených o slavnosti svatodušní nejblíže příští ráčili dáti provésti. My pak řečené posly s obvyklou laskavostí přijavše a to i ono, co nám chtěli přednésti, bedlivě vyslechnuvše, jim za dobré jsme uznali určitým způsobem odpověděti, nicméně zamýšlejíce v té věci přání toho krále vyhověti, uvážíce to bedlivě s řečenými našimi bratřími. A protože jsme se domnívali, že pro přílišnou krátkost času o řečeném svátku Letnic slavnost pomazání a korunovace taková provedena býti nemůže, a také král sám o svátku řečeném nebyl by se ani mohl postarati o přípravy k tomu nutné, jak na jeho důstojnost náleželo, naznačili jsme mu zvláštními svými listy, aby nesnadnost úlohy takové bedlivě nahlédna a vhodnost doby opatrně uváže, nějaký určitý a sváteční den, o němž by mínil, že se hodí, po svátku řečeném vyvoliti a nám jej označiti v uvážení svém aby neváhal, abychom k tomu dni poslali některé z řečených bratří našich, které by apoštolské uvážení vybralo, aby mu dar tohoto pomazání udělili a vložili naň místo nás řečenou korunu císařskou a dokonali tam ostatní slavnosti, jež se měly vykonati, vypravivše k tomuto králi s týmiž našimi listy o tom milené syny mistra Roberta, zvoleného [arcibiskupa] Salernského,[2]) a Hugona Geraldova,

---

[2]) Robert de Malovicino (jinak Arcufati) obdržel provisi na arcibiskupství Salernské dne 14. listopadu 1310.

1311 kantora Petragorického,[3]) kaplany naše, kterýmž jsme poručili mu upřímnost otcovské lásky a čistotu mysli apoštolské, již máme ke vznešenému povýšení jeho stavu, jasněji vyjeviti. Král pak řečený o tom zrale napřed uváživ svátek Nanebevzetí blahoslavené Panny nejblíže příští za lhůtu ku přijetí tohoto pomazání a koruny té říše způsobem obvyklým v basilice knížete apoštolského v městě [Římě] a k vykonání ostatních tam slavností si vybral, jakož nám oznámil skrze slavné své vyslance a posly a zvláštní listy, pověřené královskou jeho pečetí přivěšenou, s mnohým zbožným naléháním skrze ně žádaje, abychom mu poslali některé z bratří vzpomenutých na udělení takovéhoto pomazání a vložení naň koruny této říše a na vykonání ostatních slavností. Dále kdyby shůry poskytnut byl čas, radovali bychom se v Hospodinu a velice by to hovělo našemu přání, kdyby k tak slavnostnímu zaměstnání propůjčena mohla býti naše osobní přítomnost, abychom osobně projevili touhu svou tam, kam myslí napjaté tíhneme, k čemu také, jak zajisté víme, táhne se přání tohoto krále s ochotou mnohonásobné oddanosti. Že však z příčin svrchu uvedených nemůžeme po této stránce vyhověti tužbám své mysli, opětovaným a oddaným prosbám řečeného krále jsouce nakloněni a k osobám vašim s důvěrou oči mysli apoštolské obracejíce, vám, jichž přednosti nám jsou známy a o nichž stolice řečená ve velkých a nesnadných věcech při rozličných příležitostech se přesvědčila, a z jichž činu, jak spatřujeme, vyšly hojné plody, umínili jsme si uložiti toto břímě naší péče, doufajíce, že jako mužové mužností vynikající takovéto dílo mužně přijmete k účinnému provedení chvály a slávy jména Božího. Pročež slovutnosti vaší skrze listy apoštolské nařizujeme, abyste se do řečeného města v den Nanebevzetí svrchu uvedený osobně odeberouce a tam v jedno se sejdouce, ty bratře biskupe Ostijský, abys sloužil mši a pomazal toho krále, a vy, bratří kardinálové biskupové Albanský, Ostijský a Sabinský, a vy, kardinálové jáhni Františku a Lukáši, neb oni z vás, kdož budou přítomni, abyste udělili tomu králi a králové mitry a koruny říšské, králi pak žezlo, jablko a meč a jiné slavnostní věci, jak se vám dole mocněji a určitěji

[3]) Perigueux ve Francii.

ukládá, a abyšte temena jejich učinili proslulá, ozdobíce je od- 1311
znaky těmito s obvyklými slavnostmi ve jménu a mocí Nejvyššího, moudře, čestně a též bedlivě, jak náleží, úlohu tak nesnadnou a slavnou, již vám svěřujeme, místo nás a jménem naším konajíce o řečeném svátku Nanebevzetí, budete-li moci pohodlně, neb jiného určitého vhodného dne, jejž týž král k tomu dle povahy zaměstnání se naskytujících míní si vybrati. Nebudete-li pak všickni moci býti přítomni při konání této úlohy, čtyři, tři, dva neb jeden z vás nicméně ať to provede. Aby pak při konání svrchu řečených slavností nemohl nastati nějaký omyl, čehož nebudiž, způsob i formu i místo ke konání a kde a skrze které osoby se má konati, uznali jsme za potřebné jednotlivě a zevrubně přítomným [listem] vyložiti, jak obsaženo jest v archivě církevním a ordináři papežském, jichžto znění jest takové:

Když král za císaře zvolený dorazí ku bráně Kollinské, jež leží vedle tvrze Krescentiovy, budiž uctivě přijat od kněžstva městského s kříži, s kaditelnicemi a v processí doveden až ke stupňům basiliky svatého Petra, při zpěvu všech: „Hle, posílám anděla svého“, kdežto komorníci jeho před ním rozhazují peníze, a prefekt městský nese před ním meč. Když pak dojde před basiliku v ulici, jež sluje Cortina, budiž doveden od senatorův až k řečeným schodům, kdežto když sestoupí, budiž jim odevzdán kůň, na němž král seděl. Mezitím papež se všemi svými řády ať se připraví v sakristii, jako maje konati bohoslužbu, a vyjde v processí až k výstupku hořejšího prostranství, jež jest na vrcholu schodů. Tam ať usedne na skládací stolici, při čemž na schodech usednou po pravé straně kardinálové biskupové a kněží, po levé pak kardinálové jáhni a na stupni bližším podjáhni a akolité, předzpěvovatel a zpěváci ať stojí vedle nich s velmoži a šlechtici, úředníky a ministeriály dvoru papežského. Tu král s arcibiskupy a biskupy, knížaty a velmoži svými vystoupě k papeži ať uctivě políbí nohy jeho a podávaje mu zlata, kolik se mu zalíbí, ať laskavě přijat jest od něho ku políbení a objetí. A když posléze on povstane, král sám se strany pravé a přední z jáhnů se strany levé ať jej dovedou až ke chrámu svaté Marie ve Věžích, kdež před oltářem, an podjáhen drží text evangelia, král na ně osobně ať vykoná ta-

1311 kovouto přísahu: Já Jindřich, král Římský, se svolením Hospodinovým budoucí císař, slibuji, přislibuji a zaslibuji před Bohem a svatým Petrem, že budoucně budu ochráncem a obhájcem papežovým a svaté církve Římské ve všech potřebách a užitcích jejích, chráně a zachovávaje statky, důstojenství a práva její, seč budu, podporován jsa pomocí Boží, podle vědomosti a možnosti své upřímnou a pravou věrou. Tak mi pomáhej Bůh a toto svaté evangelium atd. Znění pak přísahy, vykonané v Avignoně skrze zástupce a posly řečeného krále Římského, již má obnovovati v době své korunovace, jest toto:

My Sifrid, biskup Churský, Amadeus, hrabě Savojský, Jan Delfin Viennský a Albanský hrabě, Quido Flanderský, Jan hrabě ze Sarbrücken a Šimon z Merville, thesaurář Metský, poslové a zástupcové nejjasnějšího knížete Jindřicha, krále Římského,[4]) majíce ke všemu dole vypsanému plnou a obecnou a svobodnou moc a zvláštní rozkaz od něho, jak jest zajištěno otevřenými listy jeho, vám nejsvětějšímu otci a pánu, panu Klimentovi V., z Boží milosti papeži, na místě a jménem řečeného pána našeho krále a na duši jeho slibujeme a přísaháme skrze Otce a Syna a Ducha svatého a skrze toto svaté Boží evangelium a skrze toto dřevo oživujícího kříže a na tyto ostatky svatých, že nikdy života ani údův ani důstojnosti samé, již máte, s jeho vůlí neb jeho souhlasem nebo na jeho radu nebo na jeho vybídnutí neztratíte, a že v Římě žádného usnesení ani rozhodnutí neučiní o všem, co náleží vám nebo Římanům, bez vaší rady a souhlasu. A cokoli ze země církve Římské jemu by se dostalo nebo dostane, vrátí vám, jak nejrychleji bude moci. A kdykoli do Lombardie a Tuscie někoho pošle ke správě zemí a práv svých, kolikrátkoli ho pošle, uloží mu přísahati, že bude vaším pomocníkem k hájení země svatého Petra a církve Římské dle své možnosti. A přijde-li se svolením Božím řečený náš pán a král do Říma, svatou církev Římskou a vás, ředitele jejího, a nástupce vaše povyšovati bude dle své možnosti. A když v Římě nebo jinde skrze vás

[4]) V poselství Jindřichově byl vedle knížat svrchu jmenovaných také ještě Otto de Grandson, biskup Basilejský (v l. 1306—1309, předtím v Toulu); Siffrid (von Gelnhausen) byl biskupem Churským v l. 1298 až 1321; hrabě Amadeus Savojský byl švakrem Jindřicha VII.

na císaře bude míti korunován býti náš pán a král řečený, 1311
řečenou přísahu i jinou, která jest obvyklá, na požádání vaše v době korunování svého osobně obnoví.

Potom papež s řády svými přistoupí k oltáři a vykonaje tam modlitbu vystoupí k svému sedadlu, kdežto král se svou družinou a třemi biskupy, totiž Ostijským, Portským a Albanským, zůstane v chrámě svaté Marie u Věží, kdež od kanovníků svatého Petra přijat jsa za bratra nechť se oděje odznaky císařskými, při čemž dán bude plášť jeho komorníkovi pana papeže. A když on, ani kanovníci onino předcházejí a zpívají: „Petře, miluješ mne“ atd., a jej s obou stran vedou falckrabě Lateranský a přední z rychtářů Římských, přijde ke vchodu do basiliky knížete apoštolského, jenž se nazývá branou stříbrnou, biskup Albanský před samou branou stříbrnou ať naň vylije toto požehnání: Bože, v jehož ruce jsou srdce králův atd. Když pak dojde do chrámu uprostřed průvodu, biskup Portský ať zapěje nad ním tuto modlitbu: Bože, nevýslovný Stvořiteli světa atd.; a když on přijde ke konfessí svatého Petra, nechť položí se tváří na zemi, a přední z jáhnův ať vykoná nad ním letanii, po jejímž ukončení přední z kněží ať prosloví modlitbu Páně s těmito záhlavími: Spasena učiň služebníka svého. Pošli mu pomoc ze svatyně, Hospodine, spasena učiň krále. A potom ať říká tu modlitbu: Činy naše, prosíme, Pane atd. Potom ať pokročí k oltáři svatého Mauricia, kdež biskup Ostijský nechť mu pomaže olejem zažehnaným pravé rámě a mezi lopatkami, řka tuto modlitbu: Hospodine Bože všemohoucí, jehož jest veškerá moc atd. Rovněž ať říká jinou modlitbu: Bůh, syn Boží Ježíš Kristus. Když to takto dokonáno, nechť král vystoupí k oltáři svatého Petra, kde papež po vykonané zpovědi nechť ho přijme ku políbení jako jednoho z jáhnův, a on sám nechť postoupí ku pultu nebo kazatelně, kdež sedadlo zřízené ze dřeva a ozdobené pallii má mu býti připraveno, nechť stane se svými arcibiskupy a biskupy, knížaty a šlechtici dle rozměru místa. Předzpěvovatel pak a škola zpěváků ve sboru před oltářem nechť zpívají introit a po zazpívání Kyrie eleyson a hymny andělské papež ať prosloví modlitbu, jež se hodí na ten den, a tuto modlitbu za samého císaře: Bože, království všech atd. dále jinou modlitbu: Přijmi, Hospodine, prosby; dále jinou modlitbu: Bože, jenž

1311 ku hlásání atd. A když přečtena bude epištola a odzpíváno graduale, císař nechť přistoupí v průvodu k oltáři, kde papež vloží mu na hlavu mitru kněžskou a na mitru korunu císařskou řka: Přijmi znamení slávy atd. Potom odevzdá mu žezlo a zlaté jablko a po věcech ostatních meč, řka takto: Přijmi meč ku pomstě atd. Jenž s korunou kráčeje nechť nese v pravici jablko, v levici žezlo a tak nechť se vrátí k sedadlu, a když se tam s knížaty svými postaví, přední z podjáhnův s podjáhny kurie Římské a kaplany dvora císařského u pravého poprsí před stříbrným křížem chvalozpěv na císaře povýšeným hlasem ať zapějí tímto způsobem: Vyslyš, Kriste atd. Skřiniaři pak města v kápě hedbávné odění stojíce před poprsím nechť odpovídají ve sboru: Panu Jindřichovi, nejnepřemožitelnějšímu císaři Římskému, vždy rozmnožiteli říše, spása a vítězství. A když chvalozpěv tento po třetí bude opětován, přední z podjáhnů se svými nechť prosloví po třikrát: Spasiteli světa atd. a skriniaři nechť střídavě odpovídají: Ty jemu pomáhej. Potom ten se svými dvakráte nechť řekne: Svatá Maria, a oni střídavě ať odpovídají: Ty jemu pomáhej, a tak dále pořadem: Svatý Michaeli, svatý Gabrieli, svatý Rafaeli, svatý Jene Křtiteli, svatý Petře atd. a oni ať odpovídají na každé: Ty jemu pomáhej. To když bude dokonáno, tento ať dvakráte řekne: Kyrie eleyson, a oni střídavě ať odpovídají: Kriste eleyson, a potom zároveň všickni: Kyrie eleyson. Potom když dozpíváno bude evangelium, císař odlože korunu a plášť ať přistoupí k papeži a obětuje u nohou jeho zlata, kolik bude chtíti, a když papež sám sestoupí k vykonání tajemství mešních k oltáři, císař na způsob podjáhna nechť podá mu kalich a konvičku a nechť tam stojí, až papež k stolici své se vrátě přijímá, a svaté přijímání z ruky jeho ať přijme s políbením míru, a tak ke trůnu se vrátě na stupni nechť opět přijme plášť zároveň a korunu, a po ukončení mše požehnání papežské nechť uctivě přijme a hned postoupí k místu, kde má papež jeti na koni, a když papež sám vsedá na koně, nechť drží střmen sedla jeho a chopě se uzdy maličko jej provází a hned vsedna na svého koně ubírá se vedle papeže až ke chrámu svaté Marie in Transpadina, kde políbíce se vzájem nechť rozejdou se tělem, ale nikoli srdcem. — Pakli králova bude mít býti korunována, má naproti nad mi-

stem lektorovým trůn býti připraven, kde by nejméně se dvěma 1311
pannami a několika z knížat říšských tak duchovních jako světských usedla, a po korunování císařově budiž uvedena k oltáři před papeže, oděna rouchy královskými, jíž papež [na hlavu] vloží mitru, tak aby rohy mitry byly po pravici a po levici, a na mitru vloží korunu řka takto: Přijmiž korunu císařské povýšenosti. Korunovaná pak královna budiž nazpět uvedena ke trůnu a po evangeliu vedena budiž ku konání oběti papeži a nechť stojí na stupních vedle apsidy směrem k oltáři svatého Lva, až z ruky papežovy po císaři přijme svaté přijímání a potom ke křeslu uvedena nechť zůstane až do konce mše. Obyčejně pak císař uděluje všem řádům štědré dary, jimž je podává, když korunován jest od papeže, totiž kardinálům biskupům, kněžím a jáhnům, předzpěvovateli sboru a zpěvákům, podjáhnům basiliky a regionářům a veškerenstvu kněžstva Římského, kaplanům a ostatním úředníkům i ministeriálům kurie, praefektovi městskému, senatorům, rychtářům, advokátům a archivářům a náčelníkům věcí námořských. Obyčejně také král, když sestoupil s Hory radosti a přišel k můstku, konává Římanům tuto přísahu: Já král Jindřich, budoucí císař, přísahám, že zachovám Římanům dobré jejich zvyky. K tomu mně pomáhej Bůh a toto svaté Boží evangelium.

Protože však pro naši nepřítomnost některé z obřadů svrchu řečených, týkajících se naší osoby, třeba vynechati, chceme a určujeme, aby nehledě k tomu, co svrchu se vypisuje, na stupních schodů řečené basiliky knížete apoštolského týž král Římský přijat byl s nádherou a úctou náležitou ku políbení skrze vás kardinály biskupy a jáhny, stojící v řádech vašich, kteří všichni však oděni budete pluviály, v průvodu mu vstříc vycházejíce s podjáhny a akolity, náčelníkem sboru a zpěváky, při čemž vůkol vás budou státi velmoži a šlechticové, úředníci a ministeriálové našeho dvora. Zlato pak, jež král, mající býti korunován, na těch stupních papeži obyčejně věnuje po pokleknutí a políbení nohou, s vynecháním toho, čehož nikomu z vás ať nečiní tento král, protože to přísluší a náleží jedině papeži Římskému, na témž místě skrze téhož krále ať vám pokorně se obětuje, s těmito slovy: Kdyby nejsvětější otec a pán, pán náš Kliment papež tu byl přítomen,

1311 obětoval bych mu toto zlato osobně, ale pro jeho nepřítomnost obětuji jemu, když vy páni kardinálové na místě téhož pana papeže a jménem jeho přijímáte toto zlato. Což když se stane, týž král jsa uprostřed vás nechť přijde s vámi k oltáři svaté Marie ve Věžích, a když tam bude, veřejně u přítomnosti vás přijímajících jménem naším, církvi Římské týž král ať vykoná přísahu, výslovně svým vlastním jménem slovo od slova, jak svrchu obsaženo. Nechť pak před vámi obnoví přísahu, skrze zástupce své vykonanou, v době svého schválení podle znění svrchu vypsaného; a jestliže při svém příchodu na stupních, kde mu vyjdete vstříc, obnovení řečené vykonati raději si vybéře, spokojujeme se tím. Ty pak, bratře Ostijský, jak svrchu pověděno, služ mši a pomaž řečeného krále, jakož obsaženo jest v ordinarii. A kdyby se stalo, že bys byl zaneprázdněn, konej to ty, Albanský, a kdybyste oba byli zaneprázdněni, konej to ty, biskupe Sabinský. Litanie odříkávej ty, Františku, můžeš-li, oděn však v pluviále, a kdyby se stalo, že bys byl zaneprázdněn, ty Lukáši, to v témž oděvu vykonávej. Modlitbu pak, kterou říkati má přední z kardinálů kněží, říkej ty, biskupe Sabinský, a kdyby se stalo, že bys byl zaneprázdněn, konej to ty, Albanský, a kdybyste oba byli zaneprázdněni, konej to ty, Ostijský biskupe. Po vykonání pak přísahy v kapli svaté Marie ve Věžích všickni setrvejte s řečeným králem kromě toho, jenž konati bude slavnou mši. Ty pak, Albanský, modlitbu, již ti říkati přináleží, říkej na místě a v době příslušné. Modlitbu pak, kterou by měl říkati biskup Portský, kdyby byl přítomen, odříkávej ty, Sabinský, pakliže by se stalo, že bys byl zaneprázdněn, zastupuj ty, Ostijský. Přijetí však ku políbení mezi kardinály jáhny po vyznání u oltáře svatého Petra učiněném, protože toliko papeži Římskému přísluší a náleží, s políbením prsou ať se opomine. Vy pak všickni vložte mitry náležitým způsobem králi a jeho králové, jakož v řečeném ordinarii o papeži jest obsaženo, a koruny řečenému králi a králové. Slova pak, jež se říkati mají při vkládání koruny, totiž: Přijmi znamení slávy, pokud se týče krále, rovněž: Přijmi korunu císařské povýšenosti, pokud se týče králové, říkej ty, Sabinský; neboť jakkoli dle poměru přednosti tobě to nepřísluší, protože však ve vyslanectvu představuješ naši osobu, chceme, aby to skrze tebe naplněno bylo.

Řečená pak slova říkej vysokým a jasným hlasem, aby od 1311 přístojících byla slyšena. Vy všickni ostatní pak říkejte táž slova hlasem pošeptmým, abyste nikterak nemohli býti slyšeni, jakož při svěcení prelátů se konává skrze přístojící tomu, kdo především posvěcuje. Slova pak náležitá při vydávání meče, když žezlo a zlaté jablko a sám meč skrze tebe, Albanský, a vás ostatní budou odevzdány, totiž (slova): Přijmi meč ku pomstě zločincův atd. říkej a pronášej hlasem povýšeným a zvučným ty, Albánský, při čemž ostatní šeptem táž slova budou říkati, jakož svrchu jest vyjádřeno při slovech vkládání miter a korun. Když pak odzpíváno bude evangelium, král, jenž korunován býti má, ať obětuje zlato, jež se obětuje obyčejně u nohou papeže Římského, u paty většího oltáře; jež vy všickni kardinálové ve jméně našem přijmětež. Ostatní pak slavnosti ať se konají se vší nádherou a poctou, jakož obsaženo jest v ordinarii. Podání pak kalicha a konvičky skrze císaře již korunovaného po odzpívání evangelia, když odložil korunu a plášť, jež po způsobu podjáhna konati se má papeži Římskému, a assistence jemu skrze císaře konati se mající, ať se opominou, dokud by papež Římský se nevrátil k vlastní stolici, protože jediné papeži Římskému přináleží. Týž však císař, bude-li chtíti, nechť přijme svaté přijímání z ruky celebrujícího, s pominutím však políbení. To když bude dokonáno, navrátě se ku křeslu, na povýšeném místě nechť opět přijme zároveň plášť a korunu; průvod pak císaře tohoto k místu, kde papež jeti má na koni, a držení střmene jeho sedla a chopení se uzdy koně, na němž by papež Římský seděl, průvod a prokázání služby podkoního, protože to přináleží jedině papeži Římskému a vymáhá osobní jeho přítomnosti, nechť se vůbec pomine. Všecky ostatní slavnosti, jak vyloženy jsou v ordinarii, slavnostně a počestně ať se naplní. Protože však, jak z řečeného patrno, mnohé náležitosti a mnohé slavnosti i mnohé pocty a poctivosti papeži Římskému přináležité pro naši nepřítomnost se opomíjejí, dosvědčujeme a chceme a vážností apoštolskou rozhodujeme, že z toho žádný porok práva a činu církve Římské a nám ani našim nástupcům nepovstává, protože když by případ korunovace krále Římského za císaře se naskytl, vše by se prokazovalo a dělo skrze ty, kdož korunováni býti mají od papežů Římských, jakož důkladněji jest vyloženo ve for-

1311 muláři svrchu vypsaném, jenž obsažen jest v archivě církevním a v papežském ordinarii. Na zachování pak a ostřežení práva téže církve Římské, nás a našich nástupců chceme, aby skrze vás jak od krále ke korunování určeného, tak od císaře korunovaného, výslovně souhlasícího s naší protestací a dekretem, přijaty byly otevřené listy, a to čtvernásobné, slovo od slova obsah tohoto listu podávající, opatřené nejprvé jeho královskou pečetí a potom jeho císařskou bullou zlatou, jež vy, Albanský, Ostijský, Lukáši, dva nebo jeden z vás nám nebo komoře naší věrně odevzdejte. — Dáno v převorství Grausellském nedaleko Malousany v dioecesi Vasionské[5]) dne 19. července, šestého roku našeho papežství.

Kapitola CXVII.

Počínají se zákony, položené od císaře Jindřicha VII.

Zákon první.

1313 Jindřich VII., z Boží milosti císař Římský a povždy rozmnožovatel říše. Na věčnou památku. Vzdávajíce čest a povinnou úctu nejvyšší a nerozdílné Trojici, jejíž prozřetelností a milosrdenstvím dobrotivým přijali jsme korunu říše a říši spravujeme, v niž naději svou především skládáme, věříce pevně, upřímně vyznáváme, že nezrozený Otec a Syn z Otce zrozený a Duch svatý z obou vycházející, jediné božstvo v stejné velebnosti a v blažené Trojici podle nauky apoštolské a učení evangelického má býti ctěno. Toť jest víra pravá, jež chráněna jest proti všem bludům, o níž víme, že ji apoštol Boží Petr a Pavel, učitel národu, odevzdali církvi Římské, kterouzto blažené památky Konstantin, náš slavný předchůdce, utvrdil a rozmnožil říši Římskou. Chceme, aby všickni národové naší říši podrobení, našemu panství poddani žili v tomto náboženství a přítomným zákonem, na vždy platnost míti majícím, který jsme potvrdili, odsuzujeme všecky kacíře obojího pohlaví, jakýmkoli jménem se označují, stálou

[5]) Malaucene, dioc. Vaison

bezectností, zavrhujeme a zatracujeme je, potvrzujíce ustanovení a tresty svých předchůdců, jež posud jsou ustanoveny proti kacířům, věřícím, příznivcům, obhájcům a příjemcům jejich, bez nichž by déle trvati nemohli; nařizujíce mimo to veškerým vrchnostem světským, aby nařízení papežů Římských proti svrchu řečeným nebo ve věci víry vydaná zachovávaly a působily, by od jiných neporušeně byla zachovávána. Svatou církev Římskou jako matku a biskupa stolice její jako zástupce Kristova a nástupce apoštola svatého Petra ctíme a nařizujeme všem, aby dle povinnosti ho ctili; neboť tuto církev Římskou vznešenost prozřetelnosti Boží rozhodnutím nezměnitelným postavila ve věcech duchovních nade všecky církve a vyznamenala zvláštní péčí o veškeren svět, a proto dosvědčuje i naše zcela upřímná láska, ta že jest hlavou všech, jak prohlašují pravidla otcův a ustanovení knížat. Pročež si přejeme, aby papež Římský a kardinálové této církve, kteří jsou těla jejího částí znamenitou, vzdáleni byli ode vší křivdy, nařizujíce tímto svým ustanovením, aby kterékoli vrchnosti světské zachovávaly ustanovení jak papežů, tak knížat Římských proti takovým svatokrádcům vydaná a způsobovaly, by přesněji od jiných byla zachovávána. Pročež také chceme i nařizujeme, aby toto ustanovení naší velebnosti pod náležitou rubrikou vepsáno bylo v Corpus iuris. Dáno v městě [Římě] atd. 1313

Zákon druhý.

Jindřich VII., z Boží milosti císař Římský a povždy rozmnožovatel říše. Na věčnou paměť. Na potlačení zločinů mnohých [lidí], kteří přetrhavše uzdy veškeré povinné věrnosti k říši Římské, v jejímž klidu řád celého světa spočívá, nepřátelským duchem ozbrojeni jsouce se pokoušejí netoliko předpisy lidské, ale i božské, jimiž se poroučí, aby knížeti Římskému podrobena byla všeliká duše, nejzločinnějšími skutky a stálými odboji podlomiti, aby pro jejich nepřítomnost nebyla zdržována pře a nález o zavržení zločinu urážky veličenstva a prokletá zběsilost tak velikého zločinu nezůstávala nepotrestána, tímto vynášejícím výnosem s pomocí Boží zákonem na vždy platnost míti majícím jsme

1313 ustanovili, aby při kterémkoli zločinu urážky veličenstva, a zvláště kde se zjistí nějaký skutek proti císařům nebo králům Římským, jenž by se týkal řečeného zločinu, postupovati se mohlo žalobou, vyšetřováním neb udáváním v úhrnu a přímo bez poplachu a podoby soudní, jak se bude zdáti výhodné tomu, kdo jurisdikci v čele stojí. Mimo to jestliže by některá obec, korporace nebo kollegium nebo jiná jakákoli osoba, ať by byla stavu, hodnosti nebo postavení jakéhokoli, pro řečený zločin skrze posla nebo listem neb i výnosem veřejně vyloženým pohnán byv nebo pohnána byvši, opomenula ve lhůtě [ustanovené] osobně nebo zákonitě se objeviti, nechť se proti němu a proti ní právě tak, jako by osobně při všem byla přítomna, i pře zákonitě byla usvědčena, postupuje jak ve přijímání svědků, jejich oznámení a ve všem následujícím tak i v konečném nálezu a jeho provedení bez překážky jakýchkoli zákonů nebo zvyků atd. Chceme pak, aby obecný tento zákon náš rozšířen byl na věci minulé, přítomné i budoucí, o němž jsme určili, aby od nynějška bez vyčkání návratu jiné doby neporušené platnosti nabyl. Amen. Dáno v Pise, dne 2. dubna,
Apr. 2. kralování našeho roku pátého, císařování pak prvého.

Zákon třetí.

Jindřich VII., z Boží milosti císař Římský, povždy rozmnožovatel říše. Na věčnou paměť. Poněvadž nedávno dostalo se k našemu sluchu, že mezi některými věrnými a poddanými naší provincie Lombardské a jiných míst Italie různice a pochybnosti častěji vznikají, má-li kdo býti pokládán za nevěrného a odbojníka říšského, dokud by zřejmě nebyl odsouzen nálezem naší velebnosti, my znamenajíce, že špatné skutky zlých spíše nežli slova nálezu činí je trestuhodnými a již tím právě, že kdo hřeší, zasluhuje potrestání, a čím více odkládá se trest, tím více vina roste a lidu ve zhoubnější příklad přechází: zněním tohoto listu prohlašujeme, určujeme a oznamujeme, že všickni vůbec a každý zvláště jest odbojníkem a zpronevěřilcem naším a říše, kdož jakýmkoli způsobem, veřejně nebo tajně proti naší důstojnosti konají skutky zpronevěry neb odboje a proti prospěchu našemu nebo říše něco strojí, bouříce se proti nám neb úředníkům našim v tom, co

náleží ke svěřenému jim úřadu, nebo jiným našim odbojníkům 1313
udílejíce radu nebo přízeň, kterak by pohodlněji v odporu trvati mohli. Nikomu tedy z lidí vůbec nebudiž dovoleno tuto stránku našeho prohlášeného ustanovení a ohlášení porušiti nebo v nerozvážné odvaze jí na odpor se stavěti. Kdyby však někdo o to se pokusiti odvážil, nechť zví, že upadne v nemilost naši a pokutu tisíce liber zlata, jež se mají zaplatiti naší komoře. Dáno v Pise, dne 2. dubna pátého roku Apr. 2.
našeho kralování, císařství pak prvého.

Skonávají se nové zákony nejjasnějšího knížete Jindřicha VII., z Boží milosti císaře Římského a povždy rozmnožovatele říše, pro jistotu v přítomnosti a památku v budoucnosti.

Tento list napsal Filip, král Francouzský, papeži Klimentovi proti císaři Jindřichovi.

Nejsvětějšímu otci a pánu Klimentovi, z Boží prozřetelnosti přesvaté Římské a obecné církve papeži.

Filip, z Boží milosti král Francouzský, oddané políbení blažených nohou. K našemu, jinak některých velmožů vypravováním a nyní tvrzením nejmilejšího příbuzného, Filipa, knížete Achajského, doneslo se sluchu, že vznešený kníže Jindřich, císař Římský, zamýšleje válkou stíhati zemi Apulskou, Sicilskou a jiné země, vlastní vznešeného knížete Roberta, krále Sicilského, příbuzného našeho nejmilejšího, k jeho vydědění zamýšlí obrátiti snažení své, ruše obecný mír křesťanský, překážeje záležitosti výpravy do svaté země na všeobecnou a zvláště církve Římské pohromu a ztrátu, jejíž, jak se praví, ony země majetkem jsou vlastním. Ježto tedy my, kteří bychom vydědění řečeného krále Sicilského, jenž původ vzal z krve naší a vyšel z našeho domu královského, nemohli snadno snésti, blaženosti vaší o tom jindy jsme psali, aby svatost vaše, uvážíc nesnáze, jež by následovaly z toho, co svrchu řečeno, kdyby se provedlo, čehož Bůh zachraň, ráčila k zabránění takových a tak velikých nebezpečenství v té příčině brzo se postarati o náležitý prostředek, aby pro takovouto nesnáz nemohla záležitost svaté země býti zdržena nebo vůbec překažena. Že však jsme nezvěděli, že by řečený císař úmysl svůj byl odvrátil od řečených věcí, ba spíše každého dne k tomu se chystá, vaší la-

1313 skavosti opětovanými prosbami žádáme, abyste předejdouce hrozícímu nebezpečenství, jakož přináleží k vašemu úřadu, v řečených věcech tak rychle použili takového prostředku, aby krása míru obecného byla zachována a záležitosti výpravy do země svaté, o níž myslíme, že jinak provésti by se nemohla, nebylo překáženo nebo rušeno, a tak aby se nestalo, kdybyste jinak chtěl o to se postarati, že byste později již dobře nemohl. Posléze krále, království a poddané račiž svatost vaše zvláště míti poručeny. Dáno v Paříži dne 12.
Mai 12. měsíce května [r. 1313]. [1])

Kapitola CXVIII.

Ustanovení papeže Klimenta proti císaři Jindřichovi, učiněné na prosby krále Francouzského.

Biskup Kliment, služebník služebníků Božích.

Na věčnou paměť. Mezi ostatními věcmi, jichž péče nás znepokojuje, to zvláště uvažování zabírá mysl naši a ten nepokoj nás unavuje, aby při zachování statkův a práv církve Římské v jejich stálosti stav její ochráněn byl ode škody, aby nabýval stále prospěšného vzrůstu a pomocí služby naši v hojnosti oplýval přebytkem míru. Seznavše zajisté nedávno od některých věrných, k jichž sluchu, jak povědomo jest, se to dostalo, že někteří na rozličných místech a stranách chystali loďstvo mnohých galejí a konali jiné přípravy válečné, a ježto tušilo se z rozmanitých dohadu, že loďstvo a příprava taková se chystá, ač tomu sotva můžeme věřiti, k nepřátelskému vpádu a poškození království Sicilského čili země za Farem, jež, jak povědomo, [částí] toho právě království jest, a jež nám a církvi Římské plným právem přináleží, a jež nejmilejší v Kristu syn náš Robert, slavný král Sicilský, vasal náš a řečené církve, od nás a řečené církve drží v léno, my o církev řečenou a o sebe a království a země svrchu ře-

[1]) O poměru Jindřicha VII k Francii srovn. (vedle literatury svrchu uvedené) zvláště Kraussold, Die politischen Beziehungen zwischen Deutschland und Frankreich während der Regierung Heinrichs VII. Dissert. Mnichov 1900; (o listu shora uvedeném zvláště str. 143 n.); srovn. také listiny, které jsou obsaženy v následujících kapitolách.

čené, na něž jako na území zotavení svého se zalíbením pohlížíme [jež] a uvnitř prsou [svých] apoštolských s velikou zálibou nosíme, proti obmyslům takových lidí chtíce se postarati a spasitelně zameziti nebezpečenství duší, škody těla, ničení statkův i přetěžká pohoršení a nenahraditelné škody svaté země, jichž bylo by se právem z toho obávati, kdyby se stalo, čehož Bůh chraň, že by k tomu došlo, zvláště ježto jsme ochotni všem do toho krále si stěžujícím spravedlnost opatřiti: všem i jednotlivým, kněžím i laikům, jakéhokoli by byli stavu, řádu, postavení, důstojenství a vyvýšenosti, i kdyby papežskou nebo císařskou neb královskou neb jakoukoli jinou se stkvěli hodností, a společnostem, sborům i obcím kterýmkoli vážností apoštolskou co nepřísněji přikazujeme a výslovně nařizujeme, aby se neodvažovali řečené království nebo zemi nebo část nebo některá místa jejich nebo kteréhokoli z nich po zemi nebo po moři, jakoukoli vyhledajíce záminku, napadnouti nebo poškoditi nebo proto přijímati nebo vypláceti žold nebo galeje nebo jiné přístroje námořské dávati, najímati, propůjčovati nebo pod jakýmkoli titulem na ně se vydati nebo po nich se plaviti, nebo tyto galeje nebo nářadí jakýmkoli způsobem najímati, nebo poskytovati v tom těm, kdož se toho osmělují, radu, pomoc nebo podporu přímo nebo nepřímo, veřejně nebo tajně. Neboť my proti všem i jednotlivým, kteří proti nařízení a rozkazu takovému postaviti by se odvážili, i kdyby vynikali, jak svrchu řečeno, papežskou nebo císařskou nebo královskou nebo jakoukoli jinou důstojností, na radu bratří našich nález klatby, v nějž již tím upadnou, prohlašujeme a jejich země i místa, jakož i kterékoli jiné společnosti, obce i sbory, podnikající co proti svrchu zmíněným [ustanovením] nebo některému z nich, podrobujeme církevnímu interdiktu, chtějíce proti nim neméně ke zbavení všech výsad i odpustků a milostí, jež od této církve Římské mají, jakož i lén, statků, důstojností, úřadův i práv jakýchkoli, jež mají od této a kterýchkoli jiných církví, i jinak mocí duchovní i světskou krutěji postupovati, jak bude vyžadovati jejich neposlušnost, jak povaha skutku bude raditi a jak uvidíme, že to je potřebno. Aby pak tento process náš uveden byl ve společnou všech známost, listy čili blány process tento obsahující dáme vyvěsiti a přibiti na dveřích nebo nade dveřmi chrámu Avignonského, jež tento

1313

1313 process takřka svým zvučným vyhlašováním a zjevným ohlášením dosti ve známost uvedou, tak že všickni i jednotlivci, jichž se ten process týká a pro budoucnost týkati bude moci, nebudou potom moci předstírati žádnou výmluvu, že se k nim takovýto náš process nedostal nebo že ho neznali, ježto není pravděpodobno, že by zustalo, pokud se jich týká, neznámo a skryto, co tak zjevně všem se ohlašuje. Jednáno v Novém
Jun. 12. hradě dioecese Avignonské na paláci tohoto hradu dne 12. června, osmého roku našeho papežství.

Skonává se listina, na prosbu krále Francouzského učiněná.

Kapitola CXIX.

Rozhodující nález proti Robertovi, králi Apulskému, skrze císaře Jindřicha učiněný 26. dubna 1313.

Ve jménu Páně. Amen. Jindřich VII., z Boží milosti císař Římský, povždy rozmnožovatel říše. Pro jistotu věcí přítomných a pamět budoucích. Buh, soudce spravedlivý, silný a dlouhověký, všecky dle zásluhy jejich soudící, onoho zpupně si vedoucího, jenž před trunem jeho dobroty spatřuje se povýšen slávou a ctí, zamyslil položiti sídlo své od severu, aby podoben byl Nejvyššímu, s povýšených vrcholu nebeských do hlubin zemských na pohanu věčnou ponižuje, určil, zbavuje ho po zásluze vší milosti a naděje milosrdenství, vydati ho věčné pomstě; tak i v přítomné době nechť ohlíží se na spravedlnost a vidí pravost věcí nebeských, pozemských i pekelných, týž Hospodin, jenž zná skrytost srdcí a před jehož soudnou stolicí přestává všecka pomluva, a pravda nižádnými temnotami nepravostí nebývá zatemňována, nechť svrhne i nyní se stolice mocného, jenž pokoušel a rozhořčil jeho a popudil jej ke hněvu; nechť zatratí toho, jenž vyhledává zlého, a dá hanbu věčnou tomu, jenž myslí zatvrzelou vyhýbá se cestě nevinnosti a honosí se zlobou; ať učiní proti němu soud sepsaný, a budiž sláva všem svatým jeho. Zloby zajisté a ničemnosti chovanec Robert, syn slavné paměti Karla II., jenž se nazývá králem Sicilským, z tuku říše Římské ztučněv, zmohutněv a se rozšířiv, proti ní, ač by jí také pro mnohá léna a hodnosti této říše, jež posud v držení měl

a jež v přítomnosti neprávem zaujímá, pokorně poslušen býti 1313
měl, jed nepravosti chrle, nenávistí, lstí a podvodem za věrnost spláceje, následkem viny zlořečeného nevděku odvážil se pozdvihnouti patu vzpoury a proti ostnu zatvrzelé zloby neustává se zpěčovati, a prokletou zpupností jsa nadut sídlo od severu, totiž naproti velebnosti císařské, kterou jako paní a učitelku svou ctíti a v úctě míti jest zavázán, položiti se snaže, ji až posud nadávkami a pohanami vyzýval a drzým duchem neustále vyzývati se odvažuje. Neboť on mezi ostatními podniky své ničemnosti, jakkoli dříve, než pro přijetí koruny císařské jsme se ubírali do města [Říma], zvláštními svými listy několikráte vyvýšenosti naší napsal, že — jakož z příčiny svrchu řečené měl a jak my z upřímného vědomí jsme věřili, ježto ani slovem ani skutkem, pokud víme, jsme mu nepůsobili obtíží, aniž působiti obtíže jsme zamýšleli, ale spíše s ním milostivě jednati — ku prokázání nám povinné úcty a poctivosti tak při řečeném korunování, jako i jinak se připravoval a k tomu dle sil svých se chystal, přece úmluvy a spiknutí, jednoty a spolky na odpor a překážku postupu císařského spolu s Florentskými, Luckými, Sienskými a jinými poddanými našimi a Římské říše z Lombardie a Tuscie, aby je ve sráz odboje a prohlubeň slepoty s sebou zavlekl, jakož se ví, že i zavlekl, skrze sebe a své zástupce, posly a vyslance na křivdu naší velebnosti a urážku a překážku postupování císařského do města [Říma] způsobiti se staral a způsobil, a také vyjednával a zjednal, že města Cremona, Regium a Parma, jež trvaly v našem poslušenství, proti nám a říši se vzbouřila, uváděje jak obce řečených měst, tak i jiné poddané naše řečené k takovéto vzpouře a slibuje jim k tomu radu, pomoc a přízeň. A neméně lid řečeného Roberta, spoléhaje na jeho přízeň a spoluvědom jsa i pomocníkem jeho ničemnosti, města Astijského a hradu Valencie a Casale svatého Evagia i některých jiných měst a hradů provincie Lombardské, jež na naše rozkazy byly přisáhly a nás za svého pána uznaly a úředníky naše přijaly a měly, tyto úředníky odtud násilně vypudiv, ničemně se zmocnil a obsazené podržuje pro Roberta svrchu řečeného.[1]) Také týž Robert bratra

[1]) Srovn. o těchto událostech literaturu při kapitole CXV., pozn. 1. uvedenou a citované dílo Kraussoldovo.

1313 Jana [1]) a své žoldnéře odeslal do Říma patrně za tím úmyslem, aby město, bylo-li by mu možno, pod svou moc lstně podrobě aneb aspoň bouři ničemné vzpoury v lidu jeho způsobě, překazil slavnosti řečeného korunování, jakož řečený Jan a žoldnéři při vjezdu našem do města svrchu řečeného, a pokud v oněch krajinách jsme prodlévali, působivým důvodem skutků dotvrzujíce spolu s četným množstvím řečených poddaných — jež na ponoukání řečeného Roberta v důvěře ve slíbenou jim pomoc a obranu jeho sešlo se s koňmi a zbraněmi, aby se nám na odpor postavilo a provádělo napřed usmyšlenou ničemnost spolu s Janem a žoldnéři svrchu řečenými — tamtéž proti nám a lidu našemu nepřátelsky položili zálohy, činili útoky, loupeže, násilnosti a vraždy páchali a ulice městské i místa, po nichž ke ctihodné basilice knížete apoštolského z města všem náboženství křesťanské vyznávajícím volný přístup měl býti otevřen, válečnými přípravami uzavříti a nám i lidu našemu k této basilice, aby tu řečené korunování slaviti se nemohlo, v přístupu všemi silami bråniti i jinak vším způsobem, jakým mohli, velebnost naši urážeti hleděli; také jiných věcí dopouštěl se svrchu řečený Robert a byl ochoten neustále dopouštěti se všeho, co by směřovalo ke škodě nebo pohromě naší a říše, a o to vším způsobem, jakým mohl, usiloval. O tom když nás poučoval k nám doléhající patrný pokřik a při některých věcech také patrná zkušenost, jakkoli to bylo tak obecné a patrné, že nižádným zapíráním se to nemohlo tajiti, a my, kteří nejsme podrobeni zákonům, proti řečenému Robertovi pro skutky předeslané bez výslechu byli bychom mohli zakročiti, přece z mírnosti císařské, jež raději poklesky u poddaných opravuje, nežli tresce, aniž tasí nůž řezající proti nemocem, jež zhojiti může mírnost konejšivého léku, po našem odchodu z města řečeného pro to, co, jak řečeno, bylo patrno ze zmíněných [skutků] od tohoto Roberta proti naší velebnosti spáchaných, přistoupili jsme k vyšetřování, kteréž, aby jiskra věrnosti nebo lásky, jestliže snad nějaká v něm zbyla, dotkla se jeho útrob a zatím měla čas vrátiti se v srdce, uznali jsme za dobré až do přítomné

[1]) Vévodu Achajského; srovn. svrchu kapitola CXV. pozn. 3. (kde ovšem místo Jindřicha nutno čísti Jana).

doby milostivými odklady protahovati, Roberta svrchu řečeného dávajíce zákonitým způsobem pohnati, aby hleděl před námi se objeviti, dokázati maje v tom svou nevinnost, jestliže by mohl.[3]) Ale týž Robert, setrvávaje ve své zatvrzelosti, ve lhůtách jemu k tomu určených nebo v některé z nich sám osobně ani skrze jiného se dostaviti nevšímavě nedbal. Pročež my o skutcích předeslaných v nepřítomnosti tohoto Roberta přijavše a vyslechnuvše věrohodné a dostatečné svědky a výroky jejich uvedše ve spisy a slavně je prohlásivše, jež z rozkazu našeho od právníků našeho dvora bedlivě přehlédnuty, a když nám o tom skrze řečené právníky učiněna byla věrná zpráva, že skrze to, co dokázáno bylo, svrchu řečené vše i jednotlivé jest veřejné a všeobecně známé (a že proti řečenému Robertovi jako proti obecnému nepříteli říšskému postupovati jest), písemně prozatímným rozsudkem zakročiti [4]) jsme prohlásili a oznámili, jak spravedlnost vymáhala, a potom jsme dali ho vybídnouti a pohnati dostatečně a naposled, aby po uplynutí již určité lhůty před námi, kdekoli bychom byli, k vyslechnutí rozhodujícího našeho nálezu objeviti se hleděl, což on nejsa si jist pro svoje přečiny a urážky a zatvrzelý jsa ve své nepoddajnosti a v podvodech zhoubněji utvrzen vykonati opomenul. Protože tedy všecko i jednotlivé, co předesláno, jakož zevrubněji obsaženo v řečeném vyšetřování podrobně, skrze řečené svědky plně nám jest zjištěno, my svrchu řečené a jiné ničemné přestupky řečeného Roberta i činy zlopověstné uvažujíce zralou a spravedlivou úvahou a nikterak nepomíjejíce oné věci velmi známé, že tento Robert, když v městě svrchu řečeném [Římě] za příčinou řečené korunovace jsme byli, a nejmilejší věrní naši Pisští, kteří nad ostatními poddanými našimi upřímností věrnosti a skutku se stkvějí, galeje a lid do Říma k naší službě a poctě poslali,

1313

[3]) Tuto obsílku na Roberta vydanou z Arezza dne 12. září 1312 uveřejnil Doenniges, Acta Heinrici VII. (Berlín 1839), II., str. 187 n.; tam také (vedle všech listin v naši kroniku pojatých) najdou se četná jiná veřejná akta souvěká, jakož i další výnosy Jindřicha VII. proti Robertovi.

[4]) Tato „interlocutio“ (prozatímný rozsudek, který se stylisticky ozývá také z tohoto posledního rozsudku) datována jest „in Monte Imperiali“ dne 12. února 1313; srovn. Doenniges II, 193 n.

1313 tyto galeje na křivdu naší velebnosti nepřátelsky napadnouti, uloupiti a lid řečený zajmouti, uvězniti a ve vězení zadržeti dal, a neméně setrvávaje v pokračování takovýchto zločinů, zlo ke zlu přidávaje a denně horších věcí se dopouštěje, když proti odbojníkům našim z Tuscie obrátili jsme císařské prapory, těmto odbojníkům, jakož obecně známo a zřejmo jest a zřejmost činu ukazovala i ukazuje, několikráte poslal zbrojnou pomoc, aby je déle podporoval v pobloudilém jejich odboji; a pozorujíce, že on, dokud mohl mír a pokoj míti, dokud měl klidu vyžadovati a nabýti mohl naší náklonnosti a lásky, již jsme mu z upřímné mysli chystali, vyhledával válek, páchal a dle možnosti připravoval nepravosti, jakož až posud přičiňovati se neustává, aby v lidu říšském rozséval koukol, podněcoval nenávist, působil pohoršení, popuzoval bouře, živil rozbroje a podporoval nesvornosti, a bez ustání trvá ve skutečném podporování a páchání všeho, co může, nám na odpor, ale nejenom nám a říši na potupu a obci ke škodě, ale i na znepokojení prospěchu církevního, jenž, jak se ví, na stavu říše samé nejvíce závisí, i na zdržení záležitosti země svaté, k němuž, jakož ví ten, jenž vše zná, plnou touhou srdce směřujeme; a vidouce patrně, že řečený Robert neodvolatelně na scestí bludu propadnuv a zatvrzelý ve lsti cestou pravdy vůbec pohrdá a jako hluchý had, zatvrzuje sluch uší svých, ani rozkazů našich, ani trestu zákona, v nějž svými proviněními zřejmě upadl a upadá, ba ani plnosti moci císařské se nebojí, ale denně tvrdošijnějším se stává, a čím více jej očekáváme ku pokání, tím větší nabývá odvahy ke zločinům; uvažujice též, že týž Robert, opiv se z tučnosti říše, hýří a následkem uvolněných uzd libovůle zuří a nám místo poslušenství vzpouru a místo povinné věrnosti bezpráví působí a na nás i na kterékoli věrné říšské, nás poslušné, dle možnosti dorážeti se pokouší, a moc jeho není patrně na povznesení, ale na seslabení, ne k užitku a podpoře, jak by měla býti, ale ke zkáze; a chtějíce zabrániti nebezpečím a pohromám, k nimž směřují jeho nevázanosti, a následujíce učení evangelia, jež nás napomíná, aby všeliký strom, který nenese dobrého ovoce, byl vyťat a na oheň uvržen, [6]) jakkoli věrné

[6]) Evang. Luk. 3, 9.

krále a knížata pro vynikající jejich hodnost rádi zasloužeými poctami a milostivou přízní povznášíme: přece aby vina bála se trestu a ctnost očekávala odměny odplaty, řečeného Roberta, jehož zpupnost pokořiti a vypínavou osobivost potříti jsme si umínili a jej s postavení jeho jakkoli povýšeného svrhnouti, poněvadž pro věci svrchu předeslané vinen jest zločinem urážky veličenstva, zbavujeme veškerých i jednotlivých hodností, pod jakýmkoli názvem obsažených, a [všech], jimiž se označuje a ozdobuje vážností, poct, svobod, výsad, privilegií, provincií, území, měst, hradů, zemí, vesnic, lén, manů, statků, věcí, práv a jurisdikcí jak stálých, tak i dočasných, jež má, drží nebo v držení má nebo podobně neb jež měli, drželi a v držení měli jakýmkoli způsobem posud on sám nebo jeho předchůdci, a téhož Roberta jako odbojce, zrádce a nepřítele říše a provinilého zločinem urážky řečeného veličenstva z celé řečené říše vypovídáme a vyháníme, a jestliže by v některé době do moci naší nebo říše přišel, aby života sražením hlavy zbaven byl, tímto listem jako nálezem odsuzujeme, ustanovujíce a nařizujíce, aby žádná osoba, jakékoli by byla urozenosti, vznešenosti stavu nebo postavení, a žádné město, hrad, ves ani obec jemu proti nám a říši neposkytovala veřejně ani tajně pomoci, rady ani přízně pod pokutou sta liber zlata za každé město a padesáti liber zlata za každý hrad, ves, markrabího, vévodu, hraběte, pána a každého urozeného, a dvaceti liber zlata za každou jinou jednotlivou osobu pokaždé, když by něco protivného vykonala, a [nařizujíce], aby každému beztrestně bylo dovoleno měšťany, občany a obyvatele měst, hradů, vsí a kterékoli jiné osoby jednotlivé, jakéhoholi by stavu nebo postavení byly, které by proti naší cti ho poslouchali nebo mu udělili radu, pomoc nebo přízeň veřejně nebo tajně, potírati na osobě i statcích i právech a je chytati, jímati a věznití; přikazujíce též a nařizujíce výslovně, aby nijací dlužníci téhož Roberta ze statků, na nichž by mu byli zavázáni, v ničem mu nečinili zadost ani se neodvažovali jakýmkoli způsobem vyhověti, sic jinak tolikéž zaplatí naší komoře a k tomu budou dohnáni bez hluku a podoby soudu. Také veškeré provincie, města, hrady, vsi i jednotlivé obce a kterékoli osoby jednotlivé, jakékoli jsou vznešenosti neb urozenosti, třebas i hod-

nosti královskou se skvěly, a jakékoli by jiné urozenosti, postavení nebo stavu [byly], jež by následkem nějaké smlouvy, slibu nebo závazku, řečenému Robertovi nebo jeho předchůdcům učiněného, nebo s uložením pokuty, pod jakýmkoli názvem zahrnuté, nebo jakýmkoli způsobem, příčinou nebo titulem a zvláště k vykonání nějaké služby nebo ku poskytnuti zbrojného lidu nebo nějaké pomoci na moři nebo na zemi zavázáni byli témuž Robertovi, od této smlouvy, slibu, závazku a trestu uloženého, také lenníky a uživatele lén i všecky i jednotlivé, kteří by mu ke konání nějakých služeb osobních nebo věcných zavázáni byli z důvodu slibu věrnosti a lén nebo jiné jakékoli příčiny, ode všeho závazku věrnosti, poddanství a poslušenství jemu nebo jeho dědicům povinného osvobozujeme zcela a úplně, tak aby ani města, hrady, vsi, obce a osoby svrchu řečené řečenou smlouvou nebo závazkem, ani manové a uživatelé lén řečení jakékoli věrnosti, poddanství a poslušnosti důvodem, příčinou ani titulem jemu ani jeho dědicům žádným způsobem zavázáni nebyli; neboť provincie, krajiny, města, hrady, země, vsi, léna, many, zboží, statky, jurisdikce, práva, služby a cokoli jiného v našem takovémto zbavení a osvobození zahrnuto, zabavujeme. Posléze všem i jednotlivým rytířům, auditorum, soudcům, znalcům práva i notářům, kteří jsou sluhy nebo čeledíny tohoto Roberta, neb o nichž se ví, že jinak jsou v jeho službách, i kterýmkoli jiným přísně nařizujíce ukládáme, aby z čeledi, rady i správy a všeho poslušenství tohoto Roberta v době dvou měsíců ode dneška počítajíc najisto vystoupili a nikdy do jeho rady nebo služeb vstoupiti veřejně nebo tajně se neodvažovali, jinak tyto rytíře cti a hodnosti rytířské, auditory, soudce a znalce práva veškeré oprávněnosti souditi a u soudu přisedati i všech a jednotlivých výsad a privilegií a notáře úřadu notářského, — totiž ty z řečených rytíru, auditorů, soudců, znalců práva a notářu, kteří by takovéhoto nařízení našeho neuposlechli, — od této doby jako od tehdejší zbavujeme vůbec a činíme je neschopné a bezectné, tak aby po uplynutí svrchu řečených měsíců k nižádnému jednání zákonitému potom v kterékoli době nebyli připuštěni. Nálezy pak o tomto zbavení, konfiskaci, vypovědění, zlehčení, odsouzení a osvobození v těchto spisech vy-

nášíme a všecky jiné i jednotlivé věci svrchu i níže napsané 1313
konáme, že to vymáhá spravedlnost a vyhledává dobro obecné, a z jisté povědomosti a z plnosti moci, doplňujíce veškeren nedostatek, jestliže snad některý při vyšetřování svrchu řečeném nebo kterémkoli processu proto vedeném pro opomenutí nějaké právní slušnosti by se naskytl, bez ohledu na nějaké zákony, nařízení, milosti a výsady jakoukoli slovní formou povolené, třebas o nich bylo třeba v přítomné listině slovo od slova učiniti zmínku, jež by proti tomu, co předesláno, nebo proti něčemu z předeslaných věcí jakýmkoli způsobem mohly se namítnouti a naproti postaviti, jež obzvláště zbavujeme platnosti Dáno v Pise u přítomnosti našich knížat a pánů, v hojném množství lidu dne 26. dubna, pátého roku Apr. 26.
našeho kralování, císařství pak roku prvého.

Vynesen, dán a prohlášen byl řečený nález skrze řečeného nejjasnějšího pána a císaře, sedícího na soudné stolici, a přečten i prohlášen na rozkaz a u přítomnosti téhož pána a císaře skrze mne Pavla, syna někdy Sery Ranuctinova s Hory císařské, notáře tohoto pána a císaře, a u přítomnosti Leoparda Frenecta z Pisy, notáře téhož pána a císaře, jimžto týž pán a císař rozkázal, aby o všem i jednotlivém, co svrchu řečeno, napsali a zhotovili veřejné listiny. A to vše i jednotlivé stalo se v Pise na veřejné ulici před příbytkem urozeného muže Raneria, hraběte de Donoratico, v němž týž císař pán bydlí, při čemž tam svoláno a shromážděno k jednání na vyslechnutí a porozumění svrchu řečeným věcem na rozkaz téhož pána a císaře nesčíslné množství lidí jak z krajin před horami, tak za horami, jak z velmožů a šlechticů, tak i obecných lidí, u přítomnosti urozených mužů, pánů Jindřicha Flanderského, maršálka řečeného císaře pána, Manfreda de Claromonte, hraběte Moac., Gottfrida hraběte de Olloco, Tankreda hraběte de Morilliana, Bartoloměje hraběte Camarlinga, Raneria a Gerarda hrabat de Donoratico, rytířů Amona de Albo monte, Tomáše od Sedmi pramenů, Šimona Filipova z Pistoie, Gilberta de Saltana, správce příbytku císaře pána, Alexandra de Orgio, Dominika de Quigerio, Anselma de Agundacort a Ugolina de Vichio, Lapa de Ubertis, Tosolata de Ubertis z Florencie a Ondřeje de Caprona, Jana Cinina, Ugolina de Sismondis, Betta Nicha, Guidona Pellaria z Pisy

1313 a Gadda Ganbacurty, Lapa soudce z Vika, Ondřeje Corfagnine, Fecina Lippi, Šimona de Colle, Vanna Ribaldini a Vanna Raciocha, anzianů lidu Pisského, a Raneria Jannis hraběte de Donoratico z Pisy, Carbona de Cerchiis z Florencie, Františka Tani de Ubaldinis, Farinata de Ubertinis a jiných co nejvíce svědků toho věrohodných, od narození
Apr. 26. Božího roku 1313, indikce 11, dne 26. měsíce dubna a kralování téhož pána a císaře roku pátého, císařství pak prvého. [6])

Kapitola CXX.

Následuje list, jímž zosobněná koruna císařská zve císaře Jindřicha, aby ji přijal. [1])

Nejvznešenějšímu a nejjasnějšímu knížeti, hlavě a pánu svému, panu Jindřichovi, z Boží milosti králi Římskému nejdůstojnějšímu a povždy rozmnožovateli říše, koruna povýšená a utvrzovatelka korun jeho v městě vznešeném uschovaná slávu věčného života a vítěznou radost žádoucího štěstí na trůně a stolci velebnosti vznešené [přeje]. Tvé nejjasnější jasnosti chystaný příchod, o němž, že bude nutný okrsku zemskému, před věky předvídal Nejvyšší, ať chválí nebesa i země i vše, co na nich jest, a ať chválí a blahořečí jméno Otce, který jako nejpřednějšího svého anděla za dar očekávané milosti

---

[6]) Tento dodatek (celé ověření veřejného notáře) chybí v rukopise Kroniky Zbraslavské (srovn. FRB. IV., 211, pozn. 1.) a doplněn při vydání podle Doennigesa.

[1]) List tento nelze, jak činí Loserth (str. 354, pozn. 2) pokládati za pouhé bezvýznamné cvičení slohové. Neníť duševním majetkem Petrovým. Autorem jeho jest Francesco da Barberino (srovn. Lorenz, Deutschlands GQ II, 392), a list sám, třebas oděn byl v podivné, až nechutné roucho, sestavené namnoze z citátů biblických (nejvíce z Písně písní, jak níže na několika příkladech ukázáno) a ozdobené laciným cetkami slohovými (rovněž namnoze dle bible skládanými) jest přece zajímavým literarním dokladem ghibellinských sympatií, které se k osobě Jindřicha VII. pojily. Strojenost slohu činí list těžko srozumitelným, což se stupňuje nesprávností rkpů, podle nichž Emler pořizoval své vydání; mnohá místa v jeho edici jsou úplně nepřeložitelna nebo nemají smyslu. Překlad náš pořízen jest podle textu, kombinovaného dle edice Emlerovy, a rkpu Vídeňského č. 3530, který má některa lepší čtení.

udělil nám tak velikého držitele světa, jehožto laskavá a milostivá dobrota, rázná a přeučená šlechetnost, velmi zřízené pohnutky a činy, na nejvýš vynikající smysly a způsoby, stálost velikodušného a nevýslovného srdce a urozená i starobylá vznešenost tím výše nade všecko stvoření všem na jevo se zdvihají, čím větší lék uznal [Nejvyšší] za potřebný těmto časům, kdy šíře a bujněji, než doby minulé dovolovaly, rozmáhá se špatnost lidská a ničemnost vládu si osobuje. Zajisté nebe i dvůr nebeský určily, že ty, slavný, máš býti poslán, a že záměr na pokyn shůry nemá býti odkládán.

Po tobě jednosvorně toužily planety, hvězdy a živlové; tebe nerozhodnost zákonův i otázky nerozluštitelné a pochybnosti nekonečné hledaly, tebe stav vdovský, tebe stav panenský, tebe nedospělí sirotci, tebe stav rozličných lidí potlačený a utištěný, tebe příjemnost mládí, pokoj měst, přečetné brány žalářův a zbořené zdi vyzývaly, tebe tvrdé hory a temné přechody, stinné roviny, šediny starců, svoboda i důvěra, bezpečnost národův, i ohrazená pevnost hradův, i moří a jezer žádoucí klid i neochvějné přechody ustavičnými modlitbami na Otci vyžadovaly. Po tobě ptáci, po tobě ryby a ostatní plazi myslitelní i nemyslitelní pro svou a veškerenstva krásu toužili. Já zajisté již po dlouhou dobu ovdovělá jsouc a znavena svízeli dlouhotrvajícího očekávání tebe tolika dary milosti obdařeného v nočním bdění i denním volání bez ustání hledati jsem neustávala, abych dotknouti se mohla vlasů tvých tak přeslavných a ozdoby tak jasné hlavy, já, jež jsem až posud tolika knížat Římských temena zdobila. A hle, náhle vzešla jitřenka, a tebe lůno nejvzácnější vydalo, tebe, jemuž hory a pahrbky, sněhy a deště, krupobití a přívaly řek a příboj mořský poskytují vesla a činí [místa] nejneschůdnější rovnými a příkrá rovnějšími, jehož jasnost jest tak veliká, že při pohledu na tebe srdce porušená se mění k zalíbení a [srdce] čistá k silnější touze po poslušnosti. K jehož příchodu brány se otvírají, závory se zdvihají, také zdi nejsilnější a nedobytné se naklánějí. A při pouhém zvuku tvého nejvznešenějšího jména spolky a smlouvy zdpořilé se rozpadávají, aby hned všickni viděli, že božskými zázraky podporována jest tato mocná a milostivá společnost, aby též zna-

— menali, že představuje převýtečnost toho, kdo jej poslal, i aby uvěřili, že jest to zjevná vůle Boží, pod níž se sklánějí, kdož nosí svět,- a jíž odolati nikdo nemůže, protože u něho jest moudrost a síla. On sám má [radu] a poznání, jestliže rozmetá, není nikoho, kdo by vystavěl, a uzavře-li člověka, není nikoho, kdož by otevřel, zadrží-li vody, všecky vyschnou, vypustí-li je, podvrátí zemi, jenž zná, kdo klame i kdo jest klamán. Proti tobě nic není platno ozbrojenému vojsku dávati rozkazy k válce, aniž těm, kdo by odporovali, od dráhy uhlazené silnice ustupovati, ježto nebylo neznámo tomu, který tě posílá, že v tom úmysly lidské budou marné. Slyšel jsi zajisté, že předchůdcové tvoji dávno již byli zrozeni a jako před časem zrození na světlo shůry pohlížeti očima tělesnýma nemohli, na kteréž abys pohlédl a zároveň je měl, jediný den tobě dal přístup. Ostatně raduj se náramně, ježto jsi ten jehož Hospodin napřed vyvolil, ty, v nějž svět doufal, ty mezi ostatními jako lilie mezi trním, [2]) ty zbožný a milosrdný, král a pán panujících, ty pramen zahrad a studnice vod živých, [3]) jimiž zavlažována jsouc veškerá země hojné a bohumilé neváhá vydávati ovoce, ty účastník dobrotivosti a horlitel o pravou víru, milovník míru, ctitel spravedlnosti, mstitel odbojcův a ukrutníkův a nejuctivější zachovávatel veškeré nevinnosti. Ty mírný a přísný, jak obojí vyžaduje, ty opatrností určuješ, co se říditi má, a nezřízené opravuješ, ty v moudrosti kráčíš a v opatrnosti postupuješ, ty vyznačen jsa takořka názvem důstojnosti andělské, ozdoben ozdobou neslýchané mravnosti. Proč tedy váháš, když za tebou vše dobré následuje, proč mě činíš zmatenou tak velikou žádostí a touhou tě spatřiti? Povstaň, větře severní, a přijď, větře východní, a prověj zahradu mou, a potekou vůně její po všech stranách světa [4]); otoč hlavu svou kruhem mým, a nechť se ve tváři tvé zaskvějí krásy a lesk spjatých kamenův. Přijmi ze styku se mnou síly a slávu a palmu vítězství vítězoslavného, přijmi veškerou moc, přijmi jméno císařství a nejpovýšenější moc zákonů, přijď jako otec, přijď jako že-

[2]) Píseň písní 2, 2.
[3]) Tamže 4, 15.
[4]) Tamže 4, 16.

nich a obejmi bělost a vznešenost mou. Neboť jsem stará, ale krásná [5]) a na lůžku svém po celé noci dlouho jsem tě hledala, [6]) protože rty tvé med kapají a mléko pod jazykem tvým; [7]) polib mne políbením úst svých [8]) a veď mě za sebou, poběhneme ve vůni mastí tvých. [9]) Pomysli na touhy srdce mého a s jakou krutou žádostí léhati bude, dokud objetím tvým nebudu povýšena jako cedr na Libáně a jako růže sazená v Jerichu, [10]) neboť poručil a pravil mně Stvořitel všech věcí, jenž stvořil i mne: Spočine ve stánku tvém, [11]) a zvuky jména jeho vyjdou po vší zemi a v končiny okrsku zemského moc jeho. Kralovati bude spravedlivý, zahyne bezbožný, v míru seděti budou pokorní, a sraženy budou rohy pyšných. A nechť nezdržují [tě] lichoty přijatých korun, protože neodvažují se zářiti při mém pohledu, ani dary Lombardův, ani Tuskův, ani odpor rovin nebo drsnost lesů, ani vzpoura kterýchkoli ozbrojenců nebo zpupnost tyranův. Neboť víš, že urovnám vše příkré, a co nařídím, [tomu] právem nikdo neodporuje, a kdo práva nemá, pomocí Boží není podporován; a jakož shůry říši byl jsi v čelo postaven, tak s vysokosti udělena jest tobě moc k nabývání, opětnému získávání, zároveň i rozmnožování práv a jurisdikcí a důstojenství, kteráž jest slušno, aby tvou vznešenost považovala za tak štědrou a povýšenou, aby bdělost tvá vynaložena byla, aby nějakým záměrem nebo způsobem nemohla práva, jurisdikce a důstojnosti takové býti zmenšeny, potlačeny, nebo uraženy, ale k rozšíření, rozmnožení rozsahu jejich všemi způsoby i povznesení úmysly a mysl obrátiti [sluší], aby den po dni tobě přinášeli dary králové a knížata vidouce, že nikoho z toho nevyjímáš, nikomu smluv neposkytuješ, nikomu z nedůvěry v sílu Boží a udatnost císařskou práv císařských nepodrobuješ. A není tobě toho třeba, ježto jsi ten, o němž se čtlo před tvým narozením: Vyjde hvězda stkvoucí od strany severní,

---

[5]) Píseň písní 1, 4.
[6]) Píseň písní 3, 1.
[7]) Píseň písní 4, 11.
[8]) Píseň písní 1, 1.
[9]) Píseň písní 1, 3.
[10]) Eccl. 24, 17 a 18.
[11]) Eccles 24, 12.

dobrotivá a dobrého původu, pod jejíž vládou věci nejnižší vyrovnány budou s vyššími, a čistý bude v slávě a nečistý v trestu. Tehdy všickni povstanou, rukama uctívajíce korunu jeho jména a štěstí. A tato [hvězda] kralovati bude v celé Evropě a Africe a velkou část Asie podrobí. Pod níž zrušen bude zákon pohanův, a všecka bezbožnost i pokrytectví pozbude síly, aniž bude dále žíti na oko. Nechtěj, abych déle čekala, nejstálejší z knížat. Přijď k místu, odkud zvláštní tvé jméno vzalo původ. Vzbuď dceru svou, toto město nejstarší, hlavu všech [měst], a ty jsi hlavou její, ježto jsi ten, o němž se čte: Podivuhodné velikosti ten člověk, jenž potlačenou obranu povýšíš a podrobíš zvířata krutá, a bude síla tvá v kole, a kolo dá části své nejnižší jako by rovné. Pospěš, pospěš na podporu mou, naděje má a útěcho má, osvoboď, prosím, a ulož mne vedle sebe, a čí ruka bude směti bojovati proti vítězným praporům tvým? Ať padnou s tváře země, kdož hledají tobě zlého, a ať se stanou jako mlha, kterou vítr rozptyluje jako popel. Nechť přivede tě, přiláká tě krása má, a vůně šatů mých ať občerství mysl tvou. Oči mé jako hvězdy zářící, vlas můj třpytící se zlatou čistotou, čelo mé z drahokamů řádem podivuhodným spleteno, a záře úst mých objasňuje zvuk hlasu vycházejícího; hrdlo mé z perel a zlata, šíje a život safíry na hedvábí a rozličnými květy se lesknou. Topasem okraje šatu [svrchního] se pyšní, karbunkuly září, na vrchole ramen s obou stran visí plechy, z nichž jeden představuje živé slunce, druhý pak měsíc, z paprsků jeho světlo vydávající. Ruce mé jako křišťál, nesoucí nehty ze slonoviny, pás můj zhotoven z jaciutův a jaspisu a věčných a neporušitelných zrcadel; tobolka má plna pokladův a její přívěšek skořice; kolena má bělostná, ale zakryta, a vnitřní veškeré složení neporušenost nepochopitelná ve skvělosti, že není dáno člověku, aby ji pojmouti mohl, leč když přijdeš a uvedeš mne na lože královské, aby tu bylo všecko odkryto pro tebe. Nohy mé hodny milování a rozkošné na pohled, pleť jejich jako sníh, a střevíce mé z různých a rozmanitých perel. Květy mé plody cti a počestnosti. Dotýkáš-li se mne, stále budeš lačněti, mluvíš-li se mnou, stále budeš žízniti. [12]) Lože mé z vůní mirrhy a kadidla.

[12]) Eccl. 24, 29.

a jako hřízenice oliv listí věje v kruhu; komora má slavně osvětlena, nepřítelkyně vší zatemnělosti a tmy, přicházejí do ní prameny Tigridu, zavlažuje ji rosa mírná a kře růží ozdobují. Tam Fenix a množství ptactva, aniž zpívají do omrzení, když voláni jsou, povstávají. Vůni vydává balsám vůkolní, hrozny, datle a jablka rozmanitá tebe zvou. V místo tak přelíbezné nikdo nevchází, a nikdo neodvážil se otevříti, leč by byl z třídy nejvyšší, a o němž řekl Hospodin: Ty jsi onen. Nechť neváhá vznešená nejšťastnější císařová, jež se těší ze jména perly (margarita), jako by obrazně jsouc postavena v čelo vzácných kamenů, protože polibky mé jsou neviditelné všem jednotlivým a čisté. Dceru mám, jež mým jménem se nazývá, kterou jí za družku připojím, a budeme všickni v sídlech svých, aniž bude závist při menším ani zpupnost při větším. Nechť tedy tě povzbudí, uvede a pohne, protože čas jest příhodný, čas příjemný, abychom pohleděli na velebnost tvou, kteréž sám Bůh všemohoucí pomáhati a zachovati račiž, jenž sám jediný činí divy veliké a učinil podobností k sobě tebe mocným po nekonečné věky věkův.

Skonává se list, zvoucí nejjasnějšího knížete Jindřicha VII., z Boží milosti císaře Římského a povždy rozmnožovatele říše, ku přijetí koruny.

Kapitola CXXI.

O smrti papeže Klimenta a některých jiných věcech.

Léta Páně 1314, dne 20. dubna zemřel pan papež Kliment V. v devátém roce svého sídlení. Tento papež býval dříve biskupem v Bordeaux a národností z Gaskoňska, [1]) jenž 1314 Apr. 14.

[1]) Kliment V. (Bertrand de Got) stal se r. 1295 biskupem v Comminges, 1299—1305 arcibiskupem v Bordeaux; za papeže zvolen v Perugii dne 5. června 1305 (po jedenáctiměsíčním konklave; srovn. Souchon, Die Papstwahlen von Bonifaz VIII. bis Urban VI. Dissert. Mnichov 1887 str. 26n). Vynikal hrabivostí a nepotismem a zahájiv usídlením v Avignoně (1309) dobu t. zv. „babylonského zajetí", jest jedním z papežů, na které se velmi škodlivě uplatňoval vliv politiky francouzské. Co o něm poznamenává náš kronikář, jest správným, ač jen slabým ohlasem veřejného mínění. Zemřel dne 14. dubna 1314.

1314 za všecku dobu svého papežování do města Římského nepřišel, ale v krajinách západních, kdež i dříve býval, Filippa, krále Francouzského ve většině věcí poslouchaje, až do smrti
(1311) své zůstával. Tento papež také léta Páně 1311 ve Vienně [2]) slavil koncil, na němž pod záminkou zbožnosti a pod domněnkou výpravy [křížové] uložil desátek obecně všemu kněžstvu, a protože král Francouzský Filip tamtéž se dvěma svými syny přijal kříž, přetvařuje se a slibuje, že osobně *chce* se účastniti oné výpravy, papež mu určil veškeren desátek, jenž se měl sebrati od kněžstva království Francouzského. Řečený také papež onen přemocný a po celém světě slavný řád křižovníků Templářů, [3]) připisuje jim jakési bludy kacířské, vyhladil úplně z lůna církve a zničil, kteréhožto řádu velmistr
1314 léta Páně 1314 bez papežova odporu skrze krále Francouz-
Mart. 11 ského v měsíci dubnu bídně v Paříži ohněm spálen jest. [4]) Jiné pak přemnohé osoby téhož řádu buď vytrpěly mučení, nebo opustivše roucho řádové vešly do světa. Mínění však přemnohých prohlašovalo, že prý řečený řád nezničila nákaza kacířská, ale statky jejich velmi rozsáhlé a lakota zlých lidí. Při koncilu svrchu řečeném přítomen byl pan Jan, biskup Pražský, [5]) ale pana Petra, arcibiskupa Mohučského, jenž tehdy s Janem, králem Českým, byl v Čechách, na prosby pana císaře Jindřicha papež od onoho koncilu osvobodil. [6]) Stalo pak se po smrti papežově, že podle ustanovení šesté knihy dekretalií

[2]) O koncilu Viennskem srovn. Hefele, Conzilien-G. VI, a zvláště Ehrle, Ein Bruchstuck der Akten des Konzils von Vienne, v Archivu fur Litteratur und Kirchen-G. VI. (jakož i jiné prace jeho v tomto časopise).

[3]) Srovn. kapitolu následující.

[4]) Velmistr Templářsky Jakub Molay upálen byl v Paříži dne 11. března 1314. Z okolnosti, že papež Kliment V. zemřel měsíc po tomto upalení a kral Filip Francouzsky, přední puvodce zrušení řadu Templářskeho, ještě behem roku, vyvinula se záhy legenda, že Molay na hranici volal oba do roka před Boží soud.

[5]) Jan IV. z Dražic byl biskupem Pražským 1301—1343; srovn. o nem v dalších častech teto kroniky.

[6]) Kliment V. dovolil Petrovi Mohučskemu nesúčastniti se koncilu Viennského osobne (ku přáni Jindřicha VII.) dne 15. srpna 1311 (srovn. Heidemann, Peter v. Aspelt, str. 180, pozn. 1).

všickni kardinálové v Carpentrase umístěni byli v konklave, 1314
a poněvadž mezi kardinály uzavřenými, z nichž někteří byli Vlaši, někteří Francouzi a někteří Gaskoňci,[7]) vznikl spor, tak že o papeže a o zvolení pastýře církve nemohli se shodnouti, proto se od sebe beze všeho zakončení do rozličných krajin rozešli a podobně proto, aby příčina rozptýlení jejich zevrubněji se poznala, kardinálové Vlaští tento list obecné kapitole Cisterciácké odeslali, kteréhožto listu znění jest takovéto:

Ctihodným v Kristu otcům, mužům řeholním, opatům klášterův z Cistercia, z Firmitaty, z Pontiniaka, z Clairvaux, z Morimunda,[8]) jakož i obecné kapitule řádu Cisterciáckého, přátelům svým nejmilejším, z milosrdenství Božího Mikuláš Ostijský,[9]) Jan Velletrijský biskupové,[10]) Neapolion svatého Hadriana, Vilém svatého Mikuláše ve vězení Tullijském, František svaté Marie in Cosmedin[11]) a Jakub[12]) i Petr Columniacký,[13]) jáhnové a kardinálové svaté církve Římské, pozdrav a upřímnou v Pánu lásku. Ačkoli se domníváme, že nebezpečenství ode

[7]) Ze 24 kardinálů, při smrti Klimentově žijících, bylo jen 8 Vlachů (viz jména jejich níže; byli vesmés jmenováni již před zvolením Klimentovým), 6 Francouzů a 10 Gaskoňců (mezi nimi tři nepoti). Konklave v Carpentrasu trvalo plných 12 neděl, když bylo bouřlivými událostmi, o nichž se mluví v následujícím listě, přerušeno bez provedení volby, k níž došlo teprve po dvou letech (srovn. níže kapitolu CXXVIII).

[8]) Citeaux (založen 1098), La Ferté (1113), Pontigny (1114), Clairvaux (1115), Morimund (1115), nejstarší a nejpřednější kláštery řádu Cisterciáckého.

[9]) Mikuláš Albertův z řádu Dominikánského, biskup Spoletský, kardinál biskup Ostijský (1303—1321). —

[10]) Kardinálství-biskupství Ostijské a Velletrijské bylo jeden titul; mezi tehdejšími kardinály byl jediný Jan Minius (Minorita), kardinál biskup Portuenský (od r. 1302), o němž však se praví, že zemřel již r. 1313; jest tedy patrně v rkpech kroniky nějaký omyl.

[11]) Napoleon Orsini, kardinál-jáhen titulu sv. Adriana (1288—1342). — Vilém de Longis, kardinál-jahen titulu sv. Mikuláše in carcere Tulliano 1294—1319 — František Caietanus, kardinal-jáhen titulu s. Mariae in Cosmedin 1295—1317. —

[12]) Bezpochyby Jakub Caietanus degli Stephaneschi, kardinál-jáhen titulu sv. Řehoře 1295—1341.

[13]) Petr de Colonna, kardinál-jáhen titulu sv. Eustachia 1288—1297 (ssazen od Bonifáce VIII), pak titulu sv. Anděla 1305—1326.

1314 všech i jednotlivých ctitelů víry křesťanské zavržení hodná, [a] těžké i zločinné hanebnosti, páchané nedávno u kurie a krutě proviněné skrze Gaskoňce na urážku Boží a opovržení církve Římské a těžké otřesení stavu jejího, kdyby svrchovaná pravice Boží, jež Petra ve vlnách pozvedla, by neutonul, také nám, jež vytrhla z jícnu smrti, nebyla přispěla, dostala se k uším vašim výkladem obecné pověsti, a ačkoli není nám pochybno, že zprávy o zločinech [těch] jako střely ostré pro lásku ke jménu Božímu a čest církve vrazily se v útroby vaše, že však někdy vzdálenost místa pozměňuje pravdivost činu, pozoru vašemu představujeme vám tuto pravdu čistou a jasnou, beze všeho vymýšlení slov sestavenou: A tak když my a jiní kardinálové téže církve po smrti papeže Klimenta V. byli jsme v biskupském paláci města Carpentrasu k volbě budoucího papeže pod jedním uzavřením, a my kardinálové Vlaští, nevyhledávajíce, což našeho jest, ale co Božího, nedbajíce jednotlivých vespolných náklonností k sobě samým, vyžadovali jsme člověka k držení sloupů církevních, jenž by řečenou církev opravuje řídil, a veškerá naše péče, veškeren úmysl a touha v tom toliko záležela, Gaskoňci, buď že se váhy zkušebné pod budoucím papežem dle svědectví svědomí obávali, buď že se domnívali, že násilností ozbrojenců právem dědickým svatyni Boží v moci mají, z uváženého a svorného rozhodnutí, když pod zastřenou záminkou, totiž pochovati tělo téhož papeže, v četném zástupu ozbrojenců pěších a jízdných se sešli, aby
Jul. 23. zločin, jejž v mysli pojali, uvedli ve skutek, dne 23. července chopili se zbraní válečných a pod vedením Bertranda de Bothon a Rajmunda Villima, nepotů řečeného papeže, vešli do města Carpentrasského a mnohé dvořany Vlašské (poněvadž jen Vlachové vyžadováni byli na smrt) ukrutně pobili a obrátivše se k loupeži a drancování, když přibývalo jejich vzteklosti a zmáhala se zvířecká zuřivost, na rozličných stranách města založili ohně; a nespokojujíce se tím, napadnuvše příbytky několika z nás kardinálů krutými útoky a vhodivše tam ohně způsobem nepřátelským překrutý boj za hlaholu trub vnesli. Když posléze vzrůstalo ještě krutější nebezpečenství a šířilo se velmi kruté spiknutí, jakož se stává v dobytých městech, zástup ozbrojených Gaskoňských jezdců obsadil vchod do řečeného konklave a volal: Ať zhynou Vlaští kardinálové, ať

zhynou! chceme papeže! chceme papeže! A když oni tako- 1314
výmto pokřikováním hlučeli, jiný zástup ozbrojených jezdců Gaskoňských vnikl na dvůr řečeného konklave, podobně hlasitě volaje, obklopiv palác. My pak svrchu řečení kardinálové Vlaští, obklíčeni jsouce tak velikou úzkostí a obávajíce se, že zemřeme jak hanebně, tak i ukrutně, ježto vše kol konklave zástup ozbrojenců v postrach uváděl, aniž volno bylo veřejně vyjíti, posléze ze strachu pro svou spásu prolomili jsme zeď paláce, učinivše tam malý otvor, a z Carpentrasu hned potom odešedše rozptýleni, ne bez nebezpečí smrti, na rozličná místa jsme ustoupili a milosrdenstvím Božím, jenž nás zachoval, do zemí přátel jsme se dostali.

Nechť uváží vaše opatrnost, že pro divokost těchto Gaskoňců nechybělo od toho, aby rozptýlení předních údů církve, jež hojněji je kojila na ňadrech, obohatila a naplnila poctami, stav její trvalým zmatkem a nátlakem porušilo, a jméno křesťanské u nevěřících uvedlo v posměch, pohádku a pohanu věčnou. Ostatně bez ohledu na vše předeslané, co jsme s tak velikým bezprávím vytrpěli, míru a jednoty církve žádáme, o ně s nejvyšším úsilím pečujeme. Ale kdyby cizí vinou záležitost k roztržce pokročila, což nechť odvrátí Nejvyšši, o své lásce k Bohu a církvi vás ujišťujeme, aby spolu s námi, kteří o čest Boží, a co pravdivé jest, jednáme a o spravedlnost a volnost zápasíme, věrnost vaše se spojila. A tak skrze nás a jiné vyznavače pravé víry samému Pánu našemu Ježíši Kristu a svaté jeho církvi ve věci jeho přáti se bude, tak ochotnou pomocí dostaví se, co se i shodovati bude se ctí Boží i zadost učiní této církvi.

Tento pak list chceme, aby vám ve jménu našem podán byl skrze ctihodného muže, mistra Gunthera z Biberštejna, kanovníka Špírského, kaplana našeho, podatele jeho. Dáno ve Valencii dne 8. září. [14]) Sept. 8.

---

[14]) R. 1314. Po událostech v Carpentrasu část kardinálů prchla do Valencie, část do Avignona a část do Orange.

Kapitola CXXII.

Nález pana papeže Klimenta, jímž odsouzen byl řád křižovníků Templářův. [1])

1312 Biskup Kliment, služebník služebníků Božích, pro věčnou paměť. Opatrné pozornosti náměstka Kristova, na vyvýšeném místě důstojnosti apoštolské předsedajícího, přináleží uvažovati poměry času se vynořujících, rozhodovati příčiny záležitostí a pozorovati jakosti osob, aby ke všem jednotlivým věcem povinný ohled potřebné úvahy a ruku příhodného jednání přikládajíc z nivy Páně tak vyrývala plevy chyb, aby rozmnožovala ctnosti, tak odstraňovala trní nevěry, aby vytrhávajíc více štípila nežli ničila a na místa uprázdněná vytržením škodlivého plevele přenášejíc oddané Bohu křízenice, z opatrného a užitečného sjednocení a přesídlení těchto míst větší působila radost, nežli jest bolest, již záhubou provinilých osob takovýchto míst způsobí pravá spravedlnost, mající slitování: neboť tak odstraňujíc, co překáží, a podporujíc, co prospívá, rozmnožuje prospěch ctností a odstraněné lepší náhradou obnovuje. Dávno zajisté řád rytířského domu Jerusalemského — pro poskvrnění velmistra, bratří a ostatních osob řečeného řádu v kterýchkoli částech světa postavených rozličnými a rozdílnými,

---

[1]) O zrušení řádu Templářského existuje velmi hojná literatura; kdežto však dříve vyskytovaly se hlasy, přikládající víru obviněním řádu z kacířství, nověji téměř všeobecně převládá mínění, které bylo již přesvědčením některých vrstevníků (srovn. co praví náš kronikář v kapitole předcházející), že ne kacířství, ale bohatství a lakota jiných zahubily řád. Přiznání ke kacířství vynuceno bylo od členů řádu vesměs mučením (dne 11. máje 1310 upáleni 54 členové řádu, kteří odvolali přiznání ku kacířství mukami vynucené, dne následujícího 4 jiní), a při vší možnosti některých odchylek nelze řádu bludu dokázati. Jisto jest, že hlavním původcem zkázy Templářů byl král Filip Francouzský — papež Kliment se mu z rozličných důvodů chtě nechtě podroboval —, jemuž překáželo samostatné postavení řádu a jenž potřeboval jeho jmění (a toho se také z větší části v zemích svých zmocnil). Přesvědčení o nevině řádu jest nyní téměř všeobecné. Pěkný přehled novějších názorů podal Salvemini, L'abolizione dell' Ordine dei Templari, v Archivio Storico Italiano, serie V, tomo 15 (1895) str. 225—264; srovn. také Gmelin, Schuld oder Unschuld des Templerordens (Stuttgart 1893) a nejnovější přehled (s hojnými odkazy literárními) u Losertha, Geschichte des späteren MA von 1197—1492 (Mnichov 1903) str. 237—243.

nejenom ničemnými, ale i zlopověstnými bohužel hanebnostmi, 1312
špatnostmi, skvrnami a pohanou bludův a zločinův, o nichž pro smutnou a špinavou jejich památku v přítomném [listě] mlčíme, — a stav, trvání a jméno tohoto řádu ne bez trpkosti srdce a bolesti se schválením svatého koncilu nikoli způsobem rozhodujícího nálezu (poněvadž jsme jej o tom podle vyšetřování a processův o tom konaných nemohli učiniti po právu), ale cestou provise stolice apoštolské nezrušitelným a na vždy platnost míti majícím jsme vyzdvihli ustanovením, vkládajíce naň stálou zápověď s nejpřísnějším zákazem, aby nikdo v řečený řád budoucně vstoupiti neb oděv jeho přijmouti neb nositi nebo za Templáře se vydávati se neodvažoval, a jestliže by kdo proti tomu jednal, aby upadl v nález vyobcování [již] samým činem. Ustanovili jsme také z moci apoštolské všecky statky řádu svrchu uvedeného ponechati rozhodnutí a ustanovení stolice apoštolské, nařizujíce co nejpřísněji, aby nikdo, jakéhokoli by byl postavení nebo stavu, v osoby nebo statky takové nijak se neuvazoval ani o nich na porok zřízení neb určení apoštolského, jež, jak svrchu řečeno, skrze tuto stolici státi se má, ničeho nekonal, nezačínal ani se nepokoušel, ustanovujíce ihned za neplatné a marné, jestliže by se stalo, že by kdo jinak vědomě nebo nevědomě se pokoušel. A potom aby řečené statky, jež dávno na podporu svaté země a přemáhání nepřátel víry křesťanské od ctitelů Kristových dány, odkázány, uděleny a získány byly, povinné správy postrádajíce jako by uprázdněné nezašly nebo nebyly obráceny ku potřebě jiné nežli k té, k níž byly zbožnou oddaností věřících určeny, nebo [aby] prodlením zařízení neb opatření takového jejich poklesnutí nebo rozvlečení nenásledovalo, s bratřími svými, kardinály svaté církve Římské, jakož i patriarchy, arcibiskupy, biskupy a preláty a též s některými vynikajícími a znamenitými osobami i se zástupci ostatních nepřítomných prelátův a též kapitul a konventů, kostelův a klášterů na řečeném koncilu přítomnými měli jsme těžké, mrzuté a rozličné porady a jednání, aby předsevzatým bedlivým uvážením v posudcích a jednáních toho druhu zřízení a opatření řečených statků spasitelné a užitečné vyšlo ke cti Boží, povznesení víry, povýšení církve, ku podpoře země řečené a ke spáse i poklidu věřících. Po kterýchžto zajisté

1312 dlouhých, rozmyšlených, opatrných a zralých úradách, jak přemnoho spravedlivých příčin k tomu radilo, naše a řečených bratří, jakož i patriarchův, arcibiskupů, biskupův a jiných prelátův i vynikajících a znamenitých osob, na řečeném koncilu tehdy přítomných, úvahy a úrady na tom konečně přestaly, aby řečené statky na vždy přivtěleny byly řádu svatého Jana špitálu Jerusalemského a témuž špitálu a mileným synům velmistrovi a bratřím tohoto špitálu jménem špitálu a řádu jejich, kteří jako bojovníci Páně na obranu víry se vydávajíce neustále v nebezpečenství smrti, příliš obtížné a nebezpečné nesnáze stále snášejí v končinách zámořských. My tedy mezi ostatními místy na světě, na nichž, jak známo, kvete poslušnost řádová, řečený řád špitální i ten špitál provázejíce plností upřímné lásky a pozorujíce, že v něm, jakož zřejmé skutky poučují, vřele se trvá na poslušenství Božím, skutky zbožného milosrdenství s bdělou snahou se vykonávají, bratří toho špitálu, pohrdše lákadly světskými, oddanou službu prokazujíce Nejvyššímu a o znovudobytí řečené země jako neohrožení bojovníci Kristovi vřelou snahou a touhou usilujíce jakýmikoli nebezpečenstvími lidskými zhrdají; uvažujíce též, že tím o tolik vzroste statečnost toho velmistra i bratří řečeného řádu a špitálu, povznese se horlivost a utvrdí se jejich udatnost k zapuzování křivd našeho Spasitele a potírání nepřátel této víry, oč (když moc jejich bohatšími prostředky bude rozmnožena) lehčeji a snáze budou moci snášeti břemena, jichž nutně vymáhá sledování tak veliké práce; a proto ne neprávem pozornými se stavše a povzbuzeni horlivými snahami, abychom pomoc a podporu vynaložili na povznesení jejich stavu: se schválením téhož svatého koncilu ten rytířský dům Templářský a ostatní domy, chrámy, kaple, modlitebny, města, hrady, vsi, země, statky i místa, majetky, pravomoci, duchody a práva i všecko jiné zboží nemovité i movité nebo pohyblivé se všemi údy, právy a příslušenstvími jejich za mořem i před mořem a ve všech i kterýchkoli částech světových stávající, jež tento řád a řečený mistr i bratří tohoto rytířského řádu Templářu v době, kdy sám velmistr a někteří z týchž bratří rytířů Templářských v krá-
(1308) lovství Francouzském společně jati byli, totiž léta Páně 1308 v měsíci říjnu, sami o sobě nebo skrze kohokoli jiného měli,

drželi a v moci měli, nebo k témuž domu a řádu rytířskému 1312
Templářskému a řečenému velmistrovi a bratřím tohoto řádu rytířského Templářů jakýmkoli způsobem přináležely, jakož i jména, požadavky a práva, jež ve svrchu řečeném čase jejich jetí tomuto domu, řádu neb osobám tohoto rytířského řádu Templářského jakýmkoli způsobem příslušela nebo příslušeti mohla, proti komukoli, byť byl jakékoli hodnosti, stavu nebo postavení, se všemi výsadami, odpustky, vyjmutími, svobodami, jimiž řečení velmistr a bratří řečeného domu a řádu rytířského Templářův i sám dům a řád skrze stolici apoštolskou nebo skrze katolické císaře, krále, knížata i jiné věřící nebo jakýmkoli jiným způsobem zákonitě byli opatřeni, témuž řádu špitálu svatého Jana Jerusalemského a témuž špitálu dáváme, udělujeme, sjednocujeme, přivtělujeme, přidružujeme a připojujeme na vždy z plnosti moci apoštolské, vyjímajíc statky řečeného někdy rytířského řádu Templářů, stávající v královstvích a zemích nejmilejších v Kristu synů našich, vznešených králů Kastilie, Aragonie, Portugalska a Maiorky mimo království Francouzské, jež z darování, sjednocení, udělení, přidružení, přivtělení a připojení řečeného ustanovili jsme vyjmouti a vyloučiti zvláště, nicméně je vyhrazujíce určení a ustanovení stolice apoštolské, chtějíce zajisté, aby nařízení dávno skrze jiné processy naše učiněné (totiž aby nikdo, byť i byl jakéhokoliv postavení nebo stavu, neuvazoval se nijak v osoby nebo statky takové, neb v něco podobného na porok zřízení neb ustanovení této stolice, které se o tom státi má), jakož i výhrada našeho dekretu (pokud se týče osob a statků, položených v královstvích a zemích oněch [knížat] posléze jmenovaných) zůstávaly v plné síle platnosti, dokud o osobách a věcech svrchu řečených, v týchž královstvích a zemích stávajících, rozhodnutím téže stolice jinak nebude ustanoveno; a také jsme ustanovili, aby zájemci řečených statků nebo nenáležití zadržovatelé, byť byli jakéhokoli stavu, postavení, přednosti nebo důstojenství, třebas vynikali hodností papežskou, císařskou nebo královskou — nepropustí-li řečených statků během doby jediného měsíce, když o to řečenými velmistrem a bratry tohoto špitálu nebo kýmkoli z nich nebo skrze zástupce jeho budou upomenuti, a jich plně a svobodně nenavrátí řádu toho špitálu a špitálu tomu nebo velmistrovi

1313 nebo převorům, nebo preceptorům nebo bratřím tohoto špitálu v kterýchkoli krajinách a provinciích ustanoveným i každému jednotlivému z nich nebo prokuratorovi neb prokuratorům jejich jménem téhož řádu tohoto špitálu (i kdyby řečení převorové, preceptoři a bratří tohoto špitálu a prokurátorové jejich i kterýkoli z nich neměl o tom od řečeného velmistra špitálu zvláštního nařízení, jen když svrchu řečení prokuratoři od řečených převorův a preceptorů nebo jednotlivých z nich v provinciích a krajinách, v nichž takoví převorové a preceptorové jsou ustanoveni, o tom zvláštní mandát míti budou neb ukáží), kteřížto všichni i jednotliví, (totiž převorové i preceptoři i bratří řečenému velmistrovi, prokuratoři pak svrchu řečení týmž převorům a představeným i jednotlivým z nich, od kterých budou k tomu ustanoveni), plný počet i zprávu o všem, co při tom provedli, činili, přijali i obstarali jakýmkoli způsobem, v té příčině položiti a vydati buďtež vázáni — jakož i všickni, kdož by vědomě zaujimatelům a zadržovatelům svrchu uvedeným v takovémto zajímání nebo zadržování poskytli rady, pomoci nebo přízně veřejně nebo tajně, nálezem exkommunikace, kapituly pak, sbory nebo konventy chrámové a klášterní, jakož i veškerenstvo měst, hradů, vsí a jiných míst i sama města a hrady, vsi a místa, jež by se tím provinila, a také města i hrady i místa, v nichž by zadržovatelé a zaujímatelé takoví nabyli světského panství, — jestliže by takovíto světští pánové při propouštění statků svrchu řečených a vracení jich mistrovi a bratřím řádu špitálského ve jménu tohoto špitálu překážku činili a během řečeného měsíce od takového odporu neustali, když by o to, jak předesláno, byli požádáni, — nálezem interdiktu činem samým byli postiženi, od něhož nemohou býti osvobozeni, dokud by v tom plné a povinné zadostučinění podati se nepostarali; a neméně ustanovujeme, aby zaujimatele a zadržovatelé takoví nebo ti, kdož jim, jak předesláno, poskytují rady, pomoci nebo přízně, ať jsou to jednotlivé osoby, nebo kapituly, sbory nebo konventy kostelní a klášterní, nebo obce měst, hradů, zemí nebo jiných míst, kromě trestů svrchu vypsaných všeho, co mají v léno od kostela Římského nebo jiných kostelů kterýchkoli, činem samým byli zbaveni nebo zbaveny, tak aby k církvím, k nimž ta léna náležejí, svobodně, bez nějakého odporu se vrátila, a

preláti nebo správci těchto kostelův o tom aby po své vůli 1312
rozhodli, jak uvidí, že to prospěchu těchto kostelů je vhodné. Nikomu proto z lidí nebudiž volno tuto listinu našeho darování, udělení, sjednocení, přivtělení, přidružení, osvojení, vyhrazení, nařízení, vůle a ustanovení porušiti nebo v nerozvážné odvaze proti ní jednati; jestliže však někdo by se o to pokusiti odvážil, nechť ví, že upadne ve hněv Boha všemohoucího a jeho apoštolů, svatého Petra a Pavla. Dáno ve Vienně dne 2. května Mai. 2.
sedmého roku našeho papežství.[2])

Kapitola CXXIII.

Zázraky, stalé u hrobu císařové Markéty, jež pochována jest v městě Janově.[1])

Léta Páně 1315, v měsíci září pan Walther, biskup 1315
Pronský[2]) z řádu bratří Menších, ku panu Janovi, králi Českému, do Poděbrad[3]) z krajin Lombardských přišel a přinesl s sebou ve věrohodných listinách níže vypsaných patero zázraků.

První zázrak, jejž Bůh ukázal pro zásluhy paní císařové Markéty.

Ve jménu Kristově Amen. Nesmí se zamlčovati dobrodiní 1313
zázrakův Božích, nýbrž všem vyhlašovati, aby Bůh sám oslaven byl v nich a osoby svaté, pro jejichž slavné zásluhy Bůh

---

[2]) R. 1312. Bulla tato, jakož i vlastní bulla řád zrušující (ze dne 22. března 1312) byla již častěji tištěna; srovn. vydání Loserthovo, str. 356., pozn. 1. a jeho Gesch. des spät. MA. str. 242.

CXXIII. [1]) Jak Loserth (str. 356., pozn. 3.) upozorňuje, uvádějí tyto zázraky také Gesta Baldewini, str. 221.

[2]) Biskupství toho jména nelze najíti; některé rkpy čtou zde (vedle Buronensis) „Turonensis“, ale mezi biskupy Tourskými nevyskytuje se žádný Walter (v l. 1313—1323 byl tu biskupem Gaufridus de la Haye). V l. 1317—1319 vyskytuje se v Čechách „Qwalterius, episcopus Suronensis“ (srovn. Reg. III., č. 400., IV., č. 2000.), který by snad mohl býti totožný s biskupem zmíněným, ale ani toho jména biskupství nelze u Eubla (Hierarchia) nalézti.

[3]) Podle listin byl král Jan r. 1315 v Poděbradech od 13. do 30. srpna (srovn. Reg. III., č. 272., 273., 276.).

1313 ukazuje dobrodiní zázraků, ode všech mohly býti uctívány. Zázrak tedy, jejž Bůh [prokázal] dobrým a svatým zásluhám slavné paní císařové Markéty, choti někdy nejjasnějšího knížete pana Jindřicha, císaře Římského, jež v městě Janově odešla ku Pánu a jejíž tělo v chrámě bratří Menších Janovských vedle hlavního oltáře s největší poctou jest pochováno, musí přítomným svědectvím býti dosvědčen a potvrzen, aniž zamlčen prohlašováním dobré pověsti. Neboť ku poznání a osvědčení tohoto zázraku a ku přijetí svědectví pravdy řečeného zázraku ctihodný otec, bratr Porchetus, z Boží milosti arcibiskup Janovský,[4] přikročil, jak níže bude řečeno:

U přítomnosti tedy svrchu řečeného pana arcibiskupa, mne notáře a svědků níže vypsaných osobně předstoupiv bratr Roland z Cremony z řádu bratří Menších pod závazkem poslušenství tázán byl od bratra Františka Bartolomějova, náměstka mistra provincie Janovské, jak byl zbaven prolomeniny čili průtrže, již trpěl na svém těle na boku levém. Kterýžto bratr Roland, chtěje náměstka svrchu řečeného a kvardiána pokorně poslechnouti a pravdy zázraku nezamlčeti, odpověděl, řekl a dosvědčil, že sám byl dobře po sedm let neustále protržen tak těžce a polámán na svém levém boku a nikdy nemohl bez obtíže sebou pohnouti, nose vždy železný opasek a jakýsi jiný opasek, že vnitřnosti vždy níže sestupovaly do měchýře nebo šourku. Od kteréžto prolomeniny čili průtrže pravil a dosvědčil pod závazkem poslušenství, že byl způsobem níže vypsaným úplně osvobozen, totiž že v té době, kdy přeslavná paní, paní Markéta, svrchu řečená císařová, v Janově zemřela, byl tak nemocen od řečené průtrže čili prolomeniny a též jiné nemoci, že nemohl býti přítomen pohřbu této paní. Potom slyše o zásluhách svatosti této paní, zaslíbil Bohu a svaté Marii, že jak mile by mohl vejíti v řečený chrám svatého Františka, v němž, jak předesláno, pochována jest řečená paní, i k náhrobku této paní přistoupil by uctivě i pětkrát k blahoslavené a slavné panně Marii z úcty ku pěti ranám Ježíše Krista a pro zásluhy její přesvaté, v něž mnohonásobně důvěřoval a důvěřuje, by říkal kleče pozdravení andělské, totiž Zdráva

[4] Br. Porchetus Spinola z řádu Minoritů byl arcibiskupem Janovským v l. 1299—1321.

Maria atd ; a když zůstával na tomto úmyslu, přistoupiti k ná- 1313
hrobku této paní, do sedmého dne od smrti paní císařové od řečené průtrže i jiné nemoci, jíž trpěl, bylo mu do té míry ulehčeno, že do toho kostela vešel a k náhrobku této paní s velikou zbožností a pokorou přistoupil, a jak si byl ustanovil, pětkrát před hrobem jejím blahoslavenou Marii vždy pannu kleče pozdravil; a když to takto zbožně dokonal, působením dobroty Boží pro svaté zásluhy této slavné paní císařové od řečené prolomeniny čili průtrže na vždy byl zázračně a docela osvobozen a dřívějšímu zdraví navrácen. Rovněž otázán byv skrze téhož náměstka a kvardiána řečený bratr Roland, kolik je mu let a kolik let trvá v řádě bratří Menších, odpověděl: Mně je dobře sedmdesát osm let i více, v řádě svatého Františka žil jsem a trval neustále od té doby, co jsem řádně vykonal slib v tomto řádě, dvaačtyřicet let nebo asi tolik. Stalo se v domě bratří Menších Janovských léta Páně 1313, indikcí dvanácté,[5]) dne desátého dubna, u pří- Apr. 10.
tomnosti bratra Bonifacia Epynuly, bratra Walthera z Papie, bratra Mikuláše Barrochina z Papie, bratra Jana z Clavaru z řádu bratří Menších, Gerarda z Florencie a Jana Turcha z Claraska, dvořanů řečeného pana arcibiskupa a svědků k tomu povolaných a dožádaných. A já František de Lombardino, z rozhodnutí císařského veřejný notář, při tom všem byl jsem přítomen a to vše ve veřejnou tuto formu jsem uvedl a napsal a na požádání svým obvyklým znamením označil.

Druhý zázrak.

Ve jménu Kristově Amen. Dobrodiní atd.[6]) . . . . ku přijetí svědectví pravdy tohoto zázraku ctihodný v Kristu otec a pán bratr Porchet, z milosti Boží a apoštolské stolice arcibiskup Janovský, dav od sebe zvláště k tomu dožádati ctihodného otce, pana bratra Parcevalla, z Boží milosti biskupa Nebijského,[7]) přikročil, jakož níže bude patrno. U přítomnosti tedy svrchu

[5]) Mělo by býti „jedenácté“.

[6]) Opakuje se zase úvod jako u předešlého zázraku až do slov (nahoře položených).

[7]) Parcival (Percevallus) byl biskupem Nebijským (Nebbio na Korsice) v l. 1312—1332.

1313 řečených pánův arcibiskupa a biskupa Nebijského a mne notáře a svědků níže zapsaných osobně předstoupivši Johanna z Vintinulia, obyvatelka Janovská v osadě čili farnosti Magdalenské, na svaté Boží evangelium, dotekši se osobně svatého písma, přisáhla, že odpoví a vyřkne čistou a svobodnou pravdu ve věcech níže vypsaných, o kterých by byla tázána. Především otázána byvši svrchu řečená Johanna, jakou nemoci trpěla a v které části svého těla, odpověděla a řekla, že trpěla tokem čili rheumatem v levém svém rameni a trpěla od dávné doby řečenou nemocí tak těžce, že řečeným ramenem nemohla vládnouti. Opět byvši otázána, jak z řečené nemoci byla uzdravena, odpověděla, že když v neděli dne
Jun. 17 sedmnáctého června řečený pan arcibiskup ve chrámě svatého Františka, který jest v Janově, veřejně kázal, a před shromážděním věřících slavnostně ohlašoval zázrak, který [Bůh] skrze přesvaté zásluhy řečené paní a císařové Markéty na bratru Rolandovi z Cremony z řádu bratří Menších ráčil vykonati, a ona Johanna v řečeném chrámě osobně byla přítomna a též slyšela kázaní řečeného pana arcibiskupa, pobožně Bohu a svaté Marii slíbila, mohla-li by skrze zásluhy svrchu řečené paní a císařové uzdravena býti v řečeném rameni, že by hrob této paní někdy císařové denně pokorně navštěvovala a před řečeným hrobem voskové rámě s rukou obětovala. Pročež každého dne po učiněném slibu navštěvovala hrob a tak působením božské dobroty této paní a císařové ve třech nebo čtyřech dnech shledala, že řečené nemoci zcela je zbavena. A Markéta z Romanie, jež bydlela v témže domě s řečenou Johannou, tázána byvši pod trestem vykonané skrze ni přísahy, aby řekla pravdu, kterou zná o tom, co vypověděla řečená Johanna, zdali po učinění řečeného slibu od ní Johanny ve třech nebo ve čtyřech dnech beze vší bolesti svobodně vládla a vládne řečeným ramenem, odpověděla, že vládne a vládla po čase svrchu řečeném tak dobře, jako by nikdy v řečeném rameni nebyla trpěla nijaké bolesti, čehož před tím nemohla, jak svrchu řečeno jest. Tázána byvši řečená Marketa, jak ví o věci řečené, odpověděla, že neustále bydlila v jednom a témž domě beze vší dělicí stěny s touto Johannou a bydlí až dosud, tak že to viděla i vidí neustále. Řečený pak pan arcibiskup, chtěje o řečené nemoci a osvo-

bození plnou míti jistotu, u přítomnosti své poručil přísahati 1313
řečené Markétě, obyvatelce města Janovského, která prý, jak svrchu se praví, bydlí v jednom domě s Johannou a od dávné doby prý bydlila, že vypovídá a mluví pravdu; kterážto Markéta pod přísahou pověděla, že řečená Johanna po drahně času byla nemocna řečeným levým ramenem tak těžce, že řečeným ramenem nižádným způsobem nemohla vládnouti aniž co dělati, a že ji viděla nemocnou na toto rámě, a po neděli sedmnáctého Jun. 17.
dne června řečená Johanna ve čtyřech dnech od nemoci řečeného svého ramene levého byla osvobozena, i viděla ji úplně uzdravenu, vidouc ji řečeným ramenem úplně vládnouti a pracovati, jakož nikdy lépe nekonala. Dále otázána byvši od téhož pana arcibiskupa, zdali ona sama s řečenou Johannou bydlí a bydlela po dlouhou dobu v jednom a témž domě v městě Janovském, vypověděla pod přísahou, že tomu tak jest. Otázána byvši, zvěděla-li od řečené Johanny, byla-li ona uzdravena pro zásluhy svrchu řečené paní a císařové dobré paměti, odpověděla, že náležitě zvěděla od ní, že uzdravena byla zásluhami řečené paní a císařové. Stalo se v Janově v arcibiskupském paláci svatého Silvestra, léta Páně 1313, indikce jedenácté, dne dvacátého osmého června u přítomnosti Rostagna, převora Jun. 28
chrámu svatého Antonína Janovského, bratra Gvilla de Thaurino, převora u svatého Sixta v Janově, bratří Tomáše, Gerarda de Abbatibus z Florencie, dvořanů řečeného pana arcibiskupa, svědků povolaných a dožádaných.

A já František de Lombardino[8]) . . .

Třetí zázrak.

Ve jménu Páně Amen. V městě Janově ve farní osadě 1315
svatého Jiří žena jakási, jménem Adléta, ve věku padesáti pěti let po dobu desíti měsícův a déle zcela ničeho nevidouc, jež potřebovala provázejícího vůdce jak po cestě, tak po domech, jestliže někdy své sousedky umínila si navštíviti z potřeby nebo z ohledu zbožnosti, nevědouc bez vůdce, kam by se obrátila nebo kam by šla, jsouc ve veliké úzkosti, žádnou pomocí ani radou lékařskou, jíž užila mnohokrát

[8]) Opakuje se formule notářská jako při předešlém zázraku.

1315 a mnohokrát, nemohla léku nalézti. Když tedy dověděla se o nemožnosti jejího vyléčení skrze lékaře Johanna, choť mistra Viléma de Vallecari, sousedka její, útrpnost majíc s touto Adlétou, pravila jí: Proč se nezaslíbíte svaté paní císařové? Skrze zásluhy její nabudete dřívějšího zdraví očí. Neboť Petrina, choť mistra Agrista, těžce churavěla ramenem, jež učinivši slib řečené císařové, zásluhami jejími jest uzdravena; pročež učiňte tak a budete uzdravena, dá-li Bůh. Co dále? Svolujíc k jejímu vybídnutí Adléta učinila slib, řkouc: Já Adléta pokorně jsem se zaslíbila řečené svaté císařové žádajíc, aby pro její zásluhy Nejvyšší ráčil mně navrátiti světlo mých očí. A tak se stalo, že po učinění slibu dne následujícího, když z rána povstala, jasně spatřila střední okna otevřena, rozeznávajíc lidi a jiné věci, jakož dříve vídávala, než byla zbavena světla očí, pročež řekla: Za vše veleben Bůh i přesvatá císařová. Adléta řečená přisáhla na svaté Boží evangelium, že vše svrchu řečené je pravdivé, u přítomnosti bratra Porcheta, arcibiskupa Janovského, Jana Turkova de Clarasco, Petra z Andorie, a dostatečným svědectvím příhodných osob vše to jest stvrzeno. Léta Páně
(Juni 13.) 1315, dne třináctého června. Také vše to sepsáno bylo skrze Františka de Lombardino, veřejného notáře císařského dvora.

Čtvrtý zázrak.

1313 Ve jménu Páně Amen. U přítomnosti ctihodného pana Porcheta, arcibiskupa Janovského, a několika jiných svědků bratr František de Bartholomeo, náměstek mistra provincie Janovské, zároveň kvardián Menších bratří toho místa, mocí svatého poslušenství a Ducha svatého nařídil bratru Ranaldinovi z Placencie, aby dokonalou pravdu pověděl, nic nepřidávaje ani neubíraje, o dobrodiní čili zázraku, jejž Hospodin ukázal na jeho osobě skrze zásluhy nejjasnější císařové Markéty svaté paměti. Řečený pak bratr Ranaldinus, dlouho v řádě ve všem dobrém osvědčený, vypověděl takořka ze živé, trvalé
(Jun. 13.) paměti pravdu, jež jest takováto: Třináctého měsíce června já Ranaldinus sloužil jsem mši u oltáře svatého Eligia za duši paní a císařové, jakož obecně všickni bratří činí, zdráv

jsa na těle i na duši; avšak okolo deváté hodiny téhož dne 1313
trápen jsem byl velikými bolestmi břicha, jakož i celého těla do té míry, že když pro sklíčenost bolestí vyprázdněno bylo vše, cokoli jsem měl v těle, nemoha přijímati nižádného pokrmu ani nápoje ani léku pro nesnesitelné svírání, okolo kompletu se zbožností, s jakou jsem mohl, uslyšev dříve zázrak, učiněný na bratru Rolandovi z Cremony, obrátil jsem se ku přímluvě svrchu řečené císařové, takto jsa zmítán bolestmi, a řekl jsem: Ó nejsladší císařová Markéto, můžeš-li něco u Hospodina, pomoz mi, a hned jak jsem vypustil to slovo, vyvrhnuv, cokoli zbylo, což pamatuji se, že jsem dříve nikdy neučinil, získal jsem plné uzdravení ode všech bolestí, trápení a sklíčeností, nepochybuji, že zásluhou císařové. Stalo se v Janově léta Páně 1313 před několika věrohodnými svědky; a toto sepsáno jest skrze Leonina Grulla, veřejného císařského notáře.

Pátý zázrak.

Léta Páně 1313 ve hradě vedle Papie ležícím, jenž sluje Nazanum, přihodil se tento zázrak pro zásluhy císařové Markéty. Jakási urozená paní, jménem Florisina, vdova mající dobrou pověst, počala stonati krvotokem po mnoho dní tak těžce, že pro nedostatek sil nemohla se naditi nižádné pomoci lékařské, bojíc se, že v krátce skončí život. Rozhodla se tedy, že půjde do hradu Nazanu, kde bývala vdána, aby o svých věcech movitých i nemovitých učinila závěť. A když slyšela, nežli vyšla, od bratří Menších kázati o svatosti císařové Markéty a zřejmých zázracích, slyšíc též o ní od přicházejících z Janova tak veliké hlásání chvály, zaslíbila se jí tímto způsobem: Povolala k sobě zajisté jakousi svou sousedku, jménem Aldinu, pověsti chvalitebné, jež tehdy za svými vlastními záležitostmi umínila si jíti do Janova, již oslovila takto: Já stůňu na smrt, zbavena jsouc pomoci lékařův i sil; chci proto jíti do hradu Nazanu učinit pořízení o svých věcech, protože cítím, že v krátce odejdu z této bídy, kterou snáším. Ale protože Bohu nic není nemožného, uslyševši o ctnosti svaté císařové, zaslibuji se jí, žádajíc se vší oddaností, nadějí a důvěrou jsem jista, že na Bohu dosíci může zastavení mého toku a zdraví tělesného. A protože

1313 k hrobu jejímu osobně jíti nemohu, až ty budeš v Janově, navštíviš jí a obětuješ jí ten šat, jímž jsem celé tělo své obtočila, s uctivostí, žádajíc pokorně, aby mě ráčil Nejvyšší pro zásluhy císařové Markéty uzdraviti. Což vše jak pro Boha, tak z útrpnosti slíbila řečená Aldina, až by byla v Janově, pevně vyplniti. Co dále? Tato nemocná dopravena do hradu svrchu řečeného. Aldina odešla do Janova a třetího dne plníc slib šla k hrobu, obětovala slíbenou věc, žádala zdraví pro Florisinu, a ejhle, téhož dne a hodiny, jak se to stalo, jakož později vespolnou jich domluvou se ukázalo, řečená paní Florisina od svého neduhu úplně byla uzdravena. Což vše dostatečným svědectvím příhodných osob jistě jest potvrzeno, a zázrak tento také skrze Flocamonta z Comeny, veřejného schválením císařským notáře, jest sepsán.

Kapitola CXXIV.

Jak pan Jan, král Český, hrabě Lucemburský, proti Matouši, hraběti z Trenčína, s výpravou vytáhl léta Páně 1315, v měsíci červnu.

1315 Na potlačení svévolného, jakož i krutého násilí, jež zemi Moravské pleněním, pálením a odváděním lidí mnohonásobně a mnohým způsobem působil podnět ničemnosti, hrabě Matouš z Trenčína,[1]) svolal pan Jan, král Český, hojný zástup ozbrojenců jak z domorodců, tak i z cizinců, a léta Páně 1315 dne 21. května vyšed z Prahy směrem k Uhrám
Mai 21. postupoval:[2]) a hned když tento král vešel na Moravu, někteří Uhři, uslyševše [o tom] pověst, zasaženi jsouce strachem, tvrze, jež na hranicích a v zemi Moravské násilně byli obsadili, v nichž nedůvěřovali, že by se před tváří královou zachránili, založivše oheň sami o sobě dobrovolně spálili a utekli se k hraběti z Trenčína, svému pánovi. K hradu pak, jenž

[1]) O Matoušovi Trenčanském (srovn. výše kap. LXVIII.) nověji jedná Wertheim. Matthäus von Trencsin . . . Prg. reálky ve Štýrském Hradci r. 1890, o výpravě zde líčené zvl. str. 28 n.

[2]) Dne 29. května 1315 jest listina Janova datována v ležení u Brna (Reg. III., č. 261.).

sluje Veselí,[3]) vojsko královské přilnulo a při prvém útoku, 1315
po způsobě válečném žebříky přistavivši ke zdem, mužně ho dobylo; což když se stalo, řeka, jež sluje Morava, vojskem Českým překročena, a vojsko stanulo před hradem, jenž sluje Holíč.[4]) Tento zajisté hrad, jakkoli leží na hranicích Uherských, přece dříve náležel králům Českým, ale Matouš, hrabě z Trenčína, podrobil jej svému panství, když nebylo, kdo by bránil. Když pak vojsko královské vůkol hradu položené trvalo v obléhání, hle, řečený hrabě všecken svůj lid do boje připravený sebral, obležené na hradě osvoboditi chtěje blížil se k vojsku královu se střelami a kušemi, meči, kopími a štíty zprvu dosti mužně a nepřátelsky, pozvednuv mocný pokřik jazykem uherským. Když tedy tito Uhři lomozili a mocný křik zvedli, také střely a šípy jako sníh nebo prach metali, při první srážce postrach tak veliký vrazil ve vojsko královské, že veliká jeho část, jak se zdálo, dávala se na útěk a v útěku spásy hledala. Neboť mělo vojsko České strach a podezření, že podtaji se ukrývají krutější úklady; v ducha však odvahy oděl se tehdy Jindřich z Lipé, muž zajisté statečný, jenž jako druhý Juda Machabejský svým spolubojovníkům udělil stálost mužného ducha, a ty, kteří se dali na útěk, slovy i ranami mužně do boje nazpět volal, a tak s práporem královským, jenž s několika Němci nepohnutě na bojišti státi zůstal, vojsko České i Německé zároveň shromážděno šiky nepřátelské jako pavučinu trhajíc prorazilo,

Některé porazilo a mnohé mečem pobilo
A některé zajalo, jež provazem spoutalo.

Neboť padlo onoho dne, jak se vykládalo po různu, tu onde na místech lesnatých, jakož i otevřených sto padesát z Uhrů, ale jeden toliko z Čechů. Když posléze lid Uherský utekl, vojsko České nabylo palmy vítězné a kořisti. Že však daleko do Uher postoupiti a odtud potřebné potraviny dovážeti pro úkryty hustých lesův a nebezpečí cest vojsko

[3]) Veselí při řece Moravě, jižně od Uherského Hradiště (FRB. IV., 223., pozn. 2.)

[4]) Holíč (Weisskirchen, Alba ecclesia) v Uhrách při hranicích moravských. Listiny prozrazují přítomnost Janovu v táboře před Holíčem dne 12. července 1315 (Reg. III., č. 268.).

1315 královo nemohlo aniž se odvážilo, ale zásoby, jichž vojsko potřebovalo, ne bez těžkého namahání dovážely se z Brna, také král Karel Uherský králi Českému, jakož byl slíbil, s druhé strany na pomoc nepřišel, rozhodl se tedy král Český a jeho vůdcové připustiti s hrabětem z Trenčína přátelské smíření nějakého dohodnutí, jehož tento žádal, a tak domů se vrátiti. Tím se stalo, že když s obou stran, totiž královy a hraběte, zvoleno bylo osm rozhodčích, kteří by o příčině sporu jednali, král se svými ustal od obléhání Ho-
Jul. 25. liče a vešel do Brna v den svatého Jakuba apoštola.[1]) Měl pak na této výpravě král Český tisíc pět set mužů po způsobu Švábském co nejvhodněji vyzbrojených, těch však, kteří oděni jsouce v brnění a krunýře, a na hlavách majíce železné helmy a přílby bojovali kopími, dřevci, šípy, kušemi a střelami, v bitvě bylo několik tisíc a téměř nesčíslné množství. Jak veliký však byl počet oněch nepřátel Uherských, o tom mne nižádná bezpečná zpráva nepoučila.

To jest mně jisté, a často skrze mnohé shledáno:
Národ Uherský nemá cviku ve zbraních,
Ale když svádí válku nebo boj,
Nosí úzký kožich (krzno) nebo sukni za oděv,
Jenž příliš jest úzký, jímž silně stahuje údy.
A tak se chystá do války, potom hledí,
Aby měl hbitého koně a vhodného do běhu.
Mnohé zasahuje kuše jeho, již rychle napíná,
Rány nemalé působí, sem tam létaje po nivách.
Nechce bojovati stoje tiše, ale on
Buď prchá, buď žene někoho, tak srážce se vyhýbá,
Jež se stává krutou, šetří-li se způsobu švábského.
Chceš-li však věděti, způsobuje velké nebezpečí střelami,
Kuši rychle napínaje a střileje,
Se všech stran se kryje takovýmto uměním,
Neboť střílí v před i v zad, což můžeš uvěřiti Petrovi.
A nikoho nešetří Uhři v letu střel;
Abys nestal se mrtvolou, nebudiž ti nepřítelem Uher;
Také všecky vlasy pomazané sádlem nebo tukem

[1]) Podle listin byl král Jan v Brně ještě 31. července 1315 (Reg. III., č. 271.).

Mívá lid Uherský a mysl nevzdělanou. 1315
Je lid ten lehkomyslný, překrutý krutými střelami, [6])
Jak velice tě tísnil, Moravo, kolik zlého způsobil
Tobě lid Uherský, nemůže se říci ani vypsati,
U svých dveří v sousedství máš tyto nepřátele,
Jimž nechť vyrve tě Kristus, a to ať brzo se stane.

Rovněž léta Páně 1315 okolo svátku svatého Jakuba Jul. 25.
nastalo po přílišném suchu tak veliké rozvodnění vod potopě podobné v některých krajinách Čech a Moravy, jaké zřídka kdo se pamatuje, že by v našich dobách bylo povstalo; zvláště však řeka Labe vystupujíc ze svého řečiště ubírala se po okolních rovinách, zaplavovala stáje a odnášejíc s sebou také sýpky zbořila přemnohé mlýny; potom do té míry se řeky rozvodněné vzduly, že v osadách u břehu ležících přes ploty a vrata přemnozí lidé v člunech se plavili.

Téhož roku na různých stranách nalezeno jest velmi mnoho kacířů, o nichž shledáno, že pominuvše a pohrdše klíči církve v některých tajných úkrytech zpovědi své konali jiným laikům, a z těch čtrnácte různého pohlaví v jednom měsíci v Praze jest upáleno, většina přijavši kříž [7]) slíbila konati pokání.

Kapitola CXXV.

O zvolení dvou králů v říši Římské. Jak po smrti nejjasnějšího císaře Jindřicha VII. dva Němečtí králové z nesvornosti byli zvoleni.

Po úmrtí zvěčnělého císaře Jindřicha VII., totiž léta 1313 1313
v měsíci září, ctihodní páni arcibiskupové Petr Mohučský, Sept.

---

[6]) Verš tento čte se již také v kapitole LXVIII.

[7]) Zdá se, že autor naráží na ustanovení (synody Toulonské z r. 1229), podle něhož ti, kdož po obvinění z kacířství odvolali, musili mimo jiné pokání také po nějaký čas (nebo po celý život) nositi na šatech přišité znamení kříže. — O kacířích těchto (o nichž Loserth nesprávně se domnívá, že to byli Fraticelli) srovn. Haupt, Waldenserthum und Inquisition im südöstl. Deutschland. Freiburg 1890 (zvláštní otisk z Deutsche Z. für Gw. I. a II.) str. 23. n.

1313 Balduin Trevírský a Jan[1]) Kolínský u Koblence spolu se sešli, aby pro svatou tehdy uprázdněnou říši o vhodného knížete se postarali.[2]) Ale jakož jsem já tehdy tam osobně jsa přítomen viděl, o záležitosti tak nesnadné v obmezeném čase shodnouti se nemohli, z jednomyslné úrady jinou širší lhůtu ke schůzi a k jednání si ustanovili, do níž přání a úmysl
1314 jiných kurfirstů vyzvěděti minili. Posléze v nejblíže následu-
(Jun.) jícím měsíci červnu opět na místě svrchu řečeném též tři arcibiskupové u přítomnosti slavných poselstev ostatních knížat mínění o tom, kdo by za knížete Římského měl býti zvolen, vespolek horlivě zkoumali a jako před tím, poněvadž přání jejich nesouhlasila, podruhé již nikterak nebyli svorni. Neboť arcibiskup Jan[1]) Kolínský, porušen jsa slibem třiceti tisíc hřiven, k čemuž ho pobádal duch lakotný, chtěl zvoliti za krále jenom Fridricha, vévodu Rakouského, syna Albrechta, krále Římského, naproti tomu arcibiskupové Trevírský a Mohučský pokoušeli se na vrchol císařství povznésti Jana, krále Českého, poslové pak ostatních knížat počali se každý jiné strany přidržovati. Posléze když vznikal takový rozkol mezi voliči a pobouření mezi lidem, jakýsi rytíř povstav, kyna rukou svou k mlčení, toto mluvil před námi a veškerým lidem tam shromážděným: O knížata, vece, a vyslanci knížat nepřítomných, pan Mohučský, jenž při volbě v době uprázdnění svaté říše bývá, jak známo, děkanem všech knížat, z moci této říše vám poroučí, aby, kdo při volbě knížete Římského právo své podržeti a vykonati chce, tohoto roku dne 20. října do Frankfurta přišel a tu přání své vyložiti neopominul; kdo nepřijde, práva svého na tento čas se zbaví. Když tento nález byl pronesen, všichni bez prodlení odtud jsme se rozešli. Zatím arcibiskupové Trevírský a Mohučský uvažujíce, že na Jana, krále Českého, pro nedostatek zákonitého věku, jenž totiž tehdy teprve v sedmnáctý rok počal vcházeti,[3]) ostatní voliči nechtějí obrátiti své hlasy, aniž oni dva připustiti chtěli vévodu Rakouského, poslavše posly k Ludvíkovi,

---

[1]) Má se čísti Jindřich (srovn. svrchu kap. XCVI., pozn. 2.).

[2]) O sporné volbě srovn. Mühling, G. der Doppelwahl d. J. 1314. Dissert. Mnichov 1882; novější literaturu registruje Loserth, G. d. spät. MA. str. 257, z níž srovn. zvláště: Schrohe, D. Kampf d. Gegenkönige Ludwig u. Friedrich um d. Reich. Berlin 1902 (Hist. Studien XXIX).

[3]) Král Jan stál tehdy v osmnáctém roce (narozen 10. srpna 1296).

vévodovi Bavorskému, povzbuzujíce ho zvali, aby o vrchol 1314
uprázdněné říše nikterak neváhal se přičiňovati. Tento zajisté vévoda Ludvík téhož roku v měsíci únoru předcházejícím proti Fridrichovi, vévodovi Rakouskému, v bitvě na otevřeném poli zvítězil,[4]) jakož i zajal okolo tří set z hrabat, ministeriálův i šlechticů svobodného stavu, mužů slavných, pročež následkem toho jméno jeho proslavené a vynikající sláva jeho v uších mnohých knížat šíře se rozcházela. Obdržev tedy toto šťastné, jakož i nenadálé poselství, hned dal se na cestu, přišel k arcibiskupům Mohučskému a Trevírskému, kde následkem rozmluv vespolného hovoru přirozená jeho a laskavá horlivost příznivě naklonila k dosažení úmyslu jeho mysli těch knížat, jež byl navštívil. Nicméně Fridrich, vévoda Rakouský, sem tam posly své posílal, dary sliboval, a kde slovo k dosažení nedostačovalo, přistupovaly peníze. A tak po uplynutí napřed stanoveného času, hle, přiblížila se doba volby, a k odchodu do Frankfurtu každý z kurfirstů pokud může nejmocněji a nejslušněji se uchystati pospíchá. Tedy léta Páně 1314 dne
26. října[5]) tak veliké množství knížat, hrabat a rytířstva ku Oct. 26.
podivu se sešlo ve Frankfurtě, jak veliké a jaké v našich dobách, jak se vykládá, pospolu nebylo spatřeno. S této strany na břehu řeky Mohanu proti straně severní leželo vojsko Ludvíka, vévody Bavorského, a jeho stranníků, a na druhé straně této řeky proti poledni umístil se Fridrich, vévoda Rakouský, se svými pomocníky. Pročež v den svrchu řečený, jenž tehdy připadl na svátek svatého Lukáše evangelisty,[6]) asi o deváté hodině arcibiskupové Petr Mohučský, Balduin Trevírský, Jan, král Český, Valdemar, markrabí Braniborský, osobně tam jsouce přítomni, Ludvíka, vévodu Bavorského, za knížete říše Římské a ochránce církve zákonitě vyvolili a přijali. S druhé však strany v téže hodině Jan,[7]) arcibiskup Kolínský, Rudolf, vévoda Bavorský, bratr Ludvíka tehdy zvoleného, a Jan, vévoda Saský, hlasitě

[4]) Kronikář míní bitvu u Gammelsdorfu, která však nebyla svedena v únoru, nýbrž dne 9. listopadu 1313.

[5]) Datum jest mylné, volba konala se již o týden dříve; srovn. níže pozn. 7.

[6]) Sv. Lukáše připadá na 18. října, není tedy datum správné; srovn. pozn. následující.

1314 prohlásili, že Fridrich, vévoda Rakouský, jest králem Německým.[7])

O jak veliký lomoz tehdy nastal a jak veliký hluk.
Protivná strana hlučí, jiní naproti tomu volají,
I vzniká hned v lidu mnohý poplach.
Ti chválí Ludvíka, jiní Fridricha.
A kdyby tam nebyl tekl Mohan, byla by z toho
Hned ohromná válka vznikla nebo zápas,
Jenž byl by porazil tyto a jiné zabil.

Potom jedno vojsko na protivné sobě udeřiti nemohlo, protože toliko vodou přechod byl volný. Město Frankfurt po
Oct. 23. tři dni bylo uzavřeno, třetího pak dne po vykonané již nesouhlasné volbě,[8]) když město mělo býti otevřeno, Fridrich, vévoda Rakouský, časně z rána před úsvitem, ustupuje jal se hýbati svým táborem; neboť lid jeho snášel tam krutý nedostatek hladu, a poněvadž tehdy měl vojsko mnohonásobně menší nežli vévoda Bavorský. Když pak on odtáhl, Ludvík, nový král, s mnohými knížaty a osmi tisíci ozbrojenců, sedících na velikých koních válečných, do města Frankfurta, kdež mu všickni vyšli vstříc a jej vítali, vešel a vtáhl a odtud, zdržev se krátkou dobu, do Ach odešel a skrze pana Petra, arcibiskupa Mohučského, tam na stolec královský po-
Nov. 25. sazen, jakož i korunou královskou spolu s Markétou, chotí svou,[9]) slavnostně ozdoben. Neboť ukázal týž arcibiskup Mohučský papežská, jakož i císařská privilegia, že po právu jím vykonána býti má korunovace králů Německých. Slyše pak Jan,[1]) arcibiskup Kolínský, že Mohučský Ludvíkovi korunu vložil, sám chtěje vykonati svůj obvyklý úřad, ve svém městě

---

[7]) Udání kronikářova o volbě nejsou přesná, ani datum dne, ani hodiny neshodují se s pravdou: nebylať obojí volba vykonána touž hodinu, nýbrž Fridrich zvolen byl dne 19. října 1311 v Sachsenhausen, Ludvík dne 20. října ve Frankfurtě: vedle voličů v kronice zmíněných hlasoval pro Ludvíka také vévoda Sasko-Lauenberský, kdežto Fridrichovi mimo hlasy nahoře uvedené připadl také hlas český, odevzdaný od Jindřicha Korutanského, který dosud užíval titulu krále českého.

[8]) Dne 23. října.

[9]) Choť Ludvíkova slula Beatrix. Korunovace v Achách vykonána dne 25. listopadu r. 1314.

Bonnu v měsíci lednu podobně korunoval Fridricha,[10]) vévodu 1314
Rakouského; následkem toho bude se moci dobře říci: (Nov. 25.)

Různé nastávají zákony, když jsou dva králové.
Když jsou dvě hlavy, tehdy život nemůže býti bezpečen,
Pod jedinou jen hlavou budeš moci řádně žíti,
Jeden buď kníže, několik vedle sebe nežádám,
Neboť věřím jakémusi mudrci dobře řkoucímu:

Trvající věci, vece, nechti špatně býti pořádány, a není dobrý větší počet knížat, jeden tedy kníže.[11]) Z nesvornosti těchto dvou králů tedy všude vznikají sváry, svádějí se porůznu boje a skoro na všech stranách Německa vznikají nebezpečenství nekonečná. Švábsko, Alsasko a hořejší hrabata Rýnští, vyjímajíc pouze několik málo, přinášejí pomoc Fridrichovi: Špýr však a Worms, Mohuč, Kolín s Norimberkem a Augsburk s mnohými biskupy těchto měst a hrabaty dolního Rýna věrně stojí při Ludvíkovi. [Arci]biskup však Kolínský, hrabě Nassavský, a Kraft, řečený z Hohenlohe, jakkoli přemnoho protivenství snášejí, přece až posud při Fridrichovi státi neustávají; podobně [zas] hrabata Ludvík z Oettingen a z Weinsberku, jakkoli statky své měli ve Švábsku, přece na Fridricha mužně dorážejí. Tak vše jest uvedeno ve zmatek, odevšad povstávají války; také úžas prudký u všech, kdož o tom slyšeli, vzbuzovalo, že Rudolf, vévoda Bavorský, svornost mnohonásobně učiněnou s bratrem svým Ludvíkem porušil a na porok tohoto bratra svého Fridrichovi Rakouskému hlasem i silami až posud přispívati neustává. Dále úhonu cti, kterou týž Rudolf z opovrhnutí bratrem utrpěl, brzo pocítil, neboť sám jakýmsi spravedlivým soudem Božím, totiž zákonitým nálezem jsa odsouzen, vypuzen jsa z celého svého vévodství jest ve vyhnanství a ve Wormsu, spokojuje se toliko šesti sluhy, jako uprchlík v cizině tráví. Toto pak osidlo svržení choť jeho, z Nassavska zrozená, ničemným podnětem sosnovala, neboť chtějíc zabrániti Ludvíkovi, aby nedosáhl císařství, sama sebe i chotě s dědici v největší záhubu uvedla. Símě zajisté nesvornosti mezi těmito bratřími zasíti tato žena

[10]) Kronikář se zase mýlí; korunovace Fridrichova v Bonnu nestala se v lednu, nýbrž téhož dne jako Ludvíkova, totiž 25. listopadu 1314.

[11]) Loserth (str. 369., pozn. 3.) upozorňuje, že tato slova jsou ohlasem spisu Tomáše Akvinského De regimine principum.

1314 proto hleděla, aby totiž, když by Rudolf pokořil Ludvíka, potomstvo jeho po zahynutí bratrově panství v celých Bavořích zaujalo. O úmyslu věrolomného a zavržení hodného, jímž někdo touží obohatiti sebe a potomstvo z dědictví cizího! O jak slepá jest touha po cti světské a žádostivosti lidské, jež bratra odlučuje od bratra a navádí v nepřítele. Ne neprávem bude moci žalostné nářky vydávati sjednocenost přirozené lásky, že ti, jež původní zrození vyvedlo z téhož kořene, uvolnivše a zanedbavše svazky přátelství, z touhy dosíci důstojnosti strojí proti sobě skryté úklady a zřejmé též podněcují spory. Neboť Albrecht, král Římský, otec tohoto Fridricha, a matka Ludvíkova z téhož [mateřského] života vyšli. Tato blízká souvislost příbuzenství nikterak není na překážku, že až posud, jakýmkoli způsobem mohou, tito příbuzní hledí vespolek proti sobě zle jednati. Neboť od první doby zvolení svého oni sami, jakož i lidé jejich brzy okolo Špíru, brzy okolo Augsburka a tu onde častěji proti sobě bojovné šiky velmi silné obrátili, přece však posud rozhodnou bitvou na poli válečném spolu se nesrazili, ale kteří byli slabší, raději volili ustoupiti silnějším, nežli při pochybném zápase snad postrádati vítězství. Přece však na rozličných stranách přívržencům obou častěji (navzájem) působena opětovná nebezpečenství, a zvláště Fridrichovi v krajině, jež slove Schwitz a Uri, skoro dva tisíce bojovníků lidem dosti neozbrojeným a nízkým jest zničeno mečem a řekou, při čemž Leopold, bratr jeho, sotva vyvázl.[1]) Jestiť nyní rok
1315 Páně 1315, od volby pak těchto dvou králů druhý, a posud není bohužel konec nesvornosti a skonání nákazy této, posud koule se točí, ale pranic se neví, kdy a kde počne usedati.

Ale kéž by to Bůh brzo zpusobil, aby svornost nastala
Mezi temito králi, aby nezhynula vznešená setba.

---

[1]) V bitvě u Morgartenu, svedené dne 15. listopadu 1315

Kapitola CXXVI. 1315

O zajetí Jindřicha z Lipé a o některých příhodách. Jak pro zajetí Jindřicha z Lipé spor v království Českém vznikl a proto pan arcibiskup Trevírský s arcibiskupem Mohučským do Prahy přišel.

Od počátku vstoupení svého do Čech slavný král Jan často míval u sebe přemnoho hrabat a šlechticů z Němec, vynikajících moudrostí jakož i mocí, na jejichžto radu spoléhaje skoro všecky jednotlivé záležitosti svého království zařizoval, jimž i střídavě královská důstojenství a úřady svěřoval. Když však viděli pánové království Českého, že nejednou od tajných jednání králových bývají oddalováni a že zisk a peníze, jež dříve bráti byli uvyklí, dostávají se rukám z cizího národa, závist, která úklady strojí příznivým výsledkům cizím, v srdcích některých šlechticů neváhala mocně se zakořeniti.

Neboť mívají v obyčeji kterékoli národy, že příchozích
Z cizí země nemohou vedle sebe dobře snášeti,
Tak aby se obohacovali příliš a nad nimi panovali.
Smísí-li se však nebo viděti-li, že pospolu bydlí
Národové z různých zemí, netouží leč po válce;
Toho domorodec snésti nemůže, aby ho cizinec
Utlačoval nebo urážel, ale aby s [rodné] nivy ustoupil,
To žádá a prosí a plnou mocí usiluje o to.

Pročež šlechticové z království často soukromé hromady a důvěrné rozmluvy konali, všecky cesty, které dovedli, s tajenou péčí na vykořenění Němců z království vymýšleli, posléze před tvář královskou s takovýmto oslovením se představili: Králi a pane, řkou, vaše přirozená bedlivost zřejmě rozumí stavu království a poměrům lidu, nicméně však i o tom výklad učiniti zevrubněji dohání nás sama věrnost, jíž jsme vám zavázáni. Hle, tito cizinci, kteří jsou v království, spolu slouží lakotě, komoru královskou olupují, hojná péče jen k tomu je pobádá, aby peníze dovoleným i nedovoleným způsobem shrabovali a odváželi, hrady a statky království mnohé v moci mají, a přece mír po silnicích zjednati nestačí, aniž o to usilují. Kdybyste však nám, kteří jsme v království zrozeni a králi sloužiti ochotni, králi a pane, hleděli věřiti

1315 a důstojenství zemská odevzdati, nejlépe byste se mohli všem těmto nesnázím vyhnouti, skrze vás by se mír dál, král i království by prospívalo, a peníze, které tak nyní se vyvážejí, zůstávaly by v království. Tolikráte doléhání této nevčasné žádosti s připojováním hrozeb opětováno, že posléze vyslyšeno, oč žádáno. Pročež pan Berthold, hrabě z Henneberka, Oldřich, lantkrabě z Leuchtenberka, vyšli z Čech, mladý Dyten de Castello s některými jinými urozenými Němci vyšel z Moravy a vrátil se domů, a velmoži Čeští uvázali se úplně v záležitosti královy a království. Tedy léta Páně 1315 v mě-
Apr. síci dubnu, pátého roku kralování krále Jana Jindřichovi z Lipé v Čechách, Ješkovi z Wartmberka na Moravě se souhlasem skoro všech šlechticů království skrze krále samého všecky záležitosti královské opět byly svěřeny. To když se tak dálo, mír, v nějž se doufalo, nenastal. Denně následovala výprava za výpravou, vymahání za vymaháním, důchodu králi, jak jsme myslili, nepřibylo, ale z urbury Kutnohorské a mince, jež tehdy každý týden králi platiti měla po pěti stech nebo šesti stech hřivnách, král přijímal často jen šestnácte týdně na výlohy královské, všecky ostatní pak peníze rozděleny byly, jak určil Jindřich z Lipé, jenž byl komorníkem.[1] Zatím, že se naň štěstí usmívalo, vzrostl Jindřich z Lipé nade všecky, kdož byli v Čechách, vzrostla zároveň i jeho pověst, sláva, dvůr a nesmírné služebnictvo, tak že když vycházel, následující a předcházející družina jeho panošův a rytířů stala se mnohem četnější nežli králova. Vše podléhá jeho pokynům a jeho rozkazům; král ho poslouchá i veškeren národ; ale pověz mně, po čem nyní se táži:

O ty štěsteno, jež se měníš jako měsíc
A neumíš státi, jestli že takto žádáš si bydleti
Pod trvalým údělem, hle, prosím tě, abys i toto chtěla.
Hle, já štěstěna, kdybych stála pod jednou náhodou
A neměnila se, nikdy bych neslula štěstěnou.
Neboť kolo mé zřídka dovede státi, ale skoro celé
Denně jest pohnuto, činí odtud dobré, brzo zlé sliby,
Tohoto utlačuje a potom vysoko povznáší, a hned zase zpět,

---

[1] Jindřich z Lipé byl nejvyšším maršálkem a podkomořím; nejvyšším komorníkem byl tou dobou Petr z Rosenberka.

Kdo sedí na trůně, počíná roven býti rolníkovi. 1315
Kdo stojí, hlediž, aby nepadl[2]) a tak se nestal
Posledním z prvního, když usedne na místě posledním,
A nechť nezoufá člověk, drží-li se ho snad
Osud, ježto tak jest tvrdý; taková práva se mění.

Když tedy Jindřich z Lipé stál na vrchole šťastných výsledkův, obklopen jsa mocným zástupem přátel a sluhů, tak že si myslil, že nemůže býti oklamán ani svržen, hle někteří velmoži z království, jejichž jména pokládal jsem za zbytečno zapsati v této knize, poněvadž jsou známa, pod záminkou jakési věrnosti přistoupili ke králi a řekli: Tajné úklady lstivého podvodu vám, králi a pane, Jindřich z Lipé nastrojiti zamýšlí, jimž nebude-li v čas zabráněno, bezpečí života a hodnost královská bude od vás odňata. K těmto tajným domluvám upřímnost králova i královnina, nepředvídajíc budoucnosti, důvěřivého sluchu přiklonila, a oba udělili souhlas, aby Jindřich vhodným způsobem byl jat. Následkem toho Jindřich z Lipé léta Páně 1315 dne 26. října na hradě Oct. 26. Pražském před tváří královou skrze Viléma z Valdeka řečeného Zajíce rukou zbrojnou jat a hned uveden na hrad Týřov,[3]) kde ve věži pod stráží dvanácti mužů v okovech spjat bedlivě byl střežen. Což když se stalo, hned na všech stranách království nevypravitelné povstaly nepokoje, všude viděti požáry a plenění a bědování, a skoro celé Čechy počaly pěti: Běda, ach běda! Neboť veškeren rod Jindřicha z Lipé, jenž sluje z Hronova,[4]) se svými přívrženci a přibranými cizími lupiči v jedno se spojil a na porok králův v městě Českém Brodě s pěti sty těžkooděnců se postavil. Neboť chtěli tím králi nahnati strachu a zajatého Jindřicha takto vyrvati neb aspoň Horu Kutnou nebo některé z okolních měst nepřátelsky obsaditi. Zatím Boleslav, vévoda Vratislavský, bratrovec králové Elišky, ku králi přišel a slovy útěchy a slíbenou pomocí mocnějšího ducha mu dodal. Tak tedy král,

[2]) I. Korint. 10, 12.

[3]) V latinském textě jest jméno Angerbach, František Pražský, který tuto zprávu opakuje, udává při tom jméno Týřov. Dle domněnky (nepříliš zaručené) jest Angerbach německé jméno pro Týřov (srovn. Sedláček, Hrady a zámky, VIII., str. 62., pozn.).

[4]) O Hronovicích srovn. Palacký I. 2, str. 469; II. 1, str. 362 n.

1315 jenž do krajin Rýnských přivést vojska osobně se vydati byl umínil, místo sebe královou o svátku Narození Páně odeslal k Ludvíkovi, králi Římskému, strýci královninu, a sám král zatím s Vilémem, řečeným Zajícem, Petrem z Rosenberka a s přáteli Tobiáše z Bechyně proti nepřátelům mužně na odpor se postavil a tři měst, totiž Mýta, Poličky, Jaroměře, jež Alžběta králová, řečená Hradecká, totiž macecha králové Elišky, jako věno držela, se souhlasem obyvatelstva oněch měst dobyl. Neboť tato vdova po dvou králích Českých Jindřicha z Lipé pro věrnost a přátelské služby zvláštní přízní co nejmilostivěji obmyslila, následkem čehož počala státi na straně králi Janovi protivné.[5]) Svádějí se tedy, když zástupy nepřátelsky se potkávají, tu onde částečné srážky a brzy toho, brzy onoho poráží meč, a jiný odveden v zajetí. Těch pak všech, kdož bojují proti králi, vůdcem byl Jan z Wartmberka, syn Benešův,[6]) muž zajisté velkodušný, statečný a rytíř přeslavný, jenž když dorážel na jakousi tvrz kostelní
1316 u Hradce, jež slove Kostelec,[7]) totiž léta Páně 1316 o vigilii
Jan. 5. Zjevení Páně,[8]) udeřen byv ve tvář střelou z obléhacího stroje, tam ihned skonal.

Statečný tento rytíř činy nepatrné konati
Zřídka byl zvyklý, ale sláva jeho vzrostla
V mnohých zemích. Chcete-liž poznati, kdo to byl?
Byl on jinoch udatný a zrozený z krve
Urozené, štědrý, odvážný, v činech bystrý,
Cokoli směřovalo ke cti, to měl rád.
Odtud rač mu dáti, Kriste, místo pokoje,
Aby náhlá jeho smrt nebyla zbavena věčného života.

Přece však skvrna zlé pověsti nemálo zatemnila slávu tohoto rytíře Jana, protože tři hrady Moravské, Veveří, Bzenec a Hradec,[9]) jež od krále na dané slovo v léno byl přijal, byv požádán a králem k tomu napomenut, nikterak nevydal.

---

[5]) Srovn. k tomu Palacký II 1., str. 420. n., Bachmann, G. Bohmens, 751 n.

[6]) O nem Palacký II. 1., str. 367.

[7]) Kostelec nad Orlicí.

[8]) To jest dne 5. ledna 1316.

[9]) Hradec u Opavy.

Když toto se dálo, pan Petr z Rosenberka uvažuje, že 1316
osvobození Jindřicha z Lipé na dlouho se protahuje, panenskou dceru jeho, jež mu snubním prstenem zasnoubena byla, odmítl a tak spojil se manželským sňatkem s paní Violou, vdovou po mladém králi Václavovi, dcerou vévody Těšínského, se svolením krále Jana. Tímto sňatkem Petr z Rosenberka úže byl připoután ke králi a dokázal, že rozloučil svazek přátelský i s příbuzenstvím toho, jehož dceru byl zamítl. Posléze jakkoli král na poli před hradem Budyní s vojskem z Polsky a z Míšně shromážděným leže, mocnějším se stal, nežli všickni jeho nepřátelé, přece obával se úkladů skryté zrady, jichž by se mu mohlo dostati jak od domácích, tak od cizinců, i poslav posly, pana Balduina, arcibiskupa Trevírského, strýce svého mnohonásobnými prosbami zval, aby do Čech přišel; jenž po způsobu milujícího otce touže přispěti sklíčenému synovi spolu s panem Petrem, arcibiskupem Mohučským, léta Páně 1316 v měsíci dubnu přišel do Čech se čtyřmi sty velikých koní a vybraným rytířstvem i slavným vojskem. Dne 26. téhož března, když oba arci- Mart. 26.
biskupové do Prahy přišli, počato jednání o Jindřicha z Lipé, a po mnohém prostředkování dovedeno k tomu, že dav do zástavy devět hradů a určiv králi za rukojmí šest ze šlechticů zemských, Jindřich z Lipé, jenž šest měsíců ležel v Týřově jat, dne 17. dubna sproštěn vazby, aby se mohl Apr. 17.
s králem volněji shodnouti.[10])

Tehdy nové věci se jednají, a jednání se obnovuje,
Ale co by nastalo, nikdo nevěří, že ví.

V téže době kometa jakási dosti značná ke straně severní v měsíci listopadu se ukázala, která koncem měsíce února svůj běh a období skončila. Tato kometa trvala od svátku svatého Ondřeje až po Matěje.[11])

Téhož času, totiž léta Páně 1316, v den svatých Ti- Apr. 14.
burcia a Valeriana[12]) ohněm domácím, jenž v ulici Židovské

[10]) Listina o smíření Janově se stranou Jindřicha z Lipé datována jest dne 12. dubna 1316 (Reg. III., č. 305); smíření Jindřicha z Lipé s Petrem z Rosenberka následovalo dne 25. dubna 1316 (tamže č. 309.)

[11]) Sv. Ondřeje jest 30. listopadu, sv. Matěje 24. února.

[12]) Dne 14. dubna.

1316 počav, rozšířil se až ku bráně svatého Martina ve zdi, město Pražské záhubně jest spáleno; po tomto požáru opět dvanáctého dne jiný převeliký oheň okolo chrámu svatého Valentina následoval.[13])

Cokoli jsem zde až posud zaznamenal, nesnažil jsem se proto napsati, jako by mně z toho byla nějaká zábava, ale aby každý, kdo toto přečte, poznal, jak náhle svět a žádost jeho pomíjí.[14])

O prvorozeném synovi Jana, krále Českého.

Mai. 14. Léta Páně 1316 dne 14. května o hodině prvé v městě Pražském narodil se Václav, prvorozenec pana Jana krále a paní Elišky, králové České a Polské, při jehož zrození nastala radost a plesání všem, kdož milovali prospěch králův a krá-
Mai. 30. lovství. Tento chlapec dne 30. května, totiž na hod Boží svatodusní, v hlavním chrámě Pražském u přítomnosti pana Balduina, arcibiskupa Trevírského, biskupů pana Jana Pražského a pana Heřmana Prizrenského[15]) skrze pana Petra, arcibiskupa Mohučského, při čemž všichni plesali a volali z radosti, křtem posvátné vody slavnostně jest znovuzrozen. Tento
Sept. chlapec v měsíci září doveden na Křivoklát, přikázán panu Vilému Zajíci a v měsíci březnu neporušen do Prahy zpět dovezen.

Kapitola CXXVII.

Jak pan Jan, král Český a Polský, s panem Balduinem, arcibiskupem Trevírským, při řece Nekaru proti Fridrichovi, vévodovi Rakouskému, bojoval léta Páně 1316.

Když pan Jindřich z Lipé prostředkem několikerého vyjednávání a slibů z okovu svého zajetí byl vysvobozen, nový zmatek prvého horší vznikl, a mír, v nějž se doufalo,

[13]) Srovn. Tomek I², str. 521.

[14]) Loserth se domníva, že tento odstavec připojen od opata Petra teprve později; srovn. úvod.

[15]) Heřman, biskup Prizrenský (?) z řádu Dominikánskeho, objevuje se v l. 1315—1316 jako suffragan biskupa Pražského; srovn. Reg. III., č. 241, 306.

nikterak nenásledoval. Nejprvé totiž jacísi šlechtici, příbuzní 1316
Jindřicha z Lipé, slovy mírumilovnými lstivě králi učinili mnoho slibův o zachování míru, ale ponenáhlu propukli ve zjevné nepřátelství. Zatím pan Ludvík, král Římský, slyše, že Fridrich, vévoda Rakouský, jeho sok, skrze Švábsko při Rýně se silným množstvím lidí postupuje, poslal panu Janovi, králi Českému a Polskému, a pánům arcibiskupům Petrovi Mohučskému, Balduinovi Trevírskému do Čech své posly a listy a žádal, aby mu přispěli na pomoc. Tak hned přijato, oč žádáno, co hledáno, nalezeno. Král Jan tedy, vyhovuje žádosti všech šlechticů z království a chtěje se postarati království svému o mír, jenž by po něm byl zachováván, pana Petra, arcibiskupa Mohučského, ustanovil místo sebe hejtmanem království a sám se strýcem svým, panem Balduinem,
arcibiskupem Trevírským, v oktávě svatého Vavřince[1]) vyšed Aug. 17.
z Prahy táhl ke králi Římskému. Málo pak šlechticů Českých král s sebou ve vojště svém vedl, ale přibrav si lidi pana Trevírského také z různých stran Německa přemnohé si přidružil. Ti
tedy, král i arcibiskup, dne 30. srpna s Ludvíkem, králem Aug. 30.
Římským, blíže Norimberka se sešli a směrem k Esslingám, městu Švábskému, kde vévoda Rakouský byl táborem se položil, společně postoupili. Ludvík tedy Fridricha nepřátelsky navštívil a s takovou odvahou se k němu přiblížil, že vojska jich obou dělila jen řeka, která sluje Nekar, oba přiblížili se ku břehu a očima strach budícíma i vtipy nenávistnými vespolek neustali na se pohlížeti. Ležel však Fridrich opatřen opevněním na vrchu, Ludvík v údolí, mohl tedy Fridrich, když by byl chtěl, jiné napadnouti, ale nikoli býti napaden. Potom když tato knížata po pět dní proti sobě nepřátelsky ležela a s obou stran po různu přemnoho škody utrpěla, ejhle
dne 19. září v neděli v hodinu večerní zvedl se mocný křik a Sept. 19.
zvěstována hrozící bitva, na pokřik vstali knížata, zbrojili se rytíři, prapory a odznaky přílbic se zdvihaly. Nebo ti, kdož byli se strany Ludvíkovy, napřed počali boj, snažili se přejíti řeku k nepřátelům jakkoli s obtížemi, oni však, pokud mohli, postavili se na odpor. Celá však váha bitvy otáčela

[1]) Tedy dne 17. srpna 1316; ještě dne 16. srpna byl Jan v Praze (Reg. III., č. 336.).

1316 se ve středu vln Nekaru, tak že tam sveden byl boj hlavní, některé pohltila řeka, jiné zabil meč, některé, kteří neuprchli, zadržel nepřítel; tento boj trval až do západu slunce. A tak vojsko Ludvíkovo s pomocí Boží zvítězilo, a z těch, kteří byli s Fridrichem, dvanácte hrabat s jinými sto a čtyřiceti, rytíři a muži rytířskými zajalo.[2]) Tisíc pět set pak koní v téže bitvě bylo zabito. V šiku tohoto zápasu při srážce pan Jan, král Český a Polský, rytířským pásem byl opásán a jiné přemnohé opásal a téhož dne jako nový rytíř přeslavně zápasil, že to k úžasu bylo vidoucím. Následujícího pak dne král Ludvík pro dovezení zásob počal s vojskem svým postupovati k Heilbronnu, aby takto více jsa ozbrojen prudčeji mohl doražeti na Fridricha, svého soka. Táhl pak tedy i Jan král Český, spolu s panem Balduinem, arcibiskupem Trevírským, k Lucemburku, svému vlastnímu hrabství, kdež dosud zůstává, a nevím, kdy se vrátí do Čech, země své.[3]) Potom Fridrich, vévoda Rakouský, nevyčkal návratu krále Ludvíka, ale jal se postupovati se svými podél Rýna vzhůru. Mezitím pan Petr, arcibiskup Mohučský, jenž místo krále Jana v Čechách byl zůstal za hejtmana, o mír usiluje dle sil, ale že oklamán byl sladkými řečmi šlechticů, bohužel vůbec žádný prospěch míru nenásleduje jeho práci. Vida pak týž Mohučský, že slovy lichotnými v království nic neprospívá, ale že všude zla nesvornosti přibývá, posléze omrzelostí jsa veden
1317 a též Ludvíkem, králem Římským, povolán léta Páně 1316[4])
Apr. 8. dne 8. dubna v oktávě Velikonoční z Prahy vyšed, směrem k Norimberku, kde ho král Ludvík očekával, obrací kroky své, a když on odešel a pan Jan, král Český, rovněž byl nepřítomen, péče o celé království a správa [jeho] naléhá na slavnou paní královou Elišku. Bůh pomoz jí tváří svou, a pravice Hospodinova, prosím, ať chrání ji i království. Amen.

[2]) Srovn. k tomu Jan Viktrin. (u Böhmera, Fontes I.) str. 388. a kronika mnicha Furstenfeldského (tamže) str. 54. (Loserth. str. 377, pozn. 1).

[3]) Král Jan vrátil se do Čech teprve asi v listopadu 1317 (dne 24. listopadu datuje v Lounech Reg. III., č. 403.); srovn. také níže knihu II., kap. 1.

[4]) Má býti 1317.

Kapitola CXXVIII.

O moru, jenž se vyskytl na rozličných stranách světa léta Páně 1316. [1])

Tento rok Páně 1316 tolik morových ran a bídy v sobě 1316
obsahuje, že vyslechnouti je ucho se zdráhá, duch trne. Toho roku, jak svrchu jsme pověděli, jakási kometa objevila se na straně severní, jež řízením Božím zvěstovala přemnoho zlého. Neboť v době letní proti přirozené povaze toho období nastala následkem trvalých lijáků tak značná zátopa vodní, že na způsob potopy na několika místech podvracela příbytky, zdi a hrady. V krajinách Saských řeka Labe takovou měrou se vzdula, že čtyři sta padesát vesnic s vodou sousedících zároveň s lidmi a dobytkem zničila. V Rakousích, Polsce, Uhřích a Míšni bědování všech lidí zvěstovalo, že z té potopy nastala nekonečná nebezpečenství. Tato povodeň roviny a údolí přikryla, seno i obilí zničila a odnesla s sebou přemnoho věcí, jež zachvátila. Následovalo žalostné umírání lidí a tou měrou umírání se rozmohlo, že v přemnohých vesnicích a městech dělány hluboké jámy, jež společně přemnoho mrtvých těl jako zdechlin zakryly. Nedostávalo se obilí, píce, nedostává se i pastvin, tak že lačněti a hynouti počínají lidé i dobytek. Vykládal nám pan Petr, arcibiskup Mohučský, že v době jednoho pololetí jen v městě Metách pětkrát sto tisíc lidí zemřelo; neméně koně, vepře, ovce a brav i veškerá zvířata polní zabíjela rána morová tohoto roku; neboť ovec více nežli tisíc, kromě jiných zvířat dříve zašlých, zahynulo na statcích, jež náležely ke Zbraslavi. Po tomto létě na vody, nikoli na plody úrodném následuje krutá zima, přinášející množství sněhu a kruté mrazy. Této zimy od svátku
svatého apoštola Ondřeje [2]) až po květnou neděli, kterážto byla Nov. 30. 1317
dne 28. března, [3]) řeka Vltava do té míry zůstala zamrzlá, že Mart. 28.

[1]) Srovn. zprávy o všeobecné neúrodě a hladu těchto let (1316 až 1317), jež sestavil Curschmann, Hungersnöte (atd.), str. 211—217.

[2]) Dne 30. listopadu.

[3]) Roku 1316 květná neděle připadla na 4. dubna, roku 1317 na 27. března; jak celá souvislost žádá, nutno zprávě rozuměti tak, že kronikář míní zimu od r. 1316—1317, při čemž se v udání data květné neděle o den zmýlil.

1316 po jejím ledovém povrchu beze vší přestávky denně jako po suché zemi lid přecházeje chodil. Následkem této dlouhotrvající zimy lid krutějším hladem byl sklíčen, i píce dobytku došla; zlo ke zlu přibývá, protože království kdekoli a nejvíce majetek mnišský neustále jest olupován. Tolik mezi tím zloba Žampašských a Brandejských i jiných vůkolních každodenním drancováním Landškroun a okolní statky ke Zbraslavi náležité poplenila, že jsme musili skoro zdarma je svěřiti panu Hejmacovi, synovi Půty z Dubé, aby jich hájil.

Jun. 7. Téhož roku pan Petr, biskup Olomoucký, dne 7. června v Praze zemřel a pochován na hradě. Tento ač dlouho byl proboštem Pražským a Vyšehradským a zároveň kancléřem království Českého[4]) a v životě byl pln všeho bohatství, při smrti jeho zůstalo mu sotva tolik, že mohl býti pohřben. Tehdy jsem řekl:

Pošetilým se činí, kdož si poklad mnohý
Shromažďuje a neví, kdo po jeho smrti osvojí si
Tato bohatství. Radím ti, přestaň truhly
Plniti penězi, ale snaž se míti
Drahokamy ctnosti, z nichž ti brána spásy
Široce bude otevřena, až duch vyjde.

Po tomto panu Petrovi následoval pan Konrád, jenž dne
Jul. 15. 15. července za biskupa Olomouckého byl zvolen.

Jul. 25. Téhož roku okolo svátku svatého Jakuba apoštola,[5]) když smrtí pana papeže Klimenta V. stolice Římská až do třetího roku byla uprázdněna, pan Jan XXII. za papeže jest zvolen v krajinách Francouzských od kardinálů, kteří tam spolu shromážděni byli, jenž před tím, sluje Jakub, býval biskupem Avignonským.[6])

---

[4]) Srovn. svrchu kap. LXXIV., pozn. 4.

[5]) Sv. Jakuba jest 25. července, volba pak vykonána 7. srpna 1316.

[6]) Jakub Duèse, rodilý z Cahorsu, býval biskupem ve Frejus (1300 až 1310), pak v Avignoně (1310—1313), potom stal se kardinálem biskupem Portuenským. Za papeže zvolen byl dne 7. srpna 1316 v Lyoně (po sedisvakanci více než dvouleté) na slib, že se vrátí do Říma, čehož však nesplnil. Při zvolení bylo mu již 72 let, nicméně rozvinul jako papež energii a bojovnost neobyčejnou. Vynikal kanonistickou učeností, ale zvláště finančními a hospodářskými schopnostmi, jimiž administra

Kapitola CXXIX.

O odstoupení prvního opata Zbraslavského a některých jiných věcech.

Po tomto čase, totiž léta Páně 1316 na zítří po svatých 1316
Prothovi a Jacinthovi mučenících[1]) v neděli, když v celém Sept. 20.
řádě Cisterciáckém mše o Duchu svatém byla zpívána, u přítomnosti pánův opatův Jana Waldsaského, Heidenricha Sedleckého a Gervika Oseckého,[2]) když pan Konrád, jenž dvacet dva a půl roku čestně byl opatoval, dobrovolně odstoupil, pan Petr,[3]) třetí opat, za opata Zbraslavského ode všech voličů kanonicky a svorně jest vyvolen. Svrchu řečený pak pan Konrád, jenž byl prvním opatem Zbraslavským, dvakráte vzdal se řízení opatství; při prvním vzdání následoval po něm pan Otto, jenž rok a půl opatoval a potom se vzdal;[4]) opět pan Konrád zvolen a jménem opata vyznamenán. V tom tedy úřadě po několik let zůstal a podruhé se vzdal, a po něm následoval pan Petr léta Páně 1316, založení pak Zbraslavě roku dvacátého čtvrtého. Hledíme-li tedy k osobám, pan Petr jest třetím opatem Zbraslavským, pakliže přihlížíme ke změně úřadu, počítán bude za opata čtvrtého.

Ó Ježíši Kriste, učiň, aby tento nový opat
Vždy prospíval, aby též tobě milým se stal.

Když pak tento opat nově byl zvolen, pro obecné rozrušení království a neúrodnost roku klášter Zbraslavský četným nedostatkům a dluhům byl podroben.

---

tivní stránku kurie (ne na prospěch papežství) zveleboval. O jeho sporu s Ludvíkem Bavorem, ve kterém zastával nejpřepjatější názory o moci papežské, bude řeč níže v dalších knihách této kroniky. Novější literaturu o něm uvádí Loserth na str. 265 n.

[1]) Prota a Hyacinta připadá na 11. září, den 12. září (1316) připadl skutečně na neděli.

[2]) O Janovi Waldsaském srovn. svrchu předmluvu kronikářovu (pozn. 1.); Heidenrich Sedlecký je znám z hořejšího vypravování. Gerwik Osecký připomíná se jako opat v listinách z let 1311—1317.

[3]) Skladatel této kroniky.

[4]) Srovn. o tom svrchu kap. LXV. (i XL., pozn. 3 a 4.) a knihu II. kap. XXI.

1316 Téhož léta Páně pan Jindřich, syn pana Bolka,[1]) vévody Slezského ze Svídnice, pojal řádně pod smlouvou manželskou pannu Anežku, dceru pana krále Václava, zakladatele Zbraslavě, kterouž zplodil z paní králové Alžběty, své druhé choti. Tuto něžnou dívku ve dvanáctém roce věku jejího bez souhlasu a rady její sestry, totiž paní Elišky, králové České a Polské, matka její řečenému knížeti zasnoubila a jemu s dcerou město Hradec, jež tehdy měla, zároveň odevzdala. Svrchu řečené pak manželství skrze Jindřicha z Lipé a jiné šlechtice zemské, přívržence tohoto Jindřicha, na porok pana Jana, krále Českého a Polského, jak všichni vykládají, bylo smluveno. To stává se hodnověrným, proto že nyní království z Hradce loupeno jest.

Kapitola CXXX.

O závěti spisovatele této knihy.

Vše lidské hyne jako marné sny
Co nejjistěji, sám nedávno na stolcích královských
Viděl jsem zasedati krále ustanovující zákony,
Přešel jsem hodinu, tu jsem jich nalézti nemohl.
Kam odešel císař Jindřich, přítel zbožnosti
A spravedlivý rozmnožovatel říše, obtížený korunou chvály?
Kam přišel Adolf a otec Albrechtův Rudolf?
Kam přišel Otakar, Václav mně drahý?
Kam králové Římanů, kam Assyřanů,
A kam Čechů, Francouzů nebo Dánů,
Nebo Španěluv s Gothy, Uhruv,
Kam, rci, Angličanů, Řeků nebo Medů
Králové přišli, kteří žezla drželi rukou?
Zajisté pravím tobě, chtěje, aby to bylo v básni psáno,
Všickni tito králové zachovávají si stejné zákony,
Šli stezkou smrti, papežům dobře známou,
Papež úžas světa[1]) a kolik právě trvá kulatého
Světa správců, kteří nosí jméni i hodnosti.

[1]) Jindřich, syn Bolka Svídnického, byl vévodou Javorským.

CXXX. [1]) Počátek básně „Poetria nova" Godofreda de Vino salvo, jenž vztahuje se na papeže Innocence III.

Biskup nebo primas, hledající tu první stolce,
Opat, probošt, převor a kterýkoli příživník,
Nedbalec, rozkošník, bohatec
Tělo i majetek snad v několika málo dnech
Ztratí, zajdou, tak půjdeme, půjdete, půjdou,
Svět přechází rychle, nevím, co jest a zdali jest?
Pročež snáze pohrdám [tím], co brzo vidím hynouti;
Co je na tomto světě sláva, chvála a čest, to nyní
pokouším se
Říkati, kdybych znal nebo kdybych vyzvěděti mohl,
Jaké as odměny se dostává tomu, jenž slouží světu?
Rubáš, jímž údy vážeš, stává se lacinou odměnou,
Věz, že v hrobě maso hnije i kosti.
Ona třesoucí se duše neví, zda do výsostí či do hlubin
Bude jí vejíti, tak počíná zde pochybovati,
K jaké cestě Bůh ji vede a co se jí stane,
Ubohá, neví, protože dosaženou odměnu béře.
Poněvadž [tedy] přítomný život tak náhle se mi béře, [a]
Nevím v kterou hodinu, a jsem-li hoden lásky
Soudcovy či hněvu, duch můj nemůže napřed věděti,
Proto se mi dobře hodí určiti a přemýšleti,
Jak bych se zařídil, abych rychle nebyl
Nenadále jat a nepřipraven smrtí zachvácen
Hle, činím závěť, ježto by dokladem byla
Všem, kdo si neoškliví ji čísti nebo míti;
Mnichům zkroušeným v srdci to mnoho znamená,
Povím tedy tak, jak níže se shledává.

Vyložil jsem závěť[2]) vyvoleným svým, zdráv jsa ovšem na těle a vládna svým rozumem. Bázeň a třesení připadly na mne, abych snad přepaden buda náhle dnem smrti, nebyl zbaven sil, a duše má v úzkostech sténajíc, aby nezanedbala spásy své, a duch můj, ztenčen bolestmi, aby se nevrátil k Hospodinu, který jej dal. Činím tedy napřed závěť svou a zdráv jsa ji stanovím, aby mně neopatrnému a nepřiprave-

[2]) Tato závěť nebo spíše nábožné rozjímání složena jest od opata Petra, jak níže uvedené datum ukazuje, r. 1316. Historických narážek (o osobě Petrově) neobsahuje a tak zůstává jen dokladem jeho zbožné, řeholním duchem prodchnuté mysli. Sestavena jest namnoze z obratů z bible vypůjčených, na některé přímé citáty biblické jest níže upozorněno.

1316 němu v něčem nezabránila smrt a bolest. O věci ovšem pozemské, pracemi mými získané nebo se svolením řádu ku potřebám mým přidělené, jimiž občas potřeba povahy lidské nebo zbytečná zvědavost často mne zálibně zabírala, nyní mám péči, abych jich nepozbyl, v oné však hodině, když duše má z těla mého bude míti vyjíti, komu by se ony věci měly rozděliti, jen když se svěří osobám klášterním, o to se nyní nestarám a tehdy nejméně budu starati. Daleko budiž toho, aby se duch můj tehdy nějakými zvláštnostmi a marnostmi, jež hned mají býti opuštěny, zabýval, jichž se dobrovolně odříkal, když jich svobodně užívati mohl.

Nečiním tedy já jako mnich žádného pořízení o věcech časných, ale zůstavuji to vše pořadatelům domu Božího a řádu; veliká zbývá cesta, třeba jest, aby břímě bylo malé. Mám pak poklad nad tyto (věci) drahocennější, v nádobě hliněné mně od nejvyššího opata a tvůrce ustanovený: mám hřivnu, hřivnu sobě svěřenou od nejvyššího hospodáře, v níž měl jsem pracovati. O takovéto svěření a počet mám péči krutou, jak bych se z toho zodpovídal a učiniti mohl o tom příhodnou závěť. Duši svou nazývám pokladem drahým, rozum, vůli, paměť a vlohy úsporami svými nebo spíše darem Božím jmenuji, své smysly bohatstvím a hřivnou označuji, o nichž jsem chvalitebně a se ziskem měl pracovati. Těchto nejlepších darů shůry daných užíval jsem a častěji bohužel zneužíval. Vůli svou, v níž jsem se podrobil rozkazům jiných, mnohokráte jsem si tajně dle své libovůle osoboval. O těch věcech mne péče přebdělá pobízí, abych stanovil rozumnou závěť, a tím učiním i o mase a těle svém. Zajisté, Hospodine, jenž jsi na počátku zemi zbudoval, prach a popel jsem; tobě poroučím, co tvého jest. Tělo smrtelné, které jsem nosil, učiň nesmrtelným, až přijdeš k soudu. Tělo mé tvé jest, tvé stvoření jest. Tělo mé slabé seslabeno jest, často pokleslo. Ty, jenž jsi slabosti naše nosil v těle svém, tělo mé sobě měj poručeno, tobě dávám jako tvé vlastní to, což jsi učinil. Volím si sice, aby za všecky nepravosti, jichž jsem se dopustil v těle, tělo mé zhlozeno bylo červy, shnilo a zpuchřelo, až by duší opět budouc přejato před tebou se objeviti smělo, i prosím, aby tehdy v údělu slávy s těly vyvolených se radovalo. Nyní ovšem, Hospodine, jenž panuješ všude,

věnuji ti tělo, které jsi dal, které na čas jsi propůjcil, dej 1316
uložiti je tam, kde chceš. Zemi v dlani uzavíráš, kdekoli tedy uloženo bude v zemi nebo ve vodách, v ruce tvé bude, aniž jest, kdo by z ruky tvé mohl vyrvati tělo mé, jež ochraně tvé tak bedlivou horlivostí snažil jsem se poručiti. Tělo mé nechť jen odpočívá v naději a v tobě, protože doufám, že v den nejposlednější plesati budou kosti mé ponížené a v prach obrácené, když ten je obnoví, kdo je stvořil; neboť ty, jenž jsi chtěl je stvořiti, těšíš se je stvořené mnohem krásněji přetvořiti. Tělo své, hlavu svou a všecka ústrojí těla svého ti odkazuji, Stvořiteli můj. Cokoli ohavností jsem k nim přidal, setři a nauč mne stírati nářkem pokání, pokud zde budu žíti. Obmyj mne od nepravosti mé krví, jež za mne z těla tvého hojně vytekla. Vím, ó Kriste, že ty jsi hlavou církve, doufám, že já jsem údem, sjednoť mě s sebou, hlavou údů, milovaný můj, milovaný přání mých, jenž slyšíš, že slib svůj před tebou činím a závěť věčnou stanovím. Vím, že často jsem zbloudil, bojím se, že zbloudím; nyní arci na smyslech nebloudím, nýbrž ve světlé chvíli beze všeho přinucení s plnou oddaností tuto závěť činím, již vlastní rukou píši a podpisuji. Duši svou, od Boha mně vdechnutou, všecka dobrodiní v ní Božím řízením mně prokázaná nebo jakýmkoli způsobem neb snahou zjednaná, všecky dary duchovní odkazuji a určuji stvořiteli a darovateli jejich, chtěje, aby dar vrátil se k dárci. Paměť svou dávám Bohu Otci, aby v ní uložil svou možnost; rozum svůj Bohu Synu, aby v něm ukryl poklad moudrosti; vůli Duchu svatému, aby se mnou učinil milosrdenství své; duši svou celou odevzdávám svaté Trojici, aby obraz vrátil se k zrcadlu i k tomu, co zrcadlícím státi se má. Veškeru, kterouž jsem měl, míru ctnosti a poznání, jíž duše zde žijíc dle svého nepatrného způsobu nabývala, od duše neodděluji aniž jinému určuji nežli tomu, od něhož to vše vyšlo: celé své bytí, celé své poznání, veškeru mohoucnost, žití, rozumění, mluvení a konání své, právě to, čím jsem, čím jsem byl, čím budu, zdraví, nemoc, radost, zármutek, prospěch, protivenství určuji tomu, v němžto žijeme, hýbáme se a jsme.

Nelituji aniž budu litovati, že ustanovil jsem tuto závěť vyvoleným svým. Toto ustanovení jest jakési oplácení, ale

1316 nikoli úplné. Ničeho nemám ani jsem neměl, čeho jsem neobdržel, mnoho věcí jsem obdržel, které jsem takřka ztratil, když jsem jich zneužil. Trpělivost měj se mnou, Hospodine, že tak málo ti vracím. Přijmi čtvrtinu (peníz), již vrhám do pokladnice tvé. Mnozí bohatí, mnozí velicí svatí poslali mnoho velikých věcí. Ten poslal dokonalou lásku, ten cudnost, ten trpělivost, ten kázaní a jiný učenost; těm arci vracíš veliké věci za veliké takřka podle spravedlnosti, protože spravedlivý jsi, Hospodine; mně, prosím, dej něco za málo. Vím, že jsi veliký, že jsi dobrotivý, že jsi milosrdný; pročež neumíš a nechceš nežli dávati věci veliké. V tom nechť se ukáže spravedlnost ke mně, milosrdenství tvé, protože bídný a chudý jsem já. Ztratil jsem věci darmo dané, zranil jsem přirozené; pročež cokoli mně dáš, za to veleben budeš, a řečeno bude ode všech: „Smilování Hospodinovo mnohé," protože tento hříšník nebyl zahlazen aniž svým zločinem jest pohlcen, ale ten, jenž po spravedlnosti měl býti odsouzen, milosrdenstvím Hospodinovým jest spasen. Pročež tobě chvála, tobě sláva, tobě díkůčinění ode všech bude vzdáváno.

Ustanovil jsem tedy závěť vyvoleným svým. Mám vyvoleného, vyvolenou a vyvolené. Milovaný můj jest bílý a růžový; on jest vyvolený můj z tisíců,[3]) protože všecek žádoucí. Vyvolenou mám, která ubírá se jako jitřenka, krásná jako luna, vyvolená jako slunce, kterou vyvolil si Bůh za dědictví a já viník sobě za pomocnici. Mám i vyvolené, kteří jsou vyvoleni v Kristu před ustanovením světa, aby byli svatí a neposkvrněni před tváří Boží, dávajíce svědectví Stvořiteli a mně hříšníkovi ochranu. Těmto vyvoleným ustanovil jsem závěť. Milovanému z tisíců vyvolenému, před jehož očima jest tisíc let jako den věerejší, jenž minul, určuji a odkazuji věčnost duše své, kteráž jest věčná, již nikdy nepřestávající býti. V ruce jeho poroučím ducha svého, ducha míním, buď tělo na živě udržujícího, nebo z těla vycházejícího. Od nynějška všeho majetku, jejž v duši míti bych měl, se vzdávám a jej vyvolenému svému přivlastňuji a určuji, jemu jej zaslibuji, jenž vise na kříži za mne ducha Otci, matku učedníkovi, tělo hrobu poručil. Tobě, nejvyššímu prvohrnčíři, duši s nádobou

[3]) Píseň písní 5, 10.

křehkou a hliněnou poroučím. — A což tobě, paní má, kteráž 1316
vyvolená jsi jako slunce, odkázati mohu? Zajisté společné radování. Neboť ty samojediná říci můžeš: Spolu radujte se se mnou, neboť jsem nalezla drachmu ztracenou. Spolu raduji se s tebou, že zachovavši výsadu panenství stala jsi se matkou Boží, že andělé tobě slouží, že andělův i lidí stala jsi se podivuhodnou utěšitelkou, že k tobě vzhlížejí všecky oči. Duše má od přirozenosti se může radovati s dobrými, poněvadž totiž od dobrého Boha stvořena jest. Tuto veškerou sílu společné radosti, kterou by při všem radostném míti měla, tobě přivlastňuji, tobě daruji. Vrať se, vrať se, Sunamitis,[4]) ukaž mi tvář svou, aby duše má, poznávajíc tebe příliš, důvěrněji radovala se s tebou. Tím více bude se spolu radovati, čím více bude tebe pozorovati; neboť celá jsi krásná, celá jsi slíčná a není na tobě poskvrny. Neodvracej tváři své ode mne, učiň, abych vždy na tebe pohlížel, aby duše má spokojujíc se potěšením tvým těšila se jen ve společné radosti tvé. Vím, jestliže duše ve skutcích ctnostných si oblibujíc, pokud zde žije, zálibu míti bude, od tvé v tom společné radosti neustupuje. Neboť v tobě jest všecka milost života i ctnosti; pročež každý čin společné radosti tobě přivlastňuji, a kolikráte v tom jsem pobloudil nedávaje tobě, což tvého jest, tolikráte se obviňuji z krádeže a lituji, že jsem zbloudil. Podrž, což tvého jest, což obětuji tobě, panno, učiň, abych s tebou stále se radoval, a pokud budu žíti, tobě sloužil. A co dám vyvoleným svým, aneb abych tak pravdivěji řekl, vyvoleným Božím, k jichž společnosti přidružen býti vší touhou žádám a celou myslí usiluji? Řeknu-li modlitby, posty, uctívání, bojím se, že se učiním lhářem, poněvadž v takových věcech se neshledávám způsobilým. Pročež těmto vyvoleným Božím odkazuji a ustanovuji touhu přijíti k nim a horoucí žádost zůstávati s nimi v oné slávě, jíž požívají. Vezměte mne, podporujte mne svými zásluhami a prosbami, ó vyvolení moji, aby touha má se naplnila; neboť vím, že i vy toužíte, aby touha má se naplnila a nasytila, a počet váš aby se rozmnožil. Pozorujte tedy touhu mou, kterou vám nyní v závětném pořízení určuji, aby ona

[4]) Píseň písní 6, 12.

1316 nikdy nebyla uchvacována k jiným radostem nežli k těm, jež vy máte. Postarejte se, prosím, abych se stal vaším spolubydlitelem u dobrého hospodáře, v jehož domě jsou příbytkové mnozí, poslední mně dejte. Neboť vyvolil jsem si zavrženým býti v domě Boha svého a býti tam umístěn jako nejnižší budu pokládati za nejvyšší večeři a veliký ples. Odříkám se od nynějška spolubydlení s jinými, a jestliže někdy k jinému nakloněn budu, čehož Bůh zachraň, připište to vášni nebo křehkosti mé nebo zajisté úchylce rozumu. Pobloužení takové, zapřisáhám, ať mně u vás neškodí, ale spíše svou zřízenou láskou milosrdně odvraťte ku povinnému řádu blud, jímž chybuji. Jakkoli jsem mnich, vyznávající řeholi svatého Benedikta, a ač jsem se vzdal všeho vlastního majetku, běda mně, toto pramálo jsem zachoval; dar Boží, jejž Bůh mně svěřil, není mým vlastnictvím, protože jej dáti a odníti bude moci, když bude chtíti, jak mu libo. Není mým vlastnictvím, co ku potřebě mé mně nevyhnutelné dáno a uděleno jest od řádu; mým však vlastnictvím jest a vlastně vlastnictvím nazvati se může, co činím a co v moci mé jest, co odmítnouti mohu, jestliže se nelíbí, a zachovati, je-li milo. Takovým jest můj hřích, jehož jsem se dobrovolně dopustil, dědictvím mým a vlastnictvím jest hřích. Zhřešil jsem nad počet písku mořského; tolik tedy mám vlastnictví, kolik nepravostí, aniž nepravost má, aniž hřích můj Bohu, jenž hříchu neučinil, aniž komu jinému připsati se může nežli mé křehkosti a vlastní vůli. Pakliže však ďáblu pokoušejícímu bych chtěl hřích připsati, nenajdu výmluvy aniž budu neposkvrněn, aniž očištěn budu od provinění největšího; neboť toho, jenž lhářem jest od počátku, vlastním činem jest ponoukati ke lži, a hříchem mým bylo, chtěl-li jsem souhlasiti a přiložiti srdce a souhlas; neboť kdybych nebyl přiložil ducha, ponoukání ďáblovo bylo by mně zásluhou, nikoli hříchem. Pročež i mým vlastnictvím jest hřích, vlastnictví takovéto nepravosti učinilo mne v řádě proti slibu majetným. Musí-li tedy každý odkázati, což jeho jest, hřích můj jest. Komu tedy odkáži a dám jej? Vždyť Bohu, vyvolenému svému, odkazati [jej] se neodvažuji, ježto jemu hřích jest ohavností, vyvolené své nemohu, protože, když o hříších se jedná, o ní nesmí se činiti zmínka. Zdaž tedy vyvoleným svým, kteří

bez poskvrny jsou před trůnem Božím, jej dám? Daleko 1316
budiž toho! Neboť nikterak nepřijímají cizího, kteří svým vlastním pohrdli nebo nikdy se ho dopustiti nechtěli. Což tedy? Musím-liž býti vždy majitelem? Běda mně! Jestliže při přísném šetření onoho, jenž vyšetřuje Jerusalem se svítilnami, nalezena bude nepravost v rukou mých a jestliže vlastnictví zločinů tak neblahé shledáno bude v moci mé, tehdy zajisté nebude mi lichotiti, ale obviní mne zloba má, a poklesky mé obžalují mne před tváří šetřícího. Neodmítnu-li právě toho, což mého jest, odmítnut budu od tváři očí tvých, nejspravedlivější zkoumateli ledví i srdcí! Tobě jedinému jsem hřešil a zlo před tebou jsem činil. Nevím, kam zavrhnouti seno a slámu, již jsem nahromadil hřešením, leč tomu, o němž se praví: Bůh náš jest ohněm ztravujícím.[5]) Nevím, komu odkázati bídu svou a hřích, leč milosrdenství tvému, protože milosrdenství tvá mnohá, jakož budiž milosrdenství tvé, Hospodine, nade mnou Bída mne svrhla, milosrdenství, po tobě se ohlíží. Vzhlédni na mne a smiluj se nade mnou, protože vlastností tvou jest smilovati se vždycky a odpouštěti. Smiluj se nade mnou, Bože, podle velikého milosrdenství svého! Přijdiž na mne, prosím, milosrdenství tvé, a já majitel bídy budu milosrdně tvým vlastnictvím. Když jsem majitelem, sám sebe nemám, ale jsem otrokem, prodaným pod hříchem. Když jsem tvé vlastnictví, svoboden jsem bohat a chodím v duchu svobody. Odstraň hřích můj, a jsem tvým vlastním, odstraň prominutím, slitováním a odpuštěním. Hřích rozdělil a odloučil mne od tebe, odpusť a vrátím se a připodobněn budu tobě. Učinil jsem tedy svůj hřích tobě známým a nespravedlnost svou jsem neskryl, ale odkazuji a obětuji tobě jej i ji. Neodkazuji sice tak, abys hřích můj zachoval do konce, ale abys hned jako mrak zničil a v nic uvedl zločiny, jež jsem provedl. Prosím tedy, shlédni na mne a smiluj se nade mnou. Na Petra zapírajícího jsi shlédl, a že zahlazena vina zapření, jsi potvrdil, od ženy hříšnice mast jsi přijal, hřích jsi jí prominul a rány hříchů jejích olejem milosrdenství jsi pomazal. Onen plakal hořce, tato jala se nohy tvé svlažovati. Jejich příkladem mne, dobrý učiteli a Pane, poučuješ nejlépe, jak

[5]) Deuteron. 4, 24.

1315 bys měl přijmouti závěť, kterou ti nyní činím ze svého vlastnictví, totiž ze hříchu. Vidím, že pokání oběť hříchu ti činí milou a že trest smazává vinu. Lituji, že jsem hřešil, želím, že jsem tebe Boha nepravostmi svými urazil, prosím, nechť tresty tvými jsou obětování a zadostučinění viny mé. Prosím, aby zrazení, zajetí, bičování tvé, kříž, kopí, utrpení a smrt tvá krutá shladily všecken hřích můj; vzkříšení tvé učiniž mne po vyhlazení podnětu zloby tobě obětí živou. Nechť učiní ti zadost, dobrotivý Bože, za smazání nepravostí mých pokání života mého, skličenost a úzkost, nepokoj, protivenství, jež jsem trpěl od dětství z povahy přirozenosti lidské nebo z povahy macešského osudu. Slabost tělesná nebo duševní, kterou častěji bývám skličen, budiž mně skrze tebe za část pokání připočtena. Smrt má, kterou vytrpím, nevím kde, kdy, jak, a přetrpká trpkost smrti mé, rozpadnutí údův, vyhasnutí očí, oddělení duše od těla budiž, prosím, zadostučinění viny mé. A nyní ovšem v konečné závěti své stanovím, žádám a určuji, aby skrze pokání Krista mého pokání těla mého učinilo závěť milou Bohu mému, již činím o svém vlastnictví, totiž hříchu. Dobrovolně nyní přijímám ono pokání, jímž bych zde milosrdně zahladiti mohl svou vinu! Ty, Hospodine dobrotivý, jestliže někdy křehkost má při tomto bičování pokání mého, jež trpěti budu v hodinu smrti nebo dříve, reptati bude nebo odporovati, posilni mě v něm, králi svatých, ty zkusil jsi, že duch hotov jest, ale tělo slábo; trpělivost mi uděl ty, jenž jsi trpěl za mne. Vzhlédni na závěť, tvé jest, Hospodine, co jsem u tebe uložil, zachovej to. Ejhle sebe samého, tělo své, smysly své, údy své a vše, co uvnitř mne jest, tvému svatému jménu odkazuji a přivlastňuji a odevzdávám; duši svou, již jsi vykoupil, ctnosti, milosti a všecky dary, které v této duši mé na okrasu jsi uložil, z nichž měl jsem tobě obětovati a sloužiti dědičně a dobrovolně, nyní obětuji tobě, život svůj tobě dávám, tvým budiž vše, co mám, tobě se odevzdávám, v poddanství tvém nadále chci býti, zákonům tvým a svobodám, jež uděluješ svým, se podrobuji, tebe za pána svého vyznávám a sebe za sluhu tvého. Toť jest rozhodnutí mé, rukou mou sepsané, nebe i zemi volám za svědky o této přítomné závěti, již před Bohem pořizuji. Andělé, slyšte, všickni svatí Boží, pozorujte a vizte, že dnes od sebe vše,

co, jak se zdá, mám, přenáším na toho, kterýž to dal. Úmluva, 1316
prosím, stálá buďiž mezi Bohem a mnou. On pán a Bůh můj, já sluha jeho. Těší mne, že tuto smlouvu s ním neodvolatelně jsem ustanovil, jestliže kdy, čehož Bůh zachraň, nějaké známky lítosti neb odporu na mně se ukáží, vyznávám před tebou, Hospodine, a přede všemi svatými, že tato změna z pokušení nebo nepravého ponoukání ve mně vznikne a povstane, nepočítej mi toho, prosím, za vinu, ale učiň, aby vše mně vyšlo k zasloužení milosti, a k nabytí slávy, protože ty sám dobře znáš dobré ze zlého vylákati. Co jsem psal, psal jsem, aniž jiné závěti potom napíšu; nechť zapíše mne do knihy života předurčení a zachování tvé, nejdobrotivější Ježíši Kriste. Také své milé, příbuzné, důvěrné přátele, dobrodince i známé své ti odkazuji ve své závěti po příkladě oné závěti, jíž jsi ty, dobrý Ježíši, vise na kříži matku odevzdal učedníkovi a učedníka matce své. Sebe i vše své tobě, Všemohoucí, obětuji žádaje, abys jen sebe samojediného mně
navrátil. Dáno a psáno léta Páně 1316 v oktávě Nanebevzetí Aug. 22.
slavné Panny Marie před Bohem, k němuž skrze ducha syna tvého denně voláme: Abba, otče.

Pět ran Kristových, znamení panenství Mariina přiložena buďtež na tento list závětného pořízení místo pečeti. Amen.

Skonává se první část kroniky Zbraslavské.

Poznamenati třeba, že tato první část kroniky zavírá skoro šedesáte let, počínajíc od krále Otakara až po Jana, krále Českého.

Tito jsou králové a knížata Česká, jichžto činy zde především se vypisují:

První Otakar, král Český.

Druhý Václav, král Český a Polský.

Třetí Václav, král Český, Uherský, Polský.

Čtvrtý Rudolf, král Český, vévoda Rakouský.

Pátý Jindřich, král Český, vévoda Korutanský.

Šestý Jan, král Český, hrabě Lucemburský.

O těchto papežích činí se zmínka v této první části kroniky:

1. O Celestinovi.
2. O Bonifaciovi.
3. O Benediktovi.
4. O Klimentovi.
5. O Janovi.

Tito jsou králové němečtí, o nichž se děje zmínka v této části:

1. Rudolf.
2. Adolf.
3. Albrecht.
4. Císař Jindřich.
5. Ludvík } zároveň.
6. Fridrich }

Kniha druhá.

Počíná se předmluva na druhou část kroniky Zbraslavské.

Mínil jsem, že bych v jediném nevelikém svazku mohl zahrnouti letopis, jejž jsem slíbil. Neboť nejprvé, když jsem počal zaznamenávati příhody rozličné a proměnlivé, připadla na mysl mou myšlenka blaženého Joba, jež takto dí: Duch [1]) můj ztenčen bude, dnové moji zkráceni budou, a zbývá mně jen hrob. Protože tedy krátké jsou dni člověka, [2]) myslil jsem, že krátké mohu vypsání učiniti, v krátce maje zemříti; avšak poněvadž dny mé dobrotivost Boží dále, nežli jsem věděti mohl neb osobovati sobě směl, milosrdně prodloužila ku konání pokání, prodloužím i práce naše pro nabytí milosti Boží, jakkoli budu moci. Jakkoli pak tato práce není velice prospěšná, protože horlivý čtenář mohl by četbou mnohem zbožnější se zabývati, kdyby chtěl, přece mně, jakož doufám, kniha tato ku pokání prospívá. Pracovati budu zajisté, pokud budu žíti konečné, pro toho, jenž sám jediný práci a bolest rozvažuje a uvažuje úmysl, který si předkládám. Dále mysl zbožná, která dovede med ssáti ze skály, bude moci nalézti v tom, co zde čte, něco, čím nějak bude moci býti povzbuzena ku pohrdání tímto proměnlivým světem a milování Boha trvalého. Aby pak zjednáno bylo snadnější poznání toho, co se vypravovati bude, zde napřed se zaznamenává pořad věcí, jež budou vypravovány, a název kapitol.

S k o n á v á se p ř e d m l u v a, p o č í n a j í k a p i t o l y d r u h é č á s t i k r o n i k y.

---

[1]) Job 17, 1.
[2]) Job 14, 5.

Skonávají se kapitoly druhé části kroniky. Rok Páně 1317.

Počíná se druhá část kroniky Zbraslavské.

Kapitola I.

O stavu království Českého; o návratu královĕ.
Rok Páně 1317.

1317 V době, kdy výmluvný a zkušený ctihodný otec, pan Petr, arcibiskup svaté církve Mohučské, v království Českém zůstával a krále Jana i královnu Elišku vedl, kvetl mír v Čechách a spravedlnost měla platnost. Neboť spravoval opatrně s některými jinými znamenitými muži od Rýna záležitosti království a královy ne tak zbraní, ale duchem, opíraje se o moudrou radu. Někteří však z Čech nenáviděli arcibiskupa, předstírajíce, že z království odnáší příliš mnoho pokladů; pročež vrátil se do arcibiskupství Mohučského.[1] Tedy po odchodu téhož pana Petra, arcibiskupa Mohučského, z Čech celá správa a péče o království připadla královĕ Elišce. Neboť král Jan ještě od Rýna se nebyl vrátil,[2] nýbrž potud zůstával v Lucemburku, svém hrabství. Někteří pak, kteří tehdy byli rádci královĕ, radovali se z odchodu pana Mohučského, myslíce, že jeho nepřítomností stav království se musí změniti v lepší, ale věc obrátila se v opak. Neboť počalo všude v království vzrůstati větší zlo. Po předchozí radě nikoli prospěšné povoláni ze sousedních zemí žoldnéři, kteří tehdy šlechticům královĕ poslušným přidruženi jsouce, mečem a ohněm znepokojují území, jež drží nepřátelé královĕ. Tito pak byli přední mužové v radě královĕ: pan Konrád, biskup Olomoucký,[3] mistr Jindřich kancléř,[4] Vilém z Valdeka, řečený Zajíc, komorník království Českého, a Winand z Buchses, pocházející z krajin Rýnských. Protivníci pak královĕ, kteří se urputně stavějí na odpor, jsou tito: Jindřich z Lipé s Jindřichem

[1]) Srovn. svrchu kn. I., kap. 127.

[2]) Král Jan vrátil se do Čech teprve koncem října nebo počátkem listopadu 1317; srovn. svrchu kn. I. kap. 127. pozn. 3.

[3]) Konrád byl biskupem Olomouckým od r. 1316 (srovn. kn. I., kap. 128.) do r. 1326.

[4]) Jindřich z Šumburka, snad kancléř královnin; nejvyšším kancléřem českým byl tehdy Jan Volek, probošt Vyšehradský (FRB. IV., 242., pozn. 2.)

a Zdeňkem, syny svými, mladý Beneš z Wartmberka, Beneš 1317
z Michalovic, pán silný,[5]) starý Albrecht z Žeberka, Vilém z Landštejna, syn Vítkův, bratři Berka a Hejnáček, synové Hajmana z Dubé, Jindřich z Lichtenburka, syn Ulmanův, Zdislav ze Šternberka s jinými přemnohými. Ti všickni za hlavu mají Jindřicha z Lipé, statečně stavějíce se proti králové.[6]) Ale Petr z Rosenberka, Bavor ze Strakonic, bratří Zbyněk a Tobiáš s celým rodem velikého Tobiáše, Markvart a Heřman z Jablonného, Jan z Dobrušky[7]) s některými šlechtici z Moravy, jakož i z Čech zůstávají s královou. A tak jedna strana jest straně druhé protivná, z čehož bez ustání vznikají pleny a boje. Když pak nesvornosti tak nepřátelsky počaté denně víc a více přibývalo a obě strany ostřeji k válce se chystaly, králová, aby takového neštěstí očitě neviděla, vzavši s sebou tři své dítky, Markétu, Jitku a prvorozence Václava, v průvodu Viléma Zajíce dne 20. června na hrad Loket se odebrala a Jun. 20.
tam tři měsíce zustávala. Zatím o svátku svatého Jana Křtitele Jun. 24.
sejdou se šlechtici s obojí strany u svatého Klimenta[8]) v městě Pražském, aby pojednali spolu o svornosti a o míru. V tom shromáždění voleni jsou dva rozhodčí, dva nadrozhodčí, aby příčiny sporu náležitě uvážili, a co uváženého prohlásí, že od stran neporušeně se musí zachovávati. Při tom všem byl jsem přítomen a to jsem viděl. Vypraveni na cestu vhodní poslové, aby takovéto zařízení všemi schválené oznámili králi a králové. Bratr Lev, provinciál řádu Křižovníků z domu Německého, s Fridrichem od Kokotů,[9]) měšťanem Pražským, nejprvé králové do Lokte, potom králi řečené zařízení donáší, nic dobrého neodnáší, poněvadž výsledek cesty s prací ztratil, když poselstvem bylo pohrdnuto. Také Jindřich z Lipé zatím

---

[5]) Srovn. o něm Klimesch, D. Herren v. Michelsberg als Besitzer von Weleschin. MVGDB. XXII, str. 200 n.

[6]) Rkp. Římský (podle mínění Palackého autograf) dodává zde ještě: „Všech těchto odbojníků však jeden jest původce a vůdce obzvláštní, rytíř Fridman [ze Smojna], jednooký a chromý, který nepočestností velmi se stal pověstným". Srovn. Palacký II., 1. str. 425., pozn. 476.

[7]) Srovn. k tomu Palacký II., 1. str. 361 n.

[8]) Dominikánský klášter sv. Klimenta na Starém městě blíž mostu (část nynějšího Klementina).

[9]) Srovn. kn. I., kap. 105., pozn. 8.

1317 slovy mírumilovnými a pokornymi vyhledává milosti králové, za své přestupky důstojnou náhradu slibuje, ale nenalézá, čeho hledá. Neboť právě tento Jindřich mysl královće Elišky příliš proti sobě byl roztrpčil, konaje, o čem věděl, že mu to není dovoleno. Kněžnu Anežku, sestru králové, proti vůli královnině vévodovi Jindřichovi Polskému v manželství dal,[10]) k paní Alžbětě, jež slove králová Hradecká, na porok králův více, nežli slušelo, přilnul, a krále Jana, když ho řídil, nevychovával zákonitě, a více sobě přeje, spíše o záležitosti vlastní nežli královské se staral, tak i sobě i svým osvojil tvrze, jež náležejí králi. Následkem těchto a podobných věcí mysl králové do té míry jest pobouřena, že kloní se spíše k vykonání pomsty nežli k udělení milosti. Tato zajisté spravedlivá tvrdost nebo pravdivěji tvrdá spravedlnost v mysli ženské takto zatvrzená způsobila v Čechách mnoho zlého. Neboť ušlechtilý duch této urozené králové uvažuje, kdo a jaká jest, co trpí, a od koho a od jakého trpí bezpráví, totiž králová od mana, paní od sluhy, kněžna od rytíře, rozsuzuje, že nezaslouženě musí takové věci snášeti, dožaduje se zasloužené pomsty, chce raději, aby na čas otřeseno bylo celým jejím panstvím, nežli aby tak beze vší potřeby v opovržení byla ona i královský její stav. Vidouc tedy králová, že pohrdání odpurců svévolně přibývá a že jim bez společnosti mužovy odolati nemůže, posly a listy krále žádá a pozývá, aby se vrátil do Čech. A já byl jsem jeden [z nich]. Vraceje se z generální
Sept. 22. kapituly na zítří po svatém apoštolu Matouši,[11]) přišel jsem ku králi do Trevíru a jeho jsem prosil, aby uspíšil svůj návrat. Jenž tehdy odpověděl mně slovem, které s radostí jsem vyslechl: Jděte, povězte králové, nebudu již váhati přijíti; neumru-li, o svátku svatého Martina dojedu do Čech.
Nov. 12. Řekl a vykonal, neboť nazítří po svatém Martině[12]) král ku králové do Lokte dorazil. Všude po městech se slyší a hojnou řečí rozhlašuje, že král přišel; lid po městech se raduje, rolnictvo se utěšuje, mnišstvo se veselí, všecken lid, jak to slyší,

[10]) O tom se vypravuje v knize I., kap. 129.

[11]) Tedy dne 22. září (sv. Matouše = 21. září); udání toto jest ve shodě také s poznámkou Petrovou, že se vracel z generální kapituly, jež se konala v Citeaux vždy od 12.—17. září.

[12]) Dne 12. listopadu (sv. Martina = 11. listop.).

vzdává chválu Bohu, doufaje, že když ustanou rozbroje, musí 1317
mír nastati v království. Přemnoho pánů s panem Janem, biskupem Pražským. a Vilémem Zajícem vyjíždí králi vstříc až do Lokte, co nejlepšího vědí, [mu] radí, ale o záležitostech královských tam různí různé rady pronesli. Neboť někteří radí, aby král nazpět poslal ozbrojence, jichž s sebou od Rýna okolo dvou set byl přivedl, a sám s nemnohými do Čech přijda, pánům svým se svěřil; slovo jiných bylo: Přijde-li král sám, sám ihned zahyne; více prospívá králi, řkou, přijíti s mocí válečnou, aby se brzo vykořeniti mohla strana protivná. Návodu těchto král přisvědčuje, vedl s sebou ty, jež přivedl, a spolu s královou dne 18. listopadu přišel do Prahy, Nov. 18.
kde někteří páni králi věrní, přicházejíce se slušnou družinou, nabízejí se králi k věrnému konání služeb. Ale poněvadž Čechům nedůvěřovali ti, kdož s králem byli přišli, pročež pohrdše jejich službou, nechali je domů se vrátiti; mezi nimiž byl Hynáček, mladý rytíř z Dubé, syn Půtův, a z Jablonného Heřman a Markvart. Měl tehdy král s sebou jako přední rádce Konráda, biskupa Olomuckého, Fridricha z Šumburka, podkomořího království, kancléře Jindřicha.[13]) Pomocí jejich a svých Rýňanů myslil, že může přemoci kteréhokoli nepřítele. Tito šestého dne,[14]) co do Prahy s králem byli přišli, krále třemi sty helmy obklopeného z města vyvedou, a jakkoli bylo v době zimní, proti nepřátelům na rovině rozbíjejí stany. Nejprvé ovšem vojsko královské zamýšlelo strhnouti most, který strana protivná u Brandejsa přes Labe byla zřídila, ale protože byl pevný, odtud se uchýliv král dobyl Tatec,[15]) tvrze proboštství Vyšehradského, obsazené od nepřátel. Potom král pohnul vojskem proti Zdislavovi ze Šternberka, jenž přicházejícímu vychází vstříc, milosti královy vyhledává a nalézá a přiznáním veřejným službu a věrnost slibuje a jí ani celý měsíc nezachoval.

---

[13]) Srovn. svrchu pozn. 4. a 5.

[14]) To by bylo 24. listopadu, ale toho dne jest král Jan v Lounech (srovn. Reg. III., č. 403) a potom 28. listopadu v Praze (tamže č. 404.)

[15]) V Kouřimsku, jižně od Sadské (FRB. IV., 244., pozn. 2.)

O smrti Jiljího.

1316 Téhož roku pan Jiljí, rodem Říman,[16] nejpřednější mistr theologie, zprvu mnich řádu bratří poustevníků svatého Augustina, potom od papeže Bonifáce arcibiskupem Bourgesským[17] a primasem učiněný, jenž jak ve svaté theologii, tak i ve filosofii sepsal přemnoho slavných spisů, umíraje sešel z tohoto života. Ten když jednou, jak se vykládá, v Paříži na kathedře dokazoval otázku, že totiž papež Bonifác VIII., pokud ještě papež Celestin, předchůdce jeho, žije, pravým papežem býti nemůže, povolán jest týmž papežem Bonifácem, nabídnuto mu arcibiskupství, jež jako od pravého a zákonitého papeže přijal a obdržel. Tak tedy následoval závěr ne dle syllogismu, ale s biskupstvím, že Bonifacius jest papežem. Mezi jinými přednostmi, jež tento Jiljí měl, nejvíce na něm hospodárnost vynikala, protože velmi zákonitě a slušně dům a čeleď svou spravoval. Neboť sepsal knihu, jíž dal název O správě knížat (De regimine principum),[18] v němž každému hospodáři dal návod, jak má čeleď říditi.

Kapitola II.

Jak Petr z Rosenberka, Vilém Zajíc s mnohými jinými pány odvrátili se od krále Jana léta Páně 1318.

1317 Léta Páně 1318 hned na počátku tohoto roku[1]) proti Vilémovi z Landštejna, jenž obsadiv statky královské králem

[16]) Jiljí (Aegidius) Colonna (narozen v Římě 1247, zemřel 1316), slavný theolog řádu Augustianského a velmi plodný spisovatel směru t. zv. novoaugustinismu.

[17]) Arcibiskupem v Bourges jmenován (byv před tím generálem Augustinianů) bullou Bonifáce VIII. ze dne 25. dubna 1295.

[18]) Spis ten, určený králi Francouzskému Filipovi, jehož byl Jiljí vychovatelem, vydán později tiskem r. 1473 v Augsburku (FRB. IV. 244., pozn. 7).

II. [1]) Je-li správna hned následující zpráva kronikářova, že král Jan, pleniv po 14 dní statky svého protivníka, odtáhl pak do Brna a byl tam již 6. ledna, jest ovšem patrno, že kronikář (jak ostatně také z jiných míst kroniky patrno) počítá nový rok od Vánoc a že tedy výprava do jižních Čech nastoupena již koncem prosince r. 1317.

povrhl, voj královský postupuje, na něhož král s odvahou se 1317
vrhá, územím jeho značně zámožným táhna hubí je a ničí; plamen pomstu vykonávající v popel obrací přemnoho stavení vesnických, odnášejí se tam vzatky a pro smělost pánovu znepokojuje poddané hněv králův. Potom Petr z Rosenberka, strýc tohoto Viléma, protože na svých statcích za příčinou sousedství některé škody utrpěl, u krále za strýce zakročuje, aby nalezl milost. Když však král své statky královské, jež on nenáležitě dlouho byl v držení měl, nazpět žádal a ustanovoval, co slušelo, Petr z Rosenberka odvrací se od krále
a spojuje se i přidržuje se Viléma. A když král území svých 1318
protivníků po dvě neděle těžce byl hubil, z Budějovic počal
obraceti cestu svou na Moravu a o Zjevení Páně[2]) přišel do Jan. 6.
Brna. Také králová, posly a listem byvši povolána, ve svátek
Anežky panny[3]) krále z Prahy na Moravu následovala, jež Jan. 21.
stále zůstávala v Brně, kdežto král sem tam objížděl a svým nepřátelům nebezpečenství působil; tvrze některých odbojníků král zaujal a jiným způsobil záhubu. Aniž zatím ustal vztek protivníkův, ale i oni denně všude způsobují lidem i statkům královským loupežením, paličstvím, zabíjením mnoho zlého. Válek bohužel přibývá, a vzniká nekonečný počet chudých a nuzných. jedni zbaveni všeho, jiní jímáni, a mukami rozličných druhů stejně přátelé i nepřátelé bídně jsou trýzněni. Žalostné jest pověděti, politování hodno jest slyšeti, smutnější jest ze zkušenosti zvěděti, kolik vzniká již nuzných pro takovýto obecný rozbroj. S jedné strany nejkrutější neúroda přítomné doby lid trápí, s druhé strany nesvornost, macecha života, krutěji lidi uráží a mučí. Potom, zatím co král jest na Moravě, klamná pověst počíná se šířiti v celých Čechách, že král zamýšlí všecky Čechy vyloučiti ze země. Hle, říkalo se, šlechtici následují krále, aby obdrželi milost, ale bývají odmrštěni. Takovouto pověst vymyslili někteří ničemové, podlí a lstní mužové, kteří chtěli krále učiniti nenáviděným celému národu. Obecný lid snadno uvěří [tomu], co slyší. Následkem toho mezi pány vzniká spiknutí a slyšeti zlořečení na krále

[2]) 6. ledna; listinně zjištěn jest pobyt Janův v Brně 17. února 1318 (srovn. Reg. III., č. 422).

[3]) 21. ledna 1318.

1318 od veškerého lidu. Neboť na hradě Zvíkově o Hromnicích[4]) Febr. 2. přední pánové z království se sešli a králi jednomyslně odpor činí a říkají: Lépe jest, abychom byli zabiti, nežli s půdy rodné potupně vyhnáni. Nepřátelství tedy, jež mezi sebou někteří ze šlechticů měli, urovnáno, aby sjednoceni jsouce králi mocněji odporovali, také starý spor a svár, jenž dlouho trval mezi Albrechtem ze Žeberka a Vilémem Zajícem, manželským spojením jejich dítek ustal, protože oba zamýšleli králi odporovati. Jindřich z Lipé tedy, s Petrem z Rosenberka a Vilémem a s některými jinými šlechtici na Zvíkově učiniv úmluvu, vrací se na Moravu, kde král byl, a poněvadž si získal novou přízeň u pánů, nabývá silnějšího ducha. Ústy dožaduje se milosti královy, jiného cosi v srdci chystá, Uhry, Rakušany mezitím sbírá a blíží se nenadále se svým vojskem městu Brnu, kde král jest, nabyv příměří pod záminkou svornosti vejde do města řka, že ničeho jiného nevyhledává, leč milost a mír. Potom král, protože usiluje o prospěch národa Českého i celého království, promíjí bezpráví sobě učiněná, všem, kdož zločinem urážky velebnosti královské byli stiženi, nabízí a uděluje přízeň královskou. Ale ihned stala se zjevnou lest, která byla skrývána; neboť kdož vyžadovali mír, mír odmítli. Pane a králi, řkou, chceme, abyste věděli, že s vámi v žádný smír vejíti nechceme ani nemůžeme, jestliže rovným způsobem Fridricha, vévodu Rakouského, jejž za krále Římského zákonitého uznáváme, v tento smír nepojmeme; tak s ním jsme spojeni, že ho neopustíme aniž od něho nějak budeme opuštěni.[5]) Uslyšev tyto řeči král prudce jest pobouřen, a jednání, jež za svůj cíl mír předstíralo, změnilo se v krutější nepřátelství. Neboť předtím[6]) král 1317. Jan s Ludvíkem, králem Římským, proti Fridrichovi Rakou- Jun. 19 skému takovou úmluvu byl učinil, že se svými pány smíru

[4]) 2. února.

[5]) Smlouva některých vzbouřilých pánů českých s Fridrichem a jeho bratrími, datovaná dne 27. prosince 1317, v níž skutečné výminka toho druhu jest obsažena, otištěna v Reg. III., č. 408 (srovn. také č. 416. ze dne 7. ledna 1318).

[6]) Totiž dne 19. června 1317 (Reg. III., č. 379). O nebezpečném pozadí politickém tohoto odboje českých pánův a spolku jejich s Fridrichem srovn. Palacký II., 1. 432., Schrohe na uv. m. str. 129. n.

učiniti nemohl, byl-li by on v to pojat. Vida tedy král, že 1318
Jindřich z Lipé nejedná s ním upřímně a že se svými spolčenci má vojsko silnější, chtěje se vyhnouti nebezpečenství, přes Mýto se vraceje, do Prahy s královou dne 27. února Febr. 27.
se navrátil. A když se král do Prahy byl vrátil, řečeno mu jest, co i dříve na cestě zvěděl, že totiž Vilém Zajíc poplenil městečko Bor. Toto nebezpečenství od Viléma Zajíce a Oldřicha, lantkraběte z Leuchtenberka, proto vytrpělo toto městečko, protože v kraji Plzeňském Bušek z Boru tehdy měl krajskou popravu, jež od lantkraběte Oldřicha nedávno před tím proti jeho vůli králi byla odevzdána.[7]) Neboť Zajíc a lantkrabě velice se milovali a ve všem vespolek se podporovali. Zatím král skrze Ludvíka, krále Římského, volán jest do Chebu a pozván ku poradě. Vyšel tedy král z Prahy dne 20. března, Mart. 20.
jehož králová třetího dne na Loket, k svým dítkám se ubírajíc, následovala. A když u města Žatce lidé královi na picování pro koně vyšli, Vilém Zajíc na ně vypadl, některé zranil a 144 zajal, mezi nimiž přední byli Jindřich z Hagenova, muž urozený z krajin Rýnských, Otto z Donína a Konrád, řečený z Buchses, maršálek králův, který rovněž byl Porýňan. Potom král odtud znepokojen odešel a království za sebou v největším zmatku a neklidu zůstavil. Následkem toho všickni pozbyli jsme hlavy, bědujeme a voláme. Zůstává také Zbraslav chudičká, všech svých dědin zbavena, protože jich třetí již rok neužila, nucena jest chléb kupovati za dvě stě padesát hřiven, aby se nepřihodilo konventu chudému zemříti hladem. Pomoz nám, Bože, spáso naše, a zármutek náš obrať v radost, dobrotivý Ježíši, neboť sedáme denně v tak velikých úzkostech postaveni, jako bychom provazy na hrdle zadrhnutými neustále měli býti zvěšeni. Od prvotního osazení království Českého, jak dotvrzují všickni, až po přítomnou dobu, totiž do léta Páně 1318, do dne Zvěstování Páně,[8]) kteréhož Mart. 25.
toto píši, nebylo horšího stavu v tomto království; neboť každý z nás nenaříká již, jako by měl něco ztratiti, ale jako by již zcela byl zbaven života i všeho, co kdy měl. Přední

[7]) Oldřich z Leuchtenberka byl jedním z těch cizích rádců, které král Jan ku přání českých pánů musil zbaviti úřadův a vzdáliti z Čech (srovn. svrchu kn. I. kap., 126.).

[8]) Dne 25. března.

1318 příčinou tohoto zpuštění a bídy jest, že četní páni mají v držení četné hrady královské a králi zpět jich žádajicímu vrátiti odpírají, což jest jeho. Král naléhá, aby královský majetek měl nazpět, ale jejich lakota pomýšlí, jak by statky držené rozmnožila, nikoli jich pozbyla. Těžko jest Vilému Zajícovi vrátiti králi města Beroun [a] Domažlice, obtížnější vzdáti se hradů královských Křivoklátu a Přimdy. Zdaž jest snadno Petrovi z Rosenberka bez boje vrátiti Zvíkov, hrad nedobytný? Když Jindřich vzdá se Žitavy,[9]) když Berka města Kladska s výtečným hradem, tehdy Vilém z Landštejna Hlubokou, Rajmund hrad Vranov a Půta z Dubé Bezděz, každý z nich dobrovolně v ruce královy vydá. Pořad pravdy svrchu řečené pérem neumělým prostě jsem vypsal, neboť mysl nevědomá a k tomu i pobouřená nedovede žalostné látce dodati líbeznosti příjemným způsobem řeči.

Je-li mysl pobouřena, nikdy se dobře nefilosofuje,
Je-li mysl pobouřena, tehdy velmi málo přemýšlí,
Je-li mysl pobouřena, jen smutné zpěvy pronáší,
Byla-li by mysl vesela, dovede tvořiti spisy vtipné,
Byla-li by mysl vesela, řeči jsou naplněny žertem,
Byla-li by mysl vesela, zdáš se sobě býti prorokem.
A kdož by se těšil z válek nebo zápasů?
Cokoli spatřujeme, shledáváme úplnou válku.

Král však Jan spolu s paní královou Eliškou, chotí svou, Mart. 23. dorazil k Ludvíkovi, králi Římskému, do Chebu dne 23. března[10]) a tam u přítomnosti některých šlechticů obojí říše jednal o svých záležitostech. Tito dva králové v Chebu pět dní spolu dlí a dne sedmého opět na hradě Lokti[11]) se scházejí. Tam Vilém Zajíc byv povolán přišel a pro sebe a své nabyl příměří, jež trvati mělo po tři neděle; jenž přijav a dav sliby o zachování míru ku panu Petrovi z Rosenberka, jenž Mart. 25. na den Zvěstování blahoslavené Panny*) město Budějovice

[9]) Jindřich z Lipé měl Žitavu v zástavě již delší dobu před tím (srovn. FRB. IV., 246. pozn. 10.).

[10]) Je-li správna zpráva kronikářova, že Jan dorazil do Chebu dne 23. března, nestalo se setkání jeho s Ludvíkem hned, nýbrž Ludvík byl by přibyl až později. Pobyt Ludvíkův v Chebu zjišťují listiny ze dne 31. března(?) a 1. dubna (Reg. III., č. 429., 430.).

[11]) Král Jan byl na Lokti dne 8. dubna (Reg. III., č. 435.).

mocně oblehl a posud při obléhání toho města trvá, dojíždí 1318
a jej pobízením dohání, aby učiněné příměří zachovával. Jenž vybízejícímu přisvědčuje a od obléhání města, jež byl náspy obklíčil, pod jakýmisi výminkami ustupuje.

Kapitola III.

O smíru, učiněném mezi Janem, králem Českým, a jeho šlechtici, a o hladu převelikém a moru neslýchaném.

Často viděl jsem, že kuše příliš napiaté se zlomily,
A uzel příliš stažený viděl jsem rozvázaný;
Nemůže dlouho obstáti věc, když příliš ztuhne,
Ale obstojí věc, jež zůstává uprostřed, tudíž já stávám se
Svědkem a dokazovatelem, protože jsem karatelem přílišnosti;
Čeho příliš jest, tomu se vyhýbati učím a držeti se středu.
A nebudu zbaven naděje, ať jakoukoli příčinou znepokojen budu.
Nezbavuj se naděje, ať žíti budeš jakkoli dlouhý čas.

Neboť ejhle, když zlo po celém království Českém se vzmáhajíc, přílišně se šířilo, a již všickni lidé bídami vysíleni jsouce, úplně nade vší útěchou zoufali a zoufalstvím poklesli, a všeliký způsob smíru zcela byl odmítnut, přihodilo se přispěním pravice Nejvyššího, že dosti neočekávaně naskytly se nenadálé smlouvy o míru beznadějným lidem. Neboť král Římský Ludvík, přítel míru, krále Jana s královou Eliškou, jakož i přední muže z Čech, kteří byli původci sporu, svolal do města Domažlic a tam ve svatý den Velikonoční, jenž tehdy
připadl na den svatého Jiří,[1]) mezi stranami odpornými smír Apr. 23.
opětného přátelství v krátké lhůtě časové zjednal. Tu Jindřich z Lipé, jenž o milost královu a královninu, jak se zdálo, nejvíce byl usiloval, milost dříve odepřenou nyní jako by dobrovolně nabídnutou snadno získal. Tu Vilém z Landštejna, jenž království škody byl způsobil a škody utrpěl, s rovnou snadností milost královu získal. Tu veškeří pánové, kteří se skoro obecně byli postavili proti králi, svému pánu, opraveni

[1]) Dne 23. dubna 1318. O politickém pozadí dohodnutí Domažlického srovn. Palacký II., 1. str. 433 n., Weech, Kaiser Ludwig d. Bayer u. K. Johann v. B. (Mnichov 1860), str. 12.

1318 jsouce milostí královskou, zavázali se novou přísahou k zachovávání stálé věrnosti králi. Tu Jindřicha z Lipé, den před tím svého protivníka, na společnou radu šlechticů král učinil podkomořím království, podrobuje mu úplně sebe a království. Tu král Jan přísahl a stanovil, že všecky Porýňany a cizince bojovné, kteří mu ve válkách pomoci byli poskytli, od sebe a z království musí odstraniti, aniž opět komu cizímu a příchozímu úřady svěřovati, ale že chce s radou Čechů všecky záležitosti království projednávati [2]) Tu se zjednává smír, prohlašuje pokoj, lid jako z mrtvých vstávaje se raduje. Vždyť zahynulo nesčíslně tisíc lidí proto, že tento smír byl tolik protahován a odkládán; neboť zatím co trval takovýto nesvár, nadešla přílišná bída hladu, tak že za dobu jediného roku, jak zkušeností jsem zvěděl, u brány Sedlecké třicet tisíc lidí bylo pohřbeno. Podobný mor také povstal ve všech městech, městečkách a vesnicích a po vší zemi. Na všech místech kopaly se jámy, jež naplňovány mrtvolami zemřelých. Neboť do té míry rozmohl se hlad, jak z neúrody, tak i z krutosti se svářících, že když se již nedostává potravin a přibývá zla, někteří sedláci se ženami svými opouštějí své příbytky, zaměřují do lesů, lidi, na které připadnou, zabíjejí, pojídají, tak se živí. Dále mezi Mýtem a městem Hradcem dvacet čtyři takoví lidé nad dravou zvěř divočejší ještě po způsobu vlčím obcházejí hledajíce, koho by pohltili a zabili. Dva z nich nedávno byli jati, z kterýchžto jeden slíbiv polepšení propuštěn na svobodu, druhý, nechtěje litovati ani od takové neslýchané ukrutnosti ustáti, ohněm spálen jest. Když tedy utišen jest svrchu řečený svár, tišiti se počíná i většina zla; hned obilí, jež bylo příliš drahé, prodává se levněji, a lid vespolek se potěšuje. Král Římský Ludvík tedy, učiniv sjednocení mezi králem a pány Českými, vrací se do Bavor, země své, ale král Jan [3]) s Petrem z Rosenberka na jeho panství se ubírá a tam tři neděle tráví zábavami a lovy. Potom Jindřich z Lipé, nový podkomoří, Vilém z Valdeka Zajíc, nový maršálek, pátého dne po vykonaném smíru přijdou do Prahy a tam

[2]) Jak byl ostatně se zavázal již po svém přijetí za krále 25 prosince 1310.

[3]) Ještě 24 dubna vidíme krále Jana v Domažlicích (Reg. IV. č. 1997).

Jindřicha,[4]) kancléře králova, muže zákonitého v radách a v zá- 1318
ležitostech královských předního, zajmou a v okovech spoutaného na hrad Křivoklát odešlou, jenž potom lantkraběti Oldřichovi z Leuchtenberka odevzdán a dav tři sta hřiven po uplynutí tří měsíců z okovů zajetí vysvobozen.

Kapitola IV.

Rok Páně 1318. Jak pan Jan, 27. biskup Pražský, ke dvoru Římskému jest obeslán.

Téhož roku pan Jan, 27. biskup Pražský, skrze papeže Jana suspendován jest ode vší správy jak duchovní, tak světské
v den Zvěstování blahoslavené Panny.[1]) Neboť tento biskup, Mart. 25.
protože dříve osobně byl obeslán ke kurii dříve vyslanými posly, nic nemohl dělati, jak se vykládá, dvě stě hřiven zlata
vzav si jako cestovné dne 10. května vyšed z Prahy ubíral Mai. 10.
se k Avignonu, kde nyní papež má dvůr. Bylť jakýsi Jindřich z Schönburka[2]) jménem, kanovník kostela Vyšehradského, ale nemanželsky zrozený, jenž řečeného biskupa před audiencí kurie jal se z několika článků těžce obviňovati. Obviňovalť tam biskupa z neposlušnosti, prokázané stolici apoštolské, z hájení kacířů, jakož i z ohavnosti svatokupectví.[3]) Ještě z více vin jej obviňoval, jež slíbil, že dokáže veřejně slovem i písmem, a sám nabízel se k odvetě, kdyby důkazů nepro-

[4]) Jindřich z Schönburka.

[1]) Dne 25. března. Bulla, jíž papež Jan XXII. ustanovuje exekutory k odnětí biskupovi správy duchovní, datována jest 1. dubna 1318 (Reg. III., č. 431.).

[2]) Jindřich z Schönburka (z Durynska), kancléř králův, o jehož zajetí zmiňuje se předešlá kapitola, byl osobním nepřítelem biskupa Jana z Dražic pro Litoměřické proboštství, kterého se domáhal. Zdá se, že také napjetí z nedávných sporů králových s pány spolupůsobilo.

[3]) Jednotlivá obvinění vypočítává podrobně zmíněná již bulla ze dne 1. dubna. Se šířeným podezřením o kacířství v zemích Českých souvisí ustanovení nových inquisitorů kacířství pro země České (Reg. III., č. 438.—439.), o čemž (jakož i o kacířích a celém sporu) srovn. Palacký, O stycích a poměru sekty Valdenské k někdejším sektám v Čechách (Radhost II., zvl. str. 443. n.); Haupt, Waldenserthum . . . . , str. 23. n.; (srovn. také svrchu kn. I., kap. 124.).

1318 vedl. Dán pak jest jim za soudce pan opat od svatého Saturnina,[4]) ale posud takovýto spor trvá nerozhodnut.

Jak beghardi a bekyně skrze papeže jsou zničeni.

V těchto dobách bludné beghardy a bekyně, jejichž sekta skoro všecka města i vesnice v hojném počtu byla naplnila, pan papež Jan pod klatbou zavrhl[5]) a odsoudil, neboť byli z některých svých bludných domnění a pověrčivých vynálezů kacířských, jež byly proti článkům víry katolické, takovíto veřejně obžalováni a usvědčeni. Svátosti církevní zamítají, tajemství svaté Trojice více, nežli člověku dovoleno mluviti, drzým pátráním proniknouti hledí a neméně se nad sebe chtíce povýšiti, v nejhorší hanebnosti tělesné ohavně se noří, hovadům nerozumným stavše se podobni. Bylo pak jich několik sekt, jak jasně obsahují ustanovení papežská. Pročež po všech církvích křesťanských v klatbu dán jejich zevnějšek ovčí, jímž zastírali svůj blud kacířský, a co nejpřísněji zakázáno, aby na dále schůzek nekonali. Většina jich srdcem a tělem vůbec se přidržela světa, někteří však, jichž obcování bylo svaté, neznalí jsouce takovéto nákazy, barvu v oděvu dle nařízení změnili a v úmyslu svaté zbožnosti sloužíce Nejvyššímu zůstávali. Bylotˊ snahou papežskou vykořeniti, co škodlivého, zavlažiti, co svatého.[6])

[4]) To potvrzuje se svědectvím výše dotčené bully ze dne 1. dubna.

[5]) Dekrety proti beghardům a bekyním byly vydány vlastně již na koncilu Viennském r. 1311, papež Jan XXII. přičinil se teprve o jejich přísnější provádění (srovn. RE.[3] II, str. 522 n.). Vlastně byli míněni sektáři, zvaní bratří svobodného ducha (také beghardy zvaní), jimž bludné články, které kronikář udává, byly přičítány, a o nichž srovn. instruktivní článek Hauptův v RE.[3] III. zvl. str. 468 n.

[6]) Stotožňování kacířských beghardů (bratří svobodného ducha) s pravověrnými dalo podnět k četným nedorozuměním, jichž následkem byl papež Jan nucen své přísné nálezy přesněji vymeziti a omeziti (srovn. odkazy v předešlé poznámce).

Kapitola V.

Jak Karel, král Uherský, řádně pojal za choť Blaženu, dceru pana císaře Jindřicha, a o některých jiných věcech.

Téhož roku Karel, syn Karla, krále Sicilského, který se 1318
stal králem Uherským, ovdověv bezdětek po první své choti, poslal k Janovi, králi Českému, hrabata Uherská Tomáše a Šimona s tlumočníkem Štěpánem a se slušnou družinou žádaje, aby ráčil mu dáti za choť jednu ze svých sester. Toto poselstvo laskavě přijav Jan, král Český, jistými posly sestry své povolává z hrabství Lucemburského, z nichž starší slula Marie, mladší pak Beatrix vlastním jménem byla nazvána. Žádná z těchto dívek nedosáhla čtrnáctého roku svého věku. Na povolání bratra svého tedy obě tyto panny přišly a dne
20. června vešly se svou družinou do Prahy. Čtvrtého pak Jun. 20.
dne po příchodu těchto dívek spolu s králem a královou
Českou přišly tyto do kláštera Zbraslavského. Neboť měl se Jun. 24.
tehdy slavnostně konati výroční den úmrtí zakladatele toho místa. Přišli tam také poslové krále Uherského a jali se naléhavě žádati, aby žádost jejich byla vyslyšena. K jejichž žádosti král Jan svolil a ponechal jim svobodnou volbu, aby si vybrali jednu z jeho sester. Stáli tedy Uhři ve svých přáních vyslyšeni před oběma dívkami, při čemž já jsem byl přítomen a to viděl, upírajíce na ně mlčky napjaté oči. Líbezné tváře těchto panen bedlivě si prohlíželi, o jakosti těl rokovali, chůzi popisovali a pátravě vyšetřovali, kterou spíše zvoliti. Posléze žádali, aby mladší dívka Beatrix byla jim určena za paní a královou Uherskou. Král Jan souhlasil a blahopřál, dívka uvedena do chrámu a hned před hlavním oltářem blahoslavené Panny na Zbraslavi Karlovi, králi Uherskému, ale nepřítomnému do rukou přítomných hrabat řádně zaslíbena. Dvakrát na zvon zazvoněno a sborem mnichův, kteří všickni tam byli přítomni, vysokými hlasy zapěno: Tebe, Bože, chválíme. A za nedlouho potom slavnostními posly krále Karla tato přenéžná
dívka na hranicích Moravy a Uher uctivě přijata a do Uher Nov. 11.
uvedena byvši v oktávě svatého Martina biskupa[1]) korunována, až 18.

[1]) Mezi 11.—18. listopadem.

1318 a hned s ní řádně slavnostní obřad sňatku od krále Uherského slaven.

Dej Bože, aby prospívali, [aby] šťastně oba sestárli:
Jež jsi spojil, zachovej od osudu smutného.

Téhož roku Jan, král Český, vévodství Opavské odevzdal Mikulášovi,[2]) ušlechtilému jinochovi asi třicet let věku majícímu, synovi totiž vévody Mikuláše staršího. Tento vévoda Mikuláš starší[3]) byl bratrem krále Václava, zakladatele Zbraslavě, ale nemanželsky od krále Otakara zplozen a vévodství Opavské po mnoho let v držení měl, ale po nadešlé nepříznivé příhodě tohoto vévodství až do své smrti byl zbaven. Ten toho roku dosti jsa chud na statky, ale bohat ctnostmi v Brně zemřel
Jul. 25. a v chrámě bratří Menších tamtéž o svátku svatého Jakuba[4]) pohřben. Mikuláš mladší tedy přejal vévodství Opavské a za řádnou choť pojal dceru vévody Ratiborského.[5]) A sám zároveň stal se komorníkem království Českého.

No. 22. Téhož roku v den svaté Cecilie panny[6]) narodil se Janovi, králi Českému, v Praze druhý syn, jemuž o vigilii svatého
Dec. 5. Mikuláše v hlavním chrámě Pražském při křtu dáno jméno Přemysl Otakar. Veliký však v době křtu vzniká spor mezi kmotry chlapcovými o jméno, jež by se chlapci mělo dáti. Potom někteří urozeni mužové od Rýna, jichž několik bylo přítomno, chtěli chlapce pojmenovati jménem císaře děda jeho Jindřichem, jiní pak v Čechách zrození, jichž hlas tehdy nabyl převahy, nabyli jména Otakara, které se hodí králům Českým. Má tedy král Jan a Eliška, králová Česká, nyní narozené živé čtyři dítky: Markétu, Jitku, Václava a Otakara posléze narozeného.

---

[2]) Listina o tom ze dne 3. července 1318 (Reg. III, č. 454.).

[3]) Srovn. o něm svrchu kn. I. kap. 109. (pozn. 7.).

[4]) 25. července.

[5]) Jménem Annu, dceru Premyslava Ratiborského, sestru Leška Rat., po jehož smrti r. 1336 také vévodství Ratiborské připadlo Mikulášovi.

[6]) 22. listopadu.

Kapitola VI.

Rok Páně 1319. O sporu mezi králem a královou Českou. 1319

Toho léta Páně 1319 dosti divně
Moc Božská zahrála si ve věcech lidských.[1])

Povstali toho roku někteří lidé ničemní, nenávistníci míru a svornosti, synové zločinní, kteří jazykem lestným a řečmi nenávistnými pokusili se nasíti sváru mezi Janem, králem Českým, a Eliškou, jeho chotí; neboť pravili: Pane a králi, vy víte, že čest králova toho vyžaduje a vyhledává důstojnost království, aby kterýkoli král vládl a nebyl ovládán. Vidíme však naopak, že vás žena ovládá, vás otočila, vás tak zaslepila, že neděláte [nic] jiného, nežli co řekne. V té věci se klamete, ona myslí na vaše zlo a chytře usiluje od království vás zbočiti. Staršího syna vašeho Václava, řkou, ona odevzdati chce některým pánům, aby ho měli za krále, vás vyloučili; i dodávají: Pokud jste se přidržoval rad této své choti, nikdy jste posud v království neměl cti ani míru. Nyní však, milujete-li svůj užitek a prospěch, dbejte našich rad: neposlouchejte králové této, své choti, poručte, ať koná práce ženské, předouc a tkajíc, přidržujte se, pane a králi, úplně nás, a my budeme státi a bojovati za vás. K tomu tito radili, protože královou měli ve velké nenávisti. Uvěřil tedy král slovům jejich a svěřil se jim pod přísahou úplně. V poradách a jednání tom Jindřich z Lipé byl náčelníkem. Ježto totiž týž Jindřich hleděl v království panovati a před jinými přednost míti, a poznával, že se mu v tom skrze královou dějí překážky, vymýšlel všemožné způsoby, jaké mohl, aby ji pobouřil, zvláště že týž Jindřich paní Alžbětu, macechu této králové, ku pohoršení mnohých velmi miloval, aby se jí více mohl zalíbiti, touto pohrdal. Mělyť tyto dvě králové mezi sebou po dlouhou dobu zvláštní nenávist. Byla pak tehdy Eliška, králová Česká, se třemi dítkami svými na hradě Loketském, jenž tenkráte podroben byl její moci. Král Jan tedy, již převrácen jsa na mysli, z Prahy vyšed s mnohými ozbrojenci k hradu Loketskému přišel a tvářil se, že chce v míru královou navštíviti. A když král se svými ozbro-

[1]) Ovidius, Ex Ponto IV., 3., 49.

1319 jenci do hradu vešel, ihned žádal, aby mu věže hradu byly vydány, a na strážce věží tak velikou novotou a nenáležitostí poděšené a něco málo činící odpor metanými střelami prudce udeřil. Králová diví se tomuto útoku a vidouc vztek králův, na mysli znepokojena jest. Druhého dne králová za ty, kdož ve věžích byli, ku králi mluví, a pomocí některého vyjednávání hrad úplně odevzdán do rukou královských. Posléze králová tři své dědice tam na hradě zůstavivši pobouřena s malou družinou ustoupila a uchýlila se na Mělník, své město. Hned potom král, jakož prvé byl poučen, některé osoby královně oddanější, jež jí déle byly sloužily, začne velmi krutě pronásledovati a odloučí je od poslušenství královnina. Jeden byl notář Jan, druhý Mikuláš, a služka, jež se nazývá Kedruta;[2]) tyto tři osoby u krále byly obžalovány, že rady nerozumné našeptávaly v uši královniny, ale ničemnost mu lhala. I uvažuje pan Konrád, někdejší opat Zbraslavský, že věc se neděje náležitě a že náklonnost králova k němu není jako včera a předevčírem, ode dvora a starosti vnější se vzdálil a trvaje ve svém klášteře sloužil Hospodinu. Což tedy? Co nyní se děje, co tedy učiní král při této tak podivné a nenadálé změně? Choť svou živoucí, nestíženou žádnou vinou, takřka zapudil, dítek jejích ji zbavil a četnými svízeli ji znepokojil. Hle, ty, jež Bůh spojil, ničemná rada rozloučila. Potom král, jakoby uzda rozumu již byla praskla a svazek lásky manželské byl zrušen, všecek oddává se bezuzdnosti, přemožen jest rozkošnictvím, řízen zvrácenou rozkoší, a shledává se při něm jednání dokonalého tyranství. Hraje v kostky, nekoná povinnosti, hněvá se a při hrách trpí zlá slova. V noční době, spokojuje se leckdy jen sluhou, pobíhá po ulicích a náměstích v městě Pražském; více si všímá mravův a řečí směšných nežli zbožných. Jest-li někdy přítomen při slavnosti mešní, nikoli ze zbožnosti, ale dohnán jsa studem před lidmi, neoddává se modlení, ale hovoru a smíchu. Slova jeho za listí stromu se čítají, a výsady tolik se cení, kolik váží vosk na pečeti; měšťany své obtěžuje;

[2]) Závěť nějaké Kedruty, služebné někdy králové Elišky, ze dne 8. února 1336, otištěna v CDM. VII., č. 106, ale nelze určiti, byla li to Kedruta, o níž zde jest řeč.

za příklad služ Praha, jež toho roku třinácte tisíc hřiven 1319
zaplatila na vymahání a z donucení.[3]) O [mnohých jiných věcech psáti se] stydím. Krále svého nyní nepomlouvám nikterak, ale zarmoucen spisuji pravdu; přál bych si rád, aby to, co bylo napsáno, bylo lží, kdybych spatřoval, že mravy jeho se mění v lepší.

V minulých letech [život Janův][4]) býval dobrý,
Nyní jest zvrácený, poněvadž trvá nákazou poskvrněn;
Jaký bude potom vzrůstající ještě mladík.
Nikdo nemůže věděti, to často se přiházívá,
Že chlapec jako anděl potom v stáří bývá ničemný.
Toho jest želeti, s takovým třeba útrpnost míti,
Komu tak ubývá jeho ctnosti, když stárne.
Více se doporoučí, kdo v dětství jest kárán
A potom bývá chválen, když se stane dobrým mužem.
Nikdo nediv se tomu, jestliže nyní mění se
Způsob psaní, není jako dříve vzorem
Život králův, to by pro mne mělo býti příčinou mlčeti
A nic neříkati, snad mohu býti kárán,
Protože jsem ho dříve chválil a teď ho haněl.
To na mně nezáleží, protože všem dobře je známo,
Že král proměnil se ve mravech a zjinačil.
Tak já měním sloh, jestliže nyní jinak táhnu nit,
Než jak byla tažena, protože skutky se změnily.
Píše tuto satiru místo odměny si vezmu hněv.
Snad [najdeš], kdož nechce věřiti pravdě,
Ale za svědka pravdy chci vždy, dokud žiji, býti pokládán.

Kapitola VII.

O stole okrouhlém čili honbě králově a o útoku a obléhání města Pražského.

Téhož roku přistoupili ku králi nějací mladíci, synové pánův, spíše lehkomyslností nežli statečností jsouce pobádáni, řkouce: Pane a králi, turnaji a rytířskými hrami, jakož i jiným rytířským cvičením rozšíří se vaše sláva, a podivuhodné bude

---

[3]) Srovn. o tom Tomek I.[2] str. 535—536., Reg. III., č. 504, 553 a j.
[4]) Tak doplňuje Loserth tento verš v rukopisech kusý.

1319 vaše jméno po veškeré zemi. Ustanovte tedy stůl okrouhlý, totiž dvůr krále Artuše, a odnesete z toho slávu pamětihodnou na vše časy. Veden jsa tedy král radami jinošskými, píše veškerým knížatům, hrabatům a šlechticům po Německu a slibuje mnoho v listech a veřejných listinách, zpečetěných pečetmi přemnohých šlechticů. Obdrží tedy král od měšťanův i klášterníku mnoho peněz na slavení takovéto slavnosti. A tak zřizuje se v oboře divé zvěři u Prahy[1]) jakási dřevěná stavba, jež by se hodila k obecnému podívání. A tak nastává
Jun. 24. svátek svatého Jana Křtitele,[2]) jenž byl určen za dobu k takovéto slavnosti. Ale z cizích šlechticů nepřišel zcela nikdo. Co se tedy děje při této záležitosti, se značnou neopatrností rozhlášené? Zajisté:

Strojí se ku porodu hory, zrodila se směšná myš,[3])
Vyvěrají prameny, brzo se do nich vnořil vepř.
Vyhlášená slavnost nemá čestného konce.
Lépe bylo by bývalo nezačínati a mlčeti,
Nežli takto bez příčiny po širém světě býti pohaněnu.

V téže době rozličným klášterům království tento král velké násilí činil, mnohé statky nenáležitě odňal a je mezi ničemné druhy rozdělil: to dosvědčuje klášter Zbraslavský, jemuž skoro všecky statky[4]) jeho jsou násilně odňaty v těchto dobách od tohoto krále

Kdož nyní bude bezpečen, když král hledá věcí ne svých?
Knez i měšťan, mnich, každý ať se chrání.

Jak král Jan udeřil na Prahu a měšťany velmi mnoho obtěžoval.

I stalo se v té době, když měšťané Pražští a starší lidu spatřovali, že skrze krále nabádáním ničemných rádců skoro všem obyvatelům království dějí se násilnosti a nesnáze,

[1]) Nynější Královská obora (chybně Stromovka), jiné výklady srovn. o nich Emler ve FRB. IV., 252., pozn. 1.) jsou mylné; viz Tomek I.[2] 535., II.[2] 264.—265.

[2]) 24. června.

[3]) Horatius, Epist. ad Pisones (de arte poëtica), verš 139.

[4]) Netřeba podotýkati, že v této stylisaci tvrzení kronikářovo jistě jest upřílišeno.

sešli se v jedno a jednomyslně říkali: Vidíme a ze zkušenosti jsme poznali, že král náš záhubnou radou dává se říditi a sváděti, království hyne, všem činí se násilí. Co tedy učiníme? Jak dlouho musíme takové věci snášeti? Následkem toho všecky jednotlivé rody, jež v Praze měly spolu jakousi příčinu ke sporu, přátelsky učinivše smlouvy se smířily, aby takto spolu spojeni jsouce ku podpoře obce a dobru národa svého silnější ve zbraních i na duchu býti mohli. Vyvolili si tedy z celého města šest mužů počestných, chytrostí a rodem vynikajících, slibujíce, že na jejich rozkaz všickni věrně chtějí býti pozorni a připraveni. Nebylo úmyslem těchto měšťanů, že by proti pánu svému a králi v něčem chtěli se bouřiti, ale jej o obecném stavu království věrně a chytře poučiti a v tom, co by bylo užitečno, všemi silami podporovati. Zatím přišli ku králi, jenž tehdy byl v Brně, lživí poslové řkouce: Hle, pane a králi, 1319

Měšťané Pražští již silně brousí meče,
Najímají lid, chtíce státi proti vám.
Již neváhejte, do Prahy rychle pospěšte
A zkroťte takovéto a zajměte je,
Tak je skrušte, aby dále byli beze sporu.
Věci jejich uchvaťte, pospěšte přijíti, přijďte!

Takovýmto slovům král ihned uvěřil, sebral vojsko a dne 8. července vstoupil s ozbrojenci na hrad Pražský, chtěje Jul. 8. město napadnouti. Předešlého však dne králová, měšťany byvši povolána, z Mělníka do Prahy přišla, a poněvadž se obávala krále špatnou radou zkaženého, ve Větším městě Pražském s měšťany zůstávala. Také mocní pánové Vilém Zajíc, Petr z Rosenberka, Vilém z Landštejna byli v tomto městě a přidržovali se králové, jakož i měšťanů. Naproti tomu Mikuláš, vévoda Opavský, Jindřich z Lipé a skoro všickni šlechticové z království byli na hradě s králem, kteříž všickni jedněmi ústy radili, že král se má nad těmi odbojnými měšťany krutě pomstíti. Někteří pak z nich, poněvadž nenáviděli králové, mysl královu proti ní drze popuzovali; měšťané pak Většího města byli obsadili věže na obou stranách mostu a most měli ve své moci, město Menší pak pod hradem ležící z přinucení drželo s králem.

Hle, vzniká nová válka a vzácný zápas:

1319 S jedné strany stojí král a bojovati zbrojně
Proti královė touží, hledaje zkázy
Města Pražského, hle, zuří královský meč.
Choť proti muži, sluha proti pánovi nyní podivnou
Válku podnikl; z toho zisku nikdo nenabyl.
Sváří-li se hlava a ostatní tělo, nenáležité [to] jest,
A spor takový naplněn jest mnohým zlem.

Skrze krále tedy a ty, kdož s ním na hradě byli, denně škody se činí statkům měšťanův, a tu onde na různých stranách několik drobných srážek svedeno. Mnozí pak z rodu Jakubova[5]) z města tajně ku králi přišli a opustivše měšťany
Jul. 10. krále se přidrželi. Posléze v den svatých Sedmi bratří[6]) král, což jsem já viděl, se vztyčenými sedmi prapory a třemi sty helmic z hradu vytáhnuv, před Větší město směrem ku klášteru Zderazskému[7]) přišel a tam několik domů spáliv na město nepřátelsky udeřil; měšťané však strachem jsouce poraženi králi slabě odporovali. Vznikl pak tehdy tajný spor v městě; neboť někteří obecní [lidé] pravili: Proti králi svému nebudeme bojovati, ale zajisté ho necháme k sobě vejíti. A co dále? Toho dne král opravdu byl by se zmocnil města, kdyby Vilém Zajíc s nevelkou svojí [družinou] tak mužně v bráně městské[8]) nebyl se na odpor postavil; neboť Petr z Rosenberka se svými bojovníky ještě nebyl přišel, a v městě bylo málo lidu, jenž by se v boji vyznal. Přišel pak
Jul. 11. tento z Rosenberka druhého dne se čtyřmi sty silných bojovníků městu na pomoc. Vrátil se tedy král se svými na hrad, když byl způsobil měšťanům škody nemálo. Teprve když uplynulo osm dní obléhání města, mezi králem a měšťany učiněn smír. Po čtrnácti dnech pak král těch šestero, kteří byli vyvoleni v městě za hejtmany, chtěl z království zcela vyloučiti a od ostatních jal se vymáhati peníze. A tyto peníze až posud skrze donucování a nové vynálezky od měšťanů se vymáhají, a v mnohých věcech lid jest trápen.

[5]) To jest Welflovici; srovn. k tomu Tomek I.², str. 538.

[6]) 10. července.

[7]) Klášter Zderazský stál tenkrát mimo hradby městské (Nového města tehdy ještě nebylo).

[8]) Patrně brána sv. Martina na nynějším Perštýně (FRB. IV., 253., pozn. 4.).

Ty utěšitelko zarmoucených, oživovatelko
Usmrcených, ty bezpečná naděje vinníků,
Zachovatelko spravedlivého a prostřednice lidí u Boha,
Učiň, aby smutek uštal, ty radostná Maria, Amen.

Kapitola VIII.

O setkání a utkání obou králů Římských a o smrti Viléma Zajíce.

Téhož roku v měsíci září Ludvík Bavorský [a] Fridrich 1319
Rakouský, kteříž oba dosud za krále Římské se vydávají Sept.
a píší, s četnými vojsky nepřátelsky proti sobě vyšli a podle řeky Innu nedaleko města Mühldorfa táborem se položili.[1]) Při prvním tedy útoku srážky Ludvík, protože měl četnější zástup bojovníků, chtěl Fridricha napadnouti, ale řeka Inn uprostřed tekoucí [toho] nedopouštěla. Posléze Ludvík, znamenaje zřejmě zradu a věrolomnost některých,[2]) jež ve svém vojště s sebou měl, rozhodl se přejíti do hořejších krajin Bavorských, vzdávaje se boje.[3]) Následoval pak ho Fridrich, jeho ne- (Sept. 29.)
přítel, a poněvadž ho prchajícího dohoniti nemohl, Bavory při Dunaji a to, co nalezl blíže Řezna, krutým pálením a pleněním znepokojil. Potom Fridrich vrátil se do Rakous, ale spor nebyl ukončen. Byli pak tehdy přišli z Čech Ludvíkovi na pomoc někteří pánové se zbrojným lidem, mezi nimiž nejpřednější byl Vilém z Valdeka, řečený Zajíc. Ten byl od dětství svého [mužem] bojovným a pro přemnohé skutky, jež byl statečně provedl, stal se velmi slavným a pověstným. Ten zajisté při jakémsi sporu, mezi čeledí vzniklém, kopím zraněn osmého dne zemřel a přenesen byv do Čech pohřben v klášteře bratří Augustiniánů, jenž slove Ostrov,[4]) jejž děd jeho byl založil.

---

[1]) Koncem září 1319.

[2]) Šířila se pověst, že Ludvík má býti zabit; srovn. o celé bitvě Schrohe na uv. m. 143.

[3]) Ludvík ustoupil velmi kvapně dne 29. září do Mnichova.

[4]) Klášter Ostrovský, jinak Sv. Dobrotivá (S. Benigna) na Zbirožsku, založen byl r. 1263 od Oldřicha Zajíce z Valdeka, děda Vilémova. Žalozpěv (český) nad smrtí Vilémovou otištěn ve FRB. III., 229—230.

1319 Náhrobní jeho nápis jest takovýto:

Zde leží slavný pán a velmi urozený
A rytíř nepřemožený, příjmím jest nazván Zajíc;
Příjmí zajíce měl v ušlechtilé statečnosti
Srdcem lvím bojoval, nikoli zaječím,
Vlastní jeho jméno bylo Vilém a osud
Šťastný vždy měl ve skutcích minulých.
Hle, smrt porazila, jehož dříve nikdo nepřemohl,
Zahynul od kopí; jej připoj, dobrý Ježíši, k nebi.
Roku tisícího třístého a devatenáctého
Osudem smutným zemřel tento urozený muž.
Nebylo mu rovného v království, ani takového,
Jenž by tak slavný byl nebo neohrožený.
Světlo věčné ať mu svítí v sídle nebeském,
Budiž mu útěcha, každý člověk ať řekne Amen.

O smrti Valdemara, markrabí Braniborského, a o výpravě krále Jana do Sas.

Měsíce a roku svrchu řečeného zbožný a mírumilovný (Aug. 14.) kníže Valdemar, markrabí Braniborský, jenž mocí a bohatstvím nade všecky své předchůdce markrabí se byl povznesl, bez dědicův a dítek zemřel.[5]) Po jeho smrti celé želí Sasko a vzniká svár na mnohých místech; neboť již celé markrabství Braniborské pravých a přirozených knížat mužských jest zbaveno. Vůkolní tedy knížata, slyšíce o smrti tak velikého knížete bezdětného, hned jali se obsazovati města sobě bližší. Jindřich, vévoda Slezský, syn vévody Bolka,[6]) obsadil Zhořelec a Lubavu, ačkoli v starodávných dobách příslušely ku království Českému; Janovi pak, králi Českému, páni a měšťané z kraje Budišínského vykonali přísahu.[7]) Potom Jan, král Český, chtěje se zmocniti více krajin z těch, jež řečený markrabí byl v držení měl, se třemi sty těžkooděnců počal v mé-

[5]) Valdemar Braniborský zemřel dne 14. srpna 1319.

[6]) Jindřich Javorský, syn Bolka Svidnického, choť Anežky (dcery Václava II. z druhého manželství).

[7]) Již 31. srpna jmenuje se Jan pánem Budišína (Reg. III., č. 519., 520.), srovn. Palacký II., 1., str. 413.

síci září[8]) krajiny Lužice a území Saské procházeti, zmocnil 1319
se tehdy městečka, jež slove Sommerfeld, ale ve dvou měsících se škodou pozbyl toho, co byl získal. Město Kubín král mocně napadl, ale málo prospěchu neb užitku odtud odnesl.

Toho roku jakási žena z nějaké vsi u Slap[9]) dvěma ďábly, již do ní v podobě dvou hadů byli vešli, jsouc posedlá a žalostně trápena do našeho kláštera na Zbraslav byla přivedena, a když jsme za ni mše sloužili a přemnohé modlitby vylévali, útrpnost majíce s hrozným jejím trápením, posléze do naší kapitoly přes veliký svůj odpor dovedena byvši, když umučení [Páně] podle [sv.] Matouše skrze bratra Theodericha převora nad ní bylo čteno, způsobem kýchání pomocí milosti Boží osvobozena jest, a hned, ačkoli dříve hlavou i celým tělem házela, pomocí pravice Nejvyššího jako mžiknutím oka utišena a velmi klidna se jevila. Tázána pak byvši táž žena, jak by se měla, odpověděla: Velmi dobře. Já, vece, vašimi modlitbami na těle zajisté jsem uzdravena, a mysl má jakýmsi duchovním světlem podivuhodně jest osvícena. Následujícího pak dne vykonavši zpověď, svaté přijímání přijavši zdráva na duši i na těle domů se vrátila.

Toho také roku o svátku svatého Martina[10]) smrt paní Nov. 11.
Beatrice, králové Uherské, Janovi, králi Českému, bratru jejímu, po jistých poslech jest oznámena.

Tento rok z dobroty Spasitele našeho byl velmi hojný na víno a obilí, na mnohých místech míra pšenice, jež obecně slove strych, za jeden groš Pražský se prodávala.

---

[8]) Podle listin byl Jan ještě 10. září v Praze (Reg. III., č. 525., 526, dne 22. září datuje již v táboře před Olešnicí (Reg. III., č. 528.).

[9]) Slapy, vesnice nedaleko kláštera Zbraslavského, kterémuž se jí dostalo hned při založení.

[10]) Sv. Martina jest dne 11. listopadu.

Kapitola IX.

1319 O odchodu krále Českého, o smrti arcibiskupa Mohučského a o korunování krále Polského a některých jiných věcech. Rok Páně 1320.

Dec. 28. Léta Páně 1319 v den svatých Mláďátek[1]) k večeru, když soumraku přibývalo, v tichu, an nikdo o tom nevěděl, Jan, král Český, z Prahy s několika málo [muži] vyšed k Lucemburku na cestu se dal, kde průběhem toho roku zůstávaje s biskupy Remešským a Lutišským[2]) a s jinými knížaty, hrabaty a sousedy mezitím mnoho bitev svedl. Jindřich pak z Lipé, králem Janem ustanoven byv hejtmanem a ochráncem celého království, mír v království náležitě zavedl, pomocí Boží jsa podporován. Tento rok jako minulý jest požehnán od Hospodina, protože přirozené potřeby lidské za levnou cenu se získávají a statky na trhu lze si zjednati. Ožil ubohý národ a zaradoval se, jenž před třemi roky tu onde leckde po cestách hladem hynoucí ležel, pročež se dí:

1320 Chvála buď tobě, Kriste, že jsi takové smutné břímě zla
Nyní odstranil, že jsi hojné darův udělil
A požehnal jsi plody, jež před tím jsi dával
Příliš skrovně, nás budoucně ušetři.

Apr. 20. Téhož roku dne 20. dubna zemřel Otakar, druhorozený syn Jana, krále Českého, a na Zbraslavi u nohou zakladatelových s Janem a Jitkou, dítkami téhož zakladatele, přenesenými z kaple svatého Jakuba, v jednom hrobě pochován.

Jun. 5. Téhož roku dne 5. června ctihodný pan Petr, rodem z Trevíru, arcibiskup Mohučský, zkušený a vynikající lékař, moudrý rádce knížat, muž ve všech příhodách světského života velmi šťastný, rozloučiv se s tímto světem, věkem stareckým jsa sklíčen vypustil posléze ducha z vězení těla. Tento přívětivý biskup k vůli zakladateli měl laskavou náklonnost k založení kláštera Zbraslavského, pročez v něm dva oltáře s chorem a chrámem Hospodinu co nejzbožněji zasvětil. Jak veliký a jaký byl tento ctihodný biskup, ne-

---

[1]) Dne 28. prosince.

[2]) Biskupem Remešským byl tenkrat Robert de Courtenai (1299 až 1321), Lutišským Adolf von der Mark (1313—1344).

mluvím o postavě, protože byl maličký, ale spíše moudrostí, 1320
věděním a mocí, protože byl znamenitý, ukázalo poněkud předcházející vypravování, protože o něm v této knize velmi mnoho jest napsáno.

Proboštem Trevírským byl, potom Vyšehradským,
Pastýřem ve Vídni[3]) byl a biskupem Basilejským,
Mohučským on byl, když měsíc červen
Jej otevřenou tlamou uchvátil; ten zajisté měsíc
Jest obtížen zármutkem a nářkem touto smrtí způsobeným;
Šťasten byl on v podnicích. Mohuči, zalkej,
Ještě jsi nepocítila, jak touto smrtí jsi žalostiva,
K užitku nesmírnému byla mu záležitost veřejná,
Pro dary osvědčené buď mu milostiv, králi všemohoucí.

Téhož roku na svátek přenesení svatého Benedikta opata[4]) Jul. 11.
zbožný a ctihodný, laskavý otec pan Heidenrich, opat Sedlecký, když po čtyřicet[5]) let s největší poctivostí byl opatoval, v kapitule Zbraslavské před panem Janem, opatem Waldsaským,[6]) vzdal se správy opatství, při čemž všickni skoro plakali, kdož byli přítomni. Po něm ctihodný pan Fridrich, ze Sas rodilý, v úřadě opatském jest ustanoven. Ale nedlouho potom, totiž dne 23. října, řečený pan Heidenrich, pln jsa Octob. 23.
dní a dobrých skutků, ducha Bohu odevzdal a šťastně v Pánu zesnul. Za časů tohoto opata klášter Sedlecký na statcích duchovních i světských i na staveních chvalitebně prospíval, protože požehnání své Bůh dal hojně ve výtěžku Horníků. Tento opat za velikého pokládán v lásce knížat a v mínění lidu, není pochyby, není-li větší před tváří Boží. Někteří posud žijí a jsou se mnou svědky, kdož podle života a vzorných mravů jeho ve ctnostech velmi mnoho prospěli. Velikolepé činy tohoto otce, jež Hospodin chtěl, aby skrze

[3]) Petr z Aspeltu byl od r. 1301 správcem farního kostela sv. Štěpána ve Vídni (Heidemann, str. 20., pozn. 19); zde také podrobnější data o jiných hodnostech Petrových, o nichž také srovn. odkazy výše v první knize (kam i kronikář sám odkazuje).

[4]) 11. července.

[5]) Heidenreich zvolen byl za opata asi r. 1282—3 (srovn. svrchu kn. I., kap. 13., pozn. 2.), správnější jest tedy udání v následujících verších, že byl opatem skoro čtyřicet let.

[6]) Srovn. o něm předmluvu kronikářovu (pozn. 1.).

1320 něho se dály, v předcházejících výkladech budou se moci nalézti.

Náhrobní jeho nápis je takovýto:

Zde Heidenrich, zbožný přítel Hromovládce,
Opat Sedlecký, již mrtev leží přijav odměnu,
Všemi jsa milován, jímž toto místo dobře řízeno
Bylo skoro po čtyřicet let; proto mně plakati,
Ale jemu veseliti se jest, protože doufám, že míti se
Nyní může on vesele, protože pomocí s nebe podporován
Na zemi vedl život ozdobený ctnostmi.
Velmi bděle se modlil, v postech neustával,
V oslovení přívětivý byl; jako kvetoucí réva
Mnohé naplnil vůní z pokorného mravu,
Dobrá jeho mysl byla známa, všecko sousedstvo
Jmenovalo ho čistým a že nemá druhého podobného.
Zřídka jsme vídali, že by byl opomenul mše,
Když je naplnil, z radosti srdce plakal,
Když toho vyhledávalo místo nebo čas, dobře dovedl
Pro své býti vesel a s vážností vtipný.
Co kdo při něm vyhledával, dobře nalézal.
Darů Božích nabyl, všem stav se vším:
Knížatům milý, všemu lidu milovaný,
V práci vážný a sám sobě i ostatním příjemný.
Sil zbavené tělo čině obětí
Milou Kristu, jenž se skrýval v tomto otci,
Dokonal přemnoho dobrých skutků, pro něho dosti obtížných,
Jichž by nebyl vykonal, kdyby pomoci Kristovy nebyl měl.
Toto dílo chrámové nedávno ke cti Marii
Nejprvé zřídil, ta budiž mu vůdkyní, kde by světlo bylo.
Roku tisícího třístého dvacátého běžícího
A dne desátého před počátkem měsíce listopadu
Vystoupil vzhůru, aby žil konečně znovu.
Spas tehdy i nyní vždycky, dobrotivý králi nebeský, jeho
A nás skrze něho doveď k době slavnostní,
Tak abychom se radovali a s ním spolu veselili.

Toho roku Lokytek, vévoda Sandoměřský, od stolice apoštolské obdržel královskou korunu Polskou a na porok

krále Českého[7]) dal se v Krakově ozdobiti královskou korunou 1319
nad královstvím Polským od arcibiskupa Hnězdenského.[8]) I počal hned peníz Svatopetrský z jedné každé hlavy lidské stolici apoštolské jako desátek platiti, jenž před tím po dlouhou dobu byl odpírán, jak se vykládá, ve skutečnosti, nikoliv po právu. Ale protože vévodové Slezští odpírají dávati papeži tento desátek peněžitý, panství jejich až podnes stojí pod církevní klatbou.[9])

O pastýřích[10]) a o králích Římských.

Povstal v těch dobách jakýsi obecný lid, s různých stran 1320
Francie sebraný, [v počtu] asi čtyřiceti tisíc mužů,[11]) který se nazýval pastýři, a předstíraje se přepraviti přes moře a učiniti výpravu, ale pod zbožným úmyslem bludné věci zamýšlel. Ti když zástupy svými přišli do Avignona před palác papeže Jana a násilím dožadovali pokladů církevních pro obecnou výpravu chovaných, papež ihned počátku tak velikého bludu na odpor se stavěje kázal rozprášiti tyto bludné voje a je kletbou stížil. Tak se tento lid rozptýlil, a neví se, kam přišel.

Toho roku opět mocné vojsko obou králů Římských, totiž Fridricha Rakouského a Ludvíka Bavorského, nedaleko Aug.
města Štrasburku v Alsasích se setkalo[12]) a na svém tažení Sept.
ne srážky, ale množství lidí chudými učinilo.

---

[7]) Raynaldus, Annales ecclesiastici XV., 188 (FRB.).

[8]) Tehdejší arcibiskup Hnězdenský slul Janislav čili Jan (1317 až 1341.).

[9]) Knížata Slezská byla pro odpor proti placení svatopetrského peníze dána do klatby, jíž zbavena teprve r. 1343 (FRB. IV, 256., pozn. 5.).

[10]) O těchto „pastýřích" pojednal nověji J. M. Vidal, L' Emeute des Pastoureaux en 1320. v Annales de S. Louis de Français III. (1899) str. 121—174. Bylo to hnutí, vzniklé původně snad z nového plánu křížové výpravy, které záhy vzrostlo velmi silně a konečně, když do řad „pastýřů" vnikly rozličné živly podezřelé (zloději, tuláci, loupežníci), kojilo svou bojechtivost a loupeživost vražděním a pleněním všech a zvláště Židů, kteří nechtěli přijmouti křest (srovn. kapitolu následující); konečně byli (v červnu 1320) v Carcassonsku přičiněním papeže Jana poraženi a rozprášeni a pak porůznu zničeni (část pobita v Italii, kam je poslal Filip de Valois).

[11]) Toto číslo jest asi nadsazeno.

[12]) Bylo to koncem srpna a počátkem září (asi od 29. do 3. září) srovn. Schrohe 155 n.

A tak trvá tento spor plný neštěstí,
To Kristus ať učiní, aby brzo mezi nimi mír nastal.

Kapitola X.

1321 Rok Páně 1321. O chování krále Jana a některých jiných věcech.

Léta Páně 1321 Jan, král Český, z hrabství svého Lucemburského se vrátiv do Prahy v oktávě Očišťování blaho-
Febr. 9. slavené Panny[1]) vešel, a po uplynutí patnácti dní na náměstí Pražském konal turnaj, na který přemnoho urozených pánů byl pozval, při kterémž těžce spadl s koně, a v převelikém blátě delší dobu se poválev a nohami koní náramně byv pošlapán, posléze takřka polomrtev se zablácenou zbraní a na oděvu úplně jsa zohaven ze zástupu byl stěží vytažen. K této žalostné podívané zdvihli někteří nářek, někteří však potlesk. Tonto nehodou král utrpěl bolest na těle, ale nikoli smrt.

Mart. 18. Téhož roku dne 18. března zemřel hrabě Matouš z Trenčína. Kdo, jaký a jak veliký byl, předchozí vypravování na mnohých místech ukázalo.[2]) Po jehožto smrti Karel, král Uherský, hradu jeho válečně se zmocnil, protože byl nepřítelem jeho po všecken čas, pokud žil.

Toho roku opět Jan, král Český, do hrabství svého o vi-
Jun. 23. gilii svatého Jana Křtitele tajně s malým počtem mužů se vrací, a Bohuslav,[3]) vévoda Slezský z Lehnice, hejtmanem království učiněn a v rozmanité dluhy a zaneprázdnění upadá. Otázán pak byv král, proč nezůstává v království, odpověděl: Protože půda rodné vlasti jest mu nejmilejší.[4])

Jun. 26. Toho roku na den svatých mučedníků Jana a Pavla[5]) v sobotu nastalo zatmění slunce, jež trvalo od hodiny prvé až

[1]) Dne 9. února.

[2]) Srovn. svrchu kn. I., kap. 124.

[3]) Správně Boleslav, choť Markéty, sestry Eliščiny, a tedy švakr krále Jana.

[4]) Napodobeno podle Ovidia Ex Ponto I., 3., 35.

[5]) Jana a Pavla připadá na 26. června, což r. 1321. bylo v pátek; ale zatmění slunce dne 26. června bylo toho roku skutečně (srovn. níže pozn. 8.).

po hodinu třetí. Kteréžto když nastalo, ihned potom všech 1321
plodin zemských zrna a semena, jež před tím velmi dobře byla vyrostla, takřka zřejmě se zmenšila. Následují převeliké záplavy řek, jež způsobily na polích, v městech, na zdech a vesnicích velikou škodu.

Toho roku já sám prošel jsem přemnohé krajiny Rýnské a Francouzské a spatřil jsem všecky útulky čili příbytky malomocných spáleny ohněm. I sami totiž malomocní, kteří v těch krajinách mohli býti nalezeni, rovněž byli spáleni. Neboť se byla roznesla obecná pověst, že tito malomocní, skrze Židy a Saraceny penězi byvše podplaceni, křesťanům dávají a tajně podávají ve vodách, v studních a pramenech jed a otráveniny.[6]) Z té příčiny viděl jsem přemnohé studně a prameny v krajinách Francouzských tehdy naplněny prsti a svrchu uzavírkami velmi opatrně zakryté. List pak papežský, jak se myslí, příčinu a podnět věci této obsahující, v klášteře Morimundském od kohosi, jenž tvrdil, že jej má ode dvora Římského, vlastní rukou jsem opsal a zde slovo od slova jsem jej do ostatních věcí zaznamenal. Zdali však tento list vyšel z jisté povědomosti pana papeže, nevím na jisto, ale ponechávám úsudku čtoucích to rozhodnouti.[7])

List o malomocných.

Biskup Jan, služebník služebníků Božích, všem Kristovým věrným, zvláště nově pokřtěným a katechumenům a všem křesťanství se přidržujícím, jimž se otevřený tento list pečetí stolice apoštolské ztvrzený dostane, pozdrav a požehnání apoštolské. Synové, jež splodil sobě Kristus, nikoli skrze krev kozlů nebo telat, ale vlastní svou krví, když od viny zahynutí, smrtelníků podobu přijav, na svém kříži proudem přesvaté své krve nás vykoupil, vězte bez nějakého nedověrného hloubání, že

[6]) Podobné nesmyslné báchorky o Židech rozšiřovány ve středověku velmi často. Toto pronásledování Židů souvisí se zmíněným v předešlé kapitole hnutím „pastýřů“, kteří potřebovali záminky o otrávení vod k odůvodnění svých loupeží, a s nimiž patrně i toto pronásledování souvisí.

[7]) Pochybnosti kronikářovy nejsou asi neoprávněny; následující list papežský má dosti známek, které jeho autentičnost činí velmi nepravděpodobnou.

1321 my od přemoudrého a nejkřesťanštějšího pána, milovaného syna našeho Filipa, hraběte z Anjou, dle těla syna převítězného muže, pana Karla z Valois, měli a přijali jsme a u přítomnosti své a bratří svých kardinálů v plné konsistoři slovo od slova čísti jsme dali jakýsi list právoplatný a neporušený, v němž obsaženo jest, co následuje, tímto způsobem:

Přesvatému a nejblaženějšímu v Kristu otci a pánu, panu Janovi, papeži přesvaté církve Římské, a všem chovancům Kristovým hrabě Filip z Anjou, přesvatému, pravím, otci našemu řečenému s ochotným políbením svatých nohou ve všem prosebnou službu a řečeným chovancům Kristovým jemu podřízeným ne předstíranou, ale přepevnou v Pánu lásku. Nechť vědí všickni v Kristu věrní u Boha, že léta Páně 1321
Juni 26. v pátek po narození svatého Jana Křtitele[8]) nastalo strašlivé zatmění slunce v hrabství Anjou a Touraine, tak že skoro po dobu čtyř hodin onoho dne slunce bylo zanícené a rudé jako krev, a v noci onoho dne měsíc byl zahalen a zatemněn jako pytel, tak že obyvatelé země té myslili, že jest u posledního konce světa. Také i téhož dne slyšeti bylo nepochopitelné hřímání a viděti bylo nevýslovné blýskání, tak že někteří viděli přemnoho koulí ohnivých s nebe na zemi a na domy padati, tak že střechy slamou kryté na některých místech jsou spáleny. I bylo viděti jakéhosi draka hrozného v povětří, jehožto supěním a dechem smrdutým nemálo lidí se udusilo. Mimo to i zemětřesení bylo na některých místech a jinak, jako by všecka země se třásla, tak že od třesení jejího co nejvíce příbytkův u moře Anglického položených se sřítilo. Zatím nazítří onoho dne v hrabství připomenutém naši lidé jali se napadati Židy pro pokusy otrav, jichž se proti křesťanstvu byli dopustili, a odtud prohlížejíce bedlivě domy těchto Židů, v domě jakéhosi Žida, jehož jméno Bananias, na nejtajnějším místě jeho domu, v jakési pevné skříni, kam poklad a tajnosti své ukládal, nalezena byla jakási kůže ze skopce po ruby i na líci hebrejsky popsaná, kteréhožto otevřeného listu pečeť byla takováto: provazec této pečeti byl z čistého hedbáví šarlatového, přivěšená pečeť ze zlata nej-

---

[8]) To jest dne 26. června, na který den r. 1321 opravdu zatmění slunce připadlo (srovn. svrchu pozn. 5.

čistšího ve váze 19 Florentských zlatých. Na této pečeti 1321
stručně a krátce pověděno vyryt byl jemným dílem obraz Krista ukřižovaného povýšený, a jakýsi Žid nebo Saracen hrozný skrčený na vrchole jakéhosi řebříku, o rameno kříže opřeného, an oběma rukama stáhnuv kalhoty přes kolena, tajnosti své zadnice, což ohavno jest říci, umisťuje před tváří sladkého Krista; obsahu této listiny lidé naši nikterak by si nebyli povšimli, kdyby náhle a náhodou nebyli porozuměli úplně oné pečeti. Písmo pak tohoto listu vyložili nám dva pokřtění Židé, zvláště i týž Žid Bananias se šesti jinými Židy v písmě Židovském dosti zběhlými; nikoli však dobrovolně, ale násilím a ze strachu. Když však byli mocí odloučeni, položeni byvše na výslech a mučení, tu zajisté řečení Židé při výkladě tohoto listu dosti postačitelným způsobem jedno a totéž říkali nebo takřka podobné věci mluvili, kteréž všecky přeložili tři křesťanští kněží, zkušení v pravdě bohoslovecké, z jazyka hebrejského do latinského, jak nejbedlivěji dovedli, kterážto slova byla takováto a tolik a tato:

Nejslavnějšímu a daleko nejmocnějšímu pánu okršlku tohoto světa, panu Amicedichovi, králi třiceti a jednoho království, totiž Jericha, Jerinocha, Aye, Jerusalema, Lebny, Lachie, Gazeru, Ebrona, země Gessen, Bazanu, celé krajiny pohorské, Kadesbarnu, veškeré země Etheův, Ammorejských, Jebusitů, Feresejských a Eveův až k úpatí Arnonu v zemi Maffe a ostatních království, jež k našemu nepatrnému poučení mají býti uvedena, jakož i žoldánům a pánům, zvláště Zabynovi, žoldánu v Azeru a Jodabu, pánovi v Abdoně a Semeren, náčelníku pluku vojska vašeho a všem tajným radům, pomocníkům, náměstkům a místokrálům vašim žid Bananias s veškerým lidem Israelským stálé nejpokornější podrobení s nejochotnější poslušností povinnou jako oddanou [vzkazují]. Přemocný můj králi se svrchu jmenovanými vašimi velmoži, náměstky a pány. Ježto již dávno od štípení světa roku šestitisícího dvoustého devadesátého čtvrtého a potom několikráte vaše nejvznešenější velebnost královská skrze prostředníka vašeho, místokrále z Granady, a jeho mudrce mně a lidu Hebrejskému svrchu řečenému dobrotivě ráčila, učinivši s námi trvalou smlouvu, oznámiti, že svatí otcové naši, totiž Enoch, jenžto přenesen byl, a Eliáš, jenž u přítomnosti a dle svě-

1321 dectví žáka svého Elisea na voze ohnivém do ráje byl odvezen, několikráte se zjevili vašim lidem na hoře Tábor, učení zákona našeho jim dokázavše a vyučivše, jakož i že v jakési jeskyni údolí řeky Sinaj nalezena jest naše archa úmluvy, kteroužto archu s nesmírným zbožným plesáním a a s neocenitelným jásotem jezdcův i pěších lidu vašeho v jakési vaše přední město, jež slove Ay, dal jste s uctivostí dopraviti, a že v této řečené arše, otevřev ji uctivě, nalezli jste mannu, kterou nám Bůh na poušti dal, zdravou, podivuhodně vonnou a též neporušenou, s pruty Mojžíšovým a Aronovým a kamenné desky našeho zákona, prstem Božím vyryté, kteréžto všecky svrchu řečené i zázračnější a podivuhodnější věci v řečené zemi vaší pro úctu národů způsobily, dokazujíce s pevnou věrou, že není jiného Boha mimo velikého Boha našeho, protože mluvil k nám na hoře Sinaj tváří v tvář, jako přítel přátelsky mluvívá ku příteli, že co nejvřeleji toužíte snahou dáti se obřezati a s dobrou myslí k zákonu našemu, který nám dal sám Bůh a nikoli jiný, se vrátiti i obrátiti, a že navrátíte nám zemi svrchu řečenou, medem a mlékem tekoucí, již Bůh zaslíbil, jestliže totiž nějakým podvodným nápadem lid křesťanský, jenž věří synovi jakési prosté a chudobné ženy z našeho zákona, kterýžto [lid] zmocnil se dědictví vašeho a otcův vašich nedosti spravedlivě, jestliže, pravím, jej pode jho věčného otroctví vašeho bychom podrobili, a že především uvedete nás ve svobodné a pokojné držení velikého města Jerusalema a Jericha a Aye, v němž odpočívá nejsvětější archa, kdybychom vás mohli nastoliti na trůn království a znamenitého města křesťanského Paříže, a ze k dosažení tohoto všeho ve všem nás budete podporovati. Zatím, jakož můžete poznati skrze řečeného urozeného svého místokrále z Granady, v té věci užili jsme jedné chytré a jemné opatrnosti, že jsme vložili jedy otravné ze zkažených, a prášky ze špatných a trpkých bylin a z krve plazu jedovatých do jejich vod, studní a nádržek, pramenův a všech řek, aby tito křesťané svou dobou, jeden každý podle toho, kolik by požil, zkaženým výparem z řečených otrávenin smrti nepřirozenou zahynul, a nejvíce pomocí svých hojných peněz jsme způsobili toto, aby se to stalo skrze některé chuďasy z jejich zákona, kteří slují malomocní. Ale svrchu řečení

ubozí chuďasi malomocní v tom chovali se prostodušně, protože 1321
buď nás pomluvili a obžalovali, neb od jiných křesťanů byvše oklamáni, celý čin vyznali, ale tak, že — v čemž je naše radost — křesťané sami své spolubratry křesťany malomocné vyhladili a úplně zničili, a tito malomocní křesťané své spolubratry křesťany v počtu nesčíslném otrávili — což jest dobré znamení, ježto veškeré království v sobě rozdělené musí klesnouti. — A také pro obžalobu svrchu řečených malomocných byli jsme hanebně jati a krutě uvězněni, kteréžto mučednictví trpělivě pro Boha jsme snesli a od těchto křesťanů denně snášíme, aby nám Bůh stonásobně v budoucnosti oplatil, a myslíme, že bychom bezpochyby byli vypleněni bývali, kdyby veliký náš poklad srdce jejich v lakotě nebyl zatvrdil. Pročež zlato a stříbro naše a vaše nás vykoupilo, jakož můžete to vše zvěděti skrze řečeného místokrále svého z Granady. Pošlete nám stříbro a zlato, protože doufáme vykonati věci větší, až nějaká doba přejde, jestliže by tyto pokusy otrav nedobře provedly úkol svůj; pakli že provedou, čehož si přejeme, tehdy vám dobře oznámíme, tak že s pomocí Boží budete moci přeplouti moře ku přístavu Granadskému a nade zbytkem křesťanů vztáhnouti velebný svůj meč mocnou svou rukou pravou a ramenem pozdviženým. A potom seděti budete v Paříži na trůně, a my podobně svobodně držeti budeme zemi svých otcův, od Boha nám zaslíbenou a odtud budeme jednomyslně živi pod jediným zákonem a pod jediným Bohem, a nebude nadále na světě nijaké bolesti aniž jakého utlačování na věky. Pročež dí moudrý náš Šalomoun: Kdo se přidržuje jediného Boha, jediná vůle jest s ním; a sv. David: Hle, jak dobré a jak příjemné, když bratří bydlí v jedno.[9]) Ale o křesťanech samých prorokoval náš sv. prorok Ozeáš řka: Rozděleno jest srdce jejich, a proto zahynou.[10]) Nejvznešenější královské velebnosti vaší odesíláme tento otevřený rukopis skrze Sadocha, nejvyššího kněze hebrejského, a velikého Lva, dosti zkušeného ve znalosti našeho zákona, kteří vám všecky věci lépe vyloží.

My tedy biskup Jan, služebník služebníků Božích, po-

---

[9]) Žalm 130, 1.
[10]) Os. 10, 2.

1321 něvadž jsme zajisté písemně porozuměli, že nejmilovanější a nejkřesťanštější milý syn náš, připamatovaný Filip de Anjou, se chystá k ujetí cesty své proti onomu krutému národu Saracenskému pro povýšení křesťanstva a na pomstění smrti Kristovy, jej ovšem hned od toho dne, kterého se ujme cesty své, s jeho družinou a ty, kdož ho potom budou následovati, z moci Boha všemohoucího a panenské matky jeho a svatých apoštolů Petra a Pavla rozhřešujeme z trestu a viny atd.

Nov. 27. Toho roku dne 27. listopadu zemřela urozená, Bohu oddaná paní, řečená Kunhuta,[11] někdy krále Otakara dcera, abatyše u svatého Jiří na hradě Pražském, a pochována ve svém klášteře, kdež po mnoho let užitečně byla abatyší.

Kapitola XI.

Rok Páně 1322. O narození, o smrti, o zasnoubení velmi mnohých [osob]; o srážce obou králů Římských, Ludvíka Bavorského a Fridricha Rakouského, s četnými [jinými] příběhy.

1322 Léta Páně 1322 dne 12. února Janovi, králi Českému,
Febr. 12. z královéě Elišky na Mělnice narodil se třetí syn, jenž do Prahy dovezen a v chrámě svatého Víta po uplynutí tří měsíců pokřtěn. Tento chlapec stal se dvoujmenným, dáno mu na křtu jméno Jan Jindřich. Toto pak jméno složené tomuto dítěti dáno, aby v něm zůstala památka na jeho otce i děda.

Učiň, Bože, aby dvojí jméno mu zdvojnásobilo štěstí.
Cokoli ctnosti oni měli a cokoli zdraví,
Tomuto chlapci buď dáno, a šťastný [osud] ať se mu zdvojí.
Král nebeský budiž s ním, toho všickni žádejte se mnou.
Aby tento tak vzrůstal, že by ve ctnosti sestárl.

Téhož roku dne 8. dubna zemřela slavná a ctnostná paní
Apr. 8. Markéta,[1]) dcera Václava, šestého krále Českého, zákonitá choť Boleslava, vévody Slezského z Lehnice, v Hradci při porodu i pochována na Zbraslavi, založení otcově, spolu s Mikulášem,

[11]) Srovn. o ní svrchu kn. I., kap. 6., pozn. 4.
[1]) Srovn. o ní svrchu kn. I., kap. 90. (pozn. 5.)

synem svým nemluvnětem, mezi sedadly mnichův uprostřed 1322
kostela.

Jasná zora ctností a zrcadlo žen,
Chvály hodná, zbožná, mírná, všecka dobrotivá
A právem milá, z rodu královského zrozená
Tato Markéta jako perla naplněná[2])
Září chvály, zemřevši v květu mladistvém
Neměla plných dvacet a šest let.
Se svým potomkem zde leží skryta pod tímto kamenem.
Slezsko, malá jest to chvála pro tebe, když vévodkyně
Tato tvá takto umírá. Pochována důstojně v klášteře,
Jejž otec vystavěl, světlo věčné budiž jí s otcem.
Roku tisícího třístého, dva přidej ke dvacátému,
Dne osmého dubna tato paní odešla
Rodíc syna. Bůh shladiž její provinění,
Dej jí útěchu, my rcemež společně Amen.

Téhož roku dne 10. dubna velmi vznešená dívka Maria, Apr. 10.
dcera císaře Jindřicha, sestra krále Českého Jana, z království Českého, kde skoro tři léta s královou Eliškou slušně byla zůstávala, nazpět uvedena do Lucemburka se slušností, s jakou náleželo. Potom ve svátek svatého Bartoloměje[3]) tato Aug. 24.
dívka v manželství řádně spojena s Karlem, králem Fran- 1323
couzským, a roku následujícího v den Svatodušní[4]) v Paříži za Jun. 15.
královou Francouzskou slavně korunována. Avšak dřívější králové, dceři vévody Burgundského, týmž králem před tím zapuzené, uděleno povolení stolice apoštolské, aby i ona provdati se mohla za druhého muže.

Téhož roku v měsíci červenci král Jan do království 1322
Českého z Lucemburka opět se vrátil,[5]) o nesnadné záležitosti chtěje se pokusiti. Neboť tento král sousední knížata příbuzenstvím k sobě připoutati hledě dne 12. srpna Markétu, Aug. 12.
starší dceru svou ne zcela devítiletou, manželsky spojil s Jin-

[2]) V latinském textě jest slovní hříčka: Margareta — margarita (perla).

[3]) 24. srpna. Původně byla Marie určena ovdovělému Jindřichovi Korutanskému (srovn. Weech na uv. m. 16).

[4]) 15. května 1323.

[5]) Dne 29. července setkáváme se s králem Janem v Praze (Reg. III., č. 790.), kde pobyl aspoň do 9. srpna (t. č. 791).

1322 dřichem, vévodou Bavorským, starším synem vévody Štěpána;[6]) Jitku pak, druhou dceru svou mladší sedmiletou, řádně zasnoubil Fridrichovi, markrabí Míšenskému.[7]) Tato dívka s nevelkou družinou v nepřítomnosti rodičův odvedena do Míšně a na hradě Wartburce pod rukama staré vévodkyně[8]) jest vychovávána. Neboť králová Eliška s dcerou svou Markétou, již nejněžněji miluje, odebrala se do Bavor a v Landshutě se zetěm a dcerou až podnes prodlévá. Mešká pak tam posud králová nejen pro lásku k dceři, ale i z jiného důvodu. Tehda na podnět některých šlechticů království Českého, tuto královou nenávidějících, král Jan dědictví přemnohé jí náležející odňal a je šlechticům svým svěřil nebo na zápisy zastavil. Posud bohužel ukazují se patrné známky, že král s královou jsou ve sváru. Druhá pak Alžběta, někdejší králová, řečená Hradecká, velmi jest milá před očima královýma ne bez pohoršení mnohých.[9])

Jul. 21. Téhož roku dne 21. července přihodila se jakási událost nenadálá, jež všem milovníkům tohoto světa právem slouží za příklad. Neboť ctihodný muž Jan, syn šestého krále Václava, ale nemanželský, bratr králové po otci, kancléř království Českého,[10]) probošt kostela Vyšehradského, kanovník Pražský a Olomoucký[11]) a jinými prebendami a ochranami opatřený, dustojenstvími podle světa povýšený, družinou hojnou obklopený, náhle a nenadále od krále Jana v Praze jat a všech

[6]) Také Markéta měla původně jiného ženicha, Jindřicha, syna Oty, někdy krále Uherského (Weech tamže).

[7]) Se sňatku toho však později sešlo: srovn. Bachmann 766., Novotný 90. a Weech str. 16. a 114.

[8]) Jmenovala se Alžběta.

[9]) O sblížení s Alžbětou svědčí rychlé vyřízení starých rozepří o věnná města r. 1319 a některá obdarování z let 1321—1322 (srovn. CDM. VI., č. 149, 152, 182, 184—186, 191, 219 = Reg. III., č. 502, 513, 695, 694, 698, 699, 727, 819).

[10]) Probošt Jan, nejvyšší kancléř, byl důvěrníkem své nevlastn sestry a proto asi králi Janovi podezřelý a nebezpečný.

[11]) Papež Jan XXII. povolil mu dne 25. ledna 1319 (CDM. VI., č. 146), aby směl současně podržeti všecky hodnosti duchovní, které má; byly to: kanovnictví Pražské, Vyšehradské a Olomoucké a správa kaple sv. Prokopa v Starém Brně. Podobné dovolení uděleno mu v příčině proboštství Vyšehradského (a kaple zmíněné) dne 9. listopadu 1319 (CDM. VI., č. 153, 154).

důstojenství skrze něho zbaven a jako lotřík hrozbami dohnán 1322
a strašlivě donucen, aby jeden způsob smrti hanebný si zvolil. Přičítá král jemu, jehož byl měl nejdůvěrnějším přítelem, podvod a lest a že mu dal ničemnou radu, kterou mohl v nebezpečenství býti uveden král i království. On obavou a strachem velice jest ohromen, pozbývá téměř ducha a jest úplně na rozpacích, co by měl odpověděti na tak nenadálé domněnky. Šlechticové, kteří stojí kolem, pobádají ho, aby se přiznal, že obžaloba králova je pravdivá, aby aspoň tak unikl kruté smrti. Přisvědčuje jim, praví, že jest vinen, a v tom vyhledává milosti královy; po mnohých pohanách a hrozbách, jež utrpěl od krále a od některých rádců králových, jat jest a v Praze v domě Křižovníků z domu Německého pod stráži
dán; když následující den doběhl k večeru, v době noční (Jul. 22.)
z vězení tajně vyjde a dá se na útěk, i byl pátého dne v Bavořích. Král mu, jakkoli uprchl, odňal všecky statky duchovní a hodnosti, i ty, jež od pana papeže Jana dle bezpečné vědomosti byly potvrzeny, kteréžto ihned jiným v skutku odevzdal a daroval.

Hleď, co následuje, a sám pozor měj na to, co nastává.
Dívaje se čekej, nyní je tobě přemnoho skryto,
Co brzo jasně spatříš, protože nedovede státi
Běh tohoto světa, přečasto nazpět
Ten se vrací ke dřívějšímu stavu, jenž byl zavlečen ku konci.
To ti buď známo, na tom stojí veškeré mínění,
Že kolo štěstěny se mění pořadem měsíce;
Nikdo by nebyl tušil, aniž mysl by byla mohla uvěřiti,
Že tak vznešený muž tak brzo státi bude na konci.
Všemohoucí Pán učiň, aby i onen zkrušený
Prelát povstal opět, jenž, myslím, ze závisti pokořen.
Toho ponechme, teď k jiným věcem se obraťme,
Jež blízko nás nedávno se udály a dokonaly.

O bitvě.[12])

1322 Téhož roku obou králů Římských, totiž Ludvíka Bavorského a Fridricha Rakouského, zhoubný spor, jenž po osm let celé Německo těžce byl tížil, svedením přetěžké srážky ustává. Neboť obě tato knížata, sebravše silná vojska, u městečka Mühldorfa, ležícího v dioecesi Salcburské,[13]) nedaleko
Sep. 28. hradu Dornberka a vedle řeky Iseny spolu se setkali a v den svatého Václava mučedníka[14]) velmi krutou bitvu svedli. Tehda Ludvík měl s sebou na své straně Jana, krále Českého, Jindřicha, vévodu Bavorského, zeté tohoto krále, a Bernarda, vévodu Slezského;[15]) hrabat pak a šlechticu z rozličných krajin byl počet veliký. Počítalo pak se na straně Ludvíkově tisíc osm set koní, na nichž seděli urození mužové v helmách, zástup pak pěších a lukostřelcu, jak se vykládá, spočten byl na čtyři tisíce; s druhé pak strany Fridrich měl s sebou bratra svého Jindřicha, vévodu Rakouského, a četné vojsko bojovníků, tisíc čtyři sta mužů měl s sebou těžkooděnců, asi pět tisíc Uhrův a pohanu, také s ním bylo přemnoho pěších, kteří jej mužně podporovali. Vojsko tohoto Fridricha bylo se velmi bezpečně položilo na pahorku a denně očekávalo ze Švábska příchod vévody Leopolda, bratra téhož Fridricha. Neboť tento vévoda Leopold byl s sebou ze Švábska přivedl tisíc dvě stě mužu těžkooděných s četným zástupem, ale přiraziti ku bratrovi, králi Fridrichovi, bránila mu řeka mezi nimi tekoucí. Bavorum počíná se nedostávati zásob, ale Rakušané měli jich přebytkem. Když tedy obojí toto vojsko proti sobě nepřátelsky leželo, a nikdo z obou těch vojsk nehýbal se k rozhodnému boji, vešel duch síly[16]) v Jana, krále Českého, jako v Samsona, tak že přede všemi svými šlechtici, kteří byli přítomni, takovouto pronesl řeč: Hle, zde jest onen

[12]) O bitvě u Mühldorfa srovn. Pfannenschmidt, D. Schlacht bei Mühldorf, FDG. III. a IV., a k tomu Weech, Krit. Bemerkungen, tamže IV., str. 82. n., Dobenecker, D. Schlacht bei Mühldorf . . . MJÖG. Ergzb. I., mimo literaturu již dříve citovanou; srovn. také Teige, Účastenství Čechů v bitvě Mühldorfské . . . PAM. XII., str. 135 n.).

[13]) Na řece Innu.

[14]) Dne 28. září

[15]) Bernard byl knížetem Fürstenberským ve Slezsku.

[16]) Podle knihy Soudců 14, 19.

Fridrich, vévoda Rakouský, jenž mně při zvolení mém, které 1322
jsem řádně přenesl na osobu pana Ludvíka, krále Římského, Sept. 28.
zde přítomného, vynasnažil se posud brániti na porok mého království; říši až posud násilnou vládou se přičiňoval si podrobiti; této násilnosti nebo mého života nyní zajisté musí býti konec. Samého krále Ludvíka tento král pobízí k boji a veškerému vojsku rozkazuje, aby nazítří bylo připraveno. Když nastalo ráno, král Český vyslechnuv mši a posílen jsa dříve nejsvětější svátostí oltářní, mužně boj se svými počíná a šťastně [jej] dokonává, vítězství získává. Není pochyby, že svatý Václav, patron Český, se svou ochranou tehdy byl přítomen, o jehož svátku kníže vlasti jeho bojoval za mír, za život a za vlast. V této velmi kruté bitvě, jež trvala skoro celý den, zajat král Fridrich se svým bratrem Jindřichem a zabito veliké množství bojovníků. Tak tedy král Ludvík, spoléhaje na božskou pomoc, přispěním krále Českého Jana toho dne palmu vítězství nad nepřáteli slavně získává. Se strany obou vojsk, jak se vykládá, 1100 mužů zabitých na bojišti nalezeno mrtvo, mezi nimiž nalezen jest Čech Plichta, pán statečný a slavný [17]); koní tři tisíce bylo zabito. Z vojska Fridricha Rakouského kromě zabitých v bitvě zajato jest tisíc čtyři sta mužův urozených, ostatní dali se na útěk. Ale i sám Fridrich Rakouský zajat skrze Fridricha, purkrabí Norimberského, a od něho předveden králi Ludvíkovi, od krále samého doveden skrze náměstka Viléma na hrad, jenž slove Truisnicht, [18]) a tam uvržen v okovy. A snad z jakési předtuchy tento hrad tímto jménem Truisnicht, [19]) což se vykládá nenadále, pojmenován jest, protože Rakušané a jiní přemnozí o svém vítězství byli takřka jisti a země nepřátel, jako by již jati byli, mezi sebe jakýmsi losováním před počátkem bitvy dělili, neznajíce, co psáno, že rozmanité jsou výsledky válek a že vítězství je z nebe. [20]) Jindřich pak, vévoda Rakouský, jemuž bylo napřed určeno, že se stane králem Českým, sedí

[17]) Plichta z Žirotína, o němž zmiňuje se také přídavek ke kronice Dalimilově ve FRB. III., 228.

[18]) Trousnice (Trausnitz).

[19]) Jak se Loserth (str. 420., pozn. 2.) domnívá, mělo by se čísti „Trusinicht“.

[20]) 1. Machab. 3, 19.

1323 zajat na královském hradě Křivoklátě. To jest počátek neštěstí vévodství Rakouského a Štyrského, jež po šedesáte let nad mnohé země kvetla bohatstvím, mocí a mírem. Posud země tyto mají svobodny tři vlastní bratří jako vévody: Leopolda, Ottu, Albrechta; ti bedlivě o to usilují, aby oba jaté své bratry z vězení vyvedli. Král Jan dvacátého dne po vítězství do Prahy vchází, s radostí uvítán, kněžstvo pěje, zvuk zvonu zaznívá, lid se raduje, celé město se veselí.

Jest tedy Praha vesela a veselím naplněna,
V celé zemi stává se toto vítězství známým,
A v každé vsi vzdává se chvála a čest Ludvíkovi
A králi Českému; s chválou zvučný mu
Vzdávají lidé potlesk, že dal popud k boji.
Jen Rakušané činí sobě žalostný zpěv,
Ztratili toho, s nímž jakožto králem stáli;
Tak vévoda Jindřich a rovněž král Fridrich
Odvedeni v zajetí, nyní jsou k boji méně způsobilí.
Sedí v hradech a chřestí řetězy.
Nyní vím, že osud války jest nejistý, že zaháněni
Jsou často nazpět, spatřujeme, kteří měli zištný
A dobrý první náběh, velmi často zase
Viděl jsem na konec veselé, o nichž před tím, že zkáze
Jsou vydáni, jsem myslel a viděl je zoufalé.
Každý věřící ví, že vítězství je z nebe.[20])
Koho Bůh chce, toho tresce, když chce, sjednocuje nepřátele.
Všecky věci národa jsou pod kynutím Všemohoucího,
Jehož velebme a jemu chvály vzdávejme:
O králi nepřemožitelný, Bože vznešený, Bože požehnaný,
Učiň, abychom tě vždy chválili a milovali,
Abychom v městě nebeském připojeni byli k svatému sboru.

Téhož roku byla převeliká zátopa vod, tak že řeka Mže sedmkrát vystoupila ze svého koryta a po rovinách přeširoko se rozlévajíc, pole hubíc převelikou škodu na osení způsobila. Jest také tohoto roku v některých krajinách Rýnských převeliká drahota chleba, tak že v Kolíně [nad R.] míra žita, jež v Praze slove strych, prodává se za kopu grošů pražských.

Téhož roku Jan, král Český, v město a zemi Chebskou 1322
za dvacet tisíc hřiven, od Ludvíka, krále Římského mu v zástavu danou, a v jiná tři města říšská, jemu podobně za jiné dluhy v zástavu daná, totiž Altenburk, Cvikov a Kamenici, jménem říše se uvazuje[21]) a odtud opět v den svatého Mar- Nov. 11.
tina[22]) do Lucemburka se ubírá a Jindřichovi mladšímu z Lipé[23]) správu království svěřuje.

Kapitola XII.

Rok Páně 1323. O osvobození vévody Rakouského a vyhnanství královéČeské.

Léta Páně 1323 v den narození Krista[1]) Jindřich, vévoda Rakouský, roku minulého v bitvě zajatý, jenž železnými okovy jsa spoután po osm neděl na hradě Křivoklátě byl ležel, pomocí úmluv a vyjednávání přišel do Prahy, druhého dne odtud odešel a navštívil své dva bratry vévody v Rakousích; kteřížto když na podmínkách a úmluvách od tohoto vévody jatého učiněných nechtěli přestati, vévoda Jindřich dostáti chtěje slovu, kteréž byl slíbil, v dřívější vazbu 1323
dal se dobrovolně uvrhnouti v den svatého Matěje apoštola.[2]) Febr. 24.
V následující pak svátek svatého Bartoloměje[3]) královéUherský a Český, totiž Karel a Jan, na hranicích království u Ho- Aug.
liče spolu se sešli. Tam mezi jiným přátelským jednáním,

[21]) Listiny o odměně krále Jana za služby Ludvíkovi prokázané viz v Reg. III., č. 801—809.

[22]) Dne 11. listopadu.

[23]) Synovi Jindřicha staršího z Lipé; manželka jeho byla Anežka z Blankenheimu, příbuzná krále Jana.

XII. [1]) Dne 25. prosince 1322. Kronikář počítá nový rok od Vánoc.

[2]) Dne 24. února 1323.

[3]) Sv. Bartoloměje připadá na 24. srpen, ale toho dne Jan nebyl ještě na místě. Dne 22. srpna byl doma v Praze (Reg. III., č. 894), od 28. srpna do 13. září v Brně (tamže č. 896, 899—905), a teprve potom vypravil se (přes Holič?) do Hodonína, kde dne 18. září vydává listiny (Reg. III., č. 907, 908) o vespolném dohodnutí s vévody Rakouskými (kteří snad i s králem Uherským zůstali v nedaleké Holiči): srovn. FRB. IV., 264, pozn. 7. a Weech, 22—23, pozn. 78.

1323 jež vespolek měli, ujednáno jest, že týž Jindřich, vévoda Rakouský, osvobozen byl ze svého zajetí. Slíbil pak týž Jindřich, vévoda Rakouský, Janovi, králi Českému, dáti devět tisíc hřiven stříbra[4]) a vzdáti se některých krutých privilegií. Měliť vévodové Rakouští u sebe některá privilegia velmi mocná, v nichž jim větší pánové Čeští v dobách Albrechta, krále Římského, otce vévodů Rakouských, četné přísahy a sliby nerozvážně byli učinili.[5]) Toho všeho zároveň s privilegii Jindřicha, vévody Korutanského, jež měl na království České, vévodové Rakouští slíbili, že se vzdají: a tak na ujištění těchto slibu králi Českému dáno v zástavu město Lava s městečkem Vitorazí a jinými tvrzemi a město Znojmo s hradem, jež před tím od království bylo odtrženo, králi vráceno a opět sjednoceno s královstvím.[6])

Téhož roku v den Velikonoční, jenž tehdy připadl na
Mart. 27. 27. března, Eliška, králová Česká, porodila zároveň dvě dcerušky dvojčátka, Annu a Elišku, v Koubě v Bavořích. Učinila pak táž králová Hospodinu slib v mé přítomnosti, že druhorozená Eliška pod slibem řádu Cisterciáckého státi se má jeptiškou.

Apr. 4. Téhož roku v den svatého Ambrože biskupa[7]) Václav, prvorozenec krále Jana, dědic království Českého, na rozkaz otcův z Čech odveden do království Francouzského, kde v Paříži skrze Marii, královou Francouzskou, tetu svou, přijat a řádně vychováván. Témuž osmiletému chlapci tam dívka jménem Blanka, sestra Filipa, krále Francouzského,[8]) z rodu královského zasnoubena. Svrchu řečená Maria, žena prostá, pro-

---

[4]) Místo výplaty zastavena Janovi města Lava a Vitoraz, o nichž se kronikář níže zmiňuje.

[5]) Míní se asi slib, daný r. 1306 králi Albrechtovi, že jen některý z jeho synů bude králem Českým (FRB. IV., 264, pozn. 10); privilegiem Jindřicha Korutanského míněna asi smlouva mezi ním a Fridrichem Rakouským r. 1318 o pomoci k dosažení trůnu českého (Reg. III., č. 418, 421).

[6]) O politickém pozadí tohoto dohodnutí srovn. Weech na u. m., a proti Bachmannovi str. 767, Novotný str. 90.

[7]) Dne 4. dubna.

[8]) Otec Blančin byl Karel z Valois, jehož bratr Filip byl otcem panujícího krále francouzského, Karla IV. Krásného. Sňatek Václavův s Blankou slaven asi 8. nebo 15. května (FRB. IV., 265.).

stoty holubičí, v den svatodušní[9]) slavně korunována za krá- 1323
lovou Francouzskou.

Okolo téže doby v den svatodušní, jenž připadl na 15. Mai. 15.
května, Alžběta, řečená králová Hradecká, založila blízko Brna klášter jeptišek řádu Cisterciáckého, jejž nazvala Dvorem Marianským.[10]) Okolo téže doby Ludvík, král Římský, manželsky spojil svou dceru[11]) s Fridrichem, mladším markrabím Míšenským. Jitka pak, dívka desítiletá, dcera krále Jana, jež v domě vévody Míšenského jako nastávající nevěsta skoro celý rok byla zůstávala, poslána zpět do Čech ne bez velikého podivení mnohých a nelibosti. Okolo téže doby týž král Římský Ludvík synovi svému prvorozenému osmiletému odevzdal markrabství Braniborské,[12]) přirozených knížat zbavené, a manželsky jemu zasnoubil dceru Krištofa, krále Dánského.

Téhož roku Jan, král Český, v den svatého Jakuba apo- Jul. 25.
štola[13]) přišel do Prahy, vrátiv se z Lucemburka, desátek peněžitý vybral ode všech měst svého království, berni přijal ode všech, a tak s nářkem chudých sehnal velmi veliké peníze. Když pak král některé dluhy byl zaplatil a některé
tvrze od pánů zpět vykoupil, opět v den svatého Havla[14]) král Oct. 16.
vrátil se do svého hrabství Lucemburského.

Po celý ten rok Čechy staly se takřka bezhlavými a osiřelými; neboť neměly biskupa, krále ani králové. Neboť biskup posud jest držen u kurie Římské jako by v zajetí, král mešká v hrabství Lucemburském, králová pak se třemi svými dcerami meškala v krajinách Bavorských. Táž pak králová Eliška, pravá dědička Čech, jakkoli z kmene králův Českých pochází a překrásnými dědici jest ozdobena, přece ná-

---

[9]) Dne 15. května, viz o tom již v předešlé kapitole.

[10]) Zakládací listina jest ze dne 1. června 1323 (CDM. VI., č. 229); jest to tzv. Králové klášter na Starém Brně (nyní Augustiniánům propůjčený).

[11]) Jménem Mathildu; úmluvy o tom (s pominutím Jitky, dcery krále Jana) učiněny již dne 24. ledna 1323 (Weech, str. 114—115, Reg. III., č. 841).

[12]) Srovn. Weech, str. 20—21, Bachmann, str. 766, Novotný, str. 90.

[13]) Dne 25. července; již dne 24. července vydává v Chebu (patrně při návratu do Čech listinu pro klášter Osecký (Reg. III., č. 887); z Prahy pak nastoupil cestu na Moravu (srovn. svrchu pozn. 3.).

[14]) Dne 16. října.

1323 sledkem nenávisti některých pánů zakusila nejkrutějších pronásledování. Ona zajisté naléhá na krále Jana, by království rozptýlené opět sebral, ctnostně, spravedlivě a zbožně žil: to uchvatitelům království poskytuje podnět k nenávisti. Pročež ona, aby se vyhnula nebezpečenství smrti, jest ve vyhnanství v zemích cizích. Zůstává tedy v Bavořích jako cizinka, pražádné podpory nemajíc z celého království na vydání. Bylot tak nařízeno od krále, aby králová žádného platu ani užitku nebrala, až by sama se vrátila do království. Ludvík pak, král Římský, strýc, jakož i Jindřich, vévoda Bavorský, zeť této královéé, mnohé přátelské služby povinnosti a vlídnosti této opuštěné královéé štědře se snažili prokazovati, a jak jsem já sám viděl, mnoho útěchy s velikou úctou jí poskytovati.

1324 Téhož roku dne 26. listopadu zemřel Fridrich, markrabí
Nov. 17. Míšenský, lantkrabě Durinský,[15] vnuk císaře Fridricha, syn lantkraběte Albrechta, na hradě, jenž slove Wartburk. Tento Fridrich, markrabí Míšenský, v době svého mládí stal se velmi pověstným, tak že obecné proroctví o něm velmi daleko se rozšířilo.[16] Slýchal jsem často, když jsem býval malým chlapcem, že tento markrabí Fridrich bude mocným císařem a v kněžstvu podivuhodné věci vykoná; i vykládal lid, že mezi lopatkami na zádech má dobře znalý zlatý kříž. Nic však z toho nebylo pravdivé a nestalo se, ba podivný, jakož i politování hodný osud připadl na tohoto markrabí. Tehda
(1296) Adolf, král Římský, tohoto markrabí Fridricha přivedl v tak velikou nouzi, že v celém markrabství Míšenském neměl ani jediné tvrze, ani vlastního koně, na němž by seděl, ale jako psanec a uprchlík ve vlastní zemi po svých důvěrných přátelích sám potřeby na živobytí po mnoho dní si vyžebrával.[17] Když pak upadl v největší nouzi, jal se sám ze sebe

[15]) Markrabí Fridrich (der Freidige čili mit der gebissenen Wange) zemřel dne 17. listopadu 1324; o příbuzenských jeho poměrech srovn. svrchu kn. I., kap. XLVII., pozn. 2.

[16]) Pověst, o níž se kronikář zmiňuje, rozšířila se o Fridrichovi po smrti Konradina Staufského († 1268), kdy přívrženci Staufští zvali Fridricha k výpravě do Italie (FRB. IV., 265, pozn. 6.).

[17]) To stalo se po výpravě Adolfa Nassavského do Durinska r. 1296, o níž kronikář vypravuje v kn. I., kap. XLVII.: Fridrich byl potom nucen delší dobu trávití mimo své země.

tropiti posměch. Sám přišel k jakémusi pastýři, jenž pásl 1323
stádo na nivě, jemuž takto vece: Prosím tě úpěnlivě, vztáhni ruce své a zajmi mě. Pastýři pak, když vyhověl žádosti mluvícího, jehož nikterak neznal, a jej za cíp šatu na způsob zajatce držel, markrabí vece takto: Nyní vykládej všem tu řeč, že jsi měl v zajetí markrabí Míšenského. Na ta slova pastýř užasl a příhodu všem vypravoval. Posléze po smrti Adolfa, krále Římského, tento markrabí Fridrich získal všecku svou zemi nazpět a pozvedl se opět mocně a nejen markrabství Míšenské, ale i Durinsko pod své panství až do své smrti si podrobil.

Toho roku o vigilii svatého Urbana[18]) byl v noci tak veliký Mai. 24.
mráz, že zničil osení, révy a vinice.

Kapitola XIII.

O svárech rozličných knížat a smrti některých a v mnohých příhodách. Rok Páně 1324. 1324

Léta Páně 1324 pro mírnost zimy a léta o teplotě a vláze obilí a víno i ovoce stromů velmi dobře se urodilo, leč že krupobití a blesky na různých stranách světa jak zabitím lidí, tak poškozením plodů porůznu převeliké škody učinily. Dne 29. dubna krupobití potlouklo jednoho dne okolo klá- Apr. 29.
štera Zbraslavského některé osení a tři lepší vinice. A což se zřídka stalo, o vigilii svatého Havla[1]) tolik bylo blýskání a hrozných ran blýskajícího hromu v klášteře Sedleckém, že tam skoro všickni mniši v úžas a vytržení přivedeni. Oct. 15.

Toho roku okolo svátku Zvěstování Marie,[2]) králová Fran- Mart. 26.
couzská, sestra Jana, krále Českého, při porodu zemřela a důstojně pochována u sv. Diviše. Po jejímž pohřbu Jan, král Český, do Paříže přišel a s Karlem, králem Francouzským, svým bratrancem, důstojnou pohřební slavnost vykonal. Smrt mladistvé králové této zde proto jsem zaznamenal, protože s ní velmi mnoho se stýkav poznal jsem, že jest žena ctnostná.

[18]) Dne 24. května.

XIII. [1]) Dne 15. října (sv. Havla = 16. října).

[2]) Zvěstování p. Marie jest 25. března; královna Marie zemřela dne 26. března 1324.

324 I ulekl jsem se prudce, když jsem uslyšel, že tento mladistvý květ, mající mrav stáří, tak náhle byl podťat. Tato dcera císaře Jindřicha, králová Francouzská, zemřela v osmnáctém roce svého věku.

Když tato zbožná žila, povídala mi svá tajemství
Přemnohá; nadál jsem se, že ostáti po dlouhou příjemnou
Dobu musí, když takové království držeti bude.
Naděje zklamána, jiný osud jí připraven, smrt.
Smrt připravena, osud změněn, naděje zklamána.
Toť jest dílo smrti, že uštkne, a úděl osudu
Odstraňuje, naději odmítá: toť patrno, když zlá smrt přemohla
Život tak mladistvé paní. Aby ona mohla dosíci
Království nebeského, s důvěrnou prosbou prosím, Maria,
Ježto jsi pramenem slitování, přispěj, Maria, Marii.
O mysli světská, viz, že i všecko marné
Jest, co ty vidíš, ty právem pohrdáš věcmi pomíjejícími,
Viz, že tato paní padá náhlou zkázou,
Od smrti tak se uč, abys z poklesků se napravila.

Apr. 24. Toho roku na zítří po svatém Jiří[3]) spatřil jsem slunce vycházející a na naši polokouli vystupující se zatmíti, ale zatmění toto potrvalo po dobu sotva jedné hodiny.

Febr. 25. Toho roku o svátcích svatodušních[4]) Ludvík, král Římský, pojal za řádnou choť dceru hraběte Hanavského a Hollandského, dívku mladinkou.

V téže době s Ottou, vévodou Dolních Bavor, dcera hraběte Julišského[5]) v manželský sňatek jest spojena.

Toho roku spor mezi papežem Janem XXII. a mezi Ludvíkem, králem Římským, jenž byl utajený, stal se všem známý, a z něho ve svaté matce církvi ku pohoršení převeliká roztržka vyrostla.[6]) Ti proti sobě vzájemné processy zahajují, jež všude

[3]) Dne 24. dubna: svátek sv. Jiří slaven tou dobou v dioecesi Pražské dne 23. dubna; dne 24. dubna t. r. bylo zatmění slunce skutečné.

[4]) Svatodušní svátky připadly toho roku na 3. června, ale sňatek Ludvíkův slaven byl v Kolíně n. R. již 25. února 1324; choť jeho Marketa byla dcerou hraběte Viléma Hollandského.

[5]) Slula Richarda.

[6]) Nejdůležitější práce o tomto sporu jsou: Riezler, Die liter. Widersacher der Päpste zur Zeit Ludwigs d. B. (v Lipsku 1874) a K. Müller,

ohlašují, a v těchto processech, jak čtoucím patrno, zákonův a 1324
práv se dovolávají. Papež ve svém processu nenazývá Ludvíka králem, ale uchvatitelem říše, a naopak Ludvík v kterési appellaci, již složil, jmenuje papeže arcikacířem.[7]) Z tohoto nebezpečného sváru povstává pohoršení v lidu, nastává znepokojení v kněžstvu; tak tedy papež proti králi pobízí krále a knížata, a král proti papeži neposlušností se vzpírá. Oba uprázdněná biskupství v Německu udělují, a jak dnes bohužel je patrno, při mnohých hlavních chrámech blud trvá; a nejen v Německu, ale ještě více i Lombardii. Přemnozí osvícení mužové, jakož i některá města stavějí se proti papeži a klíčů církevních lehce váží, ti, kdo skličeni jsou vazbou kletby; proti některým z nich, jako totiž proti Canovi,[8]) správci Veronskému, a proti městu Milánskému jako proti buřičům papež několikráte vyslal vojsko bojovníkův, aby aspoň hmotným mečem pokořil [ty], jež si nemohl podrobiti mocí duchovní. Doslýcháme, že vojsko papežské již několikráte bohužel od nepřátel bylo potřeno. pročež zároveň žádejme a rceme takto:

Řiď církev, Kriste, a veď zbožnou lodičku
Petrovu, aby ponořic se nezahynula, ale učiň, aby odtud rozptýlen
Rozkol ustoupil, aby jí v budoucnu neškodil.

O processu papežově proti králi Římskému Ludvíkovi.

Aby pak všem příčina sporu, který jest mezi papežem Janem a Ludvíkem, králem Římským, mohla býti zřejmá,

D. Kampf Ludwigs d. B. mit d. röm. Kurie (v Tubingách 1879—1880); novější literaturu registruje Loserth G. d. spät. MA. str. 266—267. Ve sporu běželo o nároky papežovy, že jemu v době uprázdnění říše náleží její správa (zejména Italie), a smí-li zvolený král beze schválení papežského ujmouti se správy říše. Spor stal se akutním po vítězství Ludvíkově u Mühldorfa a byl záhy komplikován pohoršlivou rozepří papežovou s Minority, kteří z části hledali u Ludvíka ochrany.

[7]) Appellace Ludvíkovy proti Janovi XXII. byly zejména dvě, první prozatímní v Norimberce dne 18. prosince 1323, druhá v Sachsenhausen dne 22. května 1324 (srovn. Priesack, Zur Sachsenhäuser Appellation Ludwig's d. Bayern, ZKG. XVII., 72 n.): náš kronikář míní asi appellaci první.

[8]) Cane Grande della Scala.

1324 chtěl jsem zde papežský process proti Ludvíkovi vznesený slovo od slova zaznamenati.

1323 Biskup Jan, služebník služebníků Božích, mileným synům kapitule kostela Pražského, pozdravení a apoštolské požehnání. Nedávno proti milenému synovi, vznešenému muži Ludvíkovi, vévodovi Bavorskému, proto že, ač volba jeho za krále Římského, jenž má býti povýšen za císaře, skrze některé, kteří prý mají hlas při takovéto volbě, nesvorně vykonaná od stolice apoštolské — jíž, jak známo, přináleží zkoumání, schválení, připuštění a též zavržení a odmítnutí takovéto volby i osoby vyvolené — nebyla schválena ani též zamítnuta, ve správu řízení království neboli císařství Římského se neuctivě a nenáležitě svou osobou i skrze jiné uvazoval, na radu bratří našich a z plnosti moci apoštolské u přítomnosti hojného množství věřících, totiž dne 8. října, učinili jsme process obsahu nížepsaného:

Biskup Jan, služebník služebníků Božích, pro stálou paměť té věci. Pozorujíce, že neodporuje-li bludu ten, jemuž odporovati přináleží, zajisté vzniká domněnka, že s ním souhlasí, a že obyčejně se potlačuje pravda spravedlnosti, odjímá-li se jí dobrodiní vhodného obhajování: zajisté nechceme ani souhlasiti s bludem zavržení hodným zanedbáním odporu, ani trpěti, aby nedostatkem záštity náležitého hájení utlačována byla spravedlnost nevěsty Kristovy. Dávno zajisté, když smrtí slavné paměti Jindřicha, císaře Římského, říše Římská byla uprázdněna, knížata duchovní a světská, jimž — po někdejším přenesení skrze stolici apoštolskou řečeného císařství od Řeků v osobě vznešeného Karla na Němce — náležela volba budoucího krále Římského, jenž potom za císaře by měl býti povýšen, když hlasy jejich na různo byly rozděleny, nesvorně, jak se vykládá, zvolili dva, ani někteří z nich na mileného syna, vznešeného muže Ludvíka, vévodu Bavorského, někteří pak na mileného syna Fridricha, vévodu Rakouského, jmenujíce a volíce je za krále Římské, nesvorně obrátili své hlasy. Ale svrchu řečený Ludvík, — ač od nás, (jemuž, jak známo, takovéhoto zvolení jeho, jak svrchu předesláno, nesvorně vykonaného, i osoby jeho zkoumání, schválení a připuštění i zavržení a odmítnutí přináleží), volba svrchu řečená nikterak nebyla připuštěna, ani osoba jeho schválena, — jakož zřejmá

povést prohlašuje a obecná patrnost skutku ukazuje, nevyhledávaje, jak by měl, vstoupiti na vrchol důstojnosti takovéhoto království nebo císařství branou, ale spíše jinudy, nevíme, jakou veden nebo spíše sveden byv radou, jméno svrchu řečeného království Římského a název královský si osobil, ačkoli, než osoba jednoho z nich obou stolicí apoštolskou by byla schválena neb odmítnuta, žádnému ż nich obou zvolených nebylo dovoleno osvojiti si jméno a název svrchu uvedený, ježto ani zatímně nejsou králi Římskými, nýbrž [jen] za krále zvoleni, aniž mají pokládáni býti za krále ani králi též býti jmenováni. Týž také Ludvík, nespokojuje se tím osvojeným názvem, v řízení práv řečeného království a císařství na těžkou urážku a povržení Boha a na zřejmou křivdu církve Římské, své matky, (jíž, jak známo, řízení tohoto uprázdněného císařství, jakož i v přítomnosti jest uprázdněno, přináleží), neméně i na pohoršení přemnohých a na zmatení a urážku obce a na škodu své duše, vskočiti a v ně se vměšovati neuctivě a nenáležitě až posud opovážil i opovažuje, vymáhaje a přijímaje pod svrchu řečeným názvem královským osobně i skrze jiné přísahy věrnosti v Německu a některých krajinách Italských jak od osob církevních, tak i světských, manův to říše, a o důstojnostech, hodnostech a úřadech k rozhodování téhož Římského království nebo císařství přináležejících dle libovůle své rozhoduje (jakož v těchto nejblíže minulých dnech učinil rozhodnutí o markrabství Braniborském, jež prvorozenci svému skutečně veřejně odevzdal), a vykonávaje též některé jiné věci, o nichž nelze pochybovati, že k řízení téhož Římského království a císařství přináležejí. Nad to nepřátelům této církve Římské, jako Galeazzovi de Visconti a jeho bratřím, ačkoli jsou pro zločin kacířství od svých příslušných soudců, jakož vymáhala spravedlnost, rozhodujícím nálezem odsouzeni, a některým jiným odbojníkům církve svrchu řečené se neostýchal a neostýchá proti církvi svrchu řečené na těžkou křivdu velebnosti božské, povržení této církve a zkázu své duše činiti se příznivcem a obhájcem proti řečené církvi, jež provádí proti těmto odbojníkům práva císařství a záležitosti víry. My tedy tak drzé smělosti, aby zvyk tak zhoubný se nerozmohl, pro budoucnost zabrániti, a jakož přináleží ku povinnosti našeho apoštolského úřadu, 1323

1328 spravedlnosti nevěsty Kristovy po té stránce hájiti, a řečeného Ludvíka s tak nebezpečného scestí bludu na cestu pravdy opět uvésti chtějíce a uvažujíce, že k jeho přítomnosti — ku předložení jemu osobně toho, čím by mohl a měl odveden býti od věcí dříve řečených — nikterak bezpečný není otevřen přístup, a že ve věcech svrchu předeslaných jest obava, že by bezpochyby prodlení způsobilo nebezpečí a zatajování škodu: na opatření ohledně předeslaných prestupkuv a na zamezení jejich nížepsaný způsob na radu bratří našich a z jisté vědomosti a z plnosti moci apoštolské si vyvolivše, svrchu řečeného Ludvíka u přítomnosti četného množství věřících obsahem tohoto listu napomínáme, neméně jemu pod mocí svatého poslušenství a trestem vyloučení z církve, (v něž chceme, aby upadl již tím, neuposlechne-li skutečně takovéhoto našeho napomenutí) z moci apoštolské ukládajíce, aby v době tří měsícu, počítajíc od data tohoto listu, což jemu na radu týchž bratří za konečnou lhůtu určujeme, ode správy, podporování a obhajování řečeného zcela se zdržel a ustal, a správy samé osobou svou ani skrze jiného nebo jiné se více neujímal, leč teprve tehdy, až se stane, že takováto jeho volba, jež prý o něm byla vykonána, a osoba jeho stolicí apostolskou bude schválena a připuštěna, a aby to, co od něho po přiosobení sobě vzpomenutého názvu ve příčinách svrchu předeslaných bylo podniknuto, — poněvadž to (třebas bylo provedeno ve skutečnosti) po právu není platné, ježto podniknuto bylo od toho, jemuž právo provedení nenáleželo ani nenáleží, — hleděl ve lhůtě svrchu řečené, pokud dovolí možnost, skutečně odvolati, zjevně jemu listem přítomným oznamujíce, bude-li ve věcech předeslaných, jež od něho ve lhůte svrchu řečené mají býti provedeny, nedbalý a zdlouhavý, my proti němu ku prohlášení trestů, v něž pro předeslané zrejmé přestupky patrně upadl neb upadne v budoucnosti, i jinak postupovati budeme, kolik raditi bude spravedlivost, nehledíc k jeho nepřítomnosti. Veškerým tedy patriarchům, arcibiskupům, biskupům i jiným osobám církevním kterýmkoli pod trestem zastavení úřadu a důchodu, (v něž chceme aby upadli samým činem, kdyby ve lhůtě svrchu řečené nížepsaného rozkazu našeho skutečně nehleděli uposlechnouti), a jakož jim, tak i všem a jednotlivým městům,

obcím a jednotám, jakož i osobám světským kterýmkoli, ať 1323
jsou jakéhokoli postavení nebo stavu, byť i královskou nebo jinou jakoukoli hodností vynikaly, mocí svatého poslušenství a pod trestem vyobcování z církve na osoby a interdiktu na země jejich, jakož i zbavení výsad jakýchkoli, apoštolských i císařských, a lén, jež drží od církve nebo říše, co nejpřísněji ukládáme, aby svrchu řečeného Ludvíka ve věcech předeslaných nebo jiných, dotýkajících se správy království nebo císařství, jako krále nebo zvoleného za krále Římského, — leč by a pokud by se přihodilo, že by řečená volba i osoba jeho stolicí apoštolskou byla schválena a připuštěna, — v ničem neposlouchali ani nedbali, aniž jemu v čemkoli, co ke království dříve uvedenému se vztahuje, poskytovali pomoci, rady nebo přízně, bez ohledu na to, jestliže oni nebo někteří z nich se řečenému Ludvíkovi jako králi nebo zvolenému za krále Římského k tomu zavázali přísahami věrnosti nebo jiného jakéhokoli druhu, (kteréž zajisté vykonávajících je nezavazují, poněvadž vykonány byly tomu, jemuž nikterak vykonány býti neměly, a beze škody na věčné spáse zachovávati se nemohou, jež nicméně pro výstrahu z moci apoštolské odvoláváme a prohlašujíce je za zrušené a neplatné rozhodujeme, že neváží a nemají nijak býti zachovávány); nebo jestliže dříve řečenému Ludvíkovi nebo komukoli jinému, společně nebo zvláště, listy téže stolice v jakékoli způsobě nebo vyjádření slov bylo nebo bude povoleno na příště, že nemohou býti vyloučeni z církve nebo suspendováni, nebo že jejich země nebo místa nemohou býti stížena interdiktem, o kterých [listech] chceme, aby proti přítomnému našemu processu v ničem jim nepomáhaly, ale pokud se tohoto týče, aby moci vůbec pozbyly. Tím pak, co předesláno, my nikterak nezamýšlíme ani nechceme se zavazovati, že bychom nemohli ku prohlášení řečených trestův i jinak proti řečenému Ludvíkovi, pokud trvá takovýto odklad, přistoupiti, jak bude spravedlivo a nám se uzdá za prospěšné. Aby pak takováto pře naše v obecnou známost samého Ludvíka i jiných, jichž se týče, byla uvedena, listy čili blány tuto při obsahující v chrámě Avignonském dáme zavěsiti nebo na veřeje tohoto chrámu přibiti, jež při samu takřka svým zvučným hlášením a zřejmým soudem ve veřejnost uvedou, aby

1323 týž Ludvík a jiní, jichž tato pře se dotýká, nemohli předstírati nižádné výmluvy, že se k nim nedostala nebo že jí neznali, ježto není pravdě podobno, aby pokud se jich týče, zůstalo neznámo nebo skryto, co tak otevřeně všem se vyhlašuje. Chceme pak a z moci apoštolské nařizujeme, aby takovýto process téhož Ludvíka nebo jiné dříve řečené zabavoval, svíral a se dotýkal, jako by jim osobně byl ohlášen a slavnostně doručen, bez ohledu na jakékoli ustanovení, vydané naproti tomu skrze naše předchůdce, papeže Římské. Nikomu tedy z lidí vůbec nebudiž dovoleno tento list našeho napomenutí, rozkazu, uložení, odvolání a nařízení porušiti nebo v drzé smělosti proti němu vystoupiti; jestliže však by se někdo o to pokusiti odvážil, věziž, že upadne ve hněv Boha všemohoucího a svatých apoštolů Petra i Pavla. Dáno v Avignoně v pa-
Oct. 8. láci biskupském dne 8. října, osmého roku našeho papežství.[9])

Pročež opatrnosti vaší listem apoštolským mocí poslušenství přísně nařizujíce ukládáme, abyste, co předesláno a ve svrchu řečeném processu obsaženo, pokud na vás náleží, i vy sami pevně zachovávali i se postarali, aby od kněžstva města i dioecese Pražské i jiných poddaných biskupství Pražského bez porušení zachováváno bylo, a neméně abyste svrchu řečený process v řečených městě i dioecesi, svolajíce zvláště k tomu a též shromáždíce kněžstvo i lid kteréhokoli místa, kde takovéto prohlášení se bude konati, dali slavnostně prohlásiti, dadouce o takovém prohlášení psáti veřejné zápisy, nám je, jakmile se to bude moci pohodlně státi, odešlete a označíte nám den přijetí těchto listů, a cokoli byste mínili, že
Oct. 9. v té věci třeba vykonati. Dáno v Avignoně dne 9. října osmého roku našeho papežství.[10])

Prohlášení papeže Jana o slyšení zpovědi.

1321 Biskup Jan, služebník služebníků Božích, ctihodným bratřím patriarchům, arcibiskupům, biskupům a mileným synům kněžím, k nimž tento list přijde, pozdravení a apo-

[9]) To jest 8. října 1323. Jest to t. zv. první process Jana XXII. proti Ludvíkovi; 7. ledna 1324 následoval druhý, 23. března 1324 byl Ludvík exkommunikován a 11. července zbaven všech práv na korunu.

[10]) 9. října 1323.

štolské požehnání. Nádoba vyvolená, učitel vynikající a 1321
znamenitý kazatel, jehož kázaní poučilo veškeren svět, pečuje o to, aby zkrotil osobivou odvážlivost těch, kdož spoléhajíce na vlastní opatrnost upadají v rozličné bludy, spasitelným učením naváděl nebýti více moudrým, než náleží, ale moudrým býti ke střízlivosti, aby vedle slov mudrcových každý míru ukládal své opatrnosti. Zajisté dávno když mileného syna, mistra Jana z Polliaka,[11]) doktora svaté theologie, z jistých příčin na radu bratří našich v přítomnost svou jsme povolali, věrohodná zpráva donesla k našemu sluchu, že on v některých článcích, týkajících se svátosti pokání, nesmýšlel střízlivě, ale chybně, uče veřejně ve svých kázaních a ve školách nížepsaným článkům, obsahujícím nebezpečné bludy. Předně totiž uče, že ti, kdož vyzpovídali se bratřím, majícím obecné dovolení slyšeti zpovědi, zavázáni jsou tytéž hříchy, jež byli vyznali, opět vyznávati svému vlastnímu knězi. Za druhé, že pokud má platnost ustanovení: Všickni obojího pohlaví (Omnes utriusque sexus),[12]) vydané na obecném koncilu, papež Římský nemůže učiniti, aby farníci nebyli zavázáni vyznati všecky hříchy své jednou v roce vlastnímu knězi, o němž dí, že jest správcem fary, ba ani Bůh by toho nemohl učiniti, protože, jak pravil, zahrnuje to v sobě kontradikci. Za třetí, že papež nemůže dáti obecnou moc slyšeti zpovědi, ba ani Bůh, tak že ten, kdož vyznal se majícimu obecné povolení, jest zavázán z téhož se opět vyznávati svému vlastnímu knězi, o němž dí, jak předesláno, že jest správcem fary. My tedy chtíce zvěděti, je-li pravda, co nám doneseno, přepis článků předeslaných témuž mistru Janovi dali jsme doručiti a k obhájení se udělili jsme [mu]

---

[11]) Jean Poilly, professor učení Pařížského. Artikule, o nichž se níže mluví, souvisí se spory světského duchovenstva s mnichy žebravými, kteří na základě širokých privilegií papežských vykonávali všecky církevní služby farářům příslušející, zneužívajíce častěji své obliby v lidu k vyděračné ziskuchtivosti. Spory zavdávaly již dříve papežům příčinu k zakročení, tu ve prospěch, tu proti mnichům žebravým, ale obnovovaly se znovu a znovu. Srvn. co o nich stručně shrnul Hergenröther, Kircheng. str. 783 n.

[12]) Míněno jest ustanovení (těmito slovy začínající) koncilu Lateranského z r. 1215, jímž se ustanovuje, aby každý křesťan aspoň jednou v roce svému ustanovenému knězi se zpovídal.

1321 plné slyšení tak ve své a řečených bratří našich přítomnosti v konsistoři, jako i jinak před některými z těchto bratří, od nás k tomu ustanovenými. Avšak jakkoli svrchu řečený mistr článků řečených a jejich obsahu snažil se hájiti, tvrdil přece, že jest ochoten věřiti a držeti v předeslaných i jiných věcech to, co k věření a držení určí stolice apoštolská. My tedy znamenajíce, že tvrzení, hlásání a učení svrchu řečených článků mohlo by rozšířiti se na zkázu mnohých duší, dali jsme je bedlivě zkoumati skrze četné mistry v theologii; také my s řečenými bratřími našimi měli jsme o nich bedlivé uvažování, kterýmžto uvažováním a zkoumáním o tom předevzatým jsme se přesvědčili, že svrchu řečené články ne učení spasitelné, ale velmi nebezpečné a pravdě odporné obsahují. Kteréžto články všecky i jednotlivé také týž mistr Jan, když ukázány mu byly pravé důvody, odporné jeho mínění dříve chovanému, v konsistoři odvolal dotvrzuje, že věří, že nejsou pravdivé, ale opak jejich že jest pravda, když pravil, že nedovede na důvody jemu učiněné ve smyslu opáčném odpověděti. Pročež aby tvrzením, hlásáním a učením takovým v blud, čehož nebudiž, duše prostých lidí neupadly, všecky svrchu řečené články a kterýkoli z nich jakožto falešné a bludné a od spasitelného učení odchylné z moci apoštolské odsuzujeme a zavrhujeme na radu bratří dříve řečených tvrdíce, že učení jim protivné je pravé a katolické, ježto ti, kdož vyznávají se bratřím dříve řečeným, nejsou více vázáni tytéž hříchy opět vyznávati, než jako kdyby jinak je byli vyznali svému vlastnímu knězi podle řečeného obecného koncilu. Přejíce pak si, aby cesty pravdy známy byly věřícím a všem bludům, aby se nevplížily, uzavřen byl přístup, následujíce šlépějí blažené paměti Alexandra IV. a Klimenta IV., papežů Římských, našich předchůdců, všem i jednotlivým co nejpřísněji ukládáme, aby nikdo řečených článků námi, jakož předesláno, odsouzených a též zavržených, nebo toho, co v nich nebo v některém z nich obsaženo (jakožto toho, co myslemi katolickými odmítáno býti má), neodvažoval se přidržovati nebo jakýmkoli způsobem jich hájiti neb učiti. Pročež obecnosti vaší přípisem apoštolským přísně nařizujíce poroučíme, abyste všickni i každý jednotlivý z vás v městech a diocesích svých svolajíce obecně kněžstvo slavnostně mu oznámili, sami o sobě nebo skrze

jiné, vše i jednotlivé, co předesláno. My také témuž mistru 1321
Janovi jsme poručili, že má sám ve školách i v kázaní v Paříži svrchu řečené články, a co v nich obsaženo, jakožto odporné pravdě výrokem vlastního hlasu a trvalým dotvrzováním veřejně odvolati, což řečený mistr Jan na jisto slíbil, že
učiní. Dáno v Avignoně dne 25. července, pátého roku našeho Jul. 25.
papežství.[13])

O kanonisaci bratra Tomáše Akvinského.

Tohoto roku pan papež Jan XXII. bratra Tomáše Akvin- 1324
ského[14]) z řádu bratří Kazatelů, mistra svaté theologie, padesátého roku po jeho smrti slavně v Avignoně kanonisoval a zaznamenal jej v seznam svatých. Tento bratr, svatý Tomáš, když jednou v jakési kapli v Paříži před obrazem blahoslavené Panny Marie zbožně se modlil, uslyšel zřetelně hlas, jenž z obrazu takto pravil: Tomáši, čeho žádáš? Když však on hned odpověděl: Žádám život věčný, nedostal dále žádné odpovědi. Pročež následkem této otázky, protože se jí nedostalo bližšího určení, obrátil se k životu přísnějšímu a více nežli dříve oddal se pobožnosti. Tento svatý jak v naukách theologických, tak i filosofických tak veliké věci učil a psal, že jméno doktor ve vlastním smyslu přede všemi jinými si získal. Potom tento Tomáš, panem papežem Řehořem X. povolán byv na obecný koncil Lyonský, meškaje na cestě v opatství řádu Cisterciáckého, jež slove Fossa Nuova,[15]) těžce onemocněl a zemřel. V téže hodině, v kteréž tento blahoslavený Tomáš zemřel, opat sousedního kláštera v choru stoje na nočním bdění, s konventem sklíčen byl strnulým spánkem, a ve vidění Božím ukázala se mu přejasná hvězda, planoucí jako pochodeň, jež jakoby s oblak nebeských padajíc před velkým

[13]) To jest dne 25. července 1321.

[14]) Tomáš Akvinský nar. kolem r. 1225 v Roccasicca u Aquina (v Italii), stal se 1243 členem řádu Dominikánského, žákem a nástupcem slavného Alberta Velikého v Paříži, dosáhnuv zde r. 1257 hodnosti doktorské. Náleží mezi nejslavnější učence scholastické, jeho názory theologické staly se v církvi směrodatnými. Vážnost jeho jeví se také v názvu „doktor andělský“ (doctor angelicus), který se mu přikládal.

[15]) Klášter Fossa Nuova u Terraciny, kde Tomáš na cestě z Neapole ke koncilu Lyonskému zemřel dne 7. března 1274.

1324 oltářem ve svatostánku se skryla. A ejhle, neprobudiv se opat úplně z tohoto vidění, divě se, co by to bylo, co byl spatřil, ihned dostal zprávu, že bratr Tomáš zemřel a zhasl. Jenž tělo jeho zbožné na témž místě svatostánku pochoval, kde před tím v duchu Božím spatřil, že padla ona hvězda velmi jasná.

Bohu milý Tomáši, jako kadidlo planoucí a vůně,
Jméno vonné podržuješ, že se rozjasňuje pravé
Světlo učení, jsi způsobil, ty jako proud řeky
Jsi je rozlil, protože vše, co lze věděti, jsi věděl.
Hvězdou v církvi jsi byl, nyní pravá moudrost
K sobě tě povolala, by tam stálé tobě světlo bylo.
Již čítáš beze zvuku knihu života, protože na stolci
Učitelů v nebi zasedáš a tam bez zakrytí
Spatřuješ tvář Boží. Přines lék mně,
Vinami sesláblému, vlastní síly postrádajícímu.
Promluv slovo sladké a nakloň Pána mně provinilému.
Umíš, že jsi učitelem, chceš, že's příznivcem, můžeš, že's vůdcem.
Veď mne a poučuj mne, řiď mne, žádám srdcem, ústy,
A přines mně útěchu zbožné duše, otče, Amen.

O obléhání města Metského skrze krále Českého.

Tento celý rok Jan, král Český, zůstával mimo své království a v rozličných krajinách Rýnských svedl mnoho bojů, na Kolínského arcibiskupa[16]) král těžce udeřil, a když obléhal Bonn, město arcibiskupovo, přispěním přátelského vyjednávání král s tímto arcibiskupem se smířil. I udeřil potom král Český na biskupa Münsterského[17]) a jej mocí svou dohnal, aby u krále vyhledával smíru a pokoje. Posléze o vigilii sva-
Sept. 20. tého Matouše evangelisty[18]) tento král, sjednotiv si rozdílná knížata, mocně oblehl ono slavné město Mety, jež po čtrnácte dní bez ustání kolkolem svíral, rozličnými nesnázemi je vůkol

[16]) Arcibiskupem Kolínským byl tou dobou stále ještě Jindřich z Virneburka (1306—1332).

[17]) Biskupem Münsterským byl Ludvík Hessenský (1310—1357).

[18]) Dne 20. září (sv. Matouš = 21. září); z ležení před Metami datována jest listina Janova ze dne 27. září (Reg. III., č. 1012).

znepokojoval.[19]) Tito pak jsou slavnější knížata, kteří toto jmenované město s králem Janem vůkol oblehli: Baduin, arcibiskup Trevírský, vévoda Lothrinský, hrabě Barský. Několik pravdomluvných mužů, kteří byli přítomni při tomto obléhání, dosvědčuje a praví, že tehdy ve vojště Jana, krále Českého, bylo sedm tisíc mužů na koních, bojujících v plné zbroji a pod přílbami, a šedesát dva tisíce pěších, kteří byli vystrojeni do války. V městě pak Metském takto obleženém bylo osm set cizinců, mužů bojovných urozených, v žoldě s přílbami, s nesčíslným lidem městským. Nikdy nikdo v těchto čtrnácte dnech obléhání z města nevyšel, kdo by vojsku obléhajícímu a před branami a blíže zdi městské ležícímu násilí činil nebo škodu značnou způsobil.[20]) Po uplynutí doby čtrnácte dní Jan, král Český, s vojskem svým ustal od obléhání, ale na tvrzích svých s městem sousedících zřídil silné dobyvatele, kteří posud neustávají na toto město silně dorážeti. 1324

Toho roku v měsíci srpnu Eliška, dcera krále Jana, jež se narodila jako dvojče, zemřela v Bavořích v městě Koubě, odtud dovezena na Zbraslav a tam před stupněm velkého oltáře s jinými třemi dítkami královskými pochována.

Kapitola XIV.

Rok Páně 1325. O příchodu krále a králové do Čech a opětném získání odňatých dědin.

Léta Páně 1325 paní Eliška, králová Česká, z krajin 1325
Bavorských vrátila se do svého království. Tedy při jejím příchodu raduje se veškeren lid, stejně Pražané s chvalozpěvy a ostatky jí vycházejí vstříc a na zítřek po Obřezání Páně[1]) Jan. 2.
radostně vítají tuto královou. Neboť ona dvě léta a půl meškala v Bavořích s Markétou, dcerou svou, kdež od Ludvíka, krále Římského, svého strýce, a od vévody Jindřicha, svého

[19]) O bojích těchto srovn. Schötter, Johann Gf. v. Luxenburg und König von Böhmen, I, 287, (FRB. IV, 272).

[20]) Tamže I, 331 (str. 272).

[1]) Dne 2. ledna 1325.

1235 zetě, dosti řádně byla chována.[2]) Proč však tam mimo království tak dlouho byla, důvod byl tento: Říkalať se jí denně od jejích důvěrných přátel, že v Čechách by zůstávala s nebezpečím svého života. Četní zajisté pánové království měli ji v nenávisti a proti ní ducha králova těžce popouzeli. V těch však dobách, v kterých byla vzdálena, více než ke dvěma tisícům hřiven na dluzích v krajinách Bavorských si vypůjčila; neboť král byl nařídil, že králové nepřítomné z království pranic nemá se dodávati. Pročež, jakož já sám jsem viděl, mnohé nedostatky tato králová snášela, když v cizích krajinách byla jako cizinka; jakkoli však se vrátila do království, přece posud od věřitelů pro dluhy těžká na ni naléhá starost.

Tak já nyní dobře posuzuji, že těžké jsou starosti
Všem, kdož stojí v čele: vidím, že nyní neschází
Knížatům starostí, pod tvrdým stojí nyní právem
Dvůr vznešených. Oč více spatřuji, že se povznesl
Kterýkoli prelát, o tolik více spatřuji, že obtížen
On jest starostí. Nyní ty uvážiti hleď,
Chceš-li, jaké poměry mají v této době králové,
Nebo jaké královny, viz, prosím, kolik je zkázy,
Nebo [kolik] jest nebezpečenství, jež vždy králům hrozí,
Kdo to dovede věděti? Nebudeš moci nikoho nalézti,
Kdo by mnohým stál v čele, aby mu se nedostávalo
těžké starosti.

Vyhýbej se dvorským službám a ubude ti starosti.
Dvůr, spory a převeliká starost se provázejí.
Toho se přidržující pokoje postrádajíce zřídka jsou blaženi.

Po příchodu králové Elišky Jan, král Český, opět od
Mart. 12. Rýna se vrací a vchází do Prahy v den svatého Řehoře papeže.[3]) Přišel pak král nejen proto, aby spatřil královou, ale

[2]) Srovn. svrchu kap. XII.

[3]) Dne 12. března; první listina Janova z toho roku datována jest z Prahy 15. března (Reg. III, č. 1046, — král v ní prohlašuje, že všecky berně, k nimž jest oprávněn, již vybral, a že nebude mimo určité případy jiných žádati).

aby peníze ode všech vymáhal. Pročež ve dvou měsících,[4]) po 1325
které tehdy král v království zůstal, různými způsoby vymáhání devadesát pět tisíc hřiven stříbra na penězích sehnal, jak mně bylo řečeno od úředníků královských; část pak těchto peněz odvezl s sebou na Rýn, část určil věřitelům. Zřídil také tehdy král v Praze skrze jakési Lombardy zlatou minci, z níž čtyři peníze měly více platiti nežli hřivnu.

Král vrací se na Rýn, vak nyní plný s sebou
Veza stříbra, to bylo znepokojení pro lid
Český veliké, řkou: Proč peněz
Tak veliké úděly dáváme a proč my nedbáme,
Že se vyvážejí? Hle, nuceni jsme sloužiti
Všickni dnes tomuto hrabství Lucemburskému.
Nechceme toho snášeti, nebudeme na dále ochotni
K dávání peněz. Kdož neví, že my jsme nejvyšší
A jsme větší, a oni že jsou menší?
Není spravedlivá cesta, že by mělo toto hrabství
Před královstvím míti přednost, chceme pod ostřím meče
Hle, raději zemříti, než bychom se vzdali důstojnosti.
Tak všickni řkou a silnými slovy hrozí.
Ale když král vysloví slovo lichotivé nebo trpké,
Všickni oněmějí, jako by bleskem zasaženi byli,
A dávají, cokoli král nařídí. Ten způsob posud trvá.

Toho roku v den svatého Tiburcia[5]) opat Zbraslavský pan Apr. 14.
Petr ku králi, jenž nazítří z království chtěl odjeti, pokorně v Praze přistoupil a krále poprosil, aby klášteru učinil milost. Tehdy král s myslí dosti ochotnou klášteru navrátil hrad Landsperk a při něm ležící jeho statky.[6]) Tento hrad s jeho dědinami král šest let násilím byl držel, následkem toho konvent Zbraslavský podroben byl velikým nedostatkům. Pročež já v den svatého Desideria[7]) do hradu toužebně se Mai. 23.
dvěma mnichy jsem odešel a nalezl jsem celou dědinu skoro pustou.

---

[4]) Král Jan zůstal v Čechách, většinou (mimo krátký pobyt na Moravě) v Praze, aspoň do 9. května 1325.

[5]) Dne 14. dubna; tou dobou ovšem král Jan nechtěl ještě odjeti (srovn. pozn. předcházející).

[6]) Landsperk leží v Chrudimsku. Srovn. Reg. IV, č. 306.

[7]) Dne 23. května.

1325 Tehdy já částečně jsem se radoval a částečně truchlil.
Rmoutil jsem se, vida spor a pustou zemi.
Ale radoval jsem se, že jsem věci ztracené dostal zpět,
Jakkoli poškozené, jakkoli všude byl zápas;
Co kdo má vlastního, uvažuji, že sobě za vznešené
Pokládá a dobré. Více chválím jediného osadníka,
Jenž mi slouží, třebas někdy z mezí vystupuje,
Než kdybych měl tisíc vesnic, ničeho mně neposkytujících.

Kapitola XV.

Jak Ludvík, král Římský, oblehl Burgau a z vězení propustil krále Fridricha, vévodu Rakouského.

Téhož roku, ale v době zimní Ludvík, král Římský, město a hrad, řečený Burgau, kterýžto Fridrichovi Rakouskému posud zajatému stranil, po čtyři měsíce se čtyřmi sty těžkooděnců obléhal a silně naň dorážel. Sebrav pak tisíc osm set velikých koní válečných a čtyři tisíce pěších bojovníků, Leopold, vévoda Švábský, bratr Fridricha Rakouského, přišel na pomoc obleženým, Ludvíka od obléhání hradu mocně odrazil a jej k městu jeho Lauingen na Dunaji ležícímu zahnal a obležené ve tvrzi mocně osvobodil.

Slovo evangelické není odporné pravdě,
Neboť ono dí takto: Jestliže jaký pán síně své
Silný ostříhá, a jestliže ho silnějši nenávidí
A přijde k silnému, tento méně silný brzo úděl
Ztratí odcházeje. Potvrzuje to doba nyní přítomná.

Vida Ludvík, král Římský, vévoda Bavorský, že proti němu častěji stíženy bývají pře a nálezy papežské, a trpě nedostatkem peněz, snášeje také naléhání denního boje, počal sám u sebe s několika málo muži pomýšleti na osvobození Fridrichovo, svého zajatce a protivníka. Pročež ve svátek
Apr. 23. svatého Jiří [1]) tento Ludvík z nenadání přišel ku Fridrichovi na hradě [jeho] zajetí, jenž slove Truysnicht, [2]) to jest nenadálý,

[1]) Dne 23. dubna 1325.
[2]) Trausnitz.

a nevím jakými způsoby, jakými formami nebo prostředkem 1325
jakého jednání ku podivení všech tento Fridrich, jenž již do třetího roku byl zajat, z okovů jest vysvobozen. Nebyly žádné hrady na znamení smlouvy a přátelství Ludvíkovi dány, aniž o tomto smíru listy jsou uveřejněny.[3]) Spolu až podnes tato dvě knížata, kteří se nazývají králi, jídají, pijí a spolu spávají a ve slovech mírumilovných za jedno jsou; sňatek dosti neobvyklý oni mezi svými dítkami stanovili; neboť syn Ludvíkův pojal dceru Fridrichovu, jakkoli tyto dítky stojí ve třetím stupni příbuzenství. Jest však to podivné v uších všech lidí, že oba až podnes se píší a jmenují králi Římskými.

Nevím, co říci, co napsati, co si pomysliti
Má mysl moje o tomto činu zcela podtají vykonaném?
Nikdo nemůže věděti, kam tato věc může dospěti.
Myslím, že tohoto výsledku nezná ani mysl mudrcův,
Nebo jaký bude konec, protože vidím, že svého hledá
Každý z nich, je-li takový mír myslí,
Jako řeči, božským to přičítám darům.
Ti, kdož vydrží, tyto činy jasně uznamenají,
Já snad budu popelem, až může tomu býti konec.

Tohoto také roku Ludvík, aby ukázal Fridrichovi Rakouskému větší přátelství, zjednal, že Otto, vévoda Rakouský, bratr tohoto Fridricha, pojal za řádnou choť Alžbětu, sestru Jindřicha a Otty, vévodů Dolních [Bavor].[4])

Tohoto také roku vznešená paní Eliška, králová Česká, dcera zakladatelova, klášteru a konventu na Zbraslavi plným právem odevzdala kostel v Rouchovanech, kteréžto odevzdání král schválil listem a pan papež Jan milostivě toto darování potvrdil.[5]) Tato králová klášteru Zbraslavskému uděluje největší přízeň a v tom následuje šlépěji otcovských.

---

[3]) Srovn. k tomu Weech na uv. m. 26—27.

[4]) Srovn. Kopp V, 1, 210 (FRB. IV, 274, pozn. 3.)

[5]) Dne 21. dubna 1325 svoluje král Jan, aby Eliška směla kostel v Rouchovanech některému kostelu nebo klášteru darovati (Tadra, Listy č. 47, Reg. III, č. 1078, CDM. VI, č. 286), listina, jíž Eliška patronátní právo udílí Zbraslavi, jest ze dne 5. máje 1325 (CDM. VI, č. 290, Reg. III, č. 1099, Tadra, č. 50), svolení papeže Jana XXII. však teprve ze dne 11. října 1327 (CDM. VI, č. 352, Reg. III, č. 1369).

1325 Jako jedinou jiskru má ji tento dům,
Mnoho a dobrého ráda by činila, kdyby měla moc k tomu.
Velmi je znepokojena, když tento dům je sklíčen.
Pro něj má srdce mateřské a způsoby otcovy.
Aby nespatřovala smutku, chraň ji, dobrotivý Kriste,
Budiž od této králové vzdálena každá zkáza.

Kapitola XVI.

O hejtmanech království Českého a o stavu obecné církve.

Podivný byl již po několik let stav království Českého. Vidíme ovšem, že se denně mění v podivnější, protože král Jan zvykl hojněji meškati mimo království. Neboť království od krále jednomu hejtmanu nebo dvěma se zastavuje a na léta za určitý obnos peněz najímá, a lid, jenž jest v království, počítá se za poplatný. Neboť tato urozená králová Eliška sedí v Praze jako vdova, není, kdo by ji potěšil ze všech milých jejích; dítky své, dědice království, chová u sebe, o něž není postaráno štědře, ale nuzně; dědiny věnné této králové jsou odňaty, sotva dostává od království tolik, aby o potřeby, nerci-li o důstojnosti své mohla se postarati. Pročež se říká již obecným příslovím: Král, správa, pravidlo práva stejně již jsou vyhnáni z království. Každý vlastní vůle již užívá za zákon, úřady královské již mnoho ustoupily ode zvyku a ode dvora. Nejen však ve věcech časných, ale i v duchovních povinný řád jest proměněn. Neboť stolice Pražská, poněvadž vlastní biskup při dvoře Římském jest zabaven, skrze administratory se spravuje, a dědictví samého Krista skrze několik mužů násilím se zabírá, pročež

Království rozděleno, zmateno a takto roztrženo
Všickni bohužel již vidí a právem královským pohrdají
Mnozí [lidé] z království, povstávají všude zloději,
Majetek jiným ulupují, na všech stranách přemnoho zla vzniká.
Nepřítomného krále nedbají, odtud sobě zákon
Tvoří po libovuli, tolik je zlého, že nyní vystříhám se
Vše vyložiti. Konec popřej brzo tomu stavu válečnému,
Kriste, králi králův, a zažeň všecko smutné,

Abychom se radovali, v míru tobě sloužili; 1325
Zlem, jež trpíme, my ochotnější býváme shledáváni,
Abychom Pánu vykonávali milou službu.
Z těchto marných, světských, všedních
Činův a jednání, od nás nyní i dříve vykonaných,
Hodně musíme se polepšiti, vidíme
Jednotlivé věci míjeti, nemůžeme zde nalézti
Ničeho, co by zůstávalo stálé, přechází jako nepatrné,
Co jsme pokládali za veliké. My proto se obraťme
Ku králi nebeskému, prosíce věrnou myslí,
Aby vedl nás k sobě, učinil plny svého ducha,
Abychom se neobrátili v horší ani neproměňovali,
Ale stáli pevni, opřeni o Nezměnitelné,
To jest o bytost první, jež tvoří nejvyšší i nejnižší.

A v těchto dobách v krajinách Italských a Lombardských lidé církevní a lidé říšští, totiž Guelfové a Ghibellinové, starodávné záští více než obvykle obnovují a proti sobě velmi krutě denně bojují. Tolik krve mezi nimi nyní často se prolévá, že mysl zbožná to slyšíc právem se děsí. Jakýsi občan z Verony, jenž sluje Canis,[1]) odvahy a náčelnictví
Poskytuje Ghibellinům, to vykládá se od cizincův,
Totéž vykládají, kdož za ziskem tržiště hledají.
Hyne strana papežská, převahy nabývá císařská,
A ve zlých zápasech trvá takovýto spor.
Tak dlouho trval, že přemnoho tisíc potřel
Ozbrojenců papežských zde od těžkooděnců říšských.
Jako dvojité meče bojují Guelfové, Ghibellinové,
Bojují proti sobě zástupy na poli i v městě.
Aby obojí meč dobře se smířil, prosím pokorně
Tebe nyní, Kriste dobrotivý, brzo ulož konec sporu.
Řím těmito nemocmi stůně, hlava světa,
Vnitřní války vede, aniž ho jako dříve vyhledává
Tolik lid Kristův, protože [vrchní] pastýř v něm chyběl
Po mnoho časů, jakkoli on chová pohřbená
Těla světců, působí to, myslím, vina provinilých.
Město ani papeže nemá i bez císaře hyne,
Stolice papežská nyní západní zaujímá příbytek,

[1]) Cane Grande della Scala, signor Veronský.

1325 Za podivné pokládej, že papež bydlí v Avignoně,
Aniž spatřil Řím; stejně i to za podivnou věc bych pokládal,
Že tak zle trvá vznešené císařství bez císaře.
Celé církvi jsou bohužel již dobře známy
Příhody neblahé, po všech místech jsou roztroušeny
Nešťastné výsledky a nemilé.
Církev, nevěstu [svou], jako vlastního rouna zbavenou
Vytrhni ty, Bože, a odžeň od ní neštěstí,
Aby se neponořila, třebas větry byla zmítána.
Této lodi jsi ty vůdcem, Kriste milostivý.
Povstávají války, zvedá se, hle, nyní bouře,
Nenech loď se ztroskotati ani k bezbožnosti nachýliti,
Kterou jsi miloval, kterou jsi žalostnou smrtí vykoupil
Ta nyní jest zmítána, ta odevšad drásána;
Zachovej ji a rozptýlenou shromáždi, králi dobrotivý,
Tak aby se radovala a radostně ti sloužila.
Nebudiž skryt nevěstě, dobrotivý jsi, proto že jsi ženich,
Ji potěš a nevzdaluj se nadále od zbožné nevěsty.

Toho roku pan Burchard, arcibiskup Magdeburský, příjmím nazvaný Lappo,[2]) muž bojovný, od svých vlastních měšťanů škraboškami oděných v samé metropoli Magdeburské (Sept. 20.) v šestnáctém roce svého biskupství podivně jest jat a žalostně zahlazen. Když pak biskup Merseburský, vlastní bratr řečeného arcibiskupa,[3]) ubíral se ke dvoru Římskému vyložit bezpráví bratrovi učiněné, od lantkraběte Hessenského na cestě jat a od něho v zajetí chován jest ve vězení.

Kapitola XVII.

Rok Páně 1326. O desátku královském, o vpádu lidu Tatarského, o přenesení těla krále Václava a o mnohých jiných věcech.

1326 Léta Páně 1326 zima byla krutá a drsná, kteréžto zimy krutostí velmi mnoho ovocných a vzácných stromů s vinnými

---

[2]) Burchard III. (de Schrapelau), arcibiskup Magdeburský od r. 1308, byl zavražděn v noci ze 20. na 21. září 1325.

[3]) Jménem Gerhard (de Schrapelau), biskup Merseburský v l. 1320—1340.

révami takřka do kořene v krajinách Německých zahynulo, 1326
léto suché bez deště, odtud semena jarní zahynula, kdežto podzimní osení vzešlo náležitě.

Tohoto roku po všem království Českém a po panství hrabství Lucemburského následkem rozkazu pana papeže Jana králi Janovi všecko duchovenstvo donuceno desátek z církevních důchodů po tři léta platiti, což nebývalo obvyklé po veškeren čas předchozí.

Neboť byli zvyklí, kdož před tím byli králi,
Kněžstvu více dávati a ze svého majetku dávati desátek
A chrámy zakládati, podarovati, vysazovati, zasvěcovati.
Hle, opáčný řád ničemný jest nyní spatřen,
Králům se přidává, ubírá se řádům, hle, osekán
Jest řád nejlepší a nejhorší vychází na svět.
Kdo dáti měl a své věci poskytoval, tu špinavost si
Osvojuje, že bere, a nakupuje zločin, peníze požaduje
Od kněžstva, jemuž král upřímným, soustrastným
Srdcem by měl spíše dávati, cokoli by měl;
To činil David, kdežto Melchisedech bral desátky.

Příčina pak, pro niž takovýto desátek králi Janovi od kněžstva se platí, vyjádřena v přípise papežském, jenž slovo od slova zde se vkládá a jest takovýto: [1])

Biskup Jan, služebník služebníků Božích, ctihodnému 1325
bratrovi . ., biskupu Olomouckému, a milenym synům, . . opatu kláštera Břevnovského a . . [opatu kláštera] svaté Marie Lucemburského v Pražské a Trevírské dioecesi, pozdrav a apoštolské požehnání. Nedávno nejmilejší v Kristu syn náš Jan, osvícený král Český, zvláštními posly svými naší přítomnosti odeslanými u přítomnosti naší a bratří našich dal vyložiti, že on láskou k víře křesťanské jsa podnícen, plnou snahou usiluje poskytnouti vhodné podpory svaté matce církvi, kterou Pán náš Ježíš Kristus vlastní krví posvětil, a propůjčiti se službám této církve a stolice apoštolské, skrze posly svrchu řečené pokornou prosbou žádaje, abychom jej v tak zbožném a chvalitebném úmyslu podporujíce, na podporu takových záležitostí, (pro které osobu i statky své jakkoli jest ochoten

[1]) Příslušná listina pro krále Jana ze dne 1. června 1325 otištěna v Reg. III, č. 1116 (kde také starší tisky uvedeny).

1325 nasaditi) desátek z církevních důchodův a příjmů v království Českém a hrabství jeho Lucemburském jemu na jistou dobu na snášení břemen záležitostí předeslaných ráčili povoliti. My tedy znamenajíce náklonnost zvláštní oddanosti, kterou týž král k službám téhož našeho Spasitele a svaté stolice horoucí ochotou oddanosti ukázal, milou touhou jsme vedeni, abychom jej jakožto slavného syna stolice apoštolské náručím vniterné lásky objímajíce, přáním jeho po té stránce, pokud s pomocí Boží můžeme, vyhověli. Chtějíce tedy řečeného krále v předeslaném jeho a chvalitebném úmysle vhodnou přízní podporovati, na radu řečených bratří povolili jsme tomuto králi, aby k jeho podpoře do tří let vybírán a též sbírán a tomuto králi odevzdán byl desátek ze všech církevních důchodův a příjmů z kterýchkoli míst církevních, vyňatých i nevyňatých, v řečeném království a hrabství ode všech arcibiskupů, biskupův a ostatních osob církevních kterýchkoli, ať vynikají jakkoli vysokou hodností nebo jakékoli jsou přední důstojnosti, postavení nebo stavu a řehole nebo řádu, jimž ani žádnému z nich nechceme, aby nějaké výsady ani odpustky pod jakoukoli formou slov nebo výrazem povolené pomáhaly, mimo od milených synů . . mistra a bratří špitálu svatého Jana Jerusalemského, kteří proti nepřátelům víry křesťanské stále v nebezpečí vydávají sebe i své věci, kteří proto, jak jsme se rozhodli, od placení tohoto desátku býti mají vyňati a svobodni a nedotčeni. Ježto tedy vás, v jejichž zralost, věrnost a bedlivost opatrnosti zvláštní v Pánu chováme důvěru, ustanovili jsme vyvoliti k vybírání takového desátku, které po řečené tříletí se má konati způsobem níže vypsaným, opatrností této stolice zřízeným, laskavosti vaší listy apoštolskými nařizujeme, abyste, břímě takovéto vám uložené přijmouce a vykonávajíce pokorné a oddané, vy [všickni] nebo dva nebo jeden z vás osobně nebo skrze jiného nebo jiné, jež byste tím [za dobré] uznali pověřiti, ze všech užitků, důchodův a příjmů církevních řečených osob církevních, světských i řeholních, vyňatých i nevyňatých, v řečeném království a hrabství stávajících, totiž kostelů, klášterův a beneficií, jež mají a drží v řečeném království a hrabství, podle způsobu a mravu a zvyku při vymáhání a sbírání takovémto posud zachovávaného každého roku řečených tří let

ve lhůtách dole psaných vyzdvihovali a též vymáhali desátek 1325
svrchu řečený. Stanovili jsme zajisté, aby první lhůta k vyplácení polovice desátku prvního roku byl svátek Narození Páně nejprvé příští, druhá pak lhůta svátek svatodušní, po řečeném svátku Narození Páně nejblíže následující; v ostatních dvou letech následujících o placení takovéhoto desátku svrchu řečené lhůty zachovávajíc. Ku placení pak tohoto desátku všecky dlužníky tohoto desátku, vyňaté i nevyňaté, v řečeném království a hrabství stávající trestem církevním a též zabavením užitků, důchodův a příjmů jejich církevních, stávajících v témž království a hrabství, jakož předesláno, uvidíte-li, že toho třeba, a nepřipouštějíce odvolání, dohánějte tak, abyste na užitky, důchody a příjmy církevní jejich jiné, mimo svrchu řečené království a hrabství stávající, povinnost takovéhoto dohánění nikterak nerozšiřovali, a abyste k toho druhu vymáhání (když bude se míti konati v některém případě skrze vás osobně nebo skrze jiného nebo jiné), nepozývali na pomoc ramene světského, leč že by, kdyby řečených [osob] neplatících nepoddajnost to vymáhala, o té věci něco jiného touže stolicí bylo nařízeno. A aby o penězích, v nichž vyplácení dříve řečeného desátku díti se bude a díti se má, nemohly vznikati rozpaky, a aby bylo možno vyhnouti se stížnostem, jež se proto někdy mužům církevním způsobují, chceme, aby vámi i každým jednotlivým z vás i jinými subkollektory vašimi tento desátek dle peněz obecně běžných se vyzdvihoval a též vymáhal podle ustanovení o tom vydaného na koncilu Viennském, tak aby pod záminkou nějaké směny dlužníci a platitelé řečeného desátku nebyli obtěžováni. Ty však a tytéž peníze, jež přijmete nebo dáte přijmouti, řečenému králi nebo jistému poslovi budete zavázáni poukazovati. Takový pak desátek budete vymáhati a dáte vymáhati dle odhadu posud učiněného v obcích, dioecesích a místech svrchu řečených království a hrabství, nebo kde by žádného takového určitého odhadu nebylo, podle obyčeje při vymáhání a placení takovém posud zachovávaného, co nejpozorněji k tomu přihlížejíce, abyste vy sami i každý jednotlivý z vás osobně i skrze jiného vymahání a sbírání řečeného desátku činili beze všeho břemene nákladu pro ty, od nichž takovéto desátky budete vymáhati, — leč že by snad, kdyby oni při placení

1325 řečeného desátku nedodržovali lhůt svrchu vypsaných, pro takovéto jejich nedodržení třeba bylo náklad činiti, k jehož nahrazení chceme, aby oni byli přidržováni a zavázáni, — a abyste (šetříce o tom ustanovení téhož koncilu Viennského) nikterak se neodvažovali kalichy, knihy a jiné ozdoby kostelní k bohoslužbám určené z příčiny zástavy neb odcizení buď sami nebo skrze jiné bráti, přijímati, odcizovati nebo jakýmkoli způsobem se zbavovati bez ohledu na jakékoli výsady, odpuštění nebo milosti, týmž osobám církevním nebo některé z nich nebo hodnostem nebo řádům jejich a zvláště Cisterciáckému, Premonstrátskému, Cluniackému, Kartuziánskému, Grandimontskému[2]) nebo jejich veškerenstvu nebo jednotlivým osobám pod jakýmkoli způsobem slov nebo výrazem od téže stolice povolené, i kdyby v nich bylo obsaženo, že o celém jejich obsahu pořadem a slovo od slova úplná a výslovná nebo jakkoli vyjádřená v našich listech musí býti učiněna zmínka, a bez ohledu na jakékoli jiné této stolice odpuštění obecné nebo zvláštní, jakéhokoli by obsahu, formy nebo výrazu bylo, jímž proto, že slovo od slova není vloženo ani jmenováno a zvlášť vyjádřeno v tomto listě, účinek jeho nižádným způsobem nemá býti zamezen ani odložen. Chceme nad to, abyste vy a kterýkoli z vás ze všech svých důchodův a příjmů církevních desátek sami od sebe věrně a úplně vybírali, tak aby nikdo z vás v tom sobě nepromíjel, ale sám k sobě po té stránce se choval, jako by úřad ten při [někom] cizím vykonával, tak aby jeden každý z vás ve spis dal uvésti, cokoli pro řečený desátek ze svých příjmů církevních vybral od sebe sám; vybírání pak takovéto učiníte podle odhadu desátku, jestliže jste podle něho posud obyčejně platívali z řečených svých příjmů, jinak zachovávati budete při vymáhání takovém zvyk, jakého posud v podobných [případech] se šetřilo. A nicméně proti osobám těch z vás nebo zástupců vašich nebo kterýchkoli jiných, kteří na náš rozkaz k vybírání a vymáhání takovémuto by byli určeni, a kteří by nedostáli v placení řečeného desátku ve lhůtách výše řečených nebo při vybírání a vymáhání takovém snad by užili podvodu nebo špatnosti, mocí přítomného listu prohlašujeme nález

[2]) Srovn. o tomto řádu (vzniklém ku konci 12. stol.) článek Zöcklerův v RE[3] VII, str. 60—61.

vyloučení z církve, od něhož po náležitém zadostučinění skrze 1325
některého ze sousedních biskupů, nálezem vyloučení z církve
nestíženého, majícího milost a obcování stolice apoštolské,
když učiněna mu bude záruka o takovémto zadostučinění,
budou moci dobrodiní prominutí obdržeti. Dáno v Avignoně
dne 1. června devátého roku našeho papežství.[3]) Jun. 1.

Tohoto roku papež Jan XXII. opět mnohé voje ozbroje- 1326
ných mužů na různých stranách Italie proti Ghibellinům za žold bojovati vysílá, ježto častěji, jak se vykládá, v Bologni i jinde[4]) strana protivná vítězíc přemáhá, zraňuje, zajímá a pobíjí. Neboť, jak povídá obecná pověst, z papežských zbrojnošů již na rozličných místech a v různých dobách padlo více nežli šedesát tisíc bojovníkův. Žalostno jest to vykládati a slyšeti, a kdož dovede příčinu této zkázy věděti leč ten, kdo poznal úmysl Hospodinův nebo rádcem jeho byl. Podobně čte se v knize Soudcův, kde lid Israelský spravedlivou při maje proti bratřím svým, přestupníkům zákona, zvedl boj, ale podlehl; to jediné vím, že soudy Hospodinovy propasti mnohé.[5])

Tohoto roku následkem dovolení papeže Jana mezi Křižovníky domu Německého v Prusku a pohany, řečenými Litvané, učiněny jsou na tři léta přátelské smlouvy, tak zajisté, že v tomto třiletí nemají si vespolek nijak překážeti ani se znepokojovati, což bohužel vyšlo na velikou škodu křesťanův a církve. Neboť sestárlý věkem Lokýtek, král Polský, chtěje se zalíbiti stolici apoštolské a papeži, jakož tvrdil, chtěje bojovati proti mladistvému markrabí Braniborskému, synovi Ludvíka Bavorského, krále Římského, najal si nesčíslné zástupy Litvanův a vrazil do markrabství Braniborského a u města Frankfurta a v celém jeho okolí porážku křesťanům působil a ukrutenství příliš veliké. Neboť skrze pohanské Litvany, toužící prolévati krev křesťanskou a mající [k tomu] příležitost, spalují se vesnice i města, také vyvráceno přemnoho klášterů mnišských, jakož i jeptišských, sluhové a služebnice Kristovy pobíjeni a zraňováni, a lid obecný jako

[3]) To jest 1. června 1325.
[4]) Srovn. vydání Loserthovo, str. 437, pozn. 2.
[5]) Žalm 35, 7.

1326 dobytek v počtu nesčíslném odvádí se do vlasti pohanské. Tolik zla tam tehdy od pohanů spácháno, že bez žalosti srdce nemožno to vypravovati. [6])

Mai. 11. Téhož roku ve svátek svatodušní paní králová Beatrix, [7]) choť a příbuzná blízká Karlova, krále Francouzského, byla v Paříži korunou královskou korunována, při kteréžto slavnosti korunovace Jan, král Český, se slušným množstvím družiny slavnostně byl přítomen i při hrách rytířských se účastnil a vydal přemnoho peněz, jež od obyvatelstva království Českého musily býti zaplaceny. Nejenom však tam, ale i jinde v krajinách Francouzských a Rýnských skrze krále Jana, místa cizí velmi hojně navštěvujícího a přemnoho bojů svádějícího, mimo jeho království naděláno nesčíslné dluhů, k jichž placení jak duchovní, tak světští lidé v Čechách s krutým odporem a reptáním jsou doháněni.

Tohoto roku opět Jan, král Český, s podporou některých knížat a hrabat nepřátelsky útočí na město Metské. [8]) Porušeny jsou smlouvy, jež roku minulého mezi králem a Metskými byly učiněny. Jakási vnitřní válka způsobila toho roku Meťanům velikou škodu. Neboť povstal tam obecný lid proti boháčům a některé vyhnal z města. Ti takto hanebně jsouce vyhnáni utekli se k Janovi, králi Českému, a přiměli jej dary a sliby mnohými k boji proti ostatním svým spoluobčanům.

Znamenité toto město, jež nižádný nepřítel ani oheň
Nebyl by stačil přemoci, pokud by lid svorný trval,
Dosti zle ohromeno, protože se ví, že lid tam nesvorný,
Vniterný svár je ničí; hle, pád
Vždycky se dostavuje, kde svár uvnitř se nalézá.
Svár plodí postrach, svornost živí čest,
Nesvorný se zavrhuje, svorný vítězí nad protivníky,
Město Metské, tebe vlastní meč více zraňuje,
Jejž nosíš po boku, hleď jej odstraniti
A hledej míru, tak nemůže ti nikdo uškoditi.

---

[6]) Srovn. o této výpravě a její politické stránce Bobrzyński-Bidlo, Přehled dějin Polských, str. 98; Goll, Čechy a Prusy, str. 55—56.

[7]) Jméno udáno mylně; slula Johanna (d' Evreux), ale korunovace vykonána skutečně o Svatodušních svátcích dne 11. května 1326.

[8]) Obležení Met začato koncem r. 1326 a skončeno v červnu 1327. (FRB. IV, 279, pozn. 2.).

Toho roku v den svatého Sixta[9]) dívčinka Jitka, druho- 1326
rozená dcera Jana, krále Českého, vezena z Čech do Lu- Apr. 6.
cemburka, aby zasnoubena byla synovi hraběte z Baru, ale malému chlapci.[10])

Toho roku zemřel Leopold, vévoda Švábský, syn Albrechta, (Feb. 28.)
krále Římského, bratr pak Fridricha Rakouského, krále Římského, muž ve všem bojovný, kterouž smrtí odňata jest Fridrichovi, bratru jeho, veliká rada a pomoc.[11])

Téhož roku dne 8. srpna[12]) zemřel pan Konrád, biskup Aug. 8.
Olomoucký, a pochován s příslušnou uctivostí ve hlavním chrámě. Ten byl národností Bavor, z nízkých rodičů zrozený, ale přirozenou pilností a milostí jsa obdařen na úřad biskupský byl povýšen; jakkoli byl maličký tělem, velkodušný byl srdcem. Počal život svůj v chudobě, ale skončil ve veliké hodnosti, rozmnožil statky církevní v převelikém počtu, přemnoho měst a hradův obklopil zdí.

Prospívá nejprvé požívati věcí nehojných,
Příliš bídný jest ten, kdo s výše padá dolů.

Toho roku nejjasnější kníže Václav III., Český pak sedmý a poslední, jakož i království Uherského a Polského král a pán, v Olomouci léta Páně 1306, věku svého pak v roce (1306)
osmnáctém ohavně zavražděný a tehdy tam v hlavním chrámě pochovaný, nyní řízením Božím do založení otce svého, na Zbraslav, jakož sám král ještě za živa a při dobrém zdraví před několika šlechtici svých království často dříve si byl zvolil a oblíbil, skrze slavnou paní Elišku, sestru svou, královou Českou, choť krále Jana, s pobožností ctihodně z Moravy sem přenesen a dne 3. října v klášteře Zbraslavském Oct. 3.
vedle hrobu otce svého po straně jest pochován.

Jest spravedlivo, aby nyní všickni lidé želeli se mnou,
Uštknutím[13]) smrti silný rod králův
Bohužel jest přemožen, potomek mužský žádný nezůstal.

---

[9]) Dne 6. dubna 1326.

[10]) Ke sňatku však nedošlo; Jitka byla později ještě několikrát zasnoubena, až r. 1332 stal se manželem jejím Jan, vévoda Normanský, později král Francouzský (srovn. níže kap. 31).

[11]) Leopold zemřel dne 28. února 1326.

[12]) Srovn. k tomu FRB. IV, 279, pozn. 5.

1326 Zbylo jen spojení pohlaví ženského.
Z toho smutný nápěv říkej, osiřelý národe Český,
Tělem spjatý král s tebou smrtí jest přemožen,
Běda, přirozený; takového krále nikdy se ti nedostane.
Království, právem lkáš, protože králů Českých, hle,
Sedmi jsi zbaveno a jako osiřelé tak ovdovělo's.
Jest skutek žalostný, tento poslední, sedmý král,
V němž přirozenost kvetoucí, jež by království se zalíbila,
Rychle byla zničena, a národ naplněn jest nářkem,
Království nemá krále, po němž nyní schne urozená
Země Česká, trpíc přibýváním zla,[13])
Jediná osoba tři nesla žezla, Polský
A Český národ to ví a Uherský.
Jeho, jenž tři řídil království, řiď, svatá Maria,
Protože jsi královna dobrotivá, králi buď lékem,
Od hříchů ho vyhoj a přidruž ku blaženým,
Bůh dej mu odpočinutí věčné a pomoc s hůry.

Toho roku Eliška, králová Česká, od různých osob a kostelů dostala slavné ostatky svatých [14]) a je, ježto nekryté byly, drahokamy v deskách a monstrancích zlatých a stříbrných co nejslušněji ozdobila. Na zbožnou také žádost této králové Karel, král Francouzský, věnoval jí jeden trn čili částečku na prst dlouhou, ale tenkou z přesvaté trnové koruny Páně, jež se zbožnou úctou lidu a v průvodu všeho
Oct. 28. kněžstva Pražského dne 28. října co nejuctivěji jest uvítána a k ostatním ostatkům královniným umístěna.

Toho roku, jakož i v letech dřívějších pro nepřítomnost krále Jana a nedostatek spravedlnosti skoro na všech stranách království Českého děje se utlačování chudých, zpuštění vesnic a měst, a z obydlí lidských na několika místech pustá vzniká samota. A abychom zdaleka nebrali příkladův, takovéto zpustošení na dědinách Zbraslavských ohlašujeme. Neboť území naše vedle hradu Landsperka ležící v těch létech

[13]) Verše tyto (od „Uštknutím — zla") vyskytují se téměř doslovně již také v kn. I., kap. 84; srovn. str. 189.

[14]) Srovn. k tomu listiny papeže Jana XXII. z r. 1327 v Reg. III. č. 1369, 1370.

tak jest zpustošeno, že odtud nemůžeme míti žádného užitku, ba my z pokladny svého kláštera tohoto roku sto těžkých hřiven do oné dědiny na vydání pro naši čeleď jsme odeslali, z níž dříve v dobách klidných jsme přijímali čtyři sta nebo pět set hřiven platu každého jednotlivého roku do kláštera Zbraslavského. 1326

Následkem toho rceme zároveň všickni a žádejme:
Dej nám mír, dobrotivý Kriste, zažeň loupeživý
Lid, jenž snaží se loupiti a žije z majetku,
Který si zle získává, když člověk chudý jest obírán.
Ty Bože a Pane dobrotivý, vydej takové na zkázu,
Aby nenahrnuli trestů, když uchvacují majetek cizí,
Ale přece spíše žádám, aby Boží jim vdechnutí
Od Hospodina bylo dáno, aby takový lid obrácen byl
K srdci pláčem skroušenému a lkaní zkušenému.
Dej však, Bože vznešený, aby nechce-li Farizej
Takový ustati, ale chce v loupeži se rozdírati,
Aby byl zkrocen, aby se již nestal vinníkem,
Nebo hlavu aby srazil, nebo ať se ho zlé utrpení dotkne,
Ale úděl spravedlivých ať vzrůstá k výši nebeské,
Kdož jsou mírumilovní, kdož jsou nepřátelé loupežení,
Kdož nikomu neubližují, kdož neustupují od práva,
Kdož jsou spokojeni se svým, proti nikomu násilní,
Kdož zachovávají mír, ti jsou, kdož si shromažďují
Odměnu širokou v nebi a blažený život.

Toho roku přihodilo se v letě veliké zemětřesení v některých krajinách Českých, Míšenských, Durinských a jiných míst. Svědky té věci jsou strážci na hradě Ryzmburku,[15]) kteří sestoupili s věží, v nichž byli, když se začaly hýbati a třásti se, postrachem přílišným jsouce zasaženi, a myslili, že nastává poslední den.

[15]) O tom, který hrad jest míněn, srovn. FRB. IV, str. 281, pozn. 1.

Kapitola XVIII.

O některých zázracích Zbraslavských.

Poněvadž dobré jest skrývati posvátnosti královy, ale skutky Boží odhalovati a vyznávati jest čestné, ana sama moudrost Boží takto praví: Kdož mne osvětlují,[1]) život věčný míti budou, proto myslím, že jest slušné, že ti, jež těší psáti nebo čítati o činech králův a stavu království, mnohem více mají se těšiti tím, co přičítati jest dílům Božím. Neboť při činech lidských obyčejně se uvažuje všecka marnost nad marnosti, ale v dílech Božích člověk nalézá stav niterné příjemnosti; tyto věci pomíjející ducha člověka moudrého od sebe zahánějí, věčné k sobě vábí. Vždyť díla Hospodinova veškerá [jsou] velmi dobrá, v činech lidských však myslím, že nic není dokonalého, ani snad velmi dobrého, protože nikdo není dobrý, leč sám Bůh. Tohoto tedy dobrého, ba nejlepšího Boha našeho skutky, jež já, třeba špatný, ve svém svatém řádě jsem zkusil, neodvažuji se s dobrým svědomím pominouti tichým mlčením, věda, že pro čtenáře jsou mnohem užitečnější nežli to, co sepsáno jest o bojích knížat pozemských. Ačkoli pak pro paměť lidí budoucích moje neumělost se strachem se odvážila prostým pérem vylíčiti věci lidské, přece více se ostýchá dáti se do vypisování věcí božských, protože vyžadují výmluvného a zkušeného líčitele. Pročež maje psáti o zázračných dílech Božích, již to odhaduji za dílo a milost Boží, že se pokouším a toužím já slabý věci silné, nepatrný vznešené, pozemský nebeské, totiž tajemství Boží vyličovati. Vyznávám se, jsem nezpůsobilý, zaměstnání úřadu mého častěji mi překáží, ba i kdybych nebyl zabrán v nižádnou práci světskou, přece ještě smysl můj slabý neměl by náležitého způsobu líčení. Hleďtež tedy, prosím, kdožkoli budete čísti toto líčení mé, na zbožný úmysl a předsevzetí dobré vůle. Chtěl bych zajisté, aby všichni lidé byli spaseni, chtěl bych, aby všickni Boha milovali, světem pohrdali a prospívali ve ctnosti; toť jest, čeho všem přeji ze srdce, nestačuji však právě to vyjádřiti výmluvnou řečí ani ukázati příklady do-

[1]) Eccles. 24, 31.

brého života. A proto neuhlazeným vylíčením a prostým vypravováním chci ukázati, jakkoli dovedu, dobrou snahu své mysli a doufám, že za to zardění, jež snáším pro svou nedostatečnost, od Boha dostane se mi hojné odměny. Počal jsem prvotně v kronice spisovati některé zázraky,[2] ale soudím, že jest lépe, aby měly zvláštní svazek,[3] anyž čtenáře více vzdělávají a podněcují.

Od počátku založení kláštera blahoslavené Panny na Zbraslavi Bůh ráčil tam ukázati mnoho zázraků, z nichž některé v první části kroniky mnou výše jsou zaznamenány.[2] Více však zázraků přihodilo se s námi, jež zbožnost mnichů zamlčuje a potlačuje, protože stupeň upevňuje ve skrýši pokory. Já sám některým svým důvěrným přátelům, ve skrytosti mně některé své zázraky vykládajícím, často jsem říkal, aby to, co mně vypravovali, i jiným veřejně k slávě Boží zjevili. Kteříž odpověděli, že sláva Boží a honosení jejich bylo by svědectvím jejich svědomí a že se obávají, že by při odhalování takových tajností to, co by mělo býti slávou Boží, jim stalo se snad hanbou a zkázou. Oloupen býti si přeje, řkou, kdo poklad veřejně na cestě nosí. Pokud pak tito moji bratří si zalibují v chvále lidské, ukázalo se mně z vypravování některých starších. Jednou byl jsem přišel s cesty a od práce, a na jakémsi místě jsem usedl takřka o samotě. Tu přistoupili ke mně dva ze starších pokorně, a požádavše o dovolení mluviti, pravili takto: Dobrý otče, vykládá se v konventě, že vy ctnosti nás, synů svých, před jinými lidmi velmi doporučujete a oznamujete jim tu milost, kterou skrýváme. Bojíme se, aby snad proto u Boha naše zasloužená odměna se nezmenšila, když z pověsti přibývá přízně lidské a povznesení časné více přistupuje. Jednejte tedy v tom opatrně, prosíme, dobrý otče, jednejte tak, aby zbožnost naše skryta byla před lidmi a zřejma byla jedině Bohu. To já uslyšev, v srdci se raduje jsem se usmál, na hodinu jsem se zamlčel, těšil jsem se, poznávaje zřejmý důkaz zbožnosti, a jasně jsem shledával, že srdce pokorné vydalo dobré slovo a zbožnou výpověď. I neodvažoval jsem se hasiti ducha tako-

---

[2]) Viz svrchu kn. I., kap. 83, 107, kn. II., kap. 8.

[3]) Srovn. k tomu Loserth, D. geistlichen Schriften Peters von Zittau, SB. Ak. Wien. Phil. hist. Kl. 98, str. 381—382.

— věto zbožnosti, ale jal jsem se uváděti onen výrok evangelia: Svítiž,[4]) řku, světlo vaše před lidmi, ať velebí Otce našeho, jenž jest v nebesích, a dodal jsem: Dovolte mi, bratří moji nejmilejší, abych o vás jako i o jiných osobách duchovních mluvil ku prospěchu lidí světských věci pravdivé a vzdělavatelné na veřejnosti, ale úmysl váš zůstávej vždy ve skrytosti. Aniž následkem toho odměna vaše u Boha se zmenšuje, přibývá-li vašimi příklady zbožnosti u jiných lidí, aniž vás jen proto chválím, abych neupadl ve vinu utrhačství, ale abych vás učinil, jakož jste, milými Bohu i lidem, milovanými zajisté od Boha i lidí, jehož paměť jest blahoslavena. Tém také bratřím tehdy jsem řekl a posud říkám se svatým Jeronymem: I zapřisáhán jsa slávu Kristovu nebudu zamlčovati. Vydávaji také v tom bratří naši svědectví své zbožnosti a pokory, že neradi zastávají úřady jim uložené a velmi neradi se zabírají v záležitosti vnější, tak že u většiny z nich úřad pokládá se takřka za mučednictví. Mají však trpělivost pro poslušenství a svědomitost v práci; a jakkoli někteří těžko nesou úřad, přece domnívají se, že ničeho v práci nesluší zanedbávati.

Obšírné by bylo vykládati všecky jednotlivé zázraky a skutky milostivé, jež od počátku založení kláštera na Zbraslavi Bůh tam učinil, některé jsou zapsány, velká většina opomenuta a z paměti lidské vymizela Některé však ode mne spatřené a bezpečně od jiných potvrzené, jež s dobrým svědomím zamlčeti se neodvažuji, zde zaznamenám. Já zajisté jsem znal a spatřil všecky osoby tohoto kláštera od počátku založení a obcoval jsem s nimi téměř od doby svého mládí, jedné pouze osoby jsem nespatřil, totiž bratra Theodericha,[5]) prvního kustoda, muže zajisté svatého, jak všickni věří, jenž brzy po založení Zbraslavě první z prvních mnichů běh života v pokoji šťastně dokonal a paměť svou v požehnání až podnes nástupcům svým pozůstavil. Neboť on, jak se tvrdí, jakkoli byl sešlým starcem a v řádu měl čtyřicet let, přece užíval jen jediné sukně v době letní, jakož i zimní. Nikdo

[4]) Mat. 5, 16.

[5]) Srovn. k tomu (o prvních mniších Zbraslavských) svrchu kn. I., kap. 40 (pozn. 2 a 5).

ho nikdy nespatřil netrpělivého v protivenstvích nebo rozhněvaného, ale ke všem byl velmi laskav, soucitný a dobrotivý. Po tomto jakýsi ctihodný muž osvědčený, starší, jménem Rudolf z Walderbachu,[6]) přijat byv do řádu, šťastným skonáním zemřel, jenž o jakémsi novicovi, vcházejícím do sboru k jitřní modlitbě, okolo sedícím naznačil a v době rozmluvy ve sboru přede všemi vysvětluje, co byl naznačil, takto řekl: Vím, vím a jsem jist, že tento novic dnes, do celly noviců vstoupivší, bude opatem tohoto kláštera. A pravdu tohoto výroku potvrdil potom výsledek věci. Neboť ten stal se opatem Zbraslavským, jehož předpověděl.[7])

Přihodilo se před několika léty, když mnoho mnichův a konvršů leželo v nemocnici Zbraslavské, že bratr Michal, nyní převor Zbraslavský,[8]) s jinými byl nemocen. Jenž jako na vysokých oblacích pod oblohou spatřil jakousi podobu jako by andělskou, jež vztahovala shůry proti některým nemocným jakýsi zlatý proutek, rozdělený jako řetízek; ti pak všickni, nad něž, jak bylo viděti, proutek ten se vztahoval, zemřeli tou nemocí, kterou tehdy byli sklíčeni. Vidění to, jako by patrno bylo tělesným jeho očím, všem vykládal, a kterýkoli nemocný se ho již obával, protože se nedělo jinak nežli jak ukazoval tento proutek.

V téže době bratr Vavřinec, nyní správce statků,[9]) onemocněv na smrt zaopatřen byl všemi svátostmi církevními; neboť všickni, kdož ho spatřili, nad životem jeho úplně zoufali. Kterýžto když přílišným trápením bolesti byl sklíčen, jal se vzývati povzdechy a slzami blahoslavenou rodičku Boží Marii: Ó blahoslavená paní, vece, panno Maria, tobě jsem věnoval květ své čistoty a [svého] mládí, přeje si pro tebe co nejdéle v tomto mnišském rouše bojovati; avšak hle, umírám

[6]) Walderbach v Bavořích na řece Řezně.

[7]) Sotva lze pochybovati, že zde kronikář míní sám sebe (srovn. Heidemann ve FDG. IX, str. 476—477).

[8]) V l. 1319—1330 vyskytuje se jakožto převor Zbraslavský br. Dětřich, ač ovšem není jisto, zda nepřetržitě; v tom případě bylo by nutno složení této kapitoly klásti před r. 1319 (a tedy asi mezi l. 1316 až 1319); srovn. úvod.

[9]) Čili grangiarius; srovn. o tomto úřadě Jaeger, Klosterleben etc., str. 61—62.

— mlád, pozbaven byv naděje. Pomoz mně, matko milosti, matko milosrdenství, abych mohl svůj život ke slávě tvé prodloužiti. Jemuž tehdy jakýmsi hlasem velmi jasným takto jest odpověděno: Vavřinče, nezemřeš nyní, ale budeš zdráv, bratr však Otto v této době zemře. Byl pak bratr Otto, jáhen a sukcentor, mladík všem členům konventu velmi milý. Tento bratr Vavřinec, jakkoli byl sláb, užasl, věc, kterou slyšel, vykládal bratru Theoderichovi, správci nemocnice, a oba pokládali za přelud, co bylo slyšeno. A netrvalo dlouho, ale hle, o třetí hodině denní sukcentor Otto, jenž o primě zdráv ve sboru byl předzpěvoval, nemocen přiveden do nemocnice, šestého dne zemřel a s žalostí sboru způsobem obvyklým pochován; při pohřbu jeho byl přítomen dokonale uzdravený bratr Vavřinec. Svrchu řečený bratr Otto, jáhen, celému sboru milý, pokorný a zbožný, před odchodem duše své u přítomnosti několika nás, kteří jsme to slyšeli, jal se jméno a pomoc blahoslavené Panny Marie vysokým hlasem a velikým voláním velmi mocně a zbožně vzývati. My pak útrpnost majíce s jeho voláním pravili jsme: Dobrý bratře Otto, šetř hlavy své, příliš křičíš a ubližuješ sobě. On jakoby se usmívaje nám odpověděl: O bratří, již vidím smrt před sebou, již nastává odchod duše mé, potřebuji oné blahoslavené pomocnice, nač mně tato hlava? Hlavou mojí buď Kristus a Maria. Tak tedy mezi voláním a stálým jmenováním Krista a Panny Marie, kdežto my jsme při tom stáli a se modlili, šťastně a lehce v Pánu zesnul, jenž po své smrti několika bratřím našeho sboru se ukázal v podobě oslavené a podal zřejmé důkazy svého spasení.

Okolo téže doby bratr Theoderich, řečený Uher, kněz a mnich, jenž býval se mnou v kobce novicem, onemocněl, a když byl již blízek smrti, pozbyv úplně sil tělesných, zbaven jsa řeči, pozvedl pravou ruku zmrtvělou a ukazováčkem ukázal zcela přímo na bratra Heřmana, tehdejšího správce nemocnice, stojícího tam mezi jinými. Pozoruje to bratr Heřman divil se a bál, zaměňoval místo sem tam, hledě se skrýti za záda mnichů okolo stojících. Ale prst umírajícího neustával co nejvytrvaleji naň ukazovati. Vida to bratr Heřman rychle vyskočil z komory, v níž onen nemocný ležel, utekl se do sousední světnice, kde nás několik bylo přítomno, a třesa se

vykládal nám ukazování onoho umírajícího a pravil takto: — Snad chce tento bratr Theoderich to naznačiti, že ho mám následovati ve smrti; odvrátiž to Bůh a chraniž mne Bůh. Ale hle, bratr Theoderich ihned zemřel, a následujícího dne donesen bratr Heřman na lože bolestné, jenž též šestého dne zemřel a následoval svého ukazovatele. Když pak týž bratr Heřman, kněz pokorný, užitečný a zbožný mnich, již sklíčen byl posledním zápasem, přihodilo se, že pan Konrád, tehdejší opat, [10]) z Prahy přišel do kláštera a já s ním. Když pak viděl opata svého přítomna, jako by se byl probudil z těžkého sna, bratr Heřman pravil k němu takto: Zdrávi došli, otče můj; ó otče, vece, dejte dovolení mně, synovi svému. Kam? vece opat; on pak: Abych se vydal na cestu spasení. Jemuž opat: Jdi v pokoji, a Bůh pokoje budiž s tebou. Amen, odpověděl onen nemocný a potěšen jsa na duchu a líbezný v tváři, posílen dovolením opatovým, brzo s pravým poslušenstvím v naší přítomnosti šťastně v Pánu zesnul. Dosáhl, jakož doufám, údělu toho, jenž stal se pro nás poslušným Otce až k smrti.

Kapitola XIX.

Rok Páně 1327. O návratu Jana, krále Českého, z krajin Rýnských do Prahy, o Ludvíkovi a některých jiných. 1327

Léta Páně 1327 v oktávě svatého Jana evangelisty [1]) Jan, Jan. 3.
král Český, opět se vrátiv z krajin Rýnských, vchází do města Pražského, jehož příchodem veškeren lid s kněžstvem strachem jest zachvácen a náramným uděšením znepokojen; neboť byl veškeren lid již dlouhou zkušeností poznal, že příchod tohoto krále není míruplodný, ale obtížný. Přišel tedy král tento nyní jako prve, aby peníze ode všeho obyvatelstva království Českého násilím vymáhal, s sebou je odnesl a v cizích zemích marně je vydal. Nyní věru nejtěžší vymáhání nastalo; neboť všem klášterníkům, jakož i všem obyvatelům království kteréhokoli stavu král tento těžké jho vydírání

---

[10]) Srovn. pozn. 8.
XIX. [1]) Dne 3. ledna 1327 (sv. Jana = 27. prosince).

1327 uložil a peníze, jež měl vybrati za tři léta,[2]) hned najednou zároveň do svých měšců sehnal. Část pak těchto peněz vypláceje odevzdal svým věřitelům, kteří od Rýna za ním byli přišli, druhou část k odvezení si ponechal. Má tento král nyní horlivou snahu, aby sebral hromadu pokladů; sbírka berně[3]) ukládá se všem, a ve vydírání chudých vynalézá se nový způsob. Povolal král jakési Lombardy z Florencie, umění získávání peněz velmi znalé. Na jejich radu dal král malé denáry v obecné minci raziti; z toho počal se v obecném lidu zvedati křik nemalý, protože měděná podstata a pokažený jejich tvar poškozují tržby všech věcí prodajných.

Neboť každý švec dí: Těmito penězi jsem poškozován,
I dí krejčí: Těmito penězi příliš jsem stísněn,
Stěžuje si pekař: Všecken můj výdělek mizí
Těmito penězi, smutným se též stává kovář nad těmito
Malými penězi, pyká to vesničan na polích,
Zástupy řemeslníků na to křičí, a v městě
Přejí si, aby odstraněny byly brzo nepravé peníze.
Nikdo není vyňat, jenž by nebyl utržil škody
Takovýmto podvodem; přestane-li to, tehdy pěj chválu.

V této době, ve které král Jan meškal v království Českém, přišel k němu Jindřich VI., vévoda Slezský, pán města Vratislavě, a měl s králem jednání o vzdání se svého vévodství. Jemu král za [jeho] vévodství propůjčuje krajinu Kladskou, aby byla v držení [jeho] po dobu života vévodova, a ustanovuje, aby bral, pokud by žil, každého jednotlivého roku tisíc hřiven
Apr. 4. stříbra z pokladny královské.[4]) V den tedy svatého Ambrože[5])

---

[2]) Totiž berní na křižovou výpravu od papeže svolenou (srovn. kap. 17). O vybírání této berně svědčí také listina ze dne 18. ledna 1327. (Reg. III, č. 1255), jíž Jan potvrzuje, že Křižovníci s červ. hvězdou podle znění papežské bully z placení této berně jsou vyňati.

[3]) Srovn. k tomu Palacký II, 1, str. 465, který ochotu panstva vykládá v souvislosti s následujícím podnikem Janovým ve Slezsku (srovn. také Reg. III, č. 1268).

[4]) Srovn. Palacký II, 1, str. 469; listiny o tom viz v Reg. III, č. 1303 (1301, 1305).

[5]) Sv. Ambrože jest dne 4. dubna; listinami zjištěn jest pobyt Janův ve Vratislavi od 5.—11. dubna (Reg. III, č. 1302—1305, 1307—1309).

biskupa král s vévodou přišel do Vratislavě a uvázal se 1327
v město i všecko panství vévodovo stálým právem se souhla- Apr.
sem mnohých, tak ovšem, že vévoda své vévodství jménem královým po dobu života svého má míti v držení.[6]) Mužského zajisté dědice tehdy vévoda neměl, měl jen dcery a více přál králi strany vévodství, nežli svému vlastnímu bratru Boleslavovi. Vyhledávalť týž vévoda Boleslav Břežský po všecku dobu, jak by řečeného bratra svého Jindřicha vyhnal z jeho panství násilím nebo podvodem. Neboť tento Boleslav, řečený opevňovací dýka, stal se také protivníkem Vladislavovi, mladšímu bratru svému, jehož uvrhl v okovy a zbavil ho města Lehnice a veškerého panství jeho. Tento Vladislav z okovů stěží byv vyrván až podnes zůstává v Praze vyhnán od bratra dědictví svého zbavený. Podobného vyhnání od bratra obávaje se vévoda Jindřich, člověk mírný, chtěl se za příčinou ochrany obrátiti ku králi.[7])

V téže době mnozí vévodové Polští přišli k Janovi, králi (Febr.)
Českému, navštívivšímu jejich končiny, a dobrovolně mu slíbili věrnost a podali pravici pod formou lenní přísahy.[8]) Neboť král tehdy byl toho úmyslu, že chtěl Krakov, s královstvím Polským jemu odňatý, mocnou rukou opět získati.[9]) Neboť počínaly již napřed poslané voje nepřátelsky dorážeti na město Krakov; král pak Lokytek, jenž byl v městě, oznámil příchod krále Českého Karlovi, králi Uherskému, svému zeti, žádaje na něm rady a pomoci. Pročež Karel, král Uherský, připomenul Janovi, králi Českému, smlouvu smíru, jíž mezi

---

[6]) K tomu zejména listina Janova ze dne 6. dubna 1327 (Reg. III, č. 1303).

[7]) Srovn. Stenzel, G. Schlesiens I, 120 n.

[8]) Knížata Slezští přijímali své země od krále Jana v léno z části již před jeho příchodem do Slezska, když na Moravě strojil se na výpravu, o níž kronikář hned v následujícím mluví, což bylo před získáním Vratislavska (srovn. níže pozn. 9). Byli to zejména Kazimír Těšínský, Bolek Opolský, Vladislav Kozelský, Lešek Ratiborský, Jan Osvětimský (srovn. listiny o tom ze dne 18., 19. a 24. února a 5. dubna v Reg. III, č. 1275, 1276, 1279—1281, 1283, 1284, 1302.)

[9]) Výprava Janova proti Lokýtkovi (jíž právě byli knížata Slezští pohnuti, aby se Janovi podrobili) podniknuta již v únoru 1329 a tedy před nabytím Vratislavska.

1327 nimi dříve ujednanou,[10]) a žádal, aby neškodil jeho tchánovi.
Také po poslech a listy králi Českému vzkázal takto: Způsobíte-li nějakou obtíž mému tchánovi, dopustíte se podobného skutku, jako byste syna mého před mýma očima zabil.
Tak ustal král Český dorážeti na krále Polského, svého protivníka. Ty věci tedy dokonav a veškeré obyvatelstvo království Českého nesnesitelným vydíráním stíživ, král Jan
Jun. 11. s plnými měšci z Prahy v den svatého Barnabáše [11]) vyšed opět se vrátil do krajin Rýnských. Kterýžto když odešel, zvedl se křik lidu, a za ním střely zlořečení metány. Když pak se vrátil do hrabství Lucemburského, s Metskými ve svátek
(Jun. 27.) svatého Jakuba apoštola [12]) skončiv spor se smířil. Slýchají se u nás o tomto králi často podivuhodná svědectví, jak se zkouší ve veškerém rytířství, hojně navštěvuje turnaje, koná rytířské hry, tak že celá Francie a Italie sotva stačí vypravovati velikolepé činy tohoto krále; dává štědré dary, pořádá přehojné hostiny s velkým nákladem. Koluje pověst, že v Burgundsku při rytířských hrách svým kopím probodl rytíře. A nezůstává stále na jednom místě, ale všecek jsa měnlivý ubírá se sem a tam, a když ho poslové hledají, velmi těžko ho nalézají. V jeho nepřítomnosti království České většího míru požívá nežli v [jeho] přítomnosti. Mnozí se ho bojí a sám obává se přemnohých; proto aby se vyhnul nebezpečenství, v království Českém zřídka zůstává, správu pak království svěřuje tomu, kdo mu více bude moci dáti nebo slibuje. Tentokráte urozený a opatrný muž, Hynek řečený Berka z Dubé, obstarává a vyřizuje jakožto hejtman záležitosti království.[13]) A králová Eliška sedí sama jako vdova manželské útěchy zbavena, denně navštěvuje bohoslužby, a zůstávajíc na Mělníce, počíná stavěti za městem špitál chudým.

---

[10]) Srovn. svrchu kap. 12. a úmluvu s králem Uherským ze dne 13. února 1327, Reg. III, č. 1274.

[11]) Dne 11. června; poslední listina Janova, datovaná v Praze, je ze dne 9. června; dne 13. června byl již na cestě z Čech v Chebu (Reg. III, č. 1311, 1312).

[12]) To by bylo dne 25. července, ale mír uzavřen již 27. června (FRB. 285, pozn. 8).

[13]) Hynek Berka býval již dříve hejtmanem zemským (od r. 1323, srovn. Reg. III., č. 912); touto dobou vyskytuje se v této funkci již 11. ledna 1327 (tamže č. 1251) a ovšem také po odchodu královĕ.

Až posud bohužel, jak se vykládá od [mužů] moudrých, 1327
stav království Českého není zákonně ani pravidelně zřízen; to vidím a v niterném nářku srdečním vzdychám.

Modle se ku Kristu, jenž založil tento svět,
Prosím též upřímně, aby také on ráčil míti
O království péči, odvraceje škodlivou zhoubu.
Kéž brzo způsobí Všemohoucí, aby též tento král se stal
Takovým, aby všem byl milý a blažený.

Myslím také, že mlčením nesmí býti pominuto, že řečená již králová Eliška bedlivě sbírá ostatky mnohých svatých, s uctivostí je vyzdobuje. Tohoto roku poslala ona papeži Janovi zlatou desku s ostatky svatých a nejdrahocennějšími drahokamy ozdobenou. Díky vzdal papež za přízeň a vyslyšel přemnohé její žádosti, s nimiž se byla [k němu] obrátila.[14]) Mezi nimiž provedeno jest také papežem potvrzení kostela v Rouchovanech klášteru Zbraslavskému.[15])

Toho roku v měsíci březnu Ludvík, stolicí apoštolskou (Mart. 14.)
zavržený, od obecného lidu však za císaře a krále Římského uznávaný, táhl do krajin Italských, do nichž pozván zvláště jakýmsi mužem mocným, jenž slove Canis z Verony.[16]) K tomu činu Ludvík užil rady málo knížat Německých. Věděl však a radil k této věci Fridrich, vévoda Rakouský, jenž se těší stejnému názvu a jménu krále, doufaje následkem toho nabýti království a správy Německa. Padl tedy, jak se vykládá, následkem příchodu Ludvíkova strach na všecky, kdož v Italii chtěli se přidržovati stolice apoštolské; častěji slýchati jest o bojích mezi Guelfy a Ghibelliny, v nichž přemnozí jsou zabíjeni, a co se neděje mečem, děje se jedem. Neboť zahynuli mnozí z vojska Ludvíkova otráveným vínem. A proto Římané sami v tomto nebezpečenství jsouce postaveni panu papeži těmito slovy sepsali list zde vložený:

Nejsvětějšímu v Kristu otci a pánu svému, panu Janovi, z Božího řízení přesvaté Římské a obecné církve papeži,

---

[14]) Papež Jan XXII. děkuje Elišce za zaslané ostatky dne 15. října 1327 (Reg. III., č. 1379).

[15]) Srovn. svrchu kap. 15., pozn. 6.

[16]) Cane Grande della Scala; literaturu o Římské jízdě Ludvíkově udává Loserth, G. d. spät. MA., str. 267; Ludvík nastoupil svou Římskou jízdu dne 14. března 1327.

1327 padesát dva mužové lidem Římským zvolení k pokojnému stavu města, všickni konsulové hradní a veškeren lid Římský oddané políbení blažených nohou. Závazek nesmírného dluhu, jímž zavázáni jsou rodičům děti, nepostačujíce úplně k jeho zaplacení, aspoň tím oplácejí, že se těší z jejich pocty a odmítají pohany. V této zajisté úvaze neustálé my praví synové svaté církve Boží v nynějších dobách slyšíce, že nepříznivé vanou větry na otřesení bouřemi lodičky Petrovy, znepokojeni jsme uvnitř a smrtelně zraněni, zvláště když s církví, svatou matkou naší, s níž i žíti i zemříti jed umyslně jsme odhodláni, od ní tak dlouhou dobu odloučeni v době přítomné i stále my zůstáváme. Pročež blaženosti vaši na kolenou prosíme, abyste sídlo své prvotní a pravý základ církve, jejž, jak se zdá, vydali jste v zapomenutí, odmítnouce prodlení a výjimky obvyklé, v přítomné době navštívili, aby v něm takto po odehnání víru všech protivníkův otec i synové v jedno sloučeni byli a mohli z plné milosti Boží v kráse míru spojeni se těšiti. Jinak bychom ihned u Boha i celého dvoru nebeského i samé církve, matky své, i u všeho světa ctitelu Kristových byli omluveni, kdyby se stalo a přihodilo něco nemilého, a kdyby synové přítomnosti otcovy zbaveni jako bezhlaví se nachýlili v pravo nebo v levo. A hle, na vážnější těchto věcí výklad výrokem živého slova u přítomnost vaši posíláme urozené a moudré muže, pana soudce Petra Vagianova a Petra de Magistris Luce a Goccia Gentilia de Insula, milené občany a vyslance své, co nejpřísněji jim ukládajíce, aby, protože třeba jest skutku, nikoli slova, déle než tři dni u Římského, vlastně Avignonského dvora se nezdrželi, ale spěšně se vrátili, abychom, uslyšíce jejich zprávu, aspoň o svou bezpečnost jistěji pečovati mohli. Dáno v Římě
Jun. 6. u kostela sv. Marie na Ara coeli dne 6. měsíce června, indikce X. [15])

A jak se vykládá a vidí, přes takovéto povolání Římanů, nebo přes každou jinou příležitost papež do města přijíti posud váhá, a jak se pravdivěji věří, ani nezamýšlí. V Avignoně však stále trvaje proti Ludvíkovi Bavorovi jako

[15]) R. 1327; Loserth upozorňuje (v edici str. 451, pozn. 2.), že list otištěn také u Raynalda, Ann. eccl. k r. 1327, str. 329.

proti nepříteli svému a církve hřímá nálezy, vysílá zástupy 1327
bojovníků, jej s přívrženci jeho zatracuje. Aby pak jej a nepřátele církve potřel, papež tasí meč duchovní i světský, modlitby s klaněním za církev obecně ustanovuje a na podporu bojovníků za stolici apoštolskou od našeho řádu Cisterciáckého a od veškerého kněžstva vymáhá a vybírá desátek.

Náramné jest poblouzení, a všude převeliký postrach
Povstává v církvi, jejž ty, Maria, zahladiti
Dovedeš, chceš-li, protože dána tobě moc tvého syna,
Pročež chtěj; on jest otec náš a ty matka.
Ty jednej mateřsky, otec sám jednati bude otcovsky,
Vy dejte v srdci osvícení, [a] svou dobou mír.

Rovněž toho roku v den svatého Havla [18]) pětileté dítko Oct. 16.
Jan, druhorozený syn Jana, krále Českého, z Prahy odveden do Korutan, aby s ním tam byla manželsky spojena dcera Jindřicha, vévody Korutanského, někdejšího krále Českého. Bylť rodiče těchto dítek před tím vespolek nepřáteli, nyní však pomocí vyjednávání o mír, a když dána byla záruka v dítkách, stali se spolu přáteli. Jaká však byla příčina svrchu řečeného sporu, dostatečně objasňuje první část této kroniky. Ten tedy Jindřich, vévoda Korutanský, protože tehdy neměl mužského dědice, ustanovil tohoto syna krále Jana dědicem veškerých věcí, učiniv si ho přijatým synem. Nelíbí však se toto spojení Rakousům a některým jiným knížatům, kteří tvrdí, že následkem pokrevenství mají v Korutanech právo mocnější a větší.

Tak člověk míní a Bůh mění, jakož mu určuje
Jeho vůle, daruje, komu chce, a korunuje, koho chce,
A odmítá, koho chce; proto nyní nikdo neříká,
Ale potom se bude mluviti, kdo panuje nad Korutanci.

Rovněž toho roku muž urozený Jindřich, syn Hynka 1326
staršího z Dubé, na zakročení Jana, krále Českého, skrze papeže Jana učiněn jest biskupem Olomouckým. [19]) V sobotu Dec. 20.

---

[18]) Dne 16. října; listiny o tomto sňatku viz v Reg. III, č. 1392 až 1394, 1398.

[19]) Provise papežská jest ze dne 26. září 1326 (Reg. III, č. 1226); Hynek, ač byl proboštem Pražským, byl tou dobou teprve podjáhnem; posvěcení na kněze přijal, jak kronikář udává, dne 20. prosince 1326, na biskupa dne 6. ledna 1327.

1327 suchých dní „Přijď a ukaž“ na kněze zřízen a v následující
Jan. 6. svátek Zjevení Páně posvěcen na biskupa.

To uděl, Kriste, aby vzrůstal tento biskup
Ve všeliké ctnosti, aby mohl bezpečně žíti
Utvrzen tebou, od něhož odvrať, co jest zlé.
Buď jeho ochráncem, jenž chceš, aby všickni byli spravedliví

Jun. Toho roku v měsíci červnu náramná zátopa vod našemu klášteru Zbraslavskému zničila kvetoucí osení i lučiny. Toho roku s pomocí Boží náš refektář jest dokončen.

Kapitola XX.

O Ludvíkovi Bavorovi, o vzdoropapeži a o bojích Jana, krale Českého. Rok Páně 1328.

1328 Léta Páně 1328 v den Zjevení Páně[1]) Ludvík Bavor pa-
Jan. 7. pežem Janem a církví úplně zavržený za souhlasu lidu Římského vešed do tohoto města Říma v basilice svatého Petra Castellským a některými jinými biskupy korunou císařskou na porok papeži Janovi a celé církvi obecné skutečně byl opováž-
Jan. 17. livě ozdoben.[2]) Onoho dne povstal v městě křik obecného lidu: ať žije, ať žije náš císař na věky. Diví se tomu a znepokojen tím Avignon a všecek dvůr papežský; přísnější processy papežské proti Ludvíkovi se obnovují a blesky vyobcování dovršují; naproti tomu Ludvík, nadut jsa duchem rouhavým, neustává ve zběsilé odvaze proti papeži Janovi utrhačnými nadávkami žváti, sebe ospravedlňuje, papeže zatracuje.

Převeliký z toho blud povstává a postrach všude.

[1]) To by bylo 6. ledna, ale Ludvík vešel do Říma teprve dne 7. ledna.

[2]) Biskupem Castellským byl Jakub Alberti de Prato (1311—1328), potom od papeže Jana XXII. pro přidržení se Ludvíka Bavora ssazený, ale od protipapeže Mikuláše kardinálem jmenovaný (srovn. níže pozn. 10. a 11.); vedle něho účastnil se pomazání Ludvíkova Gerhard Orlandini (Augustinian), biskup v Alerii (1311—1330), později rovněž od papeže ssazený; korunu vložili Ludvíkovi čtyři syndikové městští; obřad vykonán dne 17. ledna 1328.

Neboť týž Ludvík jako nepřítel církve z moci papežské 1328
vyobcován z církve v Praze veřejně v chrámech a vyhlášen za rozkolníka.[3]) Má však týž Ludvík ve své krutovládě, jiož provozuje proti církvi, některé pomocníky jak mezi knížaty, tak z obecného lidu a mocné obhájce svého bludu. Potírá úplně všecky, o nichž ví nebo se doslýchá, že se přidržují stolice apoštolské; dva papežovy legati a latere do Italie poslaní snaží se mu stavěti na odpor, pokud mohou; neboť jejich a Ludvíkovy bojovné zástupy časem se setkávají, ale výsledek bojů jest rozdílný.

Téhož roku dne 12. února paní Markéta, prvorozená Febr 12.
dcera Jana, krále Českého, slušnou výpravou opatřena od matky své, králové Elišky, z Prahy slavnostně vyvedena byvši, v Domažlicích[4]) přijata jest od Jindřicha, vévody Bavorského, svého chotě, a odtud se slávou vedena do jeho vévodství.

Téhož roku o plnoluní měsíce března zatměl se měsíc.[5]) Febr. 25.
velmi silný vítr po čtyři neděle napořád trvající následuje po tomto zatmění; v měsíci dubnu množství lidí umírá, a na Apr.
několika stranách světa vzniká mor dobytka velmi krutý. Tu Eliška, králová Česká, strachem před tak velikou ranou jsouc zastrašena, ustanovuje veškerému kněžstvu Pražskému i lidu průvody s ostatky svatých; kteréž když byly vykonány, zřejmě ustalo znepokojení, a Hospodin smírným učiněn jest svému lidu.

Když toto umírání ustalo, raduje se lid jako dříve.

O papeži rozkolníku.

Téhož roku, což s žalem vykládám, někteří lidé věrolomní svévolně se odvážili koráb Noemův, lodičku Petrovu ponořiti a roucho nesešívané roztrhnouti, totiž přesvatou církev rozděliti. Neboť nestačilo Ludvíkovi Bavorovi, že v lakotném duchu ctižádosti beze schválení stolice apoštolské

[3]) Exkommunikován byl Ludvík již dávno, nyní však (dne 21. ledna 1328) vyhlášena proti němu také křížová válka!

[4]) Domažlice byly později Jindřichovi Bavorskému zastaveny místo věna; srovn. Čelakovský CJM. II, č. 157, Reg. III, č. 1771, IV, č. 2043)

[5]) Zatmění měsíce bylo r. 1328 dne 25. února (a 21. srpna).

1328 osvojil si jméno, název a vrchol hodnosti císařské a královské,
ale ponořen jsa v hlubokou propast zpupnosti, nepravost přidal
k nepravosti, tak že v církvi obecné způsobil pohoršení
a zavržení hodný rozkol; sám tedy celý svět uvedl
v nebezpečenství a blud. Ba v den svátku Nanebevstoupení
Mai. 12 Páně[6]) řádem opáčným snaže se povznésti sestoupil a spadl
s výše, pokusiv se o dílo obludné, velmi zřídka vídané nebo
slýchané. Neboť hle, ačkoli papež Jan XXII. v úřadě svého
apoštolování již dvanáctý rok trávil a také svatý sbor kardinálů
při něm stál, tento svrchu řečený Ludvík laik s bludným
souhlasem některého lidu Římského jakéhosi Petra
z Corbary, z řádu bratří Menších,[7]) jak se vykládá, z příbuzenství
Colonnů,[8]) v Římě ustanovil papežem, jenž změniv své
vlastní jméno nazval se Mikulášem V. Nehodným se vpravdě
nástupcem Petrovým ukázal, jenž se zbavil jména Petr. Tento
nastrojený a takřka namalovaný protipapež ihned učinil dvanácte
kardinálů,[9]) nazvaných tak, jak myslím, nikoliv od stěžejí
(cardo), ale od bodláku (cardo franc. chardon), nebo snad od uhlí
(carbo). Biskup Benátský[10]) Ostijským [kardinálem-biskupem]
tehdy ustanovený, jenž tohoto protipapeže v den svatodušní
Mai. 22. zbytečně posvětil,[11]) byl jedním kardinálem; biskup ze Sutrın

---

[6]) Dne 12. května.

[7]) Petr (Rainalducci) z Corbary, Minorita, tou dobou již velmi starý; srovn. o něm Eubel, D. Gegenpapst Nikolaus V. und seine Hierarchie, Hist. Jhrb. XII, str. 271 n. (kde i starší literatura); o volbě a korunovaci Pflugk-Harttung, D. Wahl d. letzten kaiserl. Gegenpapstes (Nicolaus V., 1328) ZKG. XXII, str. 566 n.

[8]) Rod Colonnů byl přední oporou Ludvíkovou v Římě (zejména náčelník rodu Sciarra Colonna).

[9]) Pokud lze zjistiti (srovn. Eubel, Hierarchia 16 a ve zmíněném článku), jmenoval Mikuláš V. po svém zvolení toliko 6 kardinálů (teprve později tři další).

[10]) Je to zmíněný již Jakub Alberti de Prato, biskup Castellský (a Benátský), který také za císaře pomazal Ludvíka Bavora (srovn. svrchu pozn. 2.); od Mikuláše V. povýšen byl na kardinála-biskupa Ostijského a Velletrijského (odešel pak s Ludvíkem do Němec a zemřel r. 1335 v Mnichově).

[11]) Letnice připadly tehdy na 22. května, ale Eubel ve zmíněném článku (na uved. m. str. 279) a po něm Pflugk-Harttung (na uved. m. str. 582 n.) dokazují, že již před 18. květnem Mikuláš V. asi byl posvěcen, a kladou svěcení již ke dni volby dne 12. května; jest tedy

z řádu bratří kazatelů [12]) byl jedním, jakýsi [člen] řádu bratří 1328
Menších z Anglie jedním, jakýsi bratr z řádu Augustiniánů byl jedním, také ostatní svrchu řečení kardinálové rozkolní z největší části jsou vybráni z kanovníků kostela svaté Marie v rotundě. [13])

V téže době Ludvík Bavor před basilikou svatého Petra v Římě na veřejném náměstí proti papeži Janovi učinil process, obsahující mnoho nadávek, jejžto pro uvarování pohoršení zde zaznamenati nedovolila mně nepěknost samého činu. [14]) Řád bratří Menších není bez podezření a nenávisti při tomto díle; bratr Michal, generál tohoto řádu, [15]) jak se tvrdí, jest příznivcem tohoto bludu; sám se učinil podezřelým tím, že prchl tajně v noci z Avignona od tváři papežovy. Obecná pověst nyní rozhlašuje, že svrchu řečený rozkolný nastrojený papež spolu se svým strůjcem Ludvíkem z města Římského ve zmatku prchl a ve Viterbě trvá na pochybách v nejisté naději. [16])

možno, že byl náš kronikář zmýlen datem korunovace papežovy, která bezpochyby provedena dne 22. května.

[12]) Biskupem v Sutri byl od r. 1325 Tomáš z řádu Dominikánského, ten však nebyl asi stoupencem Ludvíkovým a zemřel také již r. 1328. Jest to patrně omyl kronikářův; srovn. pozn. následující.

[13]) Podle Eubla, Hierarchia, str. 16 (srovn. také citovaný článek), jmenováno od Mikuláše V. dne 15. května 1328 vedle Jakuba Albertova ještě těchto pět kardinálů: František, opat jakéhosi kláštera v Německu (kard.-biskup Albanský, † 1328), Bonifác de Donoratico, biskup Chironský v l. 1306—28 (snad kardinál-biskup Tusculský), Mikuláš de Fabriano, provincial Augustiniánův a inquisitor (kard. titulu sv. Eusebia, po smrti Františkově Albanský), Petr Jindřichův (Arrighi, tit. sv. Petra v okovech) a Jan Arlottus, kanovník basiliky sv. Petra (kard. titulu sv. Mikuláše in carcere Tulliano).

[14]) Srovn. Muratori Ss. rr. Ital. XIV, str. 1167 n. (Loserth v edici str. 455, pozn. 1. ukazuje, že Petr užívá některých obratů z onoho processu, který tedy patrně znal).

[15]) Michal z Caeseny, generál Minoritů, musil v rozepři řádu s papežem prchnouti (1320) k Ludvíkovi, k jehož dvoru se také jiní vynikající Minorité (jako Vilém Occam. Bonagratia a j.) dostavili; podezřívání řádu, které kronikář tlumočí, nebylo zcela neoprávněno. Michal z Caeseny zemřel r. 1342 v Mnichově.

[16]) Dne 4. srpna musil Ludvík s Mikulášem V. uprchnouti nejprvé do Viterba, kde se Mikuláš zdržel asi do prosince 1328.

1328 Lepší je řepa, nežli takový papež odpadlík.
Neboť jeho mitra uráží všecky jako hadr,
A struna jeho převrací přemnoho srdcí.
Bosonohý velekněži, kněžstvo se nestará, kde stojíš,
Aniž budeš moci trvati, odvažuje se nastrojiti rozkol
Tento, v církvi, tebe nevede nižádná moudrost.
Neboť budeš zahanben a uveden budeš v posměch.

Téhož roku Karel, syn Filipův, král Francouzský, po smrti dvou svých bratří, Filipa a Ludvíka, rovněž bez dědice mužského zemřel, jímž přímou linií posloupnosti mužský kmen králů Francouzských se končí. [17]) Následoval po něm v království Filip, syn Karlův, z rodu královského pocházející, jenž
Mai. 29. i toho roku ve svátek svaté Trojice [18]) korunou královskou byl korunován. Při této korunovaci byl přítomen Jan, král Český, a vykonal vše, čeho vyhledávala tak veliká slavnost, jakož i vzájemné příbuzenství. Neboť sestru tohoto Filipa Václav, prvorozenec téhož krále Jana, před tím byl pojal za řádnou choť. Týž Václav, dědic Český, v krajinách Francouzských až podnes zůstává pod poručníkem.

Jul. Téhož roku v měsíci červenci mezi některými pány Moravskými a Rakouskými nevelký zprvu vznikl spor o věc nepatrnou, jenž jako [plamen] les pohlcující potom příliš se rozšířil až na krále a knížata. Neboť Jindřich z Lipé počal se příti s jakýmsi Rakouským šlechticem, řečeným z Rauhenštejna, jemuž Fridrich, vévoda Rakouský, jenž se pokládá za krále Římského, proti Jindřichovi odeslal zbrojnou pomoc. Čechové pomáhají Moravanům, a svár den po dni jest těžší.

V téže době Otto, mladší vévoda Rakouský, vida, že jest v opovržení u svých bratří Fridricha a Albrechta a chtěje rovněž jako oni v Rakousích panovati, tvrdě, že se má Fridrich spokojiti jménem krále Římského, jal se proti nim na radu některých šlechticů válčiti. [19]) Při tomto Ottovi stál Karel, král Uherský, radou i pomocí a uvedl do Rakous osmdesát

[17]) Karel IV. zemřel r. 1328, jeho dva bratři a předchůdcové na trůně krátce za sebou, Ludvík X. panoval 1314—1316, Filip V. 1316—1322.

[18]) Dne 29. května.

[19]) Srovn. o tom Kurz, Oesterreich unter K. Friedrich d. Schönen (Linec r. 1818) str. 378 n.

tisíc Uhrů jemu na pomoc. Tato vnitřní válka způsobila Rakušanům velikou škodu. 1328

Uslyšev tedy o takovémto sporu Jan, král Český, jenž byl tehdy ve svém hrabství Lucemburském, počal se těšiti, aby nabuda nějaké příležitosti mohl válčiti proti Fridrichovi, svrchu řečenému vévodovi Rakouskému. Byliť vespolek největšími nepřáteli. A bez prodlení, ale s velikým spěchem Jan, král Český, vrací se do svého království s malým počtem lidu a vchází do Prahy dne 17. července, šestého pak Jul. 17.
dne po svém návratu král postupuje na Moravu, chtěje boj Jul. 23.
vésti proti Rakušanům.[20]) Tedy v krátké mezeře časové král Jan jak ze svého království, tak ze sousedních vévodství Polských sebral dva tisíce tři sta bojovníků těžkooděných, s nimiž Rakousy s této strany Dunaje převelice zpustošil. Neboť s druhé strany Dunaje král Uherský ležel se svým vojskem a hubil Rakousy bouřlivě. V krátké zajisté době a bez obvyklého namahání obléhajících Jan, král Český, získal v Rakousích okolo čtyřiceti míst opevněných, mezi nimiž dobyl i hrazených měst Valtic, Drozdovic, Eggenburka.[21]) Nemalou pak hanbu trpěl král a vévoda Fridrich, protože se zdálo, že proti nepřátelům svým nikterak neprovádí něco mužného na bojišti. Hleděl tedy, dohnán jsa nutností, nejprvé s králem Uherským a s bratrem svým Ottou, potom s králem Českým učiniti smír a dosáhl ho.[22]) Z toho smíru Fridrich nenabyl slávy ani prospěchu, ale spíše z této hry vyšel s nebezpečenstvím a ztrátou. Neboť týž Fridrich ve skutcích válečných posud nebyl šťasten.

Aniž soudím, že užitečno jest mlčením pominouti o vojsku Pražském, králi s radostí poslaném. Před smírem svrchu řečeným přišel do Prahy rozkaz krále Jana o přispění jemu

[20]) Jan byl v Praze podle listin dne 22. července, dne 4. srpna pak vidíme ho již v Brně (Reg. III, č. 1469. 1474).

[21]) Z ležení před Drosendorfem (Drozdovicemi?) datovány jsou listiny Janovy ze dne 11. a 18. září (Reg. III, č. 1489, 1493).

[22]) Smír s Karlem Uherským uzavřen v Brucku n. Litavou dne 21. září 1328 (listinu o tom vydal Kurz na uv. m. str. 503 n.); mír s Janem, který za velikou válečnou náhradu zřekl se výbojů, následoval něco později, ale asi před 17. říjnem, kdy Jan byl již v Brně (Reg. III, č. 1502; srovn. Kurz, str. 290 n., Palacký II, 1, str. 474).

1328 pomocí. Měšťané Pražští takový rozkaz králův rádi přijali a ve třech dnech asi deset tisíc bojovníků jak na vozích, tak i na koních králi svému na pomoc odeslali. Byl pak počet vozů jejich sedm set čtyřicet, jež vezly potraviny a zbraně. Ti když blízko Znojma byli přišli a o smíru knížat byli uslyšeli, na rozkaz králův do Prahy zároveň se vrátili, kteří na poli ve slávě se objevili. I sám král nabyv vítězství dne 17.
Nov. 17. listopadu do Prahy se navrátil.[23])

Aug. 5. Téhož roku v den svatého Dominika[24]) meškaje v Brně, tam v první hodinu denní veliké zemětřesení jsem pocítil, a bylo to v době deštivé. Předcházelo zajisté tyto lijáky a zemětřesení horko a sucho neobyčejné, škodné všemu živoucímu i se rodícímu.

Téhož roku Jan, král Český, vrátiv se z krajin Rakouských, sehnav velkou část peněz sbírkou obecné berně a roz-
Dec. 6. ličným způsobem vymahání, dne 6. prosince vyšed z Prahy, s vojskem postupuje do Pruska proti pohanským Litvanům, za jméno Kristovo chtéje bojovati.[25])

Pohleď, prosím, na tohoto muže, jenž všude provádí věci podivuhodné.

Máť v obyčeji jen váleiti a o boje usilovati
A takřka strnulým se stává, když od válek odpočívá.
Jest řídká země, jež by skrze něho byla bez války,
To zřejmě ukazuje Německo, Francie, Flandry.

Nebo zajisté tohoto roku Filip, nový král Francie, nikterak by Flanderských nebyl v boji překonal, kdyby nebyl měl s sebou k své pomoci pět set těžkooděných bojovných mužů téhož Jana, krále Českého, a Němců.

Všemi [lidmi] moudrými se soudí, že Janovi, králi Českému, v jeho činech více pomáhá štěstí nežli rozum.

Odvrať od nás smutek, Kriste dobrotivý,
Rač nám ty dáti opravdový pokoj

---

[23]) Od 19. listopadu zjišťují jeho pobyt v Praze také listiny (Reg. III. č. 1508).

[24]) Dne 5. srpna.

[25]) Datum zase potvrzují listiny; poslední listina Janova v Praze datována jest ze dne 5. prosince 1328; o výpravě srovn. Goll, Čechy a Prusy str. 59 n.

A svým svatým křížmem brzy odstraň rozkol, 1328
Jenž nyní v církvi jako koukol vzrostl.

Téhož roku v měsíci srpnu Balduin, arcibiskup Trevírský, (Mai. od jakési hraběnky vdovy, nazvané ze Salmu, [26]) pro jakési | křivdy, způsobené jejímu panství, plavě se po řece Moselle, Jun.) pod hradem Starkenburgem byl zajat. [27]) O jehož osvobození Jan, král Český, jeho strýc, horlivě se zasadil a řečeného arcibiskupa ze zajetí [té] ženy s největší obtíží vysvobodil. Týž Balduin, arcibiskup Trevírský, toho roku v měsíci září po Sept. smrti Matiáše, arcibiskupa Mohučského, [28]) u papeže Jana svorně byl kapitolou Mohučskou požádán. Bylať to arcibiskupství Mohučské stolici apoštolské zvláště vyhrazeno. Ale i toto požádání stalo se podruhé. Poprvé zajisté, když zemřel Petr, arcibiskup Mohučský, týž tamtéž na témž podobně byl požádán, a poněvadž požádání těch, jež arci požadovanému neudělují žádného práva, papež nepřipustil, svrchu řečený arcibiskup Trevírský, nedbaje reservace stolice [apoštolské] uvázal se v stolici Mohučskou se vším jejím příslušenstvím, za souhlasu většiny kněžstva i laiků, a tak oba ty stolce již ve skutečnosti spravuje a říká prý takto: Kéž by uprázdněn byl chrám Kolínský, uvázal bych se i v něj. Konce události této neznám, ale co řeknu, vím, že je zcela pravda.

Smrt uštkne všecky, také brzo znechutí se chvála,
Již dává svět, a přece toho ve své zuřivosti duch
Náš nedbá, dobře ví, že na krátce trvá
Vše, co vidí, aniž proto pohrdá věcmi pomíjejícími.
Přibývá lakoty, čím více přibývá jmění,
Nákaza lakoty mládne, když [člověk] stárne.
To dotvrzuje kněžstvo, král, vévoda, sluha i pán
Svým vlastním mravem, protože hledají majetku a cti
Přítomného života a nestarají se žíti řádně,

---

[26]) Byla to vdova po hraběti Jindřichovi ze Sponheima, rozená hraběnka ze Salmu (Loserth str. 458, pozn. 1).

[27]) Stalo se to koncem května nebo počátkem června (tamže pozn. 2).

[28]) Matěj (de Bucheck) byl arcibiskupem Mohučským od r. 1321 a zemřel dne 10. září 1328. Proti Balduinovi byl na základě reservace papežské (jakými ke zvýšení důchodů kurie omezována kanonická volba) jmenován dne 11. října 1328 Jindřich z Virneburka, Balduin však udržel se ve správě arcibiskupství až do 10. ledna 1337.

1328 Ale vyhledávají první stolce a hojnost věcí,
Těm dostane se soudce přísného v hodině smrti,
Jehož odměnu každý si ponese domu
Za vlastní zásluhy. To vy všickni dobře víte.
Přece však toto píši, protože vás snad předejdu
S tohoto světa, pročež vám nyní ukládám
Mnohá přání s modlitbami žádaje, aby, až pohřbeno
Bude toto tělo, které nosím, aby Kristus v zahradě
Nebeské je štípil, kde by zpěvem stálým zpívalo
Zpěv radosti Kristu a matce Marii.
Všem budiž známo, cokoli píši, že chci, aby zcela
Dělo se k chvále Kristově, abychom my méně o tento
Přítomný život a již upadající se starali.
A protože ode všech se vykládá a osvědčuje se to [učení]:
Zahálka působí hříchy, [a] proto prchá od ní každá moudrost,
Já chtěje se tomu vyhnouti a od sebe ji zapuditi,
Počal jsem toto spisování, jakkoli pro mne těžké,
Píše o věcech světských, plných falešné sladkosti,
Jimi abychom pohrdali a po nebeských věcech toužili.
Napsal jsem předcházející, jsem v nejistotě, bude-li mne život
Dán v roce budoucím, pakli nebude, já upřímným
Srdcem prosím, abyste vy ku Kristu z lásky
Za mne vylévali zbožné prosby a k němu pěli
A řekli takto: Kriste, živoucí prameni dobroty,
Ty opravdu jsi laskavý, smiluj se nad ubohým Petrem,
Ať je z tvého ovčince [ten], jenž spravoval Zbraslav.

Nov. 11. Toho roku okolo svátku svatého Martina Eliška, králová Česká, duchem zbožnosti jsouc nadšena pro přemnohé skutky ctností a zázraky, jež Hospodin v rozličných dobách račil ukázati s tělem a hrobem ctihodné panny Anežky, pochované v Praze u svatého Františka, v jejím to vlastním založení, svolala všecko kněžstvo Pražské i starší lidu a vyložila tam svou oddanost a úmysl ohledně kanonisace uvedené již panny; získala také listy přímluvné o touž věc od prelátů, jakož i měšťanstva k papeži Janovi, jež se svým vlastním listem poslala panu papeži. Znění listu měšťanstva bylo toto:

Nejsvětějšímu v Kristu otci a pánu, panu Janovi, pře-

svaté Římské a obecné církve papeži. Mikuláš z Prahy,[29]) Heřman z Hor Kuten,[30]) Hanzlín z Cáslavě a Gotzlin z Kolína[31]) rychtářové a veškerenstvo i obce těchto měst s povinnou uctivostí oddanosti políbení blažených nohou. Velikou radost spasitelnou, veliké tajemství dobroty božské Bůh, Pán pánův, ukázal nyní v království Českém, z jehož obyvatelstva my jsme. Neboť některým králům a královnám a některým jiným synům, obyvatelům a chovancům tohoto království, tu zbožnost a milost vdechl, že k vrcholu dokonalosti po stupních ctností vystupujíce k tak veliké výtečnosti svatosti postoupili, že sami — (jakož zásluhy jejich vyžadovaly) k výtečnosti vojska nebeského byvše povzneseni, když jména jejich v nebesích byla zapsána — do seznamu svatých jsou připsáni. Jejichžto důstojnou a Bohu milou přímluvu obyvatelé tohoto království uznamenali a znamenají zbožnou a výdatnou záštitu pomoci a v souženích a potřebách vhodnou ochranu. Ale protože nesmírnost Boží neklade míry v udělování štědrosti své, aniž udělená jednou štědrost nechut jí působí, k těm, jež tomu království svěřila za otce a ochránce, dala ještě také pannu, nevinnosti ovečku i jménem nazvanou Anežku,[32]) jež jsouc dcera blažené paměti pána Přemysla čili Otakara, někdy krále Českého, z obou rodičů z rodu královského zrozená, květ mládí svého ozdobou ctností tak oděla, že se zdálo, jako by od počátku nastávajícího věku svého spěchala do vlasti nebeské. Posléze žijíc v řádě svaté Kláry v obcování přesvatém lhůtu života svého tak naplnila, že to, co šťastně byla počala, šťastněji dovršila. Jížto za dokonalost chvalitebného života Hospodin tak velikou udělil milost a moc, že v životě i ve smrti i po smrti zaleskla se tak velikou jasností zázraků, že zřejmě byly a denně jsou patrny známky její svatosti. Kteréžto zajisté světlo pro různost pánů, kteří v témž království Českém ná- 1328

[29]) Jest to asi Mikuláš Wolflinův z Chebu, který byl rychtářem v l. (1324) 1327—1329; srovn. Tomek I,[2] str. 607.

[30]) Heřman Vlkoš uvádí se jako rychtář Kutnohorský dne 24. března 1329; Čelakovský II. č. 147.

[31]) Goclín, rychtář Kolínský, doložen jest listinně dne 6. března 1327; Čelakovský II, č. 144.

[32]) V latinském textě jest slovní hříčka „agnam“ (ovčička) a „agnetem“ (Anežka), jíž v překladě nelze reprodukovati.

1328 sledovali po smrti blažené paměti pana Václava, krále Českého a Polského, tak skrýváno bylo pod kbelcem, že život a svatost této panny nedostala se ve známost stolice apoštolské a vaši. Ale nyní, když v království tomto upevnění panství z milosrdenství Božího povoleno, Hospodin, otec milosrdenství, povzbudil ducha vznešené paní, paní naší Elišky, králové České a Polské, a srdce její k lásce a poctě této panny, kterážto panna zajisté byla tetou této paní králové, tak roznítil, aby u nohou vaší svatosti, dokazujíc svatost připomenuté panny, prosila a žádala, aby dobrotivost vaší svatosti onen ctihodný, svatý a Bohu milý poklad již dávno na nebesích svítící na svícen veřejného a obecného uznání ráčila postaviti, připíšíc na zemi tuto pannu v seznam svatých. Začež i my ke kolenům svatosti vaší se vrhajíce, úpěnlivě ve své pokoře prosíme.

Kapitola XXI.

Rok Páně 1329. O smrti syna krále Uherského, prvého opata a některých jiných věcech.

1329 Léta Páně 1329 Karel, král Uherský, odeslal paní Elišce, králové České a Polské, list žalostný tohoto znění:

Nejjasnější kněžně, paní Elišce, z Boží milosti slavné králové České, sestře své nejmilejší, Karel, z téže milosti král Uherský, pozdrav a stálý vzrůst šťastného zdaru. Kdyby milosrdenství Boží žádoucími zdary ze své nevýslovné prozřetelnosti nás bylo potěšilo, jako to, tak i žalostný pád a odchod bolný přeslavného syna svého, vévody Ladislava, nuceni jsme vám bohužel zvěstovati. A jakkoli totožnost příbuzenstvi a nerozlučná jednota pokrevenstvi, dlouho mezi námi od Boha zřízená, již od jediného kmene jako bratří ve stupni nejbližším se odvozujeme, byla by postačitelná bývala, přece na potlačení pyšné hrdosti králův a knížat okolních království, zlo zamýšlejících vám a vznešenému knížeti, panu Janovi, králi Českému a hraběti Lucemburskému, nejmilejšímu choti vašemu a bratru a příteli našemu nade vše milému, prostřednictvím dispense nejvyšší stolice, bez niž býti nemohlo, mezi řečeným synem naším a vaší dcerou smlouvu

svatební ne bez opatrné úvahy zamýšleli jsme zříditi.[1]) Ježto 1329
však svrchu řečenému pánu a králi, našemu srdečně milovanému, pokud možnost přítomného života na tomto světě v nás potrvati bude moci, ve věcech příznivých i nepříznivých bedlivou přízní chceme pomáhati, nabízejíce se vždycky k jeho přání, čehož že také skrze něho nám se dostane, a to na místě i v čase příhodném, pevnou důvěrou se nadějeme, na vznešenosti vaší královské s citem bratrským vyžadujeme tímto listem s jistou důvěrou, abyste tak a s takovou bedlivou péčí řečenému panu králi Janovi ráčila poraditi, aby vřelost zvláštního přátelství. jež posud mezi námi kvetlo, i v budoucnosti kvetlo, bez ohledu na drzé pomluvy pohoršlivě mluvících, abychom v počatém úmyslu přátelského sjednocení neboli setrvání po vůli Boží po zaslíbenou délku dní [života] vespolek vzájemně my i on mohli se těšiti a v mocné síle a rameni napřaženém šíje nám odporných odbojníků potírati. Ostatek žádáme vás, abyste novinky přede vším se strany řečeného pana krále Českého, jsou-li vám jaké známy, a též jiné, jež víte z rozdílných stran světa. nám zajisté skrze doručitele tohoto listu prostřednictvím vašich listů ráčila oznámiti. Dáno ve Vysokém Kameni v den Popelce.[2]) Mart. 8.

Tak opět podruhé přerván jest svazek příbuzenský, jenž ve prospěch míru království byl po dobré předchozí úvaze sloučen.

V téže době Eliška, králová Česká, osobně jsouc tam přítomna, kázala požárem zničiti čtyři mlýny, jež na porok kláštera Zbraslavského na řece Vltavě v Komořanech byly umístěny a sestrojeny.[3])

Toho králová trpěti nechce, aby ti, kteří dobře urozeni
Jsou přední mužové, činili klášteru něco zlého, stane li se
Něco, lituje toho mstíc, plným úsilím se snažíc,
Aby tento dům prospíval a mír aby tam nastal.

---

[1]) Sňatek mezi Ladislavem Uherským a Annou, dcerou krále Jana, smluven dne 13. února 1327 (srovn. Reg. III, č. 1274).

[2]) To jest na Vyšehradě Uherském dne 8. března 1329. List otištěn také od Emlera v Reg. III, č. 1531.

[3]) O tyto mlýny na Vltavě míval klášter již dříve spory, a již dne 23. dubna 1325 nařídil Hynek Berka z Dubé, tehdy zemský hejtman, že mlýny mají býti strženy (srovn. Tadra, Listy etc. č. 48).

1329 O královno nebeská, nechtěj opustiti naší
Této králové, uděl jí lék
Těla i duše, zahlaď všecky poskvrny.

Neboť svým zbožným propůjčením chrámu v Ronchovanech, které učinila, matko Kristova, slavná panno panen, chrám slávy tvé, který jest na Zbraslavi ke straně jižní, s deviti kaplemi a oltáři pomohla rozšířiti a na něm pracovati, jenž po dvacet dvě léta beze zřejmé práce takřka nevzdělán byl ležel. Neboť tohoto roku v den svatého Stanislava,
Mai. 8. mučedníka a biskupa,[4]) já opíraje se o moc a dovolení vyššího úřadu se souhlasem a u přítomnosti sboru svých bratří na těch místech podle obvyklého způsobu s náležitou slavností položil jsem první základ ve jménu této králové. Neboť tak velikým potud tísněni jsme byli nedostatkem, že sama tato nouze nás doháněla, abychom ode všeho nákladného díla ustali.

O návratu králově a o jeho odchodu.

Mai. 25. Téhož roku v den svatého Urbana[5]) Jan, král Český a Polský, šťastně se navrátiv z krajin Pruských a Litevských, přijat jest v městě Pražském; proti Litvanům a pohanum ve skutcích válečných provedl činy velmi statečné a velikolepé, jak hlásá obecná pověst všech lidí. Neboť on, jak se vykládá, přešel ke vzdálenějším končinám pohanův, nežli který z knížat před ním byl provedl, o čemž paměť u nynějších [lidí] by byla. Mnoho tisíc bylo tam od něho pobito, a asi tři tisíce pohanů pokřtěny;[6]) ke všemu tomu bratří Křižovníci z domu Německého pomoci své věrně poskytli i rady, obstaravše čtyřicet pět tisíc lehkých povozů, vezoucích potřeby pro vojsko i pro krále. Jeden z náčelníků, pohan, tehdy zabit, jenž prý měl na délku dvanácte stop. Zůstal pak po svém návratu týž král v království toliko patnácte dní[7]) a ustanoviv

[4]) Dne 8. května.

[5]) Dne 25. května.

[6]) Zejména na hradě, zvaném Medevageln; srovn. o tom a celé výpravě Goll, Čechy a Prusy, str. 60—61.

[7]) To potvrzují také listiny; dne 9. června jest Jan v Bischofsheimě (Reg. III, č. 1570, 1571), ze dne 20. června jest listina, týkající se sporů Balduinových (Reg. III, č. 1573).

hejtmanem království Jindřicha mladšího z Lipé, navštívil Balduina, arcibiskupa Trevírského, svého strýce, od něhož pro záležitost Mohučskou byl povolán, u něhož i jinde mimo své království až podnes trvá. Také svrchu řečený arcibiskup Trevírský pod záminkou požádání nedbaje provise, učiněné od stolice apoštolské proboštovi Bonnskému,[8]) všecka opevněná místa kostela Mohučského, vyjímajíc jediné samo město, násilně drží pode jménem opatrovníka a vše spravuje. Avšak měšťané Mohučští obávajíce se, že nastane obléhání města skrze arcibiskupa Trevírského, klášter svatého Albana na blízku ležící zbořili a vysoké věže shodili. Ubíral jsem se i já tohoto roku Mohučí a viděl jsem to a útrpnost maje v duchu takto jsem pravil: 1329

Ach, dobrý Albane, učiň brzo konec sporu,
Jenž tobě svrhl věže a mnichy vyhnal
Za ohradu domu. Učiň, aby tyto boje, počaté
Takto, byly uzavřeny, aby Kristu vzdaly se díky.
Myslím, že jest těžká jako žernov i jediná stolice,
Kterou drží biskup; právem mohli by smutniti,
Kdož podržují dvě, jestliže dbají o to, aby zvěděli o zkáze
Jim určené. O tolik se, knězi, trápíš,
Oč více na ramena svá ukládáš, brzo zemřeš,
Všecko maje splatiti, co ti uloží přísný soudce.

O smrti prvního opata.

Téhož roku dne 7. června na nemoc kamene zemřel ctihodný pan Konrád, první někdy opat Zbraslavský, v osmdesátém druhém roce svého věku. Ten zrozen byv v Erfurtě, sliby vykonav v Sedlci, tak řádným se stal ve svém mnišství, že pro slavnou svou pověst nejprvé byl požádán za opata do Grunhainu,[9]) ale nedán; teprve v Oseku stal se opatem, po uplynulém dvouletí odstoupil, do Sedlce opět se navrátiv jako dříve převorství v čelo postaven, kterýžto pak úřad tak dlouho jím byl spravován, až přišel vítaný čas, že dán byl Jun. 7.

[8]) Jindřich z Virneburka, probošt Bonnský, obdržel provisi papežskou dne 11. října 1328.

[9]) Grünhain, klášter Cisterciácký v Míšni.

1329 při založení kláštera Zbraslavského za prvého opata. Od této pak správy opatství pátého roku od založení dobrovolně od-
(1297) stoupil, a pan Otto Durink v úřadě po něm následoval, jenž opatoval jeden rok a půl a odstoupil. Podruhé
(1316 svrchu řečený pan Konrád vrátil se ku prvému svému úřadu,
Sept. 12.) ale léta Páně 1316 na zítří po [sv.] Prothovi a Jacinthovi[10]) vzdal se správy opatství a s námi na Zbraslavi až do své smrti po třinácte let příkladně ve své zvláštní komnatě bydlel. Následoval pak v obtížném tomto úřadě po panu Konrádovi bratr Petr, třetí opat, řečený Žitavský, jenž až podnes přetěžké břímě tohoto úřadu nese. Byla pak léta vlády svrchu řečeného prvého pana opata Konráda dvacet dvě a půl, ale nikoli v době nepřetržité, jakož svrchu podotčeno jest.

Duši tohoto opata ty, prameni dobroty,
Otče otcovský, očisť vlnou drahocenné krve.
Již při smrti vylil Syn tvůj, a o to tě prosím,
Abys ji osvobodil z trestů, druže ji též k libým
Sborům andělským. Nechť k tomu přistoupí rodičky
Kristovy drahý hlas, zároveň nechť přispějí jasné zástupy
Těch svatých, kteří v radosti království nebeského
Již dosáhli a zbožně si je zasloužili.
Prosím, přispějte zároveň a pomozte tomuto Konrádovi,
Jako byl zde první, tak aby místo jeho bylo čestné.

Kapitola XXII.

O zemětřesení a návalech vzduchu, o návratu biskupa Pražského a smrti Jindřicha z Lipé a některých jiných věcech.

Mai. 22. Téhož roku dne 22. května stalo se veliké zemětřesení v Čechách a v Bavořích a citelně bylo znamenáno. Já zajisté v té době seděl jsem pokojně v Praze v domě našeho kláštera[1]) okolo hodiny kompletu, opřen o kamennou stěnu, jež následkem onoho zemětřesení tak se zatřásla, že mne i ty, kdož se mnou byli, ke strachu a zděšení největšímu připu-

[10]) Dne 12. září (Prota a Hiacinta = 11. září); o té věci zmiňuje se ovšem Petr již svrchu, kn. I., kap. 129.

XXII. [1]) Dům ten stával blízko kostela sv. Ondřeje v nynější Poštovské ulici (č. p. 287 - I., srovn. Tomek I², 230).

dila. Jakýsi list z vědění hvězdářského sepsaný mnohé po- 1329
divné věci, jež toho roku měly přijíti, dávno před několika léty předpověděl, jejžto, poněvadž poděsil mysli mnohých lidí prostých, slovo od slova rozhodl jsem se v přítomný výklad vložiti, jehož znění ve všem bylo takovéto:

Mistr Jan Davidův Toletanský a všickni mistři toho místa 1322
všem, k nimž by přítomný list došel, pozdrav a milost i útěchu Ducha svatého. Vězte, že léta Páně 1329 v měsíci září, až Sept.
slunce bude ve znamení váhy, sejdou se vespolek všecky planety, a slunce bude v ocasu draka, a nastane znamení věcí podivuhodných a hrozných, a nastane zátopa větrů skrze Saturna a Marta, a vzroste moře nad obyčej, a vznikne tak veliká srážka větrův, že douti budou všickni větrové a zatemní a začerní veškeré ovzduší a vydávati budou zvuky děsné a rozptýlí těla lidská, podvracejíce budovy i stromy, a některá údolí vyrovnají s horami; a naopak i města zahladí, nejvíce Babylon, Baldach, Sakan a Tripolis a především města, ležící na místech písčitých a prašných. A především bude úbytek čili zatmění slunce; i bude slunce od hodiny třetí až do poledne barvy ohnivé a červené, což znamená převeliké krveprolití. A potom následuje zatmění měsíce v barvách smíšených, což znamená změtení národův, a potom vynoří se boje veliké a porážky na východě i na západě; a zemětřesení bude obecné po vší zemi, podvracející přemnoho míst. I bude veliká drahota a hlad z jara všude a úmrtnost a zrazování království vespolek. A zemře jakýsi císař veliký a mocný, tak že po zátopě oněch větrů málokteří zůstanou na živě, ale kteříkoli zůstanou, oplývati budou bohatstvím. Vznikne pochybnost mezi Saraceny a opustí modly své a stanou se jedno s křesťany. A proto my s úřady a zkušenými druhy a hvězdopravci Toletanskými myslili jsme, že třeba vám zjeviti, ukládajíce [vám] na odpuštění hříchův a vykoupení duší vašich, abyste odhalili nevědomost svrchu řečenou a postarali se o sebe, kde budete bydliti, až větrové budou douti. Neboť douti budou (větrové) v měsíci září, a tehdy sotva nalezen bude na zemi pobyt bezpečný. Připravíte si tedy komory na rovině, obklopené horami nikoli písečnými ani prašnými; a věže nechť jsou přikryty, a zemi pevnou položte svrchu, nebuďtež tam stromy ani jiné věci, jež by

(1322) východ komory mohly zavříti, a položte do vnitř pokrmy na třicet dní. A vězte, že s námi shodli se všickni filosofové, hvězdáři ze Španěl, Řecka i Arabie i Hebrejští. Doslechli jsme též, že Meathský sestrojil věž přeznamenité stavby, a bude věž na způsob veliké hory, i uslyšeli jsme od krále Sicilského, co se nám zdá nebezpečno. Dáno v Toletu léta Páně 1322.

1329 Poučila mne sama zkušenost věcí a výsledků, že skoro vše, co tento list v duchu lživě spisujícím byl předpověděl, bylo vylháno. Ba tento rok byl klidný a mírný a na obilí nejvíce úrodný; a proto toho, kdo taková nebezpečí podle svého astrolabia prorokuje, kroti a kárá básník, když dí:

Ustaň pátrati po tajemstvích Božích a po nebi, což jsou:
Ježto jsi smrtelný, pečuj o to, co jest smrtelné.
Já však poznávám a přeji si, abyste i vy to znali,
Že se člověk odtud činí pošetilým, že pozvednouti tvář
Chce k věcem příštím, jenž by měl míti péči
O věc přítomnou, protože neví, zdali náhlým
Uštknutím zítra ho smrt neuchvátí, či co se mu stane.
Kterékoli umění [jest] jisté, ale poněvadž mysl naše plna
Jest mnohých chyb, následkem jichž velmi často pošetilému
Podléhá omylu a lásce k vlastnímu tělu,
Troufám, že někteří se dělají jakoby zloději,
Když hledají více se stkvíti, nežli držeti se pravdy.
O nejvyšších věcech mluví, ale nejnižšími bývají poblázněni.
Mnozí mnoho vědí, ale ti sobě se stávají blázny,
Jednají o jiných věcech, jakkoli v nich není žádná moudrost.
Budiž nejprvé sobě moudrý, ale jiným naposled
Potahuj se za nos, tehdy si osvojuj právo proroka;
Vše umístěné oko vidí jinak, sobě jest slepé.

O processu papeže Jana proti Ludvíkovi.

1330 Biskup Jan, služebník služebníků Božích. Ctihodnému bratru, biskupovi Pražskému, pozdravení a apoštolské požehnání. Na zamezení zavržení hodných smělostí Ludvíka, někdy vévody Bavorského, vyobcovaného kacíře a rozkolníka, a na včasné zabránění hrozícího nebezpečenství z věrných krajin Německých

jistý process na radu bratří našich, u přítomnosti hoj- 1330
ného množství věřících jsme měli, jehož znění následuje v tato slova:

Biskup Jan, služebník služebníků Božích. Pro jistotu věcí přítomných a pamět budoucích. Již dávno chtějíce spasnými prostředky zameziti převrácené a odsouzení hodné podniky Ludvíka, někdy vévody Bavorského a v nesvornosti — jak se vykládalo — za krále Římského zvoleného, jejž slepá ctižádost tak roznítila, že — ač jeho volba svatou církví Římskou (jíž. jak známo, náleží schválení a připuštění nebo neschválení a odmítnutí kohokoli zvoleného za krále Římského a volby o něm učiněné) nebyla připuštěna, aniž osoba jeho schválena — odvážil se nerozvážně uchvátiti jméno a název královský a vměšovati se ve správu království a císařství a kacířům a odbojníkům proti řečené církvi poskytovati přízeň, pomoc a radu: tohoto Ludvíka veřejným svým výnosem, ježto k němu nikterak nebyl volný přístup bezpečný, mocí poslušenství a pod trestem vyloučení na radu bratří našich jsme napomenuli, aby od věcí předeslaných v jisté, jemu tehdy pevně stanovené lhůtě vůbec ustal, správy oné, dokud by církví samou nebyl schválen a připuštěn, nikterak se neujímaje, nýbrž odvolaje úplně, pokud by mu bylo možno, s výsledkem, cokoli ve skutečnosti bylo jím ve směru opačném podniknuto, neméně veškerým prelátům a jiným kterýmkoli osobám, duchovním i světským, jakož i obcím a veškerenstvům pod velikými tresty duchovními i časnými co nejpřísněji ukládajíce, aby téhož Ludvíka nikterak ve věcech předeslaných neposlouchali ani nedbali žádným způsobem, aniž mu v tom prokazovali pomoc, radu nebo přízeň, bez ohledu na sliby věrnosti a jiné jakékoli přísahy jemu učiněné nebo závazky, sjednocení, spolky, společnosti a smlouvy, pod jakoukoli formou nebo výrazem slovným s ním učiněné, třebas byly upevněny přísahami nebo vytčením trestů, kteréž všecky na radu týchž bratří jsme prohlásili za nicotné, zrušené a neplatné, a pokud ve skutečnosti se provedly, ustanovili jsme, že za nicotné, zrušené a marné mají býti prohlášeny. A protože svrchu řečený Ludvík takovéhoto a jiných různých napomenutí, rozkazův a předpisů našich uposlechnouti pohrdl, zavržení hodným způsobem stále páchaje věci horší — jako by dán byl ve smysl

1330 ničemný — nejprvé postižen nálezem vyloučení z církve a později, když vina jeho vzrůstala a svéhlavost jeho se rozmohla, zbaven práva, bylo-li pro něho nějaké získáno volbou svrchu řečenou na království nebo císařství jakýmkoli způsobem. Potom však, když kupil přestupky na přestupky, rozličnými processy našimi v různých dobách konanými na radu týchž bratří soudem spravedlivým zbaven a vyzut z vévodství Bavorského a všech výsad jak apoštolských, tak i císařských a všech statkův a lén, jež držel od téhož kostela Římského nebo od kterýchkoli jiných kostelu neb od říše. A posléze, poněvadž následuje tvrdosti Faraonovy a pohrdaje veškerou kázní svaté matky církve, nejevil žádných známek nápravy, ale spíše všímaje si kacířského a kaceřovaného učení a háje kacířů, jež připustil ve svou společnost, i jejich kacířství a bludův ukázal se zjevně kacířem, se šetřením povinných slavnostních obřadu prohlášen nejprvé za příznivce kacířův a potomne ze zločinu kacířství byl nálezem a veřejně námi na radu těch bratří odsouzen. Potom však týž Ludvík, nespokojuje se předeslanými přestupky a zločiny zavržení hodnými, ale jako zatvrzelý ve zlém a jako upadnuv v osidlo zoufalství, neustále obraceje k horšímu své podniky, stolec hodnosti císařské skutečně ne bez veliké ničemnosti a odsouzení hodné zběsilosti uchvátiti se odvážil, dav se na ně, jako by mu právo náleželo, korunovati od těch, jimž to nepříslušelo, a na urážení svaté církve Boží a jejích věrných a oddaných (v krajinách Italských, v nichž zůstal v ničemné odvaze proti zákazu církve), neméně se kasaje některá města i místa krajin svrchu řečených, jež se ho nepřidržovala, poplenil hrozně a nesmírně a některá z nich uvedl v takový nedostatek, nouzi a chudobu, že i po uplynutí velmi dlouhé doby nemohla býti podepřena, aby opět povstala. Nad to práva a statky říšské rozsápávaje neustále, oddané a věrné církve krutě pronásleduje, a pokud na něm bylo, z oněch krajin vyháněje, posléze jed ničemnosti své pojatý vychrluje na úplné podvrácení víry katolické a roztržení sukně Páně nesešívané, ku pohaně velebnosti Boží a na pohoršení, nebezpečenství a pohrdání celého sboru věřících, prokletými skutky jako úd ďáblův se chovaje, přidruživ si některé své ničemné spojence, Petra z Corbary, muže zajisté pohoršlivého a věrolomného

— jenž kdysi propustiv svou řádnou choť, s níž po několik 1330
let jak na loži, tak i u stolu byl obcoval, vzav na sebe mimo souhlas této choti roucho bratří Menších a vydávaje se za bratra Menšího,[2]) a jenž neposlušen jsa svého provinciála Římského jím byl prohlášen, že upadl v nález vyobcování a měl býti pojat ve vězení — přijal za protipapeže, staraje se o to, aby týž Petr tak na posměch a zavržení hodným způsobem za protipapeže přijatý ustanovil nepravé kardinály a notáře a jiné úředníky dle zvyku, jejž zachovává dvůr Římský, a odvážil se i jinak některých věcí všem katolíkům zavržení hodných. Sbor však takový po několik dní sebraný Hospodin síly ve svém milosrdenství brzy rozprášil, a my jsme uznali za dobré vše nebo něco z toho, co týmž Ludvíkem a Petrem bylo spácháno ve věcech předeslaných nebo u příležitosti věcí předeslaných, právem na radu týchž bratří prohlásiti za nicotné, zrušené a neplatné, nicméně na radu týchž bratří dříve řečeného Ludvíka jak pro svrchu řečené, tak i jiné rozličné články poskvrněného mnohými bludy odsuzujíce pro blud a rozkol jakožto kacíře a rozkolníka zřejmého, proti němu nařizujíce různé tresty a též prohlašujíce, že upadl v naznačené tresty a hrozby, jakož v různých processech (našich o věcech svrchu řečených na radu bratří svrchu řečených slavně konaných) plněji jest obsaženo. Že však, jakož věrohodná zpráva mnohých nově donesla k našemu sluchu, týž Ludvík, poněvadž v něm posud plápol lakoty a ctižádosti neuhasl, ale spíše dechem ďábelským roznícen odebral se do města Tridenta, kdež svolav své druhy snaží se zaříditi, aby, jako v krajinách Italských svrchu řečených uchvátil práva císařství, věřící znepokojil a jejich majetky pohltil a ztrávil, tak i v Německých krajinách prokletou touhu svou po té stránce mohl vyplniti a proto se rozhodl rozličné úředníky nebo správce pro ty krajiny Německa ustanoviti: my chtějíce spravedlivými prostředky zabrániti tak velikému neštěstí a nebezpečenství, svrchu řečeného Ludvíka — ježto k němu není jistého přístupu, aby se mu dostalo napomenutí a zákazu takovéhoto, a prodlení hrozí rozličným nebezpečen-

[2]) Petr z Corbary byl opravdu před vstoupením do řádu Minoritského ženat, vstoupil však do kláštera se souhlasem své choti.

1330 stvím — tímto svým veřejným výnosem u přítomnosti četného tohoto množství věřících napomínáme a jemu pod trestem vyloučení z církve, jakož i pod jinými tresty jak duchovními, tak světskými, na něj posud vmetenými, (jež chceme, aby byly za opětované pokládány, a jimž aby propadl samým skutkem, ustanovujeme, bude-li konati opak), nařizujeme a poroučíme výslovně, aby nadále ve správu království Římského nebo císařství jakýmkoli způsobem se neuvazoval, aniž se králem nebo císařem jmenoval, aniž se od jiných, pokud na něm bude, dával jmenovati, aniž pod jménem takovýmto nebo jakýmkoli jiným za příčinou záležitostí řečeného království a císařství do krajin Německých nebo některých jiných někoho nebo některé [muže] ustanovovati se odvažoval, aniž náměstnictví nebo jiné kterékoli úřady, jakýmikoli jmény se nazývají, udílel nebo svěřoval někomu nebo některým lidem, aniž také v oněch krajinách nebo jiných práva nebo statky království nebo císařství jakýmkoli způsobem zabíral, neb o nich jednal a věřící církve a říše znepokojoval neb obtěžoval. Nemeně všem i jednotlivým prelátům a osobám církevním, světským i řádovým, jakéhokoli jsou vynikajícího postavení, hodnosti, řádu, stavu nebo postavení, (třebas vynikali důstojenstvím patriarchy, biskupa nebo vyšším aneb nižším), jakož i králům, vévodům, knížatům, markrabím, hrabatům, pánům, šlechticům, správcům, hejtmanům, vladařům a jiným pánům světským a jiným osobám jednotlivým kterýmkoli i obcím, společnostem, městům, hradům, městečkům, vesnicím a místům pod trestem vyloučení z církve pro osoby jednotlivé a interdiktu na země, města, hrady, městečka a místa jejich a společnosti, obce a sbory, jakož i [pod trestem], že řečení prelátové a osoby církevní budou zbaveni důstojenství, osobních hodností, úřadův a beneficií církevních a [že] jak oni, tak i jiní všickni [budou zbaveni] výsad apoštolských i říšských, lén, statků, hodností, úřadů, jež drží od kostela Římského nebo jiných [kostelů] neb od říše, a svobod i osvobození jakýchkoli, co nejpřísněji nařizujeme a poroučíme, aby náměstnictví nebo kterýkoli jiný úřad nebo správu takovou, jakýmkoli jménem se nazývá, od něho nebo z jeho moci, jeho jménem a rozkazem od jiného neb jiných nepřijímali; a jestliže snad úřad nebo správu takovou přijali, ihned jí, jakmile tento process ve známost

jejich se dostane, nebo na nich bude záležeti, aby se [jim ve 1330
známost] dostati mohl, složiti neodkládali, nikterak na dále jí opět nepřijímajíce; a aby dříve řečeného Ludvíka (nebo pomocníků, příznivců, náměstků, správců neb úředníků jeho, jakkoli by se nazývali), neposlouchali v ničem ani nedbali, ani jich nebo některého z nich nepřijímali nebo nepřipouštěli, nebo o právech a důchodech jakýchkoli, ke království Římskému nebo císařství se vztahujících, zodpovídali nebo jinak jim poskytovati pomoc, radu nebo přízeň přímo nebo nepřímo, veřejně nebo tajně se neodvažovali, sic jinak chceme, aby osoby jednotlivé kterékoli, církevní i světské, jakéhokoli by byly vynikajícího postavení, hodnosti a stavu, církevního nebo světského, upadly skutkem samým v trest vyloučení z církve, země pak, města, hrady, městečka a místa, jakož i společnosti, obce a sbory, jež by nerozvážně se odvážily proti takovémuto zákazu a nařízení našemu něco učiniti nebo se o něco pokusiti, v trest interdiktu, jež od této doby pronášíme, jakož i aby osoby církevní, mimo patriarchy, arcibiskupy a biskupy, [upadly] v trest zbavení všech důstojenství, osobních hodností, a jiných beneficií církevních, s péčí nebo bez péče, a v trest nezpůsobilosti nabýti jich a podobných později; prohlašujíce určitěji, že kdykoliv a kolikrátkoli za vhodné uznáme, úhrnem neb odděleně bez jiného napomenutí a půhonu přikročíme jak proti těmto osobám, tak i proti jiným kterýmkoli osobám církevním i světským, jakéhokoli jsou stavu nebo postavení, ke zbavení hodností a prelatur řečených patriarchův, arcibiskupův a biskupův, a k zákazu dosažení těch a podobných hodností, jakož i [ke zbavení] výsad jakýchkoli apoštolských a císařských a lén, statků, hodností, svobod, jež oni a kteříkoli jiní duchovní nebo světští lidé od kostela Římského nebo kterýchkoli jiných kostelův nebo říše jakýmkoli způsobem drží, a svobod i immunit, a k nařízení nebo za nařízené prohlášení i jiných duchovních i časných trestův a nálezův, o nichž se nám bude viděti dle provinění, zatvrzelosti a přestupku kohokoliv, bez ohledu na přísahy věrnosti a jakékoli jiné, (jimiž by se oni nebo někteří z nich řečenému Ludvíkovi jakýmkoli způsobem byli zavázali) a na společnosti, spolky a ligy s ním (nebo jménem nebo na rozkaz jeho s jiným nebo jinými) skrze kterékoli osoby jednotlivé, církevní nebo světské, nebo obce neb jednoty,

1330 sbory učiněné nebo provedené pod jakoukoli formou nebo výrazem slov, (i kdyby upevněny byly vytčením trestu nebo vykonáváním přísah nebo kterýmkoli jiným stvrzením), poněvadž na pohanu Boží proti dobrodiní míru a na snížení cti a stavu sv. matky církve a na porok obcí a na nebezpečenství duší s bludařem vyobcovaným nerozvážně vykonány byly, což vše již jindy my skrze processy za nicotné, zrušené a neplatné jsme prohlásili a posud ještě prohlašujeme, a pokud ve skutečnosti se provedlo, jsme zrušili, učinili nicotným a marným a nyní nadbytečně rušíme, nicotným a marným činíme, i kdyby po řečených přích o některé takové věci byly pokusy se dály, rozvazujíce přísahy takové a tresty všecky i jednotlivé na věci dříve řečené nebo jich se dotýkající ustanovené jakýmkoli způsobem z plnosti moci uvolňujíce. Chceme pak i mocí apoštolskou neméně rozhodujíce, aby takováto naše pře svrchu řečeného Ludvíka i jiné, jichž se patrně dotýká, postihla a vázala, jako by jim osobně a jednotlivě byla ohlášena a slavnostně oznámena bývala, bez ohledu na jakékoli opáčné ustanovení, vydané našimi předchůdci, papeži Římskými. Aby pak takováto naše pře a vše v ní obsažené uvedeno bylo v obecnou známost téhož Ludvíka i jiných, jichž se týká, listy čili blány při tuto obsahující v témž Avignoně dáme vyvěsiti nebo přibiti na dvéře nebo veřeje, jež tuto při takřka svým jasným hlásáním a širým oznamováním v obecnou známost uvedou, aby týž Ludvík a jiní, jichž pře sama se dotýká, nemohli žádné výmluvy předstírati, že k nim nedošla, nebo že jí neznali, ježto není pravdepodobno, aby zůstalo, pokud se jich tyče, neznámo nebo skryto, co tak zjevně všem v obecnou známost se uvádí. Dáno
Jan. 28. v Avignoně dne 28. ledna čtrnáctého roku našeho papežství.[3])

Chtíce tedy řečenou při a obsah její v těch krajinách slavnostně dáti rozhlásiti, aby plněji vešla ve známost věřícím těch krajin, a aby oni opatrněji mohli se vystříhati, aby týmž Ludvíkem a jeho následovateli, druhy a pomocníky nebyli nakaženi, oklamáni neb utlačeni nebo tresty a nálezy při samou metanými a vyhrožovanými nebyli zavaleni, a aby o tom nemohli předstírati neznalost, bratrské tvé lásce listem apoštol-

[3]) Dne 28. ledna 1330.

ským mocí poslušenství co nejpřísněji ukládajíce nařizujeme, 1330
abys osobně nebo skrze jiného nebo jiné osoby duchovní i světské, o nichž se tobě uzdá, při tuto i vše i jednotlivé, co v ní obsaženo, na místech a v chrámech svého města a dioecese, o nichž se ti uzdá, že se budou hoditi, vylože je neméně v jazyku obecném, aby se jim jasněji vyrozumělo, slavnostně prohlásiti a tohoto Ludvíka za vyloučena z církve, bludaře a rozkolníka každého dne svátečního i nedělního veřejně hleděl vyhlásiti, o prohlášení takovémto veřejnou listinou, obsahující počátek a konec přítomného listu, jak nejrychleji budeš moci, neméně nám zprávu podávaje. Dáno v Avignoně dne 30. ledna čtrnáctého roku našeho papežství.[4]) Jan. 30.
Téhož roku v měsíci květnu[5]) Boleslav, vévoda Slezský, Mai. 9.
pán Břežský, město Lehnici s jeho příslušenstvím, jež bratru svému Vladislavoví knězi násilím odňal a pod svou moc uvedl, od Jana, krále Českého a Polského, právem lenním takřka z přinucení přijal a v jeho poslušenství na vždy se svými dědici se zavázal. Také vévodové Polští a Slezští, jichž počtu Apr. 29.
nyní nevím pro množství, skoro všickni v téže době poddali Mai. 10.
se ve službu téhož krále, učinili závazek věrnosti.[6]) Mimo to město Zhořelec, jež od starodávné doby od království Českého jakožto věno následkem sňatku bylo odňato, tomuto králi se vrátilo a s pravou svou hlavou sjednoceno.[7]) Tohoto pak sjednocení byl tento způsob: Měšťané zajisté svrchu řečeného města těžkého jha, jež na ně Jindřich, vévoda Slezský řečený z Javora, tehdejší jejich pán, častěji nespravedlivě byl vkládal, nechtěli nésti, poslali k Václavovi, prvorozenci

[4]) Dne 30. ledna 1330.

[5]) Udělení léna Bolkovi Svídnickému stalo se již 9. května 1329 ve Vratislavi, při návratu krále Jana s jízdy Litevské; listina o tom v Reg. III, č. 1556.

[6]) Srovn. k tomu Palacký II, 1 str. 478 n.; byli to zejména Jan Stinavský (29. dubna 1329, Reg. III č. 1548), Jindřich Zahanský (9. května, Reg. III, č. 1557), Konrad Olešnický (10. května; tamže č. 1558) a Přemek Hlohovský (srovn. níže kap. 28, list ze dne 27. října, v němž jest reč o podrobení Přemkově).

[7]) Vévoda Jindřich Javorský a Fürstenberský prodal Zhořelec králi Janovi dne 3. máje za jeho pobytu ve Vratislavi, potom Jan sám Zhořelec (ve dnech 18. a 19. května) navštívil; srovn. Palacký na uv. m. a listiny o tom v Reg. III, č. 1550, 1551, 1553, 1559—1563).

1330 Jana, krále Českého, tehdy ve Francii dlícímu, posly, kteří pravili: Vězte, ó pane, který jste zákonitým dědicem království Českého, že my dědičně k vám náležíme. Neboť jakkoli takřka pod jakýmsi závazkem jménem věna dlouho jsme byli pod mocí markrabí Braniborských, přece, poněvadž ti z dopuštění Božího všickni vyhynuli, zapřisáháme [vás], abyste nás a syny naše znovu ráčil přidružiti ke kořeni, z něhož jsme vyšli, a sjednotiti s královstvím Českým, jež vám příroda i práva dávají ve vlastnictví. Těchto tedy poslů slib a člověčenství mladý tento dědic, uživ rady starců, přijal a město Zhořelec s měšťanstvem v opatrování krále Jana, svého otce, jakožto prvotiny království svého věrně opět odevzdal. Učinil otec, čeho si žádal syn, neboť duch jeho byl k tomu nemálo nakloněn. Neboť tehdy kolovala veřejně pověst, že dříve řečený Jindřich, vévoda Slezský, pokusil se krále Jana tajně zabiti, což jakýsi rytíř, svědek té věci, řečený Oldřich z Ústí, chtěl v souboji proti vévodovi způsobem a obyčejem rytířům vhodným osvědčiti. Pročež město, jež vévoda ztratil, král obsadil.

O návratu biskupa Pražského.

Jul. 2. Téhož roku v den svatých mučedníků Processa a Martiniana [8]) Jan, biskup Pražský dvacátý sedmý, z města Avignona, totiž ode dvora papeže Jana, při němž po třinácte let, suspendován jsa od veškeré správy jak duchovních, tak i světských věcí, s těžkou nevolí trval, k biskupství svému se vrátil, navrácen jsa veškerému důstojenství dřívějšímu, a náležitou slavností od kněžstva i od veškerého lidu poctěn. Ale poněvadž jest básnické přísloví:

Dvůr Římský nepase ovce bez vlny, [9])

tentýž biskup ostříhán jsa o veškeré rouno svých peněz, opět se vrátiv počal jiné vlny hledati, aby se mu nedostalo, že by zůstal o pouhém a čistém rozumu.

To vím, pokud kdo má co dávati, že kurie [Římská] státi

---

[8]) Dne 2. července.

[9]) Verš z hojně rozšířené vagantské skladby.

Při sobě mu dovoluje, ale když se nenalezne, co by dal, 1330
Tehdy dovoluje člověku odchod a návrat do vlasti.
Sem se odnáší list, tam zůstane poklad;
Milosti ve slovech, chceš-li mírných nebo trpkých,
Veliké dostane se ti tam; cokoli se na kůži může napsati,
Toho nabudeš plně, jsou-li měšce plny peněz,
To pokládám za hodné, dávaje ti o tom znamení,
Trvá právo takové, aby kdo dává dar duchovní,
Na sůl a na rozloučenou vzal zaplacení věčné.

O smrti Jindřicha staršího z Lipé.

Téhož roku v den svatého Rufa[10]) mučedníka zemřel v Brně muž urozený a statečný, Jindřich starší řečený z Lipé, o němž často děje se zmínka v předchozím [vypravování], protože byl bohatstvím, mocí a slávou světskou nejvíce nad ostatní pány povýšen. Pro smrt jeho králová Alžběta, řečená Hradecká, tolik plakala a želela, že všem vidoucím její nářek k úžasu to bylo. A poněvadž jako v životě, tak ani v smrti nechtěla od něho býti odloučena, ustanovila, by tělo jeho v klášteře nového jejího založení[11]) s uctivostí bylo pochováno. O tomto slavném pánovi kdybych nyní něco málo napsal, poznání mnohých činů jeho stručností krátkého výkladu bych zatemnil. Aug. 26.

Tento však Jindřich, jakkoli byl přítelem světa
A se světem vyhledával více majetku a hodností,
Přece mu tento svět nepomohl, aby zuřivé
Uštknutí smrti ho neuchvátilo; s jakým údělem osudu,
Nevím, ale prosím tě, Kriste dobrotivý, učiň to, aby tento
Smrtí poražený přidružen byl k svatým.
Rci v slzách: Staň se, a dej mu nyní odpočinutí.

---

[10]) Dne 26. srpna.
[11]) To jest Králové Klášter na Starém Brně (srovn. svrchu kap. 12).

Kapitola XXIII.

O novotách mravů.

V těch dobách a létech počala značným a podivným způsobem skoro u všech lidí a zvláště v krajinách Českých a zemích okolních jakási nová podivnost a podivná novota jak v oděvech, tak ve zvycích a mravech vznikati; a nenedostává se z počtu mudrců [takových], kteří pozorují takové věci s podivením a je ve svých výkladech a básních vytýkají a vtipkují. Jeden z těchto karatelů nedávno na Horách Kutných byl zabit. Jsou někteří z vynálezců těchto podivných věcí, kteří po způsobu barbarském dlouhé brady nosí a neholí jich. Jsou i jiní, kteří zhanobujíce důstojnost mužskou v [úpravě] vlasů úplně se přidržují mravu ženského; jiní své vlasy na široko, jak činí vlnaři, do kulata a v povětří roztřásají; jiní želízkem vlasy skrucují, aby vlasy zkadeřenými a vůkol poletujícími své plece zdobili. Užívání čepic, jež bylo prvotné, nyní úplně jest odstraněno. Zpěv lomenými hlasy, pultony a kvintami modulovaný, kdysi toliko u dokonalých hudebníkův užívaný, již při tanci všude se ozývá a na náméstích od laikův a farizeů. Také různými jazyky po silnicích přemnozí naši již hovoří. V oděvech tak veliká jest rozličná ohyzdnost, jak veliká různost ohyzdných myslí uvnitř to poroučí. Každý se pokládá za šťastnějšího, kdo vymyslí nový mrav. Krátké a úzké šaty s jakýmsi přívěskem u lokte splývajícím na sukni, jenž obletuje jak oslí uši, již již u většiny lidí se spatřují. Klobouky dlouhé a svrchu špičaté, rozličně zbarvené se nosí v městech, více na cestách. Již nespatřujeme nižádného tak opovrženého sedláka na polích orajícího, jenž by nenosil široké a podlouhlé kapuce. Nad botami a střevíci, lýtka i nohy velmi úzce svírajícími, u starcův a povážlivých lidí často vzniká podivení a posměch. Nyní kněži nosí na hlavách malé tonsury, vlasy svými zakryté, po boku však veliké meče a dýky; naproti tomu zřídka vídáme laika, jenž by při pásu neměl růženec k modlení. Tak veliké a takové povstalo zneužívání a vynalézání novot zavržení hodných, že je kárám nikoli sám, ale s většinou a vylíčovati jich nechci. Neboť tato novota vidoucího nebo čtou-

cího nepovznáší, ale značí a jeví převelikou změnu království Českého. Neboť po záhubě přirozených králů Čechy snášely rozdílné a mnohonásobné panství, od něhož přijaly obyčeje rozdílných mravů. Vzniklo nyní obecné přísloví: Čechy chovají se po způsobu opice, neboť dělají, cokoli uvidí jiné konati.

Ó kdyby Nithard, jenž nebyl liknavý k novotám,
Byl spatřil tyto nové věci, byl by složil velmi mnoho dobrých
Básní satirických, protože mysl jeho nepřátelská
Byla těmto skutkům od nevzdělaných konaným.
Kdokoli, sedlák i měšťan, kněžstvo s rytířstvem,
Příčinu by poskytoval nyní, že by Nithard mohl
Dosti opěvovati, vykládaje způsoby novot.
Již jsou i na vsech, kdož se jimi těší,
A četnější množství nyní jest v hradech a v městě.

Kapitola XXIV.

Rok Páně 1330. O smrti Fridricha, vévody Rakouského, a o smrti opata Sedleckého, o návratu Ludvíka Bavora z Italie.

Léta Páně 1330 v oktávě Zjevení Páně[1]) Fridrich, nazý- 1330
vaný králem Římským, vévoda Rakouský, jenž pro císařství Jan. 13.
stal se příležitostí a podnětem převelikého sváru ve všech krajinách Německých, trápen jsa břemenem různých nemocí a zvláště ohromným množstvím vší, zemřel na svém hradě, jenž slove Gutenštejn, a pochován v Mauerbachu, klášteře řádu Kartouzského, jejž sám byl založil. Tento Fridrich zvolen byl ve Frankfurtě za krále Římského při nesvorné volbě, (1314)
korunován v Bonně, svedl mnoho bitev, postrádaje takřka obyčejně vítězství a způsobuje v říši jimi nebezpečný rozkol, o čemž všem přemnoho v předchozích [listech] jest sepsáno. Málokoho jest viděti mezi lidem, kdo by nad jeho smrtí byl zarmoucen; arci, vždyť ani bratří jeho vlastní, Albrecht a Otto, mnoho neželí jeho smrti. Po třech bratrech svých, Ru

---

[1]) Dne 13. ledna.

1330 dolfovi, Leopoldovi a Jindřichovi, krátce před tím zesnulých, on, platě dluh smrti, následoval. Zůstavil po sobě choť svou, dceru krále Aragonského, slepou, a nižádného dědice mužského.

Učiň, Kriste, aby tento vévoda dosáhl světla nebeského,
Odpusť mu provinění jeho, dej svou pravou radost,
Opakuji k Tobě prosby, ušetř Fridricha, dobrotivý Ježíši.
Jakkoli byl dříve vévodou a králem, přece nyní jest prach,
A tělo, jež milé bývalo, leží proměněno v popel.
Duch jeho budiž tam, kde víš, že se píší jména
Těch svatých, jež obohacuje království nebeské.

V téže době Ludvík Bavor, od mnohých císařem Římským nazývaný, vrátil se z krajin Italských a Lombardských
Feb. s chotí svou, dcerou hraběte Savojského,[2]) a na čas prodléval v městě Bavorském, jež slove Mnichov.[3])

Tento Ludvík, že zemřel Fridrich,
Nemálo se raduje, přece však neodvažuje se všem to
Úplně vyjádřiti, protože chce nyní sám míti
Vrchol císařství, byl onen pro něj jako by blesk
A břevno v oku, protože mu celou snahou
On odporoval, když měl příhodný čas.
Mezi nimi rozkol působilo i královské pomazání,
Ale uštknutí smrtí přineslo úplně smlouvu míru.

Smrt opatova.

Jan. 15. Téhož roku v den svatého Maura opata[4]) pan Fridrich, rodem Sas, opat v Sedlci, druhý visitator Zbraslavě, muž zkušený, stížen jsa svízelem střídavé zimnice, ostnem smrti dokonal. K jehož svatému poslednímu pomazání, když bratr Konrád, převor onoho domu, sotva první byl proslovil modlitbu, přijel jsem z nenadání v době noční, an nikdo netušil mého příchodu a přítomnosti, a já sám nevěděl o tak veliké

[2]) Jak již svrchu (kap. 13, pozn. 4) upozorněno, choť Ludvíkova Marketa byla dcera Vilema Hollandského.

[3]) Ludvík opustil Italii v prosinci 1329, a pobyv nějaký čas v Tridentě, na zprávu o smrti Jindřichově vrátil se v únoru 1330 do Bavor.

[4]) Dne 15. ledna.

jeho slabotě, a dokončiv obřad svatého pomazání [jej] na úsvitě 1330
následujícího dne zemřelého, druhého dne s žalem všech, kdož Jan. 15.
byli přítomni, a pláčem mnohých v kapitule desátého roku Jan. 16.
jeho správy jsem pochoval.[5])

Tomuto Fridrichovi, příteli míru a bohatému na mír,
Ty, který jsi pravým a jásavým mírem, buď mu pochodní.
Učiň, králi dobrotivý, zákonu dobrotivého by se dostalo tomu, jehož děsí poskvrna zločinu,
Jejž nesl, pokud žil, tam aby nebyl, kde je síra a smola,
Nebo kde krutá noc, ale hned tam, kde ozývá se veselý hlas.
Ne tam, kde hrůza, ale [kde] světlo, jež ty dáváš, Kriste, vůdce mocný.

Po tomto panu Fridrichovi nastoupil na úřad opatský ctihodný muž, mistr Oldřich, doktor dekretův, urozený, řečený z Paběnic,[6]) někdy kanovník mnohých kostelů, tehdy mnich, čtvrtého roku od vstoupení svého do řádu Cisterciáckého u přítomnosti šesti opatů zákonitě zvolený za opata nazítří po Očišťování blahoslavené panny Marie,[7]) jenž shledal onen Febr. 3.
dům více nežli třemi tisíci hřiven na dluzích obtížený

O založení [kláštera] jeptišek paní králové.

Téhož roku dne 7. června ve veliký den velebného Těla Jun. 7.
Kristova[8]) Eliška, králová Česká a Polská, se zbožností a příslušnou slavností uvedla šest jeptišek řádu bratří kazatelů z Olomouce přivedených v dům Jana, probošta Vyšehradského, ležící na Újezdě[9]) před Menším městem Pražským, v němž dříve sestry téhož řádu, jež nyní jsou u svatého Vavřince,[10])

---

[5]) Srovn. o jeho zvolení svrchu kap. 9.
[6]) Srovn. o něm kn. I. kap. 91, pozn. 6.
[7]) Dne 3. února.
[8]) Božího Těla bylo toho roku skutečně dne 7. června.
[9]) Dům tento byl zadní částí nynější vojenské zbrojnice (čp. 450—III); srovn. o něm Tomek, zejména I², 254—255, 551-552; III², 138—139.
[10]) Na Starém městě, bývalý konvent Templářů (čp. 211—I), také klášterem sv. Anny zvaný (nyní tiskárna Haasova), kam jeptišky z Malé strany asi r. 1313 se přestěhovaly; srovn. Tomek I², str. 473.

1330 déle než deset let byly přebývaly, a nařídila, aby tam opět byl klášter, jemuž přidělila kapli svatého Michala blíže Vyšehradu s jejími důchody. Potom táž paní králová Eliška po době toliko tří měsícův, uvnitř dotčena jsouc bolestí a vedena lítostí nad založením již svrchu řečeným, úmysl a rozhodnutí vule své měníc, místo založení toho štědře odevzdala jeptiškám řádu Cisterciáckého, jež měly dle filiace náležeti ke Zbraslavi, jak níže plněji se ukáže.[11])

Jul. 16. Téhož roku dne 15. července[12]) v osmou hodinu denní slunce do té míry se zatmělo, že z těla jeho toliko jeden malý konec na způsob luny třetí noci [po novoluní] bylo viděti. Téhož roku pšenice všude zašla, a vína všem málo vzrostlo.

Jak král Uherský poraněn.

Téhož roku Karel, král Uherský, s královou, chotí svou, dcerou krále Krakovského,[13]) bezpečně sedě ve svém paláci nenadále od jakéhosi přiběhnuvšího Uhra, tajného nepřítele toho krále, velmi těžce zraněn, a králové, chtící krále zakryti, oním ukrutníkem ruka zcela odseknuta; vrah onen hned byl jat a zabit.

Kapitola XXV.

O smrti králové Elišky a o nepřítomnosti krále Českého.

Sept. 28. Téhož roku dne 28. září, to jest v den svatého Václava, vévody a mučedníka, o hodině kompletu, na Vyšehradě v domě probostově nejjasnější a slavná paní, paní Eliška, králová Česká a Polská a hraběnka Lucemburská, zimnicemi a neduhem plicním delší dobu byvši trápena, v třicátém devátém roce věku svého, kralování pak roku dvacatého, zaopatřena byvši co nejzbožněji církevními svátostmi a vykonavši důstojné po-

---

[11]) Listina o tom ze dne 11. září 1330 otištěna v Reg. III, č. 1688, ale změna ta potom provedena nebyla, což jest asi příčinou, že se Petr o tom dále nezmiňuje.

[12]) Zatmění slunce toho roku bylo dne 16. července.

[13]) Jmenovala se Alžběta a byla dcera Vladislava Lokýtka.

kání a ukázavši svolení papežské s pečetí, že při skonání od 1330
svého zpovědníka smí býti rozhřešena z trestu a z viny, odešla ke štěstí pro sebe, pro jiné k žalu z tohoto života. Ó jak veliký nářek lidí jak přítomných, tak i nepřítomných! Ó jak veliké bědování zvláště mnichů na Zbraslavi! Srdce mé pobouřeno jest ve mně, smysl ochabuje na to se rozpomínaje, chvěje se ruka toto píšíc, diví se oko, že nerudne péro, protože síla mne opouští, a ze středu srdce vytéká krev má. Všem společně podává se společný podnět k důstojné soustrasti, ale zvláštní síla bolesti bodajícího ostnu zvláště skličuje Zbraslav.[1]) Odnímá se sirému a osiřelému domu Zbraslavskému ochrana otcova, láska matčina; spadla, spadla koruna hlavy tvé,[2]) spadla, pravím, útěcha tvá, ochrana tvá, ó Zbraslavi bídně opuštěná! Ale kam padla? Hle, jež stála za tebe po všecken čas před králi a vůdci, která zajisté ti pomáhala jako králová Esther, řídíc a podporujíc tvé záležitosti, padla tobě a padla k tobě. Padla tobě, tak že se nepřihodí, aby povstala jiná jí podobná. Padla k tobě, totiž ve tvůj klín, zraněna jsouc krutými střelami pronásledující smrti. Přijmi, ošetřuj, opatruj, ó věrný sbore Zbraslavský, nejvěrnější k tobě s důvěrou se utíkající, přijmi se vděčností důvěřující, ošetřuj strádající, opatruj milující. Slyš, dcerko,[3]) a viz, ó ty něžná Zbraslavi, uchem slyš, srdcem vzdychej, protože bohužel sklesla matka tvá. Vyjdi vstříc se zbožností, přijmi s projevy lásky, podporuj modlitbami tu, jež ve svých úzkostech k tobě se utekla. Tělem, nad něž nic dražšího ani bližšího na světě neměla, tě podarovala, důvěřujíc a doufajíc v tebe, abys tu duši, jež v těle bydlela, jako hostě a příchozí zavázána byla provázeti veškerou přízní s milou a důstojnou vzájemností. Sluchem ucha zaslechla jsem tebe, kdokoli jsi, jenž budíš mne ne sice spící, ale spíše lkající a plačící a milovanou, jež odešla, vřelým dechem provázející a velmi pilně hledající; a řekne-li někdo: Nevím, kam odešla milovaná duše milované? Nevím, zdali snad omylem dřívějším jsouc oklamána,

[1]) Následující žalozpěv složen jest namnoze z biblických citátův a obratů, z nichž na některé níže upozorněno.

[2]) Pláč Jerem. 5, 16.

[3]) Žalm 44, 11.

1330 bloudíc hledala. Povstanu[4]) tedy a obcházeti budu město nebeského i pozemského Jerusalema hledajíc, jíž miluje duše má. Povstanu, běhati budu se světlem víry a lásky. Hledati budu, abych nalezenou navrátila, nevěstu ženichovi, králi královou, činícímu činiti mající. Jak by někdo mě plnu trpkosti odvážil se vzbuditi k hlubším vzdechům? Nechť ulpí[5]) jazyk můj v jícnu mém, nebudu-li pamětliva tebe, matko má a nejdražší sestro má. Jeden zajisté otec zplodil tebe i mne, tebe přirozeně, mne uměním a konáním, v jedné zajisté době, v jednom roce. Matko má, poněvadž jsi mne vychovala, povýšila jsi mne; aniž opustila jsi mne v době sklíčenosti mé bez podpory, jak budu moci někdy na tebe zapomenouti v celém srdci svém? Nebe[6]) a země pominou, láska má nepomine; květy synu mych, jež jsou plody cti a uctivosti, jež jsem zrodila a tvou pomocnou rukou co nejhorlivěji odkojila, nepřestanou vydávati nad tebou vůni modlitby ustavičné a balsám nejpříjemnější lásky. Veškeré štípení, jež štípila bedlivost této ženy velmi statečné v zahradě rozkošné této Zbraslavě, své štípitelce touží hojný plod přinášeti, a netoliko tobě, ó královno, ale i jemu, jehož jsi dcerou, a plodu tvému plod spásy přinese tato žeň. Kde tělo,[7]) tu se shromažďují i orlové, tak kde otec, tam synové a dcery. Věru, otče, tak bylo stanoveno před tebou. Synové tvoji jako hřízenice oliv[8]) v okruhu mohyly tvé; to ty, starče, mladý mravy a léty, Václave, otče míru a vlasti, králi slavný, zakladateli Zbraslavě, když jsi ještě žil tělem, jasně jsi předvídal, protože toto místo obydlí svého miloval jsi žárem prudké lásky. Ty jsi základem tohoto chrámu, na němž pevný základ svým a svých drahocenným tělem položiti jsi se uchystal. Toť proměna pravice Nejvyššího; neboť sklíčenost smutku a bolesti přešla v podnět radosti a cti. A není divu, protože bojícím se Boha všecky věci přispívají k dobrému. Neboť jícen smrti, jež živé pohltil, dává zesnulé, a jestliže jsme milovali živé, milujeme i mrtvé; zemřeli zajisté tělem, ale nikoli v na-

[4]) Píseň písní 3, 2.
[5]) Žalm 21, 16.
[6]) Mat. 24, 35.
[7]) Mat. 24, 28.
[8]) Žalm 127, 3.

šem srdci, zemříti mohli pro jiné, nikoli pro nás. Nám zajisté 1330
žijí, pod jejichž stínem odpočíváme a pomocí po nich nám zůstavenou žijeme, trváme a Nejvyššímu sloužíme. Nechť žijí i ti králové i královny se svým zde pochovaným potomstvem na dvoře nebeské vlasti na věky bez konce. Oplakávati nám jest i ve verších smrt královéː

Nářek nad královnou.

Zde kdož stojíte, žádám, abyste tyto smutné verše čtli:
Léta tisícího, třistého a třicátého
S radostí, doufám, vrací se k tomu, jenž dal, a odtud odchází
Duch královė Elišky, ale tělo tlí
Urozené v tomto hrobě, jsou tam zároveň její kosti.
Dvou království žezlo nosila tato králová
A markraběnka i hraběnka Lucemburská.
Čas nastal plakati, lkáti, smutně mluviti,
Nám v těchto hodinách dává smrt podnět k bolesti,
Hle, leží před námi zhaslá, smrtí spoutána,
Od níž veškero pohlaví ženské nabýti oslavy
A názvu chvály mohlo, ježto [jí] vzdálena byla poskvrna klamu.
Paprslek přeslavný, květ, okrasa, ozdoba paní
Byla tato poslední Česká královna [tohoto] království.
Poslední jiskra rodu byla by v ní zahynula,
Kdyby tak byla zahynula, že by nebyla zrodila plodu
Obojího pohlaví, jímž zasloužila býti velebena.
Než Bůh jí neopustil, protože po sobě zůstavila pět
Zrozených dítek, jež zaujímají vrchol hodností,
A dvě zemřelé, jež jsou zde na blízku [s ní] spojeny.
Abys více se modlil, věz, že čtyři sestry
Se dvěma bratřími zde jsou uloženy a s králem otcem.
Srdce lká, a ústa se chvějí, když neblahá smrt odnímá
Tuto matku a ochránkyni celému národu,
Bůh mnohou ctnost jí dal a blaho.
Nebyla hrdá, jakkoli z vysokého rodu zrozena,
Osoby nízké, pokorné a jako by byly bez ceny,
Opovržené před světem milovala srdcem příjemným.

Protože se k nim přidružila, Bůh jí skropil rosou.
Všecky doby svého života ztrávila řádně:
Buď čítala neb se modlila nebo vlastníma rukama pracovala,
Mnohou ozdobu též připravila ke službě Páně.
To může dokázati a dosvědčiti tento dům.
Ten ona milovala, chránila a k výši pozvedla,
Druhou jsouc zakladatelkou, více než matka dávající a milující.
Sama zde místo otce spravovala a v úloze matky.
Kdo nyní to bude konati, nebo kdo nyní bude opatrovníkem
Tomuto osiřelému domu? Důvěřuji, že onen
To dobře zařídí, jenž daruje jen, co dobré.
Službu Martinu konajíc v umění dobroty,
Rozjímajíc často nesla úkol zbožné Marie,
Mravy ženské a jež hledí k důstojnosti
Řádného života, mívala ze zkušenosti.
Abych pravdu dosvědčil: byla zároveň Juditou i Estherou,
Ve většině skutků jí udatně vykonaných
Ona mysl pokornou, stálou, věrnou, moudrou
V sobě nosila, to skutkem často dokázala,
Když klášterní bratří, mniši, jeptišky
Byli přítomni, více jí radosti přinášeli
Nežli zástupy šlechty, jež se shromažďovaly v městě.
Mysl její byla taková, že chtěla státi se jeptiškou,
To za živa by byla provedla, kdyby jí bylo volno bývalo.
Ve slovech, ve stravě neb oděvu, pokud mohla,
Přizpůsobovala se jeptiškám, jež si oblíbila.
I v tom se vrhla po otci, že milovala kněžstvo.
Této králové zasloužené vzdávám chválu, protože na konec
Chvála se pěje; všem nám tam shromážděným se objevilo,
Že dobře opouští život svůj kající, po zpovědi,
V naději bezpečné, že dosáhne života v nebi.
Článků víry se držela jako světla denního
Pevně ve smrti. Nechť jsou jí otevřeny brány nebeské,
Vše, co jest smutné, odvrať od ní, Kriste dobrotivý,

Tebe prosím, vynikající královno milosrdenství, Maria. 1330
Uděl této králové olej léku.
Lahodněji ji pomaž, již očištěnou si přidruž,
Václave dobrotivý, zbožný mučedníku a vévodo koruny,
Tuto z kmene tvého zrozenou přidruž k nebi.
Smutná smrt ji uchvacuje, když lid slaví tvou slavnost;
To na prosby vyplň, ať ustoupí všecka její obtíž,
Tak aby se radovala a s tebou sdružila.
Vy všickni jasní svatí, Pánu milí, prosím,
Dejte útěchu zároveň této králové. Amen.
Až toto přečteš, vzpomeň si, že i ty zemřeš.

Návrat k započatému.

Výklad letopisný zapsati chtěje k vybočení od úmyslu jsem zavlečen dojetím ducha. Sladké zajisté jest a milujícím zdá se krátké něco mluviti nebo napsati o milovaných. Tato tedy králová svrchu řečená vší chvály hodná, jejížto památka budiž požehnána, svou věrností, láskou, milostí a ctností, k nám, obyvatelům Zbraslavě, zasloužila, že budeme zavázáni za štěstí její krále králův Hospodina prositi prosbami stálého přimlouvání. Skvělé její činy, jež mužně konala, a stálost mysli, pokoru i moudrost nelze zkrátka vyložiti. Kdo však zvěděti chce výtečnosti jejího obcování a života, ať hledá v první a druhé části kroniky, tam najde a ať čte.

O pohřbu králové České.

Svrchu řečená tedy a Bohu milá Eliška, králová Česká a Polská, ještě jasného požívajíc rozumu, závět svou rozumně ustanovila, jejíž provedení svěřila opatům řádu Cisterciáckého. V nepřítomnosti krále Jana, jenž byl tehdy v Korutanech,[9]) Sept. 28.
tato králová na Vyšehradě zemřela, jež po dva dni od pánů v Praze po kostelích nošena byvši, čtvrtého dne po své smrti Oct. 2.
na Zbraslavi s náležitou uctivostí pochována. Sedm dítek měla tato králová s králem Janem, svým chotěm, ježto za-

---

[9]) Jan byl tenkrát v Tyrolích u Jindřicha Korutanského; srovn. níže.

1330 jisté dva, totiž Otakar a Eliška, před smrtí matčinou na Zbraslavi byly pochovány, pět ostatních posud žije, totiž Václav, Jan, Markéta, Jitka a Anna, o nichž všech a o tom, co zaznamenání hodno bude, stane se vypsání na svých místech.

O nepřítomnosti Jana, krále Českého.

Po celý tento rok Jan, král Český, z království svého byl vzdálen a procházeje Francii a Porýní a krajiny skoro celého Německa, mezi Ludvíkem Bavorem a jinými knížaty, hrabaty a šlechtici mnohé sporné záležitosti bystře a s výsledkem vyřídil.[10] Neboť již koluje přísloví: Bez krále Českého nikdo nemůže konečně provésti svého činu.

Koho chce, povyšuje, koho nechce, on ušlapává

Tak obchází rozličná místa, že žádný posel ho snadno nemůže nalézti. Nedávno, to jest v měsíci září, tento král projev hořejší krajiny Švábska i Bavor, vešel do Korutan,[11]) kde opatřil, aby Janovi, synu jeho druhorozenému, dcera[12]) Jindřicha, vévody Korutanského, manželsky byla spojena, a ode všech Korutanců aby vykonána mu byla přísaha oddanosti.
Nov. Mešká tam v městě Tridentě[13]) až podnes král Jan Český, a sbíhají se k němu mnozí mocní [mužové] z krajin a měst Lombardských. Pověst vypravuje, že se tomuto králi poddal Milán, Brescia a Arezzo.[14]) Do té míry král tento má úspěchy, že obecný lid se tomu diví. A jak dlouho? Nevím; Bůh ví. Tamtéž v Tridentsku král skrze posla a list zvěděl, že králová, choť jeho, jest mrtva a pohřbena. Což uslyšev, jak se praví, král byl pohnut, a jeho pohnutí ukázalo se na skutcích a smutečních oděvech; dvacet zajisté let oni manželstvím spojeni byli a přece osobně spolu velmi málo času pobyli.

[10]) Naráží se asi na smíření císaře Ludvíka s vévody Rakouskými, kteréž Jan sprostředkoval v Hagenavě 6. srpna 1330 (Reg. III, č. 1674) a s biskupem Bertoldem Štrassburským (tamže č. 1676).

[11]) Podle listin byl král Jan od 16.–19. září v Innspruku, dne 21. září v Hallu, 2. října v Meranu.

[12]) Jmenem Markéta (Maultasch).

[13]) V Tridente jest pobyt Janův listinně zjištěn od 20. do 23. listopadu (Reg. III, č. 1712, 1713)

[14]) Srovn. níže kap. 27.

ona v Čechách, on ve svém hrabství co nejčastěji býval, 1330
nebo jinde, kde měl [jaké] záležitosti projednávati.

Kapitola XXVI.

O smíření protipapeže a jiných věcech.

Téhož roku zhoubný rozkol, jenž povstal v církvi ode dvou papežů, z prozřetelnosti Boží milosrdně ustal; neboť onen nastrojený protipapež, o němž svrchu byla učiněna zmínka, vida, že od Ludvíka Bavora, jenž ho byl zvolil, úplně jest opuštěn a od lidu Římského odmítnut, pokorně vyhledával milost pana papeže Jana a nalezl,[1]) jakož generální kapitula veškerým opatům řádu Cisterciáckého úplněji oznámila. Neboť píše takto:

Onen chytrý rozsévač a pomlouvač nešlechetný, jenž nevyhledává, aby pohltil řeku, leč by Jordán vtekl v ústa jeho, po pokrmech vybraných touže, pokusil se vztáhnouti ruce zběsilé až i k roztrhání hrozným otřesením největších vzácností církve s chytrostí ničemnou, rozsévaje v církvi bludy a rozkoly a kacířství, bouřlivé spory, a přičiňuje se celým a stálým úsilím, aby nesešitou sukni Páně rozdělil a zákon míru, jejž sám král pokojný založil, lstivou zlobou podvrátil. Ale podvodné jeho pokusy ohled milosti Boží tak zameziti hleděl v těchto dnech, že zastřeného mrakem bludu ducha hlavní osoby a původce takovéto zavržení hodné ničemnosti, totiž Petra z Korbary, — jenž na radu ničemníkovu odvážil se způsobem odsouzení hodným uchvátiti náčelnictví v přesvaté církvi Římské, — tak světlem svým osvítil, že zatracuje náležitým pokáním svůj blud, přijíti se rozhodl k nohám přesvatého otce našeho, pana Jana papeže, a u přítomnosti lidu blud svůj tak zavržení hodný srdcem skroušeným a pokorným
v slzách odsouditi se snažil, žádaje pokorně za odpuštění tak (Aug. 24.)
ničemných přestupků. Pročež z toho, že na svou svatou církev dobrotivost Boží tak shlédla, sláva na výsostech Bohu a radost duchovního veselí nastati musí všem věřícím Kristovým na zemi. Proto generální kapitula s horlivostí ducha

[1]) Petr z Corbary poddal se 13. července 1330 a po odvolání v Pise odešel do Avignona, kde odvolal své bludy 24. a 25. srpna. Papež Jan dává o jeho podrobení zprávu dne 6. září 1330.

1330 díky vzdávajíc Otci světel za tak nevýslovný dar jeho, ustanovila a rozhodla, aby, hned jak by do klášterů řádových zpráva takováto došla, Té Boha chválíme co nejslavnostněji po ambitu se zpívalo, a mše o Duchu svatém ve všech jednotlivých domech řádových aby slavnostně se sloužila.

Zřejmo tedy, že tohoto roku jak od církve, tak od říše Bůh ve svém milosrdenství oddělil nestvůrné dvě hlavy, jež jako dva kozlí rohy přemnohé znepokojovaly a velmi mnoho srdcí věřících pobuřovaly, to jest Petra a Fridricha, tohoto nepřítele církve, onoho říše.

Téhož roku klášter Zbraslavský nastoupil v držení dědin v Komořanech a Vodochodech a úplně se uvázal ve špitál na Mělníce, jak paní králová Eliška ještě za živa byla učila.

Kapitola XXVII.

Rok Páně 1331. O tom, co konal Jan, král Český, v krajinách Lombardských.

Léta Páně 1331 oné noci, která následuje po Narození Dec. 26. Páně,[1]) zatmění měsíce po půlnoci bylo viděti, před kterýmžto zatměním po tři měsíce předcházelo a po několik dní následovalo mnoho silných větrů.

Téhož roku a v téže době Jan, král Český, který po poslech napřed poslaných byl slíbil, že chce svátek Narození Kristova tráviti v Praze, změniv úmysl, vtrhl do krajin Lombardských.[2]) Vtrhnutí toto nenadálé a věc podivná vzbuzuje úžas a podivení jak u knížat, tak u veškerého lidu. Věc tato nelíbí se především Ludvíku Bavorovi, neboť tvrdí, že se to stalo jemu na porok.[3]) Král Jan tedy sebral silné vojsko z Německa, s nímž přispěním [své] pověsti a štěstí podrobil si v krátkém čase převelikou část Lombardie. Tato jsou jména předních měst, která s tvrzemi a hrady svými králi slibují člově-

[1]) To jest dne 26. prosince 1330, kdy skutečně bylo zatmění měsíce.

[2]) O tom srovn. Poppelmann, Johann v. B. in Italien 1330—1333. AÖG. XXXV; následující níže místa, uvedená celkem v pořádku, který se shoduje s dobou jejich podrobení, jsou dnešní Brescia, Bergamo, Cremona, Piacenza, Como, Parma, Reggio . . .

[3]) Srovn. Jana z Viktringu I. 410 (FRB. IV, 307, pozn. 5).

čenství a činí přísahu: Brescia, Pergamus, Cremona, Placencia, 1331
Cumy, Parma, Regium, Modena, Lucca se všemi svými okresy a tvrzemi; rovněž Milán, Navarra, Pavia. Některá z těchto měst na čas, jiná na vždy poddala se panství tohoto krále. Lucca a Brescia skládají tomuto králi přísahu stálého poddanství. Vida pak tento král, že pokud štěstí se naň usmívá, osud ho podporuje, biskupy a kněze Ludvíkem Bavorem vypuzené do sídel [jejich] nazpět povolává, legata stolice apoštolské poblíž Bononie navštěvuje,[4]) a bohoslužba ve chrámech pod interdiktem Apr. 16.
ležících aby se dála, zařizuje a opatřuje. Také v jednotlivých městech sobě poddaných přičiňuje se o smír měšťanův, odvraceje všecky od zastaralých sporů, pokud může. Neboť všem nařizuje a zakazuje, aby se nikdo nejmenoval ani nenazýval Guelfem nebo Ghibellinem. Vybízí zajisté všecky tento král, aby byli spolu o stejném zákoně měšťany pod králem Českým. Král stává se Lombarďanům láskyhodným a milým a od většiny prohlašován jest za spravedlivého a nazýván blahoslaveným.[5]) Po uplynutí pak sedmi měsíců, v nichž král pobyl v krajinách Lombardských, poněvadž naň mnoho záležitostí naléhalo jak v Německu, tak i ve Francii, svěřuje města Lombardská synovi svému prvorozenému Václavovi, jehož byl dříve z Lucemburka k sobě povolal, a rozhoduje se, předeslav posly, přijíti do Řezna. Kdež jak ode mne, tak od jiných záležitosti majících déle do omrzení byv očekáván dne 21. července[6]) vešel do Řezna, kde nalezl Ludvíka Bavora. Ti Jul. 22. (?)

---

[4]) Ke schůzce došlo dne 16. dubna 1331 v Castelfranco u Bologne; legát papežský byl Bertran de Poyet, někdy kardinál titulu sv. Marcella, tou dobou (od r. 1327) kardinál biskup Ostijský. Schůzka byla od četných měst Lombardských obeslána, ale jednání obou předních původců dálo se tajně jen mezi čtyřma očima, a bylo v něm večer téhož dne pokračováno v Piumacciu, kde legát i Jan přenocovali (srovn. Pöppelmann, str. 321).

[5]) To potvrzují dle upozornění Loserthova zprávy, uveřejněné Muratorim XII, 1161.

[6]) Dne 21. července však Jan byl v Landshutě (Reg. III, č. 1771) a Ludvík v Norimberce (srovn. FRB. IV, str. 308, pozn. 3), tak že datum jistě jest mylné, ale dne příchodu Janova do Řezna bezpečně určiti nelze (srovn. Weech, str. 36 n.). Listinami prozrazuje se pobyt Janův v Řezně od 2. do 13. srpna (srovn. Reg. III, č. 1777—1789, 1791, 1792); kdyby poslední datum listinné znamenalo konec jeho pobytu a udání

1331 oba, Ludvík Bavor a král Jan, na ostrově uprostřed Dunaje ležícím často se scházejí k tajným rozmluvám, projednávajíce vespolek s nejtajnějšími svými rádci po dvacet dva dni co nejtajněji své záležitosti. Tam, což dříve pro všecky bylo nemyslitelné, ve všem se shodnou[7]) a zařizují i způsobují, že mezi dědici jejich má se státi sňatek manželský.

A tam v téže době jimi provedeno rozdělení země mezi vévody Dolních Bavor, bratří Jindřicha, Ottu a strýce jejich Jindřicha: Jindřich starší nabyl Landshuta a Straubingu, Otto Burghaus, a Jindřich mladší nabyl Kouby.[8])

Vyřídiv tedy rozmanité záležitosti v Bavořích, král o vi-
Aug. 14. gilii Nanebevzetí Marie[9]) přišel do Domažlic, kdež na jeho povolání, jež byl učinil, sešlo se jak několik knížat, tak i pánů. Tam, jak jsem viděl, nové záležitosti způsobují králi práci mrzutou. Když pak král tam, pokud bylo lze, záležitosti království Českého a knížat a osmi vévodů, kteří byli přítomni, byl spořádal a zamýšlel jíti do Norimberka ke sjezdu Ludvíkovu a odtud hned ubírati se do Francie a o tom jisté posly byl předeslal, hle, král obdržel zprávy z Moravy přicházející a řkoucí: Karel, král Uherský, s Ottou, vévodou Rakouským, počíná celou Moravu zabírati pleněním a pálením. Následkem toho král mění svůj úmysl a obrací rychlý
Aug. 27. svůj pochod dne 27. srpna ku Praze. Shledávaje pak král, když byl v Praze, že to jest lež, co bylo řečeno o králi Uherském, poslav slavné poselstvo, žádá na něm vzájemnou rozmluvu. Zatím však král sbírá vojsko a chystá se k bojům kdyby třeba bylo. Obecnou daň, která slove berně, král ode všech přijímá a nad to klášterníkům a městům velmi těžké dávky ukládá.[10])

Petrovo, že porady trvaly 22 dní, bylo správné, připadal by příchod Janův na 22. srpna; ale ani to není spolehlivé, poněvadž nevíme, kde se Jan zdržoval dne 14. a 15. srpna.

[7]) Srovn. Weech, str. 37.

[8]) Listiny o tom, jakož i o dohodnutí Janově s Ludvíkem viz v Reg. III (čísla uvedena v pozn. 6).

[9]) Dne 14. srpna: listinami zjištěn jest pobyt Janův v Domažlicích od 16. do 25. srpna (srovn. Reg. IV, č. 2046, č. 2166, III, č. 1794—1803, 1805, 1807—1809, 1811—1813).

[10]) Dne 22. srpna vydal Jan v Domažlicích revers, že nebude dále žádných berní (mimo nepředvídané případy) vybírati (Reg. III, č. 1807).

Téhož roku dne 8. dubna Anna, osmiletá dcera krále 1331
Jana, z Prahy do Lucemburka odvedena a tam k ostatním Apr. 8.
dědicům království přidružena. Po jejímž odchodu království stojí ve zmatcích bez pána, beze všeho rodu královského, bez vlády, bez vládce: jakýs takýs mír, který jest v království, připisuje se jedině Bohu.

Téhož roku v den Nalezení svatého kříže[11]) následkem Mai. 3.
mrazu a zimy skoro všecky vinice zahynuly. Posud Ludvík Bavor, jakkoli papežem Janem jest vyobcován a se všeho názvu důstojenství a hodnosti sesazen a ve mnohé pře proti němu učiněné zapleten, přece vydává se za císaře a táhne k sobě hrozbami a lichocením mnohá jak duchovní, tak světská knížata a říšská města v Německu. Následkem tohoto bludu pořádek veřejný uvádí se ve zmatek, a vzniká u většiny velké nebezpečí duší.

Všem je patrno, že každý něco konati chtěje s větší se zálibou zabývá tím, co miluje, odnímá-li však se to, co jest milováno, záliby v práci ubývá. Také velikolepé činy milovaných [osob], jež ctnost jejich mně a jiným učinila milování hodnými, zevrubně vypisovati bylo pro mne příjemné a se psaním snadná práce, protože jak mně tak jiným to, co jsem o nich napsal, i příklady poskytovalo ku prospěchu ve mravech i ve ctnostech. Když však ony bohužel od očí našich jsou odňaty uštknutím smrti, ochabovati počíná péro mé. Těch, kteří nyní jsou a jaksi teprve žíti a panovati počínají, činův a mravů nevypisuji, protože [jich] neznám; oněch však znamenitých knížat a zbožných osob, jež s tohoto světa odešly, znamenité činy, jež zrakem a sluchem pravdivě jsem poznal, ku vzdělání všech jsem zapisoval. Zdaliž nejzbožnější z knížat Václav, král Český, zakladatel Zbraslavě, k vůli němuž především toto vypsání prvotně učiněno jest, nepo skytl všem mluvícím i píšícím přímo látku ctností a zbožnosti? Zdaž i Jindřich, znamenitý císař Římský, nenosil přede všemi čest a slávu? Těch dvou rod urozený a ušlechtilé potomstvo, tohoto totiž syn, král Jan, onoho dcera, králová Eliška, zdali nezískali sobě jméno veliké vedle jména velikých [lidí], kteří jsou na zemi? Jejich činy, které v mé době se udály,

---

[11]) Dne 3. května.

1330 a proto mně více známé, hleděl jsem vylíčiti ne sice zlatými a červenými barvami, ale takřka uhlem na bílých kožích černými tahy inkoustu. Jestliže co o knížatech ostatních jak církevních, tak světských nebo prelátech zde se čte, všecko u příležitosti těch čtyř se klade. Neboť na jejich rukou záviselo posud povznesení, mír a spása Zbraslavě. Krále posud žijícího, Bože, řiď a smiluj se nad oněmi třemi zemřelými: smiluj se i nad námi, Hospodine, smiluj se nad námi, abychom milosrdenství tvé nalezli v čas příhodný.

Kapitola XXVIII.

List o prospěších a úspěších krále Jana.

Ctihodnému v Kristu otci, panu Petrovi, opatu Zbraslavskému, Jindřich, slavného pana Jana, krále Českého, notář, ducha k službě ochotného i sebe celého [nabízí]. Otcovská péče vaše, jíž rád s uctivostí poslouchám, v Praze před odchodem pána a krále mi svěřila, že vám o prospěších a uspěších svého pána a krále na jisto něco z toho, co bych viděl, mám napsati a jistou zprávou oznámiti. Chtěje tedy poslechnouti vašich rozkazův a přáním učiniti zadost, píši vám, že pán můj a král od oné doby, kdy z Prahy vyšel, desátého dne dojel do Vra-
Sept. 27. tislavě,[1]) v kterémžto městě za málo dní více než dvanácte tisíc hřiven rozličnými způsoby vydírání jak od křesťanů, tak od židů získal. Tyto zajisté peníze takřka všecky určil žoldnéřům. Shromáždivše pak tam i odjinud veliké množství bojovníkův, obdrževše ve Vratislavi čtyři válečné stroje, odtud ke
Oct. 2. Hlohovu[2]) jsme obrátili svou cestu. Tohoto města pan král nabyl dědičně a přijal od něho přísahu stálého poddanství. Neboť vévoda Přemek Hlohovský, jenž tohoto roku zemřel bez dědicův, pokud žil, poddal se králi, přijav od něho toto město a zemi svou v léno. Pročež když nadešla [jeho] smrt, to právem

[1]) Dne 13. září datuje Jan v Praze (Reg. III, č. 1826), 16. v Kutné Hoře (č. 1829), 17. v Chrudimi (č. 1831), 19. v Náchodě (IV, č. 2168); podle toho by byl, opustiv Prahu asi 15. nebo 16. září, do Vratislavě dorazil asi 27. nebo 28. září; listinně jest tu jeho pobyt dosvědčen dne 29. září (Reg. III, č. 1835).

[2]) V Hlohově byl Jan (1. a) 2. října (Reg. III, č. 1836, 1837).

náleží pánu a králi[3]) jakožto spadlé [léno]. Od tohoto města ku 1331
Pomořansku se sedmi sty mužů těžkooděných pan král postoupil a město Poznaň obehnal se svým vojskem a oblehl. Šestý den tohoto obléhání prostřednictvím poslů mezi pánem mým, králem českým, a Lokytkem, králem Krakovským, učiněno jest příměří na dobu jednoho měsíce,[4]) kteréž když bylo učiněno, hned strhnuvše jak všecky obléhací stroje, tak i stany, ustali jsme od obléhání tohoto města, a pána král ke konání vespolné rozmluvy s Karlem, králem Uherským, navštívil krajiny Moravské při hranicích Uherských.[5]) Neboť týž král Uherský zamýšlí tchánovi svému Lokytkovi, králi Krakovskému, proti pánu mému a králi nyní přispěti na pomoc. Ale protože nevím, co zítřejší den zrodí, nechci vám psáti o věcech budoucích. Co však uvidím, nikterak před vámi nezatajím. Buďte zdráv, otče milovaný, a modlete se za mne, abych ve zdraví do Čech se vrátil. Dáno v Brně o vigilii Šimona Oct. 27.
a Judy.[6])

Rovněž list králův o témž.

Jan, z Boží milosti král Český a Polský a hrabě Lucemburský, ctihodnému Janovi, biskupu Pražskému, knížeti sobě zvláště milému, pozdrav s plností všeho dobrého. Vznešenému knížeti Ottovi, vévodovi Rakouskému, který již přešed Dunaj ke vpádu do území království našeho s vojskem blíže Neuburga[7]) nepřátelsky se položil, my důvěřujíce v přispění Boha nejvyššího a v zásluhy naší spravedlnosti, na obranu království našeho rukou zbrojnou chtíce vyjíti vstříc, vážně na tobě žádáme a napomínáme, žádost svou znovu opětujíce, abys shromáždě všecky své přátele, sluhy a jiné lidi zbrojné, jízdné, kterékoli budeš moci pohnouti a získati, nemaje ohledu k ceně

[3]) Listina, jíž Jan Stínavský postupuje králi Janovi svých práv na Hlohov, má datum 1. října 1331 (Reg. III, č. 1836).

[4]) Srovn. k tomu Weech 37, 38, Goll, Čechy a Prusy 64.

[5]) Dne 19. října byl Jan zase již ve Vratislavi (Reg. III, č. 1840 a n.) dne 31. října již v Olbramkostele, jak také z následující listiny patrno; ke schůzi s Karlem Uherským došlo dne 11. listopadu v Lavě.

[6]) Dne 27. října.

[7]) Klosterneuburk.

1331 koní, jen když lidé sami budou ozbrojeni, přišel nám na pomoc, tak abys byl osobně přítomen u nás u Lávy v den sobotní nyní příští, k stání v poli, kamž my rovněž téhož dne se odebéřeme, nám v tom ukazuje svou věrnost, jakož důvě-
Oct. 31. řujeme. Dáno v Olbramkostele o vigilii Všech svatých v hodinu jitřní.[8])

Podobné listy od pana Jana, krále Českého, některým šlechticům, kteří po odchodu královė v domovech svých byli zůstali, nad to i měšťanům Pražským a mnohým jiným městům jsou odeslány, kteří, rovněž uposlechnuvše listu královského, na onu výpravu se slušným počtem zbraní již se vydávají a přemnozí se vydali. Neboť převeliký strach a mínění jest, že válka nastane mezi knížaty svrchu řečenými. Vykládají zajisté někteří, že králové Uherský a Krakovský
(Sept. 2.) spojili se s vévodou Rakouským[9]) a že ho chtějí proti králi Českému svými lidmi podporovati. Dobré zakončení nebo smír v tak nebezpečné záležitosti denně znepokojeným a napjatým duchem očekáváme; Bůh, původce a milovník pokoje, ať nám udělí pokoj.

Rovněž list o témž.

Ctihodnému v Kristu otci, panu Petrovi, opatu Zbraslavskému, Jindřich, slavného pána Jana, krále Českého, notář, k službě sebe celého [nabízí]. Veliké veliký Hospodin proti nadání mnohých lidí ráčil ukázati divy a činy velikolepé s pánem mým králem od oné hodiny, které vám ode mne list můj posledně byl odeslán, protože úradek, jejž ničemnost dávno počatý rodila, zjevnými známkami vyšel nyní na světlo. Vaše otcovská péče ví a na paměť vám uvádím, že tohoto roku, když jsme byli v Bavořích, zároveň jsme oba slyšeli a
(Mart.– zřejmě viděli, že ten Ludvík Bavor, jenž si osobuje název cí-
Apr.) sařský, u přítomnosti četných knížat, jež byl svolal,[10]) stížně předložil, že Jan, král Český, na porok jemu a říši vešel do končin Lombardských a tam na sebe potahuje přemnohá místa

[8]) Dne 31. října.

[9]) Smlouva Oty Rakouského s Uhry učiněna 2. září 1331.

[10]) Míní se schůze v Norimberce v březnu — dubnu 1331 konaná; srovn. Weech 36.

a práva, jež, jak se ví, nenáležejí jemu, ale říši, a že vyhledával o té věci rady knížat a jiných šlechticův. O tom velká většina takto radila: Poněvadž, řkou, král Český oblibuje si osvojovati nenáležitě, co jest vaše, za horami, zde před horami, co jest jeho, budete si moci podobným způsobem podrobovati plným právem. Proto týž Ludvík s Ottou, vévodou Rakouským, jenž také byl při poradě svrchu řečené v Norimberce, tak to zařídil, že on Karla, krále Uherského, a Lokytka, krále Krakovského, k tomu má navésti, že oni spolu s ním mají Jana, krále Českého, mocně a nepřátelsky znepokojovati. A aby to vše Otto, vévoda Rakouský, tím horlivěji obstaral, Ludvík nařídil, aby on se stal vikářem říše, jakkoli ta věc potom králem Českým byla překažena. Řečený tedy Otto, vévoda Rakouský, pobouřil krále, totiž Uherského a Krakovského, proti králi Českému tak, že s převelikým množstvím jak z Rakušanů, tak Uhrů, tak i jiných národů, sebraným proti království Českému, zle činiti hledí. Obecná pověst to hlásá, že Uhrů jest padesát tisíc bojovníků, z nichž tři tisíce a pět set má hlavy pokryty přílbou. Rakušanů pak tisíc a osm set má přílby na hlavách; dvacet tisíc však nástroji válečnými různým způsobem do boje jest vystrojeno. Veliké toto vojsko dlouhá doba sjednotila. Pán však náš, král Český, v tomto krátkém čase sebral již tisíc pět set mužů těžkooděných s dvaceti tisíci do boje velmi dobře připravených, s nimiž nyní ležíme a již po dvě neděle jsme leželi před městem Lavou v poli,[11]) srážku s nepřáteli denně očekávajíce. A přeji si, abyste věděli, že pánové království Českého věrně ve všem stojí při našem králi. Také někteří stavové z Rakous jsou s námi v zástupu. Avšak hle, když někteří z našich tak četným množstvím nepřátel poděšeni jsouce králi říkali, aby ustoupil a opevněním se opatřil, protože tak velikému množství tato hrstka odolati nemůže, a král nevěděl, co by měl činiti, poslal Bůh postrach svůj na protivníky naše a rozptýlil je tak, že s hlukem a lomozem neshody od sebe se odloučili, Uhři do Uher, Rakušané do Rakous nazpět směřujíce. Jakkoli však převeliké bylo množství nepřátel, jakož řečeno jest, přece nikdy se neodvážilo dvě noci přenocovati

1331

[11]) V Lavě datuje Jan již 14. listopadu (Reg. III, č. 1851).

1331 na našich hranicích. Pročež nepřátelé tito sami sobě větší pohromy působili, nežli našim. Viď pak král, náš pán, útěk nepřátel a zřejmou moc Boží, více na duchu byl posilen. Proti některým Rakušanům, od vévody Otty před Dunajem za příčinou vedení boje zůstaveným, ustanovil šlechtice České a Moravské, kteří by denně proti nim bojovali. Pán a král tedy nyní vrací se do Brna[12]) a v krátce, jak myslím, vrátí se do Čech. To, co jsem viděl, pane, napsal jsem vám, a až přijdu, více vám budu vypravovati živým slovem. Zdráv buďte v Ho-
Nov. 26. spodinu. Dáno v Lávé nazítří po svaté Kateřině,[13]) totiž hned po ústupu Rakušanův a Uhrův.

Kapitola XXIX.

O cestě královė do Francie.

I stalo se, když rozptýleno bylo množství Rakušanův a Uhrů, že Jan, král Český, tu onde na hranicích Moravských na obhájení vojsko rozloživ a umístiv, do Prahy přišel s ma-
Dec. 6. lým počtem lidu v den svatého Mikuláše,[1]) biskupa a vyznavače, kdež ode všeho lidu vybrav nesčíslné peníze, šlechticům udílí a slibuje veliký žold, aby v jeho nepřítomnosti vedli války proti Rakušanům a Uhrům. To zařídiv osmého dne, to
Dec. 13. jest v den svaté Lucie,[2]) v době noční, an nikdo o tom nevěděl, z Prahy s desíti jen muži král co nejtajněji vyjel a toho dne v klášteře Tepelském, následujícího pak dne v městě Bavorském, jež slove Nové Město, nocoval. Tolik pak tento král spěchal na nastoupení této cesty, že mohl míti velmi nepatrnou družinu, jež by ho následovala. Některým pak, kteří se s ním na cestě náhodou potkali a jeho spěšnému postupování se divili a se tázali, kral pravil takto: Spěchám
Dec. 24. proto, že o vigilii Kristově (na štědrý den) chci býti v Paříži ve Francii. Diví se celý svět, že král často konává tak dlouhé cesty. Na cestě ho vídati, ne jako by jel na koni.

[12]) V Brně byl Jan již dne 25. listopadu (srovn. Reg. III, č. 1856 n.).

[13]) Dne 26. listopadu.

[1]) 6. prosince; listiny zjišťují pobyt Janův v Praze dne 9. a 10. prosince (Reg. III, č. 1860, 1861).

[2]) Dne 13. prosince.

ale spíše jako by letěl; kdybys ho viděl tak jdoucího, spíše 1331
bys soudil, že to jest sluha nežli pán.

O příhodách časových.

Toho roku v den svatého Ondřeje[3]) o třetí hodině Nov. 30.
slunce některou částí [svou] utrpělo zatmění a po čtrnácti
dnech o plnoluní měsíc podobně s půlnoci též se zatemnil. Dec. 15.
ale světlo mu přece zcela nebylo odňato. Zima toho roku byla 1335
teplá a větrná, v níž až do Zjevení Páně[4]) rolníci na polích Jan. 6.
denně s rádly pracovali. Stav království Českého v nepřítomnosti králově i u přítomnosti jeho není tak urovnán, aby v něm byl dokonale řád míru a spravedlnosti utvrzen; neboť vzdálen jest od království král a rovněž jeho dědicové; i jest ve vyhnanství spravedlnost a mír nyní zároveň s nimi.

Historie starých kronik vypravují, že ke správě země České jakýsi rolník, jménem Přemysl, od pluhu byl povolán za prvního knížete a za vévodu.[5]) Chceme-li k oněm dobám minulým přirovnati stav doby přítomné, shodují se skoro poslední s prvními. Neboť nyní skrze Oldřicha, muže bedlivého, jenž obecně sluje Pflug,[6]) čili spisovným jazykem oradlo, jakož se ukazuje na znaku štítu jeho, celé Čechy jsou spravovány. Co jiného to dokazuje, nežli že doba přítomná podobna jest minulosti? Kdo pak pochybuje, že v první době stav Čech dosti byl neuspořádaný, když je známo, že tehdy v nich poprvé řád zákonité spravedlnosti počal? Ke zřejmosti té věci snad to přispívá, že jako se čte o Libuši, paní země, že muže sobě neznámého pozvala za svého chotě, tak všickni známe, že panna Eliška, dcera krále Václava a dědička království, cizozemce sobě v manželský sňatek přidružila. Za času jejich, jak zřejmě spatřujeme, do té míry poklesl stav království Českého a řád obecný tak se proměnil, že třeba jest, až Bůh bude chtíti, aby takřka celý od počátku

---

[3]) Sv. Ondřeje jest 30. listopadu, kdy toho roku opravdu bylo zatmění slunce; také zatmění měsíce bylo 15. pros.

[4]) Dne 6. ledna 1332.

[5]) Zdá se býti ohlasem kroniky Kosmovy I, 4.

[6]) Podkomoří Oldřich Pluh z Rabštejna mladší byl hejtmanem zemským od prosince 1331.

1332 byl obnoven. Myslíš, že [to] uvidím? Myslíš, že [to] dočkám? Ponechám to Hospodinu, Bohu svému. Věřím, že vidím dobra Hospodinova na zemi živoucích, protože zde nemáme na zemi mroucích stálého místa.

Pomíjející, nestálý je stav světa, protože málo cenný.
Aniž místa jest míru, protože se zde žije v temnotách
A jako v bludu. Pročež abychom ve cti
Vždy žili, žízněme po vlasti nebeské.
Tam mír bezpečný, nic [jiného] tam leč čisté radosti.
Ty nám uděl, Kriste dobrotivý, a zažeň smutky.

Kapitola XXX.

Rok Páně 1332. O bojích mezi Čechy a Rakušany.

Léta Páně 1332 pro vzdálení krále Jana z království a pro spor onen, který trvá proti Rakušanům a Uhrům, veliké znepokojení pobuřuje skoro celé Čechy a Moravu. Povstává národ proti národu, rytíř proti rytíři, šlechtic proti šlechtici, Čech bouří se proti Uhrovi a Rakušanovi, a z toho obyvatelé těchto zemí nemají míru. Slýchati často o srážkách na hranicích zemských, a slavným vyhlašováním se povídá: Ten se stal vítězem, ten přemoženým. V těchto dnech Jindrich z Lipé byl hejtmanem v městě Lávě, jenž, když mnoho nesnází Rakušanům statečně způsobil, od nich s bratrem
Mart. 11. svým Janem a s několika muži urozenými skrze Rakušany zajat, kdež Beneš z Wartmberka, pán mocný, zabit a v klášteře Hradištském v měsíci březnu pochován.[1] Za osvobození řečených zajatců král Český musil Rakušanům mnoho dáti a vzdáti se některých hradů. Posléze, když takovéto války šlechticové obou stran si znechutili, někteří urození mužové království Českého, nabyvše k tomu svolení krále Jana, do Vídně k Albrechtovi a Ottovi, vévodům Rakouským, přišli a mezi králem Janem a pannou Eliškou, dcerou krále Fridricha a vévody Rakouského, sňatek manželský ústně smluvili, jestliže

---

[1]) Jindřich z Lipé byl zajat u Mailberka dne 11. března (FRB. IV, 3.3, pozn. 1).

však stolice apoštolská k této smlouvě udělí dispens.[2]) Neboť 1332
tato dívka s Eliškou, dřívější zemřelou královou Českou, ve (Jul. 13.)
třetím stupni příbuzenství byla spojena.

Jakkoli tyto války ukrotila krásná dívka,
Když zasnoubena a přidružena byla králi,
Sladkými slovy, však posud v trávě skrývá se had.[3])
Svátek Martinův, o který měli býti oba
Spolu na loži a všecka pochybnost odstraněna,
Již přešel, ale neslyším posud, že by se co bylo stalo.
Všecka země zví, až toto spojení nastane.

Tehdy řečení vévodové Rakouští nebyli zkráceni tímto jednáním, protože nabyli nazpět Lávy, Eggenberka a Vitoraze s některými jinými městečky a tvrzemi, jichž po dlouhou dobu postrádali.

O různici vévodů Bavorských.

V téže době po slavnosti Velikonoční[4]) Ludvík Bavor, od obecného lidu císařem nazývaný, v nenávisti maje Jindřicha, vévodu Bavorského, pro tchána jeho Jana, krále Českého, popuzuje proti němu oba vévody, bratra Ottu a strýce Jindřicha, je odlučuje od něho a mezi nimi působí různici a válku.
Těmto dvěma vévodům, Ottovi a Jindřichovi, poskytl pomoci Jul.
a s nimi po dva měsíce obléhal Straubing s devíti sty těžko- |
oděnců. Což slyše Jan, král Český, chtěje svého zetě z tako- Aug.
vého obléhání a útokův osvoboditi, s Balduinem, strýcem svým, arcibiskupem Trevírským, od Rýna do Norimberka přišel[5]) a Ludvíka se zetěm a zetě s bratrem a strýcem smířil. A tam
Ludvík s Janem, králem Českým, u přítomnosti arcibiskupa 23—24
Trevírského přátelství obnovil a syna svého s dcerou krále

[2]) Listina o uzavření míru a sňatku ze dne 13. července 1332 (Reg III, č. 1914), ale dispense papežské dosaženo nebylo.

[3]) Podle Vergilia, Ekl. III, 93.

[4]) Velikonoce t. r. byly dne 19. dubna, ale obležení Štrubina začalo až v červenci a potrvalo do 20. srpna; srovn. Weech 40.

[5]) Jan byl v Norimberce od 10. (nebo určitě 19.) srpna (Reg. III, č. 1926, 1930, 1931) a s ním zároveň Balduin (námitky Weechovy str. 41, pozn. 168, nezdají se býti správny); smlouva s Ludvíkem učiněna 23. a 24. srpna (tamže č. 1933, 1934); dohodnutí o smír vévod Bavorských datováno 4. září v Pasově (tamže č. 1940).

1330 Českého šťastně manželsky spojil a zasnoubil; tam také Ludvíkovi slíbil Jan, král Český, že též za něho u pana papeže Jana chce věrně a ochotně se přičiňovati o smíření.

Kapitola XXXI.

O příchodu králově do Prahy.

Král Jan pak z Norimberka[1]) odcházeje, dceru svou, vévodkyni Markétu, navštíviv v Landshutě s Albrechtem a Ottou,
sep. 4. vévody Rakouskými, přátelský hovor měl v Pasově[2]). To vykonav, kroky obrátil do Čech a o vigilii Narození Blahosla-
sep. 7. vené Panny[3]) přijel do Prahy. Příchod jeho pro nikoho se nestal neúplodným, ale pro nově vynalezené vydírání [peněz] pohoršen byl veškeren lid. Klášteru Zbraslavskému všecky statky okolo Landsberka k žalu mnohých šlechticů násilím odňal a svěřil je Jindřichovi z Redenina, muži ničemnému. Konvent Zbraslavský nucen je lkáti a snášeti nedostatek, protože darmo to utrpěl od krále, od něhož právem nabýti měl
sep. 14. útěchy. Osm pak toliko dní tento král zůstal v Praze[4]) a devátého dne do Francie na rychlo k rytířskému cvičení, jež
říj. 1. obecně sluje turnaj, jež v Paříži v den svatého Remigia[5]) se mělo konati, se odebral. Příčinou pak řečeného turnaje a slavnostní schůze mnohých a velikých knížat bylo, že král Francouzský Filip syna svého prvorozeného Jana, s nímž toho
srp. 6. roku v den svatého Sixta[6]) oddána byla Jitka, dcera krále Českého, opásati chtěl pásem rytířským, a proto uspořádána byla nádherná slavnost. Řečená Jitka, druhorozená dcera krále Českého Jana, měla již dosti podivné osudy životní[7]). Nejprve zadána ještě v útlém věku synovi Lokytka, krále Krakovského, potom jednorozenému [synovi] Fridricha, markraběte Míšenského,

---

1) Podle listin byl Jan v Norimberce do 26. srpna (Reg. III, č. 1650—1656).

2) V Pasově byl Jan 4. září (srovn. předešlou kapitolu, pozn. 8.)

3) Dne 7. září.

4) Podle listin byl Jan v Praze alespoň do 14. září.

5) Dne 1. října.

6) Dne 6. srpna.

7) Srovn. ovšem kn. II, kap. 11, 12, 17 a 30.

v jehož domě skoro rok zůstávala, ale jako panna, potom synovi hraběte Barského, pak prvorozenému [synovi] Ludvíka Bavorského, potom Ottovi, vévodovi Rakouskému, svému příbuznému, v rozličných dobách byla ne bez důvodných příčin zaslíbena. Ale milost Boží určila jinak, jak viděti, ježto nyní se synem velikého krále manželsky i tělesně jsouc spojena, jest královou Francouzskou. 1332

Kapitola XXXII.

Jak Jan, král Český, navštívil papeže.

Po dokonané slavnosti v Paříži se zetěm a s dcerou Jan, král Český, rychle v Avignoně papeže Jana osobně navštěvuje a tam, jak se myslí, nové věci strojí. O tom poslán mně byl takovýto list:

Nejmilejšímu otci a ctihodnému pánu, panu Petrovi, opatu na Zbraslavi, bratr Jindřich řečený, notář, syn jeho, poslušnost a úctu synovskou. Otcovským láskám vašim vědomo budiž tímto spisem, že slavný kníže pan Jan, král Český, o vigilii svatého Martina[1]) přijev do Avignona od pána našeho Nov. 10.
přesvatého, papeže Jana, a ode všech kardinálů co nejuctivěji byl přivítán. Veliká většina kardinálů vyšla mu vstříc na pět mil a do Avignona jej s plesáním přivedla. Zůstal při dvoře papežském patnácte dní, v kteréž době s panem papežem skoro všecky své záležitosti po své vůli projednal. Jež vyjednav o vigilii Nov. 24.
svaté Kateřiny[2]) se chystal na odjezd. Zůstávaje pak tam vydal při dvoře deset tisíc zlatých; jehož odjíždějícího kardinálové na jednu míli ode dvora s největší nádherou provodili. Jel jsem pak já s ním po dva dni po hradech a vsech, kde se mnou král velmi mnoho mluvil. I poslal mne král v předůležitých a velmi tajných záležitostech k biskupům Kostnickému a Tridentskému[3]) a k vévodovi Korutanskému a k některým jiným knížatům, o kterémž poslání musím rychle pracovati. Žádaje

---

[1]) Dne 10. listopadu.

[2]) Dne 24. listopadu.

[3]) Biskupem Kostnickým byl tenkráte Rodulf de Montfort (1322 až 1334), Tridentským dotud Jindřich, někdy opat ve Villersu (1310 až 1336), o němž již v dřívějších partiích kroniky byly zmínky.

1332 otcovské vaší dobrotivosti, abyste se na mne nehoršili proto, že tak dlouhé prodlení jsem učinil při kurii a že jsem se nyní podjal těchto poselstev královských, protože to, ví Bůh, činím pro dobro: jako novinku pak oznamuji, že pán náš král Český pracoval o smíření mezi panem papežem a Bavorem, ale záležitosti této úplně nedokonal. Mimo to pan papež, jak se vykládá, udělí dispens k vykonání manželství mezi králem Českým a dcerou vévody Rakouského, mimo to mezi synem Bavorovým a dcerou krále Českého. Vězte také, že král Český odcházeje z Avignona k tomu se chystal, že hned chce sám vtrhnouti do krajin Lombardských s vojskem a navštíviti syna svého Václava v nesnázích postaveného. Otec nebeský dej vám, otče dobrý, abyste byl zdráv a dobře žil. Mne, syna svého, neračte vylučovati ze svých modliteb. Dáno v Avignoně
Nov. 28. třetího dne po svátku svaté Kateřiny.[4])

O vítězství Karla, královice Českého.

Nov. 25. Téhož roku okolo svátku svatého Ondřeje[5]) Václav, přezvaný Karel, prvorozený syn Jana, krále Českého, v městech Lombardských hejtmanem byv ustanoven od otce, nad svými nepřáteli, totiž Canem a jeho spojenci, v otevřeném boji velmi slavného vítězství dobyl, velmi mnohé pobil a velmi mnohé zajal, jakož mně pověděli, kdož při těch bojích byli přítomni a svýma očima je spatřili. Ti mnoho vypravují o velkodušnosti tohoto jinocha, protože sám nikterak nechtěl býti vzdálen od těchto bojů, ale býti přítomen. Opásán byv tam mezi bitevními šiky rytířským pasem, bojoval nikoli duchem chlapeckým, ale mužným. Svržen byv se dvou koní, něco málo na rameni byl poraněn; sám zvítězil, pole obdržel, část nepřátel pobil, a část dala se na útěk. Ale dříve než pověst o tomto vítězství synově dostala se k otci, otec již vojsko z různých krajin Francie a Německa byl shromáždil, s nímž připraven
Dec. 24. byl syna v Lombardii navštíviti. O vigilii pak Narození Kri-

[4]) Dne 28. listopadu.

[5]) Sv. Ondreje jest 30. listopadu, ale bitva u San Felice, o které kronika zde vypravuje, svedena byla v den sv. Kateřiny dne 25. listopadu, jak svědčí Karel ve svém životopise (FRB. III, str. 343).

stova[6]) týž Jan, král Český, vyjel z Paříže od krále Francouzského, k němuž byl z Avignona odcházeje přišel, a brzo odcházel chtěje se odebrati k synovi. Při tom všem byl bratr Mikuláš, milený syn můj, a mně to pořadem vypravoval. 1332

Kapitola XXXIII.

Rok Páně 1333. O smrti Lokytka, krále Polského, a jiných věcech.

Léta Páně 1333 v měsíci březnu neposlední následovník 1333
Martův mravy bojovnými, pan Lokytek, král Polský a Kra- Mart.
kovský, sestárlý ve mnohých dnech, vydal se na cestu všeho těla. O činech a bojích tohoto knížete velmi mnoho jest zaznamenáno svrchu na svých místech. Po něm na království nastoupil Jaromír,[1]) syn jeho, jenž pojal manželsky za choť dceru krále Litevského, pohana. Tu tento muž její vyučil ve víře a způsobil, že byla pokřtěna a stala se křesťankou. Po smrti pak řečeného krále syn počíná mocně kralovati a k tomu milost stolice apoštolské a papeže Jana, jakož i přátelství Karla, krále Uherského, velkou mu jest podporou. Neboť tento mladý král, ubíraje se po stopách otcových daň, dříve odpíranou stolici apoštolské, totiž peníz svatého Petra, rád platí, a král Uherský sestru jeho[2]) za řádnou choť si přidružil.

Téhož roku v den svatého Řehoře[3]) Jan, král Český, dě- Mart. 12.
dinu naši okolo Landsberka ležící nám vrátil, již dříve okolo (1332
svátku svatého Michala[4]) násilím nám byl dal odníti; neboť Sept. 29.)
hrad v Landsberku mocně jsme drželi s těžkým nákladem, jakkoli všech okolních dědin jsme postrádali.

---

[6]) Dne 24. prosince 1332; 26. února 1333 byl již v Parmě.

XXXIII. [1]) Jmenoval se Kazimír; choť jeho byla Aldona (Anna), dcera knížete litevského Gedymina.

[2]) Jménem Alžběta, která arci provdána za Karla Roberta již před smrtí Lokýtkovou.

[3]) Dne 12. března 1333.

[4]) 29. září 1332.

1333 Téhož roku dne 14. května[3]) o hodině večerní nastalo za-
Maj 14. tmění slunce, po němž následovalo převeliké sucho a hubenost letního osení, jakož i úbytek vína.

Kapitola XXXIV.

O činech Jana, krále Českého, v Lombardii spolu s jinými věcmi.

Tento rok skoro celý Jan, král Český, se synem svým prvorozeným Václavem zůstával v krajinách Lombardských, kdežto s legátem stolice apoštolské, jenž mešká v Bononii, proti Canům Veronským a proti některým Ghibellinům mnoho bojů svedl a ve většině byl vítězem. Nikdo přicházeje z Lombardska plně vypravovati nestačí, jaké podivuhodné věci Jan, král Český, tam koná. Pánové však království Českého pro dlouhou nepřítomnost krále svého větší si moc v bohatství a v lidech osvojují, uchvacujíce pro sebe všecko, totiž tvrze a hrady. Aniž jest již mimo několik málo měst nějaká tvrz nebo hrad v království Českém, jež by Jan, král Český, měl ve své moci.[1]) Neboť od krále tohoto vše bylo buď zastaveno na závazek jménem úmluvy nebo rozvlečeno; mimo to následkem nepřítomnosti královy mír v království upadá a moc zákona.

Bez svého krále království stojí jako bez zákona
A jako bezhlavé; tak bují všeko zlo,
Království Římské trvá posud ve sporu, pověstným
Stává se nadarmo; co prospěšného mu rada
Ludvíkova poví, když velikými jsou nepřáteli
Otec náš papež a Bavor? To i nás děsí
A znepokojuje příliš, že spor při těchto prvních
Osobách trvá; věz, že božský dar
To bude, až Ludvík se stane přítelem papežovým.
To brzo učiň, Kriste, zažena vše smutné.

---

[3]) Zatmění slunce bylo t. r. dne 14. května skutečně.

[1]) Podobně líčí poměry v Čechách také Karel IV. ve své autobiografii; srovn. FRB. III. str. 348 n.

Téhož roku v měsíci září s velikou prací a nákladem dokončen jest vodovod s olověnými rourami na Zbraslavi: voda Sept. pak přivedena ze tří pramenů sebraná až ku lavatoři, kde vychází; celkem má od prvního pramene na délku dva tisíce a šest set loket Pražské míry. Olova dvě stě centů, cínu pak deset při tom díle jest spotřebováno. Obnos vynaložených peněz na to dílo sto šedesát kop grošů Pražských a dvacet kop na lavatoř jest vynaloženo s pomocí Boží, jenž požehnán jest na věky. Amen.

Skonává se druhá část kroniky Zbraslavské, jež končí se léta Páně tisícího třístého třicátého třetího a zahrnuje v sobě události desíti [a sedmi] let.

Kniha třetí.

Počíná se předmluva třetí části kroniky Zbraslavské.

Spoléhaje na přispění moci Boží, nikoli na mocnost svých sil, dokončiv již dvě části kroniky Zbraslavské, počínám třetí část tohoto díla, vypisovati chtěje časy a rozličné příhody časové, nejsa však bezpečen, budu-li dne zítřejšího žíti. To ponechávám tobě, Hospodine, protože časy mé v ruce tvé, a ty položil jsi lhůtu, kterou překonati nebude moci nižádné stvoření. Dáš-li ty život a milost, cokoli zde a jinak ode mne bude spatřeno a uslyšeno a přezvěděno, i co dovolíš, aby mně známo bylo, abys zveleben byl ve skutcích svých, jak mne poučíš, tak budu psáti, tobě však samému k slávě a čtoucím i slyšícím ku poučení; neboť cokoli na celém okrsku zemském se děje, to vše prozřetelnost tvá spravuje a řídí. Pročež z toho, co se stává zřejmým, mysli tebe se báti, tebe milovati a k tobě se více povznášeti mohou. Pročež o novém králi Českém nový letopis počnu, žádaje na tobě, jenž jsi král králův a pán panujících, abys ruku i ducha i život můj řídil a mně sám sebe konečně udělil za odměnu.

Skonává se předmluva, počínají kapitoly.

Kapitola 1.

O návratu Karla, dědice království Českého. Rok Páně 1333. 1333

Léta vtělení Páně 1333 dne 30. října, to jest dva dni Oct. 30.
přede Všemi svatými, Karel, jenž i Václav [slove], prvorozený syn Jana, krále Českého, a zákonitý dědic království, v sedmnáctém roce věku svého, ubíraje se přes klášter Zbraslavský a navštíviv hrob matčin, do Prahy, hlavního města království, s hojným množstvím šlechticů vešel, ani mu všickni vstříc vyšli a se radovali. Tento zajisté dědic, v Praze se narodiv,

1333 na hradě Křivoklátě po sedm let byl vychováván, jako chlapec sedmiletý z království Českého ku Karlovi, králi Francouzskému, svému příbuznému, byl doveden, jímž jméno jeho Václav, jež byl na křtu obdržel, proměněno a při svátosti biřmování ku podobnosti krále Francouzského nazván Karlem. Proč však tento dědic po tak dlouhou dobu, totiž deset let, mimo království své zůstával, tato byla příčina, jak se obecně praví. Bál se zajisté král Jan, otec jeho, aby tohoto jinocha šlechtici neuchvátili a na porok jemu neučinili si králem: myslím však, že proto tento jinoch dobrého nadání řízením Božím poslán byl do Francie, aby se tam naučil míti moudrost a život spořádaný; neboť to na něm nyní ze zkušenosti poznáváme [my], kteřiž ho vidíme dosti bedlivého, pokud lze při neveliké míře věku jeho, a ozdobena dobrými mravy. Čtyři on zná jazyky, francouzský, lombardský, německý a latinský;[1]) v těch jazycích dovede psáti, čísti a rozuměti a umí se velmi dobře vyjádřiti. Tento tedy jinoch slavný do svého království dědičného, jež postupem rodu matčina jest jeho vlastní, když se byl vrátil, nalezl království toto příliš zmateno a rozděleno a povinné správy zbaveno.[2]) A nebylo nižádného hradu královského, jenž by nebyl králem Janem, otcem jeho, některému šlechtici dán v zástavu; ale i města, vsi a dvorce a lesy skoro všecky byly tehdy závazkem zástavy nebo svěřením zastaveny. Zůstával pak v Praze ve Větším městě v domě matky své[3]) skoro dva měsíce, odtud se přestěhoval na hrad Pražský, v němž až podnes s dvorem svým mešká. Jal se hned tam zbořené budovy královské, jež dříve před třiceti léty ohněm spáleny byly a spuštěny ležely, opět stavěti a zřizovati a kryté příbytky, jak se čte o králích Israelských, s výsledkem a horlivou snahou obnovovati; a nejen zde, ale i v Hradci a jinde následkem jeho ustanovení děje se totéž. Dědicem zajisté jest a o prospěchy dědictví svého usilovati počíná jinoch tento, pokud může; na rozkaz pak otce jeho

[1]) Totéž praví také Karel ve své autobiografii (FRB. III, str. 348), dodávaje, že česky mluviti zapomněl, ale za nedlouho se naučil, tak že mluvil jako každý jiný Čech.

[2]) Podobně líčí své dojmy Karel na uved. m. 348.

[3]) Byl to asi dům, zvaný nyní u Štupartu, blíže sv. Jakuba, čp. 647-I (srovn. Tomek I², str. 560).

Jana, krále Českého, sbírka královská, jež slove berně, obecně 1333
po království se vybírá, jejímž prostředkem nějaká část království, jež byla zastavena šlechticům, od tohoto jinocha se osvobozuje. Hrady Křivoklát a Loket zastavené k sobě potáhnuv osvobodil; Hradec, Mýto s některými jinými městy jak v Čechách, tak na Moravě pány království obsazené sobě podrobiti se chystá.[4]) Otec pak tohoto jinocha, protože pro sebe jméno a název krále chtěl podržeti a nechtěl býti nazýván starým králem, markrabství Moravské synovi odevzdal a nařídil i poručil, aby ode všech nazýván byl markrabím, a tak tento jinoch počal odtud slouti markrabím Moravským.

Karel (Drahotín) aby drahý byl všem a duchem znalý
V dobrém, aby vzrůstal, aby ve ctnosti sestárl,
Aby dobře uměl říditi království, právo podporovati
A činiti mír, všecky nepřátele odstraniti,
Ó Bože, to uděl, učiň tak, by čestná byla i jeho
Pověst i život jeho velikými ctnostmi ozdoben.

Řečený tedy markrabí Karel vší snahou, jakou dovede, usiluje, aby mír v jeho panství byl zjednán, brzy zajisté města i městečka Česká, brzy Moravská, brzy Polská navštěvuje a stav jejich dle sil v lepší uvádí a opravuje. Neméně sám shromažďuje peníze, kdekoli může, aby měl pro sebe, a nejvíce aby otci svému, jenž mnoho potřebuje na každodenní války, většinu odeslal. Neboť otec jeho Jan, král Český, roku a doby svrchu v druhé části naznačené,[5]) hned jakmile se synem svým Karlem vyšel z krajin Lombardských, vévodu Brabantského pro vévodství v Limburce s četným vojskem nepřátelsky napadl a naň doráží. Mezi ně Filip, král Francouzský, jako prostředník se vložil a příměří na čas zjednal.[6])

---

[4]) Vše to vypravuje také Karel (na uved. m. str. 349), vypočítávaje také hrady, jež ze zástavy vyplatil. Srovn. k celé partii o Karlovi také Kalousek, Karel IV., otec vlasti, v Praze 1879; Werunsky, Gesch. K. Karel IV.

[5]) Kronikář se mýlí, v druhé knize jeho kroniky není o době odchodu Janova z Italie řečeno nic. Snad měl nějaké poznámky, které do kroniky pojmouti chtěl, ale potom opominul; srovn. úvod.

[6]) Srovn. život Karlův ve FRB. III, str. 348; Schötter, Johann von Luxemburg, II, str. 76 n.

1333 Téhož roku v měsíci květnu pan Oldřich, opat v Sedlci,
Mai. mrtvicí na levé straně byv raněn, ustoupil od správy, po němž
Oct. pan Ortvin, správce sklepa, následoval v úřadě opatském. V té
době téhož roku v měsíci říjnu pro veliké dluhy dříve učiněné, totiž pět tisíc hřiven, konvent Sedlecký po různých klášteřích se rozptýlil.

Kapitola II.

O smrti Jindřicha, biskupa Olomouckého, a o zvolení pana Jana, probošta Vyšehradského, a o příchodu králové Blauky. Rok Páně 1334.

Dec. 27. Léta Páně 1334, dne 27. prosince, to jest v den svatého
Jana evangelisty,[1]) pan Hynek, z milosti Boží a stolice apoštolské biskup Olomoucký, muž urozený rodem, řečený z Dubé, v Praze zemřel a ve velkém kostele Pražském pochován. Ten protože měl časté nemoci, na Moravě zůstávati pro neobvyklé podnebí se obával, pročež častěji bydlel v Čechách.
1334 Po něm pan Jan, probošt Vyšehradský,[2]) kancléř království
Českého, nemanželský syn slavného pana Václava, krále Českého a Polského, zakladatele Zbraslavě, řádně v kostele Olomouckém zvolen a od pana Matyáše, arcibiskupa Mohučského, potvrzen. O volbu takovou a povýšení svého strýce Karel, markrabí Moravský, usiloval s Mikulášem, vévodou Opavským, v dobrém úmyslu.[3]) Tento zvolen a potvrzen byv téhož roku o suchých dnech, ve kterých se zpívá Láska Boží
Mai. 21. [Caritas Dei],[4]) v chrámě Vyšehradském na jáhna byl vysvěcen;
bylť dříve při kurii Římské papežem Janem XXII. posvěcen za podjáhna; před očima tohoto papeže tento zvolený nalezl milost, což mezi jinými dobrodiními papežskými dosti

[1]) Dne 27. prosince 1333. Podle jiných (ale méně spolehlivých zprav zemřel biskup Hynek dne 29. prosince. O jeho zvolení srovn. svrchu II, 19.

[2]) Týž, o němž děje se zmínka v kn. II., kap. 11.

[3]) Provise papežská o tom ze 10. dubna 1331; srovn. Reg. IV, č. 29, 30.

[4]) Tímto označením míní se obyčejně sobota před sv. Trojicí, což by bylo 21. května 1334.

vyniklo, protože mu kostel v Malíně u Kutné Hory, ke klášteru Sedleckému náležející, mocí stolice apoštolské sám papež Jan k užívání svěřil,[5]) kterýžto kostel tento zvolený až podnes drží a v moci má na způsob kommendy, bez ohledu na zvolení své při kostele Olomouckém. Tohoto roku dne 12. června v neděli, v dobu večerní paní Blanka, choť Karla, dědice království Českého, markrabí Moravského, přicházejíc z Francie od kněžstva, jakož i ode všeho lidu v Praze slavně a velikolepě jest uvítána, jejíž obydlí na [ten] čas bylo na hradě Pražském. Tato již svrchu řečená paní Blanka před desíti léty jako útlá dívka s řečeným Karlem byvši spojena, brzo zajisté v Lucemburku, brzo opět ve Francii v domě otcovském zůstávala až do těchto časů již svrchu dotčených. Jest pak tato paní Blanka nynějšího krále Francouzského Filipa sestra; ze dvou však matek tento král Filip a Blanka se zrodili, ale oba zplozeni od jednoho otce, totiž Karla, kterýžto Karel,[6]) otec jejich, totiž Filipův a Blančin, byl vlastním bratrem zákonitým Filipa, někdy velkého krále. Toť jest onen velmi mocný Filip, jehož tři synové, králové Francouzští, jakož svrchu podotčeno jest, zemřeli bez mužských dědiců.[7]) A následkem toho na Filipa svrchu řečeného jako na nejbližšího příbuzného z rodu královského vzešlého království Francouzské spadlo. Tohoto tedy Filipa, krále Francouzského, sestra do Čech jest přivedena, aby s Karlem, svým ženichem, kralovala a vládla svým časem jako králová. Tvářností zajisté a krásou svou tato v očích všech se zalíbila, a doufám, že ctnostmi více se zalíbí; šat ženský podle obyčeje svého národa s sebou přinesla a výpravu dle stavu hodnosti své, jíž dům královský vyžaduje, nemalou přivezla. Za velikou obtíž pokládáme, že ona mluví jen jazykem Francouzským; choť sám rozumí jí a miluje ji, protože s ní ve Francii dlouho zůstával. Raduje pak se choť z choti a v Praze slavnost v rozkoších a radovánkách po několik dní činí velikou. 1334 Jun. 12.

[5]) Kostel v Malíně propůjčen byl Janovi ještě jako proboštu Vyšehradskému od papeže Jana XXII. dne 30. dubna 1333 (Reg. III, č. 2002).

[6]) Karel z Valois.

[7]) Srovn. svrchu kn. II., kap. 20.

1334 Ó Bože, věčný králi, i ty, Kriste svrchovaný,
Nyní pohledni na tyto a jednej s nimi otcovsky.
Buď jejich ochráncem, vůdcem, strážcem a ředitelem,
Aby vedením tvým zároveň tak stáli v hodnosti,
Aby mohli přinésti zemi mír a prospěchy,
Neboť nyní království příliš je pokleslé a zhanobené.

Družina však skoro všecka, jež z Francie a z hrabství Lucemburského s touto Blankou do Čech byla přišla, po uplynutí jednoho měsíce nákladem dvou tisíc kop v den svaté
Jul. 13. Markéty[6]) do zemí svých nazpět poslána, a družina jiná z Čech šlechtici zemskými téže paní přidělena. Aby však s lidmi přívětivěji mohla obcovati, počíná se učiti jazyku Německému a více se v něm cvičívá nežli v jazyku Českém; neboť skoro ve všech městech království a před králem obyčejnější jest užívání jazyka Německého nežli Českého v této době.

Kapitola III.

O sporu mnichův a kněží.

Téhož roku věc jakási, jež dříve takřka předpovídána byvši posluchače často děsila, v Praze na pohoršení mnohých se přihodila a stala, při níž jsem já tehdy byl přítomen, ji viděl a želel. Neboť o vigilii svatého Jakuba apoštola,[1]) jež tehdy byla v neděli, všickni faráři a správci farních kostelů jednomyslně svolavše všecky své farníky, aby do kostela svaté Marie na Louži a svatého Mikuláše na Kurném trhu[2]) v jedno se sešli, sami proti Kazatelům, Minoritům a Augustiánům jali se lidu veřejně ukazovati listy papežské, jež kněžstvo na dvoře Římském bylo obdrželo, o čtvrtině skrze papeže Bonifáce nařízené,[3]) a že tito bratři z řádu žebravých často o to

---

[6]) Dne 13. července.

[1]) Dne 24. července, kterýžto den r. 1331 opravdu připadl na neděli.

[2]) Kostel Panny Marie na Louži stával na nynějším Marianském náměstí (blízko domu čp. 102—I., nedávno zbořeného) a byl již začátkem 19. stol. zbořen k rozšíření ulice; srovn. Tomek II[2], str. 193; kostel sv. Mikuláše na Kurném trhu jest nynější ruský kostel.

[3]) Vměšování mnichů žebravých do výkonů farního duchovenstva dávalo podnět k četným rozmiškám (srovn. již svrchu II, 13). To po-

soudci od stolice apoštolské určenými upomenuti byvše, na 1334
tom nechtějí přestávati, ale spíše odporují svéhlavě a drze. A proto oni kněží, kteří k tomu byli určeni, vysokým hlasem jali se, zhasivše svíce a udeřivše ve zvony,[4]) tyto bratry žebravé z moci stolice apoštolské vylučovati z církve, co nejpřísněji nařizujíce všem, že takových se mají ve všem pod trestem vyobcování z církve vystříhati; naproti tomu tito bratří žebraví, protože předvídali, že tato záležitost na ně přijde, opatřili se ukrytými zbraněmi, přáteli a množstvím lidu, a četní z nich přicházejíce do chrámů, v nichž byli vylučováni z církve, s prudkostí se sběhli, před veškerým lidem vysokým hlasem volajíce a řkouce: Ó vy bídáci, nikoli kněží, ale svatokrádci, zabíječi duší, klamatelé lidí, co děláte? proč proti nám své nálezy prohlašujete? Vy sami jste vyloučeni z církve, jsouce cizoložníky, hráči, opilci, ve všecky zločiny zapleteni, my spravedliví, vy nespravedliví, my světlo přinášíme všem, vy ve tmách chodíte, jako slepí vůdcové do jámy prosté lidi zavádějíce. A někteří z těchto žebravých [mnichů] odvážně středem lidu přibíhali, aby ty, kteří nálezy pronášeli, chytili a zranili a odňali jim listy, jež čtli. Následkem takového nenáležitého lání tito mniši a kněží se srazili vespolek; nastal veliký hluk v lidu, podporujícím jednak mnichy, jednak kněze slovy a ranami. Někteří nešlechetně bijí pěstí, jiní přinášeli kamení, aby na ně házeli, jiní tasí nože, jiní s meči a kyji přibíhají jako na lotry. Bylo tu viděti některé bekyně a beghardy a měšťany, jak podporují bratří, tam zase povzbuzují ženy kněze světské. Tu zjevují se z mnohých srdcí myšlenky, tu na bratra se doráží, jiný udeřen, jiný zraněn; tam kněze vlekou, bijí,

hnulo papeže Bonifáce VIII. k rozkazu (který potom od Klimenta V. na koncilu Viennském obnoven), dle něhož sice mnichové žebraví obdrželi právo konati bohoslužby farářům přikázané, ale tak, aby nevznikla kollise s bohoslužbami v kostele farním. Vedle jiného přiznáno mnichům také právo pohřbívati laiky, kteří by si toho přáli, při svých kostelích, měli však čtvrtinu důchodu odtud vzniklého odváděti příslušným farářům. To jest ona čtvrtina, o které kronikář mluví. Že ovšem ani tím rozmíšky duchovenstva světského nepřestaly (naopak velmi dlouho se protáhly) toho máme hojné důkazů, z nichž jeden, dosti drastický, předvádí kronikář; srovn. Hergenröther KG. II³, str. 783.

[4]) Obvyklé obřady při ohlašování klatby.

1334 a jiný krví zbrocen. Bouří se mladík proti starci, povstává lid proti lidu, a pro všecky nastává tak veliké pohoršení, že podle evangelia zdá se to býti počátkem zla. Mnohé bylo viděti, jak pleš zakrývali na hlavě a vycházeli z chrámu, aby se ukryli před palčivostí tak veliké zuřivosti a aby s prvomučedníkem Štěpánem proti své vůli nebyli zasypáni kamením. Neboť neviděli nebes otevřených, oči své zajisté ustanovili skloniti k zemi mnohem spíše, aby zachovali život, než aby hleděli do nebe. Posléze po chvíli dlouhého zápasu ti a oni, totiž mniši a kněží a veškeři lidé, zmateni jsouce na mysli, strnulí podivením vraceli se na svá místa každý; kde se sešli dva nebo tři, o ničem jiném nemluvili, leč o boji kněžstva, jejž spatřili. Povstávají posléze každého dne nedělního bratří proti kněžím, kněží proti bratřím, pronášejíce nálezy vyloučení z církve. Někteří bratří dokládají se jakéhosi odvolání, které byli učinili na počátku, jímž se kněžím zakazuje žalovati. Tři řečení řádové se v té věci podporují a tak kněžím zároveň odporují a říkají: Ustanovení ono papežské netýká se řádu našich v Čechách, protože není týž užitek ani užívání pohřebních obřadů v království Českém, jaký bývá v krajinách Lombardských. Tento vespolný zápas
Dec. 6. trval až do svátku svatého Mikuláše,[1]) ale tehdy pomocí úmluvy tato pře vznesena jest na stolici apoštolskou. Zatím bratři řečení škodu a pohanu snášeli v jednotlivých městech, městečkách a vsech, neboť přemnozí nechtěli jim skýtati jak slov, tak ani almužen.

Pravím, že věc taková není dobrá, když tonsuru
Skrývá kněžstvo, aniž bude moci pravá býti láska
Těch bratří, jestliže někteří po stopách otců
Svatých nechtějí se ubírati, ale jako koně méně poddajní
Chodí povzneseni, kteří jsou do boje uchystáni
Slovy a skutky, o jakém v dobách uplynulých
Nebylo slýchati. Více to má platnost, aby vzorný
A zbožný byl život každého, kdož mnichem
A služebníkem Kristovým býti chce, protože pokoj bude jemu.

---

[1]) Dne 6. prosince. Výpověď rozhodčích, jimiž byli biskup Jan se strany kněží a Jindřich, probošt Litoměřický, se strany mnichů, datovanou dne 29. listopadu 1334, viz v Reg IV, č. 109.

Kapitola IV.

O neúrodě a rozličných příhodách v krajinách Francouzských. 1934

Téhož roku v měsíci květnu nesnesitelný mráz všecky vinice v krajinách Německých

Do té míry zkazil, že potom vinobraní bylo smutné.

V Burgundsku pak a ve Francii a v Champagni, kudy v době vinobraní jsem se ubíral,[1] spatřil jsem, že ne tak veliká škoda se stala. Jinou však ránu Bůh dopustil toho roku na tytéž země, protože nákaza umírání tehdy sklála přemnoho lidí. Neboť v Paříži ve třech měsících letních ve špitále královském, který leží před klášterem blahoslavené Panny při hlavním chrámě, což s žalem vypravuji, zemřelo šestnácte tisíc lidí a pochováno na hřbitově Mláďátek, když jsem zajisté v tomto špitále byl a duchem útrpným na to hleděl. V krátce tolik jich zemřelo, že sotva bylo tolik [těch], kteří by je zvedli a k hrobu donesli. Přece však viděl jsem některé věci ve Francii a v Paříži, jimiž se potěšila duše má; viděl jsem tam korunu trnovou, přeslavné ostatky v kapli královské chované, viděl jsem v Paříži největší moudrost tohoto světa, moc krále Filipa a Jana, syna jeho, ušlechtilost staré králové, i mladé paní Jitky, viděl jsem úctu knížat i rytířů, hojnost zřízené družiny, spravedlivost lidu, mír království; také svatého Diviše jsem navštívil, ze studně ve hrobce pod kůrem ležící v lásce Boží a svatého Diviše jsem pil a touto vodou místo veliké bolesti své, kterou jsem měl ve stehně, jsem potřel a brzo jsem byl uzdraven.

Ó šťastná země, jež má mír a žádné války,
Máš, Francie, nejvyšší moc, hojnost bohatství,
Nemáš násilnosti, ale moudrost a pokoj dní.
A začněte, Čechy, smutné výklady, povězte mně o sobě,
Jaká vaše sláva, jaké vaše radosti? Žíti vesele
Neumíte, neboť vám boje a mnoho nelibostí škodí.
Od vás milost, milé útěchy všecky odstupují,
Hle, časové vaši jsou nyní nejhorší, a co bude,
Nevím, ale vím, že [nyní] lidu žíti těžko.

---

[1]) Ke gener. kapitule; srovn. úvod (a níže kap. VIII. list Durandův).

1334 Téhož roku v Burgundsku u Dijona na hradě, kde se narodil svatý Bernard,[2]) spatřil jsem jakýsi zázrak, jenž nesmí býti zakryt mlčením. Do komory kamenné zajisté uvedl mne správce hradu, muž ctihodný, i spatřil jsem na místě narození svatého Bernarda nový oltář z mramoru a před oltářem viseti hořící lampu, a tři veliké nádoby plné vína státi v této komoře. Vykonav dříve modlitbu před oltářem, jal jsem se správce hradu tázati, proč na místě tak svatém dovoluje, aby stálo víno; jenž odpovídaje vece: Pro zázrak veliký, pane, to činím; i dí: Přiznávám se zajisté, že nikdy od starých dob v komoře této nestávalo víno z úcty k tomu oltáři starému, který prvotně tu stával; já však neprozřetelně, více dbaje svého prospěchu nežli svatosti místa, starý oltář jsem před šesti lety zbořil, nakladl jsem sem vína, ale nedošel jsem, ejhle, užitku, ale nebezpečenství: neboť nižádná nádoba zde postavená vína svého uchovati nemohla, ale víno vytékajíc jako by sítem do sucha vyteklo. Spatřiv tento zázrak před třemi roky znovu zřídil jsem tento oltář, jejž vidíte, a potom jsem zkoušel, budou-li po zřízení oltáře nádoby téci jako dříve; ale nestalo se to nikterak, neboť až podnes všecko víno sem postavené, bylo-li chatrné, se zlepšuje, a dobré mění se v lepší a bez odtoku neporušeno zustává.

Z těch nádob jsem se napil a velebil jsem
V duchu Boha nebeského, jenž tak zázraky věrnému
Bernardovi činí chválu; dříve sám vymítal
Z nádob nápoj, který pro něho nyní zachovávají všecek.

Na téže cestě duchem zbožnosti v Clairvaux téměř ku bráně nebeské jsem přišel, kde slavné a velikolepé skutky Boží jsem spatřil, z nichž jsem poznal, že tu hojnosti dobroty Boží více vylito; spatřil jsem náhrobky svatých Bernarda, biskupa Malachiáše[3]) a šesti mučedníků, pod třemi oltáři blízko sebe postavené; spatřil jsem hlavy svatého Bernarda

[2]) Sv. Bernard narodil se (r. 1090) ve Fontaines u Dijonu.

[3]) Sv. Malachiaš, irský světec, který má značné zásluhy o užší přivinutí Irska k zařízením Římské církve, zemřel cestou do Italie v Clairvaux, kde již před tím častěji pobýval, r. 1148. Jeho jméno stalo se zejména známo proroctvím jemu přičítaným o budoucích papežích od Celestina do konce světa, kteréžto proroctví však jest falsum odcházejícího 16. stol.

a Malachiáše a znamenité, neocenitelné ostatky; [4]) spatřil jsem 1334
místo obydlí a smrti svatého Bernarda; spatřil jsem kámen umývadla, na němž byla zobrazena úplně těla jeho podoba; [5]) spatřil jsem tam hroby tří kardinálův a čtyřiceti pěti biskupův a arcibiskupův, kteří skoro všickni byli svatého Bernarda synové, mniši totiž a klášterníci; spatřil jsem lože jeho a prostou úpravu tohoto lože; spatřil jsem, kde otec a matka a bratří jeho a první mniši, mužové velmi dokonalí, v Pánu odpočívají; spatřil jsem místo, kde napsán byl list za deště bez deště, [6]) spatřil jsem ještě přemnoho jiných věcí, jimiž duše má se těšila a duch se potěšil. Kéž by poslední věci mé staly se tomu podobny. To učiň, Hospodine, z milosti své a pro zásluhy svatého Bernarda i jiných svatých tam odpočívajících, ježto tvá dobrota jest nekonečná. Amen.

Jest Clairvaux místo slavné, jest jako pěšinka
K nebesům vedoucí; nade všecka jest jako zářící
Slunce plné paprsků, jako líbezný květ, tak kvete.
Ó kolik květů tento květ vydal, ó kolik vůně
Rozšířil po světě, hle, jak plane a planula
Pochodeň tak přejasná, nebo myslím, málokterý již je národ,
Jenž by ji neznal nebo na ní dobra nežádal.
Tomuto místu Bernard jako nard velmi planoucí
Nejprvé stál v čele, je obohacuje věcmi hojnými,
Símě ctnosti zde roztrušuje, odtud spásy
Vyrostlo ovoce, zahánějící radostmi žaly.

---

[4]) Srovn. o ostatcích a hrobech v Clairvaux Migne, Patrologia 185 str. 1661 n.

[5]) V Clairvaux ukazoval se kámen, na kterém mrtvola sv. Bernarda byla obmývána a do kterého postava světcova úplně se otiskla (srovn. Migne na uved. m. str. 1673 n.)

[6]) V životopise, přičítaném Vilémovi, opatu Remešskému (kn. I, kap. 11.), i také ve zlomcích, připisovaných Gaufridovi z Clairvaux, vypravuje se, že jednou sv. Bernard, chtěje diktovati v ústraní list svému synovci Robertovi, vyšel z kláštera se sekretářem svým Vilémem do přírody. Ale zatím co písař psal, strhl se liják; nicméně ve psaní pokračováno, a ač prý oděv obou úplně promokl, list přece zázračným působením sv. Bernarda zůstal úplně deštěm nedotčen; srovn. Migne 185, str. 254 n. a 526; list tento pro takový zázrak položen v listech Bernardových na první místo (Migne, sv. 182, str. 67 n.).

Kapitola V.

1334 O rozmluvě pana Balduina, arcibiskupa Trevírského, a pana opata Petra.

Oct Téhož roku v měsíci říjnu přišel jsem do Trevíru k nejdůstojnějšímu panu Balduinovi, arcibiskupu Trevírskému, jenž ze své dobrotivosti, nikoli pro mou hodnost, náležitě jakožto dříve známého mne přijav, přemnoho se mnou jednaje, mezi jiným takto řka vece: Vím, že mnozí mne proto odsuzují, že v ruce držím kostely Trevírský, Mohučský a Špírský a je spravuji. Ale pro mne jest nejmenší, kdybych rokem lidským byl odsouzen, neboť Hospodin jest, jenž mě soudí. Také pan papež, jejž takřka za Boha na zemi ctíme, mne soudí a přece úmysl a omluvu mou vyslechnouti odpírá. Bůh pak náš, který jest na nebesích, ví a rozumí vnitřním žádostem a úmyslu srdce mého; on ví, že nikoli ze ctižádosti, ale z čistého úmyslu mám péči o řečené kostely. Přílišné zajisté děly by se v těch krajinách bouře, kdyby řečených kostelů nekryla a neřídila ruka má. O tom slyšel jsem mnoho svědectví a viděl jsem, že všude byl klid a pokoj mnohý. Mnoho obohatil církev Mohučskou mnohými statky a na sto tisíc liber Hallských zaplativ dluhův od věřitelů ji osvobodil. Pravil mně také: Hle, strýc můj pan Jan, král Český, přijal od vévody Brabantského[1]) sto padesát tisíc královských zlatých peněz za to, že na něho pro vévodství v Limburce ani osobně, ani dědici svými nadále nemá naléhati, ale má úplně ustati ode všeho jednání. Tyto peníze zajisté přijal, aniž stačily na zaplacení dluhů, ale hned se rozprchají jako kouř mlhový.[2]) Tohoto krále ve všech oněch krajinách neustal jsem hledati, ale nikterak jsem ho, ježto vůkol všude létá s několika málo osobami, nemohl nalézti: slyšel jsem však tam od moudrých lidí, že se jim nelíbí tohoto krále tak časté honění a pobíhání. Všude vyhledává hry a cvičení rytířská, převeliká vy-

[1]) Jmenem Jana.

[2]) Prostrednictvím francouzským sjednán mír mezi králem Janem a jeho spojenci s jedné a vévodou Janem Brabantským s druhé strany. Král Jan měl dostati 50.000 liber, ale z peněz těchto opravdu veliká část připadla na dluhy jeho (srovn. Reg. IV, č. 77 (82), 75, 83, 84 a j.).

dání činí a zjednal si jméno, že jest nejstatečnějším rytířem. 1334
Kéž by znamenali tuto statečnost a odvahu naši Čechové, kteří neustávají denně páchati loupež a krádež; neboť poběhlíkův a bezbožníků země Česká nyní jest plna; vidíme některé z nich v zástupech zjevně a mocně vystupovati, jiné tajně jímati, své tvrze naplňovati výkupným, aniž dbají poslouchati poručení králova.

Jest zlý nyní stav, velmi byl by blažen onen
Muž, jenž za kamny mohl by žíti v pokoji.
Co učiní chuďas, když loupež se mu stane?
Rolník po venkově, ježto má veliké starosti,
Půjde žebrotou a v žebrotě zahyne
Na konec. Pozbudou-li měšťané majetku nebo člověk bohatý,
Stanou se žebráky, kdežto majetek uchvátí nepřátelé.
Dej mír, Hospodine, zpomoz naší zkáze.

Kapitola VI.

O smrti Otty, vévody Bavorského, a změně doby a o zahynutí pana Oldřicha.

Téhož roku v měsíci prosinci Otto mladší, vévoda Bavorský, bez dědiců v Mnichově zemřel,[1]) v Landshutě v klášteře Dec. 14.
jeptišek v hrobce otců svých pochován, a tak panství nad celým vévodstvím připadlo na staršího vévodu Jindřicha.

Tak kolo štěstěny se mění na způsob měsíce.

Téhož roku v letě sucho a horko přílišné, ale potom v zimě přemnoho sněhu s prudkou zimou následovalo.

Čas se mění, Bůh proto nikterak se nemění,
Jeden vévoda mře, hned jiný vévoda se nalezne.

Téhož roku z kostela Würzburského [2]) a z několika biskupství jiných, vyhrazených provisi stolice apoštolské, Ludvík Bavor biskupy papežské násilím vyhnal a po své vůli tam biskupy mocí zřídil.

---

[1]) Otto zemřel dne 14. prosince 1334.

[2]) Biskupem Würzburským jmenován byl (po smrti Wolframa de Grumbach) od Jana XXII. r. 1333 Otto de Wolfskehl, ale došel biskupství, k němuž Ludvík jmenoval svého kancléře Heřmana z Lichtenberka, teprve po smrti Heřmanově, který zemřel dne 21. března 1335.

1334 Častěji to učinil: tyto povznáší a ty odmítl.

Téhož roku Jan, král Český, panu kardinálu biskupovi Altisidorskému [3]) svěřil proboštství Vyšehradské, s nímž spojeno jest kancléřství království, při němž [on] pana Jana, biskupa Olomouckého, jenž dříve toto proboštství měl, za svého zástupce ustanovil a s výminkami opět mu je svěřil. Takovému však odevzdání a zastupování Berthold, syn Jindřicha z Lipé, [4]) velmi mocně odporoval ukazuje, že má otevřené listy královské, že on a nikdo jiný nemá míti v držení proboštství řečeného chrámu

Tak vzniká krutý spor o toto proboštství.

Dec. 13. Téhož roku dne 13. prosince zemřel ctihodný pan Oldřich z Paběnic, [5]) doktor dekretův, nejprvé kanovník mnohých kostelů, scholastik kostela Pražského a administrátor tohoto biskupství, potom mnich a opatem v Sedlci učiněný; v třetím pak roce opatství raněn byv mrtvicí, po roce poražení svého vzdal se správy opatství. Jenž následkem přibývající nemoci pozbyv sil, pohybu i chůze byv zbaven, dlouho od sluhů nošen býval v stolici, až [pak] umřel a vedle ostatních opatů v kapitule jest pohřben. Pod jeho správou mnohými dluhy a nedostatky stižen jest klášter Sedlecký. Ony dluhy zajisté skoro na šest tisíc hřiven, jak se povídá, se rozšířily.

Prosím tě upřímně, Bože, smiluj se nad Oldřichem,
Buď i jeho ochránkyní, dobrotivá panno Maria.

---

[3]) Mělo by býti Autissiodorskému (Auxerre). Byl to Petr de Mortuomari, v l. 1325—1327 biskup v Auxerre, který dne 18. prosince 1327 jmenován byl kardinálem knězem titulu sv. Štěpána in Coelio monte (zemřel 1335). Dne 1. června 1334 udělil mu papež svolení, aby směl podržeti proboštství Vyšehradské, které mu propůjčil král Jan (Reg. IV, č. 51).

[4]) Bertold z Lipé (syn Jindřicha z Lipé) objevuje se v listinách poprvé jako probošt Vyšehradský dne 9. dubna 1336 (Reg. IV, č. 288); v držení proboštství mohl se uvázati patrně teprve po smrti kardinála Petra.

[5]) Srovn. o něm svrchu I, 91 pozn. 6, II, 21, III, 1.

Kapitola VII.

O jakémsi kázaní papeže Jana, o otázce vidění Božího, 1334
jež posláno bylo ode dvora Římského panu opatu Petrovi, a
o smrti téhož papeže.

Ctihodný otče, toto řečeno a učiněno jest naším pánem, papežem, v oktávě svatého Jana evangelisty dne 3. ledna Jan. 3.
v obecné konsistoři, za účastenství nadmíru četného lidu, mezi nímž jsem byl přítomen, a toto jsou slova papežova, jež v paměti ode mne byla podržena, pokud jsem je mohl pochopiti, uživ veškeré bedlivosti. Neboť po přečtení a přednesení dokladů, jimiž se dokazuje, že duše svatých vidí Boha,[1]) protože v oněch konsistořích před ostatními byly čteny a předneseny doklady proti tomu směřující, papež promluvil tímto způsobem slov: Vy vidíte, kolik a jaké doklady jsou předneseny o tom předmětě, a to ve stránku kladnou i ve stránku zápornou zároveň se svými důvody; pročež nesmíte se diviti, je-li tou otázkou pohnuto. Neboť vidíte, že Augustin jí pohnul, Řehoř jí pohnul a Jeronym a Bernard a mnozí jiní učitelé. Ale někteří noví učitelé mají některé své knihy složeny od některých jiných učitelů, a ty mají za evangelia, za epištoly, za svaté učitele, a cokoli se praví mimo ony knihy, vše jest [jim] marné a prázdné a zlořečené. A to jest, protože nemají evangelií a nestarají se, aby měli, aniž v nich studují. Já pak — neboť takto neustále mluvil v počtu jednotném — jakož jsem

[1]) Otázka tato zaměstnávala poč. 14. stol. živé mysli theologů; proti mínění, že ti, kdo zemrou v milosti, hned po smrti vidí Boha tváří v tvář, stálo mínění jiné, že tohoto úplného vidění nemohou míti hned po smrti, nýbrž teprve po soudném dni. Jan XXII. ještě před svým zvolením za papeže rozhodl se pro toto mínění, vydal o něm zvláštní spis, a také později častěji je přednášel s kazatelny i jinak veřejně. Ale mínění opáčné mělo více přívrženců, a byli to zejména protivníci papežovi z řádu Minoritů, kteří upozornili na to císaře Ludvíka. Ten pak ve spojení s kardinálem Napoleonem Orsinim pokusil se znovu papeže, o jehož pravověrnosti také jinak byly pochybnosti, obžalovati z kacířství a žádati rozhodnutí na obecném koncilu; aby se vyhnul tomuto nebezpečenství, zřídil Jan XXII. kommissi, která od 28. prosince 1333 do 1. ledna 1334 zkoumala výroky písma, načež Jan XXII. mínění své dne 3. ledna odvolal. Odvolání opakoval na smrtelné posteli, o čemž níže jest zmínka (Hergenröther II^3, 160—611).

1334 mnohokráte poznamenal, když jsem byl v tomto stavu, rád zabýval jsem se tímto studiem původních spisův a nejvíce Augustina a Bernarda a též jiných podle možnosti. A rád jsem jich následoval a přednášel jsem výroky jejich, a proto se mně zdá, že kdo chce dobře stopovati pravdu té otázky, že musí ji v soulad uvésti s písmem svatým a výroky svatých, a to nikoli cestou dialektickou. I dodal: Já jsem zástupce Ježíše Krista, jakkoli nehodný, a proto nejsem ustanoven za hodna, abych bojoval proti víře, nýbrž spíše abych ji hájil a posiloval dle sil, a beru za svědka Boha, jenž všecko ví, že raději vidím a slyším stránku kladnou a důvody k ní, nežli zápornou. I pravil: Proč bych já nechtěl, aby otec můj a matka má a příbuzní moji viděli Boha? Zdaliž bych nebyl nesmyslný, ne-li velmi závistivý? Pravil též, jak následuje: A kdo chce o této otázce dobře pojednati, tři věci musí uvažovati: první jest, komu jest slíbena odměna, neboť nezdá se, že by byla slíbena leč s vyminěným předpokladem; a k tomu podal mnoho důvodů, protože dí Pán v evangeliu: Vy, kteří jste opustili vše, a tak dále, to pak slovo nebylo řečeno pro duši, ani pro tělo, ale předpokládajíc, proto a tak dále.[2]) A opět: Protože vy seděti budete na stolicích atd., duše nebude seděti, ale předpokládané, proto atd. Opět: Protože jsem žíznil, lačněl a nemocen jsem byl a dali jste mně, a tak dále. Jisto pak jest, že duše nepije takovýchto věcí, proto a tak dále. Opět: Když má se podati jasné vidění, které nestojí v naději, kterážto naděje, jak praví, jest nyní u duší odloučených, neboť doufají v soud a vzkříšení. Opět: mají býti povýšeni, protože poníženi jste pod mocnou rukou Boží, aby vás povýšil v den nejposlednější, povýšenu pak býti nepřipouští u sebe dokonalého a jasného vidění Boha a podobně, což sami lépe poznáte. Opět: Nač by se děl soud? Neboť slova Kristova jevila by se marnými, když pravil: Jděte, zlořečení, do ohně věčného, pojďte, blahoslavení, a tak dále; neboť odpovídali by svatí: Co nám dáváte, Pane — to jsou slova papežova — vy nám nic nedáváte leč to, co jsme měli, ze svého nám nepřidáváte, vše jsme měli. Měli by dobří a

[2]) Slova „a proto atd.“ na tomto místě i dále znamenají, že závěr syllogismu jest vynechán.

totéž zlí. Promluviv toto a mnoho jiného, což není třeba psáti, učinil odvolání tohoto způsobu: Já jsem nevěřil aniž věřím, že bych byl řekl někdy něco proti víře, a jest-li někdo bez rozeznávání osob, jenž by mně chtěl říci, že bylo mnou něco řečeno mimo víru nebo proti víře, buďsi žena nebo chlapec, rád vyslechnu a budu uvažovati a rozvažovati s bratřími a preláty a ochoten jsem odvolati a od této doby odvolávám a pokládám za nevyslovené a žádám, aby se o tom veřejný zápis učinil. S Bohem buďte, a odstoupil. Nechci však, pane. aby vám bylo neznámo, že pán den před smrtí svou[3]) u přítomnosti všech kardinálů veřejně tak prohlásil [a] pravil výslovně, že věří, že duše očištěné, oddělené od těl jsou v nebi, království nebeském, a v ráji a s Kristem a sborem nebeským sdruženy a vidí Boha a jsoucnost Boží tváří v tvář jasně, pokud stav a poměr duše oddělené dovoluje, a tak dále, jakož vám jindy úplněji pošlu. Pravé výroky všech svatých učitelů: 1334 (Dec. 3.)

V nebesích že se radují duše svaté a vidí
Tvář Boží, praví, i přejí si, aby pohřbené
Tělo jim bylo dáno, úděly oslaveno.
Na konec Bůh to učiní, a dvojí sláva nastane,
Těla i duše, protože jsou na blízku první příčiny.

O smrti papeže pana Jana XXII. a jiné věci.

Téhož roku dne 4. prosince ve svátek svaté panny Barbory, což připadlo na neděli,[4]) o které se zpívá: Lid Sionský (Populus Syon), podle evangelia téže neděle: „Stala se znamení na slunci a na měsíci a na hvězdách", [5]) totiž na náměstku Kristově a na církvi a na křesťanech. Neboť pan papež Jan XXII. zemřel v Avignoně a tamtéž pochován. Seděl pak [na stolci papežském] skoro devatenácte let. Přemnoho pak věcí vykonáno jest tímto papežem, z čehož některé v předcházejícím jsou sepsány. Dec. 4.

Papež, úžas světa, se neubránil, aby zuřivá
Uštknutí smrti ho neuštkla, nyní vím úplně,

---

[3]) Tedy dne 3. prosince 1334.

[4]) Sv. Barbory připadlo r. 1334 skutečně na druhou neděli adventní, kdy se zpívá „Populus Sion".

[5]) Luk. 21, 25; ale evangelium toto čte se teď na první neděli adventní.

1334 Že smrt nedbá nikoho, ale zákon její trvá
Pro všecky stejný. Není živoucího člověka takového,
Jehož smrt se nedotkne a jehož utrpení nezlomí,
I nastane nejistota. Pročež tě, Panno Maria,
Prosím zbožnou myslí, nenech mne náhlou smrtí
Odtud odejíti, aniž mne nech zahynouti,
Ale budiž vždy mou spasitelkou a pomocnicí.
Záležitosti, Panno, [ujmi se] papeže, jenž tobě zemřel;
Učiň, jakož ona jest pravá, aby viny jeho byly skryty.
Služebníkovi služebníků nechť dá Kristus království ne-
beské.

Kapitola VIII.

O volbě papeže Benedikta.

Ctihodnému v Kristu otci, panu Petrovi, opatu kláštera Zbraslavského v Čechách, bratr Durandus de Firmitate,[1]) generální zástupce řádu Cisterciáckého při kurii Římské, s láskou a úctou ducha oddaného ve všem se zalíbiti [nabízí]. Tohoto roku, když jsme spolu byli v Cistercii v době generální kapituly, mezi ostatními záležitostmi, které jste mně svěřili, žádali jste, abych vám napsal něco nového, co by zasloužilo býti oznámeno. A ejhle, novotu učinil Hospodin na zemi, která všude, jakož troufám, již zazněla v uších a obveselila srdce všech, kterouž bych vám nepopisoval, protože pověst již předešla list, ale abych vyhověl vaší žádosti, co jsem viděl, láska mne dohání vyjeviti. Nechť tedy ví upřímnost vaše, že po smrti šťastné paměti pana papeže Jana XXII., jedenáctého dne po
Dec. 20. jeho úmrtí, to jest o vigilii svatého Tomáše apoštola,[2]) pan Jakub, kardinál kněz titulu svaté Prisky,[3]) obecně řečený Bílý

---

[1]) Klášter La Ferté v dioec. Chalon s. S., jeden z nejstarších klášterů Cisterciáckých, založený r. 1113.

[2]) Papež Jan XXII. zemřel dne 4. prosince, jeho nástupce zvolen opravdu o vigilii sv. Tomáše dne 20. prosince 1334 a korunován dne 26. prosince nebo 6. ledna 1335. Udání u Eubla 16. zdají se mylná.

[3]) Jakub Novelli (čili Fournier) z řádu Cisterciáckého stal se r. 1326 biskupem v Mirepoix, 1327 kardinálem knězem titulu sv. Prisky; jako kardinál z řádu Cisterciáckého slul bílý biskup.

biskup, jenž od dětství svého v našem řádě Cisterciáckém, v opatství Fontfroide[4]) byv vychován, býval opatem a mnichem, když se stal mistrem svaté theologie, ve všem svém stavu vždy chvalitebně se choval, slavený ctnostmi a milostmi, řízením Božím jemu danými, za nejvyššího biskupa Římského a apoštolského, za hlavu církve, náměstka Kristova ode všech, totiž dvaceti čtyř kardinálů[5]) řádně skrze skrutinium[6]) a svorně jest zvolen, jenž změniv jméno podle osudu nyní nazván jest Benediktem XII. Z této volby dobrovolné jakkoli se raduje a právem těšiti musí veškerá církev, přece vy se všemi osobami řádu Cisterciáckého zvláštním potěšením musíte v Pánu s díkučiněním se těšiti. Neboť jeho, kteréhož náš řád, dokud byl na stupni nižším, měl za zbožného podporovatele, nyní bude míti za nejmilostivějšího milovníka, jakož rozum praví. Neboť jal se hned na počátku, když nabyl tohoto jména Benedikt, ukazovati, že miluje řád, řka takto: Toto jméno Benedikt rád přijímám, protože pod řeholí Benediktovou v řádě Cisterciáckém od dětství svého jsem žil. S volbou svou však, s níž všickni, jak jsem poznal, souhlasili, on sám po dlouhou dobu nechtěl souhlasiti. Posléze však překonán jsa naléháním všech, nerad svoluje pravil takto: Pane Bože, kdož tobě podoben, povznášející z prachu chudého a z bláta pozvédající nuzného, aby zasedal s knížaty a zaujímal stolec, neboť Hospodinovy jsou stěžeje země, a hle, kardinálové tvoji zde;[7]) a což učiním? Staniž se vůle tvá. I dodal: Kdož jsem já? Nejsem, vece, syn knížecí ani z rodu šlechtického zrozen, ale jsem z rodičů nízkých a chudých, dle soudu mého jiný byl by hodnější této stolice. Vdechla pak zbožnost nemalou v srdce posluchačů tato řeč, a čím více duchem a ústy se ponižovala zbožnost, tím více před Bohem i lidmi důstojnost vzrůstala, jíž odmítá vznešenost. A bez prodlení takřka hned z rána, to jest třetího dne po svém zvolení, tento pán vinice, totiž svaté církve, na

1334 · Dec. 22.

[4]) Jacques Fournier byl nejprvé v klášteře Bolbonne, teprve potom ve Fontfroide (dioec. Narbonne), kde jeho strýc byl opatem; odtud poslán do Paříže, kde došel doktorátu theologie.

[5]) Kardinálů bylo (i s budoucím papežem) 24; jména jejich Eubel 16, pozn. 1.

[6]) Jeden (nejobvyklejší) ze způsobů volby (skrze hlasovací lístky).

[7]) V originále slovní hříčka „cardines“ (veřeje) a „cardinales“.

1334 této vinici sám počínaje pracovati, povolal zajisté nejprvé všecky kardinály do tajné konsistoře, v níž všecky vybízel, aby s ním na této vinici Hospodina Sabaoth, již štípila pravice Boží, pracovali věrně, aby vydala mnoho ovoce. Posléze dodal: Poklad církevní časný menší, než jsme se domnívali, jsme nalezli, z něhož od nynější doby na opravu chrámů svatých apoštolů Petra a Pavla a svatého Jana v Lateráně v Římě sto tisíc zlatých určujeme. Také vám kardinálům, abyste s námi více věnovati se mohli prospěchům obecné církve, podobné určujeme sto tisíc zlatých, aby mezi vás se rozdělilo. Ustanoviv tedy tenkráte více užitečných záleži-
Dec. 23. tosti, čtvrtého dne vykonal druhou konsistoř poloveřejnou; neboť při ní byli toliko arcibiskupové, biskupové a preláti a čtyř řádů žebravých, totiž Kazatelů, Minoritův, Augustiánův a Karmelitánů, nejvyšší a generální mistři a preláti. K těm všem když papež velmi uhlazeně promluvil o prospěchu veškeré církve, generální mistr bratří Menších u prostřed povstal, aby promluvil za svůj a ostatní žebravé řády, i promluvil takto, ani papež i všickni poslouchali: Čtyři jsou nejmenší věci zemské (Přísl. XXX.). Toto slovo přizpůsobil dosti učeně na řečené čtyři řády žebravé, jak jsou nejmenší vzhledem k chudobě a pokoře, a přece veliký Hospodin je podivuhodně rozmnožil a v církvi rozšířil z almužny věřících. A posléze dodal: Otče svatý, onen dekret Bonifaciův:[8]) Na kathedře atd. velmi tíží naše řády, protože čtvrtinu důtklivě na nás vymáhá světské kněžstvo. Prosíme tedy, abyste je ráčili buď prostředkem odvolání nebo dobrotivého výkladu zmírniti; jinak naši příliš budou obtěžováni. A když pan generál mínění své byl dokončil, hned pan papež odpověděl vhodně slova proroka Zachariáše v druhé (kapitole)[9]), řka takto: Ukázal mně Hospodin čtyři kováře, a pravil jsem: Co tito přicházejí dělat? Jenž vece řka: Toť jest čtvero rohů, jež zmítaly Judejí skrze jednotlivé muže, a nikdo nich nepovznesl hlavy své. A tu přizpůsobil ona slova prorocká na čtyři připomenuté řády vykládaje, jak tito řádové pracují na šijích hříšníků, hříchy a bludy vymítajíce a jako rohy proti

---

[8]) Srovn. svrchu kn. III, kap. 3, pozn. 3.

[9]) Slova následující čtou se v pror. Zachariáši 1, 20, 21.

nepřátelům církve vztyčujíce; Judeu, to jest vyznávající a 1334
počínající řídíce; Jerusalem, to jest pokročilé a míru následující, posilujíce; Israel, to jest dokonalé [10]) milujíce, kromě toho a takřka jakýmisi rohy, důvody disputací, jakési zbytečné otázky, totiž o chudobě Kristově [11]) a o Božím vidění svatých duší ve vlasti a podobné probírajíce, jež soudil, že podobny jsou větru. Neboť dokládal, že takové otázky dávno výroky pravověrných otců svatých jsou rozluštěny a že skoro nic netřeba jiného mysliti, nežli čeho se přidržuje pravá víra svaté církve Římské. Chceme tedy, pravil papež, abyste nadále od takovýchto otázek, jež plodí spíše pohoršení nežli poučení, ustali a napříště jich nikterak neprobírali, ale stůjte v pravé víře, jednejte mužně, vše vaše ať se děje v lásce. Potom o čtvrtém díle řečeným bratřím papež takto odpověděl: Ustanovení Bonifaciovo o čtvrtině a jiných článcích v něm obsažených, vydané zajisté ze zralé úrady a z uvážení rozumu, odvolati nebo vyložiti nám nenáleží nyní, ale postupem času, co prospěšno bude pro vás a pro světské kněze, kteří jsou rovněž synové naši, zajisté učiníme. Třetí konsistoř měl papež veřejnou, v níž velmi mnoho dobrého řekl a rozličná ustanovení chvalitebná vydal, z nichž některá vám napíši; a zkrátka pravím vám, že všickni, kdož jsou u kurie, dávají tomuto papeži dobré svědectví a slávu a čest. Zdráv buďte v Kristu a modlete se za mne a za bratra mého Jana od révy Firmitanské, jenž tohoto roku při generální kapitule učinil pro vás, cokoli mohl, a v budoucnosti učiní. Dáno v Avignoně na zítří po 1335
Zjevení Páně, [12]) papežství pana papeže Benedikta XII. v roce Jan 7.
prvním, po jeho pak posvěcení dne druhého.

[10]) Jest to rozdělení, zvláště v řeholi Cisterciácské obvyklé, na začínající (incipientes), pokračující (proficientes) a dokonalé (perfecti).

[11]) Otázka o chudobě Kristově byla jednou z příčin sporu mezi papežem a Minority, tak že Jan XXII. dokonce prohlásil za kacíře každého, kdo by tvrdošijně zastával větu, že Kristus a apoštolé neměli jmění. O vidění svatých viz svrchu kap. 7, pozn. 1.

[12]) Dne 7. ledna 1335.

Rovněž o témže.

1334 Důstojnosti vaší, otče a pane milovaný, já Jan,[13]) notář prokuratora řádu Cisterciáckého, oznamuji vám noviny od kurie: Že přesvatý otec papež Benedikt, nejvyšší biskup tak chvalitebně, zbožně a užitečně již si vedl v první své konsi-
Dec. 22. stoři, jež byla nazítří po Tomáši apoštolovi,[14]) tak že veškeren svět z jeho povýšení právem se musí radovati. Pročež nemrzelo mne vám více napsati ze zvláštní radosti. V řečené tedy konsistoři učinil kardinálům přednášku, maje za thema: Z bláta povznášeje chudého,[15]) přiznávaje se, že zrozen jest z nízkého a chudého rodu, a proto že zvolení jeho především od Boha a potom od kardinálův oddaně a zbožně nakloněných k němu a bez pobádání nebo proseb kterýchkoli králů nebo knížat vyšlo; pročež žádal a napomínal kardinály, aby oni, poněvadž chce míti mír v celé církvi, pečliví byli a horliví veškerou pečlivostí, jak by on s radou jejich mír takový zařídil, protože nikdy nezamýšlí míti nějakou válku, leč kdyz by k tomu nejvyšší potřeba podle cesty spravedlnosti vyzývala. Rovněž nařídil, aby od této doby žádný z kardinalů neměl příjmů z nějakých opatství nebo převorství, ani dárkuv od kohokoli nepřijímal, ale aby se spokojili příjmy ze svých beneficií a důchody komory; a kdokoli by mezi nimi byl potřebný, že nedostatek jeho doplní, pročež na veselý svůj začátek jim kardinálům na potěchu že určuje již sto tisíc zlatých. Rovněž chce, poněvadž nalezl v komoře papežské mnoho žádostí před mnohými časy podepsaných, a jakož usoudil, proto neodevzdaných oněm osobam, jimž náležely, protože ruce komorníků, kteří je měly odevzdati, zlatem nebyly podmazány, že od této doby žádný z komorníků, z vrátných ani z kterýchkoli jiných [zřízenců] peněz od nikoho nemá přijímati, ale každý ať se svým služným jest spokojen. Rovněž chce míti tři maršálky, z nichž každý by spravoval svůj úřad po šest měsíců, jenž by žádné odměny z krve, totiž od nevěstek nepřijímal, aniž koho bezprávně obtěžoval. Po uplynutí těchto šesti měsíců ať učiní

[13]) Snad týž Jan z kláštera La Ferté, o němž se mluví v předcházejícím listě.

[14]) Dne 22. prosince.

[15]) Žalm 112, 7.

počet ze své správy a s ním státi bude v právě po jistý počet dní komukoli do něho si stěžujícímu. Rovněž chce a ustanovuje, aby všichni preláti a biskupové až do této doby se zdržující při kurii mimo ty, kteří mají úřady, odebrali se ke svým kostelům, až by, kdyby a když by jich potřebu měl, jim byli povoláni. Rovněž chce, aby kterýkoli kněz umírající u kurie Římské a též laik směl o všech svých statcích za svou spásu svobodně učiniti pořízení. Též mnoho jiného dobrého a prospěšného, čeho již v paměti nemám, nařídil. Potom následujícího dne, totiž v pátek před svátkem Narození Páně,[16]) měl konsistoř veřejnou, kdež u přítomnosti všech mnichův a mnohých prelátův i kněží světských prudce káral ty, kteří mínění o vidění svatých s jakýmsi omezením ve svých kázaních se přidržovali, nařizuje jim, aby od teto doby hlásali staré a zbožné mínění a nikoli pohoršlivé a bezbožné, potom též všecky, jak mnichy, tak preláty, tak i prosté kněze přítomné s velikou radostí a upřímnou oddaností ku políbení nohy přijal. 1334 Dec. 23.

Verše dobré o témž papeži.

Ó Blahoslave [Benedikte], blahoslavené své budeš-li říditi
Jméno se skutkem, tehdy blahoslaven budeš.

Poznámka: Verše kuriální o otázce o chudobě Kristově.[17])

Jsi-li otázán, o chudobě Kristově
Čemu třeba věřiti, pověz, že to jest držeti,
Co drží církev Římská a božská víra.
Bohat, chud byl, jakož chtěl. Nyní otázal-
Li by se tě snad někdo, co o majetku
Kristově třeba říci? Ty pověz tomu horlivěji,
Aby ti ukázal věci, jichž by nižádným způsobem se nejímala
Božská ruka Kristova. Člověk ví, ač není-li nezdráv,
Že vše Kristu jest podrobeno, a nic [před ním] skryto.
Vše dal zadarmo pramen dobroty Boží,

[16]) Dne 23. prosince.

[17]) Ráz těchto veršův ukazuje zřejmě, že vznikly v ovzduší kuriálním.

1334 Co dal, taž se, je-li tvé, či jeho; věděti
To budeš moci snadno, protože nic nemáš tak nepatrného.
Co bys měl sám sebou. Kdybys takto řekl zřejmě:
Tato věc je má vlastní, rci, jakým důvodem popřel
Bys to Pánu dávajícímu, nebo spíše půjčujícímu,
Ježto všecky věci jeho jsou, jeho vlastnictvím? Tobě jsou svěřeny
Ty statky, pokud chce, ale béře sobě toliko on
Kristus na výživu, kolik chce, nebo na oděv:
Toho zde užíval, ale nikdy nezneužíval majetku,
Jenž se posílal Jidášovi a ukládal do měšce.
Co dal napřed, nebo co nyní dává, přece zde panuje.
Pročež, Synu Boží, přebohat jsi božstvím.
Ale v přirozenosti tělesné víme, že tobě je kruto.
Chud chceš býti, chceš nad chudými se smilovati,
Učil jsi chudobě, kterou jsi na sebe přijal,
Ty měl jsi vlastní majetek, jestliže jsi chtěl,
Chovaný buď vespolek nebo pro tebe jediného;
To jestliže jsi činil, proč tě soudí ten nebo tito.
To však zřejmě papežem vysloveno, že jest
Otázka ukončená, aniž o tom všecken spor utišen:
Neboť projednává se posud od některých zároveň sem tam,
Ale to víme a ve spisech nacházíme,
Bohat, chud byl Bůh a člověk, a nikdo ať se netáže
O tom předmětě nerozvážně, protože panna Maria
V plénky prosté ho zavinula a převinula.
Podle vzoru chudé přinášela chrámu maličké dary.
Šijíc, pracujíc rukama se živila, dávajíc ti
Příklad života. Pročež, chceš-li řádně žíti,
Snášej chudobu světskou, protože úrodu
Království nebeského získáš. Jest ti svědkem
Tato kněžna nebeská. Nás chraň nadále, Panno.
Dej mně naději dokonalou, Kriste, a pravou víru,
Dej tebe milovati, tebe celou myslí držeti,
V době smrti dej šťastné radosti údělu.

Kapitola IX.

O manželství Otty, vévody Rakouského, a Anny, dcery krále Českého, léta Páně 1335.

Aby spor, který býval mezi Janem, králem Českým, a 1334
vévody Rakouskými, byl utišen, od [lidí] moudrých, pokoj milujících, pomýšleno bylo na prostředek manželství. Tak tedy jednáno, aby ovdovělému Ottovi Anna, dívka dvanáctiletá, dcera krále Jana, byla zasnoubena, ale protože spolu spojeni byli třetím stupněm příbuzenství, posláno k papeži Janovi XXII. a dispens obdržena; řečená zajisté dívka, jež narozena byla v Koubě, kdežto sestra její Eliška dávno na Zbraslavi byla pohřbena, z Lucemburka, kde po čtyři léta zůstávala,[1] 1335
do Prahy v neděli dne 2. února roku vtělení Božího 1335 Febr. 2. (?)
byla přivedena; odtud osmého dne vedena do Znojma, kdež Febr. 19.
opět osmého dne po odchodu jejím z Prahy v neděli na večer s Ottou, vévodou Rakouským, na loži svatebním spojena.[2] Nastává všem veselí a radost veliká a jásot; trvala do třetího dne tato bohatá hostina. Ze všech zásobáren Karla, vévody Moravského, bratra nevěstina, hojně všem bylo podáváno. Byli tu tři biskupové, pět vévodů, pánů, hrabat a šlechticů počet nesčíslný. Pravil mně tam také maršálek markrabí Karla, že na noc vydává píci pro šest tisíc koní. Svrchu řečená Anna, jakkoli věkem byla útlounká, přece v skutku ukázala, posílena jsouc zajisté milostí Boží, že na smyslech jest zdráva. Neboť když v sobotu před nedělí jejího Febr. 18.
spojení na hradě, jenž slove Jevišovice, jsme leželi, z rána dala mne zavolati a připravujíc se k svátosti stavu manželského zbožně se vyzpovídala. Toť nepochybný důkaz a počátek dobrého. Na místě a v době dříve dotčené zároveň sňatek mezi hrabětem z Recu a dcerou vévody Opavského byl slaven. Když tedy sňatek tento byl dokonán, markrabí Karel na Moravu, markraběnka do Písku, vévoda Otta s nevěstou svou odebrali se do Rakous.

[1]) O jejím odchodu z Čech do Lucemburka r. 1331 vypravuje Petr v kn. II, kap. 27; ale 2. února nebylo r. 1335 v neděli.

[2]) Svatba Annina vykonána asi 19. února 1335; ze dne 23. února jest listina, jíž markrabě Karel zapisuje Ottovi místo nevyplaceného věna sestřina město Znojmo (Reg. IV, č. 133., srovn. č. 137, 138, 148).

1335 Jméno Anny aby tobě, nevěsto, bylo spásou a dobrým znamením.
To dej, Kriste dobrotivý; matkou byla Anna Mariinou,
A chceš-li věděti, Anna byla matkou Samuelovou,
Kterýžto prorok věrný takořka z nebes dán jest.
A mladého Tobiáše na cestu se dávajícího předcházela Anna.

Dejž tobě Bůh ctnosti těchto paní,
Dejž tobě, abys vzrustala a ve veliké ctnosti sestárla.
Bůh učiniž, abys vzrostla, a budiž ti strážcem, abys
Rostla brzo v tisíce tisíc; uděliž to ten,
Jenž umí království dávati, jenž umí krále odmítati,
Jemuž vše jest podrobeno, jemuž buď na věky přidružena.

Kapitola X.

O druhém manželství krále Českého Jana a jiných jeho činech, o smrti Jindřicha, vévody Korutanského, a králove Hradecké atd.

Jan. 6. Toho roku o svátku Zjevení[1]) pověst nenadálá, ale pravdivá, v království Českém se rozlehla, jež zvěstovala, že Jan, král Český, vstoupil v krajinách Francouzských v řádné manželství s pannou Beatricí, dcerou vévody Bourbonského,[2])
1334 hraběte z Clairmonta. Pročež král Jan o te době ve Francii
Dec. měl rytířské hry a turnaj se šlechtou,[3]) při němž těžkými ranami velmi byl zraněn. Potom Filip, král Francouzský, protože bez jeho vědomí takové rytířské cvičení se konalo, všecky, kdož byli přítomni, v Paříži zajal; král Český však sám zajaté svým zakročením osvobodil. Neboť nikdo v království Francouzském válku ani podobné činy rytířské neodvažuje se konati, leč by se stalo z vůle samého krále. Řečený pak
Jul. 30. král Jan, v neděli dne 30. července vrátiv se z krajin Fran-

[1]) Dne 6. ledna 1335.

[2]) Otec choti Janovy Beatrice byl Ludvík Bourbonský; sňatek Janův slaven v prosinci 1334; srvn. svatební smlouvu v Reg. IV, č. 112.

[3]) Jak Loserth (podle Schottera) upozorňuje, konal se turnaj v Choletu.

couzských, přišel do Prahy[4]) a hned druhého dne proti Ludvíkovi Bavorovi, potom proti vévodovi Rakouskému dal obecně prohlásiti hotovost. Když pak z rozličných zemí a z království Českého již připraveni četní šlechticové ozbrojení na výpravu se ubírali, osobní schůzka mezi řečenými knížaty u Řezna v Bavořích ohlášena,[5]) kdež po obdržení příměří až do svátku svatého Jana Křtitele[6]) prohlášená výprava Janem, králem Českým, odvolána; Míšňanům pak a některým jiným šlechticům, kteří se k výpravě určené byli uchystali, jakkoli nebojovali, více nežli čtyři tisíce hřiven králem Českým jakožto žold jest poukázáno. 1335 Jul. 31.

Téhož měsíce proti Bolkovi, nešlechetnému a krutému knížeti, vévodovi Slezskému, pánu Münsterberka, pleniteli klášterů Heinrichova a Kamence u všech nenáviděnému, Jan, král Český, poslal vojsko, nad nímž učinil hejtmanem Karla, prvorozeného syna svého.[7]) V tom boji, nevím z jaké příčiny to bylo, více usmívala se přízeň Martova na Poláky nežli na Čechy. Neboť sto padesát mužů z Čech těžkooděných bylo zajato, kteří Janem, králem Českým, osmi sty kop grošů Pražských byli vysvobozeni.

Téhož roku v měsíci březnu[8]) zemřel vévoda Jindřich Korutanský, hrabě Tyrolský, jenž proto, že v Čechách na čas nedbale býval, zvykl si jmenovati se ve svých listech králem Českým až do své smrti. O tomto vévodovi v prvním svazku přemnoho jest napsáno. Po jehožto smrti hned Albrecht a Otto, vévodové Rakouští, jeho strýcové, přistoupivše k Ludvíkovi Bavorovi, přijali od něho vévodství Korutanské v léno[9]) Apr. 2. (Mai 2.)

[4]) Jan byl dne 24. a 25. července v Domažlicích (Reg. IV, č. 180, 181), 28. v Chomutově (č. 182); den 30. července připadl toho r. opravdu na neděli, a potom vidíme Jana v Praze do 7. srpna (Reg. IV, č. 185—187).

[5]) Listina o příměří datována v Řezně dne 16. září 1335 (Reg. IV, č. 205, Weech 118—122); příčinu k válce dalo opanování Korutan od vévodů Rakouských, o němž se níže vypravuje.

[6]) Totiž do 24. června 1336.

[7]) Srovn., co praví a vypráví Karel ve svém životopise FRB. III, str. 350.

[8]) Jindřich Korutanský zemřel dne 2. dubna 1335.

[9]) Úmluvy vévodů Rakouských s císařem Ludvíkem, dle nichž Ludvík měl obdržeti severní části Tyrol a Rakušané Korutany, staly se již 1330, nyní udělil jim Ludvík Korutany v léno 2. kv. 1335.

1335 tvrdíce, že toto vévodství po právu spadlo na říši, protože pozůstaly po vévodovi dříve řečeném toliko dcery, ale žádný dědic mužský. Také tito svrchu řečení vévodové Rakoušti předložili jakési výsady, jimiž ukazovali, že mají právo na vévodství Korutanské. Jan pak, druhorozený syn Jana, krále Českého, zeť řečeného Jindřicha, vévody Korutanského, jemuž dříve skoro všickni šlechticové z vévodství Korutanského a hrabství Tyrolského přísahu věrnosti byli učinili, řečeným vévodům Rakouským, kteří s velikým vojskem byli přišli, nemohl odolati, ačkoli tam byl v oné době. Pročež nucen byl z vévodství ustoupiti a v pouhém hrabství na hradě Tyrolu se svými věrnými zůstávati. To byla jedna z příčin, pro niž Jan, král Český, do Čech z Francie přišel a nařídil, jak řečeno, aby proti Ludvíkovi a vévodům Rakouským hotovost se dála. Neboť pravil, že to, co svrchu vypravováno, děje se na jeho porok a na hanbu i opovržení jeho syna.

Mai. 24. Toho roku dne 24. května, v den svatých Donaciána a Rogaciána,[10]) tehdy o vigilii Nanebevstoupení Páně, narodila se Karlovi, markrabí Moravskému, prvorozená dcera Markéta
Apr. 8. z choti jeho Blanky. Toho roku dne 8. dubna nastalo o půlnoci zatmění měsíce;[11]) zima byla krutá, plná sněhu a dlouhá, léto příliš chladné a deštivé; proto vinobraní malé a pozdě,
Oct. 28. totiž okolo svátku Šimona a Judy apoštolů[12]) nastalo, protože hrozny všech byly jako váček žluči a velmi trpké.

Oct. 19. Téhož roku dne 19. října zemřela Eliška, někdy králová Česká a Polská, řečená Hradecká, a pochována jest v Brně v klášteře jeptišek řádu Cisterciáckého[13]) svého založení, o jejíchž poměrech a životě svrchu jest zaznamenáno.

Králové této, Bože, dej dary léku;
Učiň, aby očištěna od provinění byla blažena.
Učiň, aby se radovala a k svatým byla přidružena.
Pokoj budiž jí vždy a místo svatého odpočinku.

---

[10]) Donaciana a Rogaciana jest 24. května, což toho roku opravdu připadlo na den před Nanebevstoupením Páně.

[11]) Zatmění měsíce bylo r. 1335 dne 8. dubna skutečně.

[12]) Dne 28. října.

[13]) Králové klášter na Starém Brně.

Téhož roku v den svaté Kateřiny[14]) bez dědiců zemřel Jindřich, vévoda Slezský, pán Vratislavský. Po jehož smrti hned Jan, král Český, poslal Karla, syna svého, jenž se jménem otcovým uvázal v město Vratislav a ve vše ostatní k tomuto vévodství příslušející bez jakéhokoli odporu; tak totiž týž vévoda Jindřich byl určil ještě za živa. 1335 Nov. 25.

Kapitola XI.

Jak Jan, král Český, scizil království Polské.

Téhož roku okolo téže doby Jan, král Český, s Karlem, synem svým, a s některými svými many vešel v pokoji do Uher a navštívil Karla, krále Uherského, na hradě jeho, jenž slove Vyšehrad;[1]) kdež ve třech nedělích když spolu přísahy a smlouvy o zachování vzájemné věrnosti a smíření učinili, Jan, král Nov. 12—19. Český, Kazimíra, krále Krakovského, syna Lokytkova, jemuž on před králem Uherským království Polské za dvacet tisíc hřiven byl prodal,[2]) s sebou přivedl a do Prahy zároveň s ním v den svatého Mikuláše[3]) vešel. Pročež král Kazimír, přijav Dec. 6. četné pocty, v Praze po devět dní zůstal a domů se vraceje právo a název království Polského s vědomím Jana, krále Českého, vesele odnášel. Pročež od tohoto dne Jan, král Český, jak na pečetech, tak v listech přestal se jmenovati králem Polským.[4]) Tito tedy tři králové spolu spojení vespolek se podporovati nyní proti všem ostatním knížatům jsou připraveni; mezi ostatními přátelskými smlouvami slíbeno jest, že

---

[14]) Dne 25. listopadu.

XI. [1]) Král Jan pobyl dle svědectví kronikářova v Uhřích asi tři neděle. Jednání o Polsku dokončeno tu ve dnech 12. a 19. listopadu (Reg. IV, č. 221—224), ale Jana ještě 26. listopadu vidíme na Vyšehradě (t. č. 228); přátelská smlouva mezi Janem a králem Uherským byla zavřena již dříve (srovn. t. č. 202).

[2]) Již dne 24. srpna dosaženo dohodnutí s Kazimírem (Reg. IV, č. 195), na Vyšehradě pak vše dojednáno. Jan odřekl se titulu krále Polského, začež Kazimír slíbil zaplatiti zmíněný obnos a vzdal se nároků na Slezsko. O významu smíření srovn. Goll, Čechy a Prusy, str. 67.

[3]) Dne 6. prosince.

[4]) Král Jan přestal titulu krále Polského užívati již od prvního dohodnutí s Kazimírem, tedy od 24. srpna.

1335 pětiletý chlapec Jan, syn Jindřicha, vévody Bavorského, pojmouti má v budoucnosti dceru Kazimíra, krále Polského, za choť.[1]) To tedy království Polské, jež na třicet sedm let skrze přezbožného krále Václava s královstvím Českým bylo sjednoceno, od něho nyní s připojením některých podmínek bylo odděleno.

V téže době král Jan skoro všecky kláštery a města velmi těžkými dávkami stížil; většinu pak peněz poslal svým věřitelům do krajin Rýnských a Francouzských, ostatek však určil svým žoldnéřům. V téže době Jan, král Český, jak na hradě Pražském, tak i ve Větším městě na domě obydlí svého dal velmi mnoho stavěti a též ve slohu francouzském pracovati, ale ty domy, které se nyní stavějí na hradě, počaty byly dříve markrabím Karlem.

Kapitola XII.

O příchodu nové králové České a o výpravě krále Jana proti Rakousum. Rok Páně 1336.

1336 Jan. 2. Toho roku na zítří po Obřezání Páně,[1]) když Jan byl v Praze ve svém sídle, Beatrix, choť jeho, kterou v krajinách Francouzských minulého roku v manželství byl pojal, do Prahy přišla, jižto veškeré kněžstvo Pražské i lid uctivě vyšel vstříc a uvítal ji s uctivostí, s jakou náleželo; po jejímž příchodu král Jan skoro dva měsíce stále s ní v Praze zůstával a markraběnku Blanku, která jí až do Chebu byla vyšla vstříc, na potěchu jí určil, jež s ní nerozlučně bydlela. Jsou pak vespolek sobě milejší, protože jsou vespolek příbuzné. Kdo neumí mluviti francouzsky, nebude moci s nimi pohodlně mluviti.

Jan. 3. V téže době třetího dne po Obřezání[2]) Páně Karel, markrabí Moravský, na pomoc bratra svého Jana druhorozeného, vévody Korutanského, z rozkazu krále, otce svého, do Korutan přišel, aby mu proti lidu vévodů Rakouských na pomoc

[1]) Dcera Kazimírova slula Eliška, dohodnutí o sňatku stalo se 19. listopadu 1335. Reg. IV, č. 222.

XII. [1]) Dne 2. ledna 1336.

[2]) Dne 3. ledna.

přispěl; neboť jsou tito stále ve sporu o vévodství Korutanské. 1336
V těch dnech Ludvík Bavor posly své poslal k Janovi, králi Českému, jimiž vyžadoval, připojiv hrozby, aby město Cheb a hrady Floss a Parkštejn říši byly vráceny. Kteří náležitou odpověď obdrževše od krále nikterak se nebojícího, vrátili se do krajiny své s nepořízenou.

Téhož roku v měsíci únoru Jan, král Český, na den sva- Febr. 24.
tého Matěje apoštola[3]) vyšed z Prahy, sebrav četné množství bojovníků z různých zemí, postupoval proti Albrechtovi a Ottovi, svému zeti, vévodům Rakouským, jichž země na severní straně Dunaje po celou dobu postní a velikonoční velmi rozháněl a znepokojoval mečem i ohněm. Dobyl dvaceti tvrzí, zajal jak z Rakous, tak i z jiných zemí mnoho hrabat, dvořanův a šlechticů, jakož i dobyl několika měst obezděných. Potom vévoda Rakouský, leže polem ve své zemi se dvěma tisíci těžkooděncův a s dvaceti tisíci pěších k boji připravených lidí, Jana, krále Českého, jenž dva tisíce tři sta těžkooděncův a patnácte tisíc vybrané pěchoty měl, bojem napadnouti se neodvážil. Ale za jisto poznávaje, že Jan, král Český, k tomu se vůbec chystá, aby jeho vévodu nazítří bojem napadl, vévoda v noci, jež následuje po dni svatého Jiří,[4]) s celým svým Apr. 23.
vojskem tajně se dal na útěk, že potom z rána v táboře, jejž byli rozbili, nikdo nebyl nalezen. Následkem tohoto útěku větší dostává se vojsku královu odvahy a již bezpečně se rozbíhají po vsích a tvrzích, činíce větší škody, při čemž na ně všude štěstí se usmívá. Posléze Jan, král Český, své záležitosti tam poněkud spořádav a své lidi ve tvrzích dobytých za posádku zůstaviv, s některými žoldnéři o vigilii svatého Mai. 24.
Urbana[5]) vrátil se do Prahy, kde v krátce veliké peníze získal. On totiž z návodu některých v Praze v synagoze židovské dal kopati a nalezl pod zemí okolo dvou tisíc hřiven ve zlatě a stříbře a penězích. Poručil také kopati okolo hrobu svatého Vojtěcha mučedníka na hradě, ale kopaje peněz nenalezl. De-

[3]) Dne 24. února; sic ještě ze dne 25. února máme listinu Janem datovanou v Praze (Reg. IV, č. 276), ale z ní neplyne nutně, že tu Jan musil býti osobně přítomen (srovn. t. č. 282).

[4]) Dne 23. dubna jest sv. Jiří, bitva tedy chystána na 24. dubna.

[5]) Dne 24. května (Urbana = 25. kv.). Datum Petrovo potvrzují také listiny (Reg. IV, č. 295).

1336 sátého pak dne po svém příchodu do Prahy král kázal Židy (Jun. 3.) po všem svém panství zjímati; z toho zjímání král obohacen nemalým množstvím peněz. V těch dnech král Jan plat, který obecně nazývají ungelt,[6]) všem městům a městečkům trhovým svého království uložil, následkem čehož vzniklo v lidu převeliké pobouření. Toto trýznění týká se všech, jak kněžstva, Jun. 11. tak i laiků: odňal také tehdy král Jan o vigilii svatého Víta[7]) klášteru blahoslavené Panny na Zbraslavi hrad Landsberk a všecky statky při něm tam ležící ze své moci královské, ale nikterak se svolením opata a sboru. Pročež hojně peněz, totiž dvacet tisíc hřiven, jak se vykládá, králem Janem na rychlo sebraných brzo bylo rozházeno, část vyplacena žoldnéřům, část jinak vyhozena a úplně rozházena. To vše takto učiniv král Jun. 21. Jan v den svatého Albana mučedníka[8]) vyjel z Prahy, táhl s vojskem na Moravu, a hned mezi ním a králi Karlem Uherským a Jaromírem[9]) Krakovským v Marcheggu konána porada.

V té době Karel, král Uherský, měl šest set těžkooděncův a mnoho tisíc lehkých lučištníků. Jaromír pak, král Krakovský, měl prý ve svých sborech tři sta lehkých a dvě stě těžkých oděnců, kteřížto všickni spolu s Janem, králem Českým, pevným duchem pokoušejí se na vévody Rakouské prudce doráželi, kteréžto krále Jindřich, vévoda Bavorský, podporuje vší svou mocí.

Kapitola XIII.

O bojích pana Jana krále a jiných věcech.

Jul. 25. Téhož roku ve svátek svatého Jakuba[1]) pověst mnohé děsící v Čechách všude se ozvala, jejíž pravdivost výsledek věci potvrdil. Hle, vykládali všickni, ten Ludvík Bavor od církve

[6]) Nařízení obecného ungeltu vydáno před 15. červnem, jak plyne ze zmínky v listině Janově pro Most (Reg. IV, č. 305, Čelakovský II. č. 193).

[7]) Dne 14. června; listina o tom ze dne 15. června v Reg. IV. č. 306.

[8]) Dne 21. června.

[9]) Správně Kazimírem.

XIII. [1]) Dne 25. července.

zavržený přišel s nesčíslnými ozbrojenci vévody Rakouské 1336
proti králi Českému podporovat. Neboť on tehdy nedaleko Řezna byl položil se táborem[2]), odtud táhna vešel do země Jindřicha, vévody Bavorského, již nepřátelsky napadl. Což uslyšev Jan, král Český, jenž tehdy byl na hranicích Rakouských, jako lev dravý a řvoucí a jako orlí připjav si perutě rychlými kroky s malým počtem nejprvé táhna přes Budějovice na Koubu, do Štrubiny přišel! na pomoc svému zeti Jindřichovi, vévodovi Bavorskému. Se vším svým vojskem, jež se Aug.
za ním ubíralo, u Landavy[3]) při řece Isaře v poli dosti bezpečném stany své rozbil; Ludvík pak s pěti tisíci a pěti sty muži, na jichž hlavách přílby chocholaté se stkvěly, a s těžkým množstvím jiných, jimž štíty, střely, meče a kopí odvahy do boje poskytovaly, mezi klášterem řádu Cisterciáckého Aldersbachem[4]) a Dunajem na veliké louce se položil a k boji sebe a své chystal; a protože mezi oběma vojsky nebylo veliké vzdálenosti, mohl jsi tam slyšeti a viděti denně nové srážky; ten zajat, onen zabit, jiný sražen, jiný poraněn, ve dne v noci neustávají od zápasu a sporu. Otto pak, vévoda Rakouský, již ze země své k Ludvíkovi Bavorovi byl přišel a jej do boje proti králi Českému velmi naléhavě vyzýval. Král pak Jan zároveň s vévodou Jindřichem, svým zetěm, čtyři tisíce a čtyři sta vybraných mužův ozdobnými zbraněmi a přílbami opatřených s sebou měl, a jakkoli menší byl na počet, přece na duchu zdál se větším. A když proti sobě tato dvě mocná vojska, malou mezerou místa oddělená, po dvanácte dní se vztyčenými prapory, jakoby denně bojovati chtěli, ležela, ejhle dne třináctého, to jest dne 18. srpna, Ludvík Aug. 18.
Bavor na doléhání Otty, vévody Rakouského, s celým svým vojskem hnul se táborem a přes Pasov se ubíraje k Linci přišel. Po odchodu téhož Ludvíka s místa, na kterém byl ležel, Jan, král Český, jeden den se svým vojskem stanul nepohnutě, až by úplněji viděl, kam se Ludvík obrací. Slyše pak Jan, král Český, že Ludvík zamýšlí postupovati do Čech,

[2]) K tomu a následujícímu líčení boje srovn. Weech, 57 a 58.

[3]) Dne 1. srpna jest Jan v táboře před Neukirchen, z tábora před Landavou datována jest listina ze dne 10. srpna (Reg. IV, č. 318, 319)

[4]) Klášter Aldersbach v soudním okrese Vilshofen (FRB. IV, 333, pozn. 1).

1336 sám bez prodlení cestou, kterou do Bavor byl přišel, se spěchem do Čech se vrátil, a u Budějovic shromáždilo se u něho rozptýlené jeho vojsko. Bylo pak úmyslem královým, aby Ludvíkovi bránil v lodním přechodu přes Dunaj. Rozlil pak se tam spor na knížata, totiž Ludvíka a Rakouská: neboť Ludvík požadoval od vévodů Rakouských, aby mu čtyři města obezděná byla dána v zástavu za náhradu škod jeho vojska, kdyby snad v boji se přihodilo, že by nějaké [škody] mělo utrpěti. Když tedy vévodové Rakouští, Otto a Albrecht, s těmito slovy nikterak nesouhlasili, Ludvík všecky své vozy naloživ z opatření Rakušanů potravinami, spíše jako přemožený nežli jako vítěz do země své se vším lidem svým bez bojů se vrátil.[5]) Kterýžto když odešel, bratři Albrecht a Otto, vévodové Rakouští, u Jana, krále Českého, smíru vyhledávali,[6])
Sept. 4. jejž ze vnuknutí ducha Božího přátelsky nalezli dne 4. září. Když tento smír učiněn, hned radovaly se Čechy s Rakousy, rozešlo se vojsko, a každý navštívil svůj domov. A jakkoli knížata řečení nesvedli hlavní bitvy polní, přece však klášterům a venkovanům při východu a návratu svém převeliké škody způsobili. Svědčí o tom četné kláštery, jež skoro v nejzazší záhubu jsou uvedeny. Pročež Jan, král Český, po do-
Sept. 15. jednání smíru dne 15. září do Prahy přišed, hned mnoho peněz sebral, jimiž některým rytířům žold jejich vyplatil. Zůstal pak král Jan v Praze třinácte dní, v nichž mezi jinými těžkostmi, jež rozličným lidem rozličně způsobil, na klášteru Zbraslavském tisíc šest set zlatých peněz vynutil a za to slíbil, že vrátí hrad Landsberk, jejž násilím byl odňal. Po-
Sept. 27. sléze o vigilii svatého Václava mučedníka[7]) Jan, král Český, z Prahy vyšed přišel do Vídně, kde s vévody Rakouskými
(Oct.) osm dní prodlev,[8]) Karla, krále Uherského, opět navštívil, jakož i u něho usiloval, aby se smířil s vévody Rakouskými. Ta-

[5]) Srovn. k tomu Weech, str. 60 a n.

[6]) Jednání začalo v Linci a pokračováno v něm se zdarem ve Freistadtě (Weech str. 62, kde také jiných pramenů užito).

[7]) Dne 27. září.

[8]) Listinně zjištěn jest pobyt Janův ve Vídni dne 18. října a 10. listopadu (Reg. IV, č. 347, 350); do mezery mezi těmito daty připadá asi pobyt Janův v Uhřích, při němž však se Janovi nepodařilo primětí krále Karla ke schválení míru (srovn. pozn. násled.).

kové pak zařízení stalo se při smíru,[9]) že vévodům Rakouským 1336
má náležeti držení Korutan a Janu, synovi krále Českého, panství nad hrabstvím Tyrolským. V oněch dnech Jan, král Český, pod záminkou nejvyšší potřeby dílo jakési velmi poručení hodné, na náhrobku a ozdobě hrobu svatého Václava mučedníka na hradě Pražském s mnohou prací počaté a uchystané, zastavil a na tu dobu překazil. Neboť sám král Jan obrazy svatých, přemnohé stříbrem uměle již vykládané a k zobrazení jejich většinou již úplně provedené, najednou sebral a svým věřitelům zastavil. Byla pak váha těchto peněz pět set hřiven Pražských. K tomu mladý Karel dvě stě hřiven ze svého fisku přispěl, ostatní částku celá dioecese Pražská sbírkami sebrala.

Kapitola XIV.

Jak Jan, král Český, podruhé šel do Prus a o mnohých jiných věcech. Rok Páně 1337.

Léta Páně 1337 v den Mláďátek[1]) Jan, král Český, když Dec. 28.
utišen byl škodlivý spor s vévody Rakouskými, z Prahy vyšed
s Karlem, svým prvorozencem, přišed do Vratislavě,[2]) kde ne- 1337
málo peněz od lidu krutě vynutiv a četné množství knížat a Jan.
šlechticů z rozdílných krajin, sebrav s vedením bratří Křižovníků z domu Německého do Prus postoupil, proti Litvanům chtěje mužně bojovati.[3]) A protože mírnost zimy nepřipouštěla, aby se utvořily ledy na místech bažinatých a vodnatých, jichž tam je hojnost, aby po ledě jako po mostech vojsko křesťanské

[9]) Definitivní mír mezi vévody Rakouskými a Janem smluven již před jeho návštěvou Vídně, totiž dne 9. října v Enži (listiny o tom v Reg. IV. č. 334—343). Dle něho vévodové Rakouští měli podržeti Korutany (až na údolí horní Drávy, t. zv. Pusterthal, jehož zatím za pobytu v Tyrolsku markrabí Karel dobyl), ale zřekli se nároků na Tyroly, vydali zpět Znojmo (od svatby Anniny zastavené) a slíbili náhradu 10.000 hřiven stř., za něž dány v zástavu Lava a Býdov.

[1]) Dne 28. prosince 1336 (z toho dne ještě listina Janova, datovaná v Praze, Reg. IV, č. 361).

[2]) Ve Vratislavi Jan pobyl podle listin od 4. do 15. ledna 1337 (Reg. IV, č. 365—384, 386—388).

[3]) O této druhé litevské jízdě Janově srovn. Goll, Čechy a Prusy, str. 68 n.

1337 proti nepřátelům Kristovým přešlo a na ně vhodněji a prudčeji na jejich územích udeřilo, pročež všickni křesťané, zklamáni jsouce v naději ve válku následkem povahy podnebí, nedosáhše tam velikého úspěchu, nuceni byli domu se vrátiti. Aby pak se nezdálo, že ono svrchu řečené vojsko křesťanské vubec ničeho na území pohanském nevykonalo, Jindřich, vévoda Bavorský, zeť Jana, krále Českého, s přispěním jiných knížat pevnost na hranicích Litevských, příkopy a baštami dobře opevněnou, mocně sestrojil,[4]) v níž rytíře a odvážné muže statečné, již opatřiv na dve léta zásoby, umístil, aby na Litvany často doráželi a je znepokojovali a v budoucnosti křesťanům přicházejícím připravili bezpečnější příchod. To když bylo dokonáno, Jan, král Český, s Karlem, prvorozeným [synem] svým, a s některými hrabaty a rytíři a jinými šlechtici
Apr. 4. z Prus se vraceje, v den svatého Ambrože biskupa[5]) přišel do Prahy, jehož Jindřich, svrchu řečený vévoda Bavorský, do
Mai 29. Prahy o Nanebevstoupení Páně[6]) následoval a odtud vrátil se do Bavor. V průběhu této doby Jan, král Český, cítě, že na oči své, jež nikdy neměl bystré, vůbec slábne,[7]) jal se povolávati pomoc lékařů na zbystření zraku v očích, z nichž jeden Francouz v léčení tom se neosvědčiv, na rozkaz Jana, krále Českého, ve Vratislavi do řeky Odry byl uvržen, vložen byv do pytle; po jehož zahynutí jiný, pohan, z Arabie přišed, povolán byv králem samým do Prahy, způsobiv králi mnoho muk, se slovy však potěšujícími krále Jana na pravém oku zcela oslepil. Tento pohan, protože nejen krále, ale i mnohé svým léčením oklamal, zajisté byl by zahynul, kdyby bezpečnost příchodu a návratu najisto od krále mu nebyla bývala slíbena.

Febr. 15. Toho roku dne 17. února bylo zatmění měsíce.[8])

Febr. 25. Téhož roku dne 25. února králová Beatrix, druhá choť

[4]) Byly vlastně zbudovány hrady dva, z nichž jeden ku poctě Jindřichově nazván Baierburk; účel byl asi ten, který podává kronikář (srovn. Goll na uv. m. 69).

[5]) Dne 4. dubna, toho dne datuje již Jan v Praze, Reg. IV, č. 116.

[6]) Nanebevstoupení Páně připadlo r. 1337 na den 29. května.

[7]) Jan byl krátkozraký po otci; k mínění, že by na Litvě byl si oční neduh utržil, není důvodu (srvn. Goll na uv. m.).

[8]) Mělo by býti 15. února, kdy toho roku bylo zatmění měsíce.

krále Jana, porodila v Praze syna svého prvorozeného, kte- 1337
rýžto chlapec třináctého dne po svém narození na hradě (Mart. 10.)
Pražském biskupem Pražským jest pokřtěn; na křtu nabyl
jména Václav. Z narození tohoto chlapce nemnozí se radovali, protože tvrdili, že nepošel z rodu Českého, král však z tohoto syna velmi se radoval.

Téhož roku dne 13. května pan Ortvin, pátý[9]) opat v Sedlci, Mai. 13.
čtvrtého roku vlády své zemřel, místo něhož pan Mikuláš, kustos chrámu Sedleckého, jenž tehdy byl při kurii Římské, v nepřítomnosti byl zvolen, kterýžto v den svatého Diviše mu-
čedníka[10]) od kurie se vrátil a uctivě byv přijat, uveden ve Oct. 9.
vše, co náleží k úřadu opatskému.

Téhož roku dne 18. května v neděli králová Beatrix na Mai. 18.
hradě Pražském od Jana, biskupa toho chrámu, nikoli s takovou slavnostní nádherou, jakou jsme jindy v dřívější době vídali při takovýchto korunovacích, korunou království Českého korunována, an král Jan bez koruny a bez rouch královských při tom stál; následovala po tomto obřadě u bratří Menších[11]) v Praze hostina mírného nákladu. Tato tedy králová Beatrix čtrnáctého dne po své korunovaci, dosáhši
názvu korunované královéé České, s malou družinou vyjela (Jun.)
z Prahy a ubírá se přímo do hrabství Lucemburského, prvorozence svého Václava však v Praze pod ochranou kojné zůstavivši. Z odchodu této královéé veškeren lid více se těší nežli z příchodu. Neboť všickni obyvatelé království Českého více přejí štěstí markraběnce Blance nežli královéé. Markraběnka Blanka zajisté, když králová Beatrix se ubírala do Lucemburka, ubírala se na Moravu, bydlíc z rozkazu králova na hradě Brněnském. Při všem, co svrchu řečeno, markrabí Karel nebyl přítomen, nýbrž vida, že tvář otcova k němu není jasná, jako byla včera nebo předevčírem, z Prahy v mě-
síci červnu odešel[12]) a bratra svého Jana, vévodu Korutan- Apr.

---

[9]) Ortvin nebyl ovšem teprve pátým opatem Sedleckým, a ježto nelze zjistiti, že by byl toho jména pátým, zdá se, že autor počítá jen opaty, které sám pamatoval.

[10]) Dne 9. října.

[11]) To jest u sv. Jakuba na Starém městě.

[12]) Zdá se být omyl místo „v dubnu". Karel ve své autobiografii (FRB. III, str. 352 n.) vypravuje, že odešel v dubnu, což také se hodí

1337 ského, a jiná knížata, své příbuzné, aby ubil čas, navštěvoval, a protože z otcova zákazu pražádných peněz nebral z království Českého, nucen byl, spoléhaje na pouhý bez prostředků název markrabství Moravského, od Benátčanův a jiných měst Lombardských žold vojenský přijímati a z něho sobě a své družině potřeby opatřovati.[13]) Jakkoli postrádal podpory otcovy, přece od cizích dary jak časného, tak i duchovního požehnání hojně dostával do té míry, že veškeren lid, jenž ho zná, velebí ho až posud, co tráví v krajinách cizích, očekávaje doby lepšího osudu.

Jul. Téhož roku v měsíci červenci znamenitá vlasatice na straně severní blízko polu severního se objevila, jež déle než měsíc rozdílný pohyb k Rakousum a k západu majíc, ode mne i jiných spatřena byla, kterou hvězdu předcházelo horko a sucho, ničící z jara všecky rostliny; následuje také nedostatek obilí a vína, ale nadbytek drahoty na mnohých místech.

V téže době Filip, král Francouzský, jistými listy a posly oznámil Janovi, králi Českému, že má válku proti králi Anglickému[14]); proto tvrdil, že co nejvíce potřebuje přítomnosti tohoto krále. Což uslyšev král Jan, hned odloživ všecky ostatní důležité záležitosti, království České svěřil Bertholdovi, řečenému z Lipé, proboštovi Vyšehradskému, a sám sedmý v den
Jul. 8. svatého Kiliána[15]) v době noční z Prahy mimo vše nadání vyjel, bránu městskou hned za sebou opět zavříti poručil a tak pospíchaje čtvrtého dne po svém odjezdu do Frankfurta přijel a tam poradu vespolnou s Ludvíkem Bavorem po tři dni měv, dostal se k Filipovi, králi Francouzskému, a jak se vykládá, s tímto králem Francouzským proti králi Anglickému chtěje bojovati. Svrchu dotčený slavný spor králův již pohnul v Německu některými místy, ježto Ludvík Bavor vší svou

ke tvrzení Petrovu (jen o několik řádek výše), že při všem tom, co se vypravuje, Karel nebyl.

[13]) Srovn. o této dobrodružné episodě života Karlova citovaná díla Werunského a Kalouskovo.

[14]) Byl to začátek t. zv. stoleté války.

[15]) Dne 8. července

možností chystá se přispěti na pomoc [Anglii],[16]) ostatní však knížata většinou přispěti chtějí straně druhé. To jsem poznal ze zkušenosti, když toho roku ve Würzburku na cestě ku generální kapitule se třinácti opaty jsem se ocitl; neboť nám Ludvík Bavor poslal list tohoto znění: 1337.

List císařův.

Ludvík, z Boží milosti císař Římský, vezdy rozmnožovatel říše. Mužům zbožným, svým milým, Elberskému a ostatním jeho spoluopatům, z Německa na cestě do generální kapituly stojícím svou milost a vše dobré. Z pravdivé zprávy věrohodných osob jsme úplně zpraveni, že Filip z Valois, jenž se vydává za krále Francouzského, a jeho pomocníci všecky lidi jakéhokoli stavu z Němec do krajin panství jeho přicházející zajímá a obtěžuje na nemalou pohanu a povržení naše a svaté říše. Chtíce vás tedy varovati před hrozícím nebezpečenstvím, poroučíme vám co nejurčitěji a zkrátka, abyste od počaté cesty opouštějíce, domů, hned jak spatříte tyto listy, nazpět šli, pokud budete chtíti milost naši zachovati a vyhnouti se nebezpečenství osob a věcí svých. Dáno ve Slusingách dvacátého třetího roku našeho kralování, desátého pak císařství, pod pečetí naší velebnosti vzadu přitištěnou.

Obsahem tohoto listu zaraženi jsouce ustali jsme v počaté cestě, i viděli jsme všude ve Francích a jinde národ povstávati proti národu. Papež pak Benedikt, jak se vykládá, poslal dva kardinály a latere, aby mezi králi řečenými zjednali smír. V těchto dobách pro těžké a nesnesitelné jho, jež král Jan pro časté daně a vymahání klášterům a městům jsa přítomen uložil a nepřítomen jsa ukládati neustává, stav mnichův i měšťanů veškerých poklesl a skoro již ku poslednímu vyhlazení se dostal. Svědčí o tom Zbraslav, jež skoro tisícem hřiven věřitelům těžce jest zavázána; za to vše skoro celé dědiny klášterní jsou v ruce cizí.

Pročež dům tento volati a hlas pozvédati
K nebi nucen jest. Prosí, aby Bůh tento těžký útisk,

[16]) Ludvík původně hledal spojení s Francií, ale jednání se rozbilo o zdráhání kurie; potom v červenci vešel ve spolek s Anglií.

1337 Jímž jest [dům] stížen, zahnal a vše škodlivé odehnal.
Časy příznivé dal, a aby šťastný osud v něm trval,
Aby tak prospíval, by stálá chvála tam se děla
Otci věčnému, Kristu a svaté matce.
Poněvadž ty, panno dobrotivá, Maria, zde jsi patronkou,
Přines sem útěchu, učiň to rychle. Amen.

Kapitola XV.

O jakési příhodě vzdělavatelné, jež se stala v Praze v chrámě svatého Ondřeje apoštola.

1336 Jun. 21. Léta Páně 1336 v pátek po svátku svatého Víta [1]) kostel svatého Ondřeje apoštola [2]) úplně vyhořel, tak že tři oltáře, které tam dříve byly, silou ohně jsou pobořeny a též porušeny, tak že nového zřízení a opětného posvěcení a opravy spolu s tělesem celého chrámu potřebovaly. V době tohoto ohně Bůh, stvořitel všeho, znamenitý, věčné paměti poručitelný zázrak tam k oslavě své ráčil ukázati. Neboť přesvatá obět těla Páně, pro nemocné dle zvyku na okně chovaná, v jediné ležela skřínce a nádobce k tomu příhodné, ku kteréžto nádobce přidány byly jakési roušky pro ozdobu. Když tedy kostel již ohněm úplně byl ztráven, a když toho dne lidé do kostela vejíti nemohli, ale všickni viděli kameny polámány a okno, na němž tělo Páně bylo, rozpadlé, bratr Mikuláš, mnich Zbraslavský, přistoupiv k oknu a chtěje hledati, zdali by snad nějaké zbytky těla Páně a nádobky se jevily, aby je vůbec vyzvedl, co zarmoucen hledal po části, s radostí nalezl v celku neporušeno a zachováno. Neboť ani na nádobce ani na rouškách nejevil se nižádný žár ohně. Slyše o tomto zázraku ctihodný pan Petr, opat Zbraslavský, patron tohoto chrámu, dal skřínku pobožně donésti do kaple domu svého a tam na oltáři uctivě zachovati, až by spálené okno bylo opraveno, aby tam přesvatá hostie nazpět jsouc donesena víru množila u věřících

[1]) Dne 21. června; o ohni srovn. Tomek I², 568.

[2]) Kostel sv. Ondřeje stával v ulici Betlemské blíž Poštovské, v sousedství domu Zbraslavského (287-I.); srovn. Tomek I², 230.

a dary své moci a milosti všem žádajícím hojněji udělovala. 1336
Tak třeba se přesvaté hostii klaněti.

Chlebem svým, Kriste, proč tajně nám se udílíš?
Nás hodně nasyť, králi mocný, v době smrti. Amen.

Léta vtělení 1337 dne 22. prosince péčí ctihodného pana 1337
Petra, opata Zbraslavského, ctihodný v Kristu otec Přibislav, bi- Dec. 22.
skup[3]) Satoranský z řádu bratří Menších, kostel svatého Ondřeje apoštola před tím opravený spolu se hřbitovem opět posvětil z moci pana Jana, biskupa Pražského dvacátého sedmého, a v tomto chrámě téhož dne tři oltáře, totiž dva opravené a třetí řečeným opatem Petrem znovu zbudovaný, s náležitou slavností posvětil ku poctě svaté a nerozdílné Trojice a blahoslavené panny Marie a všech nebeských mocností, patriarchů, prorokův, apoštolů, mučedníků, vyznavačův a svatých panen i všech svatých, v nichž ostatky mnohých svatých, jak níže bude patrno, jsou obsaženy. Titul pak prvního a hlavního oltáře připisuje se svatému Ondřeji apoštolovi a druhého oltáře po pravici postaveného svatým biskupu Mikulášovi a Blažejovi, biskupu a mučedníkovi, třetího pak oltáře po levici umístěného název znamená se svatým pannám a mučedlnicím Kateřině, Markétě a Barboře. Aby pak stav a starobylost tohoto chrámu svatého Ondřeje dokonaleji se poznala, uznali jsme za dobré vložiti sem pro větší paměť a podivení slovo od slova jakýsi list, v tomto velkém oltáři spáleném v době posvěcení řečeným panem biskupem Přibislavem s pečetí biskupskou a se skřínkou ostatků nalezený a vytažený. Bylo pak znění tohoto listu takovéto:

Znění listu:

Léta vtělení Páně tisícího stého šedesátého pátého, in- 1165
dikce třinácté, epakty šesté, konkurrenty třetí[4]) já Daniel, jakkoli nehodný, ale z Boží milosti biskup Pražský třináctý, léta posvěcení svého patnáctého, měsíce šestého, v měsíci dne
jedenáctého, dne 3. října, za panování nejslavnějšího a nej- Oct. 3.

[3]) Tento Přibislav mnich (ep. de vico et titulo s. civitatis Bethlehem, episc. Sadoronensis) objevuje se jako světící biskup v Čechách v l. 1313—1341 (Reg. III, č. 156, 224, 724, 742, 745, 1035, 1102, 1191, 2008, IV, č. 2002, 2005, 2071).

[4]) Má zníti „čtvrté“.

1165 jasnějšího císaře Římského povždy rozmnožovatele říše Fridricha, a za dob nejslavnějšího krále Českého Vladislava, ostatky těchto svatých vlastní rukou jsem uložil v tomto oltáři: z kříže Páně, z hrobu Páně, svaté panny Marie, z roucha Páně, svatého Jana Křtitele, svatého Ondřeje apoštola, svatého Jakuba apoštola, svatého Vojtěcha mučedníka, svatého Timothea a Apollináře, svatého Gereona a jeho druhů, svatého Krištofa a jeho druhů, svatého Benedikta, svatého Jana, svatého Matouše, Isáka, Kristina mučedníků, svatého Pankráce mučedníka, svatého Václava mučedníka, svatého Klimenta, papeže a mučedníka, svatého Martina, biskupa a vyznavače, svatého Jindřicha, vyznavače, svatého Maura, vyznavače, svaté Maří Magdalské, svaté Gertrudy, panny, jedenácte tisíc panen, svaté Ludmily a přemnohých jiných svatých. Titul pak připisuje se svatému Ondřeji. Tito a všickni svati Boží nechť ráčí se přimlouvati u Hospodina za mne hříšníka. Amen. Já Vladislav, král Český té doby, prosím o totéž. Amen. Já Judita, králová Česká té doby, prosím o totéž. Amen. Já Petr, řečený opat Ostrovský, stavitel tohoto chrámu, prosím o totéž. Amen. Amen. Amen.

1337 Toť jest obsah listu, nalezeného v oltáři panem biskupem. A věděti třeba, že do téhož oltáře opět jsou umístěny a ukryty v době posvěcení jeho všecky připomenuté ostatky svatých, jež zajisté s náležitou zbožností po všecken čas ode všech věřících Kristových zaslouží býti ctěny a vzývány, aby za nás, kteří na moři tohoto světa se zmítáme, se přimlouvaly u Hospodina, bychom do přístavu spásy věčné mohli šťastně přijíti z udělení Pána našeho Ježíše Krista, jemuž jest sláva a panování po všecky věky věkův. Amen.

A věděti třeba, že posvěcení tohoto chrámu každého roku v neděli po dni svatého Ondřeje[5]) nejblíže příští stále se bude konati, a já bratr Petr, řečený opat Zbraslavský, tohoto kostela oprávce a patron z prozřetelnosti Boží, dal jsem sepsati tuto desku, chtěje a touže a modle se, účastným se státi milosrdenství Božího a dobrých skutků, jež vykonány budou Hospodinu na místě tomto. Amen.

---

[5]) Sv. Ondřeje jest 30. listopadu.

Léta Páně 1338 v měsíci únoru tato deska na tento 1338
chrám jest zavěšena, když přesvatý v Kristu otec, pán pan Febr.
papež Benedikt XII. z řádu Cisterciáckého, přesvatou církev
Římskou spravoval a ctihodný pan Jan biskup stál v čele
církve Pražské, léta biskupování tohoto biskupa třicátého
osmého.

Skonává se třetí část kroniky Zbraslavské.

Seznam oprav a dodatků k vydání Emlerovu.*

Str. 8. sloupec 2. řádek 19. shora má býti *clam palamque cognovi, quatenus* (zde str. 10).

" 10. " 1. " 2. zdola má býti *providerent salubriter, cogitare ceperunt* (zde str. 13).

" 11. " 2. " 21 shora místo rex čti *fex* (jak má správně Loserth (zde str. 15).

" 13. " 1. " 8. shora má býti *sepe cadunt turres sine preside, destruitur res* (zde str. 18).

" 13. " 2. " 4—3. zdola má býti *Wenceslao, puero existenti; hinc* (19).

" 14. " 1. " 6. shora má býti *que eidem nupsit postea, similiter generatur* (20).

" 15. " 2. " 17. shora má býti *generosus; nec mora* (23).

" 18. " 2. " 18.—17. zdola má býti *reproborum, qui spoliant, mentes* (28).

" 19. " 2. " 1. zdola
" 20. " 1. " 1.—3. shora } *me faciat clare scribendo domum revocare, quatenus gens hec — valeat respirare. Divina . .* (30.)

" 20. " 2. " 8.—7. zdola slovo ad (s řádku 8.) patří k následujícímu řádku, s nímž tvoří verš.

" 21. " 1. " 17.—18. shora má býti *apparenter exhibet, pro destruccione regni pressura quoque* (33).

" 21. " 2. " 18.—21. shora má býti *esse serenum, ut non surdescat et — compescat. A puericie* (34)

" 23. " 1. " 10.—11. shora má býti *voluptati* (36).

" 25. " 1. " 6.—9. shora má býti *exultabat. Et quia — prosperatur, Zewischius* (39).

" 27. " 1. " 9. zdola má býti *utrique coniugum* (44).

---

*) Strany uvedeny podle vydání Emlerova ve FRB IV; při korekturách uvádí se z pravidla pouze čtení opravené (nikoli mylné čtení edice); čísla v zadu v závorkách položená označují stránky překladu.

Str. 28. sloupec 1. řádek 12. zdola má býti místo sed *si* (45).
„ 33. „ 2. „ 5. shora má býti *postulavit*; *et quia* (54).
„ 40. „ 1. „ 3. zdola má býti *imbrigavit, quatenus* (66).
„ 41. „ 2. „ 20.—21. shora má býti *detinetur. Nec sine* (68).
„ 42. „ 1. „ 5.—6. shora má býti *hostia missa obsequio cleri. Studeas* (68).
„ 43. „ 2. „ 2. shora má býti (místo videtis) *vitetis* (71).
„ 44. „ 2. „ 8. zdola má býti *pervertisset. Hinc est* (73)
„ 45. „ 1. „ 3. shora má býti *utiliter providerent de domino, cogitare ceperunt, qui eos* (74).
„ 46. „ 1. „ 1. zdola a sl. 2. ř. 1. shora má býti *ad celestia tardam solito amplius* (76).
„ 48. „ 1. „ 4.—2. zdola má býti *Christe tibi laus. Que loca dilexisti pro claustro tribuisti, rex pie, rex iuvenis*; *ideo vivas* (79).
„ 55. „ 1. „ 3.—2. zdola má býti *Diviciis. Vite fac hunc consumere rite cursum presentis* (91—92).
„ 57. „ 1. „ 6.—7. shora má býti *ut patebit protinus, eligi procuravit* (95).
„ 57. „ 1. „ 16.-15. zdola má býti *confirmavit*; *ex qua re.*
„ 65. „ 1. „ 7. zdola (místo itam) *iam* (111).
„ 67. „ 2. „ 6. zdola má býti (místo sompnium) *sompnum* (115).
„ 68. „ 2. „ 14.—19. shora má býti *evenisse? Unde illius — succubuit, vera et severa* (116).
„ 69. „ 1. „ 19. zdola (místo misterio) *misterium* (117).
„ 72. „ 1. „ 11.—15. shora má býti *decoratus*; *vult meus hoc sensus et non valet*; *irreprehensus ergo sit*; *huic parcas, quoniam vacuas habet archas,* (123).
„ 73. „ 2. „ 9. zdola má býti *nam tunc ibi fur erit eris,* (126).
„ 74. „ 1. „ 20. shora má býti *adventum, felix desiderate surgit hora leticie*; *insuper* (126—127).
„ 74. „ 1. „ 10.—9. zdola má býti *gaudium ingeritur exoptate leticie tam festive. Augmentabat* (127).
„ 75. „ 2. „ 13.—8. zdola má býti *et completa. Opere precium — visum. Sed quid — Salomone? Certe longe* (129—130).
„ 76. „ 1. „ 9. shora má býti *non tacent laudare nomen* (130).
„ 76. „ 2. „ 16. zdola má býti *conspicis hic multa, bona nunc, mala nunc, modo stulta* (131).
„ 77. „ 1. „ 8.—9. shora má býti *altera Theutunicorum more fuit gaudens* (132).
„ 78. „ 1. „ 18. shora má býti *in secula. Opus vero* (134).

Str. 79. sloupec 1. řádek 19. zdola má býti *reddenda; quod et totum* (136).

" 82. " 2. " 10.—8. zdola má býti *duo regna regit; rex hic sibi namque subegit unum natura*, (142).

" 84. " 1. a 2. " 1. zdola a 1—3 shora má býti *Hunc lauda regem, iam regna tenens tria, legem ipsis quam rex dat unus; cum laudibus exstat hic commendandus* (145).

" 84. " 2. " 17. shora má býti *gens ista est levis iaculis, est sevaque sevis* [?] (145).

" 86. " 1. " 4. zdola má býti *venerat illa virgo Elizabeth* (148)

" 86. " 2. " 12.—9. zdola má býti *hoc festum bene, letum regnum duplex stat* (149).

" 89. " 2. " 14. zdola má býti (místo fuerunt) *ferunt* (154).

" 90. " 1. " 10. shora má býti (místo quondam) *condam* (156; srovn. ČČH VII str. 66).

" 93. " 2. " 11.—9. zdola má býti *suffecit. Et quia — mutuatur, si dominus* (161).

" 94. " 1. " 15. shora má býti *adimplere. Ac celesti* (161).

" 97. " 1. " 7. shora má býti *descendisset, in carnis humane substancia crucem* (166).

" 101. " 1. " 1. shora má býti *ego sum! Dolete* (173).

" 102. " 1. " 11. shora má býti *ex hoc, gloria lata, memoria fit mea fusca* (175).

" 102. " 1. " 22. shora má býti (místo iniquia) *iniqua* (176).

" 102. " 1. " 3. zdola má býti *saltem defunctum sponsum servo michi iunctum* (176).

" 103. " 2. " 3. zdola má býti *militis non adverti, afflictionem afflicto cumulans* (179).

" 104. " 2. " 18. shora má býti *testimonium eius. Et quis* (180).

" 107. " 2. " 10. zdola má býti *perdit, sorte bona caret Ungara namque corona* (186).

" 114. " 2. " 8. shora má býti *stultizat, licet inveterata, chorizat* (199).

" 117. " 2. " 9.—8. zdola má býti *accenditur fax mentalis, sensus cessat fallacia* (205).

" 118. " 2. " 13. shora má býti *sensus meditatur.* (207).

" 123. " 2. " 11. shora má býti *Elizabeth, non quidem exultabat,* (218).

" 123. " 2. " 15. zdola má býti *deficerent, quousque . . . .* (218).

" 129. " 1. " 3. zdola má býti *venena. Unde favor* (229).

" 130. " 2. " 4. zdola má býti *noccat tantum cunctis, ambicio quantum* (231).

" 133. " 1. " 7. zdola má býti *Bohemorum; domicella vero* (236).

Str. 133. sloupec 2. řádek 16.—20. shora má býti *spolio privarentur: omnes videntes — scribimus. Sed* (236—237).
„ 134. „ 1. „ 15. shora má býti *nutrit. Unde* (237).
„ 139. „ 2. „ 11. zdola má býti *consiliis*; *ex illa hora* (247).
„ 159. „ 1. „ 18.—19. shora má býti *in hostia trudit et limen digitum, facit* (281).
„ 159. „ 1. „ 2.—1. zdola má býti *ad portam domui Nicolai de Turri vicinam intravit Pragam, cepit . . .* (282).
„ 173. „ 1. „ 20.—21. shora má býti *tute stat in alis felix, invictus*; *sit et ipse Deus* (305).
„ 173. „ 2. „ 22. shora má býti *dum foris aut intus* (306).
„ 174. „ 1. „ 3. zdola má býti *in castro confuse, per* (307)
„ 183. „ 1. „ 12. zdola má býti *superexcrescente* (322).
„ 200. „ 2. „ 12 shora má býti *graduum, super faldestorium ibi* (353).
„ 209. „ 2. „ 7 shora má býti *anhelamus*; *et videntes* (370).
„ 210. „ 1. „ 10.—11. shora má býti *condempnamus, statuentes* (371).
„ 211. „ 1. „ 21. zdola má býti *dominus imperator habitat* (373).
„ 211. „ 2. „ 21.—24. shora má býti *maiestatis dive.* [či *divine* jak má rkp. Víd.] *Tue sanctissime — preconceptum, celum et terra* (374).
„ 211. „ 2. „ 7. zdola má býti *medicinam. Nimirum te celi et celorum* (375).
„ 212. „ 1. „ 7. shora rkp. Víd. místo invicta má *munita* (375).
„ 212. „ 1. „ 24. shora rkp. Víd. místo cuius et tanta má býti *cuius est tanta* (375).
„ 212. „ 1. „ 14. zdola rkp. Vídenský má toto lepší čtení: dissolvuntur, ut *omnes pariter videant, quod divinis iuvatur miraculis tam* potens *et graciosa* congeries (375).
„ 212. „ 1. „ 8. zdola rkp. Vídenský má: ipse *habet* consilium et intelligenciam (376).
„ 212. „ 2. „ 20.—21. shora rkp. Víd. místo ewangelice má *quasi angelice* (376).
„ 212. „ 2. „ 3. zdola rkp. Víd. má: in Jericho *quia* precepit (377).
„ 213. „ 1. „ 4. shora rkp. Víd. má: superborum. Nec *te* teneant (377).
„ 213. „ 1. „ 16.—17. shora rkp. Víd. má: attributa *potencia*, quam *sic* decet tuam excellenciam congnoscere (377).
„ 213. „ 1. „ 23.—28. shora rkp. Víd. má: in diem *afferant* tibi munera *reges* et — submittis. *Et nec* tibi (377).

Str. 213. sloupec 1. řádek 12.—11. zdola má býti . . . *pena. Tunc omnes* (378).
„ 213. „ 1. „ 10. zdola má býti *coronam. Et regnabit* (378).
„ 213. „ 1. „ 6. zdola má býti *figura. Non me velis* (378)
„ 213. „ 2. „ 6.—7. shora má býti (dle rkp. Víden.) *et cuiusvis manus pugnet contra victricia signa tua. Cadent a facie terre, qui* (378).
„ 213. „ 2. „ 14. zdola má býti *nuda tibi. Pedes* (378).
„ 213. „ 2. „ 3.—1. zdola má býti (dle rkp. Víden.) *assurgunt. Aromatizat balsamum circumsistens, uva, daptilis et poma varia te invitant* (379).
„ 214. „ 1. „ 6. shora rkp. Vid. místo ossa má *oscula* (379).
„ 214. „ 1. „ 7. „ „ „ „ filiam hanc má *filiam habeo* (379).
„ 214. „ 1. „ 16. shora rkp. Vid. místo tui similitudine má *sui similitudine* (379).
„ 215. „ 2. „ 5 zdola místo vestro má býti *nostro* (381).
„ 216. „ 2. „ 9.—10. shora má býti *provisionis sedis apostolice irrefragabili et perpetuo valitura* (385).
„ 216. „ 2. „ 17. zdola má býti *attemptari. Ac postmodum* (385)
„ 218. „ 1. „ 3. shora má býti *reservantes, inhibicionem* (387).
„ 218. „ 1. „ 16. shora má býti *ordinatum; occupatores* (387).
„ 218. „ 1. „ 5. zdola má býti *speciale, qui omnes* (388).
„ 220. „ 1. „ 9.—4. zdola má býti *veritatis, reverendus — patebit. In presencia* (391).
„ 221. „ 1. „ 17. shora má býti *sub iuramento* (393).
„ 222. „ 2. „ 18.—19. shora má býti *predicari, audiens eciam a venientibus* (395).
„ 234. „ 2. „ 17. shora má býti *huic, qui mundo* (417).
„ 236. „ 1. „ 5.—7. shora má býti *facturum. Habitum omnem virtutis et cognicionis modum — acquisivit, ab anima* (419).
„ 238. „ 1. „ 16. shora má býti *et iniusticiam* (423).
„ 238. „ 2. „ 5. zdola má býti *apparebunt, profiteor coram* (425).
„ 249. „ 1. „ 20. shora místo tactinum má býti *cattinum* (442)
„ 276. „ 2. „ 3. zdola má býti *sancte matri ecclesie* (495).
„ 278. „ 1. „ 8. shora má býti *et vestrum singuli* (497).
„ 278. „ 1. „ 14. zdola má býti *seu explicitam quantumcunque* (498).
„ 278. „ 2. „ 8. shora má býti *observari; ac nichilominus* (498).
„ 278. „ 2. „ 12 shora má býti *deputati, quique* (498).
„ 279. „ 1. „ 9. shora má býti *donis et votis* (500).

Str. 280. sloupec 1. řádek 9.—8. zdola má býti *a nece victus, heu, naturalis; nunquam fit* (502).
„ 280. „ 1. „ 1. zdola má býti *augmenta malorum.* (502).
„ 286. „ 2. „ 21. shora místo non manemus má býti *nos manemus* (514).
„ 287. „ 2. „ 5. zdola místo castellanum má býti *Castellanum* (516).
„ 289. „ 1. „ 16.—14. zdola má býti *Nudipes antistes, non curat clerus, ubi stes, nec poteris stare, presumens scisma parare istud, in ecclesia* (520).
„ 291. „ 2. „ 13.—12. zdola má býti *Agnetis, ad s. Franciscum. in sua propria scilicet fundacione, Prage sepulte,* (524).
„ 297. „ 1. „ 27.—28. shora místo attingens má býti *accingens* (534).
„ 297. „ 2. „ 17.—18. shora má býti *dissipavit, nosque.*
„ 299. „ 1. „ 5. shora místo abstante má býti *obstante* (538).
„ 300. „ 2. „ 6.—5. zdola má býti *fit ibi; quidquid poterit cute scribi, hoc recipis plene* (541).
„ 307. „ 1. „ 9.—10. shora má býti *molitus, errores* (554).
„ 317. „ 1. „ 14. shora má býti *scribam, tibi vero* (572).
„ 318. „ 2. „ 10.—9. zdola má býti *gnarus ad bona, quod* (575).
„ 320. „ 2. „ 9. zdola má býti *confundebant mutuo*; (579).
„ 322. „ 2. „ 9. shora místo nymbre má býti *in imbre* (583).
„ 322. „ 2. „ 16. zdola „ tibi „ „ *ibi* (583).
„ 325. „ 1. „ 19. shora má býti *dixit expresse, se* (589).
„ 325. „ 2. „ 8. zdola má býti *omnium; quod vobis* (590).
„ 327. „ 2. „ 3. shora místo a Deo má býti *adeo.*
„ 328. „ 2. „ 2.—4. shora má býti *propria? Sunt tibi iuncta hec bona, vult quantum, sumit* (596).
„ 328. „ 2. „ 9.—10. shora má býti *quod dedit ante, datum vel nunc, tamen* (596).
„ 328. „ 2. „ 17. shora má býti *fecisti, cur iudicat is te vel isti* (596).
„ 329. „ 2. „ 4. shora má býti *prestet.*
„ 336. „ 2. „ 14. shora má býti *quesivit in parte, letus invenit in toto* (612).*)

---

*) Řada těchto oprav vyplynula přirozeně z bedlivějšího přihlížení k textu (nebo ze srovnání s rkpem. Vídenským při I, 120). Seznam za těmito opravami následující obsahuje různočtení rkpu Vatikánského, která nejsou vždy lepšími čteními (a tedy ani opravami). Ovšem připadá zodpovědnost za jejich formu nikoli redaktorovi této sbírky, *nýbrž jejich sestavovateli.*

Různočtení rukopisu Vatikánského II. knihy kroniky zbrasl.*)

F. R. B.

str. 242, sl. b ř. 10 (str. překl. 431, ř. 15) Guta et Wencezlao místo Guta, Wenzezlao.

„ 242 „ b „ 19 („ „ 431 „ 21) discensionis místo dissensionis.

„ 244 „ b „ 11 („ „ 434 „ 21) a rege Johanne. Annus Domini místo rege. Hic est annus Domini.

„ 244 „ b „ 20 („ „ 435 „ 4—5) conturbat místo conterebat.

„ 245 „ a „ 16—17 („ „ 435 „ 24—25) miserabile et audire, lamentabilius experimento, místo miserabile est audire, lamentabilius est experimento.

„ 245 „ b „ 15 („ „ 436 „ 15) appropinquat. Acceptis místo appropinquat, acceptis.

„ 246 „ b „ 1 („ „ 437 „ 26) pauperem místo pauperum.

„ 246 „ b „ 31 („ „ 438 „ 13) Za slovem exaravi je připsáno na okraji: Nota.

„ 248 „ b „ 27 („ „ 441 „ 19) idem místo ibidem.

„ 249 „ a „ 32—33 („ „ 443 „ 3) et [de] quibusdam místo et de quibusdam.

„ 250 „ a „ 34—35 („ „ 445 „ 2) Annus Domini MCCCXIXus. De discordia inter regem et reginam Boemie místo: De discordia inter regem et reginam Boemie. Annus Domini MCCCXIX.

„ 250 „ a „ 36—37 („ „ 445 „ 3) mirabiliter místo miserabiliter.

---

*) Sděluje na základě srovnání rukopisu Vatikánského s vydáním této části kroniky ve Pramenech Dějin Českých (F. R. B.) koncipista archivu zemského H. Kollmann.

F. R. B.

str. 250, sl. b ř. 10 (str. překl. 445 ř. 13) vestrum místo nostrum.
„ 251 „ a „ 20 („ „ 446 „ 14) fuerant místo fuerunt.
„ 251 „ a „ 38—39 („ „ 446 „ 28) alea. alee solvit místo alea, nec solvit.
„ 251 „ b „ 26—28 („ „ 447 „ 25—27) Pořad veršů v autografu je nasledující: Preteritis — Nunc est — Qualis — Nemo — Quod puer — Hoc est — Cui sic — Plus — Et post — Nullus — Scribendi Regis — Et nil — Hunc quod — Hoc per — Quod rex — Sic ego — Quam quod — Hanc scribens — Forsitan — Sed testis.
„ 252 „ a „ 33 („ „ 448 „ 20) multis místo multas.
„ 252 „ b „ 34 („ „ 449 „ 22) properate venire, venite! místo properate, venite, venite!
„ 253 „ b „ 20 („ „ 451 „ 1) mestorum vivificatrix místo mestorum et vivificatrix.
„ 253 „ b „ 22 („ „ 451 „ 3) hominique Dei místo hominumque Dei.
„ 254 „ a „ 6 („ „ 451 „ 20) Post hoc místo Post hec.
„ 255 „ a „ 26—28 („ „ 454 „ 2—4) De recessu regis Boemie, de morte Moguntini archiepiscopi et de coronacione regis Polonie et pluribus aliis. Annus Domini MCCCXXus místo Annus Domini MCCCXXus. De recessu regis Boemie, de morte Moguntini archiepiscopi et coronacione regis Polonie et pluribus aliis.
„ 255 „ b „ 18—19 („ „ 454 „ 26) reverendus dominus místo reverendus pater dominus.
„ 256 „ a „ 32 („ „ 455 „ 30) voluit místo voluerit.
„ 257 „ a „ 1 („ „ 457 „ 9) et de regibus místo et regibus.
„ 257 „ a „ 13—14 („ „ 457 „ 18) dispergitur místo dispernitur.
„ 257 „ b „ 15 („ „ 458 „ 25—26) respondit, quod místo respondit: Quod.
„ 257 „ b „ 22 („ „ 459 „ 3) fuerant místo fuerunt.
„ 258 „ a „ 7 („ „ 459 „ 23) universis Christi místo universis in Christo.
„ 258 „ a „ 9 („ „ 459 „ 25) patentes místo presentes.
„ 258 „ a „ 27 („ „ 460 „ 8) Johanni, sacrosancte místo Johanni, s.

F. R. B.

str. 258	sl. a	ř. 33	(str. překl. 460	ř. 12)	firmissimam místo remissivam
„ 258	„ a	„ 38	(„	„ 460	„ 15)	Daniov et Detaranine místo Danion et Detarainne.
„ 258	„ b	„ 2	(„	„ 460	„ 19)	in ipsa die místo in ipso die.
„ 258	„ b	„ 3—4	(„	„ 460	„ 21)	nonnulli místo plurimi.
„ 258	„ b	„ 12	(„	„ 460	„ 27)	supra mare místo: super mare.
„ 258	„ b	„ 34	(„	„ 461	„ 7)	collocando. Huius litere místo collocando; cuius littere.
„ 259	„ a	„ 4	(„	„ 461	„ 17)	lingua ebrahica in latinum místo lingua hebrayca in latinam.
„ 259	„ a	„ 6	(„	„ 461	„ 18)	talia, tot et místo talia et tot et.
„ 259	„ a	„ 9—10	(„	„ 461	„ 21)	Jericho, de Jerinoche, de Ay, de Jerusalem, de Lebna místo Ihericho, de Yerinocho, de Irlerein, de Lobna.
„ 259	„ a	„ 11	(„	„ 461	„ 22)	Gessen místo Yessen.
„ 259	„ a	„ 13—14	(„	„ 461	„ 24)	Amorreorum, Bebuscorum, Ferescorum místo Ammoreorum, Gebuseorum, Hereseorum.
„ 259	„ a	„ 17—18	(„	„ 461	„ 27)	Azor et Jodab místo Azer et Yodab.
„ 259	„ a	„ 18	(„	„ 461	„ 27—28)	Semeren místo Senneren.
„ 259	„ a	„ 23—24	(„	„ 461	„ 31)	obediencia debitaque devocione místo obediencia debita quam divota.
„ 259	„ a	„ 27	(„	„ 461	„ 34)	ducentenario místo ducent.
„ 259	„ a	„ 36	(„	„ 462	„ 2)	pluries místo publice.
„ 259	„ b	„ 1	(„	„ 462	„ 9)	mannam místo manna.
„ 259	„ b	„ 5	(„	„ 462	„ 11)	sculptas invenistis, que místo sculptas que.
„ 259	„ b	„ 22	(„	„ 462	„ 25)	poneretis místo ponetis
„ 259	„ b	„ 26	(„	„ 462	„ 28)	regnum místo regni.
„ 259	„ b	„ 39	(„	„ 462	„ 37)	extingvantur místo extinquatur.
„ 260	„ a	„ 6	(„	„ 463	„ 6)	inpotonaverunt místo inpocionaverunt (a podobně všude v listě tomto inpotonaciones místo inpocionaciones).
„ 260	„ a	„ 15	(„	„ 463	„ 13)	in avariciam místo in avaricia.

F. R. B.

str. 260,	sl. a	ř. 21	(str. překl. 463,	ř. 17)	transierit, si inpotonaciones ille místo pertransierit, si impocionaciones iste.
„ 260	„ a	„ 22	(„	„ 463	„ 18)	bene fecerint cursum místo benefecerint cursum.
„ 260	„ a	„ 26–27	(„	„ 463	„ 21)	vestrum gladium místo vestrum brachium.
„ 260	„ a	„ 29	(„	„ 463	„ 23)	similiter libere possidebimus místo similiter possidebimus.
„ 260	„ a	„ 31	(„	„ 463	„ 24–25)	erimus unanimes sub místo erimus sub.
„ 260	„ a	„ 37—38	(„	„ 463	„ 30)	prophetizavit noster sanctus propheta Osce [sic] místo prophetavit noster s. propheta Osee.
„ 260	„ b	„ 1	(„	„ 463	„ 36)	Johannes episcopus místo Johannes predictus.
„ 260	„ b	„ 2	(„	„ 464	„ 1)	quidem literatorie intelleximus místo quidem intelleximus.
„ 260	„ b	„ 7	(„	„ 464	„ 4)	vindicandum místo vindicandam.
„ 260	„ b	„ 20—24	(„	„ 464	„ 15–18)	velmi těžko stanoviti pořádek záhlaví kapitoly XI. Každým způsobem začíná letopočtem: Annus Domini MCCCXXII; vedle letopočtu a částečně na okraji čte se: „De nativitate . . . plurimorum“; pod datem: „De conflictu . . . pluribus.“
„ 260	„ b	„ 20	(„	„ 464	„ 15)	desponsacione místo disponsacione.
„ 262	„ b	„ 10	(„	„ 468	„ 7)	Yser místo Ysen.
„ 263	„ a	„ 39	(„	„ 469	„ 29)	fuerunt místo fuerant.
„ 263	„ a	„ 42	(„	„ 469	„ 31)	scriptum, quod místo scriptum: Quod.
„ 263	„ b	„ 19	(„	„ 470	„ 13)	Dant populi plausum místo Dat populus plausum.
„ 264	„ a	„ 18—19	(„	„ 471	„ 9-10)	Annus Domini MCCCXXIIIus. De liberacione .... Boemie místo De liberacione .... Boemie. Annus Domini MCCCXXIIIus.
„ 265	„ a	„ 11—12	(„	„ 473	„ 8)	decennis, filia regis Johannis, que místo decennis, Johannis filia regis, que.

F. R. B.

str. 266 sl. b ř. 17 (str. překl 476 ř. 10) omina sortis místo omnia sortis.

„ 266 „ b „ 37—38 („ „ 476 „ 26) Ottoni duci inferioris Bauarie místo Ottoni inferioris duci Bawarie.

„ 267 „ b „ 20 („ „ 478 „ 18) resistitur, is. ad místo resistit is, ad.

„ 267 „ b „ 34 („ „ 478 „ 29) postmodum promovendi místo postmodo promovendi.

„ 268 „ a „ 6 („ „ 479 „ 2) debet místo deberet.

„ 268 „ a „ 28 („ „ 479 „ 19) sub prefato místo suo prefato.

„ 268 „ a „ 29 („ „ 479 „ 20) Alamanie, non in nullis Ytalie místo Alamanie et nonnullis Italie

„ 268 „ a „ 37 („ „ 479 „ 27) alia plurima místo alia plura.

„ 268 „ b „ 4 („ „ 479 „ 34) iniuriam et contemptum místo iniuriam, contemptum.

„ 268 „ b „ 34 („ „ 480 „ 20) cum et si eleccionem místo cum eleccionem.

„ 268 „ b „ 43 („ „ 480 „ 28) per presencium místo per presentem.

„ 269 „ a „ 4 („ „ 480 „ 33) vel alias místo et alias.

„ 269 „ a „ 24 („ „ 481 „ 9) Romanum místo Romanorum.

„ 269 „ a „ 29 („ „ 481 „ 12—13) regimen prelibatum místo regnum prelibatum

„ 269 „ a „ 42 („ „ 481 „ 21) communiter místo coniunctim.

„ 269 „ a „ 43 („ „ 481 „ 24) sedis eiusdem místo sedis apostolice

„ 269 „ b „ 17 („ „ 481 „ 38—39) processum ipsum seu quasi sonoro preconio místo processum ipsum suo quasi preconio.

„ 269 „ b „ 26—27 („ „ 482 „ 6) predictos apprehendat et artet místo predictos tangat, apprehendat et arctet.

„ 269 „ b „ 41 („ „ 482 „ 16) in virtute místo virtute.

„ 270 „ a „ 11 („ „ 482 „ 27) et quecunque super místo et que super.

„ 270 „ b „ 25 („ „ 484 „ 8) poterant místo poterunt

„ 270 „ b „ 32 („ „ 484 „ 13) contrariam místo contrarium.

„ 271 „ a „ 22 („ „ 484 „ 39) per vos seu alios místo per vos seu per alios.

„ 271 „ b „ 13 („ „ 485 „ 24) graviter místo gravitur.

„ 271 „ b „ 22 („ „ 486 „ 2) quidque hoc místo quidquid hoc.

„ 272 „ a „ 28 („ „ 487 „ 6) plenis armis et sub místo plenis et sub

F. R. B.

„ 272 „ b „ 26—27 („ „ 488 „ 2—3) ei a suis familiaribus cottidie, quod místo ei cottidie a suis familiaribus, quod.

„ 273 „ a „ 37 („ „ 489 „ 12) Nos cogimur en místo Nos cogunt en.

„ 273 „ b „ 17 („ „ 489 „ 29) rex sex tenuerat annis violenter místo rex sex annis violenter tenuerat.

„ 274 „ b „ 2 („ „ 491 „ 11) regem scribit se místo regem se scribit.

„ 276 „ a „ 32—34 („ „ 494 „ 28-30) Annus Domini MCCCXXVI. De decima regali . . . . pluribus aliis místo De decima . . . . pluribus aliis. Annus Domini MCCCXXVI.

„ 276 „ b „ 38 („ „ 495 „ 31) matri místo matris.

„ 277 „ a „ 5 („ „ 495 „ 36) propter que místo proptereaque.

„ 277 „ a „ 6 („ „ 495 „ 36) sua quelibet místo sua quilibet.

„ 277 „ a „ 10 („ „ 496 „ 4) Nos igitur místo Nos ergo.

„ 277 „ a „ 12 („ „ 496 „ 5) et dicte místo et sancte.

„ 277 „ a „ 38 („ „ 496 „ 12—13) exigendam et eciam colligendam et eidem místo exigendam et eidem.

„ 277 „ b „ 13 („ „ 497 „ 3) decime primi anni místo decime semianni.

„ 277 „ b „ 15 („ „ 497 „ 4) primo venturum místo proxime venturum.

„ 277 „ b „ 28—29 („ „ 497 „ 13) proventus ecclesiasticos alios místo proventus alios.

„ 277 „ b „ 37 („ „ 497 „ 21) debebit místo debet.

„ 278 „ a „ 1 („ „ 497 „ 31) Huiusmodi decimam místo Huiusmodi vero decimam.

„ 278 „ a „ 6—8 („ „ 497 „ 34 - 37 Slova „et solucione . . . .“ až po „alios exaccionem“ schází v autografu, který v tomto místě není psán rukou Petrovou.

„ 278 „ a „ 11—13 („ „ 497 „ 38 až str. 498 ř. 1). Podobně scházejí slova „decimas exigetis . . .“ až po „suprascriptis ob“.

„ 278 „ a „ 15 („ „ 498 „ 3) volumus místo nolumus.

„ 278 „ a „ 20—21 („ „ 498 „ 6—8) occupare per vos vel alios minime presumetis [sic] non obstantibus místo occupare per se vel alios non presumatis nostris non obstantibus.

F. R. B.

str. 278,	sl. a	ř. 29	(str. překl. 498,	ř. 14)	contineatur misto contineantur.
„ 278	„ a	„ 37	(„ „ 498	„ 20)	aut nominatam místo ac nominatam.
„ 278	„ a	„ 44	(„ „ 498	„ 25)	in hac místo in hoc.
„ 278	„ b	„ 3	(„ „ 498	„ 28)	exaccionem vero huiusmodi místo exaccionem huiusmodi.
„ 278	„ b	„ 4	(„ „ 498	„ 29)	si secundum místo sicut.
„ 278	„ b	„ 11	(„ „ 498	„ 33)	nostro místo vestro.
„ 279	„ b	„ 9	(„ „ 500	„ 23)	votis místo vocis.
„ 280	„ a	„ 21	(„ „ 501	„ 27)	Poznámka b) patří za slovo regionam, nikoli za slovo Johannis.
„ 280	„ b	„ 17—18	(„ „ 502	„ 25—26)	processione Pragensis tocius cleri místo processione cleri tocius Pragensis.
„ 281	„ a	„ 19—20	(„ „ 503	„ 24)	coacervant místo coacerbant.
„ 282	„ a	„ 4	(„ „ 505	„ 7)	Slova „Explicit prologus", o nichž mluví poznámka, v autografu byla napsána na dolním okraji, ale potom přetržena
„ 282	„ b	„ 5	(„ „ 506	„ 2—3)	vestrum místo nostrum.
„ 282	„ b	„ 19	(„ „ 506	„ 13)	tacebo. Prestant místo tacebo; prestant.
„ 282	„ b	„ 28	(„ „ 506	„ 21)	Slovem „Prolixum" autograf začíná nový odstavec.
„ 283	„ b	„ 27	(„ „ 508	„ 23)	Capud místo caput.
„ 284	„ b	„ 35	(„ „ 510	„ 18)	Optant, deleta cito quod místo Optant deleta cito, quod.
„ 286	„ b	3—4	(„ „ 513	„ 32)	eorum místo carissimo.
„ 286	„ b	„ 18	(„ „ 514	„ 10)	sancta ecclesia mater [sic] nostra místo ecclesia, sancta matre nostra.
„ 286	„ b	„ 25	(„ „ 514	„ 15)	morulis místo moralis.
„ 286	„ b	„ 26	(„ „ 514	„ 15—16)	visitetis, ut sic omni adversancium místo visitetis, in qua omnium adversancium.
„ 286	„ b	„ 30—31	(„ „ 514	„ 19)	ecclesiam nostram matrem ac omnis místo ecclesiam ipsam ac omnes.
„ 286	„ b	„ 31—32	(„ „ 514	„ 20)	excusamur místo excusemur.
„ 286	„ b	„ 32	(„ „ 514	„ 20)	et contingat místo vel contingat.
„ 286	„ b	„ 33	(„ „ 514	„ 21)	et si filii místo et filii.
„ 286	„ b	„ 35	(„ „ 514	„ 22)	ecce, pro místo ecce, quod pro.
„ 286	„ b	„ 36	(„ „ 514	„ 24)	dominum místo dominos.

F. R. B.

str. 286, sl. b ř. 38 (str. překl. 514, ř. 25) Gentilis de Insula místo Gentilis.

„ 286 „ b „ 41 („ „ 514 „ 27) verbo místo verbis.

„ 286 „ b „ 42 („ „ 514 „ 28) ymo apud Avinionicam místo immo Avinionicam.

„ 287 „ a „ 1 („ „ 514 „ 30) [indempni]tati consulere místo [indempni]tatis caucius consulere.

„ 287 „ a „ 1 („ „ 514 „ 30) Datum místo Data.

„ 287 „ a „ 4 („ „ 514 „ 33) cernitur místo cerniter.

„ 287 „ b „ 2 („ „ 515 „ 24) qui místo quia.

„ 287 „ b „ 13 („ „ 516 „ 1) temporum „Veni et ostende“ místo temporum. Veni et ostende.

„ 287 „ b „ 25—27 („ „ 516 „ 12—13 Annus Domini MCCCXX VIII. De Lodowico .... Bohemie místo De Lodowico .... Bohemie. Annus Domini MCCC XXVIIIus.

„ 288 „ b „ 35 („ „ 518 „ 20) istum místo ipsum.

„ 289 „ a „ 1 („ „ 519 „ 2) Anglia unus místo Anglia fuit unus.

„ 289 „ a „ 24 („ „ 520 „ 4) antistes, non curat clerus, ubi místo antistes non curat, clerus ubi.

„ 290 „ b „ 28—30 („ „ 522 „ 29—30) Odstavec „Ab — suffragatur“ následuje sice v autografu za veršíky (F. R. B. ř. 24—27, překl. ř. 31 a 32 a na str. 523. ř. 1. a 2.) ale znaménkem je přesunut před ně.

„ 293 „ a „ 24 („ „ 527 „ 11) fervor, qui místo fervor, que.

„ 293 „ a „ 31 („ „ 527 „ 16—17) conterere místo contere.

„ 294 „ a „ 36—37 („ „ 529 „ 26) Conradus, primus quondam místo Conradus primus, quondam.

„ 294 „ b „ 27 („ „ 530 „ 16) genitus místo gnatus.

„ 295 „ b „ 16—17 („ „ 531 „ 34) provideatisque místo provideatis quoque.

„ 295 „ b „ 18 („ „ 531 „ 35) enim in místo enim venti in.

„ 295 „ b „ 40 („ „ 532 „ 13) Linque místo Lingue; celum místo celumque.

„ 296 „ b „ 2 („ „ 533 „ 15) dictam místo sanctam.

„ 297 „ a „ 21 („ „ 534 „ 22) infamia místo insania.

F. R. B.

str. 297, sl. a ř. 27 (str. překl. 534, ř. 27)	remansit. nichilominus ecclesie se attingens [accingens?] místo remansit ecclesie, nichilominus se attingens.
„ 297 „ a „ 33 („ „ 534 „ 31)	adicere non potuerunt místo adiicere non potuerant.
„ 297 „ b „ 15 („ „ 535 „ 11)	detestanda. Synagogam místo detestanda. synagogam.
„ 297 „ b „ 17—18 („ „ 535 „ 12)	Nosque místo Nos, qui.
„ 297 „ b „ 30 („ „ 535 „ 22)	super predictis místo supradictis.
„ 297 „ b „ 32 („ „ 535 „ 18—19)	quia místo quod.
„ 297 „ b „ 35 („ „ 535 „ 26)	inflammato místo inflammatus.
„ 297 „ b „ 38—39 („ „ 535 „ 29)	usurpavit, imperii fideles místo usurpavit imperii, fideles.
„ 298 „ a „ 19 („ „ 536 „ 12)	vel aliquas partes alias místo vel alias aliquas partes.
„ 298 „ a „ 19 („ „ 536 „ 13)	aliquos místo alios.
„ 299 „ b „ 5 („ „ 538 „ 18—19)	obstante místo abstante.
„ 299 „ b „ 13 („ „ 538 „ 25)	indicio místo indicio.
„ 301 „ a „ 10 („ „ 541 „ 14)	fuerit místo fuit.
„ 302 „ a „ 9—11 („ „ 543 „ 18—20)	Kapitola tato v textě má záhlaví toto: „Capitulum XXIIII. Annus Domini MCCCXXX“. Na dolním okraji červeným inkoustem, jakým bývají psána záhlaví, čte se: „De morte Friderici ducis Austrie, de morte abbatis Scedlicensis, de reditu Lodowici de Ytalia. Capitulum XXIIII“; na horním okraji černým inkoustem je napsáno: „De morte Friderici ducis Austrie et abbatis Scedlicensis et de reditu Lodowici Bauari de Ytalia. Capitulum XXIIII.“
„ 302 „ b „ 38 („ „ 545 „ 8)	lex sit, quem místo lex, sic quem.
„ 303 „ a „ 11 („ „ 545 „ 21)	illam in plus místo illam plus.
„ 303 „ b „ 15—16 („ „ 546 „ 22)	Kapitola ta v textu má záhlaví: „De morte regine et de absencia regis Boemie“, ale na dolním okraji také červeným inkoustem je napsano: „De morte Ely[zabeth] regine Boemie et de absencia regis. Capitulum XXV.“

F. R. B.

str. 305, sl. a nad ř. 1 (str. překl. 549, ř. 7) Nad verši autograf má červený nadpis: „Planctus regine.“

„ 306 „ a ř. 22 („ „ 551 „ 28) hiduo místo triduo.

„ 306 „ b „ 18—19 („ „ 552 „ 25) Tridento místo Tridentino.

„ 306 „ b „ 29 („ „ 553 „ 4) V textě autografu čte se napsáno červeným inkoustem pouze: „Capitulum XXVI. De reconciliacione antipape“. Nadpis, jak je ve Fontes, napsán je černým inkoustem na dolním okraji.

„ 308 „ a „ 26 („ „ 555 „ 25) repperit místo reperit.

„ 309 „ a „ 35 („ „ 557 „ 32) facta est, latam místo facta est, et latam.

„ 309 „ b „ 27 („ „ 558 „ 18) aut místo ac.

„ 309 „ b „ 29 („ „ 558 „ 19) affectacionibus místo affeccionibus.

„ 310 „ b „ 14 („ „ 560 „ 6) Slovo „Actor“, o němž řeč je v poznámce k), napsáno je na okraji červeným inkoustem, jak bývají psána záhlaví.

„ 312 „ a „ 1 („ „ 562 „ 12) V nadpise slovo „Capitulum“ schází.

„ 312 „ a „ 2 („ „ 562 „ 13) Podobně chybí slovo „Boemie“ (pozn. e).

„ 313 „ a „ 1 („ „ 564 „ 11) V nadpise zase schází slovo „Capitulum“.

„ 313 „ a „ 2—3 („ „ 564 „ 12) Annus Domini MCCCXXX IIus De bellis inter Boemos et Australes místo De bellis... Australes. Annus Domini MCCCXXXIIus.

„ 314 „ a „ 5 („ „ 566 „ 4) V nadpise slovo „Capitulum“ opět chybí.

„ 314 „ a „ 33 („ „ 566 „ 25—26) Guta Johannis místo Guta Boemie Johannis; vedle toho na okraji připsáno: „Nota“.

„ 314 „ b „ 7 („ „ 567 „ 8) V autografu zase chybí slovo „Capitulum“.

„ 315 „ b „ 8—9 („ „ 569 „ 7—8) Annus Domini MCCCXXX IIIus. De morte Lokutconis... aliis místo De morte... aliis. Annus Domini MCCCXXXIIIus.

„ 316 „ b „ 10 („ „ 570 „ 31) omneque místo omne, quod.

Rejstřík jmen a věcí.

Omyly.

Str. 15. řádek 4. zdola místo kvasem čti *vyvrhelem.*
„ 22. „ 1. v pozn. 2. místo Bachmanna čti *Bachmann a*
„ 26. po straně místo 1292 čti *1282.*
„ 57. „ „ při kap. XXVIII. polož *1289.*
„ 72. „ „ místo 1190 čti *1290.*
„ 76. řádek 7. shora čti *pravou zkušeností spravedlivým soudem Božím, že.*
„ 88. na okraji datum 1202 položeno omylem.
„ 91. pozn. 1. místo *CVII.* čti *LXXXIV.*
„ 96. na okraji polož *1296.*
„ 108. „ „ místo 1295 čti *1294 Dec. 13.*
„ 116. znamení ²) ve 4. řádku zdola polož za slovo *výklad* ²) v 1. řádku zdola.
„ 133. řádek 7. zdola místo Panny, v čti *Panny v.*
„ 181. v pozn. 4. místo Sanpetinum čti *Sanpetrinum.*
„ 184. „ „ 4. „ LXXXVI čti *LXXXVIII.*
„ 187. „ „ 8. „ Bacmynn čti *Bachmann.*
„ 194. „ „ 4 „ pozn. 1. čti *pozn 2.*
„ 203. řádek 4—3 zdola místo Jsem neshledal ani slušnosti muže nebo ženy čti *Jsem neshledal ani důstojenství muže nebo ženy;*
„ 203. „ 2. „ „ chudého s bohatými čti *[ale shledal jsem, že] chudého s bohatými.*
„ 204. „ 1—4 shora „ nedbajíc králů čti *[ta, jež] nedbá králů.*
„ smrt s nesmírnými táhnoucího k sobě doušky čti *smrt s nesmírnými táhne k sobě doušky.*
„ majícího tyto zákony, čti *majíc tyto zákony.*
204. řádek 18. zdola místo pán služebnictvo čti *pán [zastával] služby.*

Str. 204. řádek 16. zdola místo nabídnuté čti *náležející.*
„ 228: na okraji místo 1210 čti *1310.*
„ 232. pozn. 2. „ totéž čti *totiž.*
„ 242. na okraji „ Juli 17. čti *Jul. 12.*
„ 258. řádek 3. zdola značku [6]) polož o řádek výše za slovo *hořce.*[6])
„ 281. „ 6. shora místo v rostlině čti *v trávě.*
„ 307. „ 11. zdola „ na hradě, ve zmatku čti *na hradě ve zmatku.*
„ 307. „ 10. „ „ rozdílné čti *rozličné.*
„ 318. na okraji místo Jan. 5. *Jan. 6.*
„ 320. „ „ „ 1330. čti *1313.*
„ 333. „ „ „ 1380 čti *1308.*
„ 348. „ „ „ Aug. 23. čti *Aug. 24*
„ 401. „ „ „ Oct. 26. čti *Oct. 20.*
„ 403. řádek 5. zdola místo uprchlík čti *psanec.*
„ 410. na okraji pod Sept. přidej *1317 Mart.*
„ 414. „ „ místo Jul. 25. čti *Aug. 7.*
„ 415. „ „ „ Sept. 20. čti *Sept. 12.*
„ 454. řádek 5. shora místo 1319 čti *1320.*
„ 457. na okraji místo 1319 čti *1320.*
„ 471. pozn. 3. řádek 2. shora místo doma čti *dosud.*
„ 474. na okraji místo (1226) čti *(1296).*
„ 563. „ „ „ 1335 čti *1332.*
„ 580. „ „ „ 1934 „ *1334.*

